Közjegyzők Közlönye

1/2003. 7. évf., XLX. évf. 1. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A magyar közjegyzőség stratégiai felkészülésének kulcspontjai az európai uniós csatlakozásra – Dr. Kopár Bernadett / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
A kiskorú gyermek kötelezettségvállalásáról – Dr. Anka Tibor / 10
A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásából / 16

BÍRÓI SZEMMEL
A kártérítési felelősség speciális esetei – K. A. / 17

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 19

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI
A Közjegyzőség Közönségkapcsolati és Arculatépítő Bizottságának (CRPIN) 2002–2004-es akcióterve / 20
Közjegyzői kinevezések, helyettesek, jelöltek felvétele, cím- és telefonszám változások / 23
Pályázati felhívások / 24

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

2. hatályosított, bővített kiadás *Hamarosan megjelenik!*

Apasági perek, apaságvizsgálat

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Bujdosó Györgyi, Dr. H. Váczy Zsuzsa**
Világszerte előtérbe kerültek a gyermeki jogok, ezért alapvető jelentőségű a gyermek családi jogállásának rendezése. Ehhez különösen fontos érdeke fűződik annak a gyermeknek, aki házasságon kívül születik és apjához nem fűzi még jogi kötelék. Sokszor fontos kérdés a valódi apa és anya kilétének a tisztázása. Milyen védekezési lehetősége van annak a férfinak, akit az anya – alaptalanul – a gyermek apjaként nevez meg? Hogyan ítéljük meg a pót- és a béranyaságot? Ez a könyv segít eligazodni a bonyolult vélelmi rendszerek és eljárási szabályok alkalmazásában.

Várható ára: 3800 Ft + áfa

Az élet és test feletti rendelkezések joga

Szerző: **Dr. Gyöngyösi Zoltán** – *Lektor:* **Dr. Sándor István**
A könyv – a magyar jogi könyvkiadás történetében először – átfogóan igyekszik tisztázni a magyar jog jelenlegi álláspontját elsősorban a meg nem született gyermek státusza, az abortusz, az eutanázia, a mesterséges megtermékenyítés, a fagyasztott embriók felhasználása, a szerv- és szövetátültetés, az önkéntes és kényszereutanázia, az orvosi ellátás visszautasítása, a prostitúciós szerződések és a holttestekkel való bánásmód kérdéskörében.

Ára: 4300 Ft + áfa

A hagyatéki eljárás
1960–2001

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné** • *Lektor:* **Dr. Solt Pál** • *Szerkesztő:* **Dr. Horeczky Károly**
A kötet a hagyatéki eljárás közel fél évszázados gyakorlatát foglalja össze. **Ára: 6200 Ft + áfa**

Családjogi és öröklési jogi iratmintatár

Szerzők: **Dr. Bodorné dr. Szűcs Ilona, Dr. Bókai Judit, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika, Dr. Kőrös András, Dr. Szegedi Noémi**
A kiadvány célja, hogy megkönnyítse a szerződéskötést és az okiratkészítést a családjog és az öröklési jog területén. Ennek érdekében a kötet egyaránt tartalmaz szerződéseket, egyoldalú jognyilatkozatokat (végrendelet, gyámnevezés) perbeli egyezséget és hatósághoz intézett beadványokat is, amennyiben a jogvita megegyezéses rendezése a hatóság közbeiktatása nélkül nem oldható meg. **Ára: 4500 Ft + áfa**

Az öröklési eljárások

Szerzők: **Dr. Adorján Lívia, Dr. Anka Tibor** – *Szerkesztő:* **Sáriné dr. Simkó Ágnes**
A könyv áttekinti a Polgári Törvénykönyv, a hagyatéki eljárási törvény, az anyakönyvezésről, az illetékkiszabásról, a nemzetközi eljárásokról szóló jogforrások által használt fogalmakat, tömören, lényegre törően magyarázza azokat. A továbbiakban az öröklési eljárásokat, mint a halotti anyakönyvezés, a holttá nyilvánítás, a hagyatéki leltár, a hagyatéki eljárás, az öröklési perek stb. feldolgozása következik. A könyv harmadik részében az öröklési eljárás során hozott öröklési határozatokat mutatja be. Iratminták, öröklési modellek és számítási példák nyújtanak még a fentieken túl további segítséget a gyakorlati jogalkalmazóknak.

Ára: 4800 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0301

Megrendelem ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A magyar közjegyzőség stratégiai felkészülésének kulcspontjai az európai uniós csatlakozásra

Bevezetés

Hazánk történelmi fordulat előtt áll. A csatlakozási tárgyalások és az Európai Unióban napirenden lévő intézményi reform lezárását követően, várhatóan a közeljövőben, a csatlakozási szerződés ratifikálása után, 2004. év első felében csatlakozunk az Európai Unióhoz.

A magyar jogrendszer fejlődési-fejlesztési iránya az 1991. december 16-án aláírt és 1994. február 1-jén hatályba lépett Társulási Megállapodás óta egyértelműen meghatározott: a magyar szabályozást összhangba kell hozni a közösségi jog követelményével, a magyar jogszabályokat közelíteni kell az Európai Közösség jogához. A jogalkotási lépések megtételén túl integrációs felkészülésünk meghatározó feladata az is, hogy a tradicionális jogászszakmák képviselői felkészüljenek a csatlakozással együttjáró változásokra. Ennek megfelelően az Európai Unió leendő közjegyzőit is fel kell készíteni a már most prognosztizálható új feladatokra és kihívásokra. Az Európai Unióban fellépő tendenciákat, felvetett problémákat és az arra adott válaszokat már most figyelemmel kell kísérnünk, hisz azok nagyon rövid időn belül meghatározó hatással lesznek a magyar közjegyzőségre is.[1]

Az Európai Unió Közjegyzőségeinek Konferenciája (a továbbiakban: CNUE), mint az uniós tagállamok közjegyzői kamaráinak elnökeit tömörítő szervezet, kiemelkedő szereppel bír a közjegyzőséget is érintő jogharmonizáció területén, közvetítő szervezet a nemzeti közjegyzőségek és az Európai Unió nemzetek feletti (ún. szupranacionális) intézményei között. Ez a szervezet 1995 februárjában, Nápolyban elfogadta a közjegyzői hivatásrendi jog Európai Kódexét annak érdekében, hogy megkönnyítse a polgároknak az európai térség közjegyzőivel való kapcsolattartását, illetve a közjegyzők államhatárokat átlépő szakmai segítségnyújtását. A Kódex létrejötte tükrözi az Európai Unió egységesítési törekvéseit annak ellenére is, hogy részletszabályaiban már meglehetősen különbözőek a közjegyzőkre vonatkozó nemzeti szabályozások.

A CNUE állásfoglalásai, kezdeményezései meghatározóak az európai közjegyzőség jövőbeli kialakítását illetően. Ennek ismeretében elmondható, hogy nemcsak az uniós tagállamok közjegyzőségei számára iránymutatóak, hanem már most példaértékűek a csatlakozni kívánó, latin típusú[2] közjegyzőséggel rendelkező országok közjegyzőségei számára is. Következésképpen, a magyar közjegyzőség integrációs felkészülésében is figyelemmel kell őket kísérnünk.

E cikkben arra keresem a választ, hogy *a magyar közjegyzőség* az előírt jogharmonizációs követelményeknek, a jelenlegi egységesítési törekvéseknek mennyiben tesz már most eleget és hol szükséges még további lépéseket tenni?

Kulcsterületek:

1. A közjegyzőség testületi/ kamarai szintű felkészülése.
2. A közjegyzők mint jogszolgáltatók egyéni felkészülése.
3. Minőségbiztosítás, modern vállalkozásvezetés.
4. A közjegyzői közvetítés (mediáció), mint a viták megelőzésének eszköze.
5. Az informatika térhódítása a közjegyzők munkájában.
6. A közjegyzői okiratok forgalma.

1. A magyar közjegyzőség testületi/ kamarai szintű felkészülése

1.1. A közjegyzői törvény módosítása

1999. május 4-én a Parlament elfogadta a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény módosításáról szóló 1999. évi XLIV. törvényt (a továbbiakban: Novella).

A Novella rendelkezései 1999. augusztus 1. napjával, egyes, főként az önkormányzatokkal kapcsolatos rendelkezések pedig kicsit később, 2000. január 1. napjával léptek hatályba.

A Novella elsősorban a közjegyzői önkormányzatokra vonatkozóan tartalmaz új rendelkezéseket, így számos új feladatot telepít a területi és országos kamarára, nagyobb hangsúlyt fektet a köztük lévő együttműködésre, továbbá első ízben definiálja köztestületként az országos kamarát. A közjegyzői szervezetet érintő módosítások közé tartoznak a közjegyzői szolgálat keletkezésében és megszűnésében történt változások, valamint a közjegyzőjelölteket- és helyetteseket érintő változások.[3]

A közjegyzői törvény módosítását *egyrészről* a bíróságokról és ügyvédekről szóló új szabályozás bevezetése indokolta, *másrészről* az elmúlt évek tapasztalatait összegezve látható volt, hogy a törvény némely rendelkezését az idő meghaladta, azok revidiálásra szorultak. *Harmadrészről* pedig témánk szempontjából a legjelentősebb, hogy az Európai Unióhoz való közelgő csatlakozás szellemében, már a jogharmonizációra is figyelemmel alakították ki az új törvényi szabályozást.

A továbbiakban nézzük meg azokat a módosító rendelkezéseket kicsit közelebbről, melyek az uniós csatlakozás miatt voltak szükségesek, vagy éppen a csatlakozás kapcsán vitára adhatnak okot.

Elsőként vegyük sorra, hogy miként változott meg a közjegyzői kinevezés feltételrendszere.

A közjegyzői törvény 17. § (1) bekezdése szerint jelenleg ***közjegyzővé az a büntetlen előéletű magyar állampolgár nevezhető ki, aki választójoggal és egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik, a jogi szakvizsgát letette és legalább 3 évi közjegyzőhelyettesi gyakorlatot igazol.***

---

[1] *Prof. Dr. Kecskés László: Agenda Tabellariae – EK-jog és jogharmonizáció – Oktatási program közjegyzők számára* Közjegyzők Közlönye 12/1999. (3. o.)

[2] Az Európai Unió tagállamai közül az alábbiakban latin típusú közjegyzőség létezik: Belgium, Németország, Franciaország, Görögország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália és Spanyolország.

[3] *Telek Anikó: Közjogi kamarák a közjegyzői kamara tükrében, különös tekintettel a közjegyzői törvény módosítására* Közjegyzők Közlönye 5/2000. (3–8. o.)

A törvényalkotó a korábbi szabályozáshoz képest – az eddigi állam- és jogtudományi végzettség helyett – új, szélesebb körben alkalmazható megfogalmazással „egyetemi jogi végzettséget" követelt meg, összhangban a többi uniós tagállamban meglévő szabályozással. A Novellához fűzött általános indokolás szerint ez azt is jelenti, hogy a külföldi és a külön jogszabályi rendelkezések szerint honosított diploma megszerzése is megfelelő a közjegyző kinevezése esetén.

Az említett feltételek közül továbbá új elem a választójoggal való rendelkezés követelménye is. Miért volt szükség ennek felvételére? A törvényalkotó a választójogi törvényre utalással így további kizáró eseteket tudott meghatározni, nevezetesen azt, hogy a jelölt nem állhat cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság, illetőleg közügyek gyakorlásától eltiltó jogerős ítélet hatálya, továbbá szabadságvesztés büntetés vagy büntetőeljárásban jogerősen elrendelt kényszergyógykezelés alatt.[4]

A törvényalkotó szándéka – miszerint a közjegyzői kar kiválasztása során a legnagyobb gondossággal és szigorral járjunk el – egyértelmű. A közjegyzői törvény 17. § (3) bekezdése a kinevezést kizáró okokról részletes felsorolást ad, a törvényhozó a „választójoggal rendelkezés" klauzula beiktatásával pedig további kinevezési akadályokat határozott meg, melyek jellegüknél fogva alapvető alkalmatlansági kritériumok. Fent már utaltam arra, hogy a bírákra és ügyvédekre vonatkozó új szabályozás bevezetése is indokolta a Novella megalkotását. Ennek ismeretében már nem véletlen, hogy a bírák kinevezési feltételei között ugyanúgy megtaláljuk a választójog követelményét.[5] Ahogy a bírák és ügyvédek esetében a törvényalkotó magasabb szakmai és erkölcsi követelményeket támasztott a pályákra kerülőkkel szemben, úgy a közjegyzői pálya vonatkozásában is indokolt volt szigorúbb követelményrendszer kialakítása.

A kinevezési feltételek sarkalatos pontja: a magyar állampolgárság megkövetelése.

Az Európai Unió tagállamaiban jelenleg is heves viták kereszttüzében áll az ún. állampolgársági fenntartás, vagy más szakkifejezéssel élve a nemzeti elbánás elve. Mit is jelent ez?

„Valamennyi latin közjegyzőségi rendszerrel működő EU tagállamban jelenleg az a közjegyzői kinevezés feltétele, hogy az illető az adott állam állampolgára legyen. Ezt az a klasszikus felfogás indokolja, miszerint az igazságszolgáltatás feladata az állami szuverenitás része, sértené az állami felségjogot, ha az annak körébe tartozó tevékenységet nem a saját állampolgárok gyakorolnák."[6]

Napjainkban ez a klasszikus felfogás több oldalról is támadások színtere. Mind az Európai Parlament, mind az Európai Bizottság erőteljesen szorgalmazza az állampolgársági záradék hatályon kívül helyezését. Újabb és újabb kísérleteket tesznek arra, hogy a közjegyzőket bevonják a letelepedési szabadság körébe és ezáltal biztosítsák azt, hogy az Európai Unió polgárai hozzáférhessenek ezen foglalkozáshoz is. A legújabb fejlemények szerint a spanyolok és portugálok már feladták az állampolgársági fenntartás elvét, és többen egy esetleges próbapertől várják a jelenlegi vita lezárását. Az Amszterdami Szerződéssel módosított Római Szerződés új számozás szerinti 45. (régi 55.) cikke értelmében, habár főszabályként a tagállamokon belül a szabad munkaerő áramlás és a letelepedés szabadsága érvényesül, a szabad munkavállalás joga nem alkalmazható azon tevékenységek gyakorlóira, akik – akár csak alkalmilag is – az állami közhatalom gyakorlásában vesznek részt.

Ahogy látható, az állampolgársági fenntartás jövője az Európai Unióban még nem dőlt el, ugyanakkor a jelenlegi tendenciák azt mutatják, hogy a tagállamok idővel kénytelenek lesznek feladni azt. Ameddig ebben a kérdésben Brüsszel nem jut döntésre, a magyar szabályozásnak még önálló tere van.

Részletesen most nem térek ki a Novellának a bevezetésben említett további módosító rendelkezéseire,[7] csak a Magyar Országos Közjegyzői Kamarát érintő változásokat foglalom össze röviden.

Már szóltam arról, hogy a közjegyzői törvény módosításával a területi kamarához hasonlóan a Magyar Országos Közjegyzői Kamara is köztestületi jelleget nyert. Számos új feladattal gazdagodott, így működteti a Végintézkedések Országos Nyilvántartását (VONY), a Zálogjogok Országos Nyilvántartását (ZONY) és a közjegyzői levéltárat (közjegyzői irattárat), valamint nyilvántartást vezet a jogerős fegyelmi határozatokról. Felelősségbiztosítást köthet, illetve alapot hozhat létre a bizalmi őrzésből eredő károk megtérítésének fedezésére, végül pedig a hatáskörébe utalt feladatok ellátásához közjegyzői hozzájárulás fizetésére kötelezheti a közjegyzőket. Az országos kamara a korábbi szabályozáshoz képest tágabb körben – már nemcsak a közjegyzők magatartásáról – adhat ki iránymutatást. Így többek között rendelkezhet a továbbképzésekről, a közjegyzőjelöltek- és helyettesek szakmai képzéséről, a közjegyzői nyilvántartásokról, a kötelező díjszabás alkalmazásáról, valamint a statisztikai adatszolgáltatásról is... (Ktv. 55. §)

A Novella által biztosított nagyobb hatáskör és egyéb újabb jogi lehetőségek talaján elindulva a Magyar Országos Közjegyzői Kamara nem kis erőfeszítéseket tett az informatikai rendszer kiépítése területén. Létrehozta a saját hálózatú MOKK-mail levelezőrendszert, önálló honlapot alkotott meg, valamint elektronikus úton működteti a már említett ZONY-t és VONY-t. Megkezdődött továbbá a közeljövőben bevezetésre kerülő elektronikus okirattár előkészítése, amelynek működtetése szintén az országos kamara feladata lesz. A kiépült informatikai rendszerek zökkenőmentes alkalmazásának köszönhetően elmondható, hogy a magyar közjegyzőség e területen nincs lemaradásban a többi uniós tagállamhoz képest. Köszönhető mindez a Magyar Országos Közjegyzői Kamarának, mely előrelátóan már időben megkezdte a magyar közjegyzőség ezirányú felkészítését a csatlakozásra.

1.2. A közjegyzőségek közötti együttműködés

A fent már említett CNUE által elfogadott Európai Kódex nagy hangsúlyt fektet a közjegyzők államhatárokat átlépő szakmai segítségnyújtásának elősegítésére is. A MOKK szerepét a közjegyzőségek közötti szorosabb együttműködés megvalósításának területén is ki kell emelni. A magyar közjegyzőség éppen a jövőbeli európai uniós tagságra való felkészülés érdekében erősíti kapcsolatait a közép-európai közjegyzőségekkel.

„...– a jövőben szorosabban együttműködnek a közjegyzői hivatásjog és a közjegyzői hivatáspolitika kérdéseiben;

---

[4] 1989. évi XXXIV. törvény az országgyűlési képviselők választásáról A 2. § (2) bek. a)–d) pont felsorolja, hogy ki nem rendelkezik választójoggal.

[5] 1997. évi LXVII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról A 3. § (1) bek. a)–g) pont ad felsorolást a bírák kinevezési feltételeiről. A c) pont szerint bírává csak az nevezhető ki, aki választójoggal rendelkezik.

[6] *Dr. Klaus Woschnak: A közjegyzői hivatásgyakorlás joga és a közösségi jog* Közjegyzők Közlönye 7–8/2000. (4. o.)

[7] Telek Anikó fent említett cikke sorra veszi a közjegyzői törvény módosításait.

– a jövőben rendszeresen információt cserélnek az olyan európai fejleményekről és jogalkotási tervekről, amelyek kihatással lehetnek a közjegyzői foglalkozás gyakorlására;

– az európai jogi fórumok és európai testületek előtt képviselendő közös hivatáspolitikai érdekeiket összehangolják egymással."[8]

Horvátország, Szlovákia, Szlovénia, Csehország, Magyarország és a már uniós tagállam Ausztria közjegyzői kamaráinak elnökei 1998. november 19-én Bécsben a fenti tartalmú nyilatkozatot tették, melynek alapján hivatalos formát öltve is elindult a hat ország együttműködése Hexagonale elnevezéssel. Ez az együttműködés az utóbbi időben egyre szorosabbá kezd válni és nemrégiben új, angol nyelvű elnevezést is kapott *(Cooperation of Central European Civil Law Notaries)*. Az együttműködés keretében egy, a közelmúltban[9] az elektronikus okiratok témakörében rendezett tanácskozáson bemutatásra került az interneten elérhető közös honlap.[10] E honlap tökéletesítésén még dolgoznak a szakemberek, de végleges formájában ezen keresztül egyidejűleg hat ország közjegyzőségeiről lehet majd alapinformációkat beszerezni a résztvevők saját nyelvén és angol nyelven egyaránt.

A közjegyzői együttműködési programok közül meg kell említeni továbbá azt a többoldalú Hospitációs programot is, melyet évente szerveznek meg Németországban a közép- és kelet európai közjegyzők részére a Nemzetközi Jogi Együttműködésért Alapítvány támogatásával. E programon hazánk szintén képviselteti magát.

2. A közjegyzők mint jogszolgáltatók egyéni felkészülése

Az Európai Unióhoz való csatlakozás az előző fejezetben tárgyalt testületi szintű felkészülés mellett a közjegyzők egyéni felkészülését is megköveteli, mégpedig alapvetően az alábbi három területen:

1. nyelvismeret
2. informatikai ismeretek
3. szakmai továbbképzések

ad 1. Korunkban mind a társadalmi, mind a gazdasági kapcsolatok fokozódó nemzetköziesedése következtében a nyelvismeret magától értetődő követelmény. A soknyelvű Európában csak úgy lehet gazdasági kapcsolatainkat bővíteni, ha beszéljük üzleti partnereink nyelvét, ha más államok polgárait meg tudjuk szólítani. Ehhez a meglévő nyelvismeret szinten tartása és gazdagítása, valamint más nyelvek tárgyalószintű ismeretének megszerzése szükséges. Ebben segít a különböző nyelvtanfolyamokon való részvétel, valamint a szaknyelv szókincsének elsajátítása. A MOKK által szervezett angol és német szaknyelvi tanfolyamok is hozzájárulhatnak az idegennyelvi jogosítvány megszerzéséhez.

ad 2. Az informatikai ismereteket illetően, véleményem szerint szükséges lenne, hogy valamennyi közjegyzői irodában az alkalmazottak közül legalább egy fő rendelkezzen az Európai Számítógép Felhasználói Jogosítvánnyal, az ún. ECDL szakképesítéssel. Az Európai Unió területén egységesen elfogadott ECDL képesítés az alapvető irodai számítógép felhasználói ismeretek (szövegszerkesztés, táblázatkezelés, adatbázis kezelés, prezentáció készítés...) megszerzését tanúsítja.

ad 3. A MOKK nemcsak a fent említett nyelvtanfolyamok, hanem a különböző témakörökben megszervezett továbbképzések útján is segíti a közjegyzőket szakmai fejlődésükben. A közjegyzőknek a továbbképzések egy részén kötelező jelleggel kell résztvenniük, míg más tanfolyamokon a részvétel önkéntes. A közjegyzőhelyettesek- és jelöltek szakmai képzéséről a MOKK külön iránymutatásban is rendelkezik annak érdekében, hogy a közjegyzői kar utánpótlása a szakmailag legfelkészültebbekből kerüljön ki.

A MOKK Oktatási Bizottsága az uniós csatlakozásra célirányosan felkészítő tanfolyamot is meghirdetett az elmúlt években, kötelező jelleggel. Ez a kezdeményezés nagyon időszerű volt és szükségességéhez nem férhet kétség. A program összeállítására dr. Kecskés László egyetemi professzort és neves szaktekintélyt kérték fel. A modulrendszerű, 4 részből álló oktatási programon a közjegyzők többek között megismerkednek a közösségi jog alapintézményeivel, az Unió intézménytörténetével és szervezetével, a jogharmonizáció eszközrendszerével. A képzésnek köszönhetően a résztvevők mindazon alapismeretek birtokába jutnak, melyek segítségükre lesznek abban, hogy hazánk csatlakozását követően eligazodjanak a közösségi jog bonyolult rendszerében.

A közjegyzők sikeres egyéni felkészülése esetén kettős irányú hatással számolhatunk. Egyrészről a szakmailag felkészült közjegyző irodája a csatlakozást követően is versenyképes tud maradni, másrészről pedig a közjegyző irodájának presztízsnövekedése hozzájárul az egész magyar közjegyzői kar elismertségéhez és megbecsüléséhez.

Ma már nem ismeretlen fogalom a minőségtanúsítással rendelkező közjegyzői iroda. A közjegyzők egyéni felkészülésének alapvető területei után a következő fejezetben az egyéni felkészüléshez szorosan kapcsolható minőségbiztosítási rendszerről lesz szó.

3. Minőségbiztosítás, modern vállalkozásvezetés[11]

Az utóbbi évtizedben az áruk és szolgáltatások szabad áramlásának biztosítása érdekében az Európai Unióban egyre nagyobb hangsúlyt kapott a minőségi szabványok összehangolásának kérdése. Az ISO 9000 olyan nemzetközi szabvány, melyet az Európai Unió minden tagállama elismer. Az ISO 9000 egy világszerte érvényes, minőségbiztosításra és minőségirányításra vonatkozó normarendszer, mely tanúsítja a vállalkozás működésének megfelelő menetét, azaz megalkotja azon feltételeket, hogy miként lehet a vezetők aktivitása, a folyamat- és eljárási struktúra, valamint a munkatársak folyamatos továbbképzése és motivációja segítségével jó terméket vagy szolgáltatást létrehozni. Összességében elmondható, hogy az ISO 9000 szabvány olyan ajánlásokat fogalmaz meg, melyek – dr. Klaus Woschnak kifejezésével élve – nem mások, mint „a rendszerető vállalatvezetés eszközei", így a közjegyzőségben is messzemenően alkalmazhatóak.

A közjegyzőség, mint szolgáltató ágazat már eleve bizonyos minőségi kritériumoknak van alárendelve, gondoljunk csak a kinevezés előfeltételeire, az állandó felügyeletre, a szigorú etikai normákra, a kötelező díjszabásra. Ennek ismeretében felmerülhet a kérdés, mégis szüksége van a közjegyzőségnek minőségbiztosítási rendszerre?

A következő érvek szólnak a bevezetése mellett:

– Mind az ügyfelek, mind a konkurrens foglalkozási ágak (ügyvédek, gazdasági tanácsadók, akik már tanúsíttatták magukat) részéről gyakorolt nyomás.

[8] *Horvátország, Szlovákia, Szlovénia, Csehország, Magyarország és Ausztria közjegyzői kamarái elnökeinek nyilatkozata* Közjegyzők Közlönye 1/1999. (14. o.)

[9] Budapesten, 2002. szeptember 13–14-én került megrendezésre.

[10] A honlap elérhetősége: www. central-europe-notaries.com.

[11] E pontban összefoglalt gondolatok alapjául *dr. Klaus Woschnak: Minőségbiztosítás a közjegyzőségben* című, valamint *dr. Dévényi Norbert: Modern vállalkozásvezetés – ISO 9000 (Minőség a közjegyzőségben)* című cikkei szolgáltak. Fellelhetőségük: Közjegyzők Közlönye 6/1998. (6–8. o.) és Közjegyzők Közlönye 6/1999. (4–6. o.)

- A tevékenységi körök elhatárolása és pontos megfogalmazása szabályozott munkafolyamatot eredményez, jól körülhatároltak a felelősségi viszonyok, könnyen áttekinthető az egész közjegyzői iroda szervezete, a koncentráltabb munkafolyamatoknak köszönhetően a hibákból eredő költségek csökkennek, a munkatársak motivációja pedig nő.
- A minőségi szolgáltatásért az ügyfelek szívesebben fizetik meg a megszabott munkadíjat. (Kimutatások szerint az ügyfelek szemében a minőség, a gyorsaság és a megbízhatóság sokkal inkább előnyt élvez, mint az alacsony munkadíj.)
- A minőségtudat növeli a közjegyzői iroda presztízsét, és ezen keresztül az egész közjegyzőség hírnevét.

Mind dr. Klaus Woschnak és dr. Dévényi Norbert egyetért abban és hangsúlyozza, hogy a minőségirányítási rendszer bevezetése nem azt jelenti, hogy a közjegyzői iroda minőséget állít elő, hanem e rendszer tanúsítja a rendes vállalkozás-menetet, azaz az iroda azon törekvését, hogy bizonyos szabályok szerint a követelményeknek és az ügyfelek elvárásainak meg kíván felelni, továbbá a hibákat gyorsan, következetesen ki akarja küszöbölni.

Úgy gondolom, hogy egy jövőorientált, a társadalmi és gazdasági kihívásoknak megfelelni szándékozó foglalkozási ágnak magáévá kell tennie a fentiekben vázolt új gondolkodásmódot – mely egyébként az ipari szektort követően immár a közigazgatást és egyéb jogi tanácsadói foglalkozásokat is behálózza –, vagyis a közjegyzőségnek is fel kell készülnie a modern piaci igényekre, a megfelelő minőségirányítás segítségével a közjegyzői szolgáltatás minőségének javítására kell törekednie.

Az Osztrák Közjegyzői Kamara munkacsoportja által kidolgozott közjegyzői minőségbiztosítási rendszer, mely az ISO 9000 szabványra épül, ígéretes kezdeményezés, néhány osztrák közjegyzői iroda rendelkezik is már ISO 9000 tanúsítvánnyal.

Az Európai Unió országokat átívelő, határok nélküli piacára elmondható, hogy a versenyképesség megtartásának talán legfontosabb záloga a minőség, legyen szó termelő vagy szolgáltató szektorról. Amint már említettem, napjainkban a minőségbiztosítás iránti igény mind a piaci versenytársak, mind a fogyasztók oldaláról egyaránt erőteljesen jelentkezik. Az osztrák közjegyzőség a minőségbiztosítási rendszer bevezetésével is a közjegyzői szolgáltatás minőségének javítására törekszik. Úgy vélem, az osztrák kollégák kezdeményezése a fenti okok miatt megfontolásra érdemes a magyar közjegyzőség számára is, ugyanis nem szabad elfelejtkezni arról, hogy az uniós csatlakozást követően ugyanazon piac részesei leszünk.

4. A közjegyzői közvetítés (mediáció), mint a viták megelőzésének eszköze[12]

A jogi szolgáltatások piaca az egész világon átalakulóban van, és ez a jelenség közvetlenül érinti az Európai Unió területét is. A tradicionális jogászszakmák új kihívásokkal kerülnek szembe, melyek egy részét csak új feladatok felvállalásával, új szolgáltatások nyújtásával lehet megoldani. Az utóbbi évtizedekben a bíróságok munkaterhe megtöbbszöröződött, a bírósági eljárás hosszadalmassága és költségessége miatt egyre inkább előtérbe került a jogviták elhárításának alternatív lehetősége.

Az alternatív megoldások közé tartoznak egyrészről a választottbíráskodás, másrészről a peren kívüli alternatív eszközök, úgymint egyeztetés, tanácsadás, mediáció.

Európában jelenleg új, az angolszász jogrendszerből átvett intézmény a mediáció – mely Dévényi kolléga cikkében megadott definíció szerint[13] – *a konfliktus megoldásának útja, azaz olyan eljárás, melyben a semleges, kompetens, és a konfliktussal nem érintett személy (mediátor) módszeres kommunikációs stratégia felhasználásával a szembenálló feleket olyan helyzetbe hozza, hogy a saját felelősségükre az általuk meghatározott célt, továbbá az ennek elérését lehetővé tévő utat megtalálják, s így létrejöjjön a minden érintett számára elfogadható megegyezés.*

A közjegyzőség számára a mediáció elsősorban a tárgyalás, a közvetítés területén való professzionális képzettséget jelent, továbbá a hatáskör növelését, és még valamit: új szolgáltatást.

A mediátor, mint pártatlan tárgyalásvezető a megegyezésre törekszik.

A közjegyző hivatali tevékenysége és az egyeztetés feladata között közvetlen összefüggés fedezhető fel. A közjegyző hivatali tevékenységének döntő részét kitevő hagyatéki eljárás és okiratszerkesztés tulajdonképpen a felek érdekeinek közelítésén, azok egyeztetésén alapul. A közjegyző képzettségénél és a hatáskörébe tartozó ügyekben szerzett gyakorlati- és élettapasztalata révén valójában hivatásos egyeztető.[14]

Dévényi az említett cikkben kiemeli, hogy *az ügyfelek vonatkozásában* a mediáció a konfliktusban azt a biztonságot jelenti, hogy a döntést nem egy bíróhoz delegálják, hanem az ügyfelek saját érdekeik szerint tárgyalnak és a tárgyalások folytán létrejött megegyezést joghatályos formába öntik. A felek saját maguk találják meg a megoldást, azt nem erőlteti rájuk egy kívülálló harmadik személy. A közvetítőként működő közjegyző teljes szakmai tudását is érvényesíteni tudja, mikor a mediáció eredményeképpen megszületett megállapodást írásos formában rögzíti, vagy éppen közjegyzői okiratba foglalja. A közjegyzői okirat végrehajtó hatályának köszönhetően az ügy végleges lezárásra kerülhet.

A Latin Közjegyzőség Nemzetközi Uniója XXIII. Nemzetközi Kongresszusán elfogadott záróhatározat szerint a közjegyző rendelkezik azzal a kivételes illetékességgel, hogy „egy személyben" kínálja a jogi mediációval és annak végleges rendezésével kapcsolatos összes szolgáltatást. A közjegyzői mediáció előmozdítása érdekében ajánlatos, hogy a közjegyzői kamarák szorgalmazzák a közjegyzői közreműködést a mediáció területén, elkészítve az ehhez a szükséges szakmai etikai szabályokat, megszervezve a közjegyzők mediációs képzését, szükség esetén külön mediációs központok létrehozásával, ösztönözve a közjegyzőket, hogy dolgozzák ki és alkalmazzák a mediációs és választottbírósági kikötéseket.

Az említett záróhatározat nemcsak a mediáció, hanem a tanácsadás és a közjegyzői választottbíráskodás alapelveit, különleges jellemzőit is összefoglalja, és a nemzeti közjegyzőségek figyelmébe ajánlja. Az állami igazságszolgáltatás tehermentesítése, a konfliktus- és permegelőzés előmozdítása, a jogi és társadalmi béke meg-

---

[12] E fejezet megírásában nagyban támaszkodtam a *Mediáció, egyeztetés, választott bíráskodás* Közjegyzők Közlönye 7–8/2000. (12–15. o.) számban megjelent cikkre, valamint dr. Dévényi Norbert e tárgykörben megjelent két cikkére: *Dr. Dévényi Norbert: „Jog vita nélkül": közjegyzőség és mediáció Ausztriában* Közjegyzők Közlönye 9/1999. (21–23. o.) és *Beszámoló a Latin Közjegyzőség Nemzetközi Uniója XXIII. Nemzetközi Kongresszusáról (Athén, Görögország, 2001. szeptember 30–október 5.) különös tekintettel annak I. témájára: „A közjegyzőség funkciója, a permegelőző funkció, valamint a tanácsadás és mediáció mint annak egyik eszköze"* Közjegyzők Közlönye 9/2002. (10–13. o.)

[13] *Dr. Dévényi Norbert: „Jog vita nélkül..."* i. m. 21. o.

[14] *Mediáció, egyeztetés, választott bíráskodás* ... i. m. 15. o.

őrzése érdekében kívánatosnak tartja, hogy a latin közjegyzőségű országok nemzeti jogrendjébe épüljön be és erősödjön meg a közjegyzők ezirányú közreműködése.[15]

5. Az informatika térhódítása a közjegyzők munkájában[16]

„Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásának elengedhetetlen előfeltétele az úgynevezett info-kommunikációs eszközök elterjesztésének elősegítése mind a gazdasági, mind a társadalmi életben. Hazánknak a fejlett gazdaságokhoz való felzárkózása és a magyar gazdaság versenyképességének növelése hosszú távon megvalósíthatatlan lenne az elektronikus úton lebonyolódó üzleti kapcsolatok elismerése és elterjedése nélkül. Az elektronikus iratok meghatározó szerephez jutnak a jövő évezred mindennapjaiban, felváltva a papír alapú iratokat, számlákat, dokumentumokat."[17]

Az elektronikus médiumok az utóbbi évtizedben ugrásszerű fejlődésen mentek keresztül, mely a magyar közjegyzőséget sem hagyta érintetlenül. Az informatika révén új, könnyebben kezelhető, a korábbinál olcsóbb és gyorsabb, egyben takarékosabb adatforgalmazás vált lehetővé. Gondoljunk csak arra, hogy ma már elektronikus jogi adatbázisok segítségével dolgozunk nap, mint nap, MOKK-mail rendszer segítségével kommunikálunk, elektronikus úton végrendeleti nyilvántartást (VONY) és zálogjogi nyilvántartást (ZONY) vezetünk, interneten elérhető saját és közös honlapunk van.

Az elektronikus médiumokban az okiratoknak sokáig nem volt helyük, de a technikai-műszaki fejlődésnek (úgymint az elektronikus aláírás létrejötte, a számítógépek rendelkezésre állása, internet elterjedése) köszönhetően ma már az elektronikus okiratok lehetősége valósággá vált.[18]

Az elektronikus okiratok szempontjából két – mérföldkőnek számító – EU-irányelv született:

1. Az elektronikus aláírásokra vonatkozó közösségi keretfeltételekről szóló irányelv[19]

2. Az elektronikus ügyforgalomról szóló irányelv[20]

ad 1. Az első irányelv rendelkezései közül azt emelném ki, hogy azon elektronikus aláírások, melyek sajátos biztonsági kritériumok szerint készültek, és így „fokozott biztonságúnak" vagy „minősítettnek" neveznek, megfelelnek a saját kezű aláírásoknak és a bírósági eljárásokban elismerik őket bizonyítékként.

ad 2. A második irányelv rendelkezései közül azt emelném ki, hogy a tagállamok biztosítják, hogy jogrendszerük lehetővé tegye szerződések kötését elektronikus úton. Mindannak, ami ma írásos formát kíván meg, fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátott dokumentum formájában is lehetségesnek kell lennie. Végeredményben, ami írásban joghatályos, azt elektronikus aláírással is joghatályosként kell elismerni.

A közjegyzői tevékenység magvát maga a közjegyzői okirat-készítési eljárás alkotja, így az elektronikus aláírás és okirat intézményének elterjedése a közjegyzői munkát is jelentősen érinti. Mind dr. Parti Tamás kolléga, mind dr. Günter Fuchs osztrák közjegyző szerint leginkább technikai értelemben történik változás, hisz az új elektronikus okiratok nem ingatják meg az okirat fogalmát, nem jelentenek új okirati minőséget. Fuchs kolléga szavaival élve, minden közjegyzőségnek módosítania kell hivatásgyakorlási szabályzatát akként, hogy mindkét médiumban (papír alapú és elektronikus) lehetővé váljon a közjegyzői okiratba foglalás, mindkét médiumot egyenértékűnek fogadják el, mert mindkét médium kielégítő mértékű biztonságot nyújt.[21]

Ahogy a papír alapú közokiratok tekintetében alapkövetelmény a tartósság, úgy fokozottan igaz ez az elektronikus okiratok tekintetében is. Biztonságos helyen kell őrizni az elektronikus okiratokat is, ki kell védeni az illetéktelen hozzáférést, biztosítani kell a fájlok folyamatos olvashatóságát, a visszaélések elleni nagyfokú védelmet, hogy technikai fejlődés esetén se legyenek az aláírások hamisíthatók, a fájlok módosíthatók. E feladatok megoldására az osztrák közjegyzőség kiépített egy saját számítógépes központi okirattárat, ahol 2000. január 1. napjától kezdve minden elkészült közjegyzői okiratot és közjegyzői jegyzőkönyvet archiválnak.[22] Az osztrák közjegyzőség okirattára két megfontolásból született:

1. a papíráradat megfékezése, ugyanis a bíróságokon vezetett közjegyzőségi irattárak helyhiánnyal küszködtek, valamint

2. az elektronikus közigazgatás korszerű követelményének eleget téve, ahogy azt hangsúlyozzák az Európai Unió vonatkozó tamperei határozatai és az osztrák szövetségi kormány ajánlásai is.

Dr. Michael Lunzer osztrák közjegyző hivatkozott cikkében az okirattár kialakítása mögötti motiváló gondolatokat az alábbiak szerint fogalmazza meg:

1. Legyen egy elektronikusan vezetett központi archívum az *összes* közjegyzői okirat őrzésére.

2. Legyen egy központi okiratszerver a tartós adatmegőrzés, valamint a gyors és egyszerű hozzáférhetőség megteremtése céljából.

3. Az osztrák közjegyzőség nem tudta a fejlesztést egyedül véghezvinni. Az információtechnológiai biztonság megteremtésére az ausztriai Siemens Rt. partnerként vállalkozott.

4. Az okirattárban a közjegyzők archiválnak. Konkrét esetekben a közjegyzőknek és jogosult harmadik személyeknek (például ügyvédeknek, bíróságoknak és hatóságoknak) lehetőségük van az okiratok lehívására.

Az egyes közjegyzői irodák és a számítóközpont között zárt átviteli rendszer működik, e rendszer ismertetését Lunzer kolléga az

---

[15] Ami a magyar szabályozást illeti, az Igazságügyi Minisztérium a 102/1999. (XII. 18.) OGY határozatban foglaltaknak megfelelően vizsgálja a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségeit, ahol az ügyvédi vagy közjegyzői kamara szervei mellett új egyeztető fórum kapna szerepet. A javaslat főbb irányait és kritikáját a *Mediáció, egyeztetés, választott bíráskodás* című idézett cikk tárgyalja.

[16] E fejezetben az alapfogalmak ismertetését mellőzöm, azok terjedelmüknél és bonyolultságuknál fogva külön tárgyalást igényelnek. Lelkes kollégák foglalkoztak azok meghatározásával, így az általuk megírt cikkeket ajánlom az olvasó figyelmébe: *Dr. Parti Tamás* két cikkét: *Az elektronikus kereskedelem, és a közjegyzői tevékenység* Közjegyzők Közlönye 9/1998. (9–12. o.) és a *Just a Little Bite Mozaik – a közjegyzői tevékenység, közjegyzői okirat, közokirati bizonyítás a digitális korban* Közjegyzők Közlönye 2/2002. (10–12. o.), *Dr. Bókai Judit* cikkét: *A névaláírás valódiságának tanúsítása és a buszonegyedik század* Közjegyzők Közlönye 7–8/1999. (13–19. o.), továbbá *Telek Anikó* két cikkét: *A számítástechnika térhódítása a közjegyzők munkájában, avagy az elektronikus aláírás és irat* Közjegyzők Közlönye 12/2000. (12–19. o.) és a *Megszületett az elektronikus aláírásról szóló törvény!* Közjegyzők Közlönye 10/2001. (9–11. o.)

[17] *Telek Anikó: A számítástechnika térhódítása a közjegyzők munkájában...* i. m. 12. o.

[18] *Dr. Günter Fuchs: Közjegyzőség és elektronikus dokumentumok* Közjegyzők Közlönye 2/2002. (3–4. o.)

[19] Az Európai Parlament és a Tanács 1999. december 13-án kelt 1999/93/EK irányelve az elektronikus aláírások közösségi programjáról

[20] Az Európai Parlament és a Tanács 2000. június 08-án kelt 2000/31/EK irányelve az elektronikus ügyforgalomról.

[21] *Dr. Günter Fuchs: Közjegyzőség...* i. m. 5. o.

[22] *Dr. Michael Lunzer: Az osztrák közjegyzőség okirattára* Közjegyzők Közlönye 2/2002. (6–9. o.).

említett cikkben részletesen kifejtette. Ebből csak annyit emelnék ki, hogy milyen technikai felszereltséggel kell rendelkeznie egy adott közjegyzői irodának, ahhoz hogy a közjegyző archiválni tudjon. Tehát szükség van egy felvételi helyre, azaz legalább egy személyi számítógépre, egy szkenerre, amellyel az okiratok képi formában beolvashatók, egy nyomtatóra, egy ISDN-vonalra az adatátvitelhez és a készüléken egy chipkártya-olvasóra chipkártyával együtt. Ez utóbbi segítségével rejtjelezik a felvételi helyen az okiratot.

Könnyű belátni, hogy az elektronikus aláírás és okirat elterjedésének előnyei elsősorban a gyorsabb és olcsóbb okirat-forgalmazásban, valamint a hely és időtakarékosabb irattározásban fognak megmutatkozni.[23]

Gondoljunk csak arra, hogy okirataink másolatát nem kell postai úton megküldenünk, hanem azokat a megfelelő hatóságok egyedi engedély birtokában elektronikus úton maguk tekintik meg az elektronikus okirattárban. Ezzel a közjegyzői irodák postai költségei és a hatóságok kezelési és tárolási költségei fognak jelentős mértékben csökkeni. Következő lépésként, a továbbfejlesztett verzió szerint, a különböző köznyilvántartások összekapcsolása révén a jogosultak közvetlenül hozzáférhetnének a járulékos és kiegészítő dokumentumokhoz, a bejegyzések alapjául szolgáló iratokhoz is.

Budapesten, 2002. szeptember 13–14-én a korábbiakban már említett Hexagonale együttműködés keretében az elektronikus okiratok témakörében tanácskozást rendeztek. Az ott megjelent osztrák kollégák beszámoltak a náluk működő okirattáról is. Az előbbiekben azért hívtam fel a figyelmet külön is az osztrák megoldásra, mert a Magyar Országos Közjegyzői Kamara Választmánya ez évben úgy döntött, hogy osztrák mintára Magyarországon is kiépítésre kerül az elektronikus közjegyzői okirattár. Az okirattár 2004. január 1-jétől lép működésbe, addig kell a rendszert teljes egészében kiépíteni, ami persze nem kis anyagi áldozatokkal jár. A MOKK meghívásos közbeszerzési eljárás során a Siemenst választotta partneréül, a vállalkozási szerződés megkötésére épp napjainkban került sor.

A magyar közjegyzőség az elektronikus okirattár kiépítéséhez jó alapokkal rendelkezik, hisz a Zálogjogok Országos Nyilvántartása is egy elektronikus aláírásokkal és elektronikus űrlapokkal karbantartott tisztán elektronikus nyilvántartás, amely ma zökkenőmentesen működik.[24]

Továbbá a közelmúltban megszületett elektronikus aláírásról szóló törvény (2001. évi XXXV. tv.) megteremtette az elvi lehetőségét az elektronikus aláírás (vagy ahogy a köznyelvben elterjedt digitális aláírás) használatának. A közjegyzői tevékenységet is érintő nagyon fontos törvényi kivétel az, hogy a Polgári Törvénykönyv 598–684. §-aiban szereplő (öröklési kérdések), illetve a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. tv. szerinti jogviszonyokban *nem lehet az elektronikus formán kívüli dokumentumokat mellőzve, csak elektronikus aláírást felhasználni, illetve elektronikus iratot vagy dokumentumot készíteni.* Tehát csak elektronikus aláírással ellátott végrendelet vagy öröklési szerződés nem készülhet, azonban ez a kivétel nem vonatkozik, pl. az adásvételi, vagy zálogszerződésekre, azok készítésénél a digitális aláírás használatának nem lesz akadálya.[25]

Ahogy az elektronikus magánokirat ma már valóság, úgy fog a közeljövőben az elektronikus közokirat fogalma és gyakorlata is megvalósulni. Véleményem szerint mindig azt kell szem előtt tartanunk, hogy a bevált szolgáltatásokat immár a technikailag legkorszerűbb formában tudjuk nyújtani, és ehhez elengedhetetlen az informatikának a közjegyzői irodában való magas szintű alkalmazása.

6. A közjegyzői okiratok forgalma

Jelen fejezetben utalni szeretnék korábban megfogalmazott gondolataimra, melyeket egy hosszabb lélegzetvételű cikkben fejtettem ki a Közjegyzők Közlönye hasábjain. Nevezetesen az Európai Unióban a bírósági határozatok és a közokiratok szabad forgalmának kérdéskörével foglalkoztam.[26]

Juan Bolás Alfonso szavaival élve *a közjegyzői okiratok szabad forgalmának lehetővé tétele az Európai Közösség országaiban olyan cél, amelyet rövid időn belül el kell érni, mint a latin közjegyzőség hozzájárulását az (európai) közösségi állampolgárok közötti jogforgalom megkönnyítéséhez.*[27]

A magyar közjegyzőség az európai uniós csatlakozással egy – az 1968-ban aláírt Brüsszeli Egyezmény által már megteremtett – európai joghatósági és végrehajtási rendszer részese lesz, mely immár közösségi jogi rendezést is nyert.

Az Európai Unió Tanácsának **44/2001. számú rendelete** (továbbiakban: Rendelet) a joghatóság és a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása tárgyában, 2002. március 1-jei hatállyal, tulajdonképpen a közösségi jog részévé tette a Brüsszeli Egyezmény által már kialakított egységes joghatósági és végrehajtási rendszert. Ennek következtében a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott bírósági határozatok elismerésére és végrehajtására jelenleg kötelező erővel a tanácsi rendelet ad szabályozást az Európai Unió egész területén. A Rendelet, ugyanúgy ahogy a Brüsszeli Egyezmény is tette, külön fejezetben szól a közokiratok és perbeli egyezségek végrehajtásának kérdéséről. *Az 57. cikk szerint valamely szerződő államban elfogadott és végrehajtható közokiratokat egy másik szerződő államban a 38. és a következő cikkelyek szerinti eljárás során, kérelemre, végrehajthatónak nyilvánítják. A kérelmet csak akkor lehet elutasítani, ha a határozatilag elrendelt végrehajtás a végrehajtó állam közrendjébe ütközne. A benyújtott okiratnak meg kell felelnie a bizonyító erejére vonatkozó azon feltételeknek, amelyek az okiratot kiállító államban szükségesek.*

A 33. cikk szerint külföldi határozat másik tagállamban való elismeréséhez általában külön eljárás lefolytatása nem szükséges, ha azonban a határozat alapján másik tagállamban végrehajtást kívánnak indítani, erre csak az ún. záradékolási eljárást követően kerülhet sor (38. cikk). A záradékolás legfontosabb jogkövetkezménye, hogy a végrehajthatóvá nyilvánított külföldi határozatot a belföldi határozatokkal azonos módon kell végrehajtani.

Ez a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás (a szakirodalomban exequatur eljárásként ismert) az egységesítés és egyszerűsítés terén tett minden törekvés ellenére sok esetben nehézkesnek és hosszadalmasnak bizonyult. Ennek felismerése oda vezetett, hogy

---

[23] *Dr. Parti Tamás: Just a Little Bite...* i. m. 12. o.

[24] *Dr. Parti Tamás: Just a Little Bite...* i. m. 12. o.

[25] *Telek Anikó: Megszületett az elektronikus aláírásról szóló törvény!* i. m. 11. o.

[26] *Dr. Kopár Bernadett: A bírósági határozatok és a közokiratok szabad áramlása az Európai Unióban* Közjegyzők Közlönye 3/2002. (3–17. o.)

[27] *Juan Bolás Alfonso: A közokiratok szabad áramlása az Európai Unió országaiban* Közjegyzők Közlönye 11/2001. (10. o.)

különböző reformtörekvések láttak napvilágot. Ilyen reformgondolat az Egységes Európai Végrehajtási Jogcím bevezetésének gondolata is.

A CNUE által nemrég kiadott közleményben[28] olvashattunk arról, hogy az Európai Bizottság javaslatot tett ***a polgári és kereskedelmi ügyletekben fennálló nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtási jogcím*** létrehozására. Ezáltal lehetővé válik a bármely tagállamban hozott ítélet automatikus és gyors végrehajtása az Európai Unió egész területén, figyelemmel az adósok méltányos jogvédelmének követelményére is.

A Bizottság hangsúlyozza, hogy az európai végrehajtási jogcím nem felváltja, hanem csupán kiegészíti majd a Tanács 44/2001. Rendeletét. A javaslat ismerteti a nem vitatott követelések végrehajtási eljárását és visszaállítja az alkalmazandó szabvány űrlapot. A végrehajtási jogcím nem terjed ki sem a végrendeletekkel és az örökösödési jogokkal összefüggő jogvitákra, sem az adó-, vám-, és közigazgatási jogi vitákra, a csőddel, illetve fizetésképtelenséggel kapcsolatos eljárásokra, a társadalombiztosításra, valamint a választottbíráskodásra. (Egyébként ugyanazon tárgyi hatállyal rendelkezik, mint a Rendelet, lásd annak 1. cikkét.)

A végrehajtási jogcím kizárólag azokra az esetekre vonatkozik, amelyekben az adós az eljárás keretében elismerte a tartozást, ideértve a *közokiratba foglalt tartozáselismerést is!*

A nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtási jogcím irányelv-tervezete, a Tanács egyhangú elfogadását követően 2004. január 1-jével léphet hatályba. Ezáltal is további lépés tehető annak érdekében, hogy minél teljesebb körben valósuljon meg a közjegyzői okiratok szabad forgalma az Európai Unió egész területén.

Nemcsak a Rendelet, hanem az említett irányelvtervezet sem vonatkozik a tagállamok közül Dániára, mert az Uniós Szerződéshez csatolt záradéknak megfelelően nem csatlakozott a Rendelet elfogadásához, ezért nincs kötelezve annak alkalmazására. Az említett Brüsszeli Egyezmény marad továbbra is hatályban Dánia, valamint a többi tagállam között.[29] Nagy-Britannia és Írország viszont, az Uniós szerződéshez csatolt záradéknak megfelelően, az opt-out, illetve az opt-in záradékával élve, maga dönti el, hogy részt vesz-e vagy sem az együttműködésben.[30]

A külföldi felhasználásra szolgáló közjegyzői tanúsítványok

A közokiratok forgalmának témaköréhez kapcsolható az egyre gyakoribbá váló igény a külföldi felhasználásra szolgáló tanúsítványokra. „Ezek azt célozzák, hogy a külföldi fél a számára releváns, a saját joga által értékelhető adatokhoz jusson. A cégnyilvántartásra vonatkozó tanúsítvány szövege, egyeztetett tartalommal, már kidolgozásra került. Ma már elfogadott gyakorlat a külföldi jog közjegyző általi tanúsítása, főleg a családjog, öröklési jog területén, mely tanúsítványok az államigazgatás és a bíróságok munkaterhét csökkentik."[31]

A csatlakozást követően a magyar közjegyzők is fokozottabban számíthatnak ilyen irányú megkeresésekre.

Végrendeletek központi nyilvántartása

Az Európai Unió szinte minden tagállama rendelkezik végintézkedések nyilvántartására szolgáló rendszerekkel, melyek működésében számos közös vonás fedezhető fel, így pl. a bejelentési kötelezettség és bejelentési határidő előírása, a nyilvántartás tárgya a végintézkedést tartalmazó okirat, nem pedig annak tartalma stb...

Az 1972-ben aláírt Bázeli Egyezmény óta – mely a végrendeletek központi nyilvántartásának felállításáról rendelkezett – számos törekvés volt arra nézve, hogy a meglévő rendszereket egységesítsék, az esetleges későbbi összekapcsolás, vagy közös, európai nyilvántartó rendszer létrehozása céljából.[32] (A CNUE 2000 októberében Bécsben külön foglalkozott e témakörrel.) *Dr. Luc Weyts* belga közjegyző cikkét szívesen ajánlom az olvasó figyelmébe, aki közelebbről is tanulmányozta a végintézkedések központi nyilvántartását egész Európában.[33]

A magyar közjegyzőség vonatkozásában ehelyütt most csak annyit emelnék ki, hogy a MOKK által 1993 óta vezetett Végintézkedések Országos Nyilvántartása – véleményem szerint – jó alapként szolgálhat az uniós csatlakozást követően.

Irodalomjegyzék

A Tizenötök Európái Közösségi politikák – Nemzeti politikák Szerk.: Kiss J. László, Osiris Kiadó Budapest, 2000. 279-307.

CNUE Közlemény Közjegyzők Közlönye 7–8/2002. 25.

Dr. Bókai Judit: A közjegyzői okirat elkészítésének folyamata, Tanfolyami jegyzet 30–32.

Dr. Bókai Judit: A névaláírás valódiságának tanúsítása és a huszonegyedik század, Közjegyzők Közlönye 7–8/1999. 13–19.

Dr. Dévényi Norbert: „Jog vita nélkül": közjegyzőség és mediáció Ausztriában, Közjegyzők Közlönye 9/1999. 21–23.

Dr. Dévényi Norbert: Beszámoló a Latin Közjegyzőség Nemzetközi Uniója XXIII. Nemzetközi Kongresszusáról (Athén, Görögország, 2001. szeptember 30–október 5.) különös tekintettel annak I. témájára: „A közjegyzőség funkciója, a permegelőző funkció, valamint a tanácsadás és mediáció mint annak egyik eszköze", Közjegyzők Közlönye 9/2002. 10–13.

Dr. Dévényi Norbert: Modern vállalkozásvezetés – ISO 9000 (Minőség a közjegyzőségben), Közjegyzők Közlönye 6/1999. 4–6.

Dr. Günter Fuchs: Közjegyzőség és elektronikus dokumentumok, Közjegyzők Közlönye 2/2002. 3–6.

Dr. Klaus Woschnak: A közjegyzői hivatásgyakorlás joga és a közösségi jog, Közjegyzők Közlönye 7–8/2000. 3–11.

Dr. Klaus Woschnak: Minőségbiztosítás a közjegyzőségben, Közjegyzők Közlönye 6/1998. 6–8.

[28] *CNUE Közlemény* Közjegyzők Közlönye 7–8/2002. (25. o.)

[29] Az Európai Uniót megalapító Maastrichti Szerződés ratifikációjának elősegítésére a 11 tagállam elfogadta a szerződéshez csatolt egyoldalú dán deklarációkat. *A Tizenötök Európái Közösségi politikák – Nemzeti politikák* Szerk.: Kiss J. László, Osiris Kiadó Budapest, 2000. (279–307. o.)

[30] Mindkét országnak sikerült 1992-ben Maastrichtban elfogadtatnia az opt-out és opt-in záradékot, vagyis annak a lehetőségét, hogy úgy vesz részt egy megállapodás egészében, hogy jogosult annak bizonyos részéből kivonni magát, illetve ha általában nem vesz részt egy megállapodásban, annak egy részébe mégis bekapcsolódhat.

[31] *Dr. Várkonyi Vera: Közjegyzők az Európai Unióban* Európai Jog 2002/2. (38. o.)

[32] *Dr. Bókai Judit: A közjegyzői okirat elkészítésének folyamata* Tanfolyami jegyzet 30–32. o.

[33] *Prof. Dr. Luc Weyts: Végrendeletek központi nyilvántartása: Egy sikeres európai kísérlet* Közjegyzők Közlönye 7–8/2001. (18–21. o.)

Dr. Kopár Bernadett: A bírósági határozatok és a közokiratok szabad áramlása az Európai Unióban. Közjegyzők Közlönye 3/2002. 3–17.
Dr. Michael Lunzer: Az osztrák közjegyzőség okirattára. Közjegyzők Közlönye 2/2002. 6–9.
Dr. Parti Tamás: Az elektronikus kereskedelem, és a közjegyzői tevékenység. Közjegyzők Közlönye 9/1998. 9–12.
Dr. Parti Tamás: Just a Little Bite Mozaik – a közjegyzői tevékenység, közjegyzői okirat, közokirati bizonyítás a digitális korban. Közjegyzők Közlönye 2/2002. 10–12.
Dr. Várkonyi Vera: Közjegyzők az Európai Unióban. Európai Jog 2002/2. 36–38.
Horvátország, Szlovákia, Szlovénia, Csehország, Magyarország és Ausztria közjegyzői kamarái elnökeinek nyilatkozata. Közjegyzők Közlönye 1/1999. 14.
Juan Bolás Alfonso: A közokiratok szabad áramlása az Európai Unió országaiban. Közjegyzők Közlönye 11/2001. 9–10.
Mediáció, egyeztetés, választott bíráskodás. Közjegyzők Közlönye 7–8/2000. 12–15.
Prof. Dr. Kecskés László: Agenda Tabellariae – EK-jog és jogharmonizáció – Oktatási program közjegyzők számára. Közjegyzők Közlönye 12/1999. 3.
Prof. Dr. Luc Weyts: Végrendeletek központi nyilvántartása: Egy sikeres európai kísérlet, Közjegyzők Közlönye 7–8/2001. 18–21.
Telek Anikó: A számítástechnika térhódítása a közjegyzők munkájában, avagy az elektronikus aláírás és irat. Közjegyzők Közlönye 12/2000. 12–19.
Telek Anikó: Közjogi kamarák a közjegyzői kamara tükrében, különös tekintettel a közjegyzői törvény módosítására. Közjegyzők Közlönye 5/2000. 3–8.
Telek Anikó: Megszületett az elektronikus aláírásról szóló törvény!, Közjegyzők Közlönye 10/2001. 9–11.

Dr. Kopár Bernadett
közjegyzőhelyettes, Pécs

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

A kiskorú gyermek kötelezettségvállalásáról

Az utóbbi időben – elsősorban a jelzálog-hitelszerződésekkel kapcsolatban több közjegyző vetett fel olyan kérdéseket, melyek a kiskorú gyermek eltérő pozícióban (adós, zálogkötelezett stb.) történő kötelezettségvállalásának feltételeit érinti. E kérdések megoldásához szeretne segítséget nyújtani a következő tanulmány.

A cikk végén részletesen ismertetett rendelkezésekből az következik, hogy a kiskorú gyermek még a Gyámhivatal hozzájárulásával sem vállalhat felelősséget, tehát szerződést biztosító mellékkötelezettséget (kezesség, vagy zálogkötelezettség, óvadék nyújtása stb.) sem:

– megfelelő ellenérték nélkül,
– idegen kötelezettségért.

Idegen kötelezettségnek tekintendő mindaz a kötelezettség, amely személy szerint *nem a kiskorút*, hanem mást terhel, nem pedig a kiskorú számára *idegen ember* kötelezettségét jelenti.

A kiskorú számára tehát, a saját törvényes képviselőjét, (szülőjét, gyámját) terhelő kötelezettség is idegen, mivel az nem személy szerint a kiskorút terheli, noha a kötelezett a kiskorú számára természetesen nem idegen személy, hiszen a kiskorú és a törvényes képviselő, legalábbis már be vannak mutatva egymásnak.

A kiskorú tehát mást (legyen az akár a szülő) terhelő kötelezettségért zálogkötelezettséget is csak akkor vállalhat, ha azért megfelelő ellenértéket kapott.

Az ellenérték pénz átruházása, más dolog tulajdonba adása, avagy vagyoni értékű jognak a kiskorúra átruházása, avagy a kiskorút terhelő valamilyen kötelezettség elengedése egyaránt lehet, de vagyoni értéket kell képviselnie, mert egyébként nem tekinthető *ellenértéknek.*

Az ellenértéknek *megfelelőnek* kell lennie, tehát *arányosnak* azzal a kockázattal, amelyet a kiskorú az idegen kötelezettségért való „felelősségvállalással" magára vállal. Az ellenértéknek ugyanakkor nem kell *azonosnak* lennie a kiskorú által vállalt felelősség mértékével. Ha például a kiskorú 100 forint tartozásért vállal zálogkötelezettséget, azért nem 100 forint ellenértéket kell kapnia, hanem a *megfelelő* ellenértéknek a kiskorú által vállalt *kockázattal* kell arányban állónak lennie. A kiskorúval közeli hozzátartozói viszonyban lévő, megbízható adós esetén, különösen ha az adós a kölcsön összegét a kiskorú érdekében is kívánja felhasználni, a kockázat így a felelősségvállalásért járó „megfelelő" ellenérték is nyilván kisebb, mint a kiskorúval ilyen hozzátartozói viszonyban nem lévő, vagy nem tőkeerős, nem megbízható, vagy a kölcsönt a kiskorú érdekeivel közvetlen összefüggésben nem álló – például –, üzleti célra felvevő adós esetén.

A felelősséget a kiskorú megfelelő *ellenérték* nélkül nem vállalhatja.

Az ellenértéket tehát legkésőbb a felelősségvállalás időpontjában a kiskorúnak *meg kell kapnia* nem elegendő az ellenérték *reménye, várománya.* Nem lehet ellenértéknek tekinteni azt, hogy az adós szülő a kiskorú tulajdonában álló ingatlan jelzáloggal való terhelésével biztosított kölcsönt a kiskorú érdekében kívánja felhasználni és az azzal – akár ugyanezen az ingatlanon – létesítendő felépítmény majdan – elkészültekor – osztva a telek jogi sorsát a kiskorú tulajdonába kerül. Ezzel ugyanis

– egyrészt a felelősségvállaláskor a kiskorú még semmiféle ellenértéket nem kapott az ellenérték reménye pedig a törvény szerint nem elegendő az ilyen felelősségvállalás érvényességéhez, mert a törvény kifejezetten ellenértékhez – és nem az ellenérték reményéhez, vagy az ellenértékre való várományhoz – köti az ilyen felelősségvállalás érvényességét,
– másrészt semmi garancia nincs arra, hogy a kölcsön ilyen felhasználása valóban megtörténik. A felelőtlen szülő a kölcsönösszeget elrulettezheti, a figyelmetlen egyszerűen elveszítheti, az áldozati alkatútól elrabolhatják, mindez nem fogja befolyásolni sem a kölcsön visszafizetésének kötelezettségét, sem a gyermek zálogkötelezetti helytállási kötelezettségét.

Ugyanígy csak az ellenérték reménye az, ha az adós szülő a kölcsönösszegből a kiskorú „nevére kíván" ingatlant vásárolni, tehát ebben az esetben is, az alábbiakban kifejtettek szerint, az ingatlan csak akkor terhelhető jelzáloggal, ha az ilyen kölcsönkötelemben a kiskorú maga is adós.

Nem idegen kötelezettség az ami *személy szerint a kiskorút* terheli, de már nem idegen a kiskorú számára az a kötelezettség sem, amely a másik adóssal *egyetemlegesen őt is* terheli.

Annak tehát már nincs akadálya, hogy a kiskorú zálogkötelezettséget vállaljon olyan tartozásért amely őt mással egyetemlegesen terheli. Ez a másik kötelezett lehet akár a kiskorú törvényes képviselője is. Az ilyen felelősségvállalás tehát már *nem ellenértékhez kötött,* azonban mivel a kiskorú tulajdonában lévő ingatlan megterhelésére vonatkozó *mindenféle* törvényes képviselői nyilatkozat érvényességéhez gyámhivatali jóváhagyás szükséges, ingatlanjelzálog esetén a kiskorú felelősségvállalása az ilyen „saját" kötelezettség esetén is gyámhivatali jóváhagyással érvényes.

Az idegen kötelezettségért *megfelelő ellenérték fejében* vállalt ingatlanjelzálogra vonatkozó törvényes képviselői nyilatkozat ugyancsak gyámhatósági jóváhagyással érvényes, míg az idegen kötelezettségért *megfelelő ellenérték nélkül* vállalt ingatlanjelzálogra vonatkozó törvényes képviselői nyilatkozat, az ilyen jelzálogszerződés gyámhatósági *jóváhagyással is érvénytelen.*

Az egész tartozás csak akkor minősül a kiskorút is egészében terhelő tartozásnak, ha az adós és a kiskorú *egyetemleges adósok.* Ilyenkor ugyanis a kiskorú *maga is az egész* tartozásért felel. Akkor azonban ha a kiskorú, mint az egyik adós és a másik adós *nem egyetemleges* adósok, akkor a vállalt kötelezettség csak a kiskorúra eső *részében a saját* kötelezettsége, az ezt meghaladó részére számára idegen, azaz mást terhelő kötelezettség, így *ebben a részében* már az idegen kötelezettségért való felelősségvállalás fenti szabályait kell alkalmazni.

Ugyancsak gondosan vizsgálni kell, hogy a kiskorú valóban *egyetemleges adós*-e (adósok), vagy csupán *egyetemlegesen kötelezett (adóstárs).* A kiskorú csak akkor egyetemleges adós, ha őt az adósi *jogosultságok (a kölcsön rendelkezésre bocsátása iránti jog) is* a másik adóssal egyetemlegesen *megilletik,* mert ez a feltétele annak, hogy a kölcsön a kiskorú *saját* tartozásának, illetőleg az egyetemlegesség folytán egészében *a saját tartozásának is* minősüljön.

Ha a kiskorú nem adós, tehát ha részére a hitelező kölcsönt folyósítani nem köteles, őt a kölcsönösszeg rendelkezésre bocsátása iránti jog, (a kölcsönösszegen való tulajdonszerzés joga) nem illeti meg, hanem csupán úgynevezett *„adóstárs"* azaz csupán egyetemlegesen *felel* az adóssal az adóst megillető kölcsönösszeg *visszafizetéséért* **(BH 1995. 457.),** vagyis adósi oldalon nincs egyetemleges jogosultság, *csak egyetemleges kötelezettség,* akkor ugyancsak *úgy tűnhet,* hogy a kiskorúnak *saját* tartozása van, amelyért ellenérték nélkül zálogosíthat. Ám ez a helyzet – gyakorlatilag – nem fordulhat elő. Ugyanis az ilyen adóstársi pozíció már eleve *idegen kötelezettségért* (az adóst terhelő fizetési kötelezettségért) való felelősségvállalást jelent, amely csak úgy jöhetett létre érvényesen, hogy már az adóstársi pozíció vállalásáért a kiskorúnak megfelelő ellenértéket kellett kapnia. (Ha ez e nélkül történt akkor, a kiskorúra mint adóstársra vonatkozó részében, a szerződés *semmis,* mert jogszabályba ütközik.)

Ha mégis az a kivételes eset fordulna elő, hogy a kiskorú *egyetemlegesen kötelezett adóstársként* – tehát *nem* egyetemleges adósként (ahol *mind* az adósi jogosultságok *mind* az adósi kötelezettségek egyetemlegesek) – más (vagyis az adós) kölcsöntartozásának visszafizetéséért megfelelő *ellenérték fejében, vagyis érvényesen,* vállalt kötelezettséget, akkor állhat elő az az eset, hogy a vállalt kötelezettség már *nem idegen,* tehát alkalmazandók a kiskorú saját tartozásáért való zálogkötelezettség-vállalás szabályai. *Ilyenkor azonban alappal vethető fel az az aggály,* hogy vajon nem egyszerűen az idegen kötelezettségért való *kétszeres felelősségvállalásról* van-e szó, *egyszer* adóstársként, plusz *még egyszer* zálogkötelezettként *is.*

A fentiekhez szorosan kapcsoló kérdés egyrészt általában, másrészt az ilyen szerződések megkötésénél különösen, *a kiskorú képviseletének* ellátása.

Ha

- a szülők a szülői felügyeleti jog gyakorlására *együttesen* jogosultak és kötelezettek, azaz a gyermek egyiküknél sincs elhelyezve,
- avagy a gyermek az egyik szülőnél el van helyezve, de a bíróság *közös* szülői felügyeleti jog gyakorlást rendelt el,
- vagy a gyermek az egyik szülőnél el van helyezve és a bíróság *közös* szülői felügyeleti jog gyakorlást sem rendelt el, ám a gyermekétől különélő szülőt a bíróság *feljogosította* a vagyonkezelés és a gyermek vagyoni ügyeiben *a törvényes képviselet jogával,*

a gyermeket csak *együttesen mind a két* szülő képviselheti.

Ilyen esetekben az egyikük eljárása csak akkor elegendő,

- ha a másik szülőtől közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt *meghatalmazása van* arra, hogy az adott vagyoni ügyben *a törvényes képviseletet* a másik szülő nevében *is gyakorolja,* [Ilyenkor nem szükséges a közjegyzői okiratokhoz előírt meghatalmazási alakiság, mert nem a felet (a gyermeket) képviseli meghatalmazott, hanem az egyik szülő adott meghatalmazást a másiknak arra, hogy az adott *vagyoni ügyben a törvényes képviseletet* a másik szülő nevében *is gyakorolja.*]
- avagy a másik szülőnek *vagyonkezelői joga nincs,* így ő vagyoni ügyekben gyermekét nem képviselheti.

Ha mindkét szülő eljárása szükséges és egyikük meg akarja kötni a szerződést a gyermek képviseletében a másikuk pedig nem, a közöttük lévő vitát együttes szülő felügyeleti jog esetén a gyámhivatal, közös szülői felügyeleti jog esetén a bíróság dönti el, és csak e döntés után van lehetőség a szerződés megkötésére.

Ügyelni kell arra, hogy A Ptk. 221. § (3) bekezdése *a képviselet valamennyi formájára* (a természetes és a jogi személy törvényes képviseletére, valamint mindezek meghatalmazáson alapuló képviseletére nézve is) generálisan kimondja, hogy a képviselő nem járhat el, ha a *szemben álló* vagy *ellentétesen érdekelt* fél *ő maga,* vagy olyan személy, akit ugyancsak *ő képvisel.* (Ha a képviselő jogi személy, a képviselt kifejezett engedélye alapján érdekellentét esetében eljárhat, de *a szemben álló* feleket ilyen „közös" képviselő sem képviselheti.)

„Szemben álló" felek az egymással jogügyletre lépő felek (eladó – vevő, hitelező – és az adós, a zálogkötelezett, a kezes, ajándékozó – megajándékozott, bérlő – bérbeadó stb.) valamint a szerződésen kívüli kötelmek ellentétes oldalain lévő alanyok (károkozó – károsult stb.)

Az „ellentétesen érdekelt felek" pedig azok, akik nem lépnek ugyan egymással jogügyletre, de az adott ügyben érdekeik objektíve ellentétesek. (Például albérleti szerződés megkötésénél a bérlő és az albérlő a szerződő – szemben álló – felek, ellentétesen érdekelt a nem szerződő fél tulajdonos bérbeadó, mert a bérlemény kímélete miatt, neki az az érdeke, hogy a bérlemény használatára minél kevesebben legyenek jogosultak. Ugyanígy az adásvételi szerződésben nem szerződő fél az elővásárlási jog jogosultja, de érdekei az eladó és vevő érdekeivel ellentétesek.)

A képviselő tehát nem képviselheti

1. az egymással jogügyletre lépő feleket, (például a hitelezőt is és az adóst is), valamint

2. nem lehet egyszerre ő maga személy szerint az egyik ügyletkötő fél (például az eladó) valamint a vele jogügyletre lépő másik fél (ebben az esetben a vevő) képviselője. Ez utóbbi tilalom alól a Ptk. csak a bizományos esetén enged kivételt.

Természetes személy törvényes képviselőjének (szülőjének, gyámjának, gondnokának) képviseleti jogköre további megszorítását tartalmazzák az alábbi rendelkezések:

A Ptk. – módosított – 20. § (1) bekezdése szerint a gondnok – általános jelleggel, illetve a cselekvőképességet korlátozó ítéletben meghatározott ügyekben – a gondnokság alá helyezett személy vagyonának kezelője és törvényes képviselője.[Korábban a Ptk. hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet (Ptké.) 12. § (1) bekezdése tartalmazta azt a szabályt, hogy a gondnokságra – amennyiben jogszabály eltérően nem rendelkezik – a gyámság szabályait kell megfelelően alkalmazni.]

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló, 1952. évi IV. törvény (Csjt.) 102. § szerint, ha a törvény mást nem rendel, a szülői felügyeletet gyakorló szülő jogaira és kötelességeire vonatkozó rendelkezések megfelelően irányadók a gyám jogaira és kötelességeire is.

Csjt. 87. § (1) bekezdése szerint pedig a szülő nem képviselheti gyermekét (ezzel együtt az utaló rendelkezések folytán a gyám a gyámoltat, a gondnok a gondnokoltat) olyan ügyben, amelyben ő maga vagy az ő házastársa, *az ő* egyenes ági rokona, avagy az ő törvényes képviselete alatt álló más személy, a gyermekkel szemben ellenérdekű félként szerepel. Ebből következően nem járhat el a szülő, a gyám, a gondnok, a kölcsönügyleteknél sem olyan szerződések megkötésénél, ahol az általa képviselt féllel jogügyletre lépő személy ő maga, vagy az ő házastársa, vagy az ő egyenes ági rokona, avagy ugyancsak az ő törvényes képviselete alatt álló más személy.

Továbbá akkor sem ha jogügyletre nem kerül ugyan sor, de az adott ügyben objektív érdekellentét áll fenn egyrészről a szülő, a gyám, a gondnok törvényes képviselete alatt álló személy, másrészről maga a szülő, a gyám, a gondnok, vagy házastársuk, vagy egyenes ági rokonuk, avagy ugyancsak az ő törvényes képviseletük alatt álló más személy, azaz gyermekük, gyámoltjuk, gondnokoltjuk között, vagy olyan jogi személy között, amelynek törvényes képviselője (például a Kft. ügyvezetője) az illető szülő, gyám, vagy gondnok.

Ilyen esetekben tehát a képviselet ellátására a gyámhivatal részéről *eseti gondnok* kirendelésére van szükség.

Elméletileg vitatható, ugyan hogy ellentétes érdekeltség áll-e fenn

- az adós szülő – és a vele egyetemleges adós gyermek között (érdekeik azonosak-e, avagy a szülő érdeke, hogy a hitelező az egyetemlegesen kötelezett gyermekkel, ne pedig vele szemben érvényesítse igényeit és megfordítva)
- az adós szülő – és a zálogkötelezett gyermek között (érdekeik azonosak-e, avagy a szülő érdeke, hogy a hitelező a zálogjog alapján gyermekkel, ne pedig vele szemben érvényesítse igényeit és megfordítva).

Megnyugtató csak az lehet, ha az ilyen szerződések megkötésénél a gyermeket nem az *ugyancsak* adós szülő, illetőleg gyám, hanem *eseti gondnok* képviseli már a kölcsönszerződés megkötésénél is.

Annál is inkább, mert az idézett BH 1998. 138. számú eseti döntés alapján nyilván még kevésbé fér össze a jó erkölccsel, az az eset amikor nem csupán a személyes kötelezettnek és az ő kötelezettségét biztosító mellékkötelezettség kötelezettjének a *képviselője* azonos, hanem a mellékkötelezett képviselője *maga a személyes kötelezett.*

A zálogkötelezettség nyelvére lefordítva a jó erkölcsbe ütközik, s ezért semmis a szerződés, ha a zálogkötelezettnek a *képviselője* és annak a *képviselője* akinek (többnyire az adósnak) a kötelezettségéért a zálogkötelezettség vállalás történt, azonos személy, nyilván *ugyanígy* semmis – ha lenne ilyen, akkor „semmisebb" – a szerződés, ha a zálogkötelezettnek a képviselője az a személy (maga az adós) akinek a kötelezettségéért a zálogkötelezettség vállalás történt.

A zálogszerződésnél *feltétlenül eseti gondnoki* képviselet szükséges, ha a törvényes képviselő maga is érdekelt, kivéve, ha kizárólag a gyermek az adós, (vagyis „a kölcsönt csak ő kapja") a szülő pedig kezes, vagy legfeljebb az adósság visszafizetéséért kötelezettséget vállaló adóstárs, akit az adósi jogosultságok nem illetnek meg.

Az eseti gondnok kirendelésére – mivel *nem a jegyző előtt folyó* eljárásban van a közreműködésére szükség – a *városi gyámhivatalnak* van hatásköre, illetékes pedig az a városi gyámhivatal, *melynek illetékességi területén* az eseti gondnok *közreműködésére* szükség van, akkor tehát ha a szerződéskötés a közjegyzői irodában történik a közjegyző székhelye szerint illetékes városi gyámhivatal rendel eseti gondnokot.

Általában a törvényes képviselői jognyilatkozatok – így az eseti gondnok, mint törvényes képviselő által tett jognyilatkozatok – jóváhagyására ugyancsak a városi gyámhivatal bír *hatáskörrel*, de a gyámhivatal *illetékessége* már nem az 1997. év XXXI. törvény 125. § (8) bekezdése szerint, hanem 124. §-a szerint alakul, tehát adott esetben *másik* gyámhivatal *illetékes* az eseti gondnok kirendelésére, és *másik* a jognyilatkozat jóváhagyása felőli döntésre.

Ugyanezek a szabályok megfelelően alkalmazandók akkor is, amikor nem a szerződéskötés történik a közjegyző előtt, hanem a törvényes képviselő, a kiskorú gyermek képviseletében, egy már megkötött szerződésre nézve tesz „Tartozáselismerő" (helyesen: egyoldalú kötelezettségvállaló) nyilatkozatot.

A felvetett kérdésre az alábbi jogszabályok alapján, illetőleg az alábbi eseti döntésekre tekintettel lehet választ adni:

Alkalmazandó jogszabályok:

1952. évi IV. törvény
a házasságról, a családról és a gyámságról

Csjt. 71. § (2) A szülői felügyelet a kiskorú gyermek gondozásának, nevelésének, vagyona kezelésének, valamint *törvényes képviseletének* jogát és kötelességét, továbbá a gyámnevezésnek és a gyámságból való kizárásnak jogát foglalja magában.

Csjt. 72. § (1) A szülői felügyeletet a szülők *együttesen gyakorolják* – ellentétes megállapodásuk hiányában – akkor is, ha már nem élnek együtt.

(2) Ha a házasság felbontása vagy a gyermek elhelyezése iránti perben a gyermeket a szülők megegyezése vagy a bíróság döntése alapján valamelyik szülőnél *elhelyezték*, a felügyeletet ez a szülő gyakorolja, *kivéve*, ha a szülők kérelmére a bíróság a gyermekelhelyezéssel egyidejűleg *közös szülői felügyeletet* rendelt el, illetve a szülőknek a közös szülői felügyeletre vonatkozó egyezségét jóváhagyta.

Csjt. 72/B. § (1) A különélő szülők a gyermek sorsát érintő *lényeges kérdésekben* a gyermek elhelyezését követően *– közös szülői felügyelet hiányában is – együttesen gya-*

korolják jogaikat, kivéve, ha a különélő szülő felügyeleti jogát a bíróság korlátozta, szüneteltette vagy megszüntette.

(2) A gyermek sorsát érintő *lényeges kérdés:* a kiskorú gyermek nevének meghatározása, illetve nevének megváltoztatása, tartózkodási helyének kijelölése, továbbá iskolájának, valamint életpályájának megválasztása.

(3) A gyermekétől különélő szülőt a bíróság *feljogosíthatja* a vagyonkezelés és a gyermek vagyoni ügyeiben *a törvényes képviselet jogával is,* illetve, ha a gyermek érdekei megkívánják, az őt egyébként megillető szülői felügyeleti jogokat – így a gyermek sorsát érintő valamely lényeges kérdésben való döntés jogát – *korlátozhatja vagy megvonhatja, illetve egyes jogosítványok gyakorlásának szüneteltetését* rendelheti el.

Csjt. 73. § (1) Ha e törvény másként nem rendelkezik, a szülői felügyelet körébe tartozó olyan kérdésekben, amelyekben a szülői felügyeletet *együttesen* gyakorló szülők nem tudnak egyetértésre jutni – a lelkiismereti és vallásszabadság körébe tartozó kérdések kivételével –, *a gyámhatóság dönt.*

(2) Ha a különélő szülők a *közösen* gyakorolt szülői felügyeleti jog tekintetében nem tudnak megegyezni, a döntés – a tizenhatodik életévét betöltött kiskorú tartózkodási helyének kijelölése [77. § (2) bek.] kivételével – a *bíróság hatáskörébe tartozik.*

A törvényes képviselet

Csjt. 86. § (1) A szülői felügyeletet gyakorló szülő joga és kötelessége, hogy kiskorú gyermekét mind személyi, mind vagyoni ügyeiben képviselje.

(2) A szülő képviseleti joga nem terjed ki a gyermek olyan vagyonával kapcsolatos ügyekre, amely vagyon nem tartozik kezelése alá. Az a szülő, akinek vagyonkezelői joga nincs, vagyoni ügyekben gyermekét *nem képviselheti.*

(3) Ha a szülői felügyelet *mindkét szülőt* együtt illeti meg, a szülők akár kölcsönösen, akár külön-külön közokiratba vagy teljes bizonyítóerejű magánokiratba foglalt *meghatalmazást adhatnak egymásnak,* hogy a gyermek vagyoni ügyeiben a törvényes képviseletet az egyik szülő a másik nevében is gyakorolja.

(4) A gyermek nevében fellépő szülőt *a mindennapi életben előforduló kisebb jelentőségű* vagyonjogi ügyleteknél *jóhiszemű* harmadik személyek olyannak *tekinthetik, mint* aki a másik szülő *meghatalmazottjaként is* eljár.

Csjt. 87. § (1) A szülő *nem képviselheti* gyermekét olyan ügyben, amelyben ő maga vagy házastársa, egyenesági rokona avagy az ő törvényes képviselete alatt álló más személy a gyermekkel szemben *ellenérdekű félként* szerepel, vagy amelynek tárgya a gyermek családi jogállásának megállapítása. Ez a rendelkezés nem vonatkozik a gyermek örökbefogadásával kapcsolatos nyilatkozatra, továbbá nem akadályozza, hogy a szülő a nála elhelyezett gyermek tartása iránt a másik szülő ellen indított eljárásban gyermekét képviselje.

(2) A gyámhatóság egyes vagyoni ügyekre vagy az ügyeknek meghatározott csoportjára nézve a szülőtől a törvényes képviselet jogát *megvonhatja,* ha attól lehet tartani, hogy a szülő a képviseletet nem a gyermek érdekeinek megfelelően gyakorolná.

Csjt. 91. § (3) A gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben való döntés kivételével *szünetel a szülői felügyelete* annak a szülőnek, akinek gyermeke a *különélő másik szülőnél* van *elhelyezve,* de szülői felügyeleti jogát a bíróság nem szüntette meg. *Nem szünetel a szülői felügyelet, ha a szülők vagy a bíróság a közös szülői felügyeletről döntött.*

Csjt. 93. § Az a kiskorú, aki nem áll szülői felügyelet alatt, *gyámság* alá tartozik.

Csjt. 101. § (1) Törvény eltérő rendelkezése hiányában a gyám a gyámsága alatt állónak gondozója, vagyonának kezelője és törvényes képviselője.

Csjt. 102. § Ha a törvény mást nem rendel, *a szülői felügyeletet gyakorló szülő jogaira és kötelességeire vonatkozó rendelkezések megfelelően irányadók a gyám jogaira és kötelességeire is.*

1959. évi IV. törvény
a Polgári Törvénykönyvről

A korlátozottan cselekvőképes és a cselekvőképtelen kiskorúakra vonatkozó közös szabályok

13. § (1) A törvényes képviselő *jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása* szükséges, ha a jognyilatkozat

c) a kiskorú ingatlantulajdonának átruházására vagy *bármely módon történő megterhelésére* vonatkozik, ide nem értve azt az esetet, amikor az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg kerül sor haszonélvezet alapítására,

e) a kiskorú olyan egyéb vagyontárgyára, illetve vagyoni értékű jogára vonatkozik, amelynek értéke meghaladja a külön jogszabályban meghatározott összeget.

13/A. § (1) A kiskorú még *a gyámhatóság jóváhagyásával sem* tehet érvényesen olyan jognyilatkozatot, amellyel ajándékoz, *idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélkül* felelősséget vállal, vagy amellyel jogokról ellenérték nélkül lemond.

A képviselet

221. § (3) A képviselő nem járhat el, ha a *szemben álló* vagy *ellentétesen érdekelt* fél *ő maga* vagy olyan személy, *akit ugyancsak ő képvisel.* Ha a képviselő jogi személy, a képviselt kifejezett engedélye alapján *érdekellentét* esetében is eljárhat.

Az eseti gondnokság

225. § (1) Ha a *szülő, a gyám vagy a gondnok* akár jogszabály vagy a gyámhatóság rendelkezése folytán, akár érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el, a gyámhatóság eseti gondnokot rendel.

(3) Az eseti gondnok az ügyben *olyan jogkörrel* jár el, *mint a gyám,* illetőleg a gondnok.

(4) *A szülői felügyeletet gyakorló szülő, a gyám és a gondnok jogköre nem terjed ki azokra az ügyekre, amelyeknek ellátására eseti gondnokot rendeltek.*

Általános szabályok

200. § (1) A szerződés tartalmát a felek *szabadon* állapíthatják meg. A szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal *eltérhetnek*, ha jogszabály az eltérést nem tiltja.

Több jogosult vagy több kötelezett a szerződésben

334. § (1) Ha többen tartoznak egy szolgáltatással, illetőleg egy szolgáltatást többen követelhetnek, *és e szolgáltatás osztható*, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában minden kötelezettől csak *a ráeső részt* lehet követelni, és minden jogosult csak az őt megillető részt követelheti. A kötelezettek, illetőleg a jogosultak részaránya *kétség esetében egyenlő*.

[Megjegyzés: *a pénzszolgáltatás az osztható szolgáltatás iskolapéldája. A pénzszolgáltatásra vonatkozó kötelezettség tehát csak akkor egyetemleges, ha a 200. § (1) szerinti szerződési szabadság alapján a felek egyetemlegesnek minősítették.*]

337. § (1) *Egyetemleges kötelezettség esetében minden kötelezett az egész* szolgáltatással tartozik, de amennyiben bármelyikük teljesít, vagy a kötelezettséget beszámítással megszünteti, a jogosulttal szemben a többiek kötelezettsége is megszűnik.

(2) Az egyetemlegesen kötelezettek egymás szerződésszegéséért is felelnek.

(3) Minden kötelezett a többieket megillető kifogásokra csak annyiban hivatkozhat, amennyiben a kifogások a jogosult kielégítésével kapcsolatosak. Beszámításra azonban a társkötelezettek követeléseit nem lehet felhasználni.

(4) A jogosultnak az egyik kötelezettel szemben beálló késedelme valamennyiük javára beáll.

338. § (1) Az egyetemleges kötelezetteket – *ha jogviszonyukból más nem következik* – a kötelezettség *egymás között* egyenlő arányban terheli. Ha valamely társkötelezett a jogosultnak kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített, a többi társkötelezettel szemben – a követelésnek őket terhelő része erejéig – megtérítési követelése támad.

(2) Egyik kötelezett sem hivatkozhat a többivel szemben olyan kedvezményre, amelyben a jogosulttól részesült.

(3) A jogosultnak teljesítő kötelezettre a jogosultat megillető és a többiek teljesítésének biztosítására is szolgáló jogok átszállnak, amennyiben a többi kötelezettől megtérítést követelhet.

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

A városi gyámhivatal feladat- és hatásköre

114. § *A városi gyámhivatal* a szülői felügyeleti joggal, illetve a gyermektartásdíjjal kapcsolatban

c) dönt a szülő jognyilatkozatának érvényességéhez szükséges *jóváhagyásról,*

d) dönt a szülői felügyeleti jogkörbe tartozó olyan kérdésről, amelyben a szülői felügyeletet *együttesen* gyakorló szülők nem jutottak egyetértésre,

115. § *A városi gyámhivatal* a gyámsággal és gondnoksággal kapcsolatban

e) külön jogszabályban meghatározott esetekben zárlatot rendel el, zárgondnokot, *eseti gondnokot,* ügygondnokot, az ügyei vitelében akadályozott személy képviseletére és méhmagzat részére gondnokot rendel és ment fel, továbbá megállapítja a munkadíjukat.

116. § A városi gyámhivatal a vagyonkezeléssel kapcsolatban

a) dönt a gyermekek és gondnokoltak készpénzvagyonának gyámi fenntartásos betétben vagy folyószámlán történő elhelyezéséről, illetve az elhelyezett pénz felhasználásáról, államilag garantált értékpapírba, biztosítási kötvénybe történő befektetéséről, letétben kezeléséről, valamint egyéb tárgyak letétbe helyezéséről.

Általános illetékesség

124. § (1) Az eljárásra annak a települési önkormányzatnak a képviselő-testülete, jegyzője vagy *az a gyámhivatal (a továbbiakban: eljáró szerv) illetékes, amelynek területén*

a) a gyermek szülői felügyeletet gyakorló szülőjének, gyámjának,

a lakóhelye van.

(2) Ha a szülői felügyeletet együttesen gyakorló szülők bejelentett lakása különböző illetékességi területen található, az eljáró szerv illetékességét *a gyermek bejelentett lakóhelye* határozza meg. Ha a gyermek bejelentett lakóhelye egyik szülőjének lakóhelyével sem azonos, az a szerv jár el, *amelynek területén az anya lakóhelye* található.

(3) Lakóhely hiányában – az (1) és (2) bekezdésben foglaltak szerint – az eljáró szerv illetékességét a tartózkodási hely határozza meg.

(4) Belföldi lakóhely hiányában, vagy ha a tartózkodási hely ismeretlen, az eljáró szerv illetékességét *az utolsó ismert hazai lakóhely* határozza meg, ennek hiányában az eljárásra *a fővárosi főjegyző* illetékes.

Egyéb illetékesség

125. § (8) *Eseti gondnok* rendelésére az a települési önkormányzat jegyzője, illetve az a gyámhivatal illetékes, *amelynek területén a gondnok működésére szükség van.*

149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 162. §-a (1) bekezdésének *a), b), d), e)* és *f)* pontjában, a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 7. §-ának (1) bekezdésében, a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvényt (a továbbiakban: Csjt.) módosító 1986. évi IV. törvény 39. §-a (1) bekezdésének *a)* pontjában foglalt felhatalmazás alapján a Kormány a következőket rendeli el.

A törvényes képviselet

25. § (1) A szülő jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhivatal jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat

d) a gyermek ingatlan-tulajdonának átruházására vagy *bármely módon történő megterhelésére* vonatkozik, ide nem értve azt az esetet, amikor az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg kerül sor haszonélvezet alapítására [Ptk. 13. § (1) bek. *c)* pont],

(2) A gyámhivatal az (1) bekezdésben felsorolt jognyilatkozat jóváhagyását elutasítja, ha a jognyilatkozatot tartalmazó okirat alaki szempontból érvénytelen. *A jognyilatkozat gyámhivatali jóváhagyása a jognyilatkozat érvényességéhez szükséges – jogszabályban előírt – egyéb feltételeket nem pótolja.*

A gondnok kirendelése

131. § (1) A gondnokrendelés előtt *a gyámhivatal* megvizsgálja *a)* a gondnokrendelés okát,

132. § (1) *A gyámhivatal* annak a személynek,

c) akit körülményei ügyei vitelében akadályoznak, különösen ha ismeretlen helyen tartózkodik, vagy ismert helyen tartózkodik, de visszatérésében gátolva van eseti gondnokot (Ptk. 224. §), vagy ügygondnokot [Áe. 18. § (4) bek.],

(2) *A gyámhivatal* az (1) bekezdés *c)* pontjában meghatározottakon túl *eseti gondnokot* rendel *akkor is,* ha

a) a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen személy és törvényes képviselője között érdekellentét áll fenn [Ptk. 225. § (1) bek.], vagy a törvényes képviselő más tényleges akadály miatt nem járhat el, illetve *a szülő nem láthatja el a gyermek törvényes képviseletét,*

b) a szülő mint törvényes képviselő a gyermeket *a Csjt. 87. §-ának (1) bekezdése szerint* nem képviselheti,

(4) Az eseti és ügygondnok kirendelése iránt *a jegyző intézkedik,*

a) ha erre ***az előtte*** *folyó* eljárásban van szükség.

Eseti gondnok

136. § (2) Eseti gondnokul – a Gyvt. 89. §-ának (1) bekezdésében meghatározott eset kivételével – elsősorban ügyvédet kell kirendelni.

A törvényes képviselő vagyonkezelésével kapcsolatos ügyek

146. § (1) A szülő vagyonkezelői jogát korlátozó – a Csjt. 80. §-ának (1) bekezdésében és 82. §-ának (2) bekezdésében, *valamint e rendelet 25. §-ában meghatározott* – rendelkezéseket *a gyám, hivatásos gyám (a továbbiakban együtt: gyám) tekintetében is alkalmazni kell.*

Az ingatlan vagyonnal kapcsolatos ügyek

152. § (2) A gyermek, illetőleg a gondokság alá helyezett személy tulajdonában lévő ingatlan tulajdonának átruházására vagy bármely módon történő *megterhelésére* vonatkozó jognyilatkozat jóváhagyásával kapcsolatos eljárásban a gyámhivatal az eset összes körülményeit mérlegelve azt vizsgálja, hogy a jognyilatkozat a gyermek, illetőleg a gondokság alá helyezett személy érdekeit szolgálja-e.

153. § (1) A jóváhagyás iránti kérelemhez *mellékelni kell*

a) az ingatlanra vonatkozó szerződés egy eredeti és három másolati példányát,

b) 3 hónapnál nem régebbi adó- és értékbizonyítványt, vagy az ingatlanközvetítésre feljogosított bármely szerv értékbecslését, kivéve, ha az ingatlan értékét az illetékhivatal 6 hónapnál nem régebben már megállapította,

c) az ingatlan 15 napnál nem régebbi tulajdoni lapjának másolatát.

BH 1998. 138.

I. A jó erkölcsbe ütközik, s ezért semmis a szerződés, ha a kezességet vállaló cég igazgatója és annak a gazdasági társaságnak az ügyvezetője, akiért a kezességvállalás történt, azonos személy [Ptk. 200. § (2) bek., 221. § (3) bek.].

Bár helyesen hivatkozott a felperes a fellebbezési ellenkérelmében arra, hogy az alperesnek a perbeli szerződés megkötésekor hatályos szervezeti és működési szabályzata kifejezetten nem rendelkezett a beruházásnak nem minősülő jelentős döntések vállalati tanács általi jóváhagyása megkövetelésérőI, a megyei bíróság megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy *a Ptk. 221. §-ának (3) bekezdése értelmében a készfizető kezességi szerződés megkötésénél M. T. – aki egy személyben volt a kötelezett kft. ügyvezetője és a kezes alperes vállalat igazgatója – nem járhatott volna el. A felek szerződése tehát egyrészt a Ptk. felhívott szabályába s egyúttal – a megyei bíróság helyes okfejtése szerint – a jóerkölcsbe ütközött. Ebből következően a szerződés a Ptk. 200. §-a (2) bekezdésének mindkét fordulatába ütközően semmis.*

BH 1995. 457.

Nincs törvényi akadálya annak, hogy *a kölcsönszerződésben harmadik személy* a kölcsön *visszafizetéséért* az *adóssal egyetemleges* fizetési kötelezettséget vállaljon [Ptk. 200. § (1) bek., 337–338. §, 523. § (1) bek.].

A felperes pénzintézet az 1989. december 6-án megkötött hitelszerződéssel *K. Z. kölcsönigénylő részére* változó – a szerződés aláírásakor évi 22%-os – kamatozású újrakezdési (pályakezdési) kölcsönt nyújtott; *az alperesek pedig a kölcsönigénylő adóstársaként vállalták a kölcsön és járulékai visszafizetését.* A kölcsön teljes összegét *K. Z. felvette,* s miután az 75 000 forintos részletek törlesztése elmaradt, a felperes végrehajtást kezdeményezett, amelynek során 98 183 forint teljesítés történt.

A bíróság jogerős ítéletében kötelezte az alpereseket, hogy egyetemlegesen fizessenek meg a felperesnek 300 000 forintot és annak 1992. július 22-től a kifizetésig járó évi 20%-os kamatát, valamint 98 023 forintot és annak 1992. július 22-től járó évi 6%-os kamatát. Ítéletének indokolásában a bíróság kifejtette, hogy a felperessel kötött szerződésük értelmében az alperesek – *mint adóstársak – a kölcsön és járulékai megfizetéséért helytállásra kötelesek,* és e felelősségük alól nem mentesülhetnek arra hivatkozással, hogy a felperes a kölcsönt ténylegesen K. Z. kezeihez folyósította. A megtörtént teljesítéseket a bíróság A Ptk. 293. §-a alapján a kamatra számolta el, s ennek megfelelően az alpereseket a kölcsöntőke és ügyleti kamata valamint a tőkésített ügyleti kamat és annak késedelmi kamata megfizetésére kötelezte.

A jogerős ítélet ellen – jogszabálysértésre hivatkozással az alperesek nyújtottak be felülvizsgálati kérelmet. Ebben előadták, *hogy a felperessel a kölcsönszerződést nem ők, hanem K. Z. kötötte, s az adós kötelezettségének teljesítéséért kezességet sem vállaltak.* A kölcsönnyújtás feltételeinek teljesítésére – minthogy nem vállal-

kozók – egyébként sem voltak képesek, így adóstársi kötelezettségvállalásuk lehetetlen szolgáltatás nyújtására vonatkozott, és ez okból a szerződés semmis. Kifogásolták a felperes által felszámított ügyleti kamat mértékét, és sérelmezték, hogy a felperes a kölcsön folyósításakor nem tett eleget a velük szemben fennálló tájékoztatási kötelezettségének. Végül megjegyezték, hogy a jogerős ítélet indokolásából nem tűnik ki egyértelműen, hogy az elszámolt törlesztéseket ők teljesítették.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Ptk. 200. §-ának (1) bekezdése értelmében – a szerződési szabadság elvéből következően – a felek a szerződés tartalmát szabadon állapítják meg; a szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől – ha jogszabály az eltérést nem tiltja – egyező akarattal eltérhetnek, és olyan tartalmú szerződést is köthetnek egymással, amely a külön szabályozott (nevesített) szerződések egyikének fogalma alá sem vonható.

A Ptk. 523. §-ának (1) bekezdésében szabályozott kölcsönszerződés esetében sincs tehát akadálya annak, hogy a hitelező érdekeinek fokozottabb biztosítása céljából *más személy az adóssal egy sorban – ugyanakkor a készfizető kezes felelősségénél terhesebb – helytállási kötelezettséget vállaljon. Ilyen, törvényben külön nem nevesített személyi biztosítéknak minősül, ha a kölcsön és járulékai visszafizetésére a hitelezővel kötött szerződésben harmadik személy a kölcsön felvevőjével egyetemlegesen (Ptk. 337–338. §) – annak adóstársaként – kötelezi magát.* A felek által kötött szerződés szövegezése nem hagy kétséget az iránt, hogy *az alperesek a kölcsönt ténylegesen felvevő K. Z. kötelezettségeinek teljesítéséért adóstársként egyetemleges felelősséget vállaltak* és ennélfogva a Ptk. 337. §-ának (1) bekezdése alapján a még fennálló egész tartozás megfizetésére kötelesek.

A felperes az újrakezdési (pályakezdési) kölcsönt K. Z.-nek nyújtotta, ehhez képest a szerződés alapján kizárólag őt terhelte a kölcsön meghatározott célra fordításának és a szerződés fennállása alatt – a vállalkozói tevékenysége folytatásának kötelezettsége is. A szerződésnek ezek a rendelkezései értelemszerűen nem vonatkoztak az említett *adóssal csak a kölcsön visszafizetéséért egyetemlegesen felelősséget vállaló* alperesekre, így a felülvizsgálati kérelem ezzel kapcsolatos fejtegetései súlytalanok.

Dr. Anka Tibor
közjegyző, Cegléd

A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásából

A végrehajtást kérő az 1998. december 18-án kelt közjegyzői okiratban kötelezettséget vállalt arra, hogy az adósnak 1998. december 18. napjától és 1999. december 16. napjáig – 12 000 000 forint összegű hitelkeretet biztosít, és ennek terhére – az adós külön rendelkezése nélkül – kölcsönt folyósít, ha a fizetési megbízások teljesítéséhez az adós bankszámla-követelése nem nyújt fedezetet. A végrehajtást kérő előadása szerint a hitelkeretet az adós igénybe vette, azonban a szerződés végső lejártának napján, 1999. december 16-án a szerződés alapján fennálló fizetési kötelezettségének nem tudott eleget tenni. Az azonnali beszedési megbízás eredményeként az adós tartozása 1 123 309 forinttal csökkent.

A végrehajtást kérő a közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal ellátását kérte, 11 846 290 forint és járulékai behajtása végett.

A végrehajtható okirat kiállítása iránti kérelmet elutasító [helyesen: az okirat végrehajtási záradékolását megtagadó [Vht. 19. § (3) bekezdés, 20. § (2) bekezdés] végzést a másodfokú bíróság végzésével helybenhagyta, osztva az elsőfokú bíróságnak azt az álláspontját, amely szerint külön kölcsönszerződések kötése nélkül a folyószámla hitelkeretszerződés csak a rendelkezésre állás jutalékát igazolja az adós kötelezettségvállalásaként. Önmagában a feleknek a Ptk. 522. §-a (1) bekezdése szerint minősíthető szerződése nem igazolja a kölcsönszerződések vagy egyéb hitelműveletek alapján keletkezett adósi kötelezettségvállalás tényét, tárgyát, mennyiségét és jogcímét, azaz a Vht. 21. §-a (1) bekezdésében foglalt, a közjegyzői okiratnak végrehajtási záradékkal való elláthatósága esetére előírt konjuktív feltételek mindegyikét.

A jogerős végzés ellen a végrehajtást kérő nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, melyet arra alapított, hogy téves a jogerős végzésben kifejtett az az álláspont, amely megköveteli megbízásonként közjegyző előtt kölcsönszerződés kötését. A végrehajtás alapjául szolgáló közokiratba foglalt szerződés ún. „atipikus" szerződésnek minősül, amely nem csupán keretet nyújt ahhoz, hogy az adós egyoldalú nyilatkozattal, harmadik személy rendelkezésére vagy más adósi kötelezettséget keletkeztető jogviszonyt hozzon létre – mint amire a másodfokú bíróság hivatkozik – hanem lehetőséget biztosít arra, hogy az adós kölcsönt vegyen igénybe. Az adósi kötelezettség tehát nem a folyószámla hitelszerződés alapján kötendő kölcsönszerződésen alapul, hanem magán a folyószámla hitelszerződésen.

Az adós felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A végrehajtást kérő felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint alapos.

Mindkét fokú bíróság tévedett, amikor a végrehajtás elrendelésének alapjaként megjelölt közjegyzői okiratban foglaltak végrehajthatósága megítélésekor valójában kizárólag annak tulajdonított jelentőséget, hogy a felek szerződése a Ptk. 522. §-a (1) bekezdése szerinti bankhitel szerződés forgalmi körébe vonható, így nem tartalmazza a kölcsönszerződések vagy egyéb hitelműveletek alapján keletkezett adósi kötelezettségvállalás tényét, tárgyát, mennyiségét és jogelmét.

A felek sajátos – a Polgári Törvénykönyv szerint nem nevesíthető szerződési elemeket is tartalmazó – „folyószámla-hitel" szerződésében foglalt kötelezettségvállalások léte és végrehajthatósága szempontjából jelentős szerződési nyilatkozatokat a maguk összességében vizsgálva megállapítható, hogy a közjegyzői okirat tartalmazza azokat a Vht. 21. §-a (1) bekezdésében előírt együttes törvényi feltételeket, amelyek megvalósulásának megfelelő igazolása esetén az záradékolható, a végrehajtást kérőnek a szerződésre alapított követelése behajtása végett.

A másodfokú bíróság azt is helyesen állapította meg: „az adós kötelezettsége abban jelentkezik, hogy esedékességkor a kölcsön és járulékai megfizetéséhez szükséges fedezetet az elszámolási számláján a bank részére való rendelkezésre állásra biztosítsa" (szerződés 1. pont 2. bekezdés). Ez szerinte is azzal a kötelezettséggel jár, „a kölcsönöket és járulékokat a számla közvetítésével a banknak megfizesse". A „bank" arra kötelezte magát, hogy az adósnak 12 000 000 forint hitelkeretet biztosít, meghatározott időtartamra; ez utóbbiból kikövetkeztethető, hogy a szerződés szerinti teljesíté-

sek lejárati ideje: 1992. december 16. napja (szerződés 2. pont). A „bank" kötelezte magát, hogy a hitelkeret terhére kölcsönt folyósít – az „ügyfél" külön rendelkezése nélkül – ha a fizetési megbízások teljesítéséhez az „ügyfél" bankszámla-követelése nem nyújt fedezetet (szerződés 3. pont). Az adós maga is tudomásul vette, hogy a szerződés alapján visszafizetendő tartozásai keletkezhetnek; ellenkező esetben szükségtelen lett volna „a Bankkal szemben e szerződés alapján fennálló tartozásai visszafizetésének biztosítékaként" kézfizető kezeseket állítani, ingatlanokra jelzálogjogot alapíttatni (szerződés 10. pont). Jelentőséget kell tulajdonítani annak is: a szerződő felek abban is megállapodtak, hogy a „Bank" által nyújtott kölcsön és járulékai mindenkori összegének megállapítására a „Bank" üzleti könyvei és nyilvántartásai az irányadók (szerződés 15. pont).

Az előzőekben kiemelt szerződési nyilatkozatokból tehát megállapítható az adós arra vonatkozó kötelezettségvállalása: ha a hitelkeret igénybevétele folytán az elszámolási számláján nem biztosított a szerződéses viszony megszűnésekor olyan pénzösszeget, amelyből kiegyenlíthető a szerződéses viszony tartama alatt keletkezett tartozása, azt köteles – az adott szerződés alapján – megfizetni a „Banknak", illetőleg a végrehajtást kérőnek. A tartozása mennyisége is megállapítható, feltéve: a „Bank" mint végrehajtást kérő azt igazolja a szerződésben meghatározott módon, az üzleti könyvei és nyilvántartásai alapján. Ez utóbbi megfelelően igazoltnak akkor fogadható el, ha az üzleti könyvek és nyilvántartások vonatkozó adatait közokiratba foglaltan terjeszti elő a végrehajtást kérő, a Vht. 21. §-a (2) bekezdésében foglaltak megfelelő értelmezéséből következően.

A kifejtett indokok alapján a Legfelsőbb Bíróság a jogerős végzést a Pp. 295/A. § (2) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot utasította a fenti iránymutatásnak megfelelő új eljárásra és új határozat hozatalára.

B. J.

BÍRÓI SZEMMEL

A kártérítési felelősség speciális esetei

1. Iskola felelőssége

A felperes és másik két diáktársa 1997. május 13-án az alperes iskola egyik pedagógusának felkérésére az iskola udvarán található fémből készült kétkerekű szállítókocsival papírt szállítottak. A felperes ötlete folytán a kiskocsit a gyermekek futva húzták, és iskola bejáratánál bekanyarodva a kocsi egyik kereke gödörbe került és a kocsi húzórúdja a felperes kezét neki nyomta a bejáratnál lévő betonoszlopnak, amelynek következtében a felperes a jobb keze I. ujja alappercének nyílt, darabos törését, roncsolódását szenvedte el, és emiatt az ízületi vonal alatt csonkolást kellett végezni.

A felperes a balesettel összefüggő nem vagyoni kárigényét érvényesítette, az alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú közbenső ítéletben a bíróság azt állapította meg, hogy a felperest 1997. május 13-án ért balesetben „az alperesi közrehatás mint felelősség mértéke 60%". A közbenső ítélet indokolása szerint a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Köot.) 77. §-ának (3) bekezdése alapján a felperest a tanulói jogviszonnyal összefüggésben érte a baleset. A Köot. 121. §-ára alapított alperesi védekezést az elsőfokú bíróság nem fogadta el és közbenső ítélete indokolásában megállapította, hogy ha az alperes iskola felkéri a tanulót egy tevékenységre, akkor azt felügyelnie is kell. A felügyelet hiányosságát mutatja többek között az is, hogy a veszélyes kocsit a tanulók elől nem zárták el. A károsult részéről a fém kocsi szertelen, felróható, rendeltetésellenes használata olyan elháríthatatlan magatartásnak minősül, amelynek értékelésével a bíróság a károsult felperes közrehatását 40%-os mértékben állapította meg.

A felperesnek a teljes kártérítő felelősség megállapítására irányuló fellebbezése és az alperesnek a kereset elutasítása iránti csatlakozó fellebbezése folytán eljárt másodfokú bíróság az elsőfokú közbenső ítéletet helybenhagyta. A másodfokú közbenső ítélet indokolása szerint a kézikocsi rendeltetésellenes használata a károsult részéről nem tekinthető elháríthatatlan magatartásnak, mert az a megfelelő pedagógusi felügyelettel megelőzhető lett volna. A Köot. 77. §-ának (3) bekezdése alapján alkalmazandó Ptk. 345. §-ának (2) bekezdése értelmében azonban nem kell megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben az a károsult felróható magatartásából származik. A felperes pedig a kocsi engedély nélküli elvitelével és nem rendeltetésszerű használatával közrehatott a kár bekövetkeztében. A kármegosztás mértéke pedig a másodfokú bíróság szerint nem volt a fellebbezéssel támadott.

A felperes felülvizsgálati kérelme az alperes kizárólagos, teljes kártérítő felelősségét megállapító közbenső ítélet meghozatalára irányult. Azzal érvelt, hogy az adott esetben elsődlegesen a Köot. rendelkezései az irányadóak, ezért az alperes csak annak a kárnak a megtérítése alól mentesül, amelyet a felperes elháríthatatlan – és nem felróható – magatartása okozott. Miután a felperes magatartása nem volt elháríthatatlan, ezért a felperes jogi álláspontja szerint kármegosztásnak nincs helye.

Az alperes a felülvizsgálati kérelmében a jogerős közbenső ítélet megváltoztatását és a keresetet elutasító ítélet meghozatalát kérte. Álláspontja szerint a jogvita elbírálása szempontjából annak van döntő jelentősége, hogy a baleset mikor és hogyan történt, illetőleg a felelősség kimenthető volt-e. Az alperes a közoktatási törvény rendelkezéseire alapítva arra hivatkozott, hogy a baleset idején a tanuló nem állt az iskola felügyelete alatt. Ha a baleset nem a kötelező vagy ún. nem kötelező tanórai foglalkozások, ezek közötti szünet, a tanítás kezdete előtti és étkezés alatti felügyelet, illetőleg nem tanórán kívüli foglalkozás alatt következik be, akkor ezért az oktatási- nevelési intézmény nem tartozik felelősséggel. A perbeli baleset pedig az intézmény területén kívül történt a tanórák után, és kizárólagos oka a fémkocsi nem rendeltetésszerű használata vagyis a felperes felróható és elháríthatatlannak minősülő magatartása volt.

A Legfelsőbb Bíróság a felperes felülvizsgálati kérelmét alaposnak, az alperes felülvizsgálati kérelmét alaptalannak találta. Jogi álláspontját a következőkkel indokolta.

Az alperes kártérítő felelősségének elbírálására – a felelősség fennállása és a mentesülés tekintetében – a Köot. speciális rendel-

kezései az irányadóak. A Köot. 77. §-ának (3) bekezdése értelmében az iskola a tanulói jogviszonnyal összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül teljes mértékben felel. A kártérítésre a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni azzal a kiegészítéssel, hogy a nevelési- oktatási intézmény illetve gyakorlati képzés szervezője a felelősség alól csak akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a kárt a működési körén kívül eső elhárítatlan ok idézte elő. Nem kell megtéríteni a kárt, ha azt a károsult elháríthatatlan magatartása okozta.

A bíróság a jogerős közbenső ítéletben a bizonyítékok mérlegelésével helytállóan jutott arra a következtetésre, hogy a felperest a tanulói jogviszonnyal összefüggésben érte a károsodás. Az a tanítás után, iskolai érdekből, a papírgyűjtés miatt végzett szállítási tevékenység, amelynek kezdeményezésében az alperes tanárának szerepe és végrehajtásáról tudomása is volt, a tanulói jogviszonnyal összefüggő és felügyelet alá eső tevékenységnek minősül, függetlenül attól, hogy minderre a tanórák elvégzése után került sor. *Az iskolán „kívüli" esemény fogalma nem szűkíthető le az iskola, mint hely elhagyása utáni eseményre, hanem a felügyelet illetve a felelősség szempontjából jelentősége van annak is, hogy a tevékenység az iskolai feladatokkal és érdekekkel függött össze.*

A Köot. 77. §-ának (3) bekezdése alapján az alperest olyan objektív, vétkességétől független felelősség terhelte a tanulói jogviszonnyal összefüggésben bekövetkező kárért, amely alól csak akkor tudja magát kimenteni, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő. Ilyen ok fennállása azonban a perben nem bizonyított. A kár alapvető oka egyrészt az volt, hogy a felperes a kocsihoz hozzáférhetett, másrészt azt rendeltetésellenesen használta. A kármegosztás tekintetében téves a másodfokú bíróságnak a jogerős közbenső ítélet indokolásában kifejtett álláspontja, amely szerint nem kell megtérítenie az alperesnek a kár azon részét, amely a károsult felróható magatartásából származott. A Köot. 77. §-ának (3) bekezdése ugyanis a Ptk. 345. §-a (2) bekezdésének alkalmazhatóságát nem teszi lehetővé, mert az abban foglaltakat „kiegészítésként", attól eltérően maga szabályozza, ennélfogva az alperesnek a kárnak csak azt a részét nem kell megtérítenie, amelyet a károsult elháríthatatlan – és nem vétkes – magatartása okozott. Miután azonban az alperes magatartása nem volt elháríthatatlan, a kár megosztására nincs jogi lehetőség. A jogerős közbenső ítélet indokolásában a másodfokú bíróság atekintetben helyesen foglalt állást, hogy a felperes magatartása azért nem volt elháríthatatlan, mert megfelelő felügyelettel a kár elkerülhető lett volna. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a veszélyes tevékenység kifejtésére alkalmas kocsi felügyelete kapcsán is mulasztás terheli az alperest, mert olyan módszert kellett volna alkalmaznia, amely mellett kizárt annak lehetősége, hogy a tanulók a kocsit felügyelet nélkül igénybe vegyék és ezáltal lehetőség nyíljon a károkozásra.

Mindezekre tekintettel a jogerős közbenső ítélet jogszabálysértő módon állapította meg az alperes kártérítő felelősségének a mértékét, ezért azt a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróság közbenső ítéletét pedig megváltoztatta és az alperes teljes kártérítő felelősségét állapította meg *(Legf. Bír. Pfv. II. 20. 761/2000. szám).*

2. Fürdő üzemeltetőjének felelőssége

A felperes 1997. szeptember 28-án az alperes által üzemeltetett T. Szálló fürdőjében az öltöző felé vezető vizes kövezeten elcsúszott, és ennek következtében farokcsont-törést, bal alkarján zúzódásokat szenvedett. A fürdőben a zuhanyozó, illetőleg az öltöző aljzata márvánnyal burkolt, érdesítve nem volt. A fürdő különböző részein az alperes a csúszásveszélyre figyelmeztető táblákat helyezett el. Az alperes felelősségbiztosítója a felperes kárigényét elutasította arra hivatkozással, hogy a figyelmeztető jelzések elhelyezésével az alperes eleget tett a tőle elvárható kötelezettségének, így a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése szerint mentesül a felelősség alól.

A felperes a keresetében 150 000 forint nem vagyoni és 350 000 forint vagyoni kára megfizetésére kérte az alperes kötelezését.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. Azzal érvelt, hogy a kőburkolat minősége technikai megoldása megfelelő, emellett a személyzet folyamatosan törli a burkolatot és csúszásveszélyre figyelmeztető táblákat is elhelyeztek fürdőben, ennélfogva úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.

Az elsőfokú bíróság a közbenső ítéletében a T. Szállóban a felperest ért említett káreseménnyel kapcsolatban az alperesnek a felperes felé fennálló kártérítési felelősségét megállapította. Indokolása szerint a felperes azáltal, hogy igénybe vette a fürdő szolgáltatásait, szerződéses kapcsolatba került az alperessel. Az alperes a Ptk. 277. §-ának (2) bekezdésében foglalt együttműködési kötelezettségét azonban megszegte, mert nem olyan megoldást (csúszásgátló burkolat, érdesítés, szőnyeg stb.) alkalmazott, amely a baleset megelőzésére alkalmas. Ezért a Ptk. 318. §-ának (1) bekezdése és a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése alapján felel a bekövetkezett kárért.

Az alperes fellebbezése folytán a másodfokú bíróság a közbenső ítéletében az elsőfokú bíróság közbenső ítéletét részben megváltoztatta és azt állapította meg, hogy az alperest a perbeli balesetből eredő károk megtérítéséért 50%-os arányban terheli a kártérítési felelősség. A másodfokú közbenső ítélet indokolása szerint az alperes a Ptk. 352. §-ának (1) bekezdése alapján felel az épület hiányosságaiból másra háramló kárért, mert a szabvány hiányától függetlenül elvárható volt, hogy a padlóburkolat csúszásának megakadályozására a technika mai fejlettségi szintjén mindent megtegyen, és ez magában foglalja a felület érdesítését és csúszásgátló eszközök elhelyezését. A másodfokú közbenső ítélet indokolása szerint azonban a felperes többször járt az uszodában, így tudomása volt arról, hogy padlóburkolat csúszós, ezért elvárható volt, hogy az uszoda teljes területén fokozott figyelemmel közlekedjen. Ennek figyelembevételével a Ptk. 340. §-ának (1) bekezdése alapján a kár megosztására volt alap, amelynek mértékét a másodfokú bíróság 50-50%-ban határozta meg.

A jogerős közbenső ítélet ellen az alperes élt felülvizsgálati kérelemmel, amely a keresetet elutasító ítélet meghozatalára irányult. Az alperes a felülvizsgálati kérelmében hivatkozott arra, hogy kártérítő felelősségének elbírálására a Ptk. 352. §-ának (1) bekezdése nem alkalmazható. Utalt arra is, hogy az öltözőben a padlóburkolat hibamentes volt, a nedvesedés ellen padlófűtést biztosított, és ezen kívül a padlóburkolatot rendszeresen felcsiszoltatta, csúszásmentesítette. Az érdesítésre azért nem került sor, mert az botlásveszélyt idézhet elő. A felperes nem csúszásmentes papucsban közlekedett, ezért a baleset bekövetkezéséért kizárólagosan őt terheli a felelősség.

A felperes a csatlakozó felülvizsgálati kérelmében az alperes teljes kártérítő felelősségének megállapítását kérte.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak, a felperes csatlakozó felülvizsgálati kérelmét alaposnak találta, a következő indokok szerint.

A felperes a keresetében a balesetével összefüggő kárai megtérítését igényelte. A másodfokú közbenső ítélet a kártérítési felelős-

séget tévesen alapította a Ptk. 352. §-ának (1) bekezdésére. Az adott esetben nem az épület, illetőleg egyes részeinek hiányosságából származott a kár, hanem abból, hogy *a fürdő és kiszolgáló helyiségeinek rendeltetésszerű használata további kötelezettségeket ró az üzemeltetőre annak érdekében, hogy az állandóan nedves felületen a baleset elkerülhető legyen.* Ennek megfelelően a bíróságnak a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése alapján azt kellett vizsgálnia, hogy az alperes a fürdő üzemeltetése során a tőle elvárható módon járt-e el a kár elhárítása érdekében.

A másodfokú közbenső ítélet indokolása arra helytállóan utalt, hogy az uszoda és a fürdő üzemeltetőitől a szabvány előírásoktól függetlenül is elvárható, hogy a padlóburkolat csúszásának megakadályozására mindent megtegyen. Az alperes azonban a kövezet érdesítését, illetőleg csúszásgátló eszközök (szőnyeg, rács stb.) alkalmazását annak ellenére elmulasztotta, hogy tudomása volt a felületek csúszósságáról, ezért a kártérítő felelősség alól magát nem mentette ki, erre a figyelmeztető táblák elhelyezése nem alkalmas.

Az alperes alaptalanul hivatkozott arra is, hogy a kár a felperes felróható magatartásának következménye volt. E körben a felperes a csatlakozó felülvizsgálati kérelmében helytállóan sérelmezte a kármegosztás alkalmazását. Az a tény, hogy a felperes az uszodában többször járt és ismerte a körülményeket, illetőleg a figyelmeztető táblákat, nem bizonyítja, hogy a fokozott figyelmet elmulasztva vagy a nem megfelelő papucs használata miatt érte a baleset. A Ptk. 340. §-a (1) bekezdésének alkalmazása tekintetében a károsultnak a kár megelőzése érdekében fennálló kötelezettségének megszegéséből eredő önhibáját a károkozónak kell bizonyítania, ilyen bizonyíték azonban a perben nem merült fel, ezért a jogerős közbenső ítélet megalapozatlanul jutott arra a következtetésre, hogy a károk megtérítéséért az alperest csak 50%-ban terheli a felelősség.

A kifejtettekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős közbenső ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú közbenső ítéletet helybenhagyta *(Legf. Bír. Pfv. III. 21. 059/2000. szám).*

3. Munkáltató felelősségének határai

A II. r. alperes rendőrkapitányságnál szolgálati viszonyban álló V. B. rendőr főtörzsőrmester 1997. május 10-én szolgálaton kívüli pihenő ideje alatt a tulajdonában álló Parabellum gyártmányú önvédelmi maroklőfegyverét csőre töltve, kibiztosított állapotban helyezte el a könyvespolcon, ahonnan azt az I. r. alperes V. B. engedélyével levette és a leadott lövéssel eltalálta a felperesek gyermekét, aki a sérülései következtében életét vesztette.

A felperesek a keresetükben a gyermekük halálával összefüggő vagyoni és nem vagyoni káruk egyetemleges megtérítésére kérték az I–II. r. alperesek kötelezését.

Az I. r. alperes érdemi ellenkérelmet nem terjesztett elő. A II. r. alperes a kereset elutasítását kérte arra hivatkozással, hogy V. B. károkozása nem állt a munkaviszonyával összefüggésben, ezért munkáltatóját kártérítő felelősség nem terheli.

A bíróság a jogerős ítéletével az I. r. alperest a felperesek vagyoni és nem vagyoni kárának megfizetésére kötelezte, a II. r. alperes kártérítési felelősségét azonban nem állapította meg. Ez utóbbi rendelkezést azzal indokolta, hogy a káresemény nem V. B. szolgálati viszonyával összefüggésben következett be, aki szándékosan, folyamatosan és többszörösen megszegte a kézi lőfegyverekről és lőszerekről, a gáz és riasztó fegyverekről, valamint a légfegyverekről és lőterekről szóló 115/1991. (IX. 10.) Korm. rendelet előírásait. Magatartása a rendőrségi szolgálati viszonnyal nem volt összefüggésbe hozható, és a szolgálaton kívüli magatartásról rendelkező jogszabály sem teremt alapot a Ptk. 348. §-ának alkalmazására. Az I. r. alperes az általa elkövetett jogellenes magatartással okozati összefüggésben keletkezett kárért a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése alapján maga tartozik helytállni.

A felperesek felülvizsgálati kérelme a jogerős ítélet hatályon kívül helyezésére és az alperesek egyetemleges kárfelelősségének megállapítására irányult.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet – az alábbi indokok alapján – alaptalannak találta.

Az ítélkezési gyakorlat szerint a Ptk. 348. §-ának (1) bekezdése alapján *a munkáltató felelősségét kell megállapítani akkor is, ha az alkalmazott a kárt nem a szoros értelemben vett munkakörében okozta, hanem a munkaköre folytán került olyan helyzetben, hogy a károkozásra lehetőség nyílt.* Ebben az esetben is szükséges azonban a károkozó tevékenységnek a munkaviszonnyal való összefüggése. V. B. a munkaköre folytán igényelhetett ugyan olyan önvédelmi fegyvert, amely a saját tulajdonában áll, ennek használata azonban semmilyen tekintetben nem állt összefüggésben az adott esetben a munkaviszonyával. Nem vitatott tény, hogy a károkozás időpontjában szolgálati idején kívüli pihenőidejét töltötte. Nem a munkáltató érdekében járt el és nem a munkaköri kötelezettségét teljesítette; tevékenysége nem a munkájával összefüggő vagy a jogszabályban a munkáltató által meghatározott feladatok teljesítését szolgálta, ennek folytán a Ptk. 348. §-a (1) bekezdésének alkalmazására nem volt jogi lehetőség.

A jogerős ítélet helytállóan utalt arra, hogy a szolgálaton kívüli magatartást szabályozó jogszabály a munkáltató és a hivatalos állomány tagja közötti belső viszony szabályozza és sem ennek a jogszabálynak, sem a lőfegyverek használatáról rendelkező jogszabályi rendelkezéseknek a megszegése nem ad alapot a Ptk. 348. §-a (1) bekezdésének alkalmazására. A II. r. alperes felelőssége szempontjából nincs ezért jelentősége annak, hogy V. B. a lőfegyver használatát szabályozó jogszabály több rendelkezését is megsértette azzal, hogy ittas állapotban a fegyvert jogosulatlan személynek engedte át és ezzel objektív veszélyhelyzetet teremtett és ezzel a szolgálaton kívüli magatartás szabályait megsértette.

Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítélet felülvizsgálati kérelemmel támadott rendelkezéseit hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. III. 20. 845/2000. szám).*

AJÁNLÓ

A Kormány EU Kommunikációs Közalapítvány létrehozásáról szóló **1178/2002. (X. 10.) Korm. határozata**

(MK 2002/129.)

A Földhivatalokról szóló 62/1999. (VII. 21.) FVM rendeletet módosította a **96/2002 (X. 11.) FVM rendelet,** amelynek köszönhetően néhány kisebb település tekintetében megváltoztak az illetékességi szabályok.

(MK 2002/130. 2002. október 11.)

2002. évi XXXIII. tv. A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény módosításáról
(MK 2002/135. 2002. november 5.)

2002. évi XXXVI. törvény A magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról.
(MK 2002/139. 2002. november 12.)

2002. évi XXXIX. törvény A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény módosításáról.
(MK 2002/139. 2002. november 12.)

2002. évi XLII. törvény Az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításáról.
(MK 2002/141. 2002. november 15. Hat.: 2003. január 1.)

2002. évi XLIII. törvény Az egyszerűsített vállalkozási adóról.
(MK 2002/141. 2002. november 15. Hat.: 2003. január 1.)

2002. évi XLIV. törvény A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról
(MK 2002/144. 2002. november 22. Hat.: 2004. január 01.)

2002. évi XLV. törvény Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról.
(MK 2002/144. 2002. november 22. Hat.: 2004. december 15.)

(B. Sz.)

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

A Közjegyzőség Közönségkapcsolati és Arculatépítő Bizottságának (CRPIN) 2002–2004-es akcióterve

Egy munkaterv-elképzelés került beterjesztésre az Unió elnökéhez a jelen választási időszakban.

Az október 18-i munkanap első felében került sor az első megbeszélésre az 1999–2001-es és a 2002–2004-es választási ciklus bizottsági tagjainak részvételével azért, hogy biztosítsák a rendezett váltást az újonnan megválasztott tagok és korábbi tagok között. E megbeszélést követően áttekintettük a Bizottságunkra háruló feladatokat, így a tanácsadói feladatot és az Állandó Tanács támogatásának feladatát; ugyancsak foglalkoztunk a CRPIN-nek az ONPI-val fenntartott kapcsolataival, a 2001 szeptemberi értekezleten létrejött megegyezés szellemében. A rendelkezésre álló jegyzőkönyvek alapján áttekintettük a Bizottság által az 1999–2001-es időszakban végzett tevékenységeket és elért eredményeket.

A munkanap második felében az új Bizottság megtartotta első ülését a jelenlegi választási ciklusban. Megvitattuk a Bizottság fontosságát, az Állandó Tanács elvárásait, az elkészült munkaterv-elképzelést, az elfogadásra javasolt és az Állandó Tanács elé terjesztendő prioritásokat.

A munkaterv, amelyet megvitatásra és elfogadásra előterjesztünk, lényegében a következő:

A Bizottság szerepe

Mindenekelőtt, behatóan értelmeztük a Bizottság szerepét. Ez egy *állandó* bizottság, amely kétirányú szerepet játszik: az egyik a *konzultatív*, a másik a *támogató* szerep. Ez azt jelenti, hogy a Bizottság nem kötelezi el az UINL-t az elnök előzetes hozzájárulása és az Állandó Bizottság egyetértése nélkül; a többi között a Bizottság nem kerül konfliktushelyzetbe az ONPI-val, hanem összhangra, sőt együttműködésre törekszik vele annak érdekében, hogy a lehető legjobb eredményeket érje el az UINL számára, a már megkötött megállapodások szellemében.

Feladatok

A Bizottság két feladata egyrészt a közönségkapcsolatok ápolása, másrészt a közjegyzőség arculatának építése.

Mielőtt rátérnénk a közönségkapcsolatokra, a PR-munkára, véleményünk szerint előbb az arculatépítéssel, a közjegyzői imázzsal kell foglalkozni. Nem beszélhetünk ugyanis közönségkapcsolatokról addig, amíg nem tisztáztuk, hogy milyen képet akarunk bemutatni a közjegyzőkről, vagyis a közjegyzői arculatépítésnek prioritást kell adnunk. A közönségkapcsolatokat ezt követően kell megtervezni és konkretizálni, az arculatnak megfelelően, amelynek reálisnak és nem puszta óhajnak kell lennie. Ha a reális kép nem az, amelyet be szeretnénk mutatni, akkor meg kell fontolnunk annak továbbfejlesztését, és a továbbfejlesztés módját.

A közjegyzőség arculata

Egy szervezet nem más, mint az őt alkotó tagok tükörképe. Az UINL valójában nem különbözhet azoktól a közjegyzőségektől, amelyek a tagságát alkotják. Azokban az országokban, ahol közjegyzők működnek, a „világ közjegyzőségéről" alkotott kép lényegében azonos az adott ország közjegyzőiről alkotott képpel.

A Bizottságnak ezért erőfeszítéseit elsősorban a tagközjegyzőségekre kell összpontosítania, hogy lássa, milyen képet mutat magáról a közjegyzőség a különböző országokban. Mindenekelőtt összefoglalót kellene készíteni arról, milyen is ez a kép, meghatározni annak közös elemeit, rámutatva, hol vannak a problémák, mit lehet javítani, és mi az, amit az UINL-tagok általában óhajtanának.

Hogy ezt megtehessük, összefoglaló képet kellene kapnunk arról, hogy a különböző közjegyzőségek milyen arculatot mutatnak magukról, és ezt saját országaik milyennek látják. Hogyan tudjuk

ezt megoldani? Egyszerű kérdőívet készítünk (igen, már megint!) és elküldjük valamennyi közjegyzőség képviselőihez, összefoglaljuk a válaszokat, kiértékeljük őket és összevetjük a közjegyzőség alapgondolatával, legfontosabb elveivel, a közjegyzők különböző országokban betöltött szerepével (jogi tisztségviselő, pártatlan tanácsadó, a felek védelmezője, a jogviták megelőzője, hiteles okiratok készítője stb.) és a közjegyzők változatos tevékenységi köreivel, közreműködésük területeivel (polgári jog, családjog, társasági jog, kereskedelmi jog stb.) az egyes országokban. Egyszerű eljárást szeretnénk követni, számos információ áll rendelkezésre, nagyrészt magán az UINL-en belül, nevezetesen az ONPI-nál, és a különböző közjegyzőségek tanácstagjai ezeket kiegészíthetik. Ehhez nyilvánvalóan a tanácstagok, sőt talán a közjegyzőségek együttműködése is szükségeltetik. Ha a leltár elkészült, akkor a közjegyzőségekkel egyetértésben kell dolgoznunk, hogy meghatározzuk: a közjegyzőségeknek milyen arculatot kell mutatniuk magukról. Lehet, hogy mindez be fogja bizonyítani, hogy a reális kép és a közönség által érzékelt kép nem az, amelyet mi láttatni és terjeszteni szeretnénk, és akkor javasolnunk kell, hogyan változtassák meg ezt a képet, amelyet az egyes országokban a közönség a közjegyzőkről alkot. Ezt követően foglalkoztunk azokkal a minimumkövetelményekkel, amelyek segítenek meghatározni, hogy milyen képet mutassanak magukról a tagközjegyzőségek, és hogy ezt a arculatot kötelezővé kellene tenni (ahogy a franchise-ba adók is megkövetelik a franchise-ba vevőktől), mégpedig úgy, hogy a lehető leghomogénebb legyen, anélkül azonban, hogy sértené a tagközjegyzőségek önállóságát. (Vajon a közjegyzőség arculata ugyanolyan gyorsan modernizálódik, mint a közjegyzőé?). Ha majd az UINL elfogadta ezeket a minimumkövetelményeket, és a közjegyzőségek is csatlakoznak egy arculathoz, amelyben hisznek és amelyet közvetítenek, akkor e homogén kép elterjesztését sokkal hatékonyabban tudjuk majd elérni mind az egyes országokban, mind az UINL által nemzetközi szinten.

A különböző közjegyzőségek által terjesztett kép, miközben prioritást ad az UINL által elfogadott minimumkövetelmények teljesítésének, alkalmas lesz arra, hogy figyelembe vegye az egyes közjegyzőségek sajátos jellemzőit, alapszabályát, hatályos szabályozását, a közjegyző illetékességi területeit, az adott ország politikai környezetét, az igényekkel összefüggő konkrét problémákat.

Ami a közjegyzőségről az UINL által terjesztett képet illeti, annak a lehető legbővebbnek, legáltalánosabbnak, ugyanakkor a leghatásosabbnak kellene lennie.

Ám az UINL bármennyi energiát is szentelhet a közjegyzőség arculatának kigondolására, tökéletesítésére, értékelésére és terjesztésére, ha ez munka nem az alapoktól indul el, ha a tagközjegyzőségek nem tesznek erőfeszítéseket, hogy előmozdítsák és terjesszék ezt a képet magukról, akkor illúzió lenne azt hinni, hogy az UINL egyedül is képes magára vállalni ezt a feladatot.

A Bizottságnak tehát mindenekelőtt a tagközjegyzőségek számára kell prioritást adnia, egyrészt azért, hogy jól lássa, milyen képet is közvetítenek azok saját magukról, másrészt azért, hogy meggyőzze őket, öltsenek magukra egy korszerű, nem megcsontosodott, fejlődőképes arculatot és fogadják el az annak terjesztéséhez szükséges normákat.

Az UINL-től elszakadt közjegyzőség arculata olyan-e, mint a tagközjegyzőségeké? A közjegyzőség nemzetközi arculata olyan-e, amilyent a tagok óhajtanak maguknak? A fentebb elmondottak ellenére, még ha egy egyesület a saját tagjainak a képére formálódik is, az egyesület arculata ugyancsak meghatározó befolyást gyakorolhat tagjainak arculatára.

A Bizottság szándékában áll, hogy átgondolja azt is, megfelelő-e az UINL arculata, kell-e és lehet-e megújítani, korszerűsíteni, szüksége van-e új logóra, esetleg elnevezésének módosítására stb., továbbá, hogy e kérdésekben javaslatokat tegyen az Állandó Tanácsnak.

Közönségkapcsolatok (PR)

A közjegyzőség arculata megismertetésének és promóciójának egyik eszközét a közönségkapcsolatok alkotják. A közjegyzőségek promóciójának két szinten kell történnie: a közjegyzőségek és az UINL szintjén.

Ahhoz, hogy a közönségkapcsolatok és a kommunikáció szintjén sikereket érjünk el, belülről, és alaposan kell ismernünk a nemzeti médiákat és az azoknál dolgozó újságírókat, akikkel bizalmon alapuló kapcsolatokat kell kiépíteni. Az alapvető beruházások megtételén túlmenően tehát fölösleges, sőt illuzórikus lenne arra gondolni, hogy az UINL-nél kommunikációs osztályt és sajtószolgálatot, illetve közönségszolgálatot hozzunk létre, azzal a feladattal, hogy megismertesse és terjessze a közjegyzőség arculatát és megvédje érdekeit szerte a világon.

Mint mindennek, ami a közjegyzőség arculatát szolgálja, a közjegyzőség promóciójának is mindenekelőtt a tagközjegyzőségeket kell kiemelnie. Egyes közjegyzőségeken belül már igen sok dolog történt a közjegyzőség promóciójával összefüggésben, amint azt összejöveteleinken rendszeresen meg is állapíthatjuk. Ugyanakkor nincsenek irányvonalak, cselekvési minták. Nyilvánvalóan minden egyes közjegyzőségnek más az előtörténete, más a taglétszáma, mások az igényei és az eszközei is; mégis szükség lenne egy közös szemléletre, bizonyos egyöntetűségre, ezért e téren is szükséges felállítani bizonyos szabályokat.

Könnyen elképzelhető, hogy a legjobban ellátott közjegyzőségek egyúttal a legjobban szervezettek is, azaz rendelkeznek kommunikációs és közönségkapcsolati osztállyal, és annak stabilitását és tartósságát biztosítani képes humán erőforrásokkal (azaz kommunikációs szakemberekkel), de legalábbis elégséges pénzügyi forrásokkal ahhoz, hogy szükség esetén igénybe tudják venni kommunikációs szakemberek szolgáltatásait, valamint rendelkeznek kommunikációs stratégiákkal is.

A közjegyzői arculatépítés első szakaszával párhuzamosan a Bizottság leltárt kíván készíteni mindarról, ami az egyes tagközjegyzőségeken belül a kommunikációs politika, stratégia, eszközök és tevékenységek terén történt, hogy mindenütt valamelyes betekintést kapjon. Egy újabb vizsgálat elvégzéséről van tehát szó, amely azonban normál esetben közjegyzőségenként egynél több embert nem érinthet, ami leegyszerűsíti az eljárást.

A vizsgálat megkönnyítése érdekében a Bizottságnak mindenekelőtt meg kell találnia az egyes közjegyzőségeken belül a kommunikációért és a közönségkapcsolatokért felelős személyeket, legalábbis ott, ahol vannak ilyenek, és létre kell hoznia az UINL központi nyilvántartását, és azt folyamatosan napra készen kell tartania a tagközjegyzőségek számára. Ezek a személyek lennének azok a kapuk, amelyeken keresztül az UINL-től kiinduló kommunikáció bejut a megcélzott közjegyzőségekbe; ez igen nagymértékben javítaná az UINL és a tagjai közötti kapcsolatok hatékonyságát, mert ilyen formában mindig az a megfelelő személy kapná az információt, akinek éppen az a feladata, hogy továbbadja, terjessze.

A Bizottság ugyanebben a szellemben javasolja, hogy az UINL is jelöljön ki saját berkein belül egy kommunikációért és közönségkapcsolatokért felelős személyt.

Ezek a személyek megismertethetnék velünk nemzeti szinten szerzett tapasztalataikat, stratégiáikat, akcióterveiket, kudarcaikat. Amint az összeállítás elkészült, elemzése és összefoglalása megtörtént, ennek a leltárkészítésnek a gyümölcseit meg kell osztanunk a tagközjegyzőségek összességével, kiemelve azokat a tapasztalatokat, amelyek jól működnek és hasznosak lehetnek a többiek számára, megjelölve, melyek azok, amelyek tökéletesíthetők és melyek azok, amelyek nem váltak be és ezért elvetendők. A tapasztalatok efféle gyűjteményéből újabb ötletek születhetnek, amelyeket azután szintén meg lehet ismertetni másokkal is. Ez a tapasztalat- és ötletcsere elsősorban arra kell, hogy szolgáljon, hogy segítse a kommunikációs és közönségkapcsolati osztály létrehozásában, vagy legalábbis saját, a rendelkezésükre álló lehetőségek szerint megvalósítható kommunikációs és közönségkapcsolati stratégia kidolgozásában azokat a közjegyzőségeket, amelyek ezt még nem tették meg.

Ennek az információcserének és érdekes ötletek ébresztésének az egyik jó módja lehetne egy különleges tapasztalatcsere-fórum létrehozása az UINL következő, 2004-es kongresszusán. A fórumot négy vagy öt nemzeti közjegyzőség kommunikációs és közönségkapcsolati osztályainak vezetői moderálnák. A fórum munkájában a kongresszusi küldöttek mellett az összes tagközjegyzőség kommunikáció-felelősei vennének részt.

E tapasztalatcsere nyomán és az érintett szakértők segítségével a Bizottság kézikönyvet és szabályfüzetet állítana össze a közjegyzőségek kommunikációs tevékenységéhez, sajtóközlemények kiadásához és reklámkészítéshez.

Ezután, a már megtett lépésekre alapozva, a Bizottság javaslatot tesz az Állandó Tanácsnak arra nézve, célszerű lenne-e megkövetelni a tagközjegyzőségektől, hogy

- saját országukban gondoskodjanak a közjegyzőség folyamatos promóciójáról;
- készítsenek: maguknak időszakos kommunikációs tervet, és azt juttassák el az UINL-hez;
- nevezzenek ki egy kommunikáció-felelőst (az sem baj, ha az illető nem szakértő) és erről tájékoztassák az UINL-t;
- működtessenek állandó web-oldalt;
- valósítsanak meg évente bizonyos számú hirdetési kampányt az UINL egyetértését élvező témákról;
- különféle tevékenységeik során kommunikációikban mindig az UINL tagjaként jelenítsék meg magukat és intenzíven terjesszék UINL-hez tartozásukat;
- rendszeresen és folyamatosan gondoskodjanak az UINL promóciójáról;
- tevékenységükről és közönségkapcsolataikról készítsenek éves jelentést az UINL számára

stb.

Másrészt, ami az UINL közönségkapcsolatait illeti, jelenleg nem foglalkozunk az Unió kiadványaival és web-oldalával, mindenekelőtt a fennálló bizonytalanságok és kétségek miatt; ami azonban nem jelenti azt, hogy félretettük volna ezeket a kérdéseket. A publikációktól és az állandó web-oldaltól eltekintve, meglátásunk szerint az UINL közönségkapcsolatai három típusba sorolhatók.

Az első az UINL képviselete, amelyet mindenekelőtt az elnök lát el, s e tekintetben élvezi az alelnökök támogatását. Az általam ismert elnökök az elmúlt időszakban bebizonyították, hogy e területen igen nehéz lenne bármit jobban csinálni. A Bizottság megtehetné, hogy – mindenekelőtt a jövőben rá háruló promóciós feladatok elvégzése érdekében – esetenként konkrét javaslatokat tegyen az elnöknek.

A második a Végrehajtó Bizottság, az Állandó Tanács és az Unió különféle testületeinek és intézményeinek tagjai által végzett promóció. A Bizottság véleményezi munkájukat, és ajánlásokat fogalmaz meg számukra, szükség szerint, a közjegyzőség arculatának jobb bemutatása érdekében. E tekintetben megvan az az előnyünk, hogy képviselőink ott vannak a legfontosabb nemzeti, regionális és nemzetközi szervezetekben és ottani munkájukkal hozzájárulnak az UINL ismertté tételéhez, de vajon elegendő-e ez? A Bizottság megvizsgálja ezt a kérdést, hogy kiderítse, van-e lehetőség arra, hogy segítsünk képviselőinknek a közjegyzőség, annak sajátosságai, hasznossága és előnyei még jobb megismertetésében, jobb promóciójának biztosításában, és ha igen, milyen eszközökkel? Fontosságuk és a bennük dolgozó személyek befolyása különösen alkalmassá teszi ezeket a szervezeteket a döntéshozók közötti magas szintű véleménycserére, ezért fokoznunk kell ez irányban tett erőfeszítéseinket.

A harmadik típust az UINL különféle rendezvényei alkalmával működő közönségkapcsolatok alkotják. Az UINL egyes rendezvényeit kísérő közönségkapcsolati, PR-munkát teljes egészében a házigazda közjegyzőségnek kell magára vállalnia. Amikor egy közjegyzőség egy fontos UINL-esemény rendezési jogát kéri vagy elfogadja, akkor ezzel automatikusan vállalja azt is, hogy viseli a rendezvény reklámozásával, meghirdetésével és folyamatos bemutatásával kapcsolatos költségeket az előre rögzített normák szerint, és az alkalmat felhasználja arra, hogy az egész világon beszéljen a közjegyzőségről. A Bizottság szabályfüzetet állít össze a reklámhoz, a sajtókapcsolatokhoz és kommunikációhoz, amely magában foglalja a reklám, a közlemények, sajtókonferenciák és egyéb tevékenységek, színek, logók, üzenetek stb. alkalmazása azon minimális követelményeinek felsorolását, amelyeket a vendéglátó közjegyzőségnek be kell tartania, akár nemzetközi kongresszust szervez, akár az Állandó Tanácsot, a Végrehajtó Bizottságot, vagy az UINL valamely bizottságát fogadja. Egy ilyen esemény megrendezésének vállalásakor a házigazda közjegyzőség megkapja ezt a szabályfüzetet. Ezt követően a házigazda közjegyzőség köteles előzetes sajtótervet készíteni, és jóváhagyás céljából benyújtani; a sajtótervnek meg kell felelnie az előírt normáknak, és meg kell jelölnie azokat a kommunikációs eszközöket, amelyek segítségével a rendezők meg kívánják valósítani a közjegyzőség és az UINL promócióját, a szóban forgó esemény méreteinek megfelelő média-jelenlét és média-visszhang biztosításával. A Bizottság feladata kellene, hogy legyen az is, hogy megvizsgálja és jóváhagyja ezeket a közönségkapcsolati akcióterveket, továbbá, hogy ajánlásokat tegyen az ilyen eseményeket rendező közjegyzőségek számára.

A legfontosabb teendőket az alábbiakban foglaltuk össze.

Noha ez az akcióterv méretei miatt a jelenlegi választási időszakban teljes egészében nem készíthető el, minden lehetséges energiánkkal arra kell törekednünk, hogy fő elemeit a lehető leggyorsabban megfogalmazzuk.

Számítunk rá, hogy az ONPI, és az UINL más intézményei együttműködnek annak érdekében, hogy a javasolt akcióterv időben elkészüljön. De ebben Önökre is ugyanúgy számítunk, tisztelt tanácstag hölgyek és urak, különösen atekintetben, hogy gyorsan a rendelkezésünkre bocsátják azt az információt, amelyre szükségünk van; mint ahogy azt is reméljük, hogy amennyiben különleges igények merülnek fel, akkor a vonatkozó pontos költségvetést bemutatják a Bizottságnak.

Valamennyi javaslatukra nyitottak vagyunk!

Az alábbiakban megtalálják az ennek az akciótervnek a keretében – a terv elfogadása estén – végrehajtandó fontosabb akciók

összefoglalását. Az akcióterv elfogadását követően a Bizottság el fogja készíteni az Állandó Tanács prioritásainak megfelelő ütemtervet.

Összefoglalás

- A korábbi tevékenységek és eredmények áttekintése.
- A megvalósult, abbahagyott és folyamatban levő projektek értékelése.
- Kérdőív készítése és elküldése a tagközjegyzőségeknek arról, hogy milyen a közjegyzőség arculata az egyes országokban.
- Összefoglaló leltár annak megismertetésére, hogy milyen a közjegyzőség arculata az egyes országokban.
- Az arculat és a különbségek értékelése.
- Az arculat meghatározására szolgáló minimális követelmények kidolgozása.
- Az UINL arculatának átgondolása – a logót, elnevezést stb.-t is ideértve.
- A kommunikációért és közönségkapcsolatokért felelős személyek kijelölése az egyes közjegyzőségeken belül, és kartoték létrehozása.
- A kommunikációért és közönségkapcsolatokért felelős személy kijelölése az UINL-ben.
- A közjegyzők kommunikációs stratégiáinak és tevékenységének listája.
- A sikerek értékelése és feltárása, valamint terjesztése.
- A következő kongresszuson kommunikációs szakértőink által működtetett tapasztalatcsere-fórum.
- A promóció és a közönségkapcsolatok minimális követelményeinek kidolgozása a közjegyzőségek számára.
- Annak a lehetőségnek a vizsgálata, hogy tudunk-e segítséget adni a szervezeteknél működő képviselőinknek a közjegyzőség promóciója érdekében végzett munkájukhoz.
- Kötelező normákat tartalmazó szabályfüzet elkészítése az események megszervezéséhez a házigazda közjegyzőségek számára.
- Eseményeket szervező közjegyzőségek akcióterveinek jóváhagyása, a normák tiszteletben tartásának ellenőrzése.
- Az Állandó Tanács és annak elnöke által adott konkrét megbízások végrehajtása.

Gaétan Ruel
Közjegyzőség Közönségkapcsolati
és Arculatépítő Bizottságának
elnöke

Közjegyzői kinevezések

Dr. Bárándy Péter Igazságügy-miniszter Úr a Miskolc 6. számú székhelyre *Dr. Molnár Marianna* közjegyzőt, a Berettyóújfalu 2. számú székhelyre *Dr. Tímár Katalint* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1-jei hatállyal.

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2002. november 26. napjával a következő személyeket jegyezte be a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe:

Dr. Barta Melindát, Dr. Kádár Zsuzsanna Budapest XI. kerület 4. sz. közjegyző helyetteseként,

Stanfelné dr. Békési Tímeát, Dr. Bíróné dr. Tóth-Zsiga Beatrix Monor 1. sz. közjegyző helyetteseként és

Dr. Juhász Gyöngyit, Polyánszky Zoltánné dr. Monor 2. sz. közjegyző helyetteseként.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2002. november 26. napjával a következő személyeket jegyezte be a közjegyzőjelöltek névjegyzékébe:
Dr. Rádonyi Dénest, Dr. Lipták Anikó Budapest XI. kerület 2. sz. közjegyző jelöltjeként és
Dr. Kenézi Diánát, Dr. Hegedűsné dr. Pásztor Margit pásztói közjegyző jelöltjeként.

A Miskolci Közjegyzői Kamara *Dr. Tucsekné dr. Horváth Antóniát* 2002. november 11. napjával Dr. Vad Lídia Miskolc 4. sz. közjegyző mellé közjegyzőjelöltként névjegyzékébe bejegyezte.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Cím- és telefonszám változások

Dr. Márton János Budapest IV. Kerület 3. számú székhelyre kinevezett közjegyző új irodába költözött. Az iroda címe: *1042 Budapest, Árpád út 41–43. Tel./Fax.: 379-2223 és 369-1033.*

PÁLYÁZATI FELHÍVÁSOK

A Budapesti Közjegyzői Kamara Elnöke pályázatot hirdet a Ráckeve 1. számú székhelyű közjegyzői állásra

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

A pályázathoz mellékelni kell a kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát, az összeférhetetlenség – kinevezés esetére vállalt – megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot, részletes szakmai önéletrajzot és erkölcsi bizonyítványt.

Mellékelni kell továbbá: a pályázó kötelezettségvállalását arra nézve, hogy kinevezés esetén a kinevezéstől számított 30 napon belül vagyonnyilatkozatot nyújt be a Kamarához. A vagyonnyilatkozat becsatolásának elmaradása azonnali állásvesztéshez vezet.

A pályázati kérelmeket a Budapesti Közjegyzői Kamara Elnökéhez kell benyújtania következő címen:

1066 Budapest, Teréz krt., 58. III/4., illetve
1384 Budapest 62. Pf. 767.

Pályázati határidő: 2003. január 31.

A Győri Közjegyzői Kamara pályázatot hirdet Kőszeg székhelyű közjegyzői állásra

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

A pályázati kérelemhez mellékelni kell erkölcsi bizonyítványt, a kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok, hiteles okmányok és az összeférhetetlenség – kinevezés esetére vállalt – megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot (Ktv. 17. §), részletes kézzel írott önéletrajzot.

A pályázati kérelmeket a kamara területi elnökéhez kell benyújtani.

A kamara elnöke:

Dr. Gálné dr. Komonczy Viktória
Cím: 9021 Győr, Szent István út 41. VI. 3.
Postacím: 9002 Győr Pf. 534.

A pályázat benyújtási határideje az álláshely vonatkozásában: 2003. február 28. napja.

A Pécsi Közjegyzői Kamara Elnöksége pályázatot hirdet a barcsi székhelyű közjegyzői állás betöltésére, a bonyhádi székhelyű közjegyzői állás betöltésére

A közjegyzői állásokra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló módosított 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

Közjegyzővé az nevezhető ki, aki:

1. magyar állampolgár,
2. büntetlen előéletű,
3. választójoggal rendelkezik,
4. egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik,
5. a jogi szakvizsgát letette,
6. legalább hároméves közjegyzőhelyettesi gyakorlatot igazol, (amelynek megfelel legalább hároméves bírói, ügyészi, ügyvédi, jogtanácsosi, vagy közjegyzői gyakorlat),
7. akivel szemben a módosított Ktv. 7. §-ában meghatározott összeférhetetlenségi ok nem áll fenn, illetőleg amennyiben fennáll, vállalja, hogy kinevezése esetén azt az eskütétel időpontjáig megszünteti.

A pályázatot a Pécsi Közjegyzői Kamara címére:

7622 Pécs, Vasvári Pál u. 2. I. emelet (telefon/fax: 72/325-406, 72/316-015) kell benyújtani.

Pályázati határidő: 2003. február 15.

A pályázathoz mellékelni kell:

1. A kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát.
2. Az összeférhetetlenség – kinevezés esetére vállalt – megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot (módosított Ktv. 17. §).
3. Kézzel írott szakmai önéletrajzot.

Megjelenik 2003 március! *Új periodika!*

Európai Bírósági ítéletek

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szerkesztők: **Dr. Fejes Gábor, Dr. Kocsis-Kupper Zsuzsanna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Szeibert Orsolya**

A vonatkozó közösségi jogszabályok többsége a jogharmonizációs programok alapján ugyan már bekerült a magyar jogba, bizonyos előírások pedig csak a csatlakozás után lépnek hatályba, kerülnek alkalmazásra, de a jogszabályok gyakorlati végrehajtása még ma is sok esetben kérdéses. Ezért is indokolt, hogy a szakemberek megismerkedjenek az európai jogalkalmazással, a végrehajtással kapcsolatos problémákkal és az igazságszolgáltatással, hogy kellően felkészülhessenek a csatlakozást követő teendőkre.
A háromhavonta megjelenő füzetsorozat célja, hogy megismertesse a magyar jogalkotókkal és jogalkalmazókkal a legfontosabb európai jogeseteket (fogyasztóvédelem, társasági jog, közbeszerzés, versenyjog, eljárásjogi jogesetek, szellemi alkotások, családi jog, emberi jogok, négy szabadság, közjog, mezőgazdaság stb. témakörökben) a magyar jogirodalomban egyedülállóan olyan módon, hogy feldolgozva azokat 2-3 oldalba tömörítve ismerteti a jogesetek lényegét, arra is figyelemmel, hogy a döntésekben használt jogi terminológiát is kellően visszaadja.
A füzetekben megjelennek az Európai Bíróság legújabb esetei, de visszatekint a klasszikus, korábbi ítéletekre, továbbá egy újabb ítélet kapcsán bemutatásra kerülnek a korábbi ítéletekkel, elvekkel kapcsolatban időközben bekövetkezett értelmezésbeli módosítások, változások.

A kiadvány ára 1800 Ft + áfa/darab, éves előfizetés esetén 1500 Ft + áfa/darab.

Folyóirat!

Európai Jog

A folyóiratban elsősorban a mindennapi gyakorlati munkát segítő cikkek és tanulmányok kapnak helyet. Emellett természetesen megtalálhatók benne a gyakorlati szempontból is érdekes, vagy aktuális elméleti jellegű írások is. Az egyes számokban általában több különböző jogágat érintő írások kapnak helyet, de a szerkesztőség minden évben ún. tematikus számokkal is jelentkezik, amely egy-egy kiemelt jogterülettel foglalkozik. A 2002. év májusában megjelent első tematikus szám a környezetjogra fókuszált, az év utolsó, egyben tematikus száma pedig a Konvent-hez kapcsolódó témákat járta körül, mivel ezeket a témákat az Európai Unión belül is kiemelt figyelem kíséri.

Szerkesztőbizottság elnöke: **Dr. Németh János**
Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László** · *Szerkesztők:* **Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Osztovits András**

A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (6 szám) 5886 Ft + áfa.

MEGRENDELŐ

KK 0301

Megrendelem az ..... című kiadvány(ok) előfizetését ..... példányban.
(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)
Megrendelem az **Európai Bírósági ítéletek (1. szám)** című kiadványt ..... példányban.
[A kiadvány árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Megjelent újdonság!

A Társasági és a cégtörvény kommentárja I–II.

(Gazdasági törvények kommentárjai sorozat)

Szerzők: **Dr. Gadó Gábor, Dr. Gál Judit, Dr. Komáromi Gábor, Dr. Makai Katalin, Dr. T. Nagy Erzsébet, Dr. Sándor Tamás, Dr. Sárközy Tamás, Dr. Vezekényi Ursula, Dr. Wellmann György**
Szerkesztő: **Dr. Sárközy Tamás**
A kétkötetes mű tartalmát a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény magyarázata képezi. Feldolgozza a Gt. és a Ct. 1998 júniusi hatálybalépése óta kialakult bírói gyakorlatot, s bevesz elemzésébe olyan kapcsolódó területeket is, mint a polgári jogi társaság, a közhasznú társaság, vagy a nyilvánosan működő részvénytársaság vállalatfelvásárlási eljárása.

Várható ára: 11 800 Ft + áfa

---

2. átdolgozott, bővített kiadás! *Megjelent újdonság!*

Társasházi törvény

Szerző: **Dr. Rakvács József**
A könyv azzal a céllal készült, hogy ismertesse a társasház jogi alapkérdéseit, mint például a társasház alapítása, a társasházon belüli tulajdoni viszonyok, a társasház szervezete stb. A kötet tartalmazza a 2003. január 1-jétől hatályba lépett, a társasházakat érintő adó és illeték jogszabályokat. A könyv szerzője legfelsőbb bírósági bíróként számos ilyen tárgyú ügyet tárgyalt a törvény hatályba lépése óta eltelt több mint 3 évben, ezért kiválóan ismeri a törvény alkalmazása során felmerülő problémákat, vitás kérdéseket, s így az Olvasók első kézből, a leghitelesebb forrásból ismerhetik meg a hatályba lépés óta kialakult bírói gyakorlatot. **Ára: 3800 Ft + áfa**

Várható megjelenés 2003. februárjában!

Szerződéstár

Kommentár a gyakorlat számára

Szerzők: **Dr. Balásházy Mária, Dr. Havasi Péter, Dr. Petrik Béla, Dr. Sándor István, Dr. Szűcs Brigitta**
Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**
A Szerződéstár a leggyakoribb polgári jogi szerződéseket tartalmazza (adásvétel, csere, szállítás, vállalkozás, bérlet, megbízás, fuvarozás, bizomány, szállítmányozás, ajándékozás, haszonkölcsön stb.). A kötet a jogi szabályozás, illetve gyakorlat bemutatását és a jogszabályhely pontos megjelölését követően az adott szerződéstípusban alkalmazott eltérő feltételeknek megfelelő, különféle biztosítékokat tartalmazó, más-más kikötéseket alkalmazó szerződésmintákat mutatja be. **Várható ára: 12 000 Ft + áfa**

MEGRENDELŐ KK 0301

Megrendelem az ..... című kiadvány(ok) előfizetését ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztő bizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

A HVG-ORAC KIADÓ FOLYÓIRAT AJÁNLATA!

Gazdaság és jog

Az elmúlt évtized gazdasági fejlődése és a kapcsolódó joganyag bővülése miatt, az ebben való eligazodás nagy felkészültséget és rálátást igényel az erre a témára szakosodott jogász és nem jogász szakemberektől. Ebben a felkészülésben kíván segítséget nyújtani a gazdasági jog neves jogász szakértőiből álló szerkesztőbizottság által szerkesztett népszerű folyóirat, amely tág értelemben öleli fel a jogi és gazdasági témaköröket, a legaktuálisabb kérdéseket. A kiadványban állandó rovatok foglalkoznak a társasági és cégjoggal, a bank- és tőzsdejoggal, a verseny- és szerződéses joggal, a munka- és szociális joggal, a szövetkezeti és ingatlanjoggal, a médiajoggal, az információs joggal, a sportjoggal, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság érdekesebb jogeseteivel.

Szerkesztőbizottság elnöke, főszerkesztő: **Dr. Sárközy Tamás**

Szerkesztőbizottság: **Balog Lajosné dr., Dr. Gadó Gábor, Dr. Komáromi Gábor, Dr. Radnay József, Dr. Szentiványi Iván, Dr. Zsohár András**

A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (12 szám) 20 928 Ft + áfa.

Céghírnök

A Céghírnök hírlevél eddigi arculatát megőrizve, elsősorban a társasági jog, cégjog, csődjog körében foglalkozik a gazdálkodó szervezetek problémáival. Naprakészen reagál a felmerülő jogalkalmazási nehézségekre, és hasznos tanácsokkal segíti az ilyen dilemmák feloldását. Tájékoztat a várható jogszabályi változásokról, magyarázza az új jogintézményeket, felhívja a jogalkotók figyelmét a jogszabályok anomáliáira, a joghézagokra. Statisztikai kimutatásokat és elemzéseket jelentet meg a magyarországi cégek adatairól, melyekkel feltérképezi a cégalapítások és módosítások, valamint a megszűnések trendjét. Egyre nagyobb figyelmet fordít a külföldi – főként EU – tagállamok társasági jogára, olyan cikkeket közölve, melyek megismertetnek az európai államok jogintézményeivel.

Szerkesztőbizottság: **Dr. Gál Judit, Dr. Kovács László, Dr. Dobi Katalin, Dr. Czene Klára, Dr. Juhász Gábor**

A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (12 szám) 176 868 Ft + áfa.

A Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény 32. § (5) bekezdése alapján a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatait és a jogegységi tanács által kiválasztott elvi bírósági határozatokat félévente egy hivatalos gyűjteményben teszi közzé a jogalkalmazói tevékenység magas színvonalának biztosítása érdekében. A kiadvány segítséget nyújt a bírák, az ügyészek, az ügyvédek, a jogtanácsosok és a közigazgatásban dolgozók mindennapi gyakorlati munkájában, valamint hozzájárul a bírósági jogalkalmazás egységének biztosításához.

A kiadvány korábbi példányai visszamenőleg is megrendelhetők!
A kiadvány 2003. évi számainak ára: 1700 Ft + áfa/db

MEGRENDELŐ

KK 0301

Megrendelem a ..... folyóirat(ok) előfizetését ..... példányban.

Megrendelem **A Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye** című kiadványt ..... példányban.

[A kiadvány árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

INGATLANJOG CD és ONLINE

Az Ingatlanjog CD és Online tartalmaz:

- **ingatlan-nyilvántartási** kommentárt;
- a szakterületre vonatkozó hatályos magyar **joganyagot;**
- **jogeseteket** (a Bírósági Határozatok folyóirat és a Kiadó döntvénytárainak a témakörhöz kapcsolódó anyagai);
- szerződési **iratmintákat;**
- **formanyomtatványokat;**
- ingatlanjogi **fogalomtárat;**
- az ingatlanjogot érintő jogi iránymutatásokat;
- valamint folyamatos tájékoztatást a **jogszabályi változásokról.**

Az Ingatlanjog Online szolgáltatás előnye, hogy annak – a Kiadó szerkesztői által karbantartott – folyamatosan friss tartalma anélkül érhető el, hogy az előfizetőknek a kiadványt saját gépükön vagy belső hálózatukon kézzel frissíteni kellene: ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el helyettük. Így az Online előfizetők a kiadványt éves előfizetési rendszerben oly módon érhetik el, hogy ehhez csupán Internet kapcsolatra és egy böngésző programra, Internet Explorer-re van szükség.

Az Ingatlanjog CD a NextPage cég LivePublish programjával készül, melyet világszerte a legnagyobb jogi kiadók is használnak. Ez a program garantálja az egyszerű kezelhetőséget, valamint a gyorsaságot mind a megjelenítésben, mind a kereshetőségben. A kiadvány arculata könnyen beállítható egyedi igényeknek megfelelően is. A CD-ROM használatához szükséges minimális konfiguráció: Windows '95 operációs rendszer és Internet Explorer 5.0 (ez utóbbi a CD-n megtalálható).

áfa nélküli, nettó árak/év

Felhasználók száma:	1 fő	2 fő	3 fő	4 fő	5 fő	6 fő
Ingatlanjog CD	39 990 Ft	76 000 Ft	108 000 Ft	128 000 Ft	154 000 Ft	177 600 Ft
Ingatlanjog Online	39 990 Ft	76 000 Ft	108 000 Ft	128 000 Ft	154 000 Ft	177 600 Ft

Nagyobb hálózati felhasználás igénye esetén munkatársaink készséggel állnak rendelkezésére a **340-2304**-es és a **340-2305**-ös telefonszámokon!

MEGRENDELŐ

KK 0301

Megrendelem az **Ingatlanjog CD**-t egy évre, négyhavonkénti frissítéssel ..... példányban.
Megrendelem az **Ingatlanjog Online**-t egy évre ..... számú hozzáféréssel.
(Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

2/2003. 7. évf., XLX. évf. 2. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A jogrendszer tarka mikrovilága:
A nemperes eljárások – Dr. Kengyel Miklós / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
Hamza Gábor: Az európai magánjog fejlődése.
A modern magánjogi rendszerek kialakulása
a római jogi hagyományok alapján – recenzió
– Dr. Boóc Ádám / 10
A másodfokú bíróság közokirat-hamisítás
bűntette miatt hozott végzésének indokolásából
– dr. Steiner Erika / 12

BÍRÓI SZEMMEL
Szomszédjog – K. A. / 12

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 14

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI / 15

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

2. hatályosított, bővített kiadás ***Megjelent!***

Apasági perek, apaságvizsgálat

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Bujdosó Györgyi, Dr. H. Váczy Zsuzsa**
Világszerte előtérbe kerültek a gyermeki jogok, ezért alapvető jelentőségű a gyermek családi jogállásának rendezése. Ehhez különösen fontos érdeke fűződik annak a gyermeknek, aki házasságon kívül születik és apjához nem fűzi még jogi kötelék. Sokszor fontos kérdés a valódi apa és anya kilétének a tisztázása. Milyen védekezési lehetősége van annak a férfinak, akit az anya – alaptalanul – a gyermek apjaként nevez meg? Hogyan ítéljük meg a pót- és a béranyaságot? Ez a könyv segít eligazodni a bonyolult vélelmi rendszerek és eljárási szabályok alkalmazásában.
Ára: 4107 Ft + áfa

---

2. hatályosított, bővített kiadás!

Családjogi és öröklési jogi iratmintatár

Szerzők: **Dr. Bodorné dr. Szűcs Ilona, Dr. Bókai Judit, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika, Dr. Kőrös András, Dr. Szegedi Noémi**
A kiadvány célja, hogy megkönnyítse a szerződéskötést és az okiratkészítést a családjog és az öröklési jog területén. Ennek érdekében a kötet egyaránt tartalmaz szerződéseket, egyoldalú jognyilatkozatokat (végrendelet, gyámnevezés) perbeli egyezséget és hatósághoz intézett beadványokat is, amennyiben a jogvita megegyezéses rendezése a hatóság közbeiktatása nélkül nem oldható meg.
Ára: 4900 Ft + áfa

Öröklési eljárások

Szerzők: **Dr. Adorján Lívia, Dr. Anka Tibor** – *Szerkesztő:* **Sáriné dr. Simkó Ágnes**
A könyv áttekinti a Polgári Törvénykönyv, a hagyatéki eljárási törvény, az anyakönyvezésről, az illetékkiszabásról, a nemzetközi eljárásokról szóló jogforrások által használt fogalmakat, tömören, lényegre törően magyarázza azokat. A továbbiakban az öröklési eljárásokat, mint a halotti anyakönyvezés, a holttá nyilvánítás, a hagyatéki leltár, a hagyatéki eljárás, az öröklési perek stb. feldolgozása következik. A könyv harmadik részében az öröklési eljárás során hozott öröklési határozatokat mutatja be. Iratminták, öröklési modellek és számítási példák nyújtanak még a fentieken túl további segítséget a gyakorlati jogalkalmazóknak.
Ára: 4800 Ft + áfa

A végintézkedések

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**
A magántulajdonon alapuló társadalmi rendszerben alapvető követelmény, hogy az ember a vagyonáról ne csak életében, hanem halála esetére is szabadon rendelkezhessen. A végintézkedésen alapuló öröklés szabályai ezt a jogot hivatottak biztosítani.
A kötet a végintézkedésen alapuló öröklés szabályait dolgozza fel, bemutatja annak több évtizeden át kialakult, széles körű bírói gyakorlatát, választ adva a jogalkalmazásban felmerülő legújabb problémákra is. Részletesen foglalkozik a végintézkedés leggyakoribb formáival; a köz-és magánvégrendelettel, az öröklési szerződéssel, és ezek formai követelményeivel.
Ára: 3500 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0302

Megrendelem ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A jogrendszer tarka mikrovilága: A nemperes eljárások

Bevezetés

Kevés olyan területe van a magyar jogrendszernek, amely már első ránézésre is olyan sok különbözőségét képes feltárni magáról, mint a polgári eljárásjognak a nemperes eljárásokra vonatkozó része. Ha a közel százféle eljárásra és a mintegy hatvan jogforrása gondolunk, akkor a nemperes eljárásokra valóban illik a mikrovilág kifejezés. Az ide tartozó jogviszonyokban – a büntetőjog kivételével – a jogrendszer úgyszólván valamennyi területe jelen van. A nemperes eljárások száma sem elhanyagolható, hiszen évente közel félmillió ügy indul. Közös szabályozás, önálló kódex hiányában legfőbb jellemzőjük a tarkaság, amely a jogalanyok, az alanyi jogok, a jogszabályok és a szabályozási módok sokféleségéből adódik. Az előadás célja az, hogy a nemperes eljárások látszólagos öntörvényűsége közepette is megtalálja és bemutassa a rendszeralkotó elemeket.

1. Az elnevezésről

Jogi szakkifejezéseink egy részéről okkal és joggal hihetik azt a laikusok, hogy a magyar nyelv és a logikai szabályainak ellenében születtek. Így van ez a *„nemperes eljárás"* esetében is, amikor hangsúly, névelő és levegővétel nélkül próbáljuk meg mások tudtára adni, hogy olyan eljárás is van, amely *nem a peres eljárás* szabályai szerint zajlik. És ezzel máris eljutottunk a fogalom lényegéhez.

A kétféle eljárás közötti különbségtételt egészen a római jogig lehet visszavezetni, amely *iurisdictio contentiosa* elnevezéssel illette a peres eljárást, ahol *a contentio* a per lényegére, azaz a vitára vagy küzdelemre utalt, és *iurisdictio voluntaria*-nak nevezte azt az eljárást, amelyben a bíróság a saját akaratából – *voluntas* – gyakorolta a jogszolgáltató hatalmát.[1]

Ez az ismérvek mind a mai napig kiinduló pontul szolgálhatnak a kétféle eljárás megkülönböztetéséhez, jóllehet a *iurisdictio voluntaria* tartalma nagyon sokat változott az évszázadok folyamán. A német *freiwillige Gerichtsbarkeit* vagy a francia *jurisdiction gracieuse* ennek ellenére is fennmaradhatott a perenkívüli eljárások jelölésére. Az „önkéntes jogszolgáltatási eljárás" kifejezést még Plósz Sándor is használta az egyetemi előadásai során, amikor is az elnevezést azzal indokolta, hogy az „adott eljárást nem a felek indítványára, hanem önként (sua sponte, ex nobili officio) gyakorolja a bíróság."[2]

A magyar jogi terminológiában mégsem a német freiwillige Gerichtsbarkeitnek megfelelő elnevezés terjedt el, hanem az osztrák szóhasználatot[3] követő *perenkívüli eljárás* kifejezés, amely nem tévesztendő *össze a bíróságon kívüliségre* utaló „außergerichtlich/extrajudicial/extrajudiciaria" jelzőkkel.

Ám a *perenkívüli eljárás* kifejezés sem tudott a jogi nyelvezetünkben tartósan meggyökeresedni, mivel a XX. század második felétől kezdve a *nemperes eljárás* elnevezés váltotta fel.[4] A névcsere valódi okára nem sikerült magyarázatot találni, mindenesetre tény az, hogy az ötvenes évek elejétől kezdve a jogszabályaink *következetesen a* nemperes eljárás kifejezést használják. A kilencvenes években aztán újból felbukkant a perenkívüli eljárás kifejezés, néhány jogszabályunk ismét alkalmazta[5], de szerepelt alkotmánybírósági döntésben[6] és a jogirodalomban[7] is. Ez a kettős elnevezés is hozzájárul ahhoz a tarkasághoz, amely a nemperes eljárásokra általában jellemző.

2. A fogalomalkotás csapdái

A magyar polgári eljárásjog tudományának az a régi törekvése, hogy a nemperes eljárás fogalmát *önállóan*, vagyis a peres eljárásétól függetlenül határozza meg, rendszerint nem járt sikerrel vagy az erre irányuló kísérletek megrekedtek az általánosságok szintjén. A sikertelenség oka elsősorban abban keresendő, hogy a nemperes eljárásoknak nincsenek olyan közös szabályaik, amelyek alapján a peres eljárásához hasonló definíció megalkotható lenne. A magyar polgári eljárásjog által jelenleg szabályozott *közel százféle*[8] nemperes eljárásról ma sem tudunk többet elmondani, mint Beck Salamon, aki szerint a nemperes eljárás a) egymást követő eljárási cselekményekből áll, melynek b) alanyai a bíróság (a közjegyző), valamint az érdekelt személyek, c) az eljárás tárgya polgári ügy, d) célja az igazságszolgáltatás megvalósítása, e) az erre rendelt eljárási forma alapján.[9]

Ez a megfogalmazás egyébként nem sokban különbözik attól a *másfél évszázaddal korábban keletkezett* – porosz – definíciótól, amely a nemperes eljárások körébe sorolja a bíróságnak a törvényes előírásoknak megfelelő, de pernek nem minősülő, valamint a felek indítványára, a jogbiztonság érdekében végzett tevékenységét.[10]

---

[1] Dig. I. 16. 2. Pr. Marcianus.

[2] *Plósz Sándor. Polgári törvénykezési rendtartás. Egyetemi előadásról készült kéziratos jegyzet.* Bp. I. kötet. 19. p.

[3] Gesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Kaiserlisches Patent 9. 8. 1854)

[4] A „nemperes" jelző először Sárffynál bukkan fel *(Sárffy Andor: Magyar polgári perjog,* Bp., 1946. 9–11. p.) és a használata ezután válik általánossá.

[5] A honvédelemről szóló 1993. évi CX: törvény 232. §-a szerint rendkívüli állapot esetében rendeletben módosíthatók a polgári peres és perenkívüli eljárás szabályai.

[6] A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 257. §-a alkotmányellenességének vizsgálatáról szóló 551/B/1992. AB határozat a hagyatéki eljárást a közjegyző hatáskörébe tartozó perenkívüli eljárásnak nevezi.

[7] *Gáspárdy László* (szerk.): *Polgári nemperes eljárások.* Miskolc, 2001. 24–32. p.

[8] *Németh János – Kiss Daisy* (szerk.): *A polgári nemperes eljárások magyarázata 1.* A bíróság nemperes eljárások magyarázata. Budapest, 2002. 375. p.(a továbbiakban: Kommentár).

[9] *Beck Salamon: A nemperes eljárások.* In. *Bacsó–Beck–Móra: Magyar polgári eljárásjog.* Budapest, 1959. 633. p.

[10] „Zu den Handlungen der freiwilligen Gerichtbarkeit werden hier sowohl diejenige gerechnet, welche, ob sie keine Prozesse sind, dennoch nach vorhandenen gesetzlichen Vorschriften vor Gerichten vollgezogen werden müssen, als diejenigen, zu derem gerichtlichen Vollziehung die Parteien sich. mehrerer Gewißheit und Beglaubigung wegen, aus freiem Willen entschließen." Allgemeine Gerichtsordung für die Preussischen Staaten von 1793. Teil 2 Titel 1. §

A nemperes eljárás fogalmához csak akkor juthatunk közelebb, ha megpróbáljuk feltárni azokat a közös ismérveket, amelyek az egyes nemperes eljárásokat a polgári peres eljárástól megkülönböztetik.

A század elején a magyar jogirodalom a *kétoldalú meghallgatás* és az ítélethez fűződő *anyagi jogerőhatás hiányában* látta a peres és a peren kívüli eljárás közötti leglényegesebb különbséget. Idővel azonban a jogtudomány mindkét elhatároló ismérvet elvetette, éspedig arra hivatkozással, hogy vannak olyan peren kívüli eljárások, ahol érvényesül a kétoldalú meghallgatás, illetve egyes peren kívüli eljárásban hozott végzésekhez anyagi jogerőhatás is fűződhet.

A harmincas években Richter Béla a peres eljárás tizenkét ismérvét sorolta fel, ám végül arra a következtetésre jutott, hogy ezek egyike sem alkalmas arra, hogy a peres eljárást a peren kívülitől elhatárolja. A különbségtétel csak „az eljárási cselekményeket meghatározó s azok menetére vonatkozó jogszabályok" alapján lehetséges, amelyek „a törvényhozó akaratára nyúlnak vissza". Tehát az eljárás peres, vagy peren kívüli voltát egyedül *a szabályozás mikéntje* határozza meg. Ugyanezzel a pragmatikus megközelítéssel élt Sárffy Andor is, aki szerint a perrendtartás általa perre vonatkozó szabályok alá vont eljárásokat pereknek nevezzük, a nem így szabályozottakat pedig peren kívüli eljárásoknak.[11]

Ugyanez a pragmatikus szemlélet uralja a német és az osztrák jogirodalmat is. Schlegelberger, Bärmann, Habscheid és Gerd Schmidt egyaránt azon a véleményen van, hogy a nemperes eljárások közé azok az ügyek tartoznak, amelyeket a törvény közvetve vagy közvetlenül nemperes eljárásra utal. Mindegyik eljárásnak saját tartalma és saját eljárási szabályai vannak. A nemperes eljárás során végzett tevékenység részben igazságszolgáltatás, részben igazgatás; részben vitát eldöntő (streitig), részben nem ügydöntő (nichtstreitig) tevékenység; részben polgári, részben közigazgatási jellegű stb.[12]

A magyar jogirodalomban általánosnak tekinthető az a felfogás, amely a polgári perrel szemben a nemperes eljárásokat *atipikus* eljárási formáknak tartja. Magyary Géza szerint a polgári per a magánjogi érdekek érvényesítésének a legfontosabb eszköze, ugyanakkor „vannak más eljárások is, amelyek más szerkezettel ugyan, de mégis ugyanazon célra szolgálnak".[13] Beck Salamon szerint az egységes polgári eljárásjogon belül a polgári per a tipikus forma, ettől eltérő „szabályvilága" van a nemperes eljárásoknak.[14] Negatív irányban határozta meg a nemperes eljárások körét Farkas, aki szerint nemperes mindaz a polgári eljárás, amely nem a polgári per szorosan szabályozott formájában bonyolódik le.[15]

A magyar jogirodalomban található egyetlen *pozitív* fogalomalkotás Németh Jánostól származik, aki szerint nemperes eljárásnak tekintjük

- a bíróságnak, vagy valamely ahhoz tartozó, illetőleg meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő személynek, valamint
- az eljárásban való részvételre jogosult más személynek, – az igazságszolgáltatás megvalósítására vagy
- tények, illetve jogok tanúsítása, elismertetése stb. érdekében,
- sajátos (a polgári perre előírtaknál általában egyszerűbb) eljárási formában végzett, törvényileg meghatározott, egymás követő és az azokhoz kapcsolódó eljárási jogviszonyokat.[16]

3. Az igazságszolgáltatás megvalósítása

A polgári eljárásjogi szakirodalom évtizedek óta axiómaként kezeli azt a tételt, miszerint az igazságszolgáltatást *kizárólag a bíróságok gyakorolják.* Lényegében ezt a felfogást követik azok az alkotmányjogászok is, akik az olyan ügydöntő tevékenységet, amelyet nem az állami bíróságok gyakorolnak *quasi igazságszolgáltatásnak* nevezik.[17] (Ebbe a körbe sorolják pl. a választottbíróságok tevékenységét is.) Az igazságszolgáltatás *bírósági monopóliumát* hirdető felfogás[18] az Alkotmányra támaszkodik, mivel a 45. §-a szerint a Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a Legfelsőbb Bírósága, az ítélőtáblák, a Fővárosi Bíróság és a megyei bíróságok, valamint a helyi és a munkaügyi bíróságok gyakorolják, továbbá a törvény az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesítését is elrendelheti.

Az *Alkotmánybíróság* a kilencvenes években többször is foglalkozott az igazságszolgáltatás fogalmával, amelyet egy 1996-ban hozott határozatában „a bírói hatalomhoz kapcsolódó, az eljárási törvényben szabályozott közhatalmi tevékenységnek" nevezett.[19] Ugyanakkor egy másik döntésének az indokolásában azt is megállapította, hogy az „igazságszolgáltatás alkotmányjogi fogalma nem értelmezhető úgy, hogy az csakis a konkrét ügyekben való ítélkezésre vonatkozik, hanem ennél szükségképpen szélesebb kört ölel fel".[20]

Az Alkotmánybíróságnak ezt a megállapítását nem mindenki osztja. Gáspárdy László ugyanis az igazságszolgáltatást továbbra is úgy definiálja, mint a *peres eljárás lefolytatása és eldöntése az állami bíróság által.* Ebből következik az, hogy a nemperes ügyekben – ha azok bírósági hatáskörbe tartoznak – a bíróság alkotmányjogi értelemben *nem végez* igazságszolgáltatási funkciót. A nemperes eljárásban a bíróság nem igazság-, hanem jogszolgáltatást végez.[21]

Az Alkotmánybíróság azonban nemcsak az igazságszolgáltatás fogalmát tágította ki, hanem az abban résztvevők körét is: így pl. az 52/1996. (XI. 14.) AB határozatában kimondta azt, hogy az igazságszolgáltatásban való részvétel az *ügyészség* alkotmányos kötelessége, sőt az *ügyvéd* részéről az igazságszolgáltatásban védőként, vagy jogi képviselőként való közreműködés is alkotmányos követelmény, és az eljárási törvények kötelező előírása.

A közjegyzőről nem is az Alkotmánybíróság, hanem maga a törvény [Ktv. 1. § (4)] mondja ki azt, hogy a jogszabály által meghatározott hatáskörében az *állam igazságszolgáltató tevékenysége*

---

[11] *Sárffy Andor: A peráradat csökkentése.* Budapest, 1930. 11–12. p.

[12] *Hans-Armin Weirich: Freiwillige Gerichtbarkeit. Eie Einführung in die Systematik und Praxis,* Stuttgart, 1981. 37–38. *p., Gerd Schmidt: Handbuch der freiwilligen Gerichtsbarkeit.* München, 1991. 1. p.

[13] *Magyary Géza – Nizsalovszky Endre: Magyar polgári perjog.* 3. kiad. Budapest, 1939. 18. p.

[14] *Beck,* i. m. (9. sz. lábj.) 634. p.

[15] *Farkas József: Bírósági és közjegyzői nemperes eljárások.* In. *Szilbereky Jenő* (szerk.): *Polgári eljárásjog.* Budapest, II. köt. 1978. 177–178. p.

[16] *Németh János* (szerk.) *Polgári nemperes eljárások.* Budapest, 1992. 41. p.

[17] *Fűrész Klára: Az igazságszolgáltatás.* In *Kukorelli István* (szerk.): *Alkotmánytan.* Budapest, 1992. 319–322. p.

[18] *Zanathy János: Az igazságszolgáltatás bírósági monopóliuma.* In. Az igazságügyi szervek működése. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, 1997. (szabadlapos kiad.) A/2–6.

[19] 52/1996. (XI. 14.) AB határozat.

[20] 1481/B/1992. AB határozat.

[21] *Gáspárdy,* i. m. (7. sz. lábj.) 27–28. p.

részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez. A megfogalmazás helyessége két ponton is megkérdőjelezhető: 1. Állami igazságszolgáltatásról beszélni – legalábbis alkotmányjogi értelemben *tautológia,* mivel az igazságszolgáltatást az Alkotmány idevonatkozó rendelkezése szerint csak az állam bíróságai gyakorolhatják. 2. A közjegyző – a fentebb idézett AB döntéssel összhangban – legfeljebb *résztvevője* lehet az igazságszolgáltatásnak, de a tevékenységét semmiképpen sem lehet az igazságszolgáltatás részének minősíteni, mivel azt nem lehet összeegyeztetni a bíróság monopóliumával. Van olyan nézet is, amely szerint az igazságszolgáltatás gyakorlásának a súlyos sérelmét jelentené[22] vagy a bíróság monopóliumát veszélyeztetné[23] az, ha a bíróságon kívüli eljáró fórumok (pl. közjegyző, bírósági végrehajtó) látnának el igazságszolgáltatási teendőket. A fogalom védelmezése mindenképpen helyeselhető, legfeljebb azon kell elgondolkodnia – jogalkotónak, jogalkalmazónak és jogtudósnak egyaránt –, hogy milyen új tartalmat adjunk az igazságszolgáltatásnak, miután az igazság kiderítése, mint posztulátum, az 1999. évi módosítás alkalmával eltűnt a magyar Polgári perrendtartásból.[24]

4. A nemperes eljárások és a jogszolgáltatás

Az igazságszolgáltatás fogalmával kapcsolatos dilemmák csökkenthetők akkor, ha az eddiginél következetesebb alkalmazzuk a *jogszolgáltatás* fogalmát, amelynek a körébe – a jogvitáknak a bíróságok általi eldöntésén kívül – minden más, a jogérvényesítést elősegítő, eljárásjogilag szabályozott jogalkalmazási tevékenység besorolható.

A nemperes eljárásokra elsősorban a *hatósági jogszolgáltató tevékenység* a jellemző. Kivételt képeznek azok az esetek, amikor a bíróság feladata – a nemperes eljárás keretén belül is – a jogvita eldöntésére irányul. (Ebbe a körbe tartoznak a jogirodalom által *perpótlónak*[25] nevezett nemperes eljárások közül a közigazgatási és az iparjogvédelmi nemperes eljárások, továbbá a házassági vagyonközösség megszüntetése és a választójogi nemperes eljárás is.[26])

A nemperes eljárások legnagyobb része mégsem nem a jogvita eldöntésére, hanem – a jogállapot megváltoztatására,

- a per elhárítására vagy a per előkészítésére,
- a joggyakorlás előmozdítására, beleértve a tények és jogok tanúsítását, valamint – a jog kényszer útján történő érvényesítésére irányul.

A felsorolt tevékenységek, mint *jogszolgáltató feladatok,* nem tartoznak a bíróság monopóliumába. A jogalkalmazó döntésétől függ az, hogy az egyes feladatok megoldását bíróságra, vagy a bírósághoz tartozó, de bírói hatalommal nem rendelkező személyre (pl. bírósági titkár, bírósági ügyintéző, jogtechnikus, végrehajtási ügyintéző), illetve más igazságügyi szervre, pl. közjegyzőre vagy bírósági végrehajtóra bízza. A jogalkalmazói döntés a célszerűségen, az egyszerűbb és rugalmasabb eljárási forma biztosításán, de a jogrendszer hagyományain is alapulhat[27].

5. A nemperes eljárások szabályozása

A magyar jogrendszerből mindig hiányzott a nemperes eljárások átfogó szabályozása. A jogirodalom a század eleje óta rendkívül szkeptikus volt a szabályozhatóságot illetően: Magyary Gézától kezdve nyomon követhető az a gondolat, hogy a „a perenkívüli eljárások egymás között is fogalmilag különböznek, valamennyire nézve egységes szabályokat, *egységes perenkívüli eljárási jogot* megállapítani nem lehet.[28]

Annak a lehetőségét azonban Magyary sem zárta ki, hogy azoknál a perenkívüli eljárásoknál, amelyek a bíróságok hatáskörébe tartoznak, bizonyos közös eljárási szabályokat állapítsanak meg. Ez a folyamat meg is indult, hiszen a Polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvényt életbe léptető 1912. évi LIV. törvény (Ppé.) néhány, a perenkívüli eljárásra irányt adó szabályt is kimondott. Ezek között szerepelt a perenkívüli ügyben hozott határozat ellen jogorvoslat[29], illetve a végrehajthatóság szabályozása[30].

A perenkívüli eljárások szabályozhatatlanságát valló álláspont azért tűnik különösnek, mert a magyar jogrendszer fejlődésére nagy hatást gyakorló német és osztrák jog már a XIX. század során meg tudta oldani ezeket a problémákat. Ausztriában 1854-ben, tehát a modern polgári perrendtartás kodifikálását (1895) jócskán megelőzve született meg a perenkívüli eljárásokról szóló törvény.[31] Németországban pedig – hosszú előkészítő munka után – a BGB-vel és telekkönyvi rendtartással egyidőben, 1900. január 1. napján lépett hatályba a perenkívüli eljárások rendjét szabályozó törvény.[32] Más jogforrásokkal ellentétben ez a két kódex *nem hatott ösztönzően* a magyar jogfejlődésre, amely meg sem kísérelte a nemperes eljárások átfogó szabályozását, jóllehet erre nézve *több javaslat* is felmerült az elmúlt évtizedekben.[33]

A perenkívüli eljárások szabályozása a magyar kodifikációban mindig is *másodlagos kérdésnek* minősült a peres eljáráséhoz ké-

---

[22] Vö. Kommentár, 34. p.

[23] *Gáspárdy:* i. m. (7. sz. lábj.) 27. p.

[24] Vö.: *Novák István: Az eltűnt „igazság" nyomában (Proust után szabadon).* Magyar Jog 2001. évi 11. szám. 666–670. p.

[25] A nemperes eljárások osztályozása során a jogirodalom *Farkas József* csoportosítását követi. Vö. Bírósági és közjegyzői nemperes eljárások. In. *Szilbereky Jenő* (szerk.): *Polgári eljárásjog.* Budapest, II. köt. 1978. 180–181. p.

[26] A perpótló nemperes eljárások másik csoportját azok a jogállapot-változtató eljárások képezik, amelyeknél a törvény a jogállapot megváltoztatását csak nemperes úton teszi lehetővé (pl. holtnak nyilvánítás, értékpapír és okirat megsemmisítése iránti eljárás).

[27] Egy 1994-ből származó alkotmánybírósági döntés a nemperes eljárásokat az anyagi jogi igény érvényesítése szempontjából osztotta két csoportra. Az egyik csoportot azok az eljárási fajták képezték, amelyek (hasonlóan a peres eljáráshoz) valamilyen polgári, gazdasági, házassági, öröklési anyagi jogi igény érvényesítésére szolgálnak, de különböző (gyorsasági, pergazdaságossági etc.) szempontok miatt peren kívüli elbírálása ezeknek az igényeknek célszerűbben megoldható. Az eljárások másik csoportját azok az eljárások alkották, amelyek elsődlegesen nem a jogalanyok anyagi jogi igényeinek érvényesítésére szolgálnak, hanem más olyan cél elérését biztosítják, amelyeknél a bíróság (közjegyző) általi határozathozatal valamilyen anyagi jogi igény érvényesítését vagy a törvényesség megtartását, illetőleg helyreállítását segítik elő. Ez utóbbi eljárási fajtában a bíróság főszabályként a jogalanyok anyagi jogi igényéről nem dönthet (30/1994. (V. 20.) AB határozat).

[28] *Magyary Géza: Magyar polgári perjog.* 2. kiadás. Budapest 1924. 20.

[29] A járásbíróságnak a telekkönyvi, az örökösödési ügyekben, valamint a végrehajtási eljárásban hozott végzése ellen használt felfolyamodás felett a kir. törvényszék, a másodbírósági végzés ellen használt felfolyamodás felett pedig, amennyiben ennek helye van, a kir. Curia határoz (Ppé. 13., 27., 40. §)

[30] A polgári bíróságnak a perenkívüli ügyben hozott végrehajtható határozata a kielégítési végrehajtás alapjául szolgáló közokirat (Ppé. 31. § 6. pont).

[31] Gesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Kaiserliches Patent 9. 8. 1854)

[32] Verfahrensordnung für die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vo 17. Mai 1898.

[33] *Benke Éva: Rendszerező szempontok a nemperes eljárások közös szabályainak a megalkotásához.* Ügyészségi Értesítő. 1989. évi 2. szám 12–19. p.

pest. A törvényhozó 1911-ben, majd 1952-ben is beérte azzal, hogy a polgári perrendtartást életbe, illetve hatályba léptető jogforrásokba helyezte el a nemperes eljárásokra vonatkozó szabályokat. 1952-ben így is egy terjedelmes jogszabály kerekedett ki belőle: a 105/1952. (XII. 28.) MT rendelet (Ppék.), amely eredetileg 58 szakaszban tartalmazta az egyes bírósági nemperes eljárásokra[34], valamint a közjegyzői eljárásra vonatkozó rendelkezéseket, beleértve a nemperes eljárásra vonatkozó általános szabályokat is. (A Ppék.-nak azonban alig tíz szakasza van már csak hatályban.)

Ez a jogszabály, amely a korszak csaknem valamennyi fontosabb nemperes eljárását szabályozta, akár a kiindulópontja lehetett volna egy későbbi törvénynek vagy legalábbis törvényerejű rendeletnek, ha lett volna erre irányuló kodifikációs szándék. Ehelyett azonban megkezdődött az egyes eljárások külön jogforrásokban történő részletes szabályozása: a sort a hagyatéki eljárásról szóló 1958. évi IM rendelet nyitotta meg, majd folytatódott a holtnak nyilvánítási eljárásról szóló 1/1960 (IV. 13) IM rendelettel, majd az iparjogvédelmi nemperes eljárásra [1969. évi II. törvény, 9/1969 (XII. 28.) IM rendelet, 1969. évi IX. törvény], az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos nemperes eljárásra (1972. évi 31. tvr.), a bírósági letétre [11/1974. (XII. 17.) IM rendelet], az alkoholisták intézeti gyógykezelésének elrendelésére (1974. évi 13. tvr.) vonatkozó rendelkezésekkel, és a sort még tovább lehetne folytatni.

A nemperes eljárások száma a külön jogszabályoknak köszönhetően gyorsan szaporodott, de a szabályozás még nem veszítette el az áttekinthetőségét. Éppen ezért Gáspárdy Lászlónak az „ikerkódex" létrehozására vonatkozó javaslata, amely – az előadó ismeretei szerint – a nyolcvanas években, a Pp. újrakodifikálásának kísérlete alkalmával bukkant fel először, még nem tűnt olyan reménytelen vállalkozásnak, mint húsz évvel később. Időközben ugyanis a nemperes eljárások valóságos erupciója következett be éspedig több hullámban. Az első hullám – szinte *spontán* módon – azokat a nemperes eljárásokat hozta vissza, amelyek a jogrendszerünkben korábban is megvoltak, de a szocializmus évtizedei alatt vagy elsorvadtak vagy kiüresedtek (pl. cégnyilvántartás, csőd-, felszámolási eljárás, végelszámolás stb.). A második hullám már a *tudatos* kodifikációs munka eredménye volt, amikor jelentősebb anyagi vagy eljárási jogszabályok tucatjával alapították a nemperes eljárásokat (pl. Munka törvénykönyve, közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény, választottbíráskodásról szóló törvény, a bírósági végrehajtásról szóló törvény stb.). Ugyanilyen tudatosság fedezhető fel abban is, hogy a különböző – magán- és közjogi testületek – nyilvántartásba vétele, illetve esetenként a működése feletti bírósági felügyelet is nemperes eljárás formájában történik (pl. társadalmi szervezetek, egyesületek, egyházak, köztestületek nyilvántartásba vétele stb.). Végezetül említést kell tennünk egyfajta „lopakodó" kodifikációról is, amely a különböző jogpolitikai megfontolásokból a legváratlanabb helyeken alkalmazza a nemperes eljárást (pl. a belügyminiszter községgé nyilvánítás kezdeményezését elutasító határozatának bírósági felülvizsgálata: a területszervezési eljárásról szóló 1999. évi XLI. törvény.)

Az igazságszolgáltatás szempontjából minél perifériálisabb helyen bukkan fel egy nemperes eljárás, annál nagyobb esély van arra, hogy a szabályozása nem lesz konzisztens. (Így pl. az 1997. évi egészségügyi törvényben szabályozott, a cselekvőképtelen személy nyilatkozatának pótlására irányuló nemperes eljárást *keresettel* kell megindítani,[35] jóllehet a kereset csak a polgári per megindításának az eszköze lehet. A helyi önkormányzati képviselők jogállásának egyes kérdéseiről szóló 2000. évi XCVI. törvénnyel létesített nemperes eljárásban ugyancsak a *kereset* előterjesztőjéről történik említés.[36])

6. A peres eljárás szabályainak „megfelelő" alkalmazása

A nemperes eljárásokról gyakran mondják azt[37], hogy *egyetlen közös szabályuk* van, éspedig a Ppék. – a 105/1952. (XII. 28.) MT rendelet – 13. §-ának (3) bekezdése, amely szerint *ha az egyes nemperes eljárásokra vonatkozó jogszabályok másként nem rendelkeznek vagy az eljárás nemperes jellegéből más nem következik – a nemperes eljárásokban is a Pp. szabályait kell megfelelően alkalmazni.*[38]

Ötven év óta ez a rendelkezés képezi a nemperes eljárások és a Polgári perrendtartás közötti kapcsolat hídját, amelynek segítségével a Pp. – az önálló kódexet nélkülöző – nemperes eljárások *háttér jogszabályává* válik.

Továbbra is a hasonlatoknál maradva: ez a híd nagyon sok *pilléren* nyugszik, mivel a Ppék. 13. § (3) bekezdésébe foglaltakat az egyes nemperes eljárásokra vonatkozó jogszabályok is megismétlik.[39] [A közjegyzői eljárások többszörösen „be vannak biztosítva" ebből a szempontból, mivel a hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet 89. §-a, valamint a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 173. §-a is tartalmazza[40], sőt a közjegyzők kizárásáról rendelkező 172/B. §-ban is megtalálható.[41]]

---

[34] Ideiglenes intézkedések, házastársi vagyonközösség megszüntetése, holtnak nyilvánítás, eltűntnek nyilvánítás, elmegyógyintézetbe való felvétel, fizetési meghagyásos eljárás, közjegyzők hatáskörére és eljárására vonatkozó rendelkezések, bérleti viszony felmondásának közlése, értékpapírok és okiratok megsemmisítése, hagyatéki eljárásra vonatkozó rendelkezések.

[35] Amennyiben cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes beteg esetén a 20. § (3) bekezdése szerinti ellátás visszautasítására kerül sor, az egészségügyi szolgáltató keresetet indít a beleegyezés bíróság általi pótlása iránt (1997. évi CLIV. törvény 21. §).

[36] A bíróság a kérelemről – annak beérkezésétől számított 30 napon belül – nemperes eljárásban, három hivatásos bíróból álló tanácsban határoz. A bíróság az érintett önkormányzati képviselőt, a polgármestert vagy a keresettel megtámadott határozatot hozó képviselő-testület képviselőjét, illetőleg a kereset előterjesztőjét meghallgathatja. A bíróság döntése ellen további jogorvoslatnak helye nincs (2000. évi XCVI. törvény 10. §).

[37] *Bajory Pál:* A bírósági hatáskör kézikönyve, Budapest, 1992. 178. p.

[38] Ezen kívül az 1958. évi 5. tvr. tartalmaz még néhány – meghaladott – rendelkezést a nemperes eljárásban fellépő ügyész jogaival, illetve a bíróságok hatáskörével kapcsolatban.

[39] Ilyen rendelkezést tartalmaz:
- a hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet 89. §-a;
- a holtnak nyilvánítási eljárásról szóló 1/1960. (IV. 13.) IM rendelet 3. §-a;
- az egyesülési jogról szóló 989. évi II. törvény 15. §-a, a nyilvántartási kérelem elbírálásával kapcsolatban;
- a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 6. §-a;
- a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 9. §-a
- a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 88. §-a.
- a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény 20. §-a;
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 21. §-a a cselekvőképtelen személy nyilatkozatának pótlására irányuló nemperes eljárással kapcsolatban.

[40] Azokra az eljárási kérdésekre vonatkozólag, amelyeket a hagyatéki eljárásról és az egyéb nemperes eljárásokról szóló jogszabályok nem rendeznek, a Pp., valamint a Pp. hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló jogszabályok megfelelően irányadók (Ktv. 173. §).

[41] Amennyiben a kizárási okot nem a közjegyző jelentette be, illetőleg kizárásához nem járult hozzá, a kizárásról a Pp. megfelelő szabályainak alkalmazásával az érintett közjegyző székhelye szerint illetékes helyi bíróság nemperes eljárásban határoz. A bíróság végzése ellen jogorvoslatnak helye nincs (Ktv. 172/B. §).

A 105/1952. (II. 28.) MT rendelet – 13. §-ának (3) bekezdésének alkalmazása nem problémamentes. *Gáspárdy László* jogszabálytani magyarázata szerint a Pp. általánosan (generaliter), ámde kisegítőleg (subsidiariter) alkalmazható jogforrás, „mégpedig két, egymás között vagylagos (alternatív), negatív feltétellel. Az egyik feltétel az, hogy adott kérdésben hiányzik a *lex specialis*. (Ha pl. az iparjogvédelmi ügyekben a tv. sajátos összetételű tanácsot ír elő, a Pp.-nek az elsőfokú bíráskodásra vonatkozó szabálya nem alkalmazható.) A Pp. szabályainak kisegítő alkalmazhatóságát kizáró másik feltétel, hogy más következik az eljárás jellegéből. Valamely konkrét perenkívüli eljárástípus jellege mindenek előtt ezen eljárástípus *rendeltetése* felől érthető meg... A Ppék. rendelkezése szerint a Pp. szabályait – amennyiben *alkalmazható – megfelelően kell alkalmazni* (Per analogiam legis). A jogi valóság azonban *árnyaltabb* ennél. Bizonyos jogalkalmazási helyzetekben ugyanis a Pp.-t ‚egy az egyben' kell átvenni. Az ezután fennmaradó, nem csekély számú probléma esetén merülhet fel az analogikus jogalkalmazás szükségessége."[42]

A megfelelő alkalmazás szempontjából olyan kérdések merülhetnek fel, mint pl. a rendelkezési elv tiszteletben tartása, a kontradiktórius eljárás (ha van ellenérdekű fél), a tényállás megállapítása, a tárgyalási elv érvényesülése, illetve a hivatalbóli bizonyítás megengedettsége, a bizonyítási teher megosztása, és általában a peres eljárás általános szabályainak (kizárás, kézbesítés, határidők, mulasztás, igazolás, képviselet, költségviselés. tárgyalás, határozatok, jogerő stb.) a figyelembevétele.

7. A peres eljárás alapelveinek érvényesülése a nemperes eljárásban

A *rendelkezési elv* alapján a jogvita csak az abban érdekelt fél kérelmére indulhat meg és az eljárás során a bíróság kötve van a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz. A nemperes eljárásokban a rendelkezési elv csak általánosságban érvényesül, mivel egyes nemperes eljárások jellegéből vagy sajátosságaiból adódóan a *hivatalbóliság* szerepe lényegesen nagyobb lehet mint az 1995 utáni polgári peres eljárásban. Így pl. vannak olyan nemperes eljárások, amelyek nem vagy nem csak kérelemre indulnak, hanem hivatalból is megindíthatók. Ezek közé tartozik a cégbíróság előtti törvényességi felügyeleti eljárás (Ctv. 51. §) és a cég törlése iránti eljárás (Ctv. 56. §). Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény alapján a bíróság *hivatalból* vizsgálja felül a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen beteg pszichiátriai kezelésének indokoltságát és a beleegyezés érvényességét (Eütv. 197. §). A *kérelemhez kötöttség elve* – mint a rendelkezési elv egyik fontos összetevője – a cégbírósági törvényességi felügyeleti eljárásban csak akkor érvényesül, ha az eljárást nem hivatalból indították, hanem kérelemre indult.[43] A Csongrád Megyei Bíróság eseti döntésben mondta ki azt, hogy a nemperes eljárásban a jogosultat megillető *rendelkezési jog* azt jelenti, hogy a fizetési meghagyásos eljárásban, annak bármely szakaszában a jogosult a követelésétől elállhat, akár a fizetési meghagyás kibocsátása előtt, akár a fizetési meghagyás kibocsátása után.[44] Ugyanakkor azokra az eljárási cselekményekre nézve, amelyekre a Pp. kifejezetten *a bíróság* hivatalból eljárását írja elő (mint pl. a felek jog- és cselekvőképességének vizsgálatára) – a Ppék. 13. § (3) bekezdéséből következően – a nemperes eljárásokban is a hivatalbóliságnak kell érvényesülnie, kivéve ha jogszabály másképpen nem rendelkezik vagy a nemperes eljárás jellegéből más nem következik. Erre tekintettel mondta ki a Legfelsőbb Bíróság egy esetei döntésében azt, hogy a felszámolási eljárásban is *hivatalból kell vizsgálnia* a bíróságnak az eljárásban szereplő hitelező perbeli jogképességét,[45] a Csongrád Megyei Bíróság pedig azt, hogy a fizetési meghagyás kibocsátása esetén *hivatalból* kell a költség tárgyában határozni, kivéve, ha a jogosult a költség tárgyában való határozathozatal mellőzését kéri.[46]

A polgári perrendtartásban 1995 óta következetesen érvényesülő *tárgyalási elv* alapján a felek feladata az, hogy a jogvita eldöntéséhez szükséges bizonyítékokat a bíróság rendelkezésére bocsássák. A bíróság csak akkor rendelhet el bizonyítást, ha azt törvény megengedi (Pp. 164. §). Az egyes nemperes eljárásokra vonatkozó szabályok ettől az elvtől eltérést engednek, sőt vannak olyanok is, amelyek – az eljárás jellegéből adódóan – *a vizsgálati elv* alkalmazását írják elő. A He. [6/1958 (VII. 4.) IM rendelet] 50. § (1) bekezdése szerint a hagyatéki tárgyalás alapján a hagyaték átadása kérdésében a tényállás *hivatalból* kell megállapítani. A regisztrációs eljárásokban a bíróságnak meg kell vizsgálnia azt, hogy a bejegyzési (változtatási, megszüntetés stb.) kérelem alapjául szolgáló adatok megfelelnek-e a jogszabályok rendelkezéseinek. A kilencvenes évek elején a Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntésében mondta ki azt, hogy a társadalmi szervezet vagy párt nyilvántartásba vételére vagy törlésére irányuló eljárásban a bíróságnak *hivatalból kell vizsgálnia*, hogy a változást az arra jogosult személy jelentette-e be és a változást az arra hatáskörrel rendelkező személy határozta-e el.[47] Egy 1997-ben közzétett eseti döntés szerint a bíróságnak *hivatalból vizsgálnia* kell, hogy az egyházként bejegyzett szervezetre vonatkozó változásokat arra jogosult személy jelentette-e be, és a változást arra hatáskörrel rendelkező szerv határozta-e el.[48] Hasonló döntések a cégbejegyzési eljárással kapcsolatban is születtek.[49]

A nemperes eljárások „tarkaságából" adódik az, hogy a hivatalbóliság, a vizsgálati elv nem minden eljárásban érvényesül. A Legfelsőbb Bíróság 2000 óta több döntésében is kimondta azt, hogy a 105/1952. (XII. 28.) MT rendelet 13. §-ának (3) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 164. §-ában foglaltak értelmében menekültügyi nemperes eljárásban *a kérelmezőt terheli* annak a bizonyítása, hogy menekültkénti, vagy legalábbis befogadottkénti elismerés feltételei fennállanak.[50]

A polgári peres eljárás alapelvei közül nem mindegyik érvényesülhet a nemperes eljárásokban. A leggyakrabban emlegetett példa a *kétoldalú meghallgatás* elve, amely fogalmilag kizárt azokban az eljárásokban, ahol nincs ellenérdekű fél, mint pl. a bírósági letéttel kapcsolatos eljárásban vagy nemperes eljárások közül az okirat elkészítésével vagy a tanúsítvány kiállításával kapcsolatos eljárás-

---

[42] *Gáspárdy*: i. m. (7. sz. lábj.) 34. p.

[43] Vö. Kommentár 88–89. p.

[44] Csongrád Megyei Bíróság 1. Gf. 40 075/1999/2.

[45] Legf. Bír. Fpk. II. 33. 371/1995. – BH 1998. évi 244. sz.

[46] Csongrád Megyei Bíróság 2. Pkf. 20. 793/1994. – BH 1994. évi 679. sz.

[47] Legf. Bír. K. törv. I. 25230/1991. – BH 1992. évi 493. sz.

[48] Legf. Bír. Kny. III. 27. 319/1997. – BH 1997. évi 367. sz.

[49] A cégbíróság a változás bejegyzési kérelem elbírálása során – függetlenül attól, hogy erre vonatkozó kérelem érkezett-e az arra jogosulttól – hivatalból köteles vizsgálni a kérelem alapjául szolgáló okiratok tartalmi valódiságát (Legf. Bír. Cgf. II. 32. 028/1997. sz. – BH 1999. évi 33. sz.)

[50] Legf. Bír. Kpkf. II. 39. 648/2000. – BH 2002. évi 166. sz.; Legf. Bír. Kpkf. II. 40. 156/2000. – BH 2001. évi 599. sz.

ban. Azokban az eljárásokban, ahol van *ellenérdekű* fél, ott biztosítani kell a meghallgatás lehetőségét, ellenkező esetben sérül a tisztességes eljárás elve. Az iparjogvédelmi nemperes eljárásokban erre az esetre külön szabály vonatkozik. Az Sztv. (a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény) 91. §-a szerint ha a Magyar Szabadalmi Hivatal előtti eljárásban ellenérdekű ügyfél is részt vett, *a bírósági eljárást ellene kell megindítani.*[51] Ellenérdekű fél esetében *a beavatkozás* is lehetséges, amennyiben azt a jogszabály vagy a nemperes eljárás jellege nem zárja ki. A fizetési meghagyásos eljárás esetében a jogorvoslat szerepét is betöltő ellentmondás biztosítja a kétoldalú meghallgatás lehetőségét. Általános elvként lehet megfogalmazni azt, hogy „azokban az eljárásokban, amelyekben az ellenérdekű fél eljárásjogi szerephez jut, meghallgatásának a lehetőségét biztosítani kell."[52] Ellenkező esetben súlyos eljárásjogi szabályt sért a bíróság.[53]

8. Tárgyalás és bizonyítás

A kétoldalú meghallgatás elve a tárgyaláson realizálódik, csakhogy a nemperes eljárásokból általában *hiányzik a tárgyalás.* Kivételnek számítanak azok az eljárások, ahol a bíróság (vagy a közjegyző) *tárgyalást tart.* Ezek közé tartoznak az iparjogvédelmi nemperes eljárások, valamint a hagyatéki eljárás. Az Sztv. 98. §-a szerint a szabadalmi nemperes eljárásban a bíróság a Pp. szabályai bizonyítást folytat le és tárgyalást tart. Az ügy csak akkor bírálható el tárgyaláson kívül, ha az eljárásban ellenérdekű fél nem vesz részt.[54] A He. részletesen szabályozza a hagyatéki eljárás menetét, a tényállás megállapításának a módját, az egyezségkötést és a jegyzőkönyv felvételét (47–56. §). Az iparjogvédelmi nemperes eljárással ellentétben a Pp. itt csak a háttérjogszabály szerepét tölti be, amelyet a He. által nem szabályozott kérdésekben (pl. meghatalmazotti képviselet) lehet alkalmazni.

A többi nemperes eljárásra nézve a jogszabály a fél (indítványozó, kérelmező) kötelező személyes meghallgatását vagy „szükség esetén", illetve „indokolt esetben" történő meghallgatását írja elő.[55]

A tárgyalás megtartásával szorosan összefüggő kérdés *a tényállás megállapítása,* illetve *a bizonyítás felvétele* a nemperes eljárásokban. Farkas József a bizonyítás szempontjából négy csoportba sorolta a nemperes eljárásokat: a) a bíróság ugyanolyan bizonyítást folytat le, mint a peres eljárásban; b) kötött bizonyítás folyik liquid (kész) bizonyítékok, azaz okiratok alapján; c) bizonyítás helyett a valószínűsítés is elegendő d) a bíróság nem folytat le bizonyítást.[56]

Ad a) Az szabadalmi (iparjogvédelmi) nemperes eljárásban a bíróság a *Pp. szabályai szerint* folytatja le a bizonyítást. Ez azt jelenti, hogy a bíróság csak a tárgyaláson veheti fel a bizonyítást. A bizonyítási teher megosztása tekintetében a Pp. 164. §-ban foglaltak irányadók, vagyis a vitás körülmények bizonyítása azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy a tényállításait a bíróság valónak fogadja el. Így pl. a szabadalmi bejelentést elutasító határozat megváltoztatása iránti kérelem ügyében a kérelmező tartozik bizonyítani azt, hogy az oltalmazni kért megoldás alkalmas a szabadalmi oltalomra. Más nemperes eljárásokkal ellentétben az Sztv. *nem korlátozza* a bizonyítás csupán az okiratokra, ezért a szabadalmi nemperes eljárásban más bizonyítási eszköz alkalmazására, pl. szakértő kirendelésére is sor kerülhet.

Rendes bizonyítást folytat le a bíróság a holtnak nyilvánítási és a halál tényének bírósági megállapításával kapcsolatos eljárásban [1/1960. (IV. 13.) IM rendelet 12. §]. *A hagyatéki eljárásban* csak a jogszabály által meghatározott esetekben és módon van helye bizonyítás-felvételnek. Így pl. a közjegyző a hagyaték átadásához szükséges tényállás megállapítása végett a feleket nyilatkozattételre, az okiratok bemutatására, az értékelésre vonatkozó és egyéb adatok szolgáltatására hívhatja fel, a bíróságoktól, más hatóságoktól okiratokat, iratokat szerezhet be (He. 50. §). Szóbeli végrendelet esetén a közjegyző annak tanúit kihallgatja és az általuk készített feljegyzést felolvassa (He. 37. §) stb. Egyéb esetben nincs lehetőség a tanúk kihallgatására és szakértő kirendelésére sem. Ezek a szabályok a közjegyzőt korlátozzák abban, hogy valamely tény fennállása vagy fenn nem állása tekintetében meggyőződést szerezzen, és – Farkas József kifejezését használva – többnyire csak a *bizonyítás nélküli tényállás-megállapítást* teszik lehetővé.[57]

Ad b) A nemperes eljárások jelentős részében kötött bizonyítási szabályok érvényesülnek, mivel a jogszabály csak *az okirattal* történő bizonyítást engedi meg.[58] Kötelező a szakértő igénybe vétele a pszichiátriai betegek intézeti gyógykezelésének elrendelése és felülvizsgálata során (Eütv. 199. §).

Ad c) Valószínűsítést követel meg a jogszabály az értékpapírok és okiratok megsemmisítése iránti eljárásban (Ppék. 41. §).

Ad d) Nem kerül sor bizonyításra a fizetési meghagyásos eljárásban, az egyezségi kísérletnél, a bírói letétbe helyezésnél és a felek részére végzett közjegyzői tevékenység során. Ezeknél a nemperes eljárásoknál ugyanis a bizonyítás kérdése az eljárások természetéből adódóan szóba sem jöhet, de az első két eljárás perré alakítható és ebben az esetben már lefolytatható a bizonyítás.[59]

9. Határozatok és jogerő

A nemperes eljárásban hozott határozatokat formai szempontból lehetnek végzések, meghagyások és egyéb határozatnak nem nevezett döntések (mint pl. a végrehajtási lap kiállítása vagy az okirat végrehajtási záradékkal való ellátása), tartalmi szempontból pedig az *ügy érdemében,* illetve az eljárás során hozott határozatok. A nemperes eljárásokban *ítéletet* hozni nem lehet.

Az ún. *alaki jogerő-hatás* tekintetében, amely a határozatok megtámadhatatlanságát jelenti, nincs különbség a peres és a nem-

---

[51] Ezzel a rendelkezéssel ellentétes szabályozást tartalmaz a Pp. 327. §-ának (2) bekezdése, amely kimondja, hogy a közigazgatási perben a keresetet az ellen a közigazgatási szerv ellen kell megindítani, amelyik a felülvizsgálni kért határozatot hozta. (Vö. Kommentár, 485. p.)

[52] Kommentár, 99. p.

[53] Így pl. akkor, ha a cégbírósági törvényességi felügyeleti eljárásban az indítványozón kívül nem biztosítja az eljárás alá vont cég félként való részvételét (Legf. Bír. Cgf. II. 31230/1987. – BH 1988. évi 157. sz.

[54] Ezeket a szabályokat valamennyi iparjogvédelmi nemperes eljárásban alkalmazni kell (Vö. 1997. évi 11. XI. tv. 89. §, 1991. évi XXXVIII. tv. 37. § stb.)

[55] Kötelező a személyes meghallgatás pl. az eltűntnek nyilvánítási eljárásban [Ppék. 11. § (2) bek.], a házastársi közös vagyon házassági életközösség fennállása alatti megszüntetése esetén [Ppék. 8. § (2) bek.], a bíróság szükség esetén hallgatja meg a feleket pl. a holtnak nyilvánítási eljárásban [1/1960. (IV. 13.) IM rend. 13. §] vagy a cégbírósági törvényességi felügyeleti eljárásban [Ctv. 53. § (3) bek.].

[56] *Farkas József: A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése.* Jogtudományi Közlöny. 1962. évi 8. szám. 415. p.

[57] *Farkas József: A bizonyítás a polgári perben.* Budapest, 1956. 65–68. p.

[58] A Kommentár 32 olyan bírósági nemperes eljárást sorol fel, ahol csak az okirati bizonyítás a megengedett (144–145. p.)

[59] *Farkas:* i. m. (56. sz. lábj.) 416. p.

peres eljárásban hozott határozatok között. Ennek megfelelően alakilag jogerőre emelkedik az a határozat, amely ellen nincs helye fellebbezésnek vagy amely ellen fellebbezésnek van helye, de a fellebbezésre jogosultak a törvényes határidőn belül nem éltek fellebbezéssel, illetve a fellebbezési jogukról lemondtak vagy a fellebbezésüket visszavonták. Az alakilag jogerős határozatok megtámadhatatlansága a nemperes eljárásban is érvényesül. Így pl. a teljes hatályú jogerős hagyatékátadó végzést peres eljárásban hozott határozattal (ítélettel) nem lehet hatályon kívül helyezni (PK 262. számú állásfoglalás).

Az alakilag jogerős határozatok közül az ítéletekhez, a meghagyáshoz, továbbá egyes végzésekhez *anyagi jogerő-hatás* is fűződik, amely pozitív értelemben a jogerős határozat irányadó voltát, negatív értelemben a további jogvitát kizáró ítélt dolgot (res iudicata) jelenti. A nemperes eljárásban hozott határozatok közül a fizetési meghagyáshoz (Pp. 321. §), valamint az egyezségi kísérlet során kötött és a bíróság által jóváhagyott egyezséghez (Pp. 148. §) *a törvény rendelkezése alapján* fűződik jogerőhatás. A többi érdemi határozat jogerejének a vizsgálatához a tételes jogszabályok nem adnak támpontot, ennélfogva az eljárás jellegét és annak jogi természetét kell irányadónak tekinteni. *Farkas* két csoportba sorolja azokat az érdemi határozatokat, amelyekhez *a jogerő teljessége* fűződik. Az egyikbe az ún. perpótló nemperes eljárásban hozott végleges és irányadó döntések, a másikba a jogállapot-változtató eljárásokban hozott mindenkivel szemben hatályos határozatok tartoznak.[60]

A nemperes eljárásban hozott határozatok közül anyagi jogerőhatás fűződik pl. a házassági vagyonközösséget – a házassági életközösség fennállása alatt – megszüntető végzéshez (Ppék. 9. §), a cég törlését elrendelő végzéshez (Ctv. 58. §), az iparjogvédelmi nemperes eljárásban, az ügy érdemében hozott végzéshez, és a közjegyzői eljárások közül az értékpapírt vagy okiratot semmissé nyilvánító határozathoz (Ppék. 44. §).

Ezzel szemben nem fűződi anyagi jogerőhatás a hagyatéki eljárásban hozott teljes hatályú, jogerős *hagyatékátadó végzéshez*, amely – a Legfelsőbb Bíróság PK 262. számú állásfoglalása szerint – az abban megjelölt örökösnek e minőségét és örökségének a tárgyát igazolja mindaddig, amíg a bíróság peres eljárásban hozott határozattal – anélkül, hogy új hagyatéki eljárás lefolytatására kerülne sor – másként nem dönt. A hagyatékadó végzésnek ugyanis *anyagi jogereje nincs*, ezért bármely érdekelt az esetleges öröklési igényét perben utóbb is érvényesítheti.

Az Alkotmánybíróság a 15518/1992. AB határozatában – a Legfelsőbb Bíróság fenti állásfoglalására hivatkozással – arra mutatott rá, hogy a peren kívüli eljárás jogerős lezárása után peres eljárásra irányadó garanciák mellett kerülhet bíróság elé minden olyan kérdés, amely a nemperes eljárás után vitás maradt. A törvény tehát biztosítja, hogy a jogok és kötelezettségek perben, tárgyaláson, anyagi jogerővel rendelkező ítélettel kerüljenek elbírálásra. *Véleményünk szerint ez* a megállapítás csak azokra a nemperes eljárásokra érvényes, ahol az eljárás olyan határozattal fejeződik be, amelyhez nem fűződik anyagi jogerő-hatás. Az anyagi jogerőre emelkedett határozattal befejezett nemperes eljárás után ugyanis nem maradhat olyan „vitás kérdés", amelyet a bíróságnak polgári perben, ítélettel kellene eldöntenie.

[60] *Farkas József: A jogerő a magyar polgári peres eljárásban.* Budapest, 1976. 141–142. p.

10. Jogorvoslatok a nemperes eljárásban

A peres eljáráshoz hasonlóan a nemperes eljárásában is különbséget teszünk a rendes és a rendkívüli jogorvoslatok között: az előbbihez soroljuk a fellebbezést, az ellentmondást és a kifogást, az utóbbihoz a perújítást és a felülvizsgálatot. A nemperes eljárásban is helye van a határozat kijavításának vagy kiegészítésének, és – ha a jogszabály nem zárja ki[61] – igazolásnak. A nemperes eljárások sajátosságaiból adódóan olyan speciális jogorvoslatok is létezhetnek, mint a végrehajtási lap *visszavonása*, illetőleg a végrehajtási *záradék* törlése (Vht. 211–212. §) vagy a hagyatéki eljárásban az *eljárás megismétlésére irányuló kérelem* (He. 76/A. §). A perújítás és a határozat kiegészítésének elemeit vegyítő jogorvoslatot a hagyatéki eljárást érdemben befejező jogerős határozat ellen lehet – a jogerőre emelkedéstől számított egy éven belül – benyújtani. Ha a kérelem megalapozott, a közjegyző a hagyatéki ügyet újra tárgyalja és ennek eredményeképpen a jogerős hagyatékátadó végzést részben vagy egészben hatályon kívül helyezheti (He. 768. §). Ennek a jogorvoslatnak az *egyedisége* abban áll, hogy olyan alakilag jogerős határozat ellen irányul, amely az eljárást érdemben befejezi, de nem emelkedik anyagi jogerőre. Az anyagi jogerő hiányának tulajdonítható az is, hogy a megismételt eljárásban *nincs szükség olyan garanciális szabályra*, minta perújításnál, ahol a Pp. 21. §-a alapján nem járhat el az a bíró, aki a perújítással megtámadott ítéletet meghozatalában részt vett. A He 76/A. §-a szerint az eljárás megismétlésére vonatkozó kérelmet az érdemi határozatot hozó közjegyzőnél lehet előterjeszteni.[62]

A felülvizsgálati kérelemmel megtámadható határozatok köre 1992 óta több alkalommal is módosult, legutóbb 2001-ben. A hatályos szabályozás szerint jogerős ítélet, vagy az ügy érdemében hozott jogerős végzés ellen lehet felülvizsgálati kérelmet benyújtani (Pp. 270. §). A nemperes eljárásban azt a jogerős végzést lehet az *ügy érdemében hozott* döntésnek tekinteni, amellyel a bíróság (vagy más hatóság) az eljárást kezdeményező kérelmet elbírálja. De a felülvizsgálat nemcsak az eljárást jogerősen befejező végzés ellen, hanem az eljárás során hozott minden más érdemi döntést tartalmazó végzés ellen is megengedett. Így pl. a végrehajtási eljárásban a törvény engedi meg a felülvizsgálati kérelmet az olyan jogerős végzés ellen, amellyel a bíróság külföldi határozat végrehajtási tanúsítvánnyal való ellátásáról, illetőleg végrehajtásának elrendeléséről döntött (Vht. 214. §) Felülvizsgálati kérelemnek van helye az olyan jogerős végzés ellen is, amellyel a bíróság az ingatlanárverés vagy a nyilvános pályázat megsemmisítéséről döntött (Vht. 219. §). A bíróság gyakorlat szerint felülvizsgálati kérelemmel lehet megtámadni a hagyatéki eljárásban hozott teljes hatályú hagyatékátadó végzést, a hagyaték átadásának teljes hatályúvá válását megállapító végzést, a felszámolási eljárásban a hitelezői követelés nyilvántartásba vétele tárgyában hozott végzést stb.[63] A nemperes eljárások számát figyelembe véve jogirodalom mintegy *nyolcvanra* becsüli a felülvizsgálati kérelemmel megtámadható jogerős végzések számát.[64]

[61] A nemperes eljárásban kizárt az igazolás pl. a végrehajtási kifogás előterjesztésére nyitva álló egyéves határidő elmulasztása (Vht. 217. §), a hagyatéki eljárásban az eljárás megismétlésére irányuló kérelem határidejének az elmulasztása miatt (He. 76/A. §), a cégbejegyzési eljárásban a hiánypótlás késedelmes vagy hiányos teljesítése (Ctv. 41. §) miatt.

[62] PJD XI. 471., BH 1987. évi 6. sz., P. törv. II. 20. 750/1986.

[63] *Szőke Irén: Felülvizsgálat.* In. *Petrik Ferenc* (szerk.): *Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára.* 2. kiad. Budapest, 1999. C/53. p.

[64] *Kiss Daisy: Szűkebb lesz a felülvizsgálat. A polgári perrendtartás újbóli módosítása.* Napi Jogász, 2002. évi 1. szám. 6. p.

A jogalkotó rendet kívánt tenni *a felülvizsgálatból kizárt határozatok* szabályozását illetően, ezért kimondta azt, hogy a felülvizsgálat kizárásáról csak a Pp. rendelkezhet. Ennek megfelelően a 271. § tételesen felsorolja azokat a határozatokat, amelyek ellen nincs helye felülvizsgálatnak. Ezek között egyes nemperes eljárásban hozott határozatok is szerepelnek.[65] (A felülvizsgálati eljárás szabályait módosító 2001. évi CX. törvény azonban nem helyezte hatályon kívül a felülvizsgálatot kizáró *valamennyi külön rendelkezést,* így ezek formailag változatlanul hatályban maradtak.[66])

11. Az eljárási garanciák megtartása

Annak az eldöntése, hogy egy polgári ügy elbírálása peres vagy nemperes útra tartozzon-e, ma is elsősorban jogpolitikai kérdés. Ennélfogva a két eljárás közötti határvonal meglehetősen képlékeny, mivel egy törvényhozói döntés nyomán a polgári peres ügyből nemperes eljárás válhat és viszont. (A házassági bontóper előtti meghallgatást például 1986 és 1995 között a Pp. nemperes eljárásként szabályozta.) Az esetleges jogpolitikai megfontolások ellenére is vannak olyan ügyek, „melyek peres útra kívánkoznak inkább, s vannak olyanok, amelyek nemperes eljárásra". Ez utóbbiak közé elsősorban olyan eljárások tartoznak, amelyek nem a jogvita eldöntésére, hanem annak a megelőzésére vagy a jogérvényesítés előmozdítására irányulnak. Végezetül arra is utalnunk kell, hogy a nemperes eljárások (a kétoldalú meghallgatás, a tárgyalás vagy a bizonyítás hiánya vagy korlátozott volta miatt) a polgári perhez képest kevesebb garanciát nyújtanak a jogkeresőknek, ezért a törvényhozónak minden esetben mérlegelnie kell azt, hogy egy polgári ügy nemperes úton történő szabályozása nem ütközik-e bele az alkotmánynak a bírósághoz fordulás jogáról rendelkező 57. § (1) bekezdésébe vagy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkébe, a tisztességes tárgyaláshoz való jogba.

Erre hívja fel a figyelmet a 36/2000. (X. 27.) AB határozat is, amely szerint „csakis az egyes eljárások sajátosságai alapján lehet megítélni: fűződik-e olyan érdek, indok az adott eljáráshoz, hogy az kívül essen a peres eljárás körén, és ezen belül az eljárás jellege (pl. hogy bírósági vagy nem bírósági eljárás) igazodik-e az eljárással érvényesíteni, védeni kívánt jogokhoz, magában az eljárásban érvényesülnek-e ennek megfelelő garanciák."

Dr. Kengyel Miklós
tanszékvezető egyetemi tanár,
Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
Polgári Eljárásjogi és Jogszociológiai tanszék

[65] Nincs helye felülvizsgálatnak:
- a helyi önkormányzat ellen indult adósságrendezési eljárásban az adósságrendezés elrendelése tárgyában hozott végzés ellen;
- a felszámolást elrendelő, illetve a felszámolási eljárás befejezéséről hozott végzés ellen;
- a cég törlését elrendelő végzés ellen;
- a gyülekezési jog gyakorlása tárgyában hozott határozat bírósági felülvizsgálata során hozott végzés ellen;
- a választási eljárásban hozott bírósági határozat ellen (271. §)

[66] Vö. Kommentár, 158–159. p.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*[1]

– recenzió –

2002 decemberében jelent meg Hamza Gábor *Az európai magánjog fejlődése* című monográfiája, amely – a mű alcíméből következőleg – a római jogi hagyományok alapján mutatja be a ma hatályos magánjogi rendszerek kialakulását, és főbb vonásait. A szerző az állam és jogtudományok doktora, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Római Jogi Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Az alábbiakban mint *Az európai magánjog fejlődése* című monográfia szerkesztője tömör, de alapos, a részletesebb megismerésre – nem titkoltan – buzdító bemutatásra törekszem.

Hamza Gábor e művében arra vállalkozott, hogy az összehasonlító (magán)jogtudomány eszközeivel a modern magánjogi rendszerek kialakulását és struktúráját ábrázolja a római jog továbbélésén és hatástörténetén keresztül. A nemzetközi jogi szakirodalomban ma már több olyan munka létezik, amely az egyetemes magánjogtörténet, vagy az összehasonlító (magán)jogtudomány általános bemutatásával foglalkozik. A számos tanulmány és könyv közül példa gyanánt itt és most René David[2], illetve Franz Wieacker[3] műveire utalok. Tekintetbe véve a fent említett műveket, illetve hivatkozással a konkrétan nem jelzett munkákra, Hamza professzor könyvével kapcsolatban elöljáróban ki kell emelni az igen sajátos módszertani alapelvet. A szerző által alkalmazott metódus lényege ugyanis az, hogy a nemzetközi szakirodalomban alkalmazott egyes megközelítéseket – a könyv terjedelméhez mérten – ötvözze. Ennek megfelelően Hamza Gábor nem csupán a magánjog külső történetét, vagyis *historia externá*ját vázolja, hanem a magánjog intézménytörténetével, azaz dogmatikai kérdésekkel egyaránt foglal-

[1] *Hamza Gábor: Az európai magánjog fejlődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002. 362 p.

[2] *R. David – C. Jauffret-Spinosi: Les grands systèmes de droit contemporains.* Paris, 2002[11]. Angol nyelven: *R. David – J. E. C. Brierley: Major Legal Systems in the World Today. An Introduction to the Comparative Study of Law.* New York, 1978.

[3] *F. Wieacker: Privatrechtsgeschichte der Neuzeit.* Göttingen, 1967[2].

kozik, és emellett részletesen tárgyalja a római jog és a magánjog tudománytörténetét is.

Ezt a módszert figyelembe véve voltaképpen evidensnek tűnik, hogy a mű a római jogi alapokra, illetve a római jog hatástörténetére helyezi a hangsúlyt. Nem vitatott ugyanis, hogy a római jog az egyes nemzeti jogok között alapvető integrációs eszközként funkcionál, illetőleg – országonként természetszerűleg eltérő mértékben – azok közös történeti alapját is képezi. Ennek fényében közhelyszerűnek is tűnhet az a megállapítás, hogy historikus perspektívában föltétlenül, de reményeink szerint a jövőre nézve is a római jog egyfajta jogi *lingua franca* szerepet is betölt.

A monográfia főcímét figyelembe véve a mű tartalma – bizonyos tekintetben – *sub rosa* marad. Hamza professzor könyve ugyanis – amint az az alábbiakban részletezésre kerül – nem kizárólag az európai magánjoggal foglalkozik, hanem részletesen elemzi számos olyan Európán kívüli állam jogrendszerét is, melyek kialakulására és fejlődésére az egyes európai jogrendszerek – s így közvetetten a római jog is – befolyással volt.

A mű első része – a történeti szemléletmódhoz hűen – az európai magánjog kezdeteivel foglalkozik. Bemutatásra kerül – többek között – az antikvitás leghíresebb törvényhozási aktusának, a iustinianusi kodifikációnak részletes története is.

A könyv második fejezete az európai magánjog középkori fejlődését ábrázolja. A szerző – elvi igénnyel – vázolja föl, hogy a *ius commune* fogalmához a tudományos szakirodalomban milyen jelentéstartalmak kapcsolódnak. Az egyes középkori államok bemutatásánál hangsúlyos az a mozzanat, hogy sor került-e a római jog – esetenként *in complexu* – recepciójára.

Kétségtelen, hogy a könyv adatokban leggazdagabb és értelemszerűen legterjedelmesebb része a harmadik fejezet, amely *Az európai magánjog fejlődése és kodifikálása az újkorban* címet viseli. Ez a fejezet az összes európai államot tartalmazza, és részletesen elemzi azok (magán)jogrendszerének kialakulását, fejlődését. Az előző mondatban szereplő zárójelbe tétel – álláspontom szerint – azért indokolt, mert nem egy helyen találkozunk olyan alkotmánytörténeti vagy politikatörténeti *exkurzus*sal is, mely a magánjogi matéria megismeréséhez nélkülözhetetlen. Különösen igaz ez a kisebb területű államok, mint például Málta vagy Andorra esetében. A politikatörténeti és köztörténeti háttérinformációk figyelembevétele kiemelten releváns továbbá az újonnan alakult délszláv vagy szovjet utódállamok esetében. Ez utóbbi országok magánjogáról gyakorlatilag e mű az egyetlen modern magyar nyelvű összefoglalás, amely – dacára a politikai okokra is visszavezethető nehezen áttekinthető és gyakori változásoknak – a legfrissebb törvényhozási fejleményekre is tekintettel van. E fejezet egyik legkiemelkedőbb erénye az, hogy amellett, hogy az egyes államoknál a lehető legrészletesebb információkat találjuk, nem nélkülözi a szintetizáló törekvéseket sem, vagyis képet alkothatunk a magánjogfejlődésben már lezajlott, jelenleg végbemenő, avagy a jövőben alappal prognosztizálható tendenciákról is. Úgy a második, mint a harmadik fejezet tömören összefoglalja az európai jogrendszerek történeti fejlődésében a római jog mellett igen fontos szerepet játszó kánonjog fejlődését is.

Ahogyan említettük, a mű – főcímével ellentétben – nem korlátozódik az európai országokra. A negyedik fejezet az európai magánjogi hagyományok hatását az Európán kívüli államokban elemzi. Ennek megfelelően a szerző bemutatja az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, a közép- és dél-amerikai államok magánjogának, magánjogtörténetének fejlődését, valamint számos afrikai és ázsiai országgal is foglalkozik. Különösen részletes a közép- és dél-amerikai államokban zajló, a magánjog egységesítésére irányuló törekvés ábrázolása, amelynek sajátja, hogy az egyes nemzeti jogrendszerek mellett tekintettel van a közös római jogi hagyományra is. A fejezetnek az ázsiai jogrendszerekkel foglalkozó részében magyar nyelven igen korlátozottan, avagy egyáltalán nem hozzáférhető ismereteket olvashatunk.

E mű, amely a szerzőnek nem az első, a jogösszehasonlítással foglalkozó munkája[4], mintegy másfél évtizedes kutatómunka eredménye. A könyv egyes előtanulmányai, a szerző szavaival élve „vázlatai" már részleteiben kiadásra kerültek, a teljes munka természetesen első ízben most látott napvilágot.

A monográfia tartalmi vonatkozásban – figyelemmel a feldolgozandó anyag felbecsülhetetlen nagyságára, továbbá a terjedelmi korlátokra – teljességre természetszerűleg nem törekedhetett. A szerző nem leplezett célja azonban a lényeges vonások kiemelése, az egységesnek vagy éppen homlokegyenest eltérőnek tekinthető egyes tendenciák kiemelése volt. Az egyes országokhoz csatolt külön irodalomjegyzékek, illetőleg az általános bibliográfia teljes körű eligazítást nyújt az adott témában részletesebb ismereteket keresők számára.

Tekintettel arra, hogy az *opus* a római jogi hagyományok tárgyalását kiemelten fontosnak tartja, a monográfia nélkülözhetetlen háttéranyaga az immáron hetedik, átdolgozott és bővített kiadásban Földi András és Hamza Gábor tollából megjelent *A római jog története és institúciói* című egyetemi tankönyv.[5]

Hamza Gábor – fentiekben bemutatott – magyar nyelven egyedülálló és hiánypótló, és nemzetközi mércével mérve is kimagasló színvonalú, kézikönyvnek és tankönyvnek egyaránt tekinthető munkája nem pusztán a jogtudósok és joghallgatók érdeklődésére tarthat számot. Haszonnal forgathatják mindazon gyakorlati szakemberek, akik mindennapi munkájuk során gyakran találkoznak nemzetközi magánjogi és nemzetközi kereskedelmi jogi problémákkal, hiszen a konkrét jogi kérdésre megtalálandó adekvát válasz fellelésében igen nagy segítséget jelenthet az, ha az adott állam jogrendszeréről általános áttekintéssel rendelkezünk. Figyelemmel ugyanakkor arra, hogy az egységesülő Európában a római jogi alapokon nyugvó *ius commune (privatum) Europaeum* a jövőben előreláthatólag igen nagy jelentőséggel fog rendelkezni, jó alappal ajánlható e könyv mindazoknak is, akik az Európa közös szellemi hagyományát képező római jogon alapuló európai és Európán kívüli (magán)jogrendszerekről kívánnak áttekintő, de az egyes részletekre, árnyalatokra is kiterjedő képet alkotni.

Boóc Ádám
PhD-hallgató, ELTE,
Római Jogi Tanszék

[4] *Hamza G.: Jogösszehasonlítás és az antik jogrendszerek.* Budapest, 1998.
[5] *Földi A. – Hamza G.: A római jog története és institúciói.* Budapest, 2002[7].

A másodfokú bíróság közokirat-hamisítás bűntette miatt hozott végzésének indokolásából

A másodfokú bíróság közokirat-hamisítás bűntette miatt a Dr. V. K. vádlott ellen indított büntetőügyben a bíróság első fokon hozott ítéletét helybenhagyja, az alábbi indokokra tekintettel:

Az elsőfokú bíróság Dr. V. K. vádlottal szemben hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás bűntette miatt indult büntetőeljárást megszüntette és a vádlottat megrovásban részesítette.

Az elsőfokú ítélet ellen az ügyész bűnösség megállapítása és büntetés kiszabása érdekében, míg a vádlott és védője felmentésért jelentettek be fellebbezést. A fellebbezések nem alaposak.

Az elsőfokú bíróság a tényállást a rendelkezésre álló bizonyítékok igen gondos mérlegelésével megalapozottan állapította meg. Valamennyi lényeges bizonyítékot feltárta és azokat értékelési körébe vonta, a kialakított álláspontját kellő részletességgel, helyesen indokolta meg. A másodfokú tárgyaláson is elhangzott védői álláspontra tekintettel emeli ki a másodfokú bíróság, hogy a vád tárgyává tett közbizalom elleni bűncselekmény hátterében húzódó vagyonjogi vitára figyelemmel az elsőfokú bíróság fokozottan vizsgálta a tárgyaláson kihallgatott tanúk szavahihetőségét. N. A. tanú az eljárás során mindvégig következetesen vallotta, hogy a közjegyzőnél már bélyegzővel és aláírással ellátott iratot írt alá. Csupán pontosítja a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság által érdemben helyesen rögzítetteket, hogy a közjegyzői irodában történtekről N. A. a kihallgatáskor nyilatkozott részletesen. H. H. tanú vallomása következetesen, maradéktalanul alátámasztotta N. A. tanúvallomását, ahogy azt az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg: határozottan vallotta, hogy N. A. bélyegzővel, aláírással már ellátott iratot írt alá és nyomozati vallomásának elétárása után az elsőfokú tárgyaláson is fenntartotta e nyilatkozatát. Az a körülmény, hogy Dr. V. K. vádlott az okirat aláírásakor a helyszínen, a közjegyzői irodájában tartózkodott a tanúk vallomásának gyengítésére nem alkalmas. Az elsőfokú bíróság eljárási szabályoknak és az iratoknak is megfelelő mérlegelésével a másodfokú bíróság egyetért, az így megállapított tényállás a másodfokú eljárás során is irányadó volt.

E tényállás alapján okszerű következtetést vont az elsőfokú bíróság arra, hogy Dr. V. K. vádlott a Btk. 275. § b) pontjába ütköző hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás bűntettét megvalósította.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság jogi álláspontjával egyetért. A közjegyző az utólagos hitelesítéssel nem az okirat tartalmának valóságát, hanem a magánokirat kiállítójának a névaláírását igazolja (BH 1988/10/337.) A másodfokú bíróság – nem vitatva a védelem által hivatkozott, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke által adott tájékoztatásban foglaltakat: amely szerint részletes szabályai nincsenek az aláírás eredetiségéről történő meggyőződésnek, és a tanúsítvány szövegezésének kötött formája nincs – azt emeli ki, hogy a 1991. évi XLI. törvény 113. §-a tartalmazza is, hogy a közjegyző felel azért, hogy a közjegyzői okirat a valóságnak megfelelően tartalmazza a közjegző jelenlétében történt tényeket. Az aláírás hitelesítési ügyekben a közjegyző közhitelű bizonyító tevékenységének lényege annak tanúsítása, hogy a fél alírása szerepel az okiraton, illetve a már meglévő aláírást sajátjának ismerte el. Így amikor az ügyfélként jelen lévő N. A. tanú a közjegyző által már korábban aláírt és pecsétjével ellátott okiratot írt alá, nyilvánvalóan Dr. V. K. vádlott nem tanúsíthatta azt, hogy N. A. volt a névaláíró. A névaláírása hitelesítési eljárás során a közjegyzői feladat lényegét tekintő tevékenységhez a közjegyzői iroda alkalmazottjának, adminisztrátorának, mint „teljesítési segédnek" az igénybevétele nem érinti azt, hogy a vádlott – az irányadó tényállás szerint – ténylegesen lényeges tényt foglalt hamisan közokiratba. Az elkövetés körülményeinek – nevezetesen annak, hogy a vádlott a közelben, másik helyiségben tartózkodott és nem ún. biankó aláírása került az okiratra – a büntetés kiszabásánál van jelentősége.

A jelentős időmúlásra, Dr. V. K. Vádlott egyebekbeni kifogástalan életvezetésére, szakmai tevékenységére, a formális szabályszegésre tekintettel az elsőfokú bíróság által alkalmazott joghátrány helyes. Az objektíve ténylegesen jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény mellett is jelen esetben, főként az elkövetés körülményeire tekintettel büntetés kiszabása a vádlottal szemben ma már nem szükséges a büntetési célok eléréséhez.

az eredeti ítélet alapján szerkesztette:
Dr. Steiner Erika

BÍRÓI SZEMMEL

Szomszédjog

1. Jóhiszemű túlépítés jogkövetkezményei

A felek szomszédok. A felperes az alperesek jogelődjével együtt kijelölte az ingatlanok közös határvonalát, majd 1994-ben – építési engedély nélkül – toldaléképületet épített az ingatlanán, amelynek egyik oldalfala a közösen kijelölt határig terjedt. Az építmény 4 m hosszúságban és 0,7 m mélységben átnyúlik a térképi határvonalon, ezáltal az alperesek 1995-ben megvásárolt ingatlanának területéből 2,5 m²-t elfoglal.

A felperes módosított keresetében annak megállapítását kérte, hogy jogosult az alperesek ingatlanából a túlépítéssel elfoglalt 2,8 m nagyságú területrész használatára és kérte az alperesek kötelezését ennek tűrésére. Arra hivatkozott, hogy jóhiszemű volt, használati jogosultsága megállapításának hiányában pedig le kellene bontania az átnyúló építményrészt. Az alperesek ellenkérelme a kereset elutasítására irányult. Álláspontjuk szerint rosszhiszemű túlépítés történt, mert a felperes engedély nélkül építkezett és a munkák megkezdése előtt nem mérette ki az ingatlanát.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy a felperes jogosult a túlépítéssel elfoglalt 2,8 m² területrész használatára, amelyet az alperesek tűrni kötelesek. A körülmények mérlegelése alapján azt állapította meg, hogy *a felperes jóhiszeműen épített túl in-*

gatlanának határán, a túlépítés ellen pedig az alperesek nem tiltakoztak, hiszen az építkezés már tulajdonszerzésük előtt befejeződött, mindezek miatt az alperesek nem választhatnak a Ptk. 110. §-ának (1) bekezdése szerinti jogkövetkezmények közül. E körben, illetve a Ptk. 109. §-a (1) bekezdése alapján az alperesek nem terjesztettek elő viszontkeresetet, ezért a túlépítéssel kapcsolatos igényeiket külön perben érvényesíthetik.

A másodfokú bíróság ítéletében az elsőfokú bíróság ítéletét a per főtárgya tekintetében helybenhagyta, ugyanakkor indokait módosította. Indokolása szerint a túlépítés jogkövetkezményei kizárólag a szomszéd kérelmére alkalmazhatók, a túlépítő kérelmére nem; a túlépítő felperes azonban nem a Ptk. 109–110. §-aira alapította keresetét (e rendelkezéseket csupán a használati jogosultság megítélése szempontjából vizsgálta), hanem a Pp. 123. §-ának második fordulata alapján jogai megóvása érdekében, a használati jogosultsága megállapítása iránti pert indított. Rámutatott arra is, hogy az adott esetben fennállnak a Pp. 123. §-ára alapított per megindításának előfeltételei, hiszen megállapító ítélet hiányában az alperesek az építési engedélyezési eljárás során nyilvánvalóan nem járulnának hozzá a túlépítéshez és ez – értelemszerűen – a fennmaradási engedély megtagadását eredményezné. Annak elbírálásakor, hogy a felperes jogosult-e a túlépítéssel elfoglalt területrész használatára, a Ptk. 110. §-ának (2) bekezdéséből indult ki és a körülmények mérlegelése alapján arra a következtetésre jutott, hogy *az épület lebontása ellenkezne az okszerű gazdálkodás követelményeivel;* ha viszont az építményt nem kell lebontani, a felperes jogosult a vitás területrész használatára. Abban egyetértett az elsőfokú bírósággal, hogy az alperesek külön perben érvényesíthetik a túlépítés jogkövetkezményeit.

A jogerős ítélet ellen – hatályon kívül helyezése, az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatása és a kereset elutasítása végett – az alperesek nyújtottak be felülvizsgálati kérelmet. Megismételték a fellebbezési tárgyaláson előadottakat arról, hogy a jogerős ítélet sérti a Ptk. 109–110. §-ának rendelkezéseit, mert a túlépítés jogkövetkezményeinek alkalmazását kizárólag a szomszéd kérhette, a túlépítő nem. Álláspontjuk szerint nem állnak fenn a megállapítási per indításának Pp. 123. §-a szerinti előfeltételei: a túlépítéssel nem a felperest érte sérelem, hanem az alpereseket és nincsen folyamatban a jogerős ítéletben említett építésügyi eljárás sem. Mindemellett a felperes jogai megóvását egyébként is csak az anyagi jogi szabályok által megengedett körben kérhette volna, számára viszont a Ptk. rendelkezései nem biztosítanak jogokat, így hiányzik a kereset anyagi jogi alapja.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet nem találta megalapozottnak. Álláspontját a következőkkel indokolta.

Helytállóan mutatott rá a másodfokú bíróság arra, hogy a felperes módosított keresete jogosultság megállapítására irányult, és nem a Ptk. 109. §-ának (1) bekezdésében, illetve 110. §-ának (1) bekezdésében szabályozott jogkövetkezmények alkalmazását célozta. Ilyen kereseti kérelem mellett a jogerős ítélet nem rendelkezhetett a szomszéd által választható jogkövetkezményekről, ezért nem sértheti az említett jogszabályi előírásokat és nem ellentétes a felülvizsgálati kérelemben felhívott eseti döntéssel sem.

Nem tévedett a másodfokú bíróság abban sem, hogy az adott esetben fennállnak a megállapításra irányuló kereseti kérelem előterjesztésének a Pp. 123. §-a második fordulatában megszabott előfeltételei. A felperes éppen azért jogosult megállapítási kereset előterjesztésére és nem követelheti az alperesek marasztalását, mert – az előzőek értelmében – nem neki van joga a túlépítés jogkövetkezményeinek megválasztására.

Nem hiányzik a kereset anyagi jogi alapja sem. Evonatkozásban a Legfelsőbb Bíróság azzal egészíti a jogerős ítélet egyébként helytálló indokait, hogy a per adatai akként értelmezhetők, hogy a felperes, valamint az alperesek jogelődje a toldaléképítés megkezdését megelőzően megállapodásukkal rendezték az ingatlanok használati határának helyét. Az alperesek tulajdonszerzését követően tűnt ki, hogy a használati határ nem esik egybe az ingatlanok térképi határvonalával, ezért az alperesek megvonták a vitás területrész megállapodással keletkezett használati jogát a felperestől; a túlépítés miatt a megállapodás megkötése előtti állapot azonban már nem állítható helyre. Azon túl, hogy a per során az alperesek nem kérték az épület lebontását, helytálló a másodfokú bíróság érvelése arról, hogy a bontás – a jogerős ítélet indokolásában részletezett körülmények miatt – az okszerű gazdálkodás követelményeivel ellenkezne. A felperes ingatlanhasználata tehát a megszűnt kötelmi jogi jogviszony szükségképpeni következménye.

Mindezek alapján a jogerős ítélet nem jogszabálysértő, ezért rendelkezéseit a Legfelsőbb Bíróság hatályukban fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. I/A. 20. 502/2000. szám).*

2. Szakszerűtlen építkezéssel okozott kárveszély

A peres felek telekszomszédok. A felperes keresetében arra kérte az alperes kötelezését, hogy bontsa le a kerítésére épített górét, gondoskodjék a szakszerűtlen szennyvíztároló megszüntetéséről és a szennyvíztárolás más módon való kialakításáról, valamint távolítsa el a területére elhelyezett betonoszlopot.

A bíróság jogerős ítéletével megállapította, hogy az alperes jogelődei által az 1977–78-as években a felperes hozzájárulásával épített góré elbontása nem indokolt, azonban az épület tetejének vízelvezetését meg kell oldani, mert onnan a csapadékvíz a felperes területére folyik. Kötelezte ezért az alperest, hogy a góré tetejének vízelvezetését 30 nap alatt úgy oldja meg, hogy a víz ne a felperes területére folyjon. Kötelezte továbbá az alperest a szakszerűtlenül épített szennyvíztároló 30 nap alatti megszüntetésére és a saját területén olyan szennyvíztároló kialakítására, amely a felperes ingatlanát nem károsítja. A felperes ezt meghaladó keresetét azonban elutasította.

A jogerős ítélet felülvizsgálatát a felperes kérte. A Ptk. 100. §-ára és 341. §-ának (1) bekezdésére hivatkozással jogszabálysértőnek tartotta, hogy a másodfokú bíróság helybenhagyta a góré elbontására irányuló keresetet elutasító elsőfokú ítéleti rendelkezést. E körben a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatásával az alperesnek a góré elbontására való kötelezését kérte. Arra hivatkozott, hogy az alperes az ingatlanán lévő góré, a hozzácsatlakozó műhely, sertésól és kifutó helyiségek szabálytalanul épültek, tűzveszélyesek, onnan rágcsálók árasztották el az ő épületét, ezért a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtétele körében az építmények elbontása indokolt. Ezt a kérdést azonban a bíróság a jogerős ítéletében nem vizsgálta.

A Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet a Pp. 275. §-ának (2) bekezdése értelmében csak a góré, illetőleg az ehhez kapcsolódó melléképületek elbontását érintő felülvizsgálattal támadott részében vizsgálta. A felülvizsgálati kérelmet e körben az alábbiak szerint találta megalapozottnak.

A felperes a góré elbontásával kapcsolatos keresetét a károsodás veszélyére is alapította, a bíróság jogerős ítéletével azonban a felperesnek az azonos tényalapon, de kétféle jogcímen érvényesített igényét csak részben vizsgálta és bírálta el. A Ptk. 341. §-ára alapított

fellebbezési kérelemről a másodfokú bíróság nem döntött, e körben tényállást nem állapított meg, ezért a felperes a jogerős ítélet megalapozatlanságára hivatkozással benyújthatta a felülvizsgálati kérelmét.

A Ptk. 341. §-ában foglaltak alkalmazásának előfeltétele a veszélyeztető magatartás megállapíthatósága, célja pedig a jogsértések elleni védekezés. E jogszabályhely nem a már bekövetkezett károsodás következményeit rendezi, hanem a konkrét megelőzés célját szolgálja, ezért *akit a károsodás veszélye fenyeget, kérheti a veszélyeztetőnek a veszéllyel járó magatartástól való eltiltását. Ez magában foglalja az abbahagyásra való kötelezést, az ismétlődő magatartástól való eltiltást, és a kármegelőzéshez szükséges intézkedések megtételét.*

A perben kirendelt szakértő véleményében utalás van arra, hogy a melléképület esetében a veszélyhelyzet fennáll, a tűzoltóság állásfoglalása pedig konkrét adatként állt rendelkezésre. Ebből következően elsődlegesen a veszélyhelyzet fennállásának kérdésében kell állást foglalni, és értékelni a már meglévő bizonyítékokat, szükség esetén pedig a bizonyítás anyagának kiegészítésével kell vizsgálni, hogyha a veszélyhelyzet fennáll, annak elhárítására milyen lehetőségek (pl. áthelyezés vagy végső soron az elbontás) adottak.

A kifejtettekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletnek azt a részét, amelyben helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletének a góré elbontására irányuló kereset elutasító rendelkezését, hatályon kívül helyezte és ebben a keretben az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasította *(Legf. Bír. Pfv. III. 22. 140/2000. szám).*

3. Irodaház építésével okozott bevételkiesés

A jogerős ítéletben a bíróság elutasította a felperesnek a 4 000 000 forint és késedelmi kamata megfizetésére irányuló keresetét. A felperes igényét a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdésére alapította arra hivatkozással, hogy az alperesnek az 1996 júniusában megkezdett irodaház építkezése folytán 1996. októberétől 100 m hosszúságban lezárták azt az utcát, amelyben a felperes a barkácsboltját üzemeltette. Az építkezés következtében az üzlet forgalma csökkent, és a keresetben megjelölt összegű bevételkiesése keletkezett.

Az alperesek a kereset elutasítását arra hivatkozással kérte, hogy részére jogellenesség nem történt.

A jogerős ítélet indokolása szerint az alperes a munkálatokat az építésügyi hatóság engedélyével végezte, ez az azonban a polgári jogi igényt nem dönti el. Az alperes kártérítő felelőssége akkor lenne megállapítható, ha valamely jogszabály megsértésével okozott volna értékcsökkenést a felperes vagyonában, ilyen magatartás azonban nem volt bizonyított a perben.

A felperes a felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és a másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító döntés meghozatalát kérte. Jogi álláspontja szerint a jogerős ítélet a Ptk. 339. §-ában foglaltakat tévesen és törvénysértően értelmezve alkalmazta. A felperes azzal érvelt, hogy a hatályos és jogerős építési engedély csak az annak megfelelő építkezésre jogosította fel az alperest, de arra nem, hogy az építkezéssel összefüggésben a felperesnek kárt okozzon. Az építkezéssel kialakult és az üzlet bevételének csökkenését eredményező helyzetet (zsákutca, por, közlekedési nehézségek) fényképfeltételekkel bizonyította, egyéb bizonyítási indítványát pedig a bíróság elutasította, így megalapozott döntés a kártérítési igény tekintetében nem hozhatott.

A felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság – a következő indokokkal – nem találta megalapozottnak.

A Ptk. 339. §-ának (1) bekezdésére alapított kereset folytán a Pp. 164. §-ának (1) bekezdése alapján a felperest terhelte annak bizonyítása, hogy az alperes a jogellenes magatartásával neki kárt okozott. *Az a tény, hogy az építkezést az azt engedélyező határozat alapján, és az abban foglaltakban betartásával végezték, nem zárja ki az építkező kártérítési felelősségét,* mert a jogszerű építkezés sem jogosítja fel az alperest a károkozásra. A felperesnek azonban a károkozás szempontjából lényeges cselekvőség jogellenességét bizonyítania kell. Az üzlet bevételkiesésének ténye önmagában nem eredményezi azt, hogy az alperes jogellenes tevékenységét bizonyítottnak kell tekinteni. A bevételkiesés akkor minősül kárnak, ha azt jogellenes tevékenység okozta, az engedélyeken alapuló építkezésen felül az alperes olyan magatartása, illetve mulasztása, amely szükségtelenül és indokolatlanul idézte elő az üzlet forgalmának csökkenését. Az adott módon megvalósuló építkezés önmagában nem jogellenes, ennél többet a kártérítési felelősség szempontjából lényeges körülményeket azonban a felperes nem bizonyította a perben, ennek folytán a keresetet elutasító jogerős ítélet a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdésében foglaltakat nem sértette. Ezért azt a Legfelsőbb Bíróság hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. III. 22. 477/2000. szám).*

AJÁNLÓ

Termőföld állam által életjáradék fizetése ellenében történő megvásárlásáról szóló **255/2002. (XII. 13.) Korm. rendelet**

MK 155. szám 2002. XII. 13. Hatályos: 2003. 01. 01.

Figyelem, megváltoztak a TEÁOR számok (TEÁOR'03), valamint a cégbejegyzési és a cégváltozásbejegyzési kérelem nyomtatványai!!

23/2002. (XII. 13.) IM rendelet a cégeljárásról és cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 861998. (V. 23.) IM rendelet módosításáról

MK 155. szám 2002. XII. 13. Hatályos: 2003. 01. 01.

263/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet Az okmányirodák kijelöléséről és illetékességi területéről szóló 49/1999. (III. 26.) Korm. rendelet módosításáról

Ebből a rendeletből tudható meg, hogy ország egész területére vonatkozó illetékességgel a Budapest XIV. kerületi okmányiroda az illetékes a „DT", „CK", „HC", „C", „CD" betűjeles, a Budapest XIX. kerületi okmányiroda az illetékes a „V" betűjelű különleges ideiglenes rendszámtáblák kiadására.

A Kormány rendelet részletezi továbbá az ország összes okmányirodájának illetékességét!

MK 157. szám 2002. XII. 18. Hatályos: 2003. 01. 01.

2002. évi LXI. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról
MK 161. szám 2002. XII. 23. Hatályos: 2002. XII. 23.

A Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről a **2002. évi LXII. törvény** szól.
MK 163. szám 2002. XII. 26. Hatályos: 2003. 01. 01.

8,4%-kal nőnek a nyugellátások és baleseti járadék, valamint a nyugdíjszerű rendszeres szociális ellátások, a **302/2002. és a 303/2002. (XII. 27.) Korm. rendeletek** értelmében.
MK 164. szám 2002. XII. 27. Hatályos: 2003. 01. 01.

305/2002. (XII. 27.) Korm. rendelet a gyermek születése esetén az *apát* megillető munkaidő-kedvezménnyel összefüggő költségek megtérítéséről!
MK 164. szám 2002. XII. 27. Hatályos: 2003. 01. 01.
(B. SZ.)

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Közjegyzői kinevezések

Az Igazságügy-miniszter Úr a Nyíregyháza 6. székhelyre *Molnárné dr. Jánvári Ildikót* nevezte ki 2003. január 1. napjától kezdődő hatállyal.

Új iroda megnyitása

A Miskolc 6. sz. székhelyre kinevezett *Dr. Molnár Marianna* közjegyzői irodáját 2002. december hó 20. napjával megnyitotta. Irodájának címe: *3530 Miskolc, Erzsébet tér 5., fsz. 6. Tel.: 46/382-230, 506-412. Fax: 46/506-413.*

Tartós helyettes kirendelése

Királyné dr. Papp Ildikó egri 2. székhelyű közjegyző 2003. január hó 1. napjától 2003. március 31. napjáig terjedő távollétének időtartamára a Miskolci Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Szirmai László* közjegyzőhelyettest rendelte ki tartós helyettesként.

A Kazincbarcika 2. számú székhelyre 2002. december hó 20. napjától kezdődő hatállyal a Miskolci Közjegyzői Kamara *Dr. Sád Edvárd* kazincbarcikai 1. székhelyű közjegyzőt rendelte ki tartós helyettesként az állás végleges betöltéséig.

Miscellanea

A **Kazincbarcika 2.** székhelyű közjegyzői állást a Miskolci Közjegyzői Kamara a 2003. januári Igazságügyi Közlönyben meghírdeti **2003. február hó 28-i pályázat benyújtási határidővel.** A pályázatokat a Miskolci Közjegyzői Kamara címére (3530 Miskolc, Reményi u. 1. I/6.) kell benyújtani.

BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK+ CD ÉS ONLINE

A HVG-ORAC Kiadó megjelenését tekintve **egyedülálló** és **nagysikerű** gyűjteményes kiadványát most megújult tartalommal bocsátja előfizetői rendelkezésére!

A Bírósági Határozatok+ kiadvány így tartalmazza:

– a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága három kollégiumának precedens értékű határozatainak újabb, a BH folyóirat havi terjedelmének megfelelő mennyiségű kiegészítő válogatását hónapról hónapra, mely **jogesetek másutt nem jelennek meg, azok csak ezen elektronikus folyóirat keretei között érhetők el;**

– a megszokott, és a jogalkalmazók számára elengedhetetlen Bírósági Határozatok című folyóirat aktuális számainak tartalmát;

– a Bírósági Határozatok folyóirat korábbi számainak tartalmát is 1992. január 1-jéig visszamenőleg;

– azon jogeseteket, melyek a Kiadó gondozásában megjelent **döntvénytárakban** kerültek publikálásra (A személyek, személyiségvédelem, szellemi alkotások joga, tulajdonjog (1970–1995); Kötelmi jog – Általános rész (1970–1995); Kötelmi jog – Különös rész (1970–1996); Családjog (1953–1997); Öröklési jog (1960–1997); Munkajog (1995–1998); Polgári eljárásjog (1952–1997); valamint a Közigazgatási perek (1990–1998);

– a Legfelsőbb Bíróság legfontosabb jogi iránymutatásait.

Így Ön mostantól **havonta** nem csupán **két BH-nyi jogeset**re támaszkodhat szakmai döntéseiben, hanem rendelkezésére áll majd az elmúlt **több mint egy évtized** valamennyi publikált **legfelsőbb bírósági döntése** is.

Ez az iránymutató munka olyan döntéseket tartalmaz, amelyek más kiadványban nem találhatóak meg, így előfizetői számára egyedi értéket képvisel.

A kiadvány tartalma a NextPage LC legkorszerűbb publikációs keretszoftverével érhető el, mely egyszerű, ám mégis sokrétű és korszerű kezelőfelülete mellett, kiváló keresési lehetőségeket is biztosít az Ön számára.
A kiadvány előfizethető mind **CD-s,** mind pedig **Online** elérési lehetőséggel.

Felhasználók száma:	**1 fő**	**2 fő**	**3 fő**	**4 fő**	**5 fő**	**10 fő**
Bírósági Határozatok+ CD/Online	24 600 Ft	46 700 Ft	66 400 Ft	78 700 Ft	94 700 Ft	152 500 Ft

(áfa nélküli nettó árak/év)

Nagyobb hálózati felhasználás igénye esetén munkatársaink készséggel állnak rendelkezésére a **340-2304-es** telefonszámon!

MEGRENDELŐ

KK 0302

Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ CD**-t, egy évre havi frissítéssel ..... példányban.
Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ Online**-t, egy évre ..... számú hozzáféréssel.
(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

3/2003. 7. évf., XLX. évf. 3. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A közjegyzői okiratba foglalt kötelezettségek végrehajtásáról – Dr. Zámbó Tamás / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
Zálogjogi nyilvántartás 2002. – Tolmár Gyula / 6

BÍRÓI SZEMMEL
A hagyatéki eljárás – K. A. / 10

SAJTÓTÜKÖR
Sajtótükör – F. T. / 13

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 14

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI / 16

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

Várható megjelenés márciusban! *Új periodika!*

Európai Bírósági ítéletek

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szerkesztők: **Dr. Fejes Gábor, Dr. Kocsis-Kupper Zsuzsanna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Szeibert Orsolya**
A háromhavonta megjelenő füzetsorozat célja, hogy megismertesse a magyar jogalkotókkal és jogalkalmazókkal a legfontosabb európai jogeseteket (fogyasztóvédelem, társasági jog, közbeszerzés, versenyjog, eljárásjogi jogesetek, szellemi alkotások joga, család jog, emberi jogok, négy szabadság, közjog, mezőgazdaság stb. témakörökben) a magyar jogirodalomban egyedülállóan olyan módon, hogy feldolgozva azokat 2-3 oldalba tömörítve ismerteti a jogesetek lényegét, arra is figyelemmel, hogy a döntésekben használt jogi terminológiát is kellően visszaadja. A füzetekben megjelennek az Európai Bíróság legújabb esetei, de visszatekint a klasszikus, korábbi ítéletekre, továbbá egy újabb ítélet kapcsán bemutatásra kerülnek a korábbi ítéletekkel, elvekkel kapcsolatban időközben bekövetkezett értelmezésbeli módosítások, változások.
A füzetsorozat előfizetési díja egy évre (4 szám): 7200 Ft + áfa

---

Folyóirat!

Európai Jog

A folyóiratban elsősorban a mindennapi gyakorlati munkát segítő cikkek és tanulmányok kapnak helyet. Emellett természetesen megtalálhatók benne a gyakorlati szempontból is érdekes, vagy aktuális elméleti jellegű írások is. Az egyes számokban általában több különböző jogágat érintő írások kapnak helyet, de a szerkesztőség minden évben ún. tematikus számokkal is jelentkezik, amely egy-egy kiemelt jogterülettel foglalkozik. A 2002. év májusában megjelent első tematikus szám a környezetjogra fókuszált, az év utolsó, egyben tematikus száma pedig a Konvent-hez kapcsolódó témákat járta körül, mivel ezeket a témákat az Európai Unión belül is kiemelt figyelem kíséri.
Szerkesztőbizottság elnöke: **Dr. Németh János** • *Főszerkesztő:* **Dr. Kecskés László**
Szerkesztők: **Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Osztovits András**
A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (6 szám): 5886 Ft + áfa.

Folyóirat!

Gazdaság és jog

Az elmúlt évtized gazdasági fejlődése és a kapcsolódó joganyag bővülése miatt, az ebben való eligazodás nagy felkészültséget és rálátást igényel az erre a témára szakosodott jogász és nem jogász szakemberektől. Ebben a felkészülésben kíván segítséget nyújtani a gazdasági jog neves jogász szakértőiből álló szerkesztőbizottság által szerkesztett népszerű folyóirat, amely tág értelemben öleli fel a jogi és gazdasági témaköröket, a legaktuálisabb kérdéseket. A kiadványban állandó rovatok foglalkoznak a társasági és cégjoggal, a bank- és tőzsdejoggal, a verseny- és szerződéses joggal, a munka- és szociális joggal, a szövetkezeti és ingatlanjoggal, a médiajoggal, az információs joggal, a sportjoggal, az Európai Unió jogával, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság érdekesebb jogeseteivel.
Szerkesztőbizottság elnöke, főszerkesztő: **Dr. Sárközy Tamás**
A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (12 szám): 20 928 Ft + áfa

---

MEGRENDELŐ

KK 0303

Megrendelem az ..... című folyóirat(ok) ..... példányban.
(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A közjegyzői okiratba foglalt kötelezettségek végrehajtásáról

1. A bírósági és egyéb hatósági határozatok végrehajtható ***tartalma*** a határozatban megjelenő bírói (hatósági) jogalkalmazói döntés, amely valamilyen kötelezettséget ír elő a határozatban megjelölt fél terhére.

1.1. E végrehajtható tartalom az adott hatóság számára előírt eljárási rendben meghozott határozat ***formájában*** jelenik meg.

1.1.1. Kivételesen – így például az adóigazgatási eljárásban – ismert az a sajátos megoldás, amikor a fél meghatározott formában és tartalommal megtett, hatósági ellenőrzése alá vetett és elfogadott nyilatkozata (bevallása) minősül végrehajtható határozatnak.

2. A közjegyzői okirat végrehajtható ***tartalma*** nem más, mint a fél által jognyilatkozat szándékával kinyilvánított kötelezettségvállalás, amely meghatározott eljárási rendben készített okirati ***formában*** kerül rögzítésre.

2.1. A közokiratba foglalt kötelezettség nem bármire, hanem kizárólag olyan vagyoni értékű szolgáltatásra vonatkozhat, ami bírósági úton is végrehajtható lenne.Tudjuk, hogy jellemzően pénzfizetésre, dologi adósi, kezesi kötelezettségvállalásra vonatkozó nyilatkozatokról van szó, de gyakori a valamilyen meghatározott magatartás (kiköltözés, kiürítés, befogadás) vállalása is.

2.2. A törvényi előírások szerint – Vht. 21. § (1) bekezdés, Ktv. 112. § (1) bekezdés – a fél *kötelezettségvállalása* a végrehajtható, függetlenül attól, hogy az okirat kétoldalú jogügyletet – azaz szerződést – foglal-e magában, avagy csak egy egyoldalúan megtett jognyilatkozatot.

3. Tudva lévő, hogy a magyar jogban egyoldalú nyilatkozatból csak kivételesen (Ptk. 199. §), a jogszabályban taxatíve meghatározott esetben (díjkitűzés, közérdekű kötelezettségvállalás, bankgarancia) keletkezik kikényszeríthető kötelezettség. Akkor miként lehet az egyoldalú kötelezettségvállalás végrehajtható?

3.1. Nyilvánvaló, hogy kikényszeríthető, tehát a közjegyzői okirat alapján végrehajtható az olyan egyoldalú jognyilatkozat, amelyből az előbb ismertetettek szerint a jogszabály rendelkezése alapján – kivételesen – kötelem fakad. Ha csak ezek lennének a végrehajtható kötelezettségvállalások, akkor a szabályozás vajmi kevéssé érné el kinyilvánított célját: a peres eljárás elkerülésével biztosítható, gyors végrehajthatóságot.

3.2. Végrehajtható azonban közjegyzői okirat alapján az egyoldalú nyilatkozatba foglalt kötelezettségvállalás is amennyiben megállapítható, hogy ***egy korábbi időpontban a felek kölcsönös egybehangzó nyilatkozata alapján már létrejött*** a kikényszeríthető kötelezettség.

Tipikusan arról van szó, hogy a felek már korábban kötöttek egy megállapodást (pl. kölcsönügyletet), ennek alapján a vállalt kötelezettség ki is lenne kényszeríthető az általános szabályok szerint, tehát bírósági marasztalást követően. Ezt elkerülendő kívánnak a kikényszeríthetőség elérésének módjában változást elérni a felek a közjegyzői okiratba foglalt jognyilatkozattal.

3.2.1. A már fennálló – akár szerződésből, akár más kötelem fakasztó tényből keletkezett kötelezettségek végrehajthatóvá transzformálása a gyakorlatban *tartozáselismerés*, avagy kötelezettség vállalását kinyilvánító *nyilatkozat* megnevezésű okirat formájában történik. Azt gondolom, hogy a tartozáselismerés a pontos megnevezés, mert kifejezi azt, hogy itt nem keletkezik egy új kötelezettség, csak egy már meglévő „megerősítéséről" van szó. Persze ehhez hozzá kell tennünk, hogy *a tartozás fogalom a kötelemből – főként szerződésből – keletkezett mindennemű kötelezettséggel azonosítandó.*

3.2.2. Ilyenkor a záradékolás kérésekor megfelelően igazolni kell azt, hogy a kötelem a felek között létre jött, hiszen önmagában az a körülmény, hogy a tartozását megerősítő fél erre a megállapodásra hivatkozik, annak a fő tartalmi elemeit ismerteti, ehhez még nem elegendő.

Az igazolás megfelelő módja lehet természetesen a hivatkozott szerződés mellékelése, de még ennyi sem szükséges, hiszen az a körülmény, hogy a kötelezett a végrehajtási záradékkal ellátni kért okiratban megerősíti a saját tartozása tényét egy korábbi vállalására hivatkozva, s ennek valósággal egyezőségét a jogosult nyilvánvalóan nem teszi vitássá, hiszen maga kéri ennek a végrehajtását, kétségtelenné teszi a nyilatkozat tartalmát.

3.3. Az okiratba foglalt végrehajtható kötelezettségek harmadik változata lehet (de ennek már kevésbé van gyakorlati jelentősége), amikor a közokiratba foglalt nyilatkozatból önmagából nem keletkezik kötelezettség, ugyanis nincsen mögötte már megkötött szerződés. Szerződéstanilag az egyoldalú kötelezettségvállalásra vonatkozó nyilatkozat tehát nem más, mint egy szerződési ajánlat, amelyből akkor keletkezik kötelem, ha az a címzetthez megérkezik, aki azt elfogadja. Például: Én X tulajdonos eladom Y személy részére Z dolgomat, s legkésőbb november 24-ig birtokába is bocsátom, ha vállalja, hogy a birtokbaadással egyidejűleg a részemre 2 000 000 Ft vételárat megfizet. A válasz: elfogadom, vállalom.

3.3.1. A mégoly bonyolult jogviszonyokat tartalmazó szerződések is megalkothatók úgy, hogy a felek a saját kötelezettségeiket nyilatkozatba foglalják, részletezve azt is, hogy ezen vállalásoknak mi a másik fél által teljesítendő elvárt ellentétele. A címzett elfogadó nyilatkozatával szerződés születik.

A végrehajthatóvá nyilvánítás szempontjából mi a lényege az ilyen egyoldalú nyilatkozatnak? Az, hogy végrehajtandó kötelezettségvállalást tartalmazó ajánlat foglaltassék közjegyzői okiratba, tartalmazza mindazon tartalmi elemeket, amelyeket a jogszabály megkövetel: jogosult és kötelezett neve, a kötelezettség tárgya, mennyisége(összege), jogcíme, teljesítés módja és határideje.

Megfelelően igazolni kell, hogy az okiratban megnevezett jogosult, aki valójában akkor még csak az ajánlat címzettje volt , valóban jogosulttá vált azzal, hogy az ajánlatot megkapta, elfogadta.

3.3.2. A magyar jogban a jognyilatkozatok (így az elfogás) érvényessége igen ritkán kötődik alakisági követelményhez. Amikor nem kell írásba foglalás, akkor a szerződési akarat kifejezhető ráutaló magatartással is. Az a körülmény, hogy a címzett az okiratot a bírósághoz végrehajtási záradékolásra benyújtja, kétséget kizáróan igazolja, hogy azt megkapta, azt azzal a tartalommal elfogadta, tehát, hogy az ajánlati tartalommal a kötelezettség megszületett.

Kivétel ez alól, ha az ajánlat elfogadása valamilyen feltételhez avagy időhatározáshoz kötött, így például: az ajánlati kötöttség időtartamát a kötelezett meghatározta. Ilyenkor a feltétel vagy időpont

bekövetkeztét (jelen példánál a megfelelő időpontban megtett elfogadó nyilatkozatot) is igazolni kell.

Bizonyára van, aki ezzel szemben azt állítja: az ilyen közjegyzői okiratba foglalt ajánlat azért nem lehet végrehajtható, mert az elfogadás az olyan *feltétele* a szerződés (és ebből eredően a kikényszeríthető kötelezettség) keletkezésének, amit a Vht. 21. § (2) bekezdése miatt szintén közokirattal kell tanúsítani. Ez csak egy másik közokiratba foglalt elfogadó nyilatkozat esetén lehetséges.

Én ezzel a nézettel azért nem értenék egyet, mert a feltétel és időhatározás egy megkötött szerződés, avagy a megtett szerződési ajánlat hatályának fogalmi körébe tartozik, nem pedig a szerződés létrejöttéhez. Ha az egyoldalú jognyilatkozat elfogadását mint feltételt értelmeznénk, akkor kizárt lenne a már ismertetett tartozáselismerés tartalmú okiratok végrehajtása is, hiszen a eredeti vállalás elfogadását ott is közokirattal kellene igazolni.

4. Végrehajtási törvényünk külön szabályt ad a zálogszerződésre [Vht. 22. § c) pont], amikor akként rendelkezik, hogy végrehajtási záradékkal látható el a zálogszerződésről szóló közokirat, ha a követelés teljesítési határideje letelt.

De lege ferenda persze megfontolható, hogy ott, ahol a Ptk. nem írja elő a közjegyzői okiratba foglalás követelményét, szükséges-e a zálogszerződésre külön szabályt fenntartani, s ezzel kizárni a zálogadási kötelezettség egyoldalú megerősítésének, illetőleg vállalásának a korábbiakban ismertetett feltételek melletti végrehajtását. A jelenlegi rendelkezést azonban véleményem szerint csakis akként lehet értelmezni, hogy itt a szerződés (és nem csak a kötelezettségvállalást) közjegyzői okiratba foglalását látta szükségesnek előírni a jogalkotó.

5. A gyors végrehajthatóság érdekében közjegyzői okiratba leggyakrabban hitel-, illetőleg kölcsönszerződést foglalnak.

Ez természetes is, hiszen egyrészt e pénzügyi műveletek nagy tömegével, az üzletszerű banküzemmel nemigen férne össze a peres eljárásokban viszonylag lassan megszületŏ eredmény, másrészt a potenciálisan végrehajtandó kötelezettségvállalások viszonylag nem bonyolultak, az üzleti szabályzatok szerint standardizáltak (vissza kell fizetni egy meghatározott időpontig a nyújtott összeget).

5.1. Most a továbbiakban a Ptk. 522. §-ában szabályozott bankhitel szerződésre koncentrálnék, amelyről tudjuk, hogy nem azonos a kölcsönügylettel, nagy számban megkötött hitelszerződésekből alig-alig keletkezik per, ennél lényegesen gyakoribb a behajtási eljárás. Így összességében évi több száz peres eljárástól, s tegyük hozzá: jellemzően nem valódi jogvitán alapuló, hanem egyszerűen a teljesítőképesség és az időhúzási szándék miatti peres eljárástól mentesülnek a bíróságok.

Az utóbbi időben született néhány olyan jogerős határozat, amelyben a bíróság arra hivatkozva zárkózott el a hitelszerződést tartalmazó közjegyzői okirat záradékolásától, hogy e szerződéstípusnál a bank rendelkezésre állási kötelezettsége mellett az adós még nem vállalhat kötelezettséget a visszafizetésre, hiszen annak feltétele a hitelszerződés alapján létrejövő kölcsönügylet, amelynek tényét azonban a hitelszerződés nem tartalmazza.

5.2. Ezt az álláspontot tévesnek tartom. S nem azért, mert ennek elfogadása indokolatlanul megnehezítené a bankok, de ezzel együtt az adósok helyzetét is. Tudniillik a jelenlegi hitelkonstrukciók keretében ezrével jönnek létre a konkrét egyedi kölcsönügyletek úgy, hogy azok mögött már külön formalizált, rögzített megállapodások nincsenek, csupán a ráutaló magatartások láncolatát lehet tetten érni. Gondoljunk egy folyószámla-hitel szerződésre, amikor is a bank a folyószámlán egy adott teljesítéshez szükséges pénz hiányát kölcsönigénynek tekinti, s ennek következtében az adóst a hitelszerződésben meghatározott kondíciók szerint és keret erejéig kölcsönben részesíti. Minden egyes egyedi ügyletnél nyilatkozatot, ráadásul közokiratba foglaltat produkálni teljesíthetetlen követelmény. Ez persze egy célszerűségi érv, de az a jogértelmezésnél csak korlátozottan lehet szempont.

5.2.1. A végrehajthatóság ilyen értelmezését azért tartom tévesnek, mert a hitelszerződés ugyan valóban *nem rögzítheti megtörtént tényként a kölcsön szolgáltatását*, csak a *rendelkezésre tartást*, valamint az egyik oldalon ebből keletkező *majdani adásra*, a másik oldalon a *visszafizetésre* vállalt kötelezettséget, de éppen így az egyéb – például a kölcsön – szerződések is szükségszerűen a jövőben teljesítendő kötelezettségvállalásról szólnak legalább az egyik oldalon.

5.2.2. De a hitelszerződésben a hitelező által vállalt kötelezettség (a dare szolgáltatás) teljesítése a Vht. 22. § (2) bekezdés szerinti feltétel sem lehet, amelyet közokirattal kell igazolni, hiszen ilyen értelmezés mellett bármely szerződés, így a kölcsönszerződés egyik oldalról történő teljesítése is feltétel lenne a végrehajthatóság szempontjából.

5.3. Ezzel szemben a jogszabály helyes értelmezése szerint a teljesítés tényét és ebből következően a másik oldalon megnyílt ellenszolgáltatási kötelezettséget nem a végrehajtandó közjegyzői okirattal, vagy később ilyen formában megtett nyilatkozattal kell igazolni, hanem *el kell fogadni a rögzített kötelezettség teljesítésének és ezzel egyidejűleg az ellenszolgáltatás nem teljesítésének állítását.*

A Legfelsőbb Bíróság korábban már kifejtette a következőket (BH 348/1997.): *Az, hogy a fizetési kötelezettségét a kötelezettnek... a meghatározott időpontig... kellett volna teljesítenie, olyan körülmény, amely külön okirati bizonyításra nem szorul. Az okiratban meghatározott teljesítési határidő, illetőleg határnap elteltének ténye elégséges ahhoz, hogy ebből a szempontból a végrehajthatóság megállapítható legyen, miután a végrehajtást kérő állítja, hogy a kötelezett nem teljesített.*

5.4. Az egyik ügyben, az első- és másodfokú döntésben a bíróságok arra hivatkozással tagadták meg az okirat záradékolását, hogy önmagában a felek által kötött hitelszerződés nem igazolja a kölcsönszerződések alapján keletkezett adósi kötelezettségvállalás tényét, mennyiségét, jogcímét.

A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban hozott döntésében az alábbiakat fejtette ki: (Pfv. I. 21. 375/2001/7)

Az okiratból megállapíthatóan ... a Bank kötelezte magát, hogy a hitelkeret terhére kölcsönt folyósít, az ügyfél külön rendelkezése nélkül, ha a fizetési megbízások teljesítéséhez az ügyfél folyószámlája nem nyújt fedezetet.

A szerződések szerinti teljesítések lejárati határideje a jogviszony meghatározott időtartamából következtethető,... a szerződési nyilatkozatokból megállapítható az adós arra vonatkozó kötelezettségvállalása, hogy ha a szerződéses jogviszony tartama alatt keletkezik tartozása, azt megfizeti a banknak.

Az indokolás így folytatódik:... *a tartozás mennyisége is megállapítható, feltéve, hogy a Bank mint végrehajtást kérő azt igazolja a szerződésben meghatározott módon, az üzleti könyvei és nyilvántartásai alapján. Ez utóbbi megfelelően igazoltnak akkor fogadható el, ha az üzleti könyvek és nyilvántartások vonatkozó adatait közokiratba foglaltan terjeszti elő a végrehajtást kérő.*

5.4.1. E döntés szerint tehát egy hitelszerződésből keletkezett tartozás végrehajtásához, amelynek fennállta esetére az adós annak visszafizetésére kötelezettséget vállalt az okiratban, nem elég

az állítani, hogy a szerződésben vállalt összeghatáron belül a kölcsönügyletek létrejöttek, és hogy a végső teljesítési határidőt követően adós tartozik. A kettős állítás – pro primo: a rendelkezésre állási kötelezettségből adás lett, pro secundo: abból tartozás áll fenn – csak akkor elegendő, ha a tartozás összegét a jogosulti oldalról produkált közjegyzői okirat igazolja.

A határozat a szükséges tartalmat rögzítő hitelszerződések záradékolása előtt úgy csukja tehát be a kaput, hogy a kapukulcsot a lábtörlő alá teszi, amire a hitelező figyelmét felhívja.

Ezek után a hitelező, ha biztosra akar menni, nem árt, ha ezt az eljárást követi.

Én ezt az értelmezést vitatom. Gondoljunk csak bele: ugyan mitől erősebb a bizonyító ereje egy közjegyzői okiratba foglalt egyoldalú *nyilatkozatnak*, avagy a hitelkimutatásról készített banki összesítésben megjelenő hiány *ténytanúsításának*, mint a végrehajtási záradékolás iránti kérelemben a bíróság felé megtett nyilatkozatnak?

Azt gondolom semmivel, mert természetesen egyiknek sincsen bizonyító ereje sem a tartozás fennálltát sem összegét illetően.

De nem is kell olyan tény igazolását elvárni a végrehajtandó okirattól, vagy egy ahhoz kapcsoló újabb okirattól, ami annak nem is lehet tárgya. A végrehajtható okiratnak a meghatározott jogcímen keletkezett, maghatározott időpontban lejáró tartozás visszafizetésére vonatkozó kötelezettségvállalást kell tartalmazni, továbbá a kötelezettség (tartozás) elvileg lehetséges maximális mennyiségét/összegét. E mennyiség (összeg) a záradékolhatóság felső határa.

5.4.2. Természetesen a záradékolt közjegyzői okirattal szemben nagyon egyszerű alapon végrehajtás korlátozási/megszüntetési per indítható, csak egyszerűen állítani, majd bizonyítani kell, hogy a tartozás nem, vagy nem olyan összegben jött létre, illetőleg megszűnt. Értelemszerű, hogy ebben a perben – mivel a nemleges bizonyítás nem teljesíthető – tartozás keletkezése, és a visszafizetni kért összeg nagyságának igazolása az alperes feladata és terhe. E per és az ismertetett bizonyítási teher megfelelő lehetőséget ad az adósoknak jogaik érvényesítésére. Arra persze nem tud garanciát adni, hogy nem indulhat (esetleg) végrehajtás egy nem, vagy már nem létező tartozás behajtására. De erre meg nem is adhat, hiszen az a jogintézmény konstrukciójából (a szabályozás indokát adó jogalkotói szándékból) következik.

6. A végrehajtási törvény általános érvénnyel lehetővé teszi a végrehajtható okiratok tekintetében, hogy a kötelezettség mindkét pólusán, a jogosult és a kötelezett személyében is változás történhessen (Vht. 39. §).

A jogosult illetőleg a kötelezett pozíciójában bekövetkezett jogutódlást végzésével a bíróság állapítja meg. E jogutódlás alapulhat megállapodáson, illetőleg jogszabály rendelkezésén.

6.1. A jogszabály nem írja elő, hogy a jogutódlás bekövetkezését milyen módon kell igazolni, de az előírt eljárás – szükség esetén a felek meghallgatása és bizonyítás – garanciát ad arra, hogy a végrehajtás a tényleges jogosult és kötelezett között folyjék tovább.

Ezért tévesnek tartom azt a nézetet, amely szerint például az engedményezésen (vagy esetleg) tartozásátválláson alapuló jogutódlást is közjegyzői okiratba kell foglalni, hiszen ezt a meghozott végzés (mint közokirat) pótolja.

Az egy más kérdés, hogy a gyors végrehajthatósághoz fűződő érdek a gyakorlatban indokolja az ilyen ügyletek közokiratba foglalását.

6.1.2. A kötelezetti oldalon bekövetkezett jogutódlás sajátos esete az öröklés, abban az értelemben, hogy ilyenkor az örökös felelőssége nem a teljes vagyonára vonatkozik: vagy a hagyaték tárgyaira (cum viribus), vagy ha azok nincsenek meg, a hagyaték értékére (pro viribus) korlátozott.

Ilyenkor nem elegendő a végrehajtási záradék megadása előtt a jogutód személyét megállapító végzésnek csak erre szorítkoznia, hanem ki kell mondani a korlátozott felelősséget is, akként hogy a végzés tartalmazza a hagyaték tárgyait, illetőleg a hagyaték értékének meghatározását.

6.2. A törvényen alapuló jogutódlás sajátos esete az, amikor az adós helyett a kezes illetőleg a zálogkötelezett teljesít. Ilyenkor *cessio legis* következik be, azaz a jogosult helyébe lép a teljesítő és átszállnak rá a követelést biztosító jogok is.

Látszólag két különböző eset vizsgálandó: az egyik, amikor a főadós kötelezettségvállalása mellett a kezességi avagy zálogadósi kötelezettségvállalást is közjegyzői okirat tanúsítja; a másik, amikor csak a biztosított főkötelemről készült ilyen okirat.

Mivel értelemszerű, hogy ha van is közjegyzői okirat a mellékkötelemről, az nem a főadós és a mellékkötelezett megtérítési jogviszonyát rendezi (bár ez sem kizárt, csak szerintem nem ad többletet), a cessio legis alapján a mellékkötelezettre átszálló követelés tekintetében közömbös, hogy van-e ilyen okirat vagy nincsen.

6.2.1. A lényeg az, hogy a főadós kötelezettségvállása legyen közokiratba foglalva. Ha ez megtörtént, az a kérdés, hogy ezen okirat jogosultjaként a kezes illetőleg a személyes adós helyett teljesítő dologi adós felléphet-e az adóssal szemben a végrehajtható okirat záradékolását kérve.

Mivel a kifejtettek szerint a jogosulti pozícióban vitathatatlanul jogutódlás következett be, a végrehajtási eljárásban nem lehet elzárkózni ennek megállapításától.

Tehát minden olyan esetben, amikor van a főadóst marasztaló ítélet, illetőleg a főadós kötelezettségvállalását tartalmazó végrehajtási záradékkal ellátott avagy ellátható okirat, megtakarítható egy peres eljárás.

6.2.2. Végül már csak azt kell megválaszolni, hogy mit és miként kell igazolni a végrehajtás megindítására/folytatására feljogosító jogutódi minőség megállapításához?

Ha azt a követelményt támasztanánk ilyenkor, hogy a kezes általi teljesítés ténye csakis közokiratban jelenhet meg, akkor az lényegében csak úgy lenne teljesíthető, hogy minden ilyen esetben az eredeti jogosultnak kellene elismernie közjegyzői okiratban a megjelölt személy részéről, az adós helyett történő helytállást.

Én azonban a már kifejtettekre utalva úgy vélem, hogy a végrehajtási eljárásba beépített, *a jogutód megállapítására hivatott nemperes eljárás*, az ott értékelhető bizonyítékokkal – ami adott esetben lehet akár egy egyszerű okirat, de akár a jogosult ilyen tartalmú elismerő nyilatkozata is – *alkalmas és elegendő* a jogutódlást megállapító végzés meghozatalához és így a végrehajtási záradék sikeres kérelmezéséhez.

Dr. Zámbó Tamás
kollégiumvezető bíró
Győr-Moson-Sopron Megye
Bíróság

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

ZÁLOGJOGI NYILVÁNTARTÁS 2002.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara Zálogjogi Nyilvántartása 2002. évben is üzemidő-kiesés nélkül működött. A számítógép központ a SIEMENS bázisú archiválási rendszer fogadására átépült.

1997. végén 6700 zálogbejegyzést tartottunk nyilván, számuk 1998. december 31-ig 16 350-re növekedett. Az 1999-es évet 25 175 zálogszerződéssel zártuk, ami 2000. év végére 34 835-re emelkedett. 2001. december végén 45 837 zálogszerződésnél tartottunk. 57 869 zálogbejegyzéssel zártuk a 2002-es évet.

Változatlanul a Budapesti és a Miskolci Kamarákhoz tartozó közjegyzőket keresik fel leggyakrabban az ügyfelek zálogjogi bejegyzéssel kapcsolatban.

A rendszer „élő" mivoltát a törlések és módosítások nagy száma is jelzi. Eddig mintegy 13 500 zálogszerződést töröltek az abban foglalt feltételek teljesítése után.

A zálogszerződések döntő többsége ingó jelzálogszerződés. A bankhitelt biztosító zálogjog bejegyzési lehetőségének megteremtése továbbra sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, ebben a kategóriában összesen 411 bejegyzés készült. Az ehhez szükséges program módosítások költsége messze meghaladta az új zálogbejegyzés típusból származó szerény árbevételt.

A legtöbb zálogkötelezett 1 db zálogbejegyzéssel rendelkezik, de létezik olyan zálogkötelezett cég is, amelynek 113 zálogbejegyzése van.

A zálogkötelezettek és a zálogjogosultak nagy része cég, zálogjogosultak esetében döntően bankok és pénzintézetek.

A biztosított követelések közel 3-szorosára emelkedtek a 2001. évihez képest, ma összesen 21 165 902,3 millió forintot tesznek ki.

Az összegek döntő többsége EUR-ban lett bejegyezve.

Összefoglalva, 2002. évben mintegy 12 000 új zálogbejegyzés jött létre. Ez az eddigi évek számait figyelembe véve rekordnak számít. Arányait tekintve a legnagyobb növekedés a keretbiztosítéki jelzálogbejegyzéseknél tapasztalható. A zálogbejegyzésekben nagy részben EUR-ban megadott hitelösszegek a közeledő EURÓPAI UNIÓ-s csatlakozásunkat jelzik.

Főbb statisztikai adatok:

Tranzakciók típusonkénti alakulása

Időszak: 1997. 05. 05. – 2002. 12. 31.

Tranzakció típusa	**1997. év**	**1998. év**	**1999. év**	**2000. év**	**2001. év**	**2002. év**	**Összesen**
Lekérdezés	11 774	15 754	15 399	16 656	18 049	20 554	98 186
Zk. felvitele	5 916	6 405	4 696	4 443	4 231	4 903	30 594
Zb. első felvitele	6 990	9 994	9 155	9 862	10 645	12 129	58 775
Zk. módosítása	271	370	345	525	486	447	2 444
Zsz. módosítása	293	1 195	1 590	1 390	1 358	1 693	7 519
Zsz. törlése	156	1 311	2 173	2 833	3 167	3 940	13 580
Zsz. ranghelyének módosítása	10	24	20	19	16	27	116
Fenntartott ranghelyről lemondás	4	9	17	33	25	23	111
Zsz. rögzítése	3	25	56	58	43	23	208
Mindösszesen	**25 417**	**35 087**	**33 451**	**35 819**	**38 020**	**43 739**	**211 533**

JELMAGYARÁZAT:
Zk. Zálogkötelezett
Zb. Zálogbejegyzés
Zsz. Zálogszerződés

Tranzakciók típusonkénti alakulása (összegzés)

Időszak: 1997. 05. 05. – 2002. 12. 31.

Tranzakció típusa	Darabszáma
Lekérdezés	98 186
Zk. felvitel	30 594
Zb. felvitel	58 775
Zk. módosítás	2 444
Zb. módosítás	7 519
Zsz. törlés	13 580
Rangh. mód.	116
Rangh. lemondás	111
Rögzítés	208
Összesen	**211 533**

Tranzakciók száma kamaránkénti bontásban
Időszak: 1997. 05. 05.–2002. 12. 31.

Időszak	Tranzakciók száma					Összesen
	Budapest	Győr	Miskolc	Pécs	Szeged	
1997. év (05. 05.–12. 31.)	6 898	2 913	6 402	4 251	4 953	25 417
1998. év (01. 01.–12. 31.)	10 054	4 380	8 818	5 519	6 316	35 087
1999. év (01. 01.–12. 31.)	10 565	4 185	7 276	5 858	5 567	33 451
2000. év (01. 01.–12. 31.)	11 265	4 650	7 996	5 898	6 010	35 819
2001. év (01. 01.–12. 31.)	12 031	5 097	8 454	6 133	6 305	38 020
2002. év (01. 01.–12. 31.)	13 327	5 813	8 946	7 131	8 522	43 739
Mindösszesen	**64 140**	**27 038**	**47 892**	**34 790**	**37 673**	**211 533**

Zálogszerződések típusonkénti megoszlása
Időszak: 1997. 05. 05.–2002. 12. 31.

Zálogszerződések típusa	Zálogszerződések száma
Ingó jelzálog	34 085
Önálló ingó jelzálog	177
Önálló vagyont terhelő jelzálog	73
Vagyont terhelő jelzálog	9 226
Keretbiztosítéki jelzálog	7 440
Keretbiztosítéki vagyont terhelő jelzálog	6 457
Bankhitelt biztosító zálogjog	411
Összesen	**57 869**

Egy zálogkötelezettet terhelő zálogjogok számának alakulása
Időszak: 1997. 05. 05.–2002. 12. 31.

Zálogszerződések száma	Zálogkötelezettek száma
1 db	16787
2 db	5481
3 db	2298
4 db	1184
5 db	762
6 db	475
7 db	308
8 db	217
9 db	131
10 db	106
11 db	68
12 db	49
13 db	32
14 db	29
15 db	22
16 db	20
17 db	14
18 db	21
19 db	14
20 db	2

Zálogszerződések száma	Zálogkötelezettek száma
21 db	4
22 db	3
23 db	3
24 db	4
25 db	2
26 db	6
27 db	5
28 db	1
30 db	1
32 db	1
33 db	2
35 db	1
38 db	1
39 db	1
53 db	1
69 db	1
79 db	1
92 db	1
113 db	1

Zálogkötelezettek számának alakulása

Terület	Meghatározott év havi átlagos értéke					
	1997. év	1998. év	1999. év	2000. év	2001. év	2002. év
Budapest	158,6	127,5	102,3	96,4	107,8	106,3
Győr	82,9	64,8	46,2	50,9	42,8	52,2
Miskolc	169,6	121,3	78,6	77,2	69,6	80,7
Pécs	109,1	75,7	64,3	58,5	53,8	64,6
Szeged	139,1	91,3	63,2	66,7	59,4	90,2
Összesen	659,3	480,6	354,6	349,7	333,4	394

Zálogjogosultak számának alakulása

Terület	Meghatározott év havi átlagos értéke					
	1997. év	1998. év	1999. év	2000. év	2001. év	2002. év
Budapest	206	206,7	207,6	223,1	257,7	268,2
Győr	97,9	98,5	93,3	113,8	107,3	126,1
Miskolc	213,7	212,4	177,7	198	220,2	213,7
Pécs	140,2	131,8	136,3	134,3	145,2	176,5
Szeged	179,5	158,9	131,5	146	154,9	218,3
Összesen	837,3	808,3	746,4	815,2	885,3	1002,8

Zálogszerződések összesített táblázata

Időszak	Zálogszerződések száma					Összesen
	Budapest	Győr	Miskolc	Pécs	Szeged	
1997. év (05. 05.–12. 31.)	1 648	783	1 734	1 122	1 436	6 723
1998. év (01. 01.–12. 31.)	2 480	1 182	2 549	1 581	1 907	9 699
1999. év (01. 01.–12. 31.)	2 491	1 120	2 132	1 635	1 578	8 956
2000. év (01. 01.–12. 31.)	2 677	1 366	2 376	1 612	1 752	9 783
2001. év (01. 01.–12. 31.)	3 092	1 287	2 642	1 742	1 859	10 622
2002. év (01. 01.–12. 31.)	3 218	1 513	2 564	2 118	2 620	12 033
Mindösszesen	15 606	7 251	13 997	9 810	11 152	57 816

Időszak	Zálogjogosult bankok száma					Összesen
	Budapest	Győr	Miskolc	Pécs	Szeged	
1997. év (05. 05.–12. 31.)	1 204	555	1 433	929	1 132	5 253
1998. év (01. 01.–12. 31.)	1 679	812	1 689	1 209	1 457	6 846
1999. év (01. 01.–12. 31.)	1 574	693	1 288	992	1 148	5 695
2000. év (01. 01.–12. 31.)	1 784	988	1 399	997	1 123	6 291
2001. év (01. 01.–12. 31.)	2 247	882	1 624	1 128	1 286	7 167
2002. év (01. 01.–12. 31.)	2 231	1 144	1 889	1 501	1 976	8 741
Mindösszesen	10 719	5 074	9 322	6 756	8 122	39 993

Zálogkötelezettek és zálogjogosultak státusz szerinti megoszlása

Hónap	Zálogkötelezett				Zálogjogosult			
	C	E	M	K	C	E	M	K
1997. év összesen	3 807	616	852	0	6 192	484	53	0
1998. év összesen	3 982	922	855	6	8 587	1 004	85	23
1999. év összesen	2 810	738	678	28	8 110	701	86	60
2000. év összesen	2 694	859	610	38	8 765	854	101	74
2001. év összesen	2 579	836	540	44	9 757	675	92	98
2002. év összesen	2 206	1 665	812	43	10 966	815	94	158
Összesen	18 078	5 636	4 347	159	52 377	4 533	511	413

Jelmagyarázat:
C= gazdálkodó szervezet
E= egyéb
M= magánszemély
K= külföldi nem magánszemély

A biztosított követelés összegének alakulása

PÉNZNEM	2001. évben összesen	2001. évben összesen forintban (2001-es árfolyamon)	2002. évben összesen	2002. évben összesen forintban (2002-es árfolyamon)
HUF	647.345 M	647.345 M	917.054 M	917.054 M
USD	6.332,8 M	1.741.140 M	4.960,1 M	1.141.125,6 M
DEM	517,3 M	64.833,2 M	1.042 M	130.418,8 M
ATS	1.783,1 M	31.757 M	1.218,6 M	21.679,4 M
CHF	16,3 M	2.696 M	0,5 M	83,8 M
NLG	315.797,-	35 M	–	–
FRF	1,5 M	56,1 M	–	–
ITL	–	–	–	–
SEK	10.091,5 M	269.745,8 M	–	–
GBP	300,4 M	119.009,5 M	0,4 M	147,6 M
NOK	–	–	–	–
EUR	5.328,1 M	1.306.023,9 M	39.282,7 M	9.616.208,5 M
JPY	28 M	58,2 M	22.000 M	42.542,7 M
SKK	–	–	700 M	4.112,4 M
PLN	–	–	–	–
CAD	386,9 M	66.550,7 M	800 M	119.826,4 M
LUF	–	–	3 M	18,2 M
ÖSSZESEN:	–	4.249.250,4 M	–	11.993.217,4 M

1997. év (581.539,9 M) + **1998. év** (886.506,9 M) + **1999. év** (1.490.581 M) + **2000. év** (1.964.806,7 M) + **2001. év** + **2002. év** = **21.165.902,3 M Forint**

Jelmagyarázat: M= millió

Tolmár Gyula – *főigazgató*
MOKK

BÍRÓI SZEMMEL

A hagyatéki eljárás

1. A hagyatéki leltárelőadó kötelezettségei; a jóhiszemű álörökös rendelkezési joga

Az örökhagyó pontosan meg nem határozható időpontban hunyt el. Szomszédai bejelentésére, lakását a rendőrség törte fel, ahol az örökhagyót holtan, oszló állapotban találták 1996. február 13-án. A közigazgatási eljárásban az örökhagyó halálának időpontját 1996. január 1. napjában határozták meg, eltemettetéséről ismert hozzátartozó hiányában az I. r. alperes polgármesteri hivatal gondoskodott. A halottszemle-jegyzőkönyvében rögzítettek szerint a holttesten talált egy pár fülbevalót levették, az örökhagyó három gépkocsi nyereménybetétkönyvét, két karikagyűrűt, két köves gyűrűt, egy láncot, két medált és 14 900 forint készpénzt találtak, amit a szekrényben elzártak. A lakásban hatósági fertőtlenítés végzése volt szükséges, és csak ezt követően került sor a hagyatéki leltár felvételére, amelyben 14 750 forint készpénz, egy pár fülbevaló, egy köves gyűrű, egy aranylánc és két medál nem szerepelt.

A hagyatéki eljárásban eljáró közjegyző az örökösöket hirdetmény útján idézte, melyre bejelentés nem érkezett, ezért az örökhagyó hagyatékát a Magyar Államnak adta át, közjegyzői költséggel terhelten. A II. r. alperes, mint a Magyar Állam képviselője, az átadott hagyaték egy részét elszállíttatta, a lakásban maradt ingóságok egy része lomtalanításra került. Ezt követően a II. r. alperes a hagyatékban szereplő ingóságok egy részét 1996. szeptember 23.–1996. december 11. közötti időszakban értékesítette.

A felperesek az örökhagyó halálát követően csaknem egy év múlva kérték a hagyatéki eljárás megismétlését, melynek eredményeként a közjegyző az örökhagyó hagyatékát részükre adta át. A II. r. alperes a birtokában lévő hagyatékot kiadta, illetve az értékesített ingatlanok ellenértékével elszámolt, költségeit pedig hagyatéki teherként érvényesítette.

A felperesek a keresetükben az örökhagyó hagyatékához tartozó ingóságok ellenértékének és a hagyatékban alulértékelt, továbbá lomtalanított ingóságok ellenértékének megtérítésére kérték az alperesek kötelezését, a Ptk. 349. § (1) és 339. § (1) bekezdése alapján.

Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította. Indokolása szerint az I. r. alperes alkalmazottjaként eljáró hagyatéki leltárelőadó tevékenysége a jogszabályi előírásoknak megfelelt, így az I. r. alperest felróhatóság hiányában kártérítési felelősség nem terheli. A II. r. alperessel szembeni elutasítást pedig a bíróság azzal indokolta, hogy a jogszerű hagyaték átadással a II. r. alperes rendelkezési jogot nyert a hagyaték tárgyai felett és a perben a II. r. alperessel szemben sem volt megállapítható olyan magatartás, amely kártérítési vagy megtérítési kötelezettségét megalapozná.

Az ítélet ellen a felperesek fellebbeztek: az ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróságnak a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasítását kérték. Érvelésük szerint a bíróság a tényállást nem derítette fel megfelelően, és téves jogi következtetést vont le. Arra hivatkoztak, hogy az elsőfokú eljárásban az örökhagyó anyagi viszonyaiból egyértelműen megállapítható volt, hogy hagyatékában lényegesen nagyobb értékű ingóságok: betétkönyvek, festmények, porcelánok is voltak és az általuk állított tárgyak a lakás fertőtlenítésével nem semmisültek meg. Az alperesek a perben a hagyatéki tárgyak létére ellentétesen nyilatkoztak és nem tisztázódott az sem, hogy milyen tárgyak lomtalanítására és értékesítésére került sor, a felvett leltár pedig hiányos. Ezért az volt az álláspontjuk, hogy a bizonyítási teher nem kizárólag őket terhelte, hanem elsősorban azokat, akik a hagyatékot fertőtlenítették, leltározták, elszállították és értékesítették.

A fellebbezést a Legfelsőbb Bíróság nem találta megalapozottnak. Álláspontját a következőkkel indokolta.

Az elsőfokú bíróság kellő terjedelemben lefolytatta a bizonyítási eljárást, a bizonyítékok okszerű mérlegelésével helyes tényállást állapított meg, és az arra alapított jogi döntése is helytálló. Az I. és II. r. felperes fellebbezésében olyan új tényt, körülményt vagy bizonyítékot nem jelölt meg, amely eltérő tényállás megállapítását és eltérő ítéleti döntést eredményezett volna.

Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a hagyatéki leltárelőadó a hagyaték leltározásával kapcsolatban nem mulasztott el olyan intézkedési kötelezettséget, amellyel okozati összefüggésben a felpereseknek kétséget kizáróan bizonyított kára merült volna fel, és ami az I. r. alperes kártérítési felelősségét a Ptk. 349. § (1) bekezdésében foglaltak alapján a Ptk. 339. § (1) bekezdése szerint megalapozná.

Helytálló a kereset elutasítása a II. r. alperessel szemben is, mert a II. r. alperes a megismételt hagyatéki eljárás eredményeként álörökössé vált ugyan, de mindaddig, amíg a valódi örökösök személyéről tudomást nem szerzett, jóhiszemű álörökösnek volt tekinthető. Ezáltal a hagyatéknak a részére való teljes hatályú átadása után a hagyaték tárgyaival rendelkezhetett. Az általa értékesített tárgyak forgalmi értéke a vételár volt és ezzel volt köteles a felpereseknek elszámolni, ami nem vitásan megtörtént.

Téves a felperesek bizonyítási teherrel kapcsolatos álláspontja is. A Pp. 164. §-ának (1) bekezdése alapján a felpereseket terhelte az alperesek kártérítési és elszámolási kötelezettségét megalapozó tények bizonyítása. Az elsőfokú bíróság a perben releváns bizonyítást lefolytatta, annak eredménye azonban a keresetben foglaltakat nem támasztotta alá. A bíróságot a perben hivatalból bizonyítás kötelezettsége nem terhelte, a felperesek további bizonyítási indítványa mellőzésének pedig az elsőfokú bíróság megfelelő indokát adta.

Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét – annak helyes indokai alapján – helybenhagyta *(Legf. Bír. Pf. II. 25. 652/2001.)*.

2. Élettárs tulajdoni igénye a hagyatéki eljárásban

A közjegyző végzésével az örökhagyó hagyatékát – így a b.-i lakásingatlant is – az örökhagyó leszármazója részére adta át törvényes öröklés jogcímén.

A végzés ellen az örökhagyó élettársa fellebbezett. Arra hivatkozott, hogy a hagyatéki eljárásban az ingatlanra tulajdoni igényt érvényesített, amit az örökös nem ismert el, ezért tulajdonjogának megállapítása iránt pert indított. A közjegyzőnek a hagyaték átadásával kapcsolatos végzése ezért a He. 64. §-ának (2) bekezdését sérti, és az ítélkezési gyakorlattal is ellentétes.

A másodfokú bíróság végzésével a közjegyző végzését helybenhagyta. Indokolása szerint a közjegyzőnek a hagyaték átadásáról kell rendelkeznie és ezt az élettárs által előterjesztett tulajdoni igény tárgyában indított per nem akadályozhatja. Ezért helyesen járt el a közjegyző, amikor a tulajdoni igény figyelmen kívül hagyásával adta át a hagyatékot a törvényes örökös részére.

A jogerős végzés ellen az örökhagyó élettársa felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a másodfokú bíróság végzésének a közjegyző végzésére is kiterjedő hatályon kívül helyezése, új eljárás és új határozat hozatalára utasítása iránt. Megsértett jogszabályként a He. 64. §-ának (2) bekezdését jelölte meg.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet részben találta alaposnak a következők szerint.

Az örökhagyó hagyatékához ingó és ingatlan vagyon egyaránt tartozott, az ingatlan-nyilvántartásban az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett ingatlanra élettársa közös szerzésre alapítottan tulajdoni igényt érvényesített, és ez iránt pert is indított.

A He. 67. § (1) bekezdése értelmében a hagyatéknak az örökös részére történő átadásáról a közjegyzőnek végzésben kell határoznia. A He. 64. § (2) bekezdése szerint az ingatlan-nyilvántartásban az örökhagyó tulajdonaként bejegyzett ingatlant csak abban az esetben lehet a hagyatékból kihagyni, ha az ingatlan tulajdonjogára igényt tartó személy az igényét az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzésre alkalmas okirattal bírósági vagy államigazgatási határozattal igazolja, illetőleg ha a közjegyző által engedélyezett megfelelő határidő alatt tényleges birtoklási eljárás útján, vagy más módon a tulajdonjogot a javára az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzik.

Egységes az ítélkezési gyakorlat abban, hogy a közjegyzőnek a hagyatéki eljárás során az örökhagyó élettársa részére megfelelő határidőt kell adnia, hogy tulajdonjogát az ingatlan-nyilvántartásba bejegyeztethesse (PJD V. 340.). A határidő engedélyezése azonban nem képezi akadályát a hagyatékhoz tartozó egyéb vagyontárgyak átadásának.

Egységes az ítélkezési gyakorlat abban is, hogy a He. 64. § (2) bekezdése nem különböztet aszerint, hogy a tulajdonjog peres vagy nemperes eljárás eredményeként jegyezhető-e be az igénylő javára (BH 1980/389.). Helytálló ezért a jogerős végzésnek és a közjegyző végzésének az ingóságok átadására vonatkozó rendelkezése és e részében alaptalan a jogerős végzés hatályon kívül helyezésére irányuló felülvizsgálati kérelem.

Az ingatlant illetően azonban a közjegyző végzése és másodfokú bíróság végzése is a He. 64. § (2) bekezdését sérti. Helyes a felülvizsgálati kérelem érvelése abban, hogy a jogszabály helytelen megszorító értelmezésével került sor a hagyaték átadására. A jogszabály ugyanis nem különbözetet abban, hogy a tulajdonjogot peres, vagy nemperes eljárás eredményeként jegyzik-e be az igénylő javára. Ezért a jogerős végzésnek a közjegyző végzésére is kiterjedő, az ingatlan átadására vonatkozó rendelkezését a Legfelsőbb Bíróság a He. 89. § (1) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 275/A. §-ának (2) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte és a közjegyzőt új eljárásra és új határozat hozatalára utasította *(Legf. Bír. Pfv. II. 21. 717/2001.)*.

3. A hagyatéki eljárásban tett nyilatkozat megtámadása; gondozási szolgáltatások hitelezői igényként való érvényesítése

Az 1996. szeptember 1-jén elhunyt örökhagyónak a felperes házasságon kívül született gyermeke, az alperesek oldalági rokonai: testvérei. A hagyatéki eljárásban csatolt 1996. március 25-én kelt írásbeli magánvégrendelet szerint az örökhagyó a kiskorú felperest minden ingó és ingatlan vagyonából kitagadta. Ezt azzal indokolta, hogy őt a felperes mint vérszerinti édesapját „megtagadta és nevelőapját választotta, amiből kifolyólag rendőrségi ügye is lett". Egyben összes ingó és ingatlan vagyona örökösévé testvéreit nevezte. A végrendelet kézírással készült, melyet két tanú a végrendelet második oldalán aláírt.

A hagyatéki eljárásban a felperes törvényes képviselője írásbeli nyilatkozatában kijelentette, hogy a végrendeletet érvényesnek fogadja el, és kötelesrész kielégítése jogcímén 300 000 forint összeget az örökösöktől elfogad.

A közjegyző végzéssel jóváhagyta a felek között létrejött azon egyezséget, amelyben az örökhagyó testvérei vállalták, hogy kötelesrész kielégítése jogcímén egyetemleges kötelezettként a kiskorú felperes részére a gyámhatóság által megjelölt letéti számlára megfizetnek 300 000 forintot. Ezt követően az örökhagyó hagyatékát a közjegyző a végrendelet alapján az alperesek részére adta át.

A hagyatéki tárgyalás után a felperes törvényes képviselője beadványt intézett a közjegyzőhöz, amely szerint „alaki kifogással él és kötelesrész iránti jogát a kiskorú nevében fenntartja". A hagyatékátadó végzés ellen azonban fellebbezést nem terjesztett elő, hanem a jelen pert indította meg.

A felperes a keresetében a hagyatéki eljárásban tett jognyilatkozatát tévedésre alapítottan megtámadta és kérte a végrendelet érvénytelenségének megállapítását. Az örökhagyó házas ingatlanát és a b.-i ingatlanilletőségét törvényes öröklés jogcímén kérte a tulajdonába adni, kérte továbbá az alpereseket 1996. szeptember 1-jétől havi 10 000 forint használati díj fizetésére kötelezni, amelyet az örökhagyó egyik ingatlanának hasznosítása címén vettek fel.

Az alperesek a kereset elutasítását kérték. A III. r. alperes pervesztessége esetére viszontkeresetében 1 160 760 forint és kamatai iránt hagyatéki hitelezői igényt terjesztett elő.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy az örökhagyó 1996. március 25-én kelt írásbeli magánvégrendelete a peres felek viszonylatában érvénytelen, és megállapította a közjegyző által jóváhagyott egyezség érvénytelenségét is. Egyben az örökhagyó hagyatékát törvényes öröklés jogcímén a felperesnek „tulajdonul átadta". Kötelezte a III. r. alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 84 830 forintot, amelyet a felperes javára nyitott gyámhatósági fenntartásos betétkönyvben kell elhelyezni.

A bíróság által megállapított tényállás szerint az örökhagyó nőtlen volt, a felperes megszületése után vele és édesanyjával nem élt együtt, a felperest nyolc évig nem is látta, utána gyermektartásdíjat nem fizetett. 1994 márciusától 1995 decemberéig a felperes az örökhagyóval élt, ezalatt egy ideig a felperes édesanyja is élettársi kapcsolatban állt az örökhagyóval, majd ez a kapcsolat megszűnt. Amikor a felperes édesanyjának élettársa a felperest más városba akarta vinni, az örökhagyó ittas állapotban az élettársra rátámadt. E cselekménye miatt garázdaság vétségében az örökhagyó bűnösségét a bíróság megállapította és őt elítélte, a felperes pedig végleg elkerült az örökhagyótól.

Az örökhagyó rokkantnyugdíjas volt, nyugdíja 1996-ban 17 350 forint, szívinfarktusa előtt alkalmi munkát is vállalt. Négy alkalommal volt kórházban, akkor testvérei látogatták, a kórházi tartózkodáshoz szükséges ruhaneműkkel ellátták. A II–IV. r. alperesek, mint testvérek az örökhagyót otthonában is rendszeresen látogatták, több alkalommal élelmet vittek részére. Az örökhagyó rendszeresen ivott, dohányzott, nyugdíja a megélhetéséhez szűkösen volt elegendő, közüzemi tartozásai keletkeztek, amit halála után az alperesek egyenlítettek ki. A felperes törvényes képviselője a hagya-

ték átadása után érdeklődött a végrendelet készítésének körülményeiről, azt „szokatlannak" találta. Az alperesek az egyezségben vállalt kötelesrészt nem fizették meg.

Az elsőfokú bíróság a meghallgatott tanúk vallomásai, a felek személyes előadásai és az írásszakértői vélemény együttes mérlegelésével azt állapította meg, hogy az örökhagyó nem végrendelkezett, ezért úgy foglalt állást, hogy a hagyatéki eljárásban tett elismerő nyilatkozat megtételekor a III. r. alperes a felperes törvényes képviselőjét megtévesztette, így a Ptk. 210. § (4) bekezdése alkalmazásával az egyezség érvénytelenségét is megállapította.

A perben a felperes a hagyatéki hitelezői igényből 465 170 forintot (a temetés, a hagyatéki eljárás, a közüzemi tartozások, a síremlékállítás és derítő létesítés, WC-tartály kialakításának költségei, csaptelep szerelési díj) elismert.

A felperes használati díj iránti igényét az elsőfokú bíróság 1996. szeptember 1-jétől 2000. március 31-ig 55 hónapra 550 000 forintban állapította meg, amelybe a hagyatéki tartozás összegét beszámította.

Az elsőfokú bíróság az örökhagyó tartása és gondozása címén előterjesztett hagyatéki hitelezői igényt a Ptk. 590. §-ára (közeli hozzátartozók közötti tartás ingyenességének vélelme) és a PK 89. sz. állásfoglalásra hivatkozással azért utasította el, mert azt látta megállapíthatónak, hogy az örökhagyó nem végrendelkezett és testvéreinek végrendeleti juttatást sem ígért. A perben a II. és III. r. alperes személyes előadásukban is akként nyilatkoztak, hogy szolgáltatásaikat nem örökségi juttatás reményében végezték.

Az ítélet ellen a kereset teljes elutasítása, ennek hiányában viszontkeresetüknek való helytadás iránt az alperesek fellebbeztek.

A másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú ítélet fellebbezett részét részben megváltoztatta: a III. r. alperes 84 830 forintban való marasztalását mellőzte, a felperest kötelezte, hogy az I–V. r. alperesek részére fizessen meg 30 nap alatt 25 670 forintot. Ezt meghaladóan az ítélet fellebbezett részét helybenhagyta.

A másodfokú bíróság a tényállást az iratok tartalma alapján azzal egészítette ki, hogy az alperesek az örökhagyó sz.-i ingatlanát az örökhagyó halálától albérlet útján hasznosították, amelyből legalább havi 10 000 forint albérleti díjhoz jutottak. A felperes megtévesztés jogcímén keresetet nem érvényesített. Az, hogy a végrendelet a III. r. alperestől származna, megállapítást nem nyert. A III. r. alperes 1 230 171 forint összegű igényét pertársai nevében is érvényesítette, a viszontkereset 430 000 forint erejéig beszámításnak minősül és csak ezt meghaladóan viszontkeresetnek.

Ezt meghaladóan a másodfokú bíróság a megállapított tényállással és jogi döntéssel egyetértett. A fellebbezés alapján azt emelte ki, hogy a bizonyítékok okszerű mérlegelésével állapította meg az elsőfokú bíróság azt, hogy az örökhagyó után végrendelet nem maradt. Annak megítélése, hogy a végrendelet az örökhagyótól származik-e, szakkérdés, a szakvélemény megdöntésére pedig az alperesek fellebbezési érvelése nem alkalmas. A másodfokú bíróság az ingatlan hasznosításának időtartamát 43 hónapra kijavította, és ezért e címen helyesen az alperesek terhére 430 000 forint használati díjat számolt el. A másodfokú bíróság a festés címén igényelt összeg megtérítését alaptalannak ítélte, mivel az értékemelkedést nem eredményezett. A tartás és gondozás címén előterjesztett viszontkeresettel kapcsolatban a másodfokú bíróság azt emelte ki, hogy annak fejében az örökhagyó juttatást az alpereseknek nem helyezett kilátásba. Márpedig a bírói gyakorlat szerint a juttatás ígéretének konkrétnak és személyre szólónak kell lennie, és szükséges, hogy arról az érintett is tudomással bírjon. A II. és III. r. alperesek nyilatkozatuk szerint a juttatás szándékáról nem tudtak és nem gondoltak arra, hogy szolgáltatásaik fejében ellenszolgáltatásban részesülnek.

A módosított tényállás alapján a másodfokú bíróság úgy foglalt állást, hogy a felek megállapodásának érvénytelensége tévedés [Ptk. 210. § (1) bekezdés] jogcímén állapítható meg. Kétségtelen, hogy a felperes a hagyatéki eljárásban tett anyagi jogi nyilatkozatát a bírói gyakorlat szerint egyoldalúan nem vonhatta vissza, annak azonban nincs akadálya, hogy a Ptk. szabályai szerint azt megtámadhassa. A felperes keresete előterjesztésének ezért jogszabályi alapja volt. Az pedig, hogy a törvényes képviselő abban a tudatban volt, hogy az örökhagyó után érvényes végrendelet maradt, a tévedést kellően megalapozza.

A jogerős ítélet ellen az alperesek terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet. Sérelmezték a végrendelet érvénytelenségének megállapítását, mert az – álláspontjuk szerint – téves szakértői véleményen alapult. Hivatkoztak a PK 261. sz. állásfoglalásra, amelyből szerintük az következik, hogy az anyagi jogi nyilatkozatot egyoldalúan visszavonni nem lehet, ezért a hagyatéki eljárásban kötött egyezséget érvényesnek kell tekinteni. Hagyatéki hitelezői igényük elutasítása pedig ellentétes a Ptk. 677. §-ában és a Legfelsőbb Bíróság PK 89. sz. állásfoglalásában foglaltakkal.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találta. Álláspontját a következőkkel indokolta.

1. Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy a végrendelet az örökhagyótól származik-e a Pp. 177. §-a értelmében írásszakértői vélemény beszerzésére volt szükség. A szakvéleménynek a Pp. 182. § (3) bekezdésében felsorolt hibái (homályos, ellentmondó, más bizonyítékokkal ellentétben állónak látszik) nem állapítható meg. Elkészítéséhez a szakértőnek a nyomozati iratokban az örökhagyótól származó különböző időpontokban tett aláírásai álltak rendelkezésre, de tanúvallomás is alátámasztotta, hogy a végrendeletet nem az örökhagyó készítette. A perben eljárt bíróságok ezért eljárási szabálysértés nélkül alapíthatták döntésüket a szakvéleményben foglaltakra.

2. Arra helyesen hivatkoztak az alperesek, hogy a PK 261. sz. állásfoglalásban is kifejtetteknek megfelelően a hagyatéki eljárásban tett anyagi jogi nyilatkozat egyoldalú visszavonására nincs lehetőség. Ettől azonban különbözik a nyilatkozat megtámadása.

A Ptk. 199. §-a értelmében az egyoldalú nyilatkozatokra – ha a törvény kivételt nem tesz – a szerződésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni, ezért a hagyatéki eljárásban tett nyilatkozat megtámadására is a Ptk. szerződés megtámadásra vonatkozó rendelkezései az irányadók. Az adott jogvita tárgya felperes törvényes képviselője által a hagyatéki eljárásban tett és a végrendelet érvényességét elismerő anyagi jogi nyilatkozat megtámadása volt tévedés jogcímén, amely eredményre vezetett. Az alperesek tehát okkal nem hivatkozhatnak arra, hogy az eleve érvénytelen anyagi jogi nyilatkozat „visszavonására" nem volt lehetőség.

3. Az alperesek hagyatéki hitelezői igényét a felperes részben elismerte. Az ezt meghaladó hitelezői igény azonban a PK 89. sz. állásfoglalás b) pontja szerinti tényállás – tartás nyújtása örökségi juttatás ígérete fejében – hiányában nem volt megállapítható, mert az I–II. r. alperes a végrendeletről, illetve a végrendeleti juttatás szándékáról sem tudtak. A III. r. alperes részéről pedig olyan szolgáltatás nyújtása, amely a tartásnak, gondozásnak megfelelne, nem volt megállapítható, ezért a tartási költségek megtérítésére irányuló hagyatéki hitelezői igény elutasítása anyagi jogszabályt nem sért.

A kifejtettek alapján a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítélet felülvizsgálati kérelemmel támadott rendelkezéseit hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 22. 976/2000. szám)* **(K. A.)**

SAJTÓTÜKÖR

A lakásmaffia néven ismertté vált jelenség változatlanul nagy súllyal van jelen a magyarországi írott sajtóban, így az újabb sajtótükörben kénytelen vagyok foglalkozni vele. A NÉPSZABADSÁG október 4-i számában megjelent „Szakma vagy maffia?" című cikk abból indul ki, hogy durva általánosítás lenne az ingatlanszakmát felelőssé tenni az ingatlanok körül tapasztalható anomáliákért. A helyesnek mondható kiindulópont után azonban az ingatlanok tulajdonjogát érintő szerződéseket készítő ügyvédek és közjegyzők megkapják a magukét. Idézet a cikkből: „...az ingatlanokhoz kötődő bűnügyekben rendre felbukkannak magukról megfeledkezett ügyvédek, megvesztegethető közjegyzők is; mégsem jut eszébe senkinek az Ügyvédi – vagy a Közjegyzői – Kamarát tenni felelőssé..." Sajnos ez az álláspont joggal keltheti az olvasóban, hogy ez a cikk bizony nyíltan az „ingatlanszakma" érdekeit szolgálja. Hiszen lényege az, hogy a különböző szakmai szervezetek (Magyar Ingatlanszövetség, Magyar Ingatlangazdálkodók Szövetsége stb.) mindent megtesznek annak érdekében, hogy hatékonyan képviseljék ügyfeleik érdekeit. Nincs okunk, hogy mindezt kétségbe vonjuk, de kizárólag az ügyvédek és a közjegyzők nyakába varrni az ingatlanforgalomban tapasztalható negatív jelenségeket – ugyanolyan durva általánosítás, amelynek elkerülését a cikk szerzője az írás elején kilátásba helyezte... Anélkül, hogy azt hinném, hogy zsebemben a bölcsek köve, nyugodtan kijelenthetem, hogy az ügyek kivizsgálása az esetleges felelősség megállapítása mindenkinek elemi érdeke: az érintett ügyfeleknek, és az érintett szakmai közösségnek egyaránt. Ugyanakkor az is alapvető érdek, hogy indokolatlan hangulatkeltés ne legyen azon szakmai szervezetek iránt, amelyek tagjainak túlnyomó többsége aggályosan ügyel a törvényi és etikai követelmények betartására.

A BUDAPESTI NAP 2003. január 27-i száma egy teljes oldalnyi összeállításban szintén hasonló kérdésekkel foglalkozik. A „Másfél év börtön az elveszett lakás miatt" című cikk néhány közérzetborzoló történetről ad számot. Az egyikben szó van közjegyzőről is... Az összeállítás másik darabja – „Nincs gyógyszer a hiszékenységre" címet viseli. Ebben olvasható az alábbi fontos mondat: „a jogásztársadalom egységes annak megítélésében, hogy sem az ügyvédek, sem a közjegyzők nem képesek megállapítani az adásvételhez benyújtott papírok valódiságát." Ennek a megállapításnak elsősorban az a jelentősége, hogy legalább nem tekintik automatikusan felelősnek azokat a jogászokat, akik olyan szerződést készítenek, amellyel valamelyik ügyfél utóbb visszaél.

A MAI LAP 2002. október 28-i számában megjelent „Mérgez, ver és fenyeget a lakásmaffia" című cikk is hasonló kérdésekkel foglalkozik. A Sors – Társak Egyesület elnöke, Török-Szabó Erzsébet szerint „akadnak ügyvédek, közjegyzők és kölcsönadók, akik újra és újra megjelennek az általunk megismert esetekben." Egy rendőrtiszt pedig utal rá, hogy néhány közjegyző érintettségére is fény derült, de egyelőre nem gyanúsítottak meg senkit. A közjegyzők szerepéről akként nyilatkozik, hogy az „...nem más, mint a fiktív, vagyis hamisított személyi igazolvánnyal, hamisított aláírással, vagy kikényszerítés útján előállított adásvételi szerződés ellenjegyzése." A cikkben dr. Tímár György ügyvéd, a Sors – Társak Egyesület jogi tanácsadója is nyilatkozik. Az ő véleménye az, hogy az évtizedeken át gondoskodó állam a rendszerváltozást követően nem tanította meg az embereket a magántulajdon megbecsülésére. Szerinte az államot még ennél is nagyobb felelősség terheli a telekkönyvi rendszer felszámolásáért. Ugyanezt a véleményt fejti ki rendszerezett formában a HETI VÁLASZ 2003. január 31-i számában megjelent, „A lakásmaffia áldozatai" címet viselő interjúban is. Meggyőződése, hogy az ingatlanokkal kapcsolatos jogi ügyek intézésének kiemelése az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alól, a földhivatalok felállítása, a széljegy intézményének bevezetése a „nómenklatúra" érdekeit szolgálta, és megteremtette a lakásmaffia későbbi működésének előfeltételeit. Dr. Tímár György elszántságát és az áldozatokat segítő tevékenységét figyelemreméltónak érzem, de lendülete egy ponton a következő állítást eredményezte: „A bűnözők kölcsönfedezetként dátumozatlan adásvételi szerződést csaltak ki ügyvédek, közjegyzők és lefizetett földhivatali tisztviselők segítségével a megszorult emberektől, akiket már semmi sem védett". A közjegyzők pontosan tudják, hogy dátumozatlan adásvételi szerződést nem csupán nem szabad készíteni, de ez egyben lehetetlen is, hiszen egy közjegyzői okiratnak nem csupán kelte, hanem ügyszáma is van.

A MAGYAR DEMOKRATA 2002. október 12-i számában megjelent „Lakásmaffiózók 2." címet viselő összeállításból csak az egyik alcímet szeretném fölidézni, minden kommentár nélkül. Ez pedig (sajnos) így szól: „Óvakodj a közjegyzőtől". Ugyancsak a MAGYAR DEMOKRATÁBAN, a 2003. január 30-i számban „Ahol nincs lakásmaffia" címen, az ingatlanforgalom németországi szabályozásáról olvashatunk áttekintést. Megtudhatjuk, hogy az adásvételi szerződések elkészítése, a tulajdonjog bejegyeztetése terén kiemelt fontosságú szerepe van a közjegyzőknek. Terjedelmi okokból nincs mód arra, hogy részleteiben ismertessem a német megoldást, de biztos vagyok abban, hogy ennek a feladatnak a közjegyzők hatáskörébe utalása mutatja a közjegyzők iránti közbizalmat, amire ők minden bizonnyal rá is szolgálnak.

A NÉPSZABADSÁG 2002. október 17-i és október 28-i száma egyaránt a „Jogász a családban" sorozat „Kössünk ingatlan adásvételi szerződést" című darabjával foglalkozik. A kiadvány célja – helyesen – nem az, hogy szerződésmintákat bocsásson a jogkereső közönség részére, hanem az, hogy végigvezesse az érdeklődőket az adásvétel teljes folyamatán, bemutatva a felmerülő veszélyeket, illetve a közjegyző és az ügyvéd konkrét feladatait. Számunkra az lehet a legizgalmasabb kérdés mindebből, hogy a szerzők miként elemzik a közjegyző vagy ügyvéd szerepét, azt, hogy egy-egy ügyet melyik szakma gyakorlójára érdemes bízni és miért. Bár nincs okunk feltételezni, hogy útbaigazításuk aggályos volna, mégis érdemes lenne áttekintenünk ezt a kérdést a saját szemszögünkből is.

A MAGYAR NARANCS 2002. december 19-i száma „Turkáljunk a más zsebében!" címmel a 2001. évi adóbevallásokról tesz közzé elemzést. Ebből megtudhatjuk, hogy a tíz legnagyobb jövedelmet bevalló egyéni vállalkozó között három közjegyző van. Talán érdemes megemlíteni, hogy a másik hét adózó mivel foglalkozik. Van közöttük, aki gyógyszer-kiskereskedelemmel, gépi földmunkák végzésével, irodai szolgáltatással, ingatlankezeléssel, közúti teherszállítással, gazdasági szakmai szolgáltatással, illetve elektromű-szerészettel foglalkozik. Ebből pedig az következik, hogy sok olyan szakma van, amely magas jövedelem elérését teszi lehetővé. Az a körülmény pedig, hogy ezen a listán három közjegyző is szerepel, számomra – a nyilvánvaló objektív tényezőkön túlmenően – azt is egyértelművé teszi, hogy a közjegyzői hivatás gyakorlói (akik számára az egyéni vállalkozói státusz nem önkéntes választás eredményeként adódik) jelentős adófizetői morállal is rendelkeznek. Ugyanezzel a kérdéssel foglalkozik a NÉPSZABADSÁG 2003. január

20-i számában megjelent „Közjegyzők kivételezett helyzetben" című írás. A cikkből megtudhatjuk, hogy más jogászi szakmák gyakorlói szerint munkánk nem túlságosan megerőltető, a fizetség pedig nem kevés... Az újságíró szerencsére megszólaltatta Várkonyi Verát, aki nagy türelemmel és alapossággal világította meg a lap olvasói számára az egész kérdéskört a közjegyzői kar oldaláról. Egy rövid részt szeretnék idézni tőle: „...azzal mindenki tisztában van, hogy ez korántsem jelenti azt, hogy mi keressük a legtöbbet az országban. Csupán azt, hogy mi minden fillér után adózunk, lévén mindenről számlát adunk."

A MAGYAR HÍRLAP 2003. január 17-i száma „Műhiba az illetéktörvényben" címmel, Bókai Judit segítségével átfogó tájékoztatást ad arról a szakszerűtlen és méltánytalan rendelkezésről, amely szerint a felemelt öröklési illetékek azokban az ügyekben alkalmazandók, amelyekben a jogerős hagyatékátadó végzést 2003. január 1-je után kapja meg az illetékhivatal. Az új szabályozás rövidlátó pénzügyi szempontokból tehát szakít azzal a hagyománnyal, hogy az illetékfizetési kötelezettség az öröklés megnyíltakor, és nem a hagyaték átadásával keletkezik. Az igazságügyi és a pénzügyi tárca között ebben a kérdésben ellentét alakult ki, de utóbbi ragaszkodik az új szabályozáshoz. Úgy látszik azonban, hogy a vita még nem ért véget, mert az IM politikai államtitkára, Hankó Faragó Miklós jelezte, hogy mint országgyűlési képviselő esetleg törvénymódosítást fog kezdeményezni.

Ez az összeállítás alapvetően az írott sajtóval foglalkozik, de időnként az elektronikus médiában elhangzó nyilatkozatokat is érdemes megemlíteni. 2002. november 23-án a Szerencsejáték Rt. szóvivője a lottósorsolás törvényes megtartását biztosító tényezők között megemlékezett a közjegyzők szerepéről is.

(F. T.)

AJÁNLÓ

2003. évi II. törvény A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról.
(MK 2003/4. Hatályos: egyes szakaszok már 2003. március 3. napjától.)

2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről
Hatályos: 2003. március 17. napjától

45/2002. (XII. 25.) PM rendelet az állam öröklése és az államot megillető egyéb jogok gyakorlása esetén a Magyar Állam képviseletéről
Hatályos: 2002. december 28. napjától

A Kormány 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozata az új Polgári Törvénykönyv koncepciójának elfogadásáról, valamint a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozat időarányos végrehajtásáról és módosításáról
MK 2003/8.

A Magyar Nemzeti Bank 2/2003. (MK 6.) MNB közleménye a jegybanki alapkamat mértékéről
MK 2003/6.
2003. január 17. napjától a jegybanki alapkamat mértéke 6,50 %

A Kormány 12/2003. (I. 30.) Korm. rendelete a zálogtárgyak bírósági végrehajtáson kívüli értékesítésének szabályairól.

A Kormány a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 258. §-ának (4) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli el:

1. § (1) E rendeletet kell alkalmazni, ha a zálogtárgyat a Ptk. 257. §-ának (2)–(3) bekezdése szerinti megállapodás alapján a zálogjogosult vagy az általa megbízott személy (a továbbiakban: jogosult) bírósági végrehajtás mellőzésével értékesítheti (a továbbiakban: értékesítés). A Ptk. 257. §-ának (1) bekezdése szerinti közös értékesítésben való megállapodás (a továbbiakban: közös értékesítés) esetén e rendeletet az abban foglalt eltéréssel kell alkalmazni.

(2) E rendeletet az üzletszerűen folytatott – zálogházi tevékenység keretében nyújtott – kézizálogkölcsön esetén csak akkor kell alkalmazni, ha az erre vonatkozó külön jogszabály azt előírja, vagy alkalmazását a felek írásban kikötötték.

(3) E rendelet rendelkezéseitől a felek csak abban a körben térhetnek el, amelyben azt a jogszabály lehetővé teszi. Az e rendeletben nem szabályozott kérdésekben a felek megállapodása csak akkor irányadó, ha az nem sérti a zálogkötelezett e rendeletben biztosított jogait, és nem teszi terhesebbé az e rendeletben előírt kötelezettségeit.

2. § (1) A zálogjogosult köteles a zálogkötelezettet írásban értesíteni arról, hogy a megállapodásban foglaltaknak megfelelően kielégítési jogát gyakorolni, a zálogtárgyat értékesíteni kívánja (előzetes értesítés). Az előzetes értesítés és az értékesítés között legalább 30 napnak kell eltelnie.

(2) Az előzetes értesítésnek tartalmaznia kell:

a) a zálogszerződés és – ha nem ebben történt – az értékesítésre vonatkozó megállapodás,

b) az értékesíteni kívánt zálogtárgy,

c) a kielégítési jog gyakorlásával érvényesíteni kívánt összeg és annak járulékai,

d) a kielégítési jog megnyíltának oka és időpontja

megjelölését.

(3) A zálogkötelezett az előzetes értesítés kézhezvételétől számított 8 napon belül köteles a jogosultnak megnevezni mindazon személyt, akinek – az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett jogokon és tényeken kívül – a zálogtárgyon további zálogjoga vagy más olyan joga áll fenn, amely a vevő tulajdonszerzését akadályozza vagy tulajdonjogát korlátozza.

(4) A jogosult legalább 15 nappal az értékesítést megelőzően írásban értesíti a zálogkötelezettet az értékesítés választott módjáról, helyéről és időpontjáról. A Ptk. 257. §-ának (3) bekezdése szerinti megállapodás esetén az értesítésben az értékesítéssel megbízott személyt is meg kell jelölni, illetve – ha az értesítés a megbízottól származik – csatolni kell a zálogjogosult ilyen tartalmú nyilatkozatát.

(5) Az előzetes és a (4) bekezdésben foglalt értesítés egyidejűleg (egy iratban) is teljesíthető, ebben az esetben az (1)–(4) bekezdésben foglalt szabályokat értelemszerűen erre az értesítésre vonatkozóan kell alkalmazni. Gyorsan romló dolog esetén az értéke-

sítés időpontját a jogosult az (1) és a (4) bekezdésben előírt időtartamra tekintet nélkül is meghatározhatja.

(6) Több jogosult által történő előzetes vagy (5) bekezdés szerinti értesítés esetén a zálogkötelezett a vele kötött megállapodásban foglalt, illetve az e rendelet szerinti kötelezettségeit – a zálogjogosultak ettől eltérő együttes rendelkezéséig, vagy ennek hiányában – annak a jogosultnak az irányában köteles teljesíteni, akinek értesítése a zálogkötelezettthez elsőként érkezett. Egyidejűleg (azonos napon) érkezett értesítések esetén az értesítést küldő jogosultak közül az követelheti a teljesítést, akinek kielégítési joga előbb nyílt meg.

(7) Közös értékesítés esetén a zálogkötelezett a sikeres értékesítés előmozdítása érdekében a zálogjogosulttal együttműködni köteles.

3. § (1) Ha a zálogtárgy nincs a jogosult birtokában, a zálogjogosult az előzetes értesítésben vagy azt követően a kielégítési jogának gyakorlása érdekében írásban felhívhatja a zálogkötelezettet, hogy a zálogtárgyat a felhívásban meghatározott megfelelő időn belül bocsássa a jogosult rendelkezésére.

(2) A zálogkötelezett köteles a jogosult számára lehetővé tenni, hogy az (1) bekezdés szerinti felhívásban foglaltaknak megfelelően a zálogtárgyat birtokba vegye – ingóság esetén azt elszállítsa –, és azon a zálogszerződés szerinti jogait gyakorolja. A zálogkötelezett köteles továbbá a jogosultat olyan helyzetbe hozni, hogy az a zálogtárgyat a vele kötött megállapodásban, illetve az e rendeletben foglaltak szerint értékesíthesse, és köteles tartózkodni minden olyan magatartástól, amely a jogosultat e jogainak gyakorlásában akadályozza.

(3) Ha a zálogtárgy olyan lakóingatlan, amely esetében a zálogjogosult az ingatlan kiürített állapotban való értékesítését követelheti [Ptké. 48. § (6) bekezdés], a jogosult – az értékesítés céljából – az ingatlan kiürített állapotban való birtokba adására is igényt tarthat. A birtokba bocsátás teljesítésére legalább 3 hónapos határidőt kell szabni. A kiürített állapotban való birtokba bocsátás elmulasztása – a megszabott határidő letelte után – az ingatlan értékesítésének nem akadálya.

(4) A jogosult birtokába kerülő zálogtárgy tekintetében – annak értékesítéséig – a zálogjogosultat megilletik mindazok a jogok, és terhelik mindazok a kötelezettségek, amelyek a kézizálogjog jogosultját illetik, illetve terhelik.

(5) Közös értékesítés esetén a zálogkötelezett a zálogtárgy kiadására csak akkor köteles, ha erre a közös értékesítésre irányuló megállapodásban kötelezettséget vállalt. Ilyen kötelezettségvállalás hiányában is köteles azonban az értékesítés érdekében a jogosultat a zálogtárgyra vonatkozó szükséges tájékoztatással ellátni, és lehetővé tenni, hogy a zálogtárgyat az értékesítés során vevőként jelentkező személyek megtekinthessék.

4. § (1) Jogon vagy követelésen fennálló zálogjog esetén – a közhiteles nyilvántartás által tanúsított ilyen zálogjog kivételével – a zálogkötelezett köteles az előzetes értesítés kézhezvételét követően haladéktalanul

a) a jogot vagy követelést keletkeztető vagy bizonyító, illetve a jog gyakorlásához vagy a követelés érvényesítéséhez szükséges iratokat a jogosultnak átadni,

b) a követelés elzálogosításáról annak kötelezettjét tájékoztatni, feltéve, hogy ezeket korábban még nem tette meg.

(2) Ha a követelés kötelezettjét az elzálogosításról a zálogjogosult értesíti, vagy zálogjogát a jogosult a zálogjoga alapításáról való (1) bekezdés *b)* pontja szerinti értesítés nélkül érvényesíti, a követelés kötelezettje követelheti, hogy a zálogjogosult a zálogjoga fennállását a zálogszerződéssel, illetve az erről szóló okirat közjegyző által hitelesített másolatával igazolja.

5. § (1) A jogosult a birtokába került zálogtárgyról, illetve a javára működtetett vagyon esetén annak elemeiről és összetételéről leltárt köteles készíteni. A leltár készítése során a zálogkötelezett részvételének lehetőségét biztosítani kell.

(2) A leltárban fel kell tüntetni, hogy annak felvételénél a zálogkötelezett jelen volt-e, jelenléte esetén pedig azt is, hogy a leltár másolatát átvette. Ha a zálogkötelezett a leltár felvételénél nem volt jelen, a leltár másolatát részére haladéktalanul meg kell küldeni.

(3) A leltárt olyan részletezésben és terjedelemben kell elkészíteni, hogy az alkalmas legyen az értékesítés elvégzésére, azt követően pedig a zálogkötelezettel való elszámolásra.

(4) Közös értékesítés esetén – ha erre bármelyik fél igényt tart – a zálogkötelezett birtokában maradt zálogtárgyakról is leltárt kell felvenni, amelyet a felek közösen készítenek el.

6. § (1) A jogosult a zálogtárgy értékesítésére irányuló intézkedéseiről, azok időpontjának megjelölésével értékesítési naplót köteles vezetni.

(2) Az értékesítési naplóhoz csatolni kell a leltárt, az intézkedések során keletkezett és az értékesítési naplóban foglaltak igazolására alkalmas okiratokat, a zálogkötelezettnek, illetve az értékesítési naplót vezető jogosulton kívüli más zálogjogosultaknak az intézkedésekkel kapcsolatosan tett észrevételeit.

(3) A zálogkötelezett, illetve az értékesítési naplót vezető jogosulton kívüli más zálogjogosultak az értékesítési naplót megtekinthetik, arról vagy annak egyes részeiről másolatot készíthetnek.

(4) Közös értékesítés során az értékesítési naplót a felek megállapodása szerinti személy vezeti.

7. § (1) Az értékesítést végző jogosult az értékesítésről – ha pedig a zálogtárgy a birtokába került, úgy erről is – a zálogtárgyra vonatkozóan zálogjoggal rendelkező más – értékesítésre szintén feljogosított – jogosultakat írásban azzal köteles tájékoztatni, hogy az értékesítés folyamatába az értesítés kézhezvételétől számított meghatározott, de legalább 8 napos határidőn belül bekapcsolódhatnak.

(2) Az értékesítést végző jogosulttal az (1) bekezdés szerinti bekapcsolódási szándékot írásban kell közölni, és erről egyidejűleg a zálogkötelezettet is értesíteni kell. Az értékesítés folyamatába való bekapcsolódási szándékát az értékesítési joggal rendelkező az a zálogjogosult is közölheti, aki a bekapcsolódás lehetőségéről nem kapott tájékoztatást, de zálogjoga fennállását okirattal igazolja. A bekapcsolódott zálogjogosult a zálogjoggal biztosított követelésének jogalapját és összegszerűségét igazoló okiratokat az értékesítést végző jogosultnak bemutatni köteles.

(3) Az értékesítést végző jogosult, valamint az értékesítésbe – a (2) bekezdés szerinti közléssel – bekapcsolódott zálogjogosultak a zálogtárgy birtokban tartására és értékesítésére egyhangú határozattal másik jogosultat jelölhetnek ki. E határozatról a zálogkötelezettet is tájékoztatni kell. Ilyen esetben az értékesítési naplót – annak további vezetése érdekében – a kijelölt jogosultnak kell átadni.

(4) A (3) bekezdés szerinti jogosultak egyhangú határozattal meghatározhatják vagy – ha ez már megtörtént – megváltoztathatják az értékesítés helyét, idejét és módját, valamint annak, illetve a vagyon – értékesítéséig történő – működtetésének feltételeit. Ebben az esetben a 2. § (4) bekezdésében foglaltakat megfelelően alkalmazni kell.

(5) Közös értékesítés esetén az (1) bekezdés szerinti értesítési kötelezettség a feleket egyetemlegesen terheli, az értékesítéssel összefüggésben pedig csak a zálogkötelezett hozzájárulásával hozhatók határozatok.

8. § (1) A zálogtárgy értékesítése során a jogosult az adott helyzetben általában elvárható gondossággal köteles eljárni, ennek megfelelően a zálogtárgyat az értékesítési jogának keretei és az adott piaci körülmények között elérhető méltányos áron – a zálogkötelezett és a bekapcsolódott zálogjogosult [7. § (2) bekezdés] törvényes érdekeit is szem előtt tartva – kell értékesítenie.

(2) Ha az értékesítés nem üzletszerű kereskedelmi forgalomban az erre irányadó szabályok szerint történik, a jogosultnak az értékesítés olyan módját kell választania, amely lehetővé teszi, hogy az érintett zálogtárgy tekintetében az adott körülmények között vevőként ésszerűen számításba vehető személyek az értékesítésről tudomást szerezhessenek és egymással versengő ajánlatot tehessenek.

(3) Közös értékesítés esetén a feleknek az (1)–(2) bekezdés szabályai szerint kell eljárniuk, ha az értékesítésbe más zálogjogosult is bekapcsolódott.

(4) A (2) bekezdésben foglalt követelmény teljesítésétől a jogosult eltekinthet, illetve attól eltérhet, ha ehhez az értékesítés során a zálogkötelezett írásban hozzájárul. Ha az értékesítésbe más zálogjogosult is bekapcsolódott, az e rendelkezésben foglaltak alkalmazásához annak hozzájárulását is be kell szerezni.

9. § (1) Az értékesítés sikertelen, ha a zálogkötelezettel kötött megállapodás szerinti határidőben és feltételek mellett a zálogtárgy értékesítése nem vezet eredményre.

(2) Az értékesítés sikertelensége esetén a felek 15 napon belül az értékesítésre újabb határidőben állapodhatnak meg, ennek hiányában a jogosult 8 napon belül köteles a zálogtárgyat a zálogkötelezettnek visszaadni, és ezt csak abban az esetben mellőzheti, ha ez utóbbi határidő lejártától számított 15 napon belül bírósági végrehajtást kezdeményez.

(3) Az értékesítésre megszabott határidő sikertelen elteltére nem hivatkozhat az a zálogkötelezett, aki a vele kötött megállapodásban foglalt, illetve az e rendelet szerinti kötelezettségeinek nem tett eleget. A kötelezettségek késedelmes teljesítése esetén a késedelem időtartamát az értékesítésre megszabott határidő számításánál figyelmen kívül kell hagyni. E tényről, illetve a figyelmen kívül hagyott időtartamról a zálogkötelezettet írásban tájékoztatni kell.

10. § (1) A zálogtárgy értékesítését követően az értékesítés eredményéről a jogosult haladéktalanul írásbeli elszámolást köteles készíteni, amelynek tartalmaznia kell:

a) az értékesített zálogtárgyak leltár szerinti felsorolását,

b) a zálogtárgyak ellenében kapott vételárat egyenként, illetve összességében az értékesítés módjától függően,

c) a zálogtárgy őrzésével, fenntartásával, értékesítésével, vagyon esetén annak működtetésével, valamint az elszámolási kötelezettség teljesítésével kapcsolatosan felmerült költségeket,

d) a zálogtárgy, vagyon esetén a működtetés – zálogjogosult által beszedett – hasznait,

e) a zálogtárgyból kielégítendő követelések összegét, jogcímét, rangsorát, és ha van

f) a zálogkötelezettet megillető maradványösszeget.

(2) Az írásbeli elszámolást meg kell küldeni a zálogkötelezettnek és az értékesítésbe bekapcsolódott zálogjogosultaknak (a továbbiakban: érdekelt). Az érdekelt az elszámolással kapcsolatos kifogásait 8 napon belül – a többi érdekelttel közvetlenül közlendően – írásban jelentheti be a jogosultnak, amelyre az érdekeltek további 8 napon belül tehetnek észrevételt.

(3) Kifogás esetén – az észrevételekre figyelemmel – a jogosult az írásbeli elszámolást fenntartja vagy módosítja. Erről az érdekelteket írásban és azzal tájékoztatja, hogy a figyelembe nem vett kifogásaikat, illetve észrevételeiket a továbbiakban bírósági úton, nemperes eljárás keretében érvényesíthetik. Ha az eljárás megindítását az érdekelt a tájékoztatás közlésétől számított 15 napon belül igazolja, a jogosult az értékesítés során befolyt összeget vagy annak vitatott részét köteles bírósági letétbe helyezni.

(4) A (3) bekezdés szerinti nemperes eljárás megindítása iránti kérelmet a zálogkötelezett lakóhelye szerint illetékes helyi bírósághoz kell benyújtani.

(5) Kifogás vagy az eljárás megindítása igazolásának hiányában a jogosult az (1) bekezdés *b)* és *d)* pontjában foglalt tételeket összesíti, abból levonja a *c)* pont szerint elszámolható költségeket, majd a fennmaradó összeget az *e)* pontban foglaltaknak megfelelő rangsor szerint és mértékben a zálogjogosultak között felosztja, ezt követően pedig kiadja a zálogkötelezettnek az (1) bekezdés *f)* pontja szerinti maradványösszeget.

(6) Közös értékesítés esetén írásbeli elszámolást csak akkor kell készíteni, ha a felek ebben megállapodtak, vagy az értékesítésbe más zálogjogosult is bekapcsolódott.

11. § Ez a rendelet a kihirdetését követő 30. napon lép hatályba.

(B. SZ.)

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Jelentés a CAUE és a CAEM Bizottságok üléséről
Tallin, 2000. október 3–5.

Tallinban, 2002. október 5-én 72. alkalommal ült össze a Latin Típusú Közjegyzőség Nemzetközi Uniójának (UINL) két bizottsága: az Európai és Mediterrán Ügyek Bizottsága (CAEM) *Perales-Sanz* úr elnökletével, és az Európai Unió Ügyeinek Bizottsága (CAUE) *Jean Paul Decorps* úr vezetésével.

Ez a balti, egykori Hansa város szép belvárosi részével és lakosainak figyelmességével teljesen elbűvölte a konferencia valamennyi résztvevőjét és felmelegítette az amúgy kissé hideg, hófúvásos időjárást.

I.
CAEM

Október 3-án kora délután kezdődött a CAEM bizottság ülése, melyet Perales-Sanz úr vezetett, s melyen a megszokottnál kevesebben vettek részt. Megnyitó beszédében Perales-Sanz úr kiemelte, hogy a legfontosabb a szovjet hatások kiküszöbölése és a korrupció felszámolása. Miután a bizottság elfogadta a cavtati ülésről készült jegyzőkönyvet, az országbeszámolók hangzottak el. Az elmúlt pe-

riódus a moldáviai közjegyzőségnek volt a legnehezebb, komoly veszély fenyegette az ottani közjegyzőket, de képviselőjük elmondása szerint a helyzetük azóta rendeződött.

Ezután *Fessler* úr, az UINL volt elnöke és *Stassinopoulos* alelnök úr üdvözölte a megjelenteket. Fessler úr kiemelte, hogy a legfontosabb feladat a közjegyzőségek helyzetének erősítése, majd *Antenreiter* úr, a bizottság pénztárosának rövid felszólalása következett. *Baumann* és *Becqué* urak beszámoltak az albizottságok munkájáról, majd *Ramondelli* úr a Közjegyzői Akadémiáról.

A „Le Notaire" albizottsági ülésen Becqué úr beszámolt arról, hogy az 5. és 6. kérdőív összesítése a tervezettnél lassabban halad, az 1. és 2. kérdőív összesítése viszont már teljesen elkészült. A végleges változatot a tagközjegyzőségek e-mailen fogják megkapni.

Már a Cavtati ülésen is felmerült az az igény, hogy a kérdőívekben feldolgozott témákból egyet-egyet kiragadva indítsunk vitát ezekkel kapcsolatosan. Most a díjszabás kérdése került terítékre. A vitát *Bertrand* úr vezette és vitaindítóként egy középkori szabályrendeletből olvasott fel, amely kimondta, hogy a közjegyző az okirat elkészítéséért semmilyen díjazásra nem jogosult. A kérdőívekre adott válaszok alapján megállapítható, hogy napjainkban minden országban van tarifa. Megvitattuk a minimum–maximum tarifa problémáját (mikor szállhat le a közjegyző a minimumra). Felvetődött, hogy nem veszélyes-e az, hogy bizonyos országokban nincs fix tarifa. A díjszabás vizsgálatánál figyelemmel kell lenni olyan körülményekre, mint például hogy hány lakosra esik egy közjegyző és fontos az is, hogy monopolhelyzetben van-e. A bizottság tagjai mind egyetértettek abban, hogy a díjszabásnak degreszszívnek kell lennie. Bertrand úr kiemelte, hogy a díjnak végül is társadalmi szerepe van. Szóba került még a jogi tanácsadás díjazása, hol, hogyan díjazzák.

Október 4-én reggel három új albizottság alakult, az egyik a közjegyzők informatikai adatszolgáltatásával, a másik az örökbefogadással a harmadik a közjegyzői banküglyletekkel foglalkozik. Részünkről az első és a harmadik témakört tartottuk különösen érdekesnek. Az informatikával foglalkozó albizottság spanyol vezetője a bizottsági ülés kezdetekor a bizottsági munka konkrét témájához kért javaslatokat. Mi úgy nyilatkoztunk, hogy minden az Európai Unióval, ill. annak szabályozásával kapcsolatos kérdéskör érdekel bennünket. A francia küldöttek javaslata volt különösen logikusan felépített, amely szerint három szakaszra kellene bontani a vizsgálatot: 1. szerződés előkészítése (információk elektronikus lekérése), 2. szerződéskötés (elektronikus aláírás), 3. szerződés közzététele (lejelentése az elektronikus nyilvántartásokba). A többség ennél szűkebb témakör mellett döntött, így lett a témakör „A közjegyzői adminisztráció az informatikán keresztül". Bizottságunk vezetője ezzel kapcsolatban elmondta, hogy december elejére fogják összeállítani a kérdőívet a témával kapcsolatosan.

Délután 3 órától kezdődött a CAUE–CAEM közös ülése. Az elnöki köszöntő után az Észt Közjegyzői Kamara elnöke beszélt problémáikról. Ezek közül kiemelte a korrupció felszámolását, a személyazonossági iratok hamisítása elleni fellépést, az informatikai rendszer kiépítését és a jogi szakmákkal való párbeszéd fontosságát.

Dr. Nyilas Margit
közjegyző, Gyöngyös

II.
CAUE–CAEM együttes ülés

Az Unió két bizottsága 2002. október 4-én délután közösen ülésezett, melyet *Stassinopoulos* UINL Európai ügyekkel megbízott alelnöke vezetett, aki a köszöntések és nyitóbeszéd után három új témát javasolt megvitatásra:

– informatika és a közjegyző,
– az örökbefogadás,
– közjegyző szerepe különösen a banki szerződések kapcsán.

Az örökbefogadás kérdéskörét a képviselők elvetették és így csak a maradék két témakörbe delegáltak képviselőket a megjelentek és felálltak az egyes munkacsoportok.

A közjegyző és a bank munkacsoportnak a vezetője előterjesztette, hogy november közepére összeállít egy általános kérdőívet, melynek középpontjában a fogyasztóvédelem, a pártatlanság, függetlenség kérdésének problémája áll majd.

Az elnök ezt követően átadta szót a házigazda Észt Közjegyzői Kamara Elnökének, aki felvázolta – az ebben az évben 10. születésnapját ünneplő latin típusú – közjegyzőségük jellemzőit (a hagyatéki eljárás lefolytatása a közjegyzők feladata, társaságok adásvételénél kötelező a szerződés közokiratba foglalása) és problémáit, ami nagyban hasonlít a Magyarországon tapasztaltakhoz:

– Összesen 75 közjegyző működik az országukban, akik gyakran csak 2 hónapra tudnak időpontot adni egy ügyletre, tehát szükség van a közjegyzők létszámának növelésére,

– erőteljes a „common law" hatása, ami jogbizonytalansághoz vezethet (példaként hozta fel „le délai raisonable" – „igazolható idő" fogalmat),

– a lakosságnak nagy bizalma van a közjegyzőkkel kapcsolatban, de ettől függetlenül sokat dolgoznak azon, hogy a közvéleménnyel elfogadtassák a feleslegesnek tűnő adminisztrációt,

– sajnos országukban erős a korrupció.

Ezt követően *Jean Paul Decorps* (az Európai Uniós Ügyek Bizottságának elnöke) számolt be az állampolgársági feltétel kérdésköréről:

Az Európai Bizottság egyre erőteljesebb nyomást gyakorol, hogy a közjegyzői állás betöltésénél, ne legyen előfeltétel az állampolgárság, ugyanis az Európai Bizottság vitatja, hogy a Római Szerződés 45. cikkének hatálya alá esne a közjegyzői tevékenység.

A Római Szerződés 45. cikke kimondja, hogy azon tevékenységek, melynek ellátása során közhatalom gyakorlása történik, még ha az alkalomszerű is, nem esnek a 43. cikk[1] és 49. cikk[2] hatálya alá.

Természetesen a Bizottságunknak az a véleménye, hogy a közjegyzői tevékenység a közhatalom gyakorlásának egy speciális területe és mint ilyen a Római Szerződés 45. cikk hatálya alá tartozik, következésképp a tagállamok alkalmazhatják az állampolgársági kikötést a közjegyzői állás betöltésénél.

[1] 43. cikk szerint, az Európai Unió egész területén szabad az európai állampolgároknak a letelepedés.

[2] 49. cikk: Tilos a Közösségen belül a szolgáltatás szabadságának bárminemű korlátozása.

III.
CAUE

2002. október 5-én *Jean-Paul Decorps* elnök úr nyitotta meg az Európai Uniós Ügyek Bizottságának konferenciáját. Az elnök úr a bizottság munkáját négy nagy irányvonal szem előtt tartásával építette fel, melyek az alábbiak.

– A jog feladata az, hogy a lehetséges konfliktusokat elkerüljük, nem a szankció alkalmazása: ennek keretében dolgoznak az egyes albizottságok, így a vevőt védő klauzulák az adásvételi szerződésekben és a fogyasztóvédelem, valamint a környezetvédelem kérdése az ingatlan adásvételi szerződésekben kérdésekkel foglalkozó albizottságok.

– Az Európai Unió bővítésének kérdése kapcsán figyelemre méltó, hogy a tizenkét felvételre váró ország kontinentális jogrendszerrel rendelkezik, ami annyit jelent, hogy csak öt angolszász jogrendszerű tagállam lesz az Unióban. Nagyon fontos a kapcsolattartás és az egymás rendszereinek megismerésére.

– Az Unió alapelve a szabad áramlás, melynek különös jelentősége van az okiratok végrehajtásának kérdéskörével foglalkozó bizottság munkájában.

– Sokan hangsúlyozzák azt, hogy fontos az európai jog egységesítése, de az elnök úr véleménye szerint ez utópia. Az Unión belül csak jogharmonizáció lehetséges. Ezt figyelembe véve működik a házassági szerződéssel foglalkozó albizottság.

Ezt követően az egész napos konferencia az egyes albizottságok felelőseinek beszámolóiból állt össze.

Pedrazzoli, Paolo

Az olasz delegált, *Paolo Pedrazzoli* úr feladata, hogy nyomon kövesse az európai igazságszolgáltatás közjegyzőket érintő ítéleteinek alakulását. Ez alkalommal írásban közölte, hogy az elmúlt hat hónapban, közjegyzőket érintő határozat nem született.

Wehrens, Hans Georg

Az Európai Unió tagállamainak kereskedelmi és polgári jogának közelítése témáért felelős tag, *Hans Georg Wehrens* úr arról számolt be, hogy az európai szerződések jogának kidolgozása során arra kell vigyázni, hogy a kontinentális jogi alapelvek és jogrendszerek megmaradjanak. Az Európai Parlament beszámolójában többször javasolta már az Európai Bizottságnak, hogy magánjogi területen legyen lehetőség intézményesített formában a tudományos konzultációra.

Az előadó szerint az európai közjegyzők javasolhatnák, hogy álljon fel egy Európai Közjegyzői Intézet, ami a magánjogi kérdések tudományos megválaszolásáért lenne felelős. Az európai irányelveken keresztüli számos jogharmonizációs kísérlet – véleménye szerint – nem vezet eredményre, ha kodifikálni akarják e jogterületet. Napjainkra jellemző, hogy nő a száma a határokon átnyúló tranzakcióknak, ugyanakkor az európai szabályozás a szerződések jogára nézve irányelveken keresztül valósul meg, ami viszont nem veszi figyelembe a tagállamokban létező különböző rendszereket, és jogi fogalmakat.

Minderre figyelemmel az Európai Uniónak ki kell dolgoznia az egységes szerződések jogát és a jogszabályok konfliktusának jogát, ezzel el lehet kerülni a jogbizonytalanságot. Így minden bíróság az Unióban a szerződésekre ugyanazt a szabályrendszert használhatná.

Az anyagi jogi rész kidolgozásának az alapja a jog-összehasonlítás. Elsősorban a szerződésekre vonatkozó jogszabályok konfliktusát feloldó jogot kell kidolgozni, másrészről pedig az egységes szerződések anyagi jogát, melyek az európai jog felé vezető út lépcsőfokai lehetnek.

Így véleménye szerint a közjegyzőknek részt kell venniük a polgárjogi témájú vitákban és egységes fellépésre van szükség, amely úgy valósítható meg, hogy az UINL kidolgoz egy stratégiát erre.

A témához kapcsolódóan érdekességképpen vetette közbe az osztrák brüsszeli megfigyelő, hogy november–december környékén várható a Fehér Könyv (Livre Blanc) megjelenése, amelyben a közjegyzőket a polgárjog egységesítésének akadályaiként tüntették fel.

Vachon, Thierry

A francia delegált vezeti a jelzálogjogi végrehajtási eljárás témáját, aki kifejtette, hogy a bizottság – munkája során – nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a végrehajtás során hogyan lehet a feleket védeni, különösen a végrehajtást elszenvedőket, mit lehet tenni a végrehajtás során az ingatlan lakóival?

Külön fejezetet szentel a munkájában a bizottság a végrehajtás módozatainak (la voie paré), így különösen árveréseknek. Az előadó kijelentette, hogy a londoni alkalomra végső formáját eléri beszámolójuk.

Weyts, Luc

Témája a részvényesi megállapodás.

Három megállapodás típust vesz sorra a bizottság:

– vétójogról rendelkező klauzulák,

– szavazati jogról való megállapodás,

– és osztalékfizetés.

Az elnök véleménye szerint hasznos lehet e területen a közjegyzői okiratok közvetlen végrehajthatósága, de sajnos hátrányai is vannak, mégpedig az, hogy a megállapodást lehet titkosítani, míg ha közokiratként készül el, akkor az már nyilvántartott.

Ezeket a kérdéseket fogja a bizottság körbejárni, a munkamódszer pedig kérdőív összeállítása és a tagok általi válaszadás.

Bucholz, Jorg

A német képviselő, *Bucholz* úr vezetésével dolgozik a környezetvédelmi kérdések az ingatlan adásvételi szerződésekben témájú albizottság. A vezető előadta, hogy rajta kívül 11 személy vesz részt a munkában, de eddig még csak négy országtól kapta meg a nemzeti beszámolót, melyből azt a következtetést tudta levonni, hogy a hibás teljesítésre vonatkozó szabályok léteznek jogi eszközként, mind az európai, mind nemzeti szinten.

Gyakran a szennyeződéstől történő megtisztítás többe kerül, mint az ingatlanért kifizetett vételár.

A németországi gyakorlat szerint a vevő köteles meggyőződni a megvásárolni kívánt ingatlan állagáról és neki kell bizonyítania a hiányosságot, míg az eladó viseli a kárfelelősséget. Felhívta a figyelmet az elnök arra a flandriai szabályozásra, hogy az adásvételi szerződés, amelyhez nem készítettek igazolást a környezeti tehermentességről, érvénytelen.

Tarragon, Albella Ernesto

Tarragón közjegyző munkacsoportja foglalkozik „a közjegyző tanácsadásának szerepe az Európai Unió tagállamaiban" kérdéskörrel. Az elnök beszámolt arról, hogy 58 kérdésből álló kérdőívet készített el, melyet megküld a munkacsoport tagjainak.

Jelentős fejlemény, hogy Franciaországban egy bíróság kimondta, hogy a közjegyző, mint közhivatalnok, a kontroll szerepének betöltése mellett, a tanácsadási tevékenységet is köteles ellátni.

A legnagyobb problémát abban látta az előadó, hogy amikor már egy megkötött szerződés megerősítéséről van szó a közjegyző nem tehet semmit.

Kiemelte az előadó, hogy a feleknek észrevételezési periódust kell hagyni.

Rouzet, Gilles

A Gilles Rouzet vezette albizottság foglalkozik a vásárló védelmével, az adásvételi szerződések garanciáin keresztül.

A felelős személy előadta, hogy kétféle garancia között tesznek különbséget, harmadik személy általi korlátozottság – így különösen élettárs, szerződéses örökös, bérlő – illetőleg a vevőt védő megvásárlásra kerülő vagyontárgy állapotával kapcsolatos klauzulák – rejtett hibákért való felelősség, a föld minőségének garantálása.

Az elnök szeretné munkájukban feltérképezni, hogy melyek a kötelező klauzulák az ingatlan adásvételi szerződésekben.

Salerno, Cardillo Franco

Az olasz közjegyző úr tájékoztatta a bizottság tagjait, hogy a házassági szerződéssel foglalkozó bizottság tagjai megállapították, hogy a munkájuk két fázisban érheti el végcélját, tekintettel arra, hogy az egyes országokban lévő szabályozás nagymértékben különbözik. Erre való hivatkozással első fázisként egy jog-összehasonlító munkát végeznek, melyből felállítják az erre a szerződéstípusra leginkább jellemző és minden országban megtalálható főbb vonalakat, majd ezt követheti a végső cél megvalósítása, azaz egy európai házassági szerződés megírása.

Van Vetten, Aart Adriaen

Van Vetten úr előadásában leszögezte, hogy a közjegyzőség helye az Európai Unió jogi piacán változatlan. Napjaink fejleményét jelenti azon európai ítélet, melyet az Európai Unió Bírósága adott egy előzetes kérdés kapcsán, mely szerint két ügyvéd és egy könyvelő nyithatnak közös irodát, azzal a feltétellel, hogy az alapító okiratban pontosan el vannak választva a tevékenységi körök.

A jelen alkalommal kijelölésre kerültek a bizottság által az új témák is:

– Európai Parlament egységesíteni kívánja az unió piacán az ingatlan-nyilvántartást, ezért nekünk is e témában kell új bizottságot létrehozni, továbbá

– a közjegyzők egységes etikai kódexének kidolgozása szükséges.

Felkérjük az Olvasókat, hogy aki bármely téma iránt elkötelezett és kedvet érez ahhoz, hogy a magyarországi helyzetről írásos beszámolót készítsen, juttassa el észrevételeit a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnök asszonyához.

Szepessyné dr. Bakó Imola
közjegyzőhelyettes, Budapest

CNUE – Európai Uniós Közjegyzőségek Konferenciája
München, 2002. november 8.

Az Európai Uniós Közjegyzőségek Konferenciája,

tekintettel az Európai Uniónak a szolgáltatások belső piacára vonatkozó, a Lisszaboni Európai Tanácsülésen elfogadott program keretében két szakaszban megvalósítandó stratégiájára, valamint az európai intézmények által azóta kiadott vonatkozó szövegekre;

figyelembe véve a szolgáltatási ágazatnak, mint a gazdasági növekedés motorjának a megkérdőjelezhetetlen fontosságát;

számot vetve a Tanács 2002. március 1-jei, a „Belső piac" kérdésével foglalkozó értekezletének konklúzióival, amelyek nyilvánvalóvá teszik, hogy meg kell erősíteni a vállalatok és a fogyasztók piacba, árukba és szolgáltatásokba vetett bizalmát;

tudomásul veszi

azt a tényt, miszerint az Európai Bizottság által a belső piacra vonatkozó stratégia első szakasza keretében 2002. július 30. [COM(2002)441 final] számon előterjesztett jelentés akadálynak minősít számos olyan szabályozást, amely a szabad hivatásokra vonatkozó szakmai jog lényeges elemét alkotja;

emlékeztet arra,

hogy a közjegyző hatáskörei és feladatai a közhatalomnak vannak alárendelve és a nemzeti szuverenitást juttatják kifejezésre, továbbá hogy a közjegyzői hivatás szabályozásával kapcsolatos hatáskör így kizárólagosan a tagállamokat illeti;

hogy a szabályozás tárgyát képező olyan területek, mint a reklám és a díjtételek, a közjegyzői közfunkció szabályozott gyakorlatának alapvető elemeit alkotják;

hogy a hivatás gyakorlóinak azon törvényi kötelezettsége, hogy szakmai szervezetbe tömörüljenek, fontos szerepet játszik a szakma felügyelete és jó működése szempontjából, valamint nagymértékben hozzájárul a szakma hatékony képviseletéhez;

hogy e szabályozások haszonélvezői a tisztességtelen gyakorlat minden formájával szemben védett fogyasztók és a gazdaság;

hogy a jelentés általa határokon átívelő szolgáltatás-nyújtás akadályának minősített számos szabályozást valójában olyan közérdekű célok indokolják, mint a jogbiztonság, a fogyasztók védelme és a konfliktusok megelőzése;

követeli,

hogy a közjegyző által ellátott közfunkció szabályozásának fontosságát ismerjék el a belső piac jó működése érdekében, a fogyasztók és a gazdasági szereplők határokon átívelő kapcsolatokba vetett bizalmának megerősítése céljából;

hogy az európai intézmények ettől fogva körültekintően járjanak el, amikor a szolgáltatások belső piacára vonatkozó stratégia alapján álló intézkedéseket hoznak az egyes szakmák sajátosságainak figyelembevételével végzett elemzés keretében;

vállalja,

hogy európai tevékenysége körében és saját eszközeinek figyelembevételével fokozottan hozzájárul a határokon átívelő kapcsolatok megkönnyítéséhez a fogyasztók és a vállalatok javára.

Közjegyzői kinevezések

Dr. Bárándy Péter igazságügy-miniszter úr *Dr. Iván Erika* bonyhádi székhelyű közjegyzőt 2002. december 1. napjától kezdődően Szekszárd 3. sz. székhelyre nevezte ki közjegyzőnek. A közjegyző asszony irodáját 2003. február hó 1. napján megnyitotta, melynek címe: *7100 Szekszárd, Széchenyi u. 42. I/2.*

Dr. Bárándy Péter igazságügy-miniszter úr a Berettyóújfalu 2. sz. közjegyzői székhelyre 2002. december 1. napjával *Dr. Tímár Katalint* nevezte ki közjegyzőnek, aki irodáját 2003. február hó 14. napjával megnyitotta. Címe: *4100 Berettyóújfalu, Dózsa György u. 6. II. em. Tel/Fax: 51/100-704.*

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. január 08. napjával a következő személyeket jegyezte be a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe:

Dr. Kovács Zitát, Dr. Pusztavári Andrea Budapest XI. kerület 6. székhelyű közjegyző helyetteseként és

Dr. Komáromi Józsefet, Dr. Fullér Krisztina Budapest XIV. kerület 4. székhelyű közjegyző helyetteseként.

A Győri Közjegyzői Kamara *Dr. Matkovicsné dr. Babiczky Csillát, Dr. Stánicz Rudolf* győri közjegyző közjegyzőhelyetteseként 2003. január 20. napjával a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Pécsi Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Csapliczkyné dr. Fehér Andrea* közjegyzőhelyettest, mint *Dr. Korinekné dr. Hámory Beáta* pécsi 5. számú székhelyre kinevezett közjegyző közjegyzőhelyettesét, 2003. február 3. napjával a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. január 13. napjával a következő személyeket jegyezte be a közjegyzőjelöltek névjegyzékébe:

Dr. Papp Krisztinát, Dr. Holly Zsuzsanna Budapest IV. kerület 2. székhelyű közjegyző jelöltjeként,

Dr. Török Orsolyát, Dr. Kertész Gabriella Budapest III. kerület 3. székhelyű közjegyző jelöltjeként,

valamint 2003. január 27. napjával *Dr. Huszár Évát, Baloghné dr. Bajnai Ágnes* Budapest XIX. kerület 1. székhelyű közjegyző jelöltjeként.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőjelölti munkaviszony megváltozása

Dr. Kopár Bernadett, Oroszné dr. Balogh Mária pécsi 1. székhelyű közjegyző jelöltje munkaviszonyát 2002. december 31. napjával megszüntette, ezzel egyidejűleg a Pécsi Közjegyzői Kamara névjegyzékéből törölte. *Dr. Kopár Bernadett* tevékenységét a Magyar Országos Közjegyzői Kamara hivatalában jogi munkatársként folytatja.

Dr. Tímár Judit, Hódosiné dr. Papp Katalin debreceni közjegyző jelöltje 2003. február 14. napjától *Dr. Tímár Katalin* Berettyóújfalu 2. sz. székhelyre kinevezett közjegyzőnél folytatja tevékenységét.

Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése

Dr. Bálint Ildikó, Dr. Máté Erzsébet kaposvári 2. székhelyű közjegyző jelöltje munkaviszonyát 2002. december 16. napjával megszüntette; ezzel egyidejűleg a Pécsi Közjegyzői Kamara névjegyzékéből törölte.

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. január 23. napjával *Dr. Móritzné dr. Kiss Andreát, Dr. Tóth Erzsébet Katalin* Budapest XIII. kerület 3. székhelyű közjegyző jelöltjét törölte a közjegyzőjelöltek névjegyzékéből.

Tartós helyettes kirendelése

A Szegedi Közjegyzői Kamara elnöksége Kunszentmiklós székhelyre 2003. február 1. napjától 2003. március 31. napjáig *Dr. Virágh Pálné* kecskeméti közjegyzőt jelölte ki tartós helyettesként.

A megüresedett bonyhádi székhelyű közjegyzői állás betöltéséig és az új iroda megnyitásáig a Pécsi Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Iván Erika* Szekszárd 3. székhelyű közjegyzőt rendelte ki tartós helyettesként.

Cím- és telefonszám változások

Zsombokné dr. Pauer Piroska Tapolca 1. székhelyű közjegyző telefonszámai megváltoztak: Új telefonszáma: *87/510-862.* Faxszáma: *87/510-863.*

Kisné dr. Deme Mária gyöngyösi 2. székhelyű közjegyző irodájának új címe: *3200 Gyöngyös, Dr. Puky Árpád u. 6.* (Az iroda helyileg maradt, a változásra utcanévváltoztatás és újraszámozás miatt került sor).

Dr. Makk Miklósné hajdúböszörményi 1. székhelyű közjegyző új telefonszámai: *52/227-206, 52/229-200.* Telefon és fax: *52/280-520.*

Dr. Kormány Ildikó miskolci 1. székhelyű közjegyző irodájának új címe: *3530 Miskolc, Szemere u. 8. fsz. 2.* Tel.: 46/515-858. Tel./fax: *46/515-859.*

Dr. Nagy Endre békéscsabai közjegyző új címe: *5600 Békéscsaba, Pf.: 476, Andrássy út 37–43. II/305.,* Tel.: *66/524-598.* Fax: *66/524-597.*

Királyné dr. Nagy Judit békési közjegyző új címe: *5630 Békés, Pf.: 117, Széchenyi tér 17. fszt. 4.* Tel./fax: *66/416-522.*

Dr. Szabó Péter Tatabánya 2. számú székhelyre kinevezett közjegyző új irodájának címe: *2800 Tatabánya, Ságvári E. u. 42. fsz. 6.* Tel./fax: *34/311-334, 311-074.*

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

Polgári Jog I–III.

Kommentár a gyakorlat számára
(2. kiadás)

Szerzők: **Dr. Baranyai János, Dr. Benedek Károly, Dr. Bíró György, Dr. Gellért György, Dr. Harmathy Attila, Dr. Kaszainé dr. Mezey Katalin, Dr. Kisfaludi András, Dr. Kovács László, Dr. Köles Tibor, Dr. Kőrös András, Dr. Murányi Katalin, Dr. Patassy Benedek, Dr. Petrik Ferenc, Dr. Sárközy Tamás, Dr. Sóth Lászlóné, Dr. Szentiványi Iván, Dr. Vékás Lajos, Völgyesi Lászlóné dr., Dr. Wellmann György, Dr. Zlinszky János**
Szerkesztő: **Dr. Petrik Ferenc**

A HVG-ORAC Kiadó könyve egyedülállóan, egyetlen munkában tartalmazza a teljes hatályos polgári joganyagot. Értelmezi a polgári jog alapját képező Polgári Törvénykönyv (Ptk.) rendelkezéseinek tartalmát, bemutatja a különböző tudományos állásfoglalásokat az egyes kérdésekben összehasonlító kitekintéssel az angolszász és a német jogra is, a több ezer bírósági határozat feldolgozásával pedig ismerteti az irányadó bírósági gyakorlatot. Emellett feldolgozza a Ptk.-hoz kapcsolódó jogszabályok rendelkezéseit, így többek között a gazdasági társaságokról, az egyesületekről, a szövetkezetekről, az egyházakról, az értékpapírokról, a váltóról, a szerzői jogról, a védjegyekről és szabadalmakról, a lakásbérletről, a társasházakról szóló jogszabályok hatályos rendelkezéseit, segítve ezzel a polgári jog összetett rendszerében való könnyebb eligazodást a gyakorló jogászok számára.

Ára: 20 916 Ft + áfa (alapkötet + 11. pótlap) **Pótlapár: 30 Ft + áfa/oldal**

A kiadvány ára tartalmazza a Polgári jogi kodifikáció című folyóirat 4 számát!

Megjelent újdonság!

Szerződéstár

Kommentár a gyakorlat számára

Szerzők: **Dr. Balásházy Mária, Dr. Havasi Péter, Dr. Petrik Béla, Dr. Sándor István, Dr. Szűcs Brigitta**
Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**

A Szerződéstár a leggyakoribb polgári jogi szerződéseket tartalmazza (adásvétel, csere, szállítás, vállalkozás, bérlet, megbízás, fuvarozás, bizomány, szállítmányozás, ajándékozás, haszonkölcsön stb.). A kötet a jogi szabályozás, illetve gyakorlat bemutatását és a jogszabályhely pontos megjelölését követően az adott szerződéstípusban alkalmazott eltérő feltételeknek megfelelő, különféle biztosítékokat tartalmazó, más-más kikötéseket alkalmazó szerződésmintákat mutatja be.

Ára: 12 000 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0303

Megrendelem az ..... című kiadvány(ok)at ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Új folyóirat! *Megjelenik májusban!*

Családi Jog

Főszerkesztő: **Dr. Kőrös András**
Szerkesztők: **Dr. Bencze Lászlóné, Dr. Csiky Ottó, Dr. Grád András, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika**
Az utóbbi években a családjog iránti szakmai érdeklődés jelentősen nőtt, amit a családjogi tárgyú kiadványok (könyvek, kommentárok) emelkedő száma és sikere is jelez. Ezzel szemben ma még nem létezik egy kifejezetten családjogi tárgyú szakfolyóirat. A HVG-ORAC Kiadó a 2003 tavaszán induló, s háromhavonta megjelenő folyóiratával ezt a hiányt kívánja pótolni.
A folyóirat várható előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 4000 Ft + áfa

---

Hamarosan megjelenik!

Magyar családjog

(2. hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Filó Erika**
A kiadvány célja, hogy a teljesség igényével dolgozza fel a családjog teljes anyagát, röviden taglalva a családjog elméleti alapvetését, bemutatva a családjog hatályos rendelkezéseit, a bírói és gyámügyi joggyakorlat alapvető útmutatásait. Az Olvasó tájékoztatást kap a családokat érintő nemzetközi szabályokról is, például a külföldiekkel kötött házasságról, vagy a jogellenesen külföldre vitt gyermek visszahozatalának szabályairól.
A kötet második kiadása tartalmazza az első kiadás megjelenése óta bekövetkezett jogszabály-módosításokat is.
Várható ára: 4200 Ft + áfa

A végintézkedések

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**
A kötet a végintézkedésen alapuló öröklés szabályait dolgozza fel, bemutatja annak több évtizeden át kialakult, széles körű bírói gyakorlatát, választ adva a jogalkalmazásban felmerülő legújabb problémákra is. Részletesen foglalkozik a végintézkedés leggyakoribb formáival; a köz- és magánvégrendelettel, az öröklési szerződéssel, és ezek formai követelményeivel.
Ára: 3500 Ft + áfa

Családjogi és öröklési jogi iratmintatár

(2. hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Bodorné dr. Szűcs Ilona, Dr. Bókai Judit, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika, Dr. Kőrös András, Dr. Szegedi Noémi**
A kiadvány célja, hogy megkönnyítse a szerződéskötést és az okiratkészítést a családjog és az öröklési jog területén. Ennek érdekében a kötet egyaránt tartalmaz szerződéseket, egyoldalú jognyilatkozatokat (végrendelet, gyámnevezés) perbeli egyezséget és hatósághoz intézett beadványokat is, amennyiben a jogvita megegyezéses rendezése a hatóság közbeiktatása nélkül nem oldható meg.
Ára: 4900 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0303

Megrendelem az ..... című kiadvány(ok)at ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]
Megrendelem a **Családi jog** című folyóirat előfizetését ..... példányban.
(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

HAMAROSAN MEGJELENŐ KIADVÁNYAINK!

Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben

Szerzők: **Dr. Sándor István, Dr. Szűcs Brigitta**

A gazdasági életben – általában külföldi, és azon belül is nyugat-európai mintákat követve – számos olyan szerződéstípus jött létre, amelyek a magyar Ptk.-ban szerződéstípusként nem szerepelnek, de a mindennapi életben önálló elnevezést kaptak és önálló gyakorlati alkalmazásuk, bírósági gyakorlatuk alakult ki. Így a könyvben olyan szerződésekről olvashatnak, mint például a szindikátusi szerződés, a lízingszerződések, a franchise szerződések, vagyonkezelési szerződések a nem állami vagyon tekintetében, távollevők közötti kereskedelmi szerződések, az elektronikus kereskedelemben alkalmazott szerződések, együttműködési (kizárólagossági) szerződések. **Várható ára: 4800 Ft + áfa**

---

2. hatályosított bővített kiadás!

Az illetékjogszabályok magyarázata és gyakorlata

Szerző: **Dr. Lomnici Zoltán**

A könyv az Illetéktörvény magyarázatát adja. Az egyes rendelkezések tartalmának ismertetése mellett szerkesztett formában közreadja az elvi jelentőségű bírósági ítéleteket, az illetékhatóságnak az eljárási rendjét, és bemutatja az illetékügyben hozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának rendszerét. Az Olvasó megismerheti a költségmentességre vonatkozó lényegesebb rendelkezéseket és a kapcsolódó bírói gyakorlatot is. A könyv második kiadását az indokolja, hogy az első megjelenés óta módosult az Illetéktörvény, továbbá a Legfelsőbb Bíróság is több iránymutató új határozatot hozott a témában, amellyel fejlesztette a bírói gyakorlatot. **Várható ára: 4000 Ft + áfa**

A mediáció

(A közvetítői tevékenység)

Szerzők: **Dr. Barinkai Zsuzsanna, Dr. Bártfai Judit, Dr. Dósa Ágnes, Dr. Gulyás Kálmán, Dr. Herczog Mária, Dr. Horváth Éva, Dr. Kutas Mária, Dr. Lovas Mária**

A könyv célja, hogy bemutassa a hazánkban már működő békéltető, közvetítő testületek munkáját, nem hagyva ki a választottbírósági eljárás keretében folytatott közvetítést sem. A kötetben megtalálhatók azok az ügycsoportok, amelyekben a közvetítésnek már hazánkban is több éves múltja van (ezek elsősorban a családjogi konfliktusokhoz, a fogyasztóvédelemhez és az egészségügyhöz, valamint nagyobb vállalatok, cégek közötti szerződéses kapcsolathoz, munkajoghoz kapcsolódnak), és megismerheti az Olvasó a közvetítésre vonatkozó hazai jogkörnyezetet, ideértve az Országgyűlés által nemrégiben elfogadott, a közvetítői tevékenységről szóló törvény főbb rendelkezéseit. **Várható ára: 4500 Ft + áfa**

MEGRENDELŐ

KK 0303

Megrendelem az ..... című kiadvány(ok)at ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

INGATLANJOG CD és ONLINE

Az Ingatlanjog CD és Online tartalmaz:

- **ingatlan-nyilvántartási** kommentárt, az ingatlanok tulajdonára, forgalmazására, bérletére vonatkozó jogszabályokat, ismertetést a lakáshitelekről;
- a szakterületre vonatkozó hatályos magyar **joganyagot;**
- **jogeseteket** (a Bírósági Határozatok folyóirat és a Kiadó döntvénytárainak a témakörhöz kapcsolódó anyagai);
- szerződési **iratmintákat;**
- **formanyomtatványokat;**
- ingatlanjogi **fogalomtárat;**
- az ingatlanjogot érintő jogi iránymutatásokat;
- valamint folyamatos tájékoztatást a **jogszabályi változásokról.**

Az Online szolgáltatás előnye, hogy annak – a Kiadó szerkesztői által karbantartott – folyamatosan friss tartalma anélkül érhető el, hogy az előfizetőknek a kiadványt saját gépükön vagy belső hálózatukon kézzel frissíteni kellene: ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el helyettük. Így az Online előfizetők a kiadványt éves előfizetési rendszerben oly módon érhetik el, hogy ehhez csupán Internet kapcsolatra és a kiadó JAVA alapú megjelenítő felületére van szükségük, amely platformfüggetlenségével biztosítja, hogy Windows, Linux, Solaris, MacOS X rendszereken is működjön.

A CD a NextPage cég NXT SOLO programjával készül, melyet világszerte a legnagyobb jogi kiadók is használnak. Ez a program garantálja az egyszerű kezelhetőséget, valamint a gyorsaságot mind a megjelenítésben, mind a kereshetőségben. A kiadvány arculata könnyen beállítható egyedi igényeknek megfelelően is. A CD-ROM a következő operációs rendszereken működik: Windows 98, Windows ME, Windows NT 4.0, Windows 2000, Windows XP Professional.

áfa nélküli, nettó árak/év

Felhasználók száma:	1 fő	2 fő	3 fő	4 fő	5 fő	10 fő
Ingatlanjog CD	39 990 Ft	76 000 Ft	108 000 Ft	128 000 Ft	154 000 Ft	248 000 Ft
Ingatlanjog Online	39 990 Ft	76 000 Ft	108 000 Ft	128 000 Ft	154 000 Ft	248 000 Ft

Nagyobb hálózati felhasználás igénye esetén munkatársaink készséggel állnak rendelkezésére a **340-2304**-es és a **340-2305**-ös telefonszámokon!

MEGRENDELŐ

Megrendelem az **Ingatlanjog CD**-t egy évre, négyhavonkénti frissítéssel..... példányban.
Megrendelem az **Ingatlanjog Online**-t egy évre..... számú hozzáféréssel.
(Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf.: 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

4/2003. 7. évf., XLX. évf. 4. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
Az alapítványok és az egyesületek alapításának és működésének jogi kérdései – Dr. Rokolya Gábor / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
Jogbiztonság a bitek évszázadában – B. J. / 9
Élettársi nyilvántartás – T. Á. / 12

BÍRÓI SZEMMEL
Végrendeletekkel kapcsolatos jogesetek – K. A. / 14
A városi bíróság ítéletének indokolásából – Dr. Steiner Erika / 18

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 20

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI / 20
Közjegyzői kinevezések
Közjegyzőhelyettesek felvétele
Közjegyzőjelöltek felvétele
Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése
Tartós helyettes kirendelése
Cím- és telefonszám-változások
Miscellanea

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

Új kiadvány!

EU-jog és jogharmonizáció

Szerző: **Dr. Kecskés László**
A kiadvány előzménye az EK-jog és jogharmonizáció című, 1995-ben egy másik kiadónál megjelent, több kiadást megélt kötete. A tudományos igényű elemzés középpontjában továbbra is az európai integráció jogának, jogi életének vizsgálata és a jogharmonizációs tevékenység elemzése áll, most nagyobb figyelmet kapnak viszont az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének és a közösségi jog konzisztenciájának kérdései. Az aktualizálás, a jelentős tematikai bővítés és a magyar vonatkozású fejlemények nagyobb hangsúlya miatt azonban lényegében egy új könyvet vehet kezébe az Olvasó.
Várható ára: 5600 Ft + áfa

Új kiadvány!

Európai Bírósági ítéletek

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szerkesztők: **Dr. Fejes Gábor, Dr. Kocsis-Kupper Zsuzsanna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Szeibert Orsolya**
A vonatkozó közösségi jogszabályok többsége a jogharmonizációs programok alapján ugyan már bekerült a magyar jogba, bizonyos előírások pedig csak a csatlakozás után lépnek hatályba, kerülnek alkalmazásra, de a jogszabályok gyakorlati végrehajtása még ma is sok esetben kérdéses. Ezért is indokolt, hogy a szakemberek megismerkedjenek az európai jogalkalmazással, a végrehajtással kapcsolatos problémákkal.
A háromhavonta megjelenő füzetsorozat célja, hogy megismertesse a magyar jogalkotókkal és jogalkalmazókkal a legfontosabb európai jogeseteket (fogyasztóvédelem, társasági jog, közbeszerzés, versenyjog, eljárásjogi jogesetek, szellemi alkotások joga, családjog, emberi jogok, négy szabadság, közjog, mezőgazdaság stb. témakörökben) a magyar jogirodalomban egyedülállóan olyan módon, hogy feldolgozva azokat 2–3 oldalba tömörítve ismerteti a jogesetek lényegét, arra is figyelemmel, hogy a döntésekben használt jogi terminológiát is kellően visszaadja. A füzetekben megjelennek az Európai Bíróság legújabb esetei, de visszatekint a klasszikus, korábbi ítéletekre, továbbá egy újabb ítélet kapcsán bemutatásra kerülnek a korábbi ítéletekkel, elvekkel kapcsolatban időközben bekövetkezett értelmezésbeli módosítások, változások.
A füzetsorozat előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 7200 Ft + áfa

---

Új kiadvány!

Jogviták határok nélkül

Joghatóság, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása polgári ügyekben

Szerzők: **Dr. Brávácz Ottóné, Dr. Szőcs Tibor**
Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**
Eljárhat-e belföldi bíróság egy külföldi magánszeméllyel, vagy külföldi székhelyű vállalkozással szembeni jogvitában? Ha igen, érvényt lehet-e majd szerezni a határozatnak a marasztalt személy lakóhelye vagy székhelye szerinti államban, vagy pedig eleve hiábavaló lenne a belföldi perlés? Ez a két kérdéskör – a joghatóság, valamint a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása – képezi egy dinamikusan fejlődő új jogterület, a nemzetközi polgári eljárásjog „alfáját és ómegáját". A kézikönyv szerzőinek célja, hogy megkönnyítsék a jogalkalmazók eligazodását az e kérdésekre vonatkozó (a közelmúltban átfogóan módosított) hazai jogi szabályozásban, valamint a két- és többoldalú nemzetközi egyezmények rendelkezéseiben; továbbá kitekintést nyújtsanak az Európai Unió e tárgykörben eddig megalkotott szabályozására.
Ára: 5473 Ft + áfa

MEGRENDELŐ KK 0304

Megrendelem ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

Az alapítványok és az egyesületek alapításának és működésének jogi kérdései

1. Bevezetés

A civil szféra jelentősége

Magyarországon csaknem 25 000 alapítvány, 22 000 működő egyesület és 150 párt van. A társadalmi szervezetek nyilvántartását a Legfelsőbb Bíróság vezeti, miután a szervezeteket a megyei bíróságokon bejegyezték. A civil szervezetek számbeli gyarapodása megállt, a civil szektornak most már minőségi értelemben kell megerősödnie. A civil szervezetek évente mintegy 500 milliárd forintból gazdálkodnak, amelyből az állami támogatás mértéke eléri a 100 milliárd forintot. Alapelv, hogy a kormány tiszteletben tartja a nonprofit szervezetek függetlenségét és politikai semlegességét. A civil szervezetek idén az 1%-os felajánlásokból 5 milliárd forinthoz jutottak. Ebből az összegből közel 4 milliárd forintot az alapítványok, 900 millió forintot a társadalmi szervezetek, 200 millió forintot a közalapítványok kaptak. A könyvtári, levéltári, múzeumi, valamint a kulturális szórakoztató tevékenységet folytató szervezetek 65 millió forintot kaptak[1].

A 2003. évre vonatkozó költségvetési törvény szerint a támogatás mértéke eléri a 250 milliárd forintot.

A civil szférára vonatkozó szabályozás ismertetése előtt szeretném felhívni a figyelmet Dr. Lomnici Zoltánnak a tárgyban írott könyveire, amelyek a joggyakorlat kialakításához szükséges olyan jogeseteket is ismertetnek bőségesen, amelyek más forrásból nem ismerhetők meg.

2. Az alapítványok

Az alapítványokra vonatkozó szabályozást a Ptk. 74/A–74/G. §-ai tartalmazzák[2]. A Ptk. az alapítványok fogalmát nem határozza meg, csupán azt szabályozza, hogy magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság tartós közérdekű célra az alapító okiratban alapítványt hozhat létre. Az alapítvány jogi személy. Az alapítvány az alapító egyoldalú jognyilatkozatával, vagyon rendelkezésre bocsátásával, tartós közérdekű célra jön létre, amely az alapítótól független jogi személyiséggel rendelkezik. A Ptk. 29. §-a szerint a jogi személyekkel szemben alapvető követelmény, hogy a jogi személy létesítéséről szóló okiratban meg kell állapítani a jogi személy nevét, tevékenységét, székhelyét és képviselőjét. A képviselet szabályait a Ptk. tartalmazza, és egyben rögzíti a bankszámla felett való rendelkezés jogát is[3].

Az e körben irányadó bírósági gyakorlat szerint az alapítvány nyilvántartásba vételét végző bíróság vizsgálhatja, hogy az alapítvány a jogi személyekre vonatkozó követelményeknek megfelel-e és hogy az alapítványt az arra jogosultak hozták létre[4]. Vitás esetben kötelezheti a bíróság az alapítót jogi személyiségének igazolására. Fontos szabály, hogy a már nyilvántartásba vett gazdasági társaság hozhat csak létre alapítványt[5]. Az alapítvány fogalmi elemeiből következik, hogy az alapító egyoldalú jognyilatkozatával hozza létre az alapítványt, ezért az alapítói tisztségről lemondani nem lehet[6]. Az alapítvány a nonprofit szférába tartozik, ezért az alapítvány célja nem lehet gazdasági-vállalkozási tevékenység[7]. A bíróság ezt az elvet továbbfejlesztve kimondta, hogy az alapítvány tevékenységében nem lehet meghatározó a gazdasági-vállalkozási tevékenység[8].

Alapítványt végintézkedéssel is létre lehet hozni, azonban az alapítvány létrehozása és nyilvántartásba vétele csak azt követően rendezhető, ha a hagyaték sorsa már rendeződött. Ha egy alapítványt nyilvántartásba vettek, a bejegyzést követően már nincs mód arra, hogy az alapítók az alapítói tisztségükről lemondjanak, és az alapítói jogok átruházására sincs lehetőség[9].

Az alapítvány nyilvántartásba vételének szabályai

A Ptk. szerint az alapítványt a székhelye szerint illetékes megyei bíróság, illetőleg a Fővárosi Bíróság veszi nyilvántartásba. A kérelmet a bírósághoz az alapító nyújtja be. 2002. január 1-jétől a bíróság is gyakorolhatja az alapítói jogokat, ha az alapító jogutód nélkül szűnt meg. A bejegyzési kérelemnek teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt nyilatkozat felel meg. Ugyanakkor a jelenlegi szabályozás szerint az alapító okirathoz nincs előírva a teljes bizonyító erejű magánokirati forma, elegendő az, ha az alapító okiratot az alapító aláírja. Természetesen ügyvédi ellenjegyzésre, illetőleg közokiratba foglalásra sincs szükség. Várható, hogy e körben a jogszabályi gyakorlat változik, mivel jelenleg is folyik a nonprofit szférára vonatkozó jogszabályok felülvizsgálata. Felhívom a figyelmet arra, hogy az igazságügyi miniszter a Magyar Közlöny 2002. évi 113. számában megjelent 15/2002. (VIII. 30.) IM rendeletével módosította a társadalmi szervezetek és az alapítványok nyilvántartásának ügyviteli szabályait. Az új szabályozás lényege az, hogy a társadalmi szervezet és az alapítvány nyilvántartásba-vételi kérelmet, valamint a nyilvántartott adatokban bekövetkezett változás nyilvántartásba vétele iránti kérelmet a jogszabály melléklete szerinti nyomtatványon kell benyújtani. A másik módosítás, hogy az eljárt bíróság a bejegyzést követően számítógépes hálózaton értesíti az OITH-t, aki a jövőben az országos névjegyzéket vezeti. A rendelet 2003. január 1. napján lépett hatályba.

---

[1] Sajtótájékoztató a civil szervezetek 2001. évi tevékenységéről (Budapest, 2002. június).

[2] A Ptk. 1987. évi 11. számú tvr-rel módosított szabályai.

[3] Ptk. 74/A. §, Ptk. 29. § (2) és (3) bekezdése.

[4] Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 7. sz. állásfoglalással módosított 2. sz. állásfoglalása.

[5] BH 1998. 103. sz. jogeset.

[6] Legfelsőbb Bíróság Kny Ii. 227556/1999. (közli: Lomnici Zoltán: Az alapítványok és a közalapítványok 43. old.) a továbbiakban hivatkozás: Lomnici I.

[7] BH 1992. 604. sz. jogeset.

[8] BH 19922. 727. sz. jogeset.

[9] Ptk. Kommentár a Ptk. 74/A–74/G. §-aihoz.

A nyilvántartásba vételre egyébként a 112/1990. (VI. 13.) IM rendelet szabályai a mérvadók. A nyilvántartásba vételkor a bíróság az alapító okiratot és annak mellékleteit megvizsgálja, hogy az alapítvány a törvényben meghatározott feltételeknek megfelel-e és az okirat a törvényben meghatározott kellékeket tartalmazza-e. A bíróság eljárására a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 7. sz. állásfoglalásával módosított 2. sz. állásfoglalása vonatkozik. A bírósági eljárás illetékmentes. A 6/2001. sz. Alkotmánybírósági állásfoglalás szerint a 2001. évi CV. törvénnyel módosított Ptké. 91/A. § automatikus bejegyzési határidőt ír elő. E határidő a beadástól számított 60 nap.

A bíróság vizsgálata az alábbiakra terjed ki:

- az alapítvány neve a vonatkozó szabályoknak megfelel-e,
- tartós és közérdekű célra történt-e az alapítvány létrehozása,
- az alapítvány célját szolgáló vagyon rendelkezésre áll-e, illetőleg az alapítvány működésének megkezdéséhez elegendő-e.

Az irányadó bírósági gyakorlat szerint nem jegyezhető be az alapítvány, ha a kérelmező csak közalapítványt hozhat létre[10]. A bírósági nyilvántartásba vétel iránti nemperes eljárásban félként csak az alapító vehet részt. A kuratórium elnöke nem kérheti az alapítvány nyilvántartásba vételét, mivel arra kizárólag az alapító jogosult[11].

Az alapítvány a nyilvántartásba vétellel nyeri el jogi személyiségét. Fontos ezért leszögezni, hogy a bírósági bejegyzés nem az alapító okirat keltére visszamenőleges hatállyal eredményezi az alapítvány létrejöttét. Az előzőekből következik, hogy az alapítvány kezelője csak a nyilvántartásba vétel iránti eljárás jogerős befejezése után járhat el az alapítvány képviselőjeként. (BH 1992. 790. sz. jogeset)

A továbbiakban az alapító okirat tartalmi kellékeit kívánom részletezni. Az alapító okirat tartalmi kelléke, hogy abban pontosan meg kell jelölni az alapító személyét[12]. Ez azt jelenti, hogy az alapítók jogi személyiségét adott esetben a nyilvántartási adatok, például cégjegyzékszám megjelölésével kell beírni annak érdekében, hogy a bíróság azonosítani tudja az alapító személyét. Célszerű a jogi személy alapító jogi személyiségének igazolásához cégkivonatot csatolni. Fontos szabály továbbá, hogy az alapítók felsorolása mellett az általuk rendelkezésre bocsátott induló vagyont alapítónként részletezve feltüntetni, mivel a kötelezettségvállalás mértéke csak így derül ki az okiratból. Az alapító okirat fontos eleme a rendelkezésre bocsátott vagyon részletezése. A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 1. sz. állásfoglalása szerint a jogi személyiség elnyeréséhez, illetve a működéshez a rendelkezésre bocsátott vagyon nélkülözhetetlen feltétel. Az alapítvány formáját tekintve lehet nyílt vagy zárt alapítvány. Zárt alapítvány esetén már nem lehet csatlakozni az alapítványhoz, míg nyílt alapítvány esetén további szervezetek vagy személyek is tehetnek adományt az alapítvány javára. A bírósági gyakorlat szerint általában a félévi működéshez szükséges vagyont kell az alapításkor rendelkezésre bocsátani nyílt alapítvány esetén. A jegyzéskor a rendelkezésre bocsátott vagyon befizetését banki igazolással kell igazolni. Az alapító okirat tartalmazza a kezelő szerv (kuratórium) tagjainak név szerinti feltüntetését. A nyilvántartásba vétel iránti kérelemnek ezért melléklete a kuratóriumi tagok elfogadó nyilatkozata. A kuratórium tagjainak kijelölése az alapító feladata, ezt másra nem ruházhatja át[13].

Az alapítvány kuratóriumi tagjainak az elfogadó nyilatkozatban arról is nyilatkozniuk kell, hogy az alapítóval nincsenek közeli hozzátartozói vagy egyéb, önálló kuratóriumi tevékenységüket befolyásoló kapcsolatban[14].

Az alapítvány nevét úgy kell megválasztani, hogy megfeleljen a választott elnevezés a névkizárólagosság, a névvalódiság és a névszabatosság követelményeinek[15]. A névkizárólagosság jelenti azt, hogy a már korábban bejegyzett társadalmi szervezet elnevezésétől különbözik az alapítvány neve. A névkizárólagosság akkor valósul meg, ha a név egyediesítésre alkalmas, más társadalmi szervezettől a név alapján elhatárolható az alapítvány és a választott név kizárja az összetévesztés lehetőségét.

A névszabatosság azt jelenti, hogy a választott név megfelel a magyar helyesírás szabályainak.

A névvalódiság azt jelenti, hogy a választott elnevezés megfelel a társadalmi szervezet tényleges tevékenységének.

A nyilvántartásba vétellel kapcsolatos bírósági állásfoglalások, jogi esetek leszögezik, hogy a törvényi előírásokon túl egyéb feltételek nem írhatók elő az alapítókkal szemben.

Az alapítvány tevékenységének folytatásához szükséges képesítések vagy hatósági engedélyek meglétét a nyilvántartásba vételkor a bíróságnak nem kell vizsgálnia[16].

Az alapítványi cél közérdekűsége

A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 7. sz. állásfoglalásával módosított 2. sz. állásfoglalása előírja , hogy kizárólag a tartós és közérdekű célra rendelt vagyon tekinthető alapítványi vagyonnak és csak az ilyen vagyonhoz kapcsolódnak a pénzügyi és adózási kedvezmények. Közérdekűnek minősül a cél elsősorban akkor, ha a társadalom vagy egy szélesebb közösség érdekeit szolgálja. A kitűzött cél nem lehet elsősorban jövedelemszerző illetőleg vagyongyarapító jellegű, hanem az általános társadalmi értékítélet szerint is a köz érdekében álló célt szolgált. A Legfelsőbb Bíróság határozata szerint közérdekű az alapítvány célja, ha az egyének viszonylag szélesebb körének érdekeit szolgálja és elsődlegesen nem jövedelemszerző, illetve vagyongyarapító jellegű[17]. Ugyanakkor azt is leszögezte a bíróság egy másik határozatában, hogy egyetlen gyermek továbbtanulása és a továbbtanulás minőségi feltételeinek megteremtése nem szolgálja a köz érdekében álló célt[18].

Az alapítványi vagyon

A nyilvántartásba-vételi eljárás kapcsán esett szó, hogy az alapítónak az alapítvány vagyonát rendelkezésre kell bocsátania. Nyílt alapítvány esetén elegendő az alapítvány működésének megkezdéséhez szükséges induló vagyon rendelkezésre bocsátása[19]. Fontos leszögezni, hogy alapítvány bejegyzésére csak az induló vagyon megléte esetén kerülhet sor[20]. A bírósági nyilvántartásba vétel előtt

[10] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 22594/1996. Közli: Lomnici I. 51. old.
[11] Legfelsőbb Bíróság Kny. 27071/1997. Közli: Lomnici I. 55. old.
[12] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25123/1994. Közli: Lomnici I.71. old.
[13] Legfelsőbb Bíróság Kny I. 27100/1997. Közli: Lomnici I.122. old.
[14] BH 1998. 618. sz. jogeset.
[15] Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 1. sz. állásfoglalása.
[16] BH 1997. 313. sz. jogeset.
[17] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 27376/1996. Közli: Lomnici I. 95. old.
[18] Legfelsőbb Bíróság Kny. III. 27797/1997. Közli: Lomnici I. 97. old.
[19] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 27614/1995. Közli: Lomnici I. 107. old.
[20] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25813/1993. Közli: Lomnici I. 105. old.

csatlakozóként az alapítványt támogatni nem lehet[21]. A csatlakozók már nem válnak alapítókká. Az alapító okiratban meg kell jelölni az alapítványi vagyon felhasználásának módját. Ennek hiányában a bíróság az alapítványt nem jegyzi be. Az okiratnak egyértelműen kell azt tartalmaznia, hogy a vagyon az alapítványi célok megvalósítása érdekében milyen mértékben használható fel , vagyis az alapítványi vagyon hozadékán kívül a tőkét is lehet alapítványi célra fordítani. A bírói gyakorlat leszögezi, hogy az alapítványi célhoz viszonyítva a 100 000 Ft vagyon is kirívóan alacsony lehet[22].

Az alapítvány kezelő szerve

A Ptk. szerint az alapító az alapító okiratban kijelölheti a kezelő szervet, illetőleg ilyen célra külön szervezetet is létrehozhat. A kezelő szerv az alapítvány képviselője. Ha az alapító a kezelő szerv kijelöléséről nem gondoskodik, úgy a bíróság köteles a kezelő szerv kijelöléséről gondoskodni. Az alapítvány kezelő szerve a kuratórium. A nyilvántartásba vételhez szükséges a kuratóriumi tagok elfogadó nyilatkozata, amelyből kitűnik, hogy az alapító és a kuratórium tagjai között nem áll fenn olyan kapcsolat, amely alapján az alapító meghatározó befolyást gyakorolhat a vagyon felhasználására. Az alapítvány alapítójának közeli hozzátartozóját nem lehet az alapítvány kezelőjeként kijelölni. A kuratórium tagjainak a megbízása korábban határozatlan időre szólt, jelenleg határozott idejű is lehet. Az alapítvány alapítója nem lehet egyben az alapítvány egyik képviselője, nincs akadálya azonban annak, hogy az alapítvány kezelő szerveként kijelölt kuratórium tagja legyen[23].

Az alapító okirat módosítása

A Ptk. 74/B. § (5) bekezdése alapján az alapító az alapító okiratot indokolt esetben az alapítvány nevének, céljának és vagyonának sérelme nélkül módosíthatja. A módosításnál, illetőleg annak nyilvántartásba vételénél az alapítvány bejegyzésének szabályait kell alkalmazni. Fontos leszögezni, hogy az alapító okiratot csak az alapító módosíthatja, az alapítvány nem[24]. Az alapító okirat módosítása kiterjedhet minden olyan kérdésre, amely az eredeti alapítói szándékban megfogalmazott közérdekű cél megvalósítását nem veszélyezteti. Az alapító okirat módosítását ugyanakkor a kuratórium is javasolhatja. Fontos elhatárolási szempont, hogy az alapítvány céljainak sérelmét jelenti az alapító okirat módosítása oly módon, hogy az alapítvány céljait kibővítik, de az alapítvány vagyonának kiegészítésére ezzel egyidejűleg nem került sor[25]. Az alapítvány módosítására a bíróságnak sincs jogköre[26]. Ugyanakkor az alapító jogutódja eljárhat az alapítvány alapító okiratának módosítása érdekében[27].

Az alapítvány megszűnése

A Ptk. 74/E. §-a szerint a bíróság az alapítványt a nyilvántartásból törli, ha az alapító okiratban meghatározott cél megvalósult, az alapító okiratban meghatározott idő eltelt, vagy valamilyen feltétel bekövetkezett. Ugyancsak törli a bíróság az alapítványt, ha a bíróság az alapítványt megszünteti vagy más alapítvánnyal való egyesítését rendeli el. A kezelő szerv az alapítvány megszüntetését nem határozhatja el[28].

További megszűnési eset az, amikor a bíróság az ügyész keresete alapján az alapítványt megszünteti, ha céljának megvalósítása lehetetlenné vált, vagy ha jogszabályváltozás folytán a bejegyzést meg kellene tagadni. Az alapítvány megszűnése esetén nyílt alapítványnál az alapítók az alapítvány megmaradt vagyonát nem oszthatják fel egymás között. Zárt alapítvány esetén az alapítvány megszűnésekor megmaradó vagyon felhasználásáról csak az alapító jogosult dönteni, ez a jog nem ruházható át a kezelő szervre[29]. Végül említést kell tenni a közalapítványokról is, amelyeket az 1993. évi XCII. törvény szabályozott, mint új jogi intézményt.

A közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, valamint a helyi önkormányzat vagy kisebbségi önkormányzat képviselő-testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre[30]. Közalapítvány alapítására jogosult szerv alapítványt csak közalapítványként hozhat létre. Ilyen közalapítványi cél lehet például egy iskola létesítése. A közalapítvány esetében sem jelölhető ki olyan kezelőszerv, amelyben az alapítók a döntéshozatalra döntő befolyást gyakorolhatnak[31]. A közalapítvány alapító okiratában sem módosítható és egészíthető ki az alapítvány eredeti célja[32]. Egyébként a közalapítvány nyilvántartásba vételére és módosításának, valamint megszűnésének eseteire az alapítvány általános szabályai az irányadók.

3. Az egyesületek

Az alkotmány értelmében a Magyar Köztársaságban az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket létrehozni, illetve azokhoz csatlakozni. Az egyesülési jogról szóló törvény szerint az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer és biztosítja annak zavartalan gyakorlását. Az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van arra, hogy másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre, vagy azok tevékenységében részt vegyen. Az egyesülési jogot azonban csak a jogszabályok által meghatározott keretek között lehet gyakorolni. A társadalmi szervezeteknek külföldi természetes és jogi személyek is lehetnek a tagjai. Az egyesülési jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt és bűncselekmény elkövetésére való felhívást, és nem járhat más jogainak és szabadságának sérelmével. A bírósági gyakorlat szerint nem alapítható egyesület közszolgálati rádióállomás létrehozására és működtetésére[33]. A nonprofit szféra szabályaiból következik, hogy a gazdasági vállalkozási tevékenység végzése céljából létreho-

[21] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 28125/1996. Közli: Lomnici I. 220. old.
[22] BH 1992. 350. sz. jogeset.
[23] BH 1991 368. sz. jogeset.
[24] Legfelsőbb Bíróság Kny. 28125/1996. Közli: Lomnici I. 220. old.
[25] Legfelsőbb Bíróság Kny. IV. 28002/1998. Közli: Lomnici I. 245. old.
[26] Legfelsőbb Bíróság Kny. 28125/1996. Közli: Lomnici I. 220. old.
[27] Legfelsőbb Bíróság Kny. I. 28092/1997. Közli: Lomnici I. 253. old.
[28] BH 1997. 314. sz. jogeset.
[29] Legfelsőbb Bíróság Kny. III. 28709/1996. Közli: Lomnici I. 2722. old.
[30] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 27120/1995. Közli: Lomnici I. 283. old.
[31] BH 1999. 392. sz. jogeset.
[32] BH 1999. 4228. sz. jogeset.
[33] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. II. 25048/1994. Közli: Lomnici Zoltán: Egyesületek 27. old., a továbbiakban hivatkozás: Lomnici II.

zott egyesület akkor sem vehető nyilvántartásba, ha az egyesület célja nem az üzleti haszonszerzés[34]. További korlátot jelent, hogy az értékpapír törvény (jelenleg: tőkepiaci törvény) hatálya alá tartozó tevékenység egyesületi keretek között nem folytatható[35]. Gázépítő közösséget egyesületi nyilvántartásba nem lehet bejegyezni[36].

A társadalmi szervezet fogalma

A társadalmi szervezet olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alapul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik és céljának elérésére szervezi a tagjainak tevékenységét. Az egyesület fogalmát a Ptk. 61. §-a határozza meg. Az egyesület olyan önkéntesen létrehozott önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályával meghatározott céllal alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik és céljának elérése érdekében szervezi tagjai tevékenységét. Az egyesület jogi személy. Ugyanakkor a törvény nevesíti a társadalmi szervezet között a tömegmozgalmakat és a pártokat, valamint a szakszervezetet. A tömegmozgalom tevékenységében nem nyilvántartott tagok is részt vehetnek. Pártnak és szakszervezetnek csak magánszemélyek lehetnek a tagjai. A társadalmi szervezet alapításához az szükséges, hogy legalább 10 alapító tag a szervezet megalapítását kimondja, alapszabályát megállapítsa, ügyintéző és képviseleti szerveit megválassza. Ezt követően kell kérni a társadalmi szervezet bírósági nyilvántartásba vételét. A társadalmi szervezet nyilvántartásba vétellel jön létre[37]. Az egyesületre a társadalmi szervezetre vonatkozó szabályok az irányadók. A nyilvántartásba vételhez csatolni kell a társadalmi szervezet alapszabályát. Az alapszabályban rendelkezni kell a szervezet nevéről, céljáról, székhelyéről és szervezetéről. A törvény kizáró rendelkezésének hiányában a társadalmi szervezet az alapszabályában szabadon rendelkezik a tagok jogairól és kötelességeiről[38]. A társadalmi szervezet autonómiája körébe tartozik annak meghatározása, hogy milyen feltételek mellett teszi lehetővé a tagként való felvételt, az ilyen korlátozó feltétel nem sérti az egyén egyesülési jogát[39]. Az alapszabálynak az egyesület vagyonának forrásairól, de legalább a tagdíj fizetéséről is kell rendelkeznie[40]. Az egyesületek nyilvántartásba vételét az alapítványokhoz hasonlóan a megyei (Fővárosi) bíróságok végzik. A bírósági nyilvántartásba vétel a jogi személyiség elnyerésének a feltétele. A nyilvántartásba vétel tehát konstitutív hatályú, mivel a jogi személyiséget keletkezteti. A bíróság a bejegyzési eljárás során vizsgálja, hogy arra jogosultak vettek-e részt az egyesület megalapításában. A kényszeregyesületek, például a vízgazdálkodási társulatok nem minősülnek egyesületnek[41]. A nyilvántartásba vételre irányuló kérelmet a társadalmi szervezetek képviseletére jogosult személy nyújtja meg. A bíróság a nyilvántartásba vételről soron kívül, nemperes eljárás keretében dönt. A bíróság a határozatát az ügyészségnek is kézbesíti. A társadalmi szervezet nevét, székhelyét vagy képviselője nevét érintő változás bejelentésekor a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a bejelentést arra jogosult teszi-e meg, illetőleg, hogy a bejelentés alapjául szolgáló határozatot a társadalmi szervezet megfelelő szerve hozta meg[42].

A nyilvántartásba vételhez a kérelem mellett mellékelni kell az alapszabályt, valamint az alakuló ülés jegyzőkönyvét. Az alapszabály összeállításánál figyelembe kell venni, hogy a bíróság és az ügyészség a bejegyzési eljárás során vizsgálja a demokratikus önkormányzat elvei érvényesülését. Az alapszabály kötelező tartalmi kelléke az egyesület neve, célja, székhelye, szervezete és képviselőnek megjelölése. Az egyesülési törvény értelmében az egyesület elnevezése és célja nem keltheti azt a látszatot, hogy a társadalmi szervezet a tevékenységét más jogi személy tevékenységéhez kapcsolódóan fejti ki. A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 1. sz. állásfoglalása szerint vizsgálni kell, hogy a társadalmi szervezet elnevezése megfelel-e a névkizárólagosság, névszabatosság és a névvalódiság követelményeinek. Társadalmi szervezet bejegyzését meg kell tagadni, ha választott neve sérti a névkizárólagosság elvét[43]. A Legfelsőbb Bíróság a névhasználat jogszerűségét több alkalommal is vizsgálta. Problémát jelentett, hogy milyen esetben használhatja a szövetség kifejezést a társadalmi szervezet. A Legfelsőbb Bíróság a vitát úgy zárta le, hogy a szövetség kifejezést akkor is használhatja a társadalmi szervezet, ha nem társadalmi szervezetek szövetségeként jött létre[44]. A névhasználatnál kiemelendő, hogy az egyesületek jogosultak a szponzoraik nevét saját elnevezésükben feltüntetni[45]. Ugyanakkor a kamarai törvény miatt egyesület nem használhatja nevében a kamara megjelölést, azonban a kamara idegen nyelvű kifejezését már feltüntetheti a nevében[46]. Az egyesület elnevezése nem kelthet olyan hatást, amely nem felel meg a tevékenységi körnek[47]. A társadalmi szervezet székhelyét a településjegyzékben szereplő hivatalos helyiségnév szerint meg kell jelölni[48].

A tagok jogai és kötelezettségei

Az egyesülési törvény alapján a társadalmi szervezet ügyintéző és képviseleti szervének magyar állampolgár Magyarországon letelepedett, illetőleg Magyarországon tartózkodási engedéllyel rendelkező nem magyar állampolgár, valamint a társadalmi szervezet nemzetközi jellege esetén más nem magyar állampolgár tagja lehet. Minden esetben feltétel, hogy a tag nincs eltiltva a közügyek gyakorlásától. A bírósági gyakorlat értelmében kiskorú is tagja lehet társadalmi szervezetnek, de az egyesület képviselője nem lehet kiskorú személy[49].

A tag joga, hogy részt vehet a társadalmi szervezet tevékenységében és rendezvényein, választhat és választható a társadalmi szervezet szerveibe és köteles eleget tenni az alapszabályban meghatározott kötelességeinek. A társadalmi szervezet tagjai egyenlők, ezért a bírósági gyakorlat szerint a tagegyenlőség elvét sérti, ha a fizetendő tagdíj mértékétől függően állapítják meg a szavazati jog terjedelmét[50]. A közgyűlésen érvényes döntés csak akkor születhet,

[34] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25043/1993. Közli: Lomnici II. 29. old.
[35] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. II. 25220/1992. Közli: Lomnici II. 32. old.
[36] BH 1992. 130. sz. jogeset.
[37] 1989. évi II. tv. 3-4. §§.
[38] BH 2001. 346. sz.. jogeset.
[39] BH 1993. 120. sz. jogeset.
[40] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25137/1994. Közli: Lomnici II. 62. old.
[41] Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 1. sz. állásfoglalása.
[42] BH 1992. 493. sz. jogeset.
[43] BH 19922. 721. sz. jogeset.
[44] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25173/1993. Közli: Lomnici II. 120. old.
[45] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25913/1993. Közli: Lomnici II. 122. old.
[46] Legfelsőbb Bíróság Kny. III. 27007/1997. Közli: Lomnici II. 124. old.
[47] BH 2000. 84. sz. jogeset.
[48] BH 2001 499. sz. jogeset.
[49] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 27860/1996. Közli: Lomnici II. 130. old.
[50] BH 1996 280. sz. jogeset.

ha a tagokat a közgyűlés időpontjáról, helyszínéről és napirendjéről értesítik. Nincs helye a választás, a szavazati jog gyakorlása körében az életkor szerinti megkülönböztetésnek[51].

A társadalmi szervezet tagját megilleti az a jog, hogy a szervezet valamely szervének törvénysértő határozatát a tudomásszerzéstől számított 30 napon belül a bíróság előtt megtámadhatja. Ha a tag a határozat meghozatalánál jelen volt, akkor a tudomásszerzés időpontja ettől az időponttól számítódik. A határidő elmulasztása esetén igazolási kérelemnek nincs helye[52]. A bíróság csak akkor semmisítheti meg a társadalmi szervezet valamely szervének határozatát, ha a határozat törvénysértő, vagy a társadalmi szervezet belső szabályzataiba ütközik[53].

A társadalmi szervezet szervei

A társadalmi szervezet legfelsőbb szerve a tagok összessége, vagy a tagok által közvetlenül vagy közvetett úton választott testület. A törvény szerint a legfelsőbb szervet szükség szerint, de legalább 5 évenként kell összehívni. Akkor is össze kell hívni a legfelsőbb szervet, ha a bíróság elrendeli, vagy a tagok egyharmada (vagy alapszabály szerinti hányada) az ok és cél megjelölésével ezt kívánja.

A társadalmi szervezet legfelsőbb szervének hatáskörébe tartozik:

- az alapszabály megállapítása és módosítása,
- az éves költségvetés meghatározása,
- az ügyintéző szerv évi beszámolójának az elfogadása,
- a társadalmi szervezet más társadalmi szervezettel való egyesülésének vagy feloszlásának kimondása,
- döntés minden olyan ügyben, amelyet az alapszabály a kizárólagos hatáskörébe utal[54].

E körben irányadó bírósági gyakorlat szerint törvénysértő az ügyintéző és képviseleti szerv tagjainak nyílt szavazással történő megválasztása, ha a nyílt szavazást az alapszabály nem rendeli el[55]. Az alapszabályban rögzíteni kell az elnökséget megválasztó fórumot[56]. Az elnökség a közgyűlés, illetve a küldött közgyűlés jogait nem gyakorolhatja. Ami a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik, azt más szerv nem gyakorolhatja. Az egyesülési jogról szóló törvény szerint a társadalmi szervezet feloszlását a közgyűlésnek kell kimondania, az egyesület elnökének ilyen tartalmú bejelentése alapján a bíróság a nyilvántartásból való törlést nem rendelheti el[57]. A társadalmi szervezetek az egyesülési törvény szerint szövetséget hozhatnak létre. A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 1. sz. állásfoglalása szerint szövetség csak akkor vehető nyilvántartásba, ha legalább két, már nyilvántartásba vett társadalmi szervezet alapítja meg a szövetséget. A nyilvántartásba vételkor vizsgálni kell, hogy az alapítás a törvényben meghatározott szervezeti feltételeknek megfelel-e és az alapszabály a törvényben írt kellékeket tartalmazza[58].

A társadalmi szervezetek megszűnése

A társadalmi szervezet megszűnik feloszlással, más társadalmi szervezettel való egyesüléssel, feloszlatással, illetőleg a megszűnés megállapításával. A társadalmi szervezet szétválással is megszűnhet, s egyben a jogutód társadalmi szervezetről is dönthet[59].

A társadalmi szervezet feloszlását a legfelsőbb szerv határozhatja el, ugyancsak törvény szerint hatáskörébe tartozik más társadalmi szervezettel való egyesülésnek a kimondása. A feloszlatás és a megszűnés megállapítása bírósági döntéssel történhet. A társadalmi szervezet megszűnését a bíróság abban az esetben állapítja meg, ha már legalább egy éve nem működik, vagy a tagjainak a száma tartósan 10 fő alá csökken. A bíróság az ügyész keresete alapján jár el. A bírósági gyakorlat szerint az alapszabály csak a törvényben írt megszűnési esetekről rendelkezhet, így az alapszabály a felszámolást, mint az egyesület megszűnését eredményező okot nem tüntetheti fel[60]. Az egyesület törlése iránti kérelmet el kell utasítani, ha nincsen érvényes közgyűlési határozat[61].

4. A törvényességi felügyelet kérdései a nonprofit szférában

Az ügyészség az alapítványok és a társadalmi szervezetek működése felett törvényességi felügyeletet gyakorol. Az alapítványok esetében a Ptk. 74/F. §-a, míg az egyesületek esetén az egyesülési törvény 19. §-a adja meg a törvényességi felügyelet jogi alapját. Az ügyészség alapvetően a jogszabály szerinti működést vizsgálja, de nem felügyeli az alapítvány gazdálkodásának törvényességét és célszerűségét. Az ügyész által az alapítvány ellen indított per a megyei (Fővárosi) bíróság hatáskörébe tartozik[62]. A bíróság az ügyész keresete alapján szüntetheti meg az alapítványt. Az egyesület megszüntetése esetén az ügyészség nem rendelkezhet a megszűnt társadalmi szervezet vagyonáról[63]. Az egyesülési jogról szóló törvény szerint a bíróság az ügyész keresete alapján megsemmisítheti a társadalmi szervezet törvénysértő határozatát és új határozat hozatalát rendelheti el. A működés törvényességének helyreállítása céljából összehívhatja a társadalmi szervezet legfelsőbb szervét. Ha a társadalmi szervezet működésének törvényessége másként nem biztosítható, tevékenységét felfüggesztheti és az ellenőrzésére felügyelő biztost rendelhet ki. Feloszlathatja a társadalmi szervezetet, ha annak működése törvénybe ütközik és megállapíthatja a társadalmi szervezet megszűnését, ha legalább egy éve nem működik, vagy tagjainak száma tartósan a törvényi létszám alatt van.

5. A közhasznú szervezetek

A közhasznú szervezetekről szóló jogszabály[64] szerint közhasznú szervezetnek minősíthető a Magyarországon nyilvántartásba vett társadalmi szervezet, alapítvány, közalapítvány, közhasznú társaság vagy köztestület. A bíróság előtt az alapítvány vagy a társadalmi szervezet köteles az alapszabályát vagy az alapító okiratát a tör-

[51] Lásd 49. sz. lábjegyzet.
[52] BH 1990. 400. sz. jogeset.
[53] BH 1992. 724. sz. jogeset.
[54] 1989. évi II. tv. 11–12. §.
[55] Legfelsőbb Bíróság Kny. II. 28226/1995. Közli: Lomnici II. 164. old.
[56] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25713/1993. Közli: Lomnici II. 166. old.
[57] BH 1993. 121. sz. jogeset.
[58] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25163/1993. Közli: Lomnici II. 182. old.
[59] BH 1996. 281. sz. jogeset.
[60] Legfelsőbb Bíróság Kny. IV. 27042/1998., és Legfelsőbb Bíróság Kny. III. 228507/1996. Közli: Lomnici II. 198–200. old.
[61] Legfelsőbb Bíróság Kny. I. 28111/1995. Közli: Lomnici II. 192., 204. old.
[62] BH 1995. 187. sz. jogeset.
[63] Legfelsőbb Bíróság Kpkf. I. 25471/1993. Közli: Lomnici II. 189. old.
[64] 1997. évi CLVI. tv. a közhasznú szervezetekről.

vény rendelkezései szerint módosítani, illetve kiegészíteni. Közhasznú szervezetként már a megalakuláskor létrejöhet az egyesület vagy az alapítvány, illetve a későbbiek során is módosíthatja a tevékenységét. A kuratórium nem jogosult módosítani az alapító okiratot a közhasznú szervezetként történő nyilvántartás érdekében[65]. A bírósági eljárásban meg kell jelölni, hogy a társadalmi szervezet vagy alapítvány közhasznú vagy kiemelten közhasznú szervezetként kéri a nyilvántartásba vételét. A közhasznú szervezetté nyilvánításhoz a törvényben közhasznúként megjelölt tevékenység segítése, támogatása elegendő[66].

A közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vételhez a létesítő okiratnak az alábbiakat kell tartalmaznia:

- milyen, a törvényben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat (törvény mellékletének felsorolásaiból) és ha tagsággal rendelkezik, nem zárja ki, hogy tagjain kívül más is részesülhessen a közhasznú szolgáltatásokból,
- vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében, azokat nem veszélyeztetve végez,
- gazdálkodása során elért eredményét nem osztja fel, azt a létesítő okiratában meghatározott tevékenységre fordítja,
- közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független és azoknak anyagi támogatást nem nyújt.

Egyesület közhasznúsági nyilvántartásba csak akkor vehető, ha alapszabálya pontosan meghatározza azt, hogy tagjain kívül kik és milyen formában részesülhetnek közhasznú szolgáltatásaiból[67].

A kiemelten közhasznú szervezeteknél többletfeltételként írja elő a jogszabály, hogy olyan közfeladatot látnak el, amelyről valamely állami szervnek vagy helyi önkormányzatnak kell gondoskodnia. A kiemelkedően közhasznú szervezet a közhasznú tevékenységet maga látja el[68]. Továbbá tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait a helyi vagy országos sajtó útján is nyilvánosságra kell hoznia. A bírósági gyakorlat szerint a közhasznú szervezetté nyilvánításnak nem feltétele, hogy a társadalmi szervezet a közhasznú tevékenységet kizárólagosan végezze. Közhasznúvá minősíthető a vallási jellegű tevékenységet végző egyesület is, ha közhasznú szolgáltatásaiból a tagjai mellett más is részesülhet[69]. Az alapítvány közhasznú szervezetként való nyilvántartásba vételének nem akadálya, hogy az alapítvány egy meghatározott területen bizonyos tevékenységet végzők – pl. egy település sportoló fiataljainak – támogatására jött létre[70]. Közhasznú szervezet szervezeti és működési szabályzatát a bíróságnak be kell mutatni[71].

A közhasznúsági nyilvántartásba vétellel a szervezet adatai kiegészülnek, a közhasznúsági fokozatra a közhasznú jogállás megszerzésének, módosításának és törlésének időpontjára vonatkozó adatokkal.

Az alapítványokra és az egyesületekre vonatkozó jogszabályok

1959. évi IV. tv. Második rész VI. fejezet 74/A–74/G. § az alapítványokról.

1997. évi CLVI. tv. a közhasznú szervezetekről.

115/1992. (VII. 23.) Korm. rendelet az alapítványok gazdálkodási rendjéről.

12/1990. (VI. 13.) IM rendelet az alapítványok nyilvántartásának ügyviteli szabályairól.

1959. évi IV. tv. 21–61. §-ok az egyesületekről.

1989. évi II. tv. az egyesülési jogról.

1989. évi XXXIII. tv. a pártok működéséről és gazdálkodásáról.

114/1992. (VII. 23.) Korm. rendelet a társadalmi szervezetek gazdálkodó tevékenységéről.

6/1989. (VI. 8.) IM rendelet a társadalmi szervezetek nyilvántartásának ügyviteli szabályairól.

15/2002. (VIII. 30.) IM rendelete a társadalmi szervezetek és az alapítványok nyilvántartása ügyviteli szabályainak módosításáról.

Felhasznált szakirodalom

1. A Polgári Törvénykönyv kommentárja (Complex CD jogtár 6.)

2. A Polgári Törvénykönyv magyarázata I–II. Budapest, KJK, 1998.

3. Közigazgatási Döntvények (Complex CD Jogtár)

4. Dr. Lomnici Zoltán: *Az alapítványok és a közalapítványok,* HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2002

5. Dr. Lomnici Zoltán: *Egyesületek,* HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2000.

6. Fehérvári Szilvia: *A nonprofit szféra szabályozása,* Jogi tanulmányok, 1997.

Dr. Rokolya Gábor
közjegyzőhelyettes
Budapest

[65] BH 2000. 514. sz. jogeset.
[66] BH 2200. 571. sz. jogeset.
[67] BH 2000. 469. sz. jogeset.
[68] BH 22001.450. sz. jogeset.
[69] Legfelsőbb Bíróság Kny. III. 28419/1998. Közli: Lomnici II. 247. old.
[70] BH 2001. 199. sz. jogeset.
[71] BH 2000. 38. sz. jogeset.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

Jogbiztonság a bitek évszázadában

1. A digitális levéltár megvalósításáról szóló döntés előzményei

1.1. A MOKK által fenntartott közjegyzői levéltár

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (Ktv.) 1997. évi módosítása a közjegyzői levéltárak vezetését a megyei bíróságoktól a MOKK hatáskörébe utalta. A MOKK a központi levéltárat Budapesten működteti, a levéltári anyag mennyisége az elmúlt 5 évben annak ellenére jelentősen megnőtt, hogy a közjegyzők korösszetételének megfelelően csak néhány kollégánk szolgálata szűnt meg. A MOKK által készített felmérés szerint néhány év múlva jelentős számú kolléga tölti be a 70. életévét, amikor majd 15–20 év anyagát kell tőlük átvenni és elhelyezni a levéltárban. Ez a feladat a területi kamara elnökségénél és a levéltárnál évente akár többszázezer okirat átadás-átvételét (ellenőrzését) jelenti majd.

Különös nehézséget és előre nem tervezhető költséget okoz a területi és az országos kamarának azon közjegyzők levéltári anyagának átvétele, akik hirtelen válnak meg szolgálatuktól és anyaguk előkészítetlen.

A közjegyzői okirat nem selejtezhető, a közjegyző köteles biztonságos őrzéséről gondoskodni és szolgálatának megszűnésekor a közjegyzői levéltár részére átadni. Ezen okiratok 50 évi őrzési idő elteltével adhatók tovább az állami levéltárnak.

A közjegyzői okirat a közjegyző tevékenységének olyan „terméke", amely nem kerül sem az ügyfél, sem a közjegyző tulajdonába, ez végső soron a Magyar Államé. A „termék" ellenértéke a közjegyzőnél jelentkezik – az adókon keresztül abból a Magyar Állam is részesül – ez az ellenérték azonban nem csak a munka elvégzését foglalja magában, hanem azt is, hogy a „termék" a közjegyző, ezt követően a közjegyzői levéltár, majd az állami levéltár őrizetében örökre fennmarad és hozzáférhető. A dolog természetéből adódóan a levéltári őrzés 50 évét nem az a közjegyző finanszírozza, aki az okirat elkészítéséért ellenértéket kapott, hanem valójában a következő generáció közjegyzői, akik kamarai tagdíjukon keresztül a levéltárat fenntartják. Már ma előre látható, hogy az állami levéltárnál a terjedelmes papírokirati anyag őrzéséről hely- és költségtakarékosabb megoldásra kell áttérni.

1.2. Hagyatéki ügyek fellelhetősége

A hagyatéki és más nemperes ügyek a jogerős befejezést követő 2 év elteltével a bírósági levéltárba kerülnek és meghatározott őrzési idő után selejtezhetők. A hagyatéki ügyek intézése során egyes érdekeltek, hatóságok számára nehézséget okoz az illetékes közjegyző, illetve a korábban befejezett hagyatéki ügy feltalálása. Az öröklési igények elévülésére vonatkozó speciális szabály miatt ez az igény a haláleset után évtizedekkel is felmerülhet, amikor az államigazgatási iratok már régen selejtezés áldozataivá váltak. A közjegyzői illetékesség az elmúlt évtizedben – új álláshelyek létesítése miatt – gyakran változott, ezért a hozzáértőnek is egyre nehezebb nyomon követni, melyik közjegyző volt illetékes adott örökhagyó után a hagyatéki ügy tárgyalására.

A nemperes eljárások esetén tehát nem az a probléma, hogy őrizetünkben kell tartani az iratokat, hanem fordítva, az, hogy kikerül az őrizetünkből, illetve elsősorban az, hogy központi nyilvántartás ezekről nem létezik.

1.3. Közjegyzői okiratok és nemperes határozatok digitalizálása és központi nyilvántartása

Az ügykönyvben nyilvántartott közokiratok és a jogerős nemperes határozatok számítástechnikai eszközökkel történő központi nyilvántartása és folyamatosan a digitalizált levéltárba helyezése gyors és egyszerű keresést, tartós és biztonságos tárolást biztosít. A későbbiekben kifejtett módon enyhítheti a levéltár fenntartásával kapcsolatos területi és országos kamarai munkaterhet és költségeket.

A közokiratok archiválása külső cégre megnyugtatóan nem bízható, kizárólag közjegyzői hatáskörben képzelhető el. Az adatokhoz való hozzáférést azonban – a jogi és a műszaki feltételek függvényében – fokozatosan az erre az ügyfél által feljogosított harmadik személyek részére is lehetővé kell tenni.

1.4. Feljogosított harmadik személyek

Feljogosított harmadik személy alatt mindenekelőtt a hivatalban lévő közjegyzőket értjük. Amennyiben az okiratban érdekelt fél így rendelkezik, meghatározott másik közjegyző hozzáférése az okirathoz megkönnyítheti többek között a távollévők közötti ügyletkötést, a meghatalmazáshoz történő gyors hozzáférést.

Amint azonban ennek feltételei a fogadó oldalon is biztosítottak, szabályozott keretek között feljogosított harmadik személyként hozzáférést lehet biztosítani a bíróságok és más hatóságok (földhivatal, önkormányzat, cégbíróság, az illetékhivatal) számára.

1.5. Távlatok

A már teljesen kifejlesztett rendszer a jogi szolgáltatások területén lényeges egyszerűsítést és gyorsítást tesz majd lehetővé.

A közokiratok digitális archiválásával a közjegyzői kar Magyarországon is az elektronikus társadalom részévé kíván válni. Ne legyen akadály a közjegyző, illetve a közjegyzői eljárás az ún. elektronikus kereskedelem, illetve elektronikus kormányzás elterjedésében, ezen eszközök térhódítása, hatékonyabb és egyszerűbb ügymenet igénye esetén is legyen képes maradéktalanul ellátni közjegyzői hatáskörbe tartozó feladatait. Ugyanakkor érvényesüljön változatlanul a közjegyzői eljárás számos előnye: a jogviták megelőzése, a bíróságok tehermentesítése, a jogérvényesítési költségek csökkentése, az esélyegyenlőség biztosítása.

2. Közokirat és cyberspace, történeti áttekintés

A jogügyletek, jognyilatkozatok valamennyi jogterületen a beszédre, illetve az írásra épülnek. Az írásjeleket az idők során különböző hordozóeszközökre: kőre, agyagtáblára, papíruszra, pergamenre vagy papírra helyezték el. Az ekképp létrejött dokumentum (az okirat) nem más, mint a gondolatoknak jelek segítségével való kifejezése és rögzítése. A beszéd és az írás az emberi érzékszervekkel közvetlenül érzékelhető.

A jelek segítségével rögzített okiratok bizonyító ereje azért is jelentős, mert az eredeti irat megváltoztatása, az utólagos beszúrás, radírozás, változtatás látható és felismerhető, technikai eszközökkel ennek időpontja, kézírás esetén akár szerzője is megállapítható.

A különböző hordozóeszközök azonban a tartósság, olvashatóság és elpusztíthatóság szempontjából eltérnek egymástól. Még a kőbe vésett írásjel is ki van téve az erózió romboló hatásának, az agyagtábla törékeny, a papírusz és a papír az elemi csapásoknak (tűz, víz) és egyes élősködőknek, vegyi hatásoknak nehezen vagy egyáltalán nem áll ellen. Feledésbe merülhetnek egyes írásjelek, melyek csak nagy fáradsággal és szakértelemmel, hosszú idő alatt fejthetők meg.

A hagyományos hordozóeszközök tartóssága tehát korlátozott, nagyban függ a konzerválásra és megőrzésre fordított energiától, az okirat tartalmának visszanyerése pedig attól is, hogy bizonyos – a megfejtésükhöz szükséges – ismereteket sikerül-e generációkon át megőrizni. Ma az okiratokat a csúcstechnika igénybevételével számítógépen és lézernyomtatóval állítjuk elő. A hordozóeszköz – a sérülékeny és múlandó papír – azonban igen könnyen elenyészik.

A digitális levéltár képes kiküszöbölni a benne tárolt közokiratok szándékos megsemmisítésének és utólagos megváltoztatásának kockázatát. A digitális jelek ugyan – segédeszköz nélkül – emberi érzékszervekkel nem érzékelhetőek, a számítástechnika gyors fejlődése azonban megoldotta a visszafejtés és a megváltoztathatatlanság problémáját.

3. Együttműködés, partnereink, a megvalósítás lépései

Néhány magyar közjegyző az Osztrák Közjegyzői Kamara által e témának szentelt 2000. évi kongresszuson találkoztak az elektronikus közjegyzői levéltár modelljével és megismerték a megvalósítás elméleti alapjait, majd 2001-ben a jubileumi Középeurópai Közjegyzői Kollokvium hallgatósága is megismerkedhetett a témával.

Az Osztrák Közjegyzői Kamara és a Siemens AG által alapított CyberDoc GmbH fejlesztette ki és működteti 2001. évtől az osztrák közjegyzőség elektronikus levéltárát (Urkundenarchiv).

A hagyományosan jó kapcsolatok keretében 2002. évben a Magyar Országos Közjegyzői Kamara megállapodott a CyberDoc GmbH-val, illetve a Siemens Rt.-vel az osztrák rendszer magyarországi adaptálásáról és 2004. évtől történő működtetéséről.

A megállapodás keretében a lelkes kollégákból álló munkacsoport többhónapos munkája eredményeként elkészült az ún. Deltaspecifikáció, amely a magyar közjegyzőség módosítási igénypontjait rögzíti az osztrák rendszerhez képest. A deltaspecifikáció elkészítése során a munkacsoport többek között azon fáradozott, hogy a magyar felhasználó számára idő- és költségtakarékos megoldások sorát hozza létre.

A Deltaspecifikáció 2003 januárjában elfogadásra került, ennek alapján a programozók vették át a munkát, melynek folyamatát rendszeresen nyomon követjük.

Folyamatban van ezen kívül a rendszer biztonsági koncepciójának kidolgozása, az egységes hardware központi beszerzése, a közjegyzők elektronikus aláírását tartalmazó chipkártyák elkészíttetése. E kártyák átveszik a közjegyzői igazolvány funkcióját is.

A második félévben megindul a rendszer telepítése az egyes közjegyzői irodákba, a közjegyzők és ügyvitelt ellátók betanítása annak érdekében, hogy terv szerint 2004. év elején a levéltár elkezdhesse működését.

A magyar közjegyzőség alapvető igénye a rendszerrel szemben, hogy a levéltárban tárolt adatok tartalmilag örök időkre megváltoztathatatlanul fennmaradjanak, és ugyanakkor bármikor könnyen és gyorsan álljanak rendelkezésre. A levéltárral a magyar közjegyzői kar értéket teremt a jövő számára is.

4. A magyar közjegyzőség 12 éves útja a digitális levéltár felé

Az elektronikus levéltárral kapcsolatos kamarai döntés nem előzmények nélküli.

A latin típusú közjegyzőség visszaállítását követően folyamatos és egymásra épülő technológiai fejlődés figyelhető meg. Ennek lépései címszavakban a következők.

- 1992: a mechanikus írógéptől a számítógépig és a fénymásolóig – (Műszertechnika alapcsomag közjegyzői irodák részére)
- 1993: végintézkedések országos nyilvántartása – fejlesztés három fokozatban (DOCCA Kft.)
- 1996: zálogjogi nyilvántartás létrehozása (IDOM Rt.)
- 2000: első honlap, belső levelező rendszer (saját fejlesztésű, zárt e-mail)
- 2001: egységes vírusvédelem a közjegyzői irodákban
- 2004: digitális levéltár (Cyberdoc GmbH, Siemens Rt.)

A mai közjegyzői iroda felszerelése magában foglalja a fenti saját rendszerekhez való hozzáférést és ezen kívül többek között az internethasználatot, a cégnyilvántartás, az ingatlan-nyilvántartás, az elektronikus jogszabálygyűjtemények használatát, korszerű távközlési eszközöket.

Napjainkra megsokszorozódott az információtömeg és egyre áttekinthetetlenebbé válik. Az új médiák értelmes hasznosítása igényli a fontos és kevésbé fontos információk szétválasztását. Nem elégedhetünk meg a számítástechnikai eszközök passzív használatával, át kell térni az új médiák kreatív alkalmazására. Szeretnénk elérni, hogy valamennyi közjegyzői irodában dolgozzon egy európai számítástechnikai jogosítvánnyal rendelkező munkatárs.

5. A magyar közjegyzőség digitális levéltára felállítása

5.1. Fogalom

A digitális levéltár számítástechnikai eszközökkel működtetett központi adatbázis, amelyben a közjegyző az általa készített közokirat (jelenleg ügykönyvben nyilvántartott okiratok és jogerős közjegyzői határozatok) – számítástechnikai eszközökkel előállított – digitális másolatát saját elektronikus aláírásával hitelesíti és elektronikus adatátvitellel tárolja.

A digitális levéltár központi adatbázisát a MOKK létesíti, tartja fenn és üzemelteti. A digitális levéltárba a közjegyző által elhelyezett tartalomhoz – azaz a saját okiratokhoz – a közjegyző korlátla-

nul hozzáférhet. A közjegyző szolgálatának megszűnését követően az általa a levéltárban elhelyezett okiratokhoz – korlátozott jogkörrel – a közjegyzői levéltáros férhet hozzá.

Az okirat közjegyző által hitelesített elektronikus másolatának tárolásával egyidejűleg ahhoz „adatlapot" kell fűzni, amely tartalmazza: az okirat ügyszámát, keltét, az ügyfélnek az okiratban is szereplő adatait, az okirat címét, a kiadmány kiadására vonatkozó rendelkezést. Ezekhez az adatokhoz a területi elnökség, a MOKK és a közjegyzői levéltáros rendelkezik hozzáféréssel tájékozódás céljából. A digitális levéltárban elhelyezett közokirat azonban csak a közjegyző irodájában, illetve szolgálatának megszűnése után a levéltárban lesz olvasható, nyomtatható.

A közjegyző saját okiratait bármikor visszahívhatja, olvashatja, kinyomtathatja, azon a Ktv. rendelkezései szerint javítást, kiegészítést tehet, azokról az adatlapon feltüntetett adatoknak megfelelő listákat, statisztikát készíthet (ügyfelenként, okirattípusonként stb.). Más közjegyző hozzáférése az irattározott okirathoz csak egy későbbi fejlesztés eredményeként és csak akkor lehetséges, ha erre az ügyfél kifejezett felhatalmazást adott magában az okiratban, vagy jogszabály rendelkezésénél fogva kötelező. A korábban említett ún. feljogosított harmadik személyre ugyanez vonatkozik.

Az okiratok digitális hiteles másolatának e levéltárban történő elhelyezését valamennyi közjegyzőnél azonos időpontban (2004. január 1-jétől) kell megkezdeni. Külön magyarázatot nem igényel, hogy a teljesség nélkül a digitális levéltár értéktelenné válik, a létrehozásába fektetett munka és pénz elvész. Ez azt jelenti, hogy a 2004. január 1. után készített valamennyi – ügykönyvben nyilvántartott – közokirat és a 2004. január 1. után érkezett nemperes ügyben hozott jogerős határozat adja a levéltár tartalmát. A rendszert ügykönyvként és lajstromkönyvként ugyancsak 2004. január 1-jétől kell használatba venni.

5.2. Tartalom

Az e-levéltárban a közjegyzőt (a VONY/ZONY számhoz hasonló) kódszám azonosítja. Az e-levéltárban helyet kapnak a:

I. közjegyzői okiratok és a

II. közjegyzői tanúsítványok (jegyzőkönyvi),

III. jogerős közjegyzői (nemperes) határozatok és a hozzájuk (I., II., III.) tartozó adatlap.

5.3. Költségek

A MOKK a digitális levéltár létrehozásához saját megtakarításain kívül bankkölcsönt vett igénybe. A levéltározás díjköteles, a díjat az igénybevétel arányában okiratonként vagy okiratoldalanként lehet meghatározni. A levéltározásért felszámított díjak a levéltár létesítésének, fenntartásának költségeit fedezik, ezt meghaladóan a papírokiratok elhelyezésével kapcsolatos problémák megoldására is fedezetet kell nyújtsanak. A közjegyző e díjat – hasonlóan más szolgáltatások díjához – a készkiadások között számolja el.

5.4. A működtetés technikai feltételei

A rendszer működtetéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy valamennyi közjegyző irodájában a legapróbb részletekig azonos platform, azaz egységes színvonalú eszköztár (számítógép egységes szövegszerkesztő programmal, szkenner, elektronikus aláírást tartalmazó chipkártya) álljanak rendelkezésre. Ennek érdekében a MOKK valamennyi közjegyző számára központilag megrendeli az előírt eszközöket és gondoskodik arról, hogy azokat a szállító határidőre a közjegyzői irodákban üzembe helyezze. Ezt követően telepítik a levéltárhoz szükséges szoftvert a gépekre és betanítják annak használatát.

Az elektronikus irattárban rejlő lehetőségek teljes körű kihasználásához jogszabályi rendelkezések is szükségesek, többek között a digitalizált másolatok hitelesítéséről, a hagyományosan vezetett nyilvántartások kiváltásáról, az elektronikus közjegyzői aláírás és bélyegző kérdésének szabályozása, az elektronikus beadványok, a közjegyző által készített okiratok folyamatos levéltárba adásának lehetősége.

6. Előnyök és hátrányok a közjegyzői iroda számára

A digitális levéltár megváltoztatja a közjegyzői iroda működését, egyrészt könnyítést jelent a nyilvántartások területén, belátható közelségbe kerül a papírokiratok folyamatos leadásának lehetősége, másrészt a fegyelmezettség, szervezettség fokának növelését igényli az iroda munkatársai részéről az iratok kezelésében. Az előnyöket és hátrányokat a következőkben látjuk.

6.1. Előnyök

Az digitalizált és archivált közjegyzői okirat eredeti példányát nem feltétlenül szükséges a szolgálat megszűnéséig a közjegyző irodájában tárolni, mert hiteles kiadmány az e-levéltárból lehívott másolat alapján bármikor készíthető. A digitalizált és archivált okiratokat – amint ez lehetségessé válik – a közjegyzői levéltár évente átveszi.

Az eredeti okirat elveszése vagy megsemmisülése esetén az nagyobb nehézség nélkül pótolható.

Nem kell manuálisan ügykönyvet, névmutatót vezetni, mégis könnyebben fellelhető a régebbi okirat, egy bizonyos ügyfél valamennyi okirata stb.

A digitális levéltározás megdönthetetlen bizonyítékot szolgáltat a hamisított közjegyzői okiratokkal szemben, az elektronikus okirati forgalom pedig képes a hamisított okiratokkal kapcsolatos visszaélések teljes felszámolására és ez megnöveli a közjegyzői eljárások biztonságát.

Távlatilag a levéltár összekapcsolható más elektronikai eszközökkel működtetett közhitelű nyilvántartásokkal, hatóságokkal (cég, telekkönyv, önkormányzat), ahová posta igénybevétele nélkül küldhetünk okiratokat. Az ügyfél távlatilag bármely közjegyző okiratáról bármely közjegyző irodájában hozzájuthat a hiteles kiadmányhoz.

Az e-levéltárból a havi és éves statisztikai adatok – ide értve az okiratok tárgy szerinti megoszlását – lekérdezhetőek.

6.2. Hátrányok

A hardver megvásárlása terven felüli kiadás, a szoftver használatának elsajátítása, közjegyzői irodák nagy része számára újfajta technológia megtanulását igényli. A levéltározási díj a készkiadásokat növeli.

7. Előnyök és hátrányok a kar számára

7.1. Előnyök

Felkészültünk az e-kormányzás most induló rendszerében való szerepvállalásra.

Megteremtjük a közjegyző helyét az e-kereskedelem, e-kormányzás viszonyai között.

Kifejlesztjük a hagyományos közjegyzői tevékenység elektronikus megfelelőjét, tehát a technika fejlődése egyetlen területről sem szoríthatja ki a közjegyzőt.

A közjegyző szolgálatának váratlan megszűnése nem teremt megoldhatatlan helyzetet a területi kamara, illetve valamennyiünk számára.

Nem hagyunk utódainkra súlyos terheket több évtized okirati termésének átadás-átvételével.

7.2. Hátrányok

A digitális levéltár létrehozása nagy munkaráfordítást, személyes áldozatot igényel a kamarai tisztségviselőktől és az előkészítésben részt vevő kollégáktól, akiket már az előkészítés jelen stádiumában is köszönet illet.

8. A műszaki és biztonsági koncepció

A műszaki és a biztonsági koncepció alapját hivatásunk jogi és etikai követelményei képezik. A koncepciók részletes kifejtése meghaladja e tanulmány terjedelmét és szerzőjének képességeit, azok kifejtését a szakemberekre bízzuk.

A közjegyző által készített, általa és a felek által aláírt szöveg (közokirat) digitalizált másolatának többszörös titkosítása, majd elektronikus aláírása, a zárt kommunikációs rendszer alkalmazása (betörésbiztonság, hozzáférésvédelem) az Osztrák Közjegyzői Kamara által kifejlesztett rendszer átadásának feltétele volt. A teljes bizonyító erővel rendelkező elektronikus közokirati adattartalom vagy másként kifejezve digitális közokirat nem más, mint kódolt adatok összessége. A digitális levéltár adatbázisában adatokat kizárólag közjegyző tárolhat, aki a számítóközponttal szemben megfelelő eljárás útján igazolja magát. A titkosítás a technika lehető legmagasabb színvonalán garantálja a bizalmasságot, a közjegyzői titoktartási kötelezettség maximális biztosítását és a megváltoztathatatlanságot.

A digitális levéltárban tárolt adatok a mindenkori technika követelményeihez hozzáigazíthatók, az esetleges technológiaváltás tehát nem befolyásolja az okiratok tartósságát és gyors hozzáférhetőségét.

A hozzáférési védelem a többszörös ellenőrzésen alapul, amely kizárja, hogy arra nem jogosult személyek hozzáférjenek az adatokhoz. Az állandó magas szintű vírusvédelem garantálja az ilyen kórokozók káros hatásainak kivédését. A titkosítás az adattovábbítás során is garantálja az adatok érintetlenségét.

Mindaddig, amíg a papír adathordozó fennmarad – és ez még hosszú időre prognosztizálható – az elektronikus közokirati adattartalom és a papírokirat összehasonlítása a valódiságot és a helyességet kétszeresen garantálja. Mindez növelni fogja az elektronikus adattartalomba vetett bizalmat és ennek alapján lehetővé válik a papíralapú okiratok őrzési idejének korlátozása, különösen akkor, ha már az állami levéltárak is áttérnek a digitalizált adattartalmak megőrzésére.

Az elektronikus aláírás, a közjegyzői okiratok digitalizált formában történő korlátlan idejű megőrzése a digitális levéltárban az interneten tapasztalható szabadosság egyik ellenszere, a közjegyzőség hozzájárulása a jogbiztonság, az emberi jogok és szabadságok, a rendezett jogi viszonyok megteremtéséhez a virtuális piacon.

Nicolas Negroponte már 1995-ben, Being Digital című művében előre látta, hogy az új évszázadban az ember az atomok világából átlép a bitek világába, ez a fejlődés nem tartható fel és következményekkel jár. E jóslat nem vízió többé.

B. J.

Élettársi Nyilvántartás

A minap döbbenettel olvastam az újsághírt, hogy minden harmadik gyermek élettársi kapcsolatból születik Magyarországon. Ehhez képest úgy tűnik, hogy egy-két kivételtől eltekintve megállt az idő hazai magánjogunkban. Magam sem vagyok az élettársi kapcsolatok híve, de nem dughatjuk a fejünket a homokba egy egyre tömegesebb jelenség előtt.

A római jogban a házasságokat két nagy csoportba sorolják, aszerint, hogy létrehoznak-e férji hatalmat vagy sem. A férji hatalmat létrehozó házasságok (matrimonium iustum) valamilyen szertartás keretében (confarreatio), vagy színleges adásvétellel (coemptio), illetve elbirtoklással jöttek létre. A férji hatalmat nem eredményező, a nő vagyoni önállóságához vezető úgynevezett manus nélküli házasságok eleinte kívülről nézve nem különböztek a concubinatus-tól, amit ma finoman csak élettársi közösségnek nevezünk. Az egyetlen különbség nem volt más, mint a felek közötti házassági szándék, azaz az affectio maritalis. Rómában a manus nélküli házasságot, mint jogi tényt tekintették, de nem ismerték el jogintézménynek.[1] A manus nélküli házasság és a concubinatus megkülönböztetése azonban idővel megkövetelte, hogy a matrimonium sine manu valamilyen külső jelet kapjon, amit a római jog meg is teremtett.

A középkorban szintén rendkívül elterjedtek voltak az ún. klandesztin házasságok, vagyis egészen a Tridenti Zsinatig érvényes házasságnak tekintették azt is, ha a felek együttélése a házassági szándékkal párosult, sőt a középkori egyházi gyakorlat kimondta, hogy kétség esetén házasságnak kell tekinteni azt a kapcsolatot, melyből gyermek született, hiszen a szándékon túl a házasság teljes jogerejéhez szükség volt a consummatio matrimonii-ra, vagyis az elhálásra.

Az ilyen házasságok egyházi formát sokszor csak azáltal kaptak, hogy a kapcsolat egyházi áldásban részesült. A nyilvántartás hiánya

[1] *Brósz-Pólay–Földi–Hamza: Római Jog,* Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996. p. 247.

rengeteg visszaéléshez vezetett, aminek eredményeként a Tridenti Zsinat (1563) bevezette lényegileg a ma ismert formákat, melyek a XIX. században megjelenő polgári házasságkötések alapjául szolgáltak.

Azt láthatjuk, hogy európai történelmünk jelentős részében léteztek együttélés jellegű kapcsolatok, mégha azoknak házasság jelleget is adtak. Mind a manus nélküli házasság, mind a klandesztin házasság tulajdonképpen egy élettársi kapcsolat volt, ami átnőtt házasságba, és idővel, hogy a valódi köteléki szándék nélküli kapcsolatoktól elhatárolják külső megjelenést biztosítottak, ami mindig egyszerűbb és adminisztratívabb volt, mint egy házasságkötési szertartás.

Nem akarunk házassági erőt adni az élettársi kapcsolatoknak, egyenlőre még nem érkezett el az ideje, hogy az Alkotmányunk által is védett házassághoz kapcsolódó előnyök mindegyikében részesítsük azokat, akik ezen jogintézmény törvényes kötelékeit vállalni nem kívánják. A jogintézménnyel azonban számolnunk kell.

Ma már nem kérdés, hogy az egyre tömegesebbé váló jogi tényt szabályozni kell. Egyre több az olyan jogszabály, amely a házastárshoz hasonló, vagy azzal azonos jogállásba helyezi az élettársat, de a jogalkotás területén is következetlenséggel és bizonytalansággal találkozunk, mert bizonyos esetekben a házastárs jogait kapja meg az élettárs, máskor pedig csak ahhoz hasonló jogokat, de annál kevesebbet. Ez két jogalkotói szempontot tükröz, az egyik a házassággal azonos jogokat kíván biztosítani az élettársi viszonyban élőknek is, a másik pedig jogokat kíván biztosítani, de annál kevesebbet.

1. Az élettársi kapcsolatok és a közvélekedés

Az élettársi kapcsolatok ma már a társadalom legszélesebb rétegeiben fellelhetők, még idős emberek között is, akik nem akarják elveszíteni özvegyi haszonélvezeti jogukat egy új házassággal, ezért együttélésüket kizárólag egyházi házassággal erősítik meg.

Az élettársi kapcsolatról számos hiedelem kering a köztudatban, melyek jelentős része nem igaz. Az egyik ilyen hiedelem, hogy az élettársi kapcsolatot könnyebb megszüntetni. Ez csak akkor lenne igaz, ha figyelmen kívül hagyjuk a többéves együttélés alatt felhalmozódott vagyont, és azt, hogy a szerzés arányára törvényi vélelelem nem áll fent, és általában azt a felek szerződéssel sem szokták rendezni. Hosszú és nehézkes bizonyítással tarkított perek indulnak meg ezáltal, a bíróság munkaterhét tovább növelve.

A közhiedelem szinte dogmatikus meggyőződése, hogy az élettársak 15 éves együttélést követően egymásnak törvényes örököseivé válnak. A kérdést szabályozni kell, mert valóban igazságtalan, hogy a hosszú ideig együtt élő személyek semmilyen jogot nem kapnak egymás után, és csak mint egy idegen kísérhetik ki azt az embert a temetőbe, akihez szoros érzelmi kapcsolat és egy élet fűzte őket.

Elhasznált és rossz érv a szabályozás elutasítására, hogy „miért nem csináltak végrendeletet". Nem párologhat el ezzel a megjegyzéssel az empátiánk, mert ez egy jogászi agynak természetes logika, de egy laikus ösztönösen irtózik a végrendelettől.

A közvélemény elfogadja a heteroszexuális élettársi kapcsolatokat. Az Alkotmánybíróság döntése után azonban ezt a jogállást a homoszexuális pároktól sem lehet megtagadni. Itt megint egy ténnyel kell szembenéznünk, de azt láthatjuk, hogy a Csemeghy Kódex óta a világ nagyot fordult. Annak idején ezt a cselekményt büntették, ma kiemelt figyelmet kapnak, mint a „másság" képviselői. A kiemelt figyelem talán túlzás, az Alkotmánybíróság 14/1995. (III. 13.) AB határozat óta tudjuk, hogy az ilyen kapcsolatok nem minősülhetnek házasságnak, de ezt a területet is megfelelően szabályozná, ha az élettársi viszonyok rendezésével együtt ennek a kérdéskörnek is megfelelő kereteket teremtenénk, és végre megszűnne a bulvárlapok gusztustalan botránykeltése és figyelemfelkeltése, ami valóban káros az egész társadalomra nézve.

2. A Ptk. koncepció álláspontja

Az új Ptk. koncepciójának kidolgozása során is váratlan élességgel merült fel a kérdés, hogy örököljön-e az élettárs. Az Öröklési Jogi Munkacsoport külön tanulmányt vitatott meg ezen kérdéskörben. Dr. Bessenyei Lajos és dr. Gaál Sándor munkája „Az élettárs öröklési jogának kérdése az új Ptk.-ban"[2] arra a tényre hívja fel a figyelmet, hogy a társadalomban egyre elfogadottabb az a vélekedés, hogy az élettársi kapcsolat a házassági kapcsolat alternatívája, és számos jogterület ezt a vélekedést következetesen osztja is. A tanulmány szerzői 10–15 éves élettársi kapcsolat után, amennyiben az az örökhagyó halálakor még fennállt, javasolták az élettárs törvényes öröklési jogának elismerését. Az élettárs leszármazók mellett haszonélvezeti jogot örökölne, és az ági vagyon kivételével megelőzné a felmenő és oldalági örökösöket.

A munkacsoport tagjai alapvetően ellenezték az élettárs öröklési jogának elismerését. Felmerült az a gondolat, hogy az élettársi kapcsolatok nyilvántartására célszerű lenne létrehozni egy erre vonatkozó országos nyilvántartást. A munkacsoport tagjai végül elfogadták azt a kompromisszumos javaslatot, „hogy az élettárssal közösen lakott lakás és közösen használt berendezési és felszerelési tárgyak tekintetében kerüljön elismerésre az élettárs öröklési joga."[3]

A koncepció végül egy ennél visszafogottabb álláspontot foglalt el, miszerint hosszabb élettársi viszony esetén a túlélő élettársat a közösen használt lakás és annak berendezési tárgyai tovább használati joga illesse meg, ami akkor korlátozható ha a túlélő élettársnak ugyanabban a helységben megfelelő lakása van.[4]

A Ptk. koncepció álláspontja számos kérdést vet fel. Mit tekintünk hosszabb ideig tartó együttélésnek, és mitől számítjuk azt?

3. Az élettársi nyilvántartás

Felelőtlenség lenne úgy szabályozni a Ptk. öröklési jogi fejezetét, ha csak egy jogkeletkeztető időtartamot állapítanánk meg az együttélés hosszára, és azt minden esetben tanúbizonyítással kellene alátámasztani. Teljesen egyértelmű, hogy szükség valamilyen nyilvántartásra, ahová azok, akik élettársi közösségben kívánnak élni, ezen szándékukat bejelenthetik.

A bejelentés formájának és tartalmának minél egyszerűbbnek kell lennie, költségeinek pedig alacsonynak. A nyilvántartás felállítható lenne a már létező közjegyző nyilvántartások mellett és a Végrendeletek Országos Nyilvántartásához hasonlóan.

---

[2] Az Öröklési Jogi Munkacsoport 2000. június 19-i és július 3-i üléséről (folytatás) Polgári Jogi Kodifikáció, 2000. II. évfolyam 3. szám p. 35. A munkabizottság ülésének vonatkozó részéről és a tanulmányról a hivatkozott összefoglaló alapján számolok be.

[3] Ld. 1. lábjegyzet p. 35.

[4] Hatodik Magyar Jogászgyűlés (Balatonfüred, 2002. június 6–8.), Budapest 2002., p. 139., Polgári Jogi Kodifikáció (2001) III. évf. 6. szám p. 21.

a) A bejelentés

aa) A bejelentés tartalma

A bejelentés tartalma szerint ki kell, hogy terjedjen az élettársak személyi adataira és az együttélés kezdő időpontjára.

Rengeteg felesleges bizonyítás lenne megelőzhető azzal, ha a feleket a bejelentéssel egyidejűleg arra szorítanánk, hogy nyilatkozzanak a közöttük fennálló vagyonjogi rendszerről, azaz hogy vagyonegyesítő rendszert választanak vagy vagyonelkülönítőt, és ha ezt akkor milyen arányban oszlik meg közös vagyonuk, illetve lehetőségük lenne összetettebb rendelkezéseket is választani, ha azt szerződésben rendezték, és az a szerződés a bejelentés időpontjában már létrejött.

ab) A bejelentés alakiságai

A bejelentés egy formanyomtatványon történne, és a felektől mindössze közjegyzői aláíráshitelesítést kellene megkövetelni minimális alaki kellékként, de természetesen a bejegyzés alapjául közjegyzői okirat is szolgálhatna.

b) A tanúsítás

Az élettársi nyilvántartás nyilvánossága mellet és ellen is megfelelő érvek szólnak. Én a korlátozott nyilvánosságot tartanám előnyösebbnek, hasonlóan az anyakönyvekhez.

ba) A tanúsítványra jogosultak

Tanúsítványt a felek bármelyike kérhet, és az arra feljogosított hatóságok, de elsősorban a bíróságok.

bb) A tanúsító szervek

A nyilvántartás tartalmáról bármely közjegyző jogosult tanúsítványt kibocsátani.

c) A törlés

ca) A törlés kezdeményezésére jogosultak

Az élettársak bármelyike egyszerű írásbeli bejelentéssel előadhatja, hogy az élettársi viszony megszűnt, és mikor szűnt meg.

cb) A törlés alakiságai

A törlésre a bejelentésre előírt alakiságok lennének az irányadóak.

Nem kívántam részletes szabályokat kidolgozni, csupán felvetni egy témát, hogy gondolkozzunk róla és felvázolni egy megoldási lehetőséget, hogy beszéljünk róla és továbbgondoljuk azt. Jó volna, ha ez a kérdés nem merülne a feledés homályába, hanem valamilyen választ kapnánk rá, mert mi, közjegyzők kerülnénk a legkellemetlenebb helyzetbe, ha egy bírósági eljárásban hozott, a megfelelő hosszúságú élettársi viszonyt megállapító határozat után tudnánk csak megkezdeni a hagyatéki eljárást.

T. Á.

BÍRÓI SZEMMEL

Végrendelettel kapcsolatos jogesetek

1. A végrendelet értelmezése

A peres felek az 1997. november 25-én elhunyt T. F. örökhagyó testvérei, végrendelet hiányában törvényes örökösei.

Az örökhagyó 1997. november 7-én írásbeli magánvégrendeletet alkotott, melyben akként rendelkezett, hogy: „bármikor halálom esetén minden testvérem K. S.-né, T. F.-né, T. F.-né (T. E.) örökölje mindenemet, ezen testvérem gondoskodik rólam, ápol". A végrendelet ezen szövegében a „minden" és a kétszer írt „T. F.-né" név áthúzva található.

Az örökhagyó utáni hagyatéki eljárásban a felperesek a végrendelet érvényességét vitatták, ezért a közjegyző az öröklési vita miatt az örökhagyó (ingó és ingatlan) hagyatékát ideiglenes hatállyal az alperes részére adta át és a felpereseket perindításra hívta fel.

A felperesek a végrendelet érvénytelenségének megállapítását több jogcímre alapítottan kérték. Állították, hogy a végrendelet nem az örökhagyótól származik [Ptk. 629. § (1) bek.], a végrendelet alkotásakor az örökhagyó cselekvőképtelen állapotban volt [Ptk. 623. §, 18. § (1) bekezdés], másodlagosan pedig arra hivatkoztak, hogy az örökhagyót a végrendelet tételére „valaki tisztességtelen befolyással bírta rá és enélkül azt nem tette volna meg".

Az alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. Az ítélet indokolása szerint az írásbeli magánvégrendelet a Ptk. 629. § (1) bekezdés *a)* pontjában foglaltaknak megfelel. Végrendeleti minősége, keltének helye és ideje magából az okiratból kitűnik és a végrendelet folyóírása és névaláírása kétséget kizáróan az örökhagyótól származik. Utóbbit az elsőfokú bíróság az írásszakértő véleménye alapján állapította meg. A bizonyítékok az örökhagyó végintézkedési képességét kétséget kizáróan igazolták és a perben nem nyert bizonyítást, hogy az örökhagyó a végrendelet alkotásakor cselekvőképtelen lett volna.

Az elsőfokú bíróság a felperesek által csatolt grafológia magánszakvéleménynek az örökhagyó lelki állapotára vonatkozó megállapításait az egészségi állapotra vonatkozó igazságügyi orvosszakértői véleménnyel egybehangzónak ítélte és annak alapján az örökhagyó tisztességtelen befolyásolását sem találta bizonyítottnak. A grafológus szerint a végrendeletben látható tremorok, vonalszakadások kizárják annak valószínűségét, hogy a szóáthúzásokat ilyen hosszúságban remegésmentes, folyamatos vonalakkal az örökhagyó írta volna. Ezt a megállapítást azonban, amely csupán valószínűsítésen alapul, az írásszakértői véleménnyel szemben az elsőfokú bíróság ügydöntőnek nem tekintette.

Az ítélet ellen a keresetnek való helytadás iránt a felperesek fellebbeztek. Arra hivatkoztak, hogy a grafológus a végrendeletben lévő áthúzások idegenkezűségét állapította meg, ezért a végrendelet nem az örökhagyó szabad befolyásmentes végakaratát tükrözi, az nem tekinthető érvényesnek.

A másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást pontosítva kiemelte, hogy a grafológus szakvélemény megállapításaiból az képezte a per tárgyát, hogy a végrendeletben a szóáthúzások származhattak-e az örökhagyótól. Ebben a vonatkozásban a szakvélemény úgy foglalt állást, hogy azok az örökhagyótól nem származhattak. A másodfokú bíróság szerint ennek elfogadása esetén is érvényes a végrendelet, mert kitűnik abból a végrendelkező személye, a hagyatékáról halála esetére vonatkozó rendelkezés és az örökös személye. A „K. S.-né, T. F.-né, T. E. örökölje mindenemet" mondatnak csak az olyan értelem tulajdonítható, hogy az elsőként megjelölt K. S.-né után további személyek nem lehetnek az örökhagyó örökösei, mert T. F.-né az örökhagyó édesanyja, aki a végrendelet tétele előtt elhalálozott. A végrendeletben felsorolt nevek mellett a „minden testvérem" megjelölésnek nincs értelme és jelentősége, mert a végrendelet utolsó mondata: „ezen testvérem gondoskodik rólam, ápol" a végintézkedés indokát adja és egyértelműsítette az örökhagyó szándékát: örökösévé a róla gondoskodó K. S.-nét tette.

A másodfokú bíróság kifejtette, hogy a grafológus szakvélemény szerint sem állapítható meg egyértelműen, hogy a végrendelet készítése ráhatás eredményeként történt volna. A gyógyszerhatást motiváló tényezőt kevéssé valószínűsítette, a hozzátartozó részéről tett érzelmi hatást, irányított beszélgetést bár ki nem zárta, de nem valószínűsítette és főként nem bizonyította.

A jogerős ítélet ellen a felperesek terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet. Érvelésük szerint a jogerős ítélettel megállapított tényállás szerint bizonyítottá vált a perben, hogy a végrendeletben lévő áthúzások idegen személytől erednek, aki a végrendelet írásába „beleavatkozott", szóáthúzással a végrendelet értelmét vagy a végrendelkező szándékát megváltoztatta vagy mindkettőt befolyásolta. A végrendelet ezért a Ptk. 629. § (1) bekezdés *a)* pontjában foglaltaknak nem felel meg, mert a szóáthúzás is a végrendelkezőtől kellene, hogy származzék, így a végrendeletet nem lehet érvényesnek tekinteni.

A felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság nem találta megalapozottnak. Döntését a következőkkel indokolta.

A Ptk. 653. § és a PK 85. sz. állásfoglalás *b)* pontjából következően a végrendeletet a bíróság csak az érvényesített megtámadási jog alapján nyilváníthatja érvénytelennek. A felperesek felülvizsgálati kérelmükben bár a Ptk. 629. § (1) bekezdésének *a)* pontjában foglaltakra hivatkoztak, a végrendeleti akarat fogyatékossága miatti érvénytelenséget is állítottak. A perben ugyan vitatták azt, hogy a végrendeletet nem az örökhagyó készítette, ezen álláspontjukat az írásszakértői vélemény megdöntötte és erre irányuló fellebbezés hiányában e kereseti kérelmük az elsőfokú bíróság ítéletével jogerős elbírálás nyert, az a felülvizsgálati eljárás tárgyát nem képezheti.

A másodfokú eljárásban a bíróság tényként állapította meg az áthúzások idegenkezűségét, amellyel kapcsolatban a felperesek arra hivatkoztak, hogy ez az örökhagyói végrendeleti akarat befolyásolásának, a végrendelkezői szándék megváltoztatásának minősül és a végrendelet érvénytelenségét eredményezi.

A perben eljárt bíróságok részletes indokát adták annak, hogy a Ptk. 649. § (1) bekezdése szerint az alperes javára szóló végintézkedés tételére vonatkozó tisztességtelen befolyásolás mely tények bizonyítottsága hiányában nem volt megállapítható.

A másodfokú bíróság a végrendelkezői akarat szem előtt tartásával a végrendelkezés valamennyi – az idegenkezű áthúzást is tartalmazó – rendelkezését értelmezte.

Az ítélkezési gyakorlat általános elve, hogy a végrendeletet mindig az örökhagyó valóságos akaratának az érvényre juttatásával kell értelmezni, de az „akarati elv" az érvénytelenség orvoslására nem szolgálhat (BH 1994/6/315.). A PK 82. sz. állásfoglalás szerint az „akarati elv", a „favor testamenti" elve azt jelenti, hogy a végrendeletet úgy kell értelmezni, hogy az örökhagyó akarata a lehetőség határai között a legmesszebbmenően érvényre jusson, a végrendelet érvényes legyen és hatályban maradjon. Az értelmezésnél az örökhagyó szándékának helyes megállapításához nemcsak a végrendelet egyes intézkedéseit, az abban használt egyes kifejezéseket, az egész végrendelet tartalmától elvonatkoztatottan kell értelmezni és magyarázni, hanem *a végrendelet egész tartalmának összefüggésében való teljes feltárása alapján kell a végrendelkező valódi akaratát felderíteni, de a bíróság a bizonyítás egyéb adataiból, az örökhagyó végintézkedésen kívüli nyilatkozataiból vagy akár magatartásából is következtethet arra, hogy a végrendelkezőnek mi volt a valódi akarata.*

Az adott esetben az örökösök személyének megnevezését a „minden testvérem K. S.-né, T. F.-né, T. E." felsorolás tartalmazta áthúzások nélkül. Az örökhagyónak az alperesen kívül (K. S.-né) a felperesek a testvérei, akiknek nevét a végrendelet nem tartalmazta. A felsorolásban szereplő T. F.-né nem testvér, hanem az örökhagyó édesanyja volt, a harmadik név: T. E. pedig az alperes leánykori neve, azaz maga az alperes. Mivel T. F.-né az örökhagyó édesanyja már korábban elhunyt, kiesése folytán az alperes vált az egyedüli nevezett örökössé [Ptk. 600. § *a)* pontja, 639. § (1) bek.]. Annak megállapítását, hogy az örökhagyó minden testvérét juttatásban kívánta részesíteni, a végrendeletben megfogalmazott indok zárta ki. A per adataiból egyértelműen megállapítható ugyanis, hogy a testvérek közül az örökhagyóról több éven keresztül egyedül az alperes gondoskodott.

Mindezekre figyelemmel helytállóan állapította meg a jogerős ítélet azt, hogy a szóáthúzás nélkül is az alperes az örökhagyó végrendeleti örököse, a végrendelet értelmének megváltoztatására nem került sor, az érvénytelenség iránti kereset elutasítása ezért jogszabályt nem sért.

A fentiekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 21.117/2000. szám).*

2. Közreműködés végrendeletnél

Az 1996. november 17-én elhunyt örökhagyónak a felperesek a gyermekei, míg az alperesek az örökhagyó második házastársa első házasságából született lányának gyermekei.

Az örökhagyó 1996. szeptember 13-án Z.-n kelt írásbeli magánvégrendeletet tett, amelyben örökösként az alpereseket nevezte meg, gyermekeit, a felpereseket kitagadta.

A végrendelet készítésére az I. r. alperes előadása szerint úgy került sor, hogy az örökhagyó a végrendeletet készítő ügyvédnél személyesen nem jelent meg. Az örökhagyó a végrendelet elkészíttetésével az I. r. alperest bízta meg, aki a tárgyaláson úgy nyilatkozott, hogy „az ügyvéd úrnál a nagyapám nem volt jelen, mert akkor ő már nagyon beteg volt, a nagyapám végakaratát én mondtam el az ügyvéd úrnak". Az alperesek jogi képviselője dr. T. J. ügyvéd a végrendeletet elkészítette, majd azt az örökhagyó a lakásán két végrendeleti tanú előtt aláírta.

A felperesek többször módosított keresetükben elsődlegesen a végrendelet érvénytelenségének megállapítását kérték, részben azon az alapon, hogy az alperesek közreműködtek a végrendelet megalkotásánál, részben pedig arra hivatkozva, hogy a két végrendeleti tanú a végrendelet aláírásánál együttesen nem volt jelen.

Másodlagos kereseti kérelmük a felperesekre vonatkozó kitagadás érvénytelenségének megállapítására irányult.

Az alperesek elsődlegesen valamennyi kereseti kérelem elutasítását kérték, arra az esetre pedig, ha a felperesek keresetének a bíróság részben vagy egészben helyt adna, beszámítási kifogást terjesztettek elő az általuk nyújtott gondozási, tartási szolgáltatások és temetési költség elszámolása címén.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy a végrendeletben az I. és II. r. felperesekre vonatkozóan tett kitagadás érvénytelen. Kötelezte az alpereseket, hogy 15 napon belül fizessenek meg a felpereseknek kötelesrész címén külön-külön 99 000 forintot. Ezt meghaladóan a felperesek keresetét elutasította.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az I. r. alperes az örökhagyó otthon elkészített végrendeletét zárt borítékban elvitte dr. T. J. ügyvédhez. Az ügyvédnél az örökhagyó nem jelent meg, az ő írásban is rögzített végakaratát az I. r. alperes ismételte el a jogi képviselőnek. Az örökhagyó által megküldött irat alapján a jogi képviselő a végrendeletet elkészítette, ezt követően az örökhagyó a végrendeletet 1996. szeptember 13-án a saját lakásán két végrendeleti tanú együttes és folyamatos jelenlétében aláírta és a végrendeletet ugyanekkor a két végrendeleti tanú is aláírta.

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a felpereseket terhelte volna annak bizonyítása, hogy az I. r. alperes oly módon működött közre a végrendeleti tételében, hogy a végrendelet tartalma tekintetében meghatározó szerepe volt. E vonatkozásban a felperesek bizonyítást nem ajánlottak fel. Az I. r. alperes a végrendelet elkészítésében nem fejtett ki olyan tevékenységet, amely a Ptk. 632. § (1) bekezdése szerinti közreműködésnek minősül. Önmagában az a magatartás, hogy az I. r. alperes a végrendeletet elvitte az ügyvédnek még azzal együtt sem minősül a Ptk.-ban szabályozott közreműködési tevékenységnek, hogy az I. r. alperes elismerte: a nagyapja végakaratát elmondta a végrendeletet szerkesztő jogi képviselőnek.

Az elsőfokú bíróság nem találta alaposnak a Ptk. 629. § (1) bekezdés *b)* pontjának megsértésére vonatkozó hivatkozást (két tanú együttes jelenlétének hiánya) sem. Megállapította azonban, hogy az örökhagyónak a végrendeletben a felperesekre vonatkozóan tett kitagadása érvénytelen, mert nem állapítható meg azon feltétel fennállása, hogy a felperesek az örökhagyóval szemben fennálló törvényes eltartási kötelezettségüket súlyosan megsértették volna.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a felperesek terjesztettek elő fellebbezést annak megállapítása iránt, hogy a végrendelet a felperesek vonatkozásában érvénytelen, másodlagosan a kötelesrész felemelését kérték.

Az alperesek csatlakozó fellebbezés terjesztettek elő, mely szerint abban az esetben, ha a bíróság a felperesek elsődleges fellebbezési kérelmének helyt ad, az örökhagyó részére nyújtott gondozási szolgáltatás címén érvényesített hitelezői követelés felemelését kérték a felperesek örökrészével azonos összegre.

A másodfokú bíróság jogerős részítéletében az elsőfokú bíróság ítéletének a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti keresetet elutasító rendelkezését megváltoztatta és megállapította, hogy a végrendelet az I. és II. r. felperesek vonatkozásában érvénytelen.

A másodfokú bíróság megalapozatlannak ítélte a végrendelet elkészítésével kapcsolatban tett azon ténymegállapítást, hogy az ügyvéd által szerkesztett végrendelet az örökhagyó írásbeli feljegyzése alapján készült, mivel az örökhagyó által készített iratokat sem az alperesek, sem a végrendeletet készítő ügyvéd nem tudta bemutatni. Mivel az örökhagyó a végrendeletet készítő ügyvédnél nem volt jelen, ezért a végrendelet tartalmát nem élő szóval közölte a végrendelet készítőjével. Az I. r. alperes az első személyes meghallgatása során elismerte, hogy a nagyapja végakaratát ő mondta el az ügyvédnek, nem tett azonban említést az örökhagyó által kézzel írt végrendeletről. Az alperesek és jogi képviselőjük nyilatkozatán kívül egyéb adat a kézzel írt végrendeletre vonatkozóan nem állt rendelkezésre. Mivel a végrendelet tartalmát az örökhagyó nem személyesen közölte a végrendeletet készítő ügyvéddel, az alpereseket terhelte annak bizonyítása, hogy a végrendelet meghatározása írásban történt. Az alperesek ezt bizonyítani nem tudták, az előadásuk és jogi képviselőjük nyilatkozata ennek megállapításához pedig kellő bizonyítékul nem szolgált.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a végrendelet tartalmát nem az örökhagyó, hanem az I. r. alperes közölte a végrendelet készítőjével. Ez a magatartás pedig kimeríti a végrendelet tételében való közreműködés fogalmát. Minthogy az I. r. alperes a II. r. alperes testvére, az I. r. alperes közreműködői tevékenysége miatt mindkettőjük javára szóló juttatás érvénytelen.

A jogerős részítélet ellen az alperesek terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet, melyben elsődlegesen a jogerős részítélet hatályon kívül helyezését és az első fokon eljárt bíróság ítéletének a helybenhagyását kérték, másodlagosan pedig annak megváltoztatását és a juttatás érvénytelenségének megállapítását.

Elsődlegesen arra hivatkoztak, hogy a másodfokú bíróság a bizonyítási terhet tévesen megfordította, és a Pp. 206. § (1) bekezdését sértette azzal, hogy az alperesi és alperesi képviselő nyilatkozatot bizonyítékként nem értékelte. Másrészt a kérelmüket arra alapították, hogy a Ptk. 632. § (1) bekezdése értelmében a másodfokú bíróság legfeljebb az alpereseknek történt juttatás érvénytelenségét és nem a végrendelet érvénytelenségét állapíthatta volna meg. A végrendeletben ugyanis a felperesek kitagadása is szerepel, amely részben a végrendelet a hivatkozott § alapján nem lehet érvénytelen. Utaltak arra is, hogy a hagyaték átadása teljes hatályúvá vált.

A felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság az alábbi indokok alapján találta alaptalannak.

A Ptk. 632. § (1) bekezdése értelmében az írásbeli magánvégrendelet tanúja vagy más közreműködő személy, illetőleg ezek hozzátartozója javára szóló juttatás érvénytelen, kivéve, ha a végrendeletnek ezt a részét az örökhagyó saját kezűleg írta és aláírta. A törvény a tanúk mellett a „más közreműködő személy" fogalmát nem határozza meg, ezt az ítélkezési gyakorlat annak az elvnek az alapján alakította ki, hogy a Ptk. 632. § (1) bekezdése szerinti érvénytelenség a tisztességtelen befolyásolás szintjén el nem érő közreműködői magatartás jogkövetkezményeiről rendelkezik. Ennek az elvnek a következetes alkalmazása szerint *a közreműködést megvalósíthatja az is, ha az örökös keresi fel az ügyvédet a végrendelet készítése végett és a végrendelet tartalmát ő közli az okiratot készítő ügyvéddel* (LB Pfv. V. 21. 499/1995.).

A felperesek eredeti kereseti kérelme a kitagadás érvénytelenségének megállapítására és a kötelesrész kiadására irányult.

Az I. r. alperes az első személyes meghallgatása során maga adta elő, hogy az örökhagyó az ügyvédnél nem volt jelen és nagyapja végakaratát az I. r. alperes mondta el az ügyvédnek. A felperesek csak ez után terjesztették ki a kereseti kérelmüket a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt és az I. r. alperes csak ezt követően korrigálta a nyilatkozatát úgy, hogy szerepe a „küldönc" szerepére korlátozódott, azonban a jogerős ítélet helyes indokai szerint ezt nem tudta bizonyítani, a bizonyítási terhet tehát az I. r. alperes fordította maga ellen. A másodfokú bíróság a rendelkezésre

álló bizonyítékok helyes mérlegelésével állapította meg a tényállást és abból a jogszabályoknak megfelelő következtetést vont le mindkét alperesre nézve, mert a II. r. alperes az I. r. alperesnek a Ptk. 685. § *b)* pontja értelmében közeli hozzátartozója.

Az elsőfokú ítéletnek a kitagadás érvénytelenségét megállapító rendelkezése ellen az alperesek nem terjesztettek elő fellebbezést. A jogerős ítélet csak olyan kérdésben támadható felülvizsgálati kérelemmel, amely az első- és másodfokú eljárásnak is tárgya volt, az elsőfokú ítélet nem fellebbezett rendelkezése ellen tehát felülvizsgálati kérelemnek nincs helye.

Mindezekre tekintettel a másodfokú bíróság az eset összes körülményeit mérlegelve helyesen alakította ki azt a jogi álláspontját, hogy az I. r. alperes a végrendelet tételében közreműködött. Az I. r. alperes közreműködői magatartásának megállapítása tekintetében a jogerős részítélet mérlegelésen alapul, amely sikeresen csak akkor támadható, ha a mérlegelés alapjául megállapított tényállás kirívóan okszerűtlen vagy iratellenes. A Legfelsőbb Bíróság a jogerős részítélet ilyen hibáját nem észlelte, ezért azt hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 22. 854/2000. szám).*

3. Kitagadás erkölcstelen életmód miatt

Az 1998. június 29-én elhunyt örökhagyó gyermekei a peres felek. Az örökhagyó 1998. június 25-én közvégrendeletet alkotott. Végrendelete szerint idős, beteges napjaiban csak az alperesre számíthat, aki vállalja, hogy őt élete végéig segíti, gondját viseli, ápolja, a felperes vele nem törődik, italozó életmódot folytat és ezért őt az öröklésből kitagadja. Ezért úgy végrendelkezett, hogy halála esetére minden ingó és ingatlan vagyonát az alperes örökölje.

A hagyatéki eljárásban a felperes a végrendeletet alakilag és tartalmilag érvényesnek ismerte el, a kitagadás érvénytelenségét állította és kötelesrész iránti igényt terjesztett elő, az alperes pedig a kitagadás érvényességére hivatkozott. A közjegyző a hagyatékot ideiglenes hatállyal az alperes részére adta át.

A felperes a keresetében a kitagadás érvénytelenségének megállapítását és kötelesrésze kiadását kérte. Az eljárás során keresetét kiterjesztette a végrendelet érvénytelenségére.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. A megállapított tényállás szerint a felek az 1997-ben elhunyt édesanyjuk után a törvényes öröklés rendje szerint örököltek. Házastársa halála után az örökhagyóval mindkét peres fél rendszeresen tartotta a kapcsolatot, szükség esetén a felperes is ellátta a háztartási teendőket és az örökhagyó szőlőjében is munkát végzett. Az alperes az örökhagyóval közös ingatlan utcai lakrészében lakik és napi rendszerességgel gondoskodott az örökhagyóról. Az örökhagyó mindennaposan, a felperes évek óta rendszeresen fogyasztott szeszesitalt, amely miatt több alkalommal le is részegedett. Az örökhagyó a felperes italozását nem nézte jó szemmel, néhány ízben lakásából elküldte, hogy majd józanul jöjjön oda. A szülők elképzelése házas ingatlanuk öröklésével az volt, hogy a ház utcai részét a felperes, a belső részét az alperes örökölje. Az alperes az anyai hagyatéki tárgyalásra előbb nem ment el, a felperest részegen találta, majd másnap együttesen jelentek meg a közjegyzőnél, de az alperes a hagyatékkal kapcsolatban vitázott. A hagyatéki tárgyaláson történteket követően határozott az örökhagyó végrendelet készítéséről. A végrendelet úgy készült, hogy a közjegyző az örökhagyó lakásán megjelent, a végrendelet tartalmát megbeszélték, majd 1998. június 25-én titkárnőjével együtt az elkészített végrendeletet felolvasás és aláírás végett elvitte az örökhagyóhoz. Az aláírást megelőzően az örökhagyó az orvostól injekciót kapott, felolvasás közben az alperes őt megitatta, majd a helyiséget elhagyta.

Az elsőfokú bíróság nem találta bizonyítottnak, hogy az örökhagyó az alperes jelenlétében végrendelkezett volna, és a Ptk. 625. § (2) bekezdésének feltételeit sem állapította meg, ezért a végrendelet érvénytelensége iránti keresetet elutasította. A fenti tényállás alapján viszont azt állapította meg, hogy a felperes alkoholista életmódot folytat, amit erkölcstelen életmód folytatásának minősített, ezért a Ptk. 663. § (1) bekezdés *e)* pontja szerinti érvényes kitagadási ok fennállta miatt a keresetet elutasította.

A felperes fellebbezése alapján a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét – annak helyes indokaira utalással – helybenhagyta. A fellebbezéssel kapcsolatban rámutatott arra, hogy a Ptk. 625. § (2) bekezdése nem a jelenlévőkre, hanem a közjegyző személyére vonatkozóan tartalmaz a közvégrendelettel kapcsolatban összeférhetetlenségi okot. Nem eredményezi azonban a közvégrendelet érvénytelenségét az, ha a közjegyző az örökhagyó meghallgatásával, jegyzetei alapján készíti el a végrendeletet, amit utóbb felolvasás után a közjegyző jelenlétében ír alá az örökhagyó. Rámutatott arra is, hogy bár az aláírás előtt az örökhagyó injekciót kapott, a perben semmilyen adat nem merült fel arra vonatkozóan, hogy ez végrendelkezési képességét befolyásolta volna. Az elsőfokú bíróság jogi következtetésével egyetértve kiemelte, hogy a kitagadási ok érvényes fennállásához elegendő az, hogy a közfelfogás szerint a felperes alkoholista életmódja erkölcstelennek minősül és szükségtelen annak orvosszakértői igazolása, hogy az alkoholizmus jelei a felperesen megmutatkoztak-e vagy sem, ezért a felperesnek a szakértői bizonyítás elrendelésére irányuló indítványát elutasította.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet: elsődlegesen a jogerős ítélet hatályon kívül helyezése, a keresetének való helytadás, másodlagosan új eljárás és új határozat hozatalára utasítás iránt. Álláspontja szerint az alperes a közvégrendelet tételénél a Ptk. 625. § (3) bekezdés szerinti közreműködőnek minősül, a kitagadás érvényességének megállapítása pedig a Ptk. 663. § (1) bekezdésének *e)* pontját sérti.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet részben alaposnak találta, a következők szerint.

1. Az iratok tartalma alapján megállapítható, hogy a felperes a hagyatéki eljárásban a végrendeletet érvényesnek ismerte el mind alaki, mind tartalmi vonatkozásban és csak a kitagadásra vonatkozó érvénytelenséget állított.

A hagyatéki eljárásban tett ezen anyagi jogi nyilatkozat a Legfelsőbb Bíróság PK 261. sz. állásfoglalása értelmében egyoldalúan nem vonatható vissza, a visszavonás hatályosságához a nyilatkozattal jogot szerzett másik fél beleegyezése szükséges, illetőleg az az általános ügyleti megtámadási alapon lett volna megtámadható. A felperesnek a hagyatéki eljárásban tett nyilatkozata ugyanis a Ptk. 199. § (1) bekezdése szerinti olyan egyoldalú nyilatkozat, amelyre – ha törvény kivételt nem tesz – a szerződésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. E nyilatkozatok visszavonásával kapcsolatban a Ptk. 211–215. §-ai megtámadására pedig az általános ügyleti nyilatkozatok megtámadására vonatkozó rendelkezések az irányadók (BH 1985/2/59., PJD X. 53.). Ezért a felperes végrendelet érvénytelensége iránti keresete előfeltétele a hagyatéki eljárásban tett nyilatkozatának eredményes megtámadása lett volna. A felperes a perben ilyen megtámadási jogra azonban nem hivatkozott, ezért a végrendelet érvénytelenségének megállapítására irányuló keresete ez okból is elutasítandó.

2. A perben megállapított tényállás szerint a felperes évek óta rendszeresen fogyasztott szeszesitalt és több alkalommal lehetett őt

látni ittas állapotban. Ebből a perben eljárt bíróságok azt a következtetést vonták le, hogy az alperes „alkoholista életmódot" folytatott, amit erkölcstelen életmód folytatásának kell tekinteni. A bíróságoknak ez a következtetése azonban mind az alkoholizmus, mind az erkölcstelen életmód tekintetében téves.

Az alkoholizmus ugyanis nem egyszerűen szeszesitalok rendszeres fogyasztása, hanem alkoholtartalmú italok mértéktelen fogyasztása következtében kialakuló szenvedélybetegség, ami testi és pszichikai tünetekkel jár együtt. A perbeli tényállás alapján az utóbbi fel sem merülhet, legfeljebb a felperes „italozó életmódjáról" lehet szó.

Az erkölcstelen életmód, mint érvényes kitagadási ok fennálltának hitelt érdemlő bizonyítása a Pp. 164. §-ának (1) bekezdése alapján az alperest terhelte. Az erkölcstelen életmód folytatásának megállapításához azt kellett volna az alperesnek bizonyítania, hogy a felperes az italfogyasztással együttjáró *olyan magatartást tanúsított, amelyből erkölcsi felfogásának züllöttségére lehet következtetni és ez életmódjává vált, amely folyamatosan megnyilvánuló többletmagatartás feltétele. Önmagában a túlzott mértékű rendszeres italfogyasztás nem tekinthető erkölcstelen életmód folytatásának, ennél többet viszont a felperes terhére nem lehet megállapítani. Ezért a Ptk. 663. § (1) bekezdés* e) *pontja szerinti kitagadási ok nem áll fenn.*

A jogerős ítélet tehát a fenti részben jogszabályt sért és érvényes kitagadás hiányában a felperes a Ptk. 661. §-a alapján kötelesrészre jogosult. A Legfelsőbb Bíróság ezért a Pp. 213. § (2) bekezdése alapján részítéletet hozott, a végrendelet érvénytelensége iránti keresetet illetően a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta, és megállapította, hogy az 1998. június 25-én kelt végrendeletben a felperes kitagadása érvénytelen.

Eltérő jogi álláspontjuk folytán az eljárt bíróságok a kötelesrész kiadására irányuló kereset körében a bizonyítást nem folytatták le, a döntéshez szükséges adatok nem állapíthatók meg, ezért ebben a körben a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróságot az eljárás folytatására utasította *(Legf. Bír. Pfv. II. 20.245/2000. szám).*

K. A.

A városi bíróság ítéletének indokolásából

A felperes és alperesek édesanyja özv. B. S. végintézkedés hátrahagyásával 2000. május 7-én hunyt el. Hagyatékát képezte az ingatlan 4/8 tulajdoni hányada. A közjegyző előtt 1993-ban tett végrendeletében özv. B. S. úgy rendelkezett, hogy halála idején meglévő minden vagyonának – különösen az ingatlan – örököse F. J. legyen. A végrendelet indokaként özv. B. S. azt jelölte meg, hogy betegségében az örökösként megnevezett leányára számít, tőle várta a gondoskodást, az illő módon való eltemettetést, és azt, hogy ne kerüljön szociális otthonba. A végrendelet rendelkezést tartalmaz arra is, hogy az örökösként megnevezett gyermekén kívül még három gyermeke, Cs. F., B. Gy. és N. J. n e ö r ö k ö l j e n e k.

Ezt követően a hagyatéki ügyben a közjegyző az örökösök között megkötött egyezséget a Pp. 148. § (2) bek. alapján jóváhagyta, s az örökhagyó hagyatékát az alábbiak szerint adta át: az örökhagyó lakóházát gyermekei, F. J. és Cs. F. egymás között egyenlő arányban, végrendeleti öröklés, kötelesrész és ajándék jogcímén öröklik. Az örökhagyó utolsó havi nyugdíjának felvételére az örökösök megegyezése szerint F. J. jogosult. A közjegyző a végzést a következőképpen indokolta: Az örökhagyó végintézkedés hátrahagyása mellett halt el, törvényes örököse négy gyermeke. Az örökhagyó közvégrendeletben minden vagyonát F. J. lányára hagyta. Ennek fejében tőle, ha rászorul, gondoskodást várt el. A végrendeletet a kötelesrészre jogosultak érvényesnek ismerték el. B. Gy. és N. J. a korábbi tárgyaláson úgy nyilatkoztak, hogy tekintettel arra, hogy az örökhagyót a végrendeletei örökös mellett Cs. F. is gondozta, ők kötelesrészt nem kérnek, ezt a részüket Cs. F.-nek adják, aki az ajándékot elfogadta. A tárgyaláson az örökhagyó két gyermeke egyezséget kötött. Megegyeztek abban, hogy a hagyatékot egyenlő arányban öröklik, s hogy az egész ingatlant 90 napon belül minimum 5 000 000 Ft vételárért értékesítik és a vételáron a négy gyermek tulajdoni arányának megfelelően osztozik. Cs. F. arra vállalt kötelezettséget, hogy az adásvételi szerződés aláírásától számított 30 napon belül az ingatlanból kiköltözik. A fentiek alapján megtörtént a hagyaték átadása.

N. J. felperest a városi bíróság 1998. december hó 28-án jogerőre emelkedett ítéletével cselekvőképességet k o r l á t o z ó, majd 2000. június 23-án a cselekvőképességet k i z á r ó gondnokság alá helyezte. Ez utóbbi ítéletet a másodfokú bíróság helybenhagyta. N. J. felperes lakóhelye Önkormányzatának Polgármesteri Hivatalának Gyámhivatala tájékoztatása szerint N. J. törvényes képviseletét 1999. február 22. napja óta Sz. I. hivatásos gondnok látja el.

A fentebb hivatkozott hagyatéki eljárás során azonban felperes helyett és nevében a felperes által írt és két tanú által aláírt „meghatalmazás" alapján leánya, N. Gy. járt el, aki a hagyatéki eljárás során úgy nyilatkozott, hogy ha Cs. F. és F. J. „ketten örökölnének az örökhagyó után, a hagyatékból anyja sem kíván részesedni."

A hagyatéki eljárást követően az ingatlan – mely 3/8-3/8 arányban F. J. és Cs. F. 1/8-1/8 arányban N. J. és B. Gy. osztatlan közös tulajdonát képezte – eladásra került 3 000 000 Ft vételárért 2001-ben.

Az ingatlan elidegenítésére vonatkozó adásvételi szerződésbe foglalt törvényes képviselői jogi nyilatkozat vonatkozásában gyámhivatali jóváhagyás iránti kérelem benyújtásakor jutott a gyámhivatal tudomására a hagyatéki eljárás, amelyen a törvényes képviselő nem vett részt, a gyámhatóság jóváhagyására nem került sor, ezért a gyámhivatal eseti gondnokot rendelt ki, aki keresettel fordult a városi bírósághoz az alperessel szemben a kötelesrész ellenértékének és járulékainak megfizetése iránt. Később keresetét a hagyatékban részesülő II. r. alperesre és mint kötelesrészre jogosult III. r. alperesre is kiterjesztette oly módon, hogy I. és II. r. alpereseket egyetemlegesen kérte fizetésre kötelezni a fentiek szerint, III. r. alperest pedig mindezek tűrésére kérte kötelezni.

A kereset nagy részben m e g a l a p o z o t t.

A hagyatéki eljárás idején hatályos Ptk. 14. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a korlátozottan cselekvőképes személy jognyilatkozatának érvényességéhez – ha jogszabály kivételt nem tesz – törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges.

Ugyanakkor a törvényes képviselő jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat a korlátozottan cselekvőképes vagy a cselekvőképtelen személyt örökösödési jogviszony alapján megillető jogra vagy kötelezettségre vonatkozik. [Ptk. 19. § (1) bekezdésének *b)* pontja alapján].

A Ptk. 20. § (1) bekezdése kimondja, hogy a korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen személy még a gyámhatóság jóvá-

hagyásával sem tehet érvényesen olyan jognyilatkozatot, amellyel ajándékoz, idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélkül felelősséget vállal, vagy amellyel jogokról ellenérték nélkül lemond.

A korlátozott cselekvőképességen és a cselekvőképtelenségen alapuló semmisségre csak annak érdekében lehet hivatkozni, akinek cselekvőképessége korlátozott vagy hiányzik [Ptk. 21. § (1) bekezdése].

A rendelkezésre álló bírósági ítéletek alapján megállapítható, hogy a hagyatéki eljárás idején alperes cselekvőképességet **korlátozó** gondnokság alatt állott, törvényes képviseletet hivatásos gondnoka Sz. I. látta el, aki a hagyatéki eljárásban nem járt el.

A Ptk. fentebb hivatkozott rendelkezései a törvényes képviselő jognyilatkozatán túlmenően a jognyilatkozat érvényességéhez megkívánja a gyámhatóság jóváhagyását is, ha a jognyilatkozat a korlátozottan cselekvőképes személyt örökösödési jogviszony alapján megillető jogra vagy kötelezettségre irányul. Ez a törvényi rendelkezés minden, az öröklési jogviszonnyal kapcsolatos nyilatkozatra vonatkozik.

Jelen perben a korlátozottan cselekvőképes felperes helyett „meghatalmazott" leánya járt el, aki a törvényes képviseletre **nem jogosult.**

A gyámhatóság a hagyatéki eljárást követően szerzett tudomást az örökösödési jogviszonyról, gyámhatósági jóváhagyásra nem került sor.

Ugyanakkor a Ptk. 20. §-a még gyámhatósági jóváhagyással sem teszi érvényessé a korlátozottan cselekvőképes felperes, illetve törvényes képviselője nyilatkozatát ajándékozás esetén.

A hagyatéki eljárás során a felperes helyett jogosulatlanul eljáró leánya a kötelesrésznek megfelelő mértékű tulajdoni illetőséget I. r. alperesnek ajándékozta – ellenérték nélkül mondott le kötelesrészéről – mely szokásos mértékű ajándéknak az ingatlant forgalmi értékéhez viszonyítottan sem tekinthető, tehát a hagyatéki eljárás során tett valamennyi felperesi jognyilatkozat érvénytelen a fentebb hivatkozott Ptk. 20. §-a alapján figyelemmel a Ptk. 215. §-ára is.

A Ptk. 237. § (1) bekezdése alapján az érvénytelen szerződés esetében a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet kell visszaállítani.

Figyelemmel azonban arra, hogy a perbeli ingatlan időközben jóhiszemű harmadik személynek értékesítésre került, a befolyt vételár felosztásra került, az eredeti állapot helyreállítására jelen körülmények között nincs mód, de a bíróságnak olyan helyzetet kell teremtenie, hogy a felperes méltányos érdeke ne sérüljön. Amennyiben az eredeti állapot helyreállítása az eredetileg nyújtott szolgáltatások természetben történő visszaadásával nem valósulhat meg (pl. a kapott dolog elidegenítése folytán), akkor sor kerülhet a pénzbeli egyenérték megfizetésére, ha a szolgáltatás természeténél fogva nem zárja ki a pénzbeli egyenértékkel való helyettesítést.

A Ptk. 661. §-a úgy rendelkezik, hogy kötelesrész illeti meg az örökhagyó leszármazóját, házastársát továbbá szülőjét, ha az öröklés megnyíltakor az örökhagyó törvényes örököse vagy végintézkedés hiányában az lenne. A kötelesrész a törvényes öröklés rendjéhez igazodik, kötelesrésze legelőször az örökhagyó gyermeke jogosult, ha az örökhagyónak több gyermeke volt, a kötelesrész valamennyi gyermeket megilleti.

Nem jár kötelesrész annak, akit az örökhagyó végintézkedésében érvényesen kitagadott (Ptk. 662. §-a alapján). Kötelesrész címén a leszármazót és a szülőt annak a fele illeti, ami neki kötelesrész alapja szerint számítva – mint törvényes örökösnek jutna (Ptk. 665. §-a alapján).

Jelen perben a hagyaték az ingatlan 4/8 tulajdoni hányada.

Özv. B. S. örökhagyó törvényes örökösei az örökhagyó vérszerinti gyermekei, azaz felperes, I., II. és III. r. alperesek, akiknek törvényes örökrésze a 4/8 tulajdoni hányadot figyelembe véve fejenként egyenlő 1/8-1/8-1/8-1/8 tulajdoni hányad.

Ily módon kötelesrész címén a végintézkedés folytán örökségben nem részesülő felperes, II. és III. r. alperesek fejenként 1/16-1/16-1/16 tulajdoni hányadra tarthattak igényt.

A Ptk. 666. §-a kimondja, hogy a kötelesrész alapja: a hagyaték tiszta értéke, amely alapján a teljes hagyatéki vagyonból le kell vonni a hagyatéki terheket, az örökhagyó temetési költségét, a hagyaték megszerzésével járó költségeket és az örökhagyó tartozásait. A kötelesrészt minden teher és korlátozás nélkül kell kiadni, kielégítéséért elsősorban a hagyatékban részesedő személyek felelnek. Több személy felelősségének arányát juttatásaik figyelembe vehető értéke határozza meg.

A kötelesrészre jogosult kötelesrészének pénzben való kiadását követelheti. A kötelesrész kötelmi jogi jellegével összhangban pénzben jár. A természetben való kiadásra akkor kerülhet sor, ha az örökhagyó végintézkedésében így rendelkezett, vagy más módon nyilvánította ki ezt az akaratát, de természetben való kiadásra sor kerülhet akkor is, ha annak pénzben való kiadása akár a jogosultra, akár a kötelezettre sérelmes.

A perbeni ingatlan, a hagyatéki eljárást megelőzően 4/8 tulajdoni hányadban az örökhagyó, özv. B. S. és fejenként 1/8-1/8 tulajdoni illetőségben a peres felek közös tulajdonát képezte.

Az ingatlan értékesítését követően a vételár a tulajdonostársak között a hagyatéki eljárást befejező, hagyatékátadó végzés alapján került felosztásra, felperes és III. r. alperes vételárból 1/8-1/8 tulajdoni hányadnak megfelelő összegben részesült, illetve felperes esetében ennek megfelelő összeg került letétbe. II. és III. r. alperesek 3/8-3/8 tulajdoni hányadnak megfelelő mértékben részesültek a vételárból, tehát az örökhagyó 4/8 tulajdoni illetőségének megfelelő 1 500 000 forint vételár fele-fele arányban 750 000-750 000 forint összegben került közöttük felosztásra.

Figyelemmel arra, hogy kötelesrész címén felperest 1/16 tulajdoni hányadnak megfelelő érték illeti meg, vételárból 187 500 forint illetné meg felperest.

A hagyatéki iratok alapján megállapítható, hogy az örökhagyó eltemettetésére I. r. alperes 100 991 forintot költött, amelyből 80 000 forint az örökhagyó megtakarítása volt, II. r. alperes pedig 19 600 forintot, így kb. 40 000 forint került I. r. és II. r. alperesek részéről kifizetésre. Mindezekre tekintettel a hagyaték tiszta értéke (1 500 000–40 000) 1 460 000 forint, melyből a felperesi kötelesrész értéke 182 500 forint, ezt meghaladóan a felperesi kereset alaptalan.

Figyelemmel arra, hogy a Ptk. 669. § (1) bekezdésének *a)* pontja alapján a kötelesrész kiadásáért elsősorban a hagyatékban részesedő személyek felelnek, a bíróság I. és II. r. alpereseket kötelezte (akik az örökhagyó hagyatékát fele-fele arányban kapták meg) a kötelesrész fenti értékének megfizetésére, fele-fele arányban, a kapott juttatásaiknak megfelelően [Ptk. 669. § (2) bekezdésre figyelemmel].

A kötelesrész értékének megfizetése I. és II. r. alperest az ingatlan értékesítése időpontjától kezdve terheli, ezért a kifizetett vételár átvételének időpontjáról késedelmi kamat jár a Ptk. 301. §-a alapján.

A városi bíróság eljárása arra irányult, hogy az érvénytelen felperesi nyilatkozat folytán bekövetkezett érdeksérelmet, a hagyaték átadásának és az ezt követő adásvételi szerződésnek a részleges érvénytelenségét kiküszöbölje, melynek következtében I. és II. r. alperesnek az örökhagyó hagyatékát – III. r. alperes kívánságára is figyelemmel – egyenlő mértékben kapták meg, de ugyanakkor felperes is részesült a kötelesrész mértékének megfelelő mértékben.

A megyei bíróság a városi bíróság ítéletét helybenhagyta.

az eredeti ítélet alapján szerkesztette
Dr. Steiner Erika

AJÁNLÓ

A Kormány 14/2003. (II. 12.) Korm. rendelete a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet módosításáról.

(A Korm. rendelet 11. §-a, a gyermekvédelmi közvetítői eljárás szabályait tartalmazza.)

(MK 2003/14. szám Hatályos: 2003. február 15.)

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (egységes szerkezetben), valamint a büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (egységes szerkezetben) jelent meg a Magyar Közlöny 2003. február 15. napján közzétett 16. számban.

B. SZ.

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Közjegyzői kinevezések

Dr. Bárándy Péter igazságügy-miniszter úr a Budapest II. kerület 4. számú helyre *Dr. Szalontai Magdolnát* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző asszony irodáját 2003. március hó 1. napján megnyitotta, melynek címe: 1027 Budapest, Csalogány u. 7. I/1. Tel.: 225-3307, 225-3308 és fax: 225-8705.

Az igazságügy-miniszter úr a Budapest IX. kerület 4. számú helyre *Dr. Kliment Attila Gézát* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző irodáját 2003. március hó 1. napján megnyitotta, melynek címe: 1092 Budapest, Kinizsi u. 22. 2. lph. II/2. Tel.: 219-5370, 219-5371.

Az igazságügy-miniszter úr a Budapest XX. kerület 3. számú helyre *Dr. Kálóczi Józsefet* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző irodáját 2003. március hó 1. napján megnyitotta, melynek címe: 1204 Budapest, Török Flóris út 72. Tel.: 287-8399, 283-0736 és tel./fax: 287-8400.

Az igazságügy-miniszter úr a Tatabánya 3. számú helyre *Dr. Zsólyomi Zsuzsannát* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző asszony irodáját 2003. március hó 1. napján megnyitotta, melynek címe: 2800 Tatabánya, Fő tér 36. III/308. Tel.: 34/511-480, fax: 34/511-481.

Az igazságügy-miniszter úr a Nagykáta 2. számú helyre *Dr. Rabb Zsuzsánna Máriát* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző asszony irodáját 2003. március hó 1. napján megnyitotta, melynek címe: 2760 Nagykáta, Dózsa Gy. út 15/A. Tel./fax: 29/444-987.

Az igazságügy-miniszter úr Szigetszentmiklós székhelyre *Dr. Juhász Ildikót* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző asszony irodáját 2003. február hó 28. napján megnyitotta, melynek címe: 2310 Szigetszentmiklós, Losonczi u. 1. Tel.: 24/530-195, fax: 24/530-196.

Az igazságügy-miniszter úr a Székesfehérvár 5. számú helyre *Dr. Ujj Józsefet* nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző irodáját 2003. március 1. napján megnyitotta, melynek címe: 8000 Székesfehérvár, Arany J. u. 18., postacíme: 8001 Székesfehérvár, Pf. 47, tel.: 22/507-634, fax: 22/507-635.

Az igazságügy-miniszter úr a Kaposvár 4. számú helyre *Dr. Halász János* barcsi székhelyű közjegyzőt nevezte ki közjegyzőnek 2002. december 1. napjától kezdődően. A közjegyző irodáját 2003. február 28. napján megnyitotta, melynek címe: 7400 Kaposvár, Fő u. 17. Tel.: 82/411-737.

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. február 24. napjával *Dr. Böröcz Helga Ceciliát*, Dr. Holly Zsuzsanna budapesti közjegyző helyetteseként névjegyzékébe bejegyezte.

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. március 3. napjával *Dr. Vezsenyiné dr. Kovács Editet*, Dr. Anka Tibor ceglédi közjegyző helyetteseként névjegyzékébe bejegyezte.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. február 3. napjával *Dr. Molnár Györgyöt*, Dr. Dombi Péter budapesti közjegyző jelöltjeként névjegyzékébe bejegyezte.

A Pécsi Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Szinyavszkij Alexandra* közjegyzőjelöltet, mint dr. Korinekné dr. Hámory Beáta pécsi közjegyző jelöltjét 2002. december 8-án a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. február 28. napjával *Dr. Albert Erika Orsolyát* törölte a közjegyzőjelöltek névjegyzékéből, mivel 2003. március 1. napjától a Győri Közjegyzői Kamara területén helyezkedett el közjegyzőjelöltként.

Tartós helyettes kirendelése

A Ráckeve 1. számú közjegyzői székhelyen – az új közjegyző kinevezéséig – a Budapesti Közjegyzői Kamara *Dr. Juhász Ildikó* szigetszentmiklósi közjegyzőt rendelte ki tartós helyettesként.

A Budapesti Közjegyzői Kamara elnöksége 2003. február 28. napjától a Budapest XXIII. kerületi közjegyzői állásra *Dr. Lesznyák Ferenc* közjegyzőhelyettest rendelte ki tartós helyettesnek.

Cím- és telefonszám változások

Dr. Vecsey István debreceni 6. sz. közjegyző irodájának címe 2003. március 1. napjától megváltozott. Az új cím: 4025 Debrecen, Vásáry István u. 3/A. fsz. 3. Tel.: 52/537-376, 52/537-377.

Dr. Tóth Mária hajdúszoboszlói közjegyző irodájának új címe: 4200 Hajdúszoboszló, Szilfákalja u. 29/c. fsz. 1. Az iroda telefonszámai nem változtak.

Miscellanea

Dr. Fiedler Ernő Budapest XV. kerület 1. számú székhelyre kinevezett közjegyző 17. számú közjegyzői igazolványa elveszett. Az új, 109. számú igazolvány 2003. január 24. napjától érvényes.

A Semmelweis Egyetem Foglalkozás-egészségügyi Szolgálatának tájékoztatója

Az 50/1999. (XI. 3.) EüM rendelet, valamint a módosítására kiadott 3/2003. (VIII. 30.) EszCsM rendelet szabályozza a képernyő előtti munkavégzés minimális egészségügyi és biztonsági követelményeit.

A rendelet értelmében képernyős munkahelyről akkor beszélünk, ha a munkavállaló napi munkaidejéből legalább 4 órán keresztül rendszeresen képernyős eszközt használ. Maximálisan napi 6 óra tölthető képernyő előtt, óránként 10 perces szünetekkel.

Az 50/1999. (XI. 3.) EüM rendelet melléklete tartalmazza a képernyős munkahely kialakításának minimális követelményeit, ennek biztosítása a munkáltató feladata.

Előbbi rendelet 5. §-a értelmében a munkáltató köteles a munkavállaló látásának vizsgálatát biztosítani, melyet először minden esetben a foglalkozás-egészségügyi orvos végez. Az orvos indokolt esetben szemészeti szakvizsgálatra utalja be a munkavállalót a 3/2003. (VIII. 30.) EszCsM rendelet 1. számú mellékletében közölt beutalóval.

A képernyő előtti munkavégzéshez szükséges éles látást biztosító munkaszemüveget kizárólag a szemész szakorvos írhatja fel, költsége teljes összegében a munkáltatót terheli. A rendelet értelmében tehát, annak jár munkaszemüveg, akinek ahhoz, hogy a monitort élesen lássa, az egyébként meglévő szemüvege, illetve kontaktlencséje nem jó, illetve nincs dioptriás szemüvege, de a monitorhoz viselnie kell.

A kereskedelmi forgalomban kapható színezett üvegek, melyek a képernyő előtti munkavégzés komfortosságát fokozzák, a rendelet értelmében nem munkaszemüvegek, ezek beszerzését a rendelet nem írja elő. (Természetesen a dolgozó saját költségére megveheti.)

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy 2003. február 7-én, életének 96. évében elhunyt Dr. Ádám Gyula nyugalmazott közjegyző, Kiskunhalas díszpolgára, aki 1954-től 1981-ig dolgozott állami közjegyzőként Halason.

A Szerkesztőbizottság a Közjegyzői Kar nevében részvétét fejezi ki az elhunyt családjának.

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.
Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

A végintézkedések

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**
A magántulajdonon alapuló társadalmi rendszerben alapvető követelmény, hogy az ember a vagyonáról ne csak életében, hanem halála esetére is szabadon rendelkezhessen. A végintézkedésen alapuló öröklés szabályai ezt a jogot hivatottak biztosítani. A kötet a végintézkedésen alapuló öröklés szabályait dolgozza fel, bemutatja annak több évtizeden át kialakult, széles körű bírói gyakorlatát, választ adva a jogalkalmazásban felmerülő legújabb problémákra is. Részletesen foglalkozik a végintézkedés leggyakoribb formáival: a végrendelettel és az öröklési szerződéssel, ezek formai követelményeivel, a közvégrendelettel, az írásbeli magánvégrendelettel, a szóbeli végrendelkezéssel, az öröklési szerződéssel.
Ára: 3500 Ft + áfa

Öröklési eljárások

Szerzők: **Dr. Adorján Lívia, Dr. Anka Tibor**
Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**
A könyv áttekinti a Polgári Törvénykönyv, a hagyatéki eljárási törvény, az anyakönyvezésről, az illetékkiszabásról, a nemzetközi eljárásokról szóló jogforrások által használt fogalmakat, tömören, lényegre törően magyarázza azokat. A továbbiakban az öröklési eljárásokat, mint a halotti anyakönyvezés, a holttá nyilvánítás, a hagyatéki leltár, a hagyatéki eljárás, az öröklési perek stb. feldolgozása következik. A könyv harmadik részében az öröklési eljárás során hozott öröklési határozatokat mutatja be. Iratminták, öröklési modellek és számítási példák nyújtanak még a fentieken túl további segítséget a gyakorlati jogalkalmazóknak.
Ára: 4643 Ft + áfa

A hagyatéki eljárás
1960–2001

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**
Szerkesztő: **Dr. Horeczky Károly**
Lektor: **Dr. Solt Pál**
A kötet a hagyatéki eljárás közel fél évszázados gyakorlatát foglalja össze. A válogatás elvégzésénél figyelemmel kellett lenni arra, hogy a hagyatéki eljárásban „mögöttes" eljárásjogi szabályként a többször módosított Pp. rendelkezéseit is alkalmazni kell, illetőleg az eljárás lefolytatásánál alkalmazásra kerülő más jogszabályok közül több jogszabály (pl. földtulajdonról szóló tv., az ingatlan-nyilvántartásról szóló tv.) az utóbbi időben jelentősen módosult, vagy új szabályozás született.
Ára: 4900 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0304

Megrendelem az ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]
(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)
Megrendelő neve, telefonszáma: .....
Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Új kiadvány!

Magyar családjog

(2., hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Filó Erika**
Lektor: **Dr. Weiss Emilia**
A kiadvány célja, hogy a teljesség igényével dolgozza fel a családjog teljes anyagát, röviden taglalva a családjog elméleti alapvetését, bemutatva a családjog hatályos rendelkezéseit, a bírói és gyámügyi joggyakorlat alapvető útmutatásait. Az Olvasó tájékoztatást kap a családokat érintő nemzetközi szabályokról is, például a külföldiekkel kötött házasságról vagy a jogellenesen külföldre vitt gyermek visszahozatalának szabályairól.
A kötet második kiadása tartalmazza az első kiadás megjelenése óta bekövetkezett jogszabály-módosításokat, valamint azok magyarázatát.
Ára: 4200 Ft + áfa

Új kiadvány!

Az illetékjogszabályok magyarázata és gyakorlata

(2., hatályosított, bővített kiadás)

Szerző: **Dr. Lomnici Zoltán**
A könyv az illetéktörvény magyarázatát adja. Az egyes rendelkezések tartalmának ismertetése mellett szerkesztett formában közreadja az elvi jelentőségű bírósági ítéleteket, az illetékhatóság eljárásnak a rendjét és bemutatja az illetékügyben hozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának új rendjét. Az Olvasó megismerheti a költségmentességre vonatkozó lényegesebb rendelkezéseket és a kapcsolódó bírói gyakorlatot is. A könyv második kiadását az indokolja, hogy az első kiadás megjelenése óta módosult az illetéktörvény, továbbá a Legfelsőbb Bíróság is több iránymutató új határozatot hozott a témában, amellyel fejlesztette a bírói gyakorlatot.
Ára: 4300 Ft + áfa

Társasági jogi perek

Szerzők: **Dr. Gál Judit, Pálinkásné dr. Mika Ágnes**
A piaci élet legfontosabb szereplőivé napjainkra a gazdasági társaságok váltak. A gazdasági jogi perek tetemes részét a társasági és a cégjoggal kapcsolatos jogviták teszik ki, amelyek éppen e gazdálkodó szervezetek speciális szervezeti, működési viszonyaiból erednek. A könyv az ezzel kapcsolatos tudnivalókat rendszerezi, kiegészítve az ismeretanyagot jogesetekkel, iratmintákkal. A kötet hiánypótló munka, mivel a tárgyalt kérdések ma már nem csupán a tisztán társasági jogi, de a „hagyományos" tárgyú peres ügyekben és a nem peres (például fizetési meghagyásos, végrehajtási) eljárásokban is felmerülnek. A jogutódlás megállapítása például igen sok esetben társasági jogi tudást feltételez, de a felelősségi formációk ismerete nélkül gyakran elmarad a perindítás, vagy azt nem a megfelelő személy ellen (esetleg nem a megfelelő fórumnál) terjesztik elő, komoly anyagi és időveszteséget okozva a jogosultnak.
Ára: 5000 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0304

Megrendelem az ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Új folyóirat!

Családi Jog

Főszerkesztő (szerkesztőbizottság elnöke): **Dr. Kőrös András** legfelsőbb bírósági tanácselnök

Az utóbbi években a családjog iránti szakmai érdeklődés jelentősen nőtt, amit a családjogi tárgyú kiadványok (könyvek, kommentárok) emelkedő száma és sikere is jelez. Ezzel szemben ma még nem létezik egy kifejezetten családjogi tárgyú szakfolyóirat. A HVG-ORAC Kiadó a 2003 tavaszán induló, s három havonta megjelenő folyóiratával ezt a hiányt kívánja pótolni, s ennek megfelelően az alábbi igényeknek próbál megfelelni:

- foglalkozni a jogászok és a családjogi ügyekben eljáró más szakemberek által felvetett gyakorlati kérdésekkel, segíteni azok megoldását,
- információt és tájékoztatást nyújtani az országos és a nemzetközi családjogi gyakorlatról,
- lehetővé tenni a jogalkalmazási kérdések magas szintű megvitatását,
- biztosítani a családjog jövőbeli fejlődését elősegítő, előremutató szakmai gondolatok közlését.

A jogi tárgykör nem korlátozódik a szűk értelemben vett családjogra, hanem a családdal foglalkozó, a családot, a gyermekek jogait érintő valamennyi jogterületre kiterjed (pl. a család alkotmányos védelmére, a polgári jogban a személyek jogára stb.), illetve olyan cikkeket, tanulmányokat közöl a folyóirat, amelyek a családjog „segédtudományainak" témáihoz tartozik (pl. származástani vizsgálatok, pszichológiai és pszichiátriai szakkérdések stb.).

A folyóirat az ismertetett tartalomnak megfelelően az Olvasók széles köréhez szeretne szólni; nemcsak a családjoggal foglalkozó jogászok (bírák, ügyészek, ügyvédek, közjegyzők, szakminisztériumok jogászai, egyetemi oktatók), hanem a család- és gyermekvédelemben dolgozó nem jogász munkatársak (gyámhatósági, rendőrségi alkalmazottak) érdeklődésére is számot tart.

A folyóirat előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 4000 Ft + áfa

---

Családjogi és öröklési jogi iratmintatár

(2., hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Bodorné dr. Szűcs Ilona, Dr. Bókai Judit, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika, Dr. Kőrös András, Dr. Szegedi Noémi**

A kiadvány célja, hogy megkönnyítse a szerződéskötést és az okiratkészítést a családjog és az öröklési jog területén. Ennek érdekében a kötet egyaránt tartalmaz szerződéseket, egyoldalú jognyilatkozatokat (végrendelet, gyámnevezés), perbeli egyezséget és hatósághoz intézett beadványokat is, amennyiben a jogvita megegyezéses rendezése a hatóság közbeiktatása nélkül nem oldható meg.

Ára: 4900 Ft + áfa

Házastársi közös vagyon, közös lakás

Szerző: **Dr. Kőrös András**

A magánszemélyek kezén lévő vagyon összetételének változásai meghatározóan kihatottak a házastársak vagyoni vitáira is: a házastársi közös vagyon megosztása, a közös lakás használatának rendezése a házasságok felbomlásakor mind több és bonyolultabb kérdés rendezését, a Csjt. és a háttérjogszabályok összehangolt alkalmazását követeli meg. Ez a könyv ebben a helyzetben kíván iránytűt adni a jogalkalmazók kezébe; logikus rendszerbe foglalva, áttekinthető formában közli a jogszabályi rendelkezéseket, az irányadó bírói gyakorlatot, a Legfelsőbb Bíróság legújabb elvi határozatainak és számos, még nem publikált eseti döntéseinek feldolgozásával.

Ára: 3990 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0304

Megrendelem az ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]
Előfizetem a **Családi jog** című folyóiratot ..... példányban.
(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

5/2003. 7. évf., XLX. évf. 5. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A nemperes eljárások ausztriai reformja és ennek jelentősége a közjegyzőség szempontjából – Dr. Walter H. Rechberger / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
A magyar közjegyzőség, illetve a jogászi hivatás felkészülése az európai uniós csatlakozásra – Dr. Hankó-Faragó Miklós / 9

BÍRÓI SZEMMEL
Az öröklési szerződés – K. A. / 11

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 14
Igazságügy-miniszteri rendelet / 14

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI
Katalónia Kormányzósága kizárólagos nyilvántartást hozott létre az „élő akarat"-oknak, melyet a kezelőorvosok on-line elérhetnek / 15
Közjegyzőhelyettesek felvétele / 16
Közjegyzőjelöltek felvétele / 16
Közjegyzőjelöltek átjegyzése / 16
Új iroda megnyitása / 16
Cím- és telefonszám-változások / 16
Nyelvi jogosítvány megszerzése / 16
Miscellanea / 16

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

Új kiadvány!

EU-jog és jogharmonizáció

Szerző: **Dr. Kecskés László**
A kiadvány előzménye az EK-jog és jogharmonizáció című, 1995-ben egy másik kiadónál megjelent, több kiadást megélt kötete. A tudományos igényű elemzés középpontjában továbbra is az európai integráció jogának, jogi életének vizsgálata és a jogharmonizációs tevékenység elemzése áll, most nagyobb figyelmet kapnak viszont az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének és a közösségi jog konzisztenciájának kérdései. Az aktualizálás, a jelentős tematikai bővítés és a magyar vonatkozású fejlemények nagyobb hangsúlya miatt azonban lényegében egy új könyvet vehet kezébe az Olvasó.
Várható ára: 5600 Ft + áfa

Új kiadvány!

Európai Bírósági Ítéletek

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szerkesztők: **Dr. Fejes Gábor, Dr. Kocsis-Kupper Zsuzsanna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Szeibert Orsolya**
A vonatkozó közösségi jogszabályok többsége a jogharmonizációs programok alapján ugyan már bekerült a magyar jogba, bizonyos előírások pedig csak a csatlakozás után lépnek hatályba, kerülnek alkalmazásra, de a jogszabályok gyakorlati végrehajtása még ma is sok esetben kérdéses. Ezért is indokolt, hogy a szakemberek megismerkedjenek az európai jogalkalmazással, a végrehajtással kapcsolatos problémákkal.
A háromhavonta megjelenő füzetsorozat célja, hogy megismertesse a magyar jogalkotókkal és jogalkalmazókkal a legfontosabb európai jogeseteket (fogyasztóvédelem, társasági jog, közbeszerzés, versenyjog, eljárásjogi jogesetek, szellemi alkotások joga, családjog, emberi jogok, négy szabadság, közjog, mezőgazdaság stb. témakörökben) a magyar jogirodalomban egyedülállóan olyan módon, hogy feldolgozva azokat 2–3 oldalba tömörítve ismerteti a jogesetek lényegét, arra is figyelemmel, hogy a döntésekben használt jogi terminológiát is kellően visszaadja. A füzetekben megjelennek az Európai Bíróság legújabb esetei, de visszatekint a klasszikus, korábbi ítéletekre, továbbá egy újabb ítélet kapcsán bemutatásra kerülnek a korábbi ítéletekkel, elvekkel kapcsolatban időközben bekövetkezett értelmezésbeli módosítások, változások.
A füzetsorozat előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 7200 Ft + áfa

---

Új kiadvány!

Jogviták határok nélkül

Joghatóság, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása polgári ügyekben

Szerzők: **Dr. Brávácz Ottóné, Dr. Szőcs Tibor**
Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**
Eljárhat-e belföldi bíróság egy külföldi magánszeméllyel, vagy külföldi székhelyű vállalkozással szembeni jogvitában? Ha igen, érvényt lehet-e majd szerezni a határozatnak a marasztalt személy lakóhelye vagy székhelye szerinti államban, vagy pedig eleve hiábavaló lenne a belföldi perlés? Ez a két kérdéskör – a joghatóság, valamint a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása – képezi egy dinamikusan fejlődő új jogterület, a nemzetközi polgári eljárásjog „alfáját és ómegáját". A kézikönyv szerzőinek célja, hogy megkönnyítsék a jogalkalmazók eligazodását az e kérdésekre vonatkozó (a közelmúltban átfogóan módosított) hazai jogi szabályozásban, valamint a két- és többoldalú nemzetközi egyezmények rendelkezéseiben; továbbá kitekintést nyújtsanak az Európai Unió e tárgykörben eddig megalkotott szabályozására.
Ára: 5473 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0305

Megrendelem ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.
[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]
Előfizetem az **Európai Bírósági Ítéletek** című folyóiratot ..... példányban.
(Az előfizetési díj számla alapján előre fieztendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A nemperes eljárások ausztriai reformja és ennek jelentősége a közjegyzőség szempontjából

I. Általános tudnivalók a nemperes eljárások ausztriai reformjáról

Ami a nemperes eljárások ausztriai reformjának – ahogy egyszer mondtam: végtelen – történetét illeti, csupán néhány rövid megjegyzésre szorítkoznék: mindenesetre valószínűleg a Guinness-rekordok könyvébe kívánkozik, hogy egy törvényről szóló reformvita már négy évvel annak hatálybalépése után elkezdődjék, és 144 évvel később még mindig tartson, mert a bejelentett új törvény még mindig nem létezik! A nemperes eljárásokról szóló, Ausztriában még mindig hatályos 1854. szeptember 29-i törvény (a továbbiakban német rövidítésével AußStrG = Außerstreitgesetz), amely a dunai monarchia utolsó koronaországaiban 1855. szeptember 29-én lépett hatályba (Magyarországon csak néhány évig volt érvényben, mert az autonóm törvényhozás már 1861-ben hatályon kívül helyezte az osztrák törvényeket), valójában nem jelentette a nemperes igazságszolgáltatás olyan átfogó kodifikációját, amely úttörő módon újat hozott volna. Az AußStrG inkább csak néhány korábbi tervezettel együtt törvényerőre emelte az e területen már hosszú évekre visszatekintő gyakorlatot, hogy egységes jogalapot hozzon létre az egész birodalom számára. A nemperes eljárás „időszerű javításainak" első bejelentése Ferenc József császár 1859. évi „Laxenburgi Kiáltványából" (Laxenburger Manifest) származik. „A nemperes igazságszolgáltatás gyakorlásáról szóló törvények és motívumaik" első (átfogó) referenciatervezete, amellyel a jelenlegiig tartó reformtervezetek hosszú sora megkezdődött, 1867-ből származik. Elképzelhetik, mennyi időbe telnék, és mily kevéssé lenne érdekfeszítő, ha most részleteiben ismertetném Önökkel, hogyan folytatódott a történet. Én ezért inkább átugrom a következő 120 évet, hogy eljussak a legújabb reformidőszakig, amelyben már jómagam is meglehetősen intenzív részt vállaltam, de amelynek menetébe meglehetősen bele is őszültem.

A 80-as évek közepén mindenesetre versengve dolgozott a nemperes eljárásokról szóló új törvény tervezetein az Osztrák Szövetségi Igazságügyi Minisztérium és a Ludwig-Boltzmann Jogszolgáltatási és Okiratügyi Intézet, amelyet előszeretettel neveznek az osztrák közjegyzőség kutatóintézetének. Némi ismertségre mindenekelőtt az a tervezet tett szert, amelyet 1988-ban tettek közzé, és amely döntően nagyrabecsült tanáromtól és a Boltzmann Intézet vezetői posztján elődömtől, *Winfried Kraliktól* származik, és róla kapta a nevét is. Már akkor mindenki egy nemperes eljárásokat szabályozó új törvényre vonatkozó kormány-előterjesztésre várt, csak éppen az 1989. évi „Kiterjesztett értékhatárokról" szóló törvénymódosítás megint csak visszafogta e szándék lendületét azzal, hogy új szabályozást alkotott (a nemperes eljárásban is) a Legfelsőbb Bírósághoz mint jogorvoslati fórumhoz való fordulás lehetőségét illetően. A nemperes eljárások reformja területén – ismét a már említett Boltzmann Intézet erőteljes támogatásával – „új nekifutásra" (ezt használtam címként egyik publikációmban) került sor 1995-ben, amikor az osztrák Szövetségi Igazságügyi Minisztérium először is egy javaslatokat tartalmazó előtervezetet terjesztett elő a nemperes eljárások újraszabályozására vonatkozólag. Bírói konferenciákon és más jogásztanácskozásokon folytatott széles körű viták, valamint seregnyi eljárásjogi szakértő szakvéleménye alapján kidolgozták aztán a 2000. évi minisztériumi törvénytervezetet. A Magyarországon is jól ismert igazságügy-miniszter, *Dr. Nikolaus Michalek* többször is bejelentette, hogy a nemperes eljárásokról szóló új törvényt még a XX. törvényhozási időszakban meghozzák. (Először az 1983. évi XVI. törvényhozási időszak igazságügyi programjában szerepelt!) Csakhogy ez a törvényhozási időszak is anélkül ért véget – mégpedig abszolút tervszerűen, 1999-ben –, hogy megérkezett volna a parlamentbe a nemperes eljárásokról szóló új törvényre vonatkozó kormány-előterjesztés. Akkor általában azt vártuk, hogy a Michalek hagyatékából származó 2000. évi minisztériumi tervezet a XXI. törvényhozási időszakban kerül majd kormány-előterjesztésként az országgyűlés elé. Mivel azonban az új igazságügyi miniszter először más prioritásokat kívánt megszabni, megint csak eltelt két újabb esztendő. Végül aztán megtudtuk, hogy az oly régen beharangozott kormány-előterjesztés még az idén, tehát 2002-ben a minisztertanács elé kerül. Most aztán minisztertanács ugyan van, de parlament már nincs, amelynek a tervezett törvényt be lehetne terjeszteni; mostanában ért véget – ezúttal persze határidő előtt – egy törvényhozási időszak ismét csak anélkül, hogy meghozta volna a nemperes eljárásokról szóló új törvényt. Így aztán feltartóztathatatlanul közeleg eljárásjogi törvényeink e matuzsálemének 150. születésnapja...

De ha pillanatnyilag egyáltalán nem látható is, hogy az új törvényhozási időszak leendő igazságügyi minisztere, illetve törvényhozói milyen (törvény)terveket tartanak majd sürgetőnek, mégis újra remélhetjük, hogy a következőkben megszületik a nemperes eljárásokról szóló új törvény. Néhány nappal ezelőtt megszereztem az Igazságügyi Minisztériumban a törvénytervezet jelenleg aktuális szövegváltozatát, és azt feltételezem, hogy ez a törvénytervezet, amely itt következő fejtegetéseim alapjául szolgál, lényegét tekintve megegyezik a leendő törvénnyel.

II. A nemperes eljárásokról szóló törvénytervezet Általános Része

1. A törvény alapszerkezetéről

Előre kívánom bocsátani, hogy minden kompromisszum mellett, amely különösen olyankor elkerülhetetlen, amikor ennyi ideig vitatkoznak egy törvénytervezetről, a magam részéről nagyon remélem, hogy a most rendelkezésre álló törvénytervezet Általános Részét lehetőleg változatlan formában veszik át az új törvénybe. Ez az Általános Rész nagymértékben magáévá tette azokat a megfontolásokat, amelyek tisztelt tanáromtól, *Dr. Winfried Kralik* közjegyzőtől és egyetemi tanártól származnak, akit mint tudóst és gyakorlati szakembert nyugodt szívvel nevezhetek az osztrák nemperes jog XX. század második felében élt legnagyobb szakértőjének,

tudósának és alkalmazójának, és sok olyan ponton is „megtért" a kraliki megfontolásokhoz, amelyek korábbi tervezetekben még egy másik filozófiának voltak elkötelezve.

A nemperes eljárások ausztriai reformjának egyik alapvető célkitűzése tekintetében már régóta konszenzus van: A nemperes eljárásnak a polgári per mellett önállóan és egyenjogúan kell megjelennie, és ezért a törvény ne érje be azzal, hogy csupán felsorolja a polgári pertől eltérő olyan eljárási szabályokat, amelyek a nemperes ügyek sajátosságait meghatározzák. Ezzel végérvényesen távolodjon el attól a rég meghaladott felfogástól, hogy a nemperes eljárás a peres eljárás amolyan „békebírói előeljárásának" tekintendő, melynek rendelkezéseit elvben egy rákövetkező polgári perben akár érvényteleníteni is lehet. Tekintsen el ezért egy olyan általános záradéktól, amely a polgári perrendtartás (Pp.) kiegészítő alkalmazását írja elő; legyen az új törvény mintegy autonóm. Egy ilyen utalás a Pp.-re persze igencsak ésszerű lenne, mert a Pp.-ben meghatározott, minden hatósági eljárás „közös vagyonát" alkotó eljárási szabályok megismétlése éppen a legfontosabb eljárási szabálynak, a pergazdaságosságnak mondana ellent. Néhány területen azonban a rendelkezésre álló tervezet sem tud meglenni a Pp.-re való utalás nélkül; ilyenkor „globális utalás" helyett az egyes részterületeken tett utalás jóval munkaigényesebb módját választották.[1]

De *Kralik* gondolata is érvényesült, miszerint jogi kultúránk megkívánja, hogy polgári jogi anyagok egész sorának eldöntése és szabályozása sajátosságuknak megfelelően olyan eljárás megalkotását teszi szükségessé, amelyben a bírónak más lehetőségei vannak, mint a polgári peres ügyekben. Ez a valóban „békebírói" gondoskodási alkotóelem – modern szóval ebben az összefüggésben „életviteli segítségről" *(Lebenshilfe)* beszélünk – a fő jellemzője ennek az eljárásnak, és ez az oka az olyan sajátos eljárási szabályok kialakításának, amelyek sokban eltérnek a polgári peres ügyektől.

2. Az anyag behatárolása

A reformvita kimeríthetetlen témája volt az anyag behatárolásának kérdése. A tervezet 1. §-a úgyszólván megmarad amellett, hogy ezt az eljárást azokban a polgári jogi ügyekben kell alkalmazni, amelyek eljárása a nemperes törvényben van szabályozva, vagy amelyekre ezt más jogszabályok írják elő. Ausztriában az utóbbi évtizedekben számos anyagot utaltak a peren kívüli eljárás körébe anélkül, hogy ez bármilyen meghatározott rendszert követett vagy dogmatikailag indokolható lett volna. A reformmunkák igencsak kívánatos célja lett volna a nemperes eljárás megtisztítása a „peres joganyagoktól". Ettől a minden bizonnyal kényes és fáradságos vállalkozástól igazságügyi minisztériumunk mindenesetre visszariadt. Ehelyett éppen fordítva, további olyan anyagokat utalt a nemperes eljárások körébe, amelyek ma még a peres eljárások közé tartoznak: ezt egyrészt az eljárás meggyorsítása motiválja, mint például az öröklésjogi eljárás esetében[2], vagy az eljárás sajátossága[3], mint például a származási eljárás esetében[4]. Másrészt meg akar szüntetni néhány, az igazságszolgáltatási gyakorlat által teremtett nem egységes jogi helyzetet, mely szerint ugyanazon anyagon belül egyszer peres, másszor nemperes eljárásban kell dönteni. Ezért a jövőben az AGBG (Osztrák Polgári Törvénykönyv) 838a. §-a szerinti társtulajdonügyekben felmerülő összes használati és gondnokkirendelési vitát ugyanúgy a peren kívüli eljárások körébe[5] utalnak, mint ahogy az egyenes ágon rokon személyek közötti összes törvényes tartásdíjigényt is.[6]

3. Félfogalom és félképviselet

Az új nemperes törvény egyik központi rendelkezése a felekről szól – a nemperes eljárásbeli fél fogalmát jelenleg kifejezett törvényi szabályozás hiányában parttalan jogszabályi kazuisztika jellemzi. A mostani tervezetben sikerült összekapcsolni egymással az alaki és az anyagi félfogalmat, és mindenekelőtt az utóbbit a – lényegében *Kralikra* visszamenő – megfogalmazással a következőképpen nagyon kielégítően szabályozni: (a fél) az a személy, akinek **„jog által védett helyzetét"** a bírósági döntés vagy egyéb tevékenység „közvetlenül befolyásolná". Jog által védett helyzetben csak az van, aki saját védelme érdekében igényt támaszthat arra, hogy bizonyos értelmű döntést hozzanak[7]. Ilyen helyzetben vannak például a gyermekek és a gondviselésre jogosultak, ha a gyermekelhelyezés vagy a láthatás szabályozásáról van szó, míg egy kiskorúval kötött „sántító" jogügylet engedélyezése csak a kiskorú védett jogait érinti, szerződéses partnerét nem.

Nem került bele a tervezetbe a beavatkozás intézménye. Ez szerintem nagyon sajnálatos, mert az eljárásban való részvételt azok számára is lehetővé kellene tenni, akiknek jogos érdekük fűződik a nemperes eljárásban képviselt álláspont érvényre jutásához, viszont anyagi jogilag nincsenek érintetve, tehát azoknak, akiknek a jogállása, de nem a jog által védett helyzete van érintve[8]. Ha a törvényben is érvényesülne a tervezet felfogása, akkor attól kell tartani, hogy az ítélkezési gyakorlat „felpuhítja" a szűk törvényi megfogalmazást.

A felekre vonatkozó szabályokkal összefüggésben állnak a képviseleti kényszerre, illetve a képviseleti szabadságra vonatkozók is. A peren kívüli eljárásokban jelenleg csak kivételes esetekben van előírva ügyvédkényszer. Ezért a nemperes eljárásban a jelenlegi jogi helyzet szerint **közjegyzők** is korlátozás nélkül felléphetnek a fél képviselőjeként [osztrák közjegyzői törvény 5. § (1) bek.]. Csakhogy ezen a területen Ausztriában a múlt század utolsó éveiben nyilvánvalóan alapvetően megváltoztak az általános nézetek: Míg az 1988-ból való *Kralik*-tervezet meg akart maradni az érvényes nemperes törvény régi alapelve mellett, miszerint a felek minden fokon eljárhatnak a bíróság előtt saját személyükben, vagy meghatalmaz-

---

[1] Így pl. az eljárási költségmentesség (7. §), a bírói útmutatási és kioktatási kötelezettség (14. §), a nyilvánosság szabályozása (19. §), az előző állapot visszaállítása (21. §), a határidők szabályozása (23. §), a kézbesítés (24. § f), a határozatok kiegészítése és helyesbítése (41. §) esetében.

[2] Vö. már egyetértőleg *Rechberger*, LBl XVI 25; *uo.*, Die Ausgestaltung der besonderen Verfahren in der Außerstreitreform, LBl XX 45 (49 f); *Klicka*, LBl XX 36. Az ABGB 823. §-a szerinti öröklési pert az újítások egyáltalán nem érintik.

[3] A „sajátosság" abban áll, hogy érvényes a vizsgálati elv, és elképzelhető a többfeles eljárás; vö. *Rechberger*; LBl XVI 27.

[4] Ide tartozik az apaság megállapítása iránti, az apaságelismerő nyilatkozat hatálytalanságának megállapítása iránti eljárás és a házasságból való származás vitatása; vö. *Rechberger*, LBl XVI 27.

[5] Vö *Rechberger*, LBl XVI 28.

[6] Vö. *Rechberger*, LBl XX 26 f.

[7] Vö. *Fasching*, Grundlinien einer Reform des Außerstreitverfahrens, in: *Kralik/Rechberger* (szerkesztő), Symposion Außerstreitreform, LBl XI (1992) 137 (145); *Rechberger*, LBl XVI 30; *Klicka*, Zum Gutachten über den Diskussionsentwurf „Allgemeiner Teil des Außerstreitverfahrens", in: Das neue Außerstreitverfahren – Texte und Strukturen, Richterwoche 1997, Schriftenreihe des BMJ 88 (1997) 51 (66 *uo.*, LBl XX 33 f.).

[8] Vö. ilyen értelemben *Klicka* is, LBl XX 33.

hatnak önjogú személyeket a képviseletükkel, ma úgy látszik: *communis opinio*, hogy ez az alapelv a XXI. századba már nem illik bele. Az ügyvédkényszert az első fokú eljárásban nem terjesztették ugyan ki, az továbbra is csak a közös megegyezéses válást, és az egyik házastársnak a másik szerzésben való közreműködéséért járó kártalanítása eddig is nemperes anyagait, valamint a házastársi használati vagyon és a házastársi megtakarítások felosztását, továbbá az öröklési jogra és a nagykorú gyermekek és szüleik között tartásra vonatkozó, a peren kívüli igazságszolgáltatásba újonnan átvett eljárásokat érinti. A jövőben azonban a tervezet szerint **relatív ügyvédkényszer lesz másodfokon** és **abszolút ügyvédkényszer a Legfelsőbb Bíróság előtt.**

Ami a Legfelsőbb Bíróság felhívását illeti, azóta, hogy a nemperes eljárásban is bevezették a perorvoslati rendszert, amely a harmadfokot – véleményem szerint ésszerűen – messzemenően annak a teljes jogszolgáltatás érdekében gyakorolt irányító funkciójára korlátozza, aligha volt kétség a tekintetben, hogy a legmagasabb szintű bíróság előtt megvan az ügyvédkényszer értelme. Az azonban nem látható, hogy mi a szóban forgó tervezetben előírt relatív ügyvédkényszer indoka a **fellebbezési eljárásban.** Legyen szabad ezzel kapcsolatban arra emlékeztetni, hogy Ausztriában még a polgári peres ügyek egyik olyan területén, amelynek a gyengébb fél védelmét szolgáló jogi gondoskodási tendenciái és elvei igen közel állnak a nemperes eljárásokéihoz, nevezetesen a munka- és szociálisügyi bírósági eljárásban, másodfokon nemcsak ügyvédek kerülhetnek szóba képviselőként, hanem rajtuk kívül egész sereg úgynevezett szakképzett személy is.

Ebből természetesen hivatáspolitikai vita támadt Ausztriában ügyvédek és közjegyzők között, amelyet végső soron egy – törvényhozási szörnynek nevezhető – kompromisszumos szabállyal kívánnak megoldani. A (tiszta) ügyvédkényszer csak olyan eljárásokra érvényes, amelyekben két vagy több fél kérelmei állnak egymással szemben. Emellett a tervezet 6. § (2) bekezdésében megtaláljuk azoknak az eljárásoknak (nyilvánvalóan nem taxatívnak szánt) felsorolását, amelyekben **közjegyzők is** jogosultak a képviseletre: az örökbefogadásról, a fogyatékkal élők javára végzett vagyonkezelésről (beleértve az ilyen gyámság alatt állók vagyoni értékű jogait is), valamint egyéb gyámság alatt állók jogi eljárásainak engedélyezéséről, hagyatéki eljárásokról (az öröklésjogi viták kivételével), a holttá nyilvánítási és értékpapír-érvénytelenítési eljárásokról, valamint a nyilvántartásba vételi eljárásokról (tehát mindenekelőtt a telekkönyvi és cégbejegyzési eljárásokról) van szó.

Ezen túlmenően továbbra is képviseletre jogosultak a közjegyzők – akárcsak a végrehajtási eljárásban – olyankor, **amikor nincs ügyvédkényszer,** rendszerint tehát az egész első fokú eljárásban. Ha ügyvédkényszer van, akkor a közjegyzők olyankor jogosultak peres eljárásokon kívüli félképviseletre azok előtt a bíróságok előtt, amelyek bírósági megbízottként foglalkoztatják őket, amikor a közjegyző hivatali székhelyén nincs legalább két ügyvédi irodának is székhelye [közjegyzői törvény 5. § (2) bek.].

4. Az eljárás alkotóelemei

Ha volt olyan pont a legutóbbi 20 év reformvitái során, amelyben egyetértés uralkodott, akkor abban, hogy a létező nemperes törvényből hiányzó **költségtérítési kötelezettség** a „jótett csapássá válik" rovatba sorolandó, mivel a nemperes eljárásban győztes félnek mindig is nehéz volt megmagyarázni, hogy a hiányzó költségmegtérítési kötelezettség ennek az eljárásnak éppen hogy az egyik előnyét jelenti. Ezért a jövőben a nemperes eljárásokról szóló törvényben lesz költségtérítés. A tervezet 78. §-a ezért előírja, hogy a többi fél köteles megtéríteni annak a félnek a célnak megfelelő jogkövetésre vagy jogvédelemre fordított szükséges költségeit, aki sikerrel járt az ellenkező érdekeket képviselő féllel (felekkel) szemben. Ettől csak akkor kell eltérni, ha méltányossági szempontból szükséges, különösen az egyes felek viselkedésének tulajdonítható költségráfordítás miatt.

A tervezet megerősíti az **eljárás csak indítványra indítható** elvet [8. § (1) bek.]. Ellenkező rendelkezés hiányában tehát a jövőben is a peren kívüli eljárások esetében is tilos lesz a hivatalból indított eljárás. Sokat vitatkoztak a reformvita során az indítvány szükséges tartalmáról. A tervezet 9. §-ának (1) bekezdése szerint elegendő, ha ebből megfelelően felismerhető, milyen döntést vagy bírósági tevékenységet kívánnak a felek, és ez milyen tényállásból vezethető le. A bírói kar emiatt a nagyvonalúság miatt hangoztatott aggályával jogosan azt állították szembe, hogy ez megfelel a segítő jogszolgáltatás minimális követelményének, és még a peres területen is hasonló előírás van érvényben, jelesül a biztosító szolgáltatásaira vonatkozó szociális bírósági eljárásban, ahol elegendő „a törvényes mértékben" kérelmezni valamilyen szolgáltatást. A bírák mindenesetre elértek egy kiegészítést, mely szerint az olyan pénzbeli teljesítésre irányuló kérelmekben, amelyek esetében először nem kell pontosan meghatározni az összeget, megfelelő határidő kitűzésével mégis fel kell szólítani a felet az összeg pontos közlésére, ha az eljárás eredményei szerint helye van ilyen adat közlésének [9. § (2) bek. 2. pont].

Végül mutassunk rá még arra, hogy – ha a nemperes eljárásokról szóló új törvény egyszer mégiscsak hatályba lép – jól megérdemelt nyugállományba vonul a régi nemperes törvény egyik kimeríthetetlen vitaforrása, a 2. § (2) bek. 7. pontja. A 25. § (2) bekezdésben foglalt felfüggesztési lehetőséggel a tervezet egy olyan modellt hoz az **előfeltételek megítélésére** vonatkozólag, amely – más nem is volna elképzelhető – messzemenően követi a Pp.-ben foglaltakat.

5. Eljárási elvek

A tervezet, híven ahhoz a – teljesen helyénvaló – vezérelvéhez, hogy a peres és a nemperes eljárás közötti különbségeket hangsúlyozza, többszörösen kiemeli a **vizsgálati elv érvényességét** a nemperes eljárásban. Ennek ellenére általánosítja azonban (a 17. §-ban) azokat a mulasztási következményeket, amelyeket a hatályos jog már az AußStrG 185. §-ának (3) bekezdésében meghatároz a gyámügyi eljárásokra vonatkozólag. Ez esetben tanáromtól, *Kraliktól* eltérően én az ilyen jellegű, az **eljárás koncentrációját szolgáló mérsékelt kizáró következményeket** teljesen összeegyeztethetőnek tartom a vizsgálati elvvel. Ha ugyanis az egyik fél nem nyilatkozik, és ezt úgy értelmezzük, hogy nincs kifogása valamelyik másik fél indítványa ellen, akkor bizonyos, hogy ez nem gátolja meg a tényállás hivatalból történő megállapítását, és a bíróság ennek ellenére szabadon mérlegelheti az összes körülményt. Aggályaim vannak viszont annak a Pp. 179. § (1) bekezdésben szereplőhöz hasonló **kizáró előírásnak** a nemperes eljárásokról szóló törvénybe való átvételével szemben [33. § (2) bek.], amely most ott is meg akarja engedni a bíróságnak, hogy figyelmen kívül hagyjon be nem bizonyosodott tényelőadásokat, és eltekintsen a bizonyítékok felvételétől abban az esetben, ha a megkésett előadás az eljárás elhúzásaként értékelhető. Itt a *Kralik*-féle tervezet szabályo-

zását részesíteném előnyben, amely erre az esetre csak rosszhiszeműség miatti büntetést ír elő.

A tervezet – ahogy egy korszerű eljárási törvényhez illik – részletesen szabályozza a felek **jogi meghallgatását.** Ha hivatalból indul eljárás, a bíróság a féllel szembeni első tárgyalási eljárásaként köteles világosan megjelölni az eljárás tárgyát [8. § (3) bek.]. Ami az eljárás szóbeliségét illeti, a tervezet – amennyiben a Különös Részben nincs amúgy is **szóbeli tárgyalás** előírva – megadja a bírónak a véleményem szerint szükséges rugalmasságot ahhoz, hogy olyankor rendeljen el szóbeli tárgyalást, amikor ez valóban **célszerű** (azaz „az eljárás meggyorsítása, a tényállás megállapítása vagy jogi kérdések kifejtése végett"). Sajnálatos módon tartózkodik azonban a tervezet a közvetlenség elvének minden kifejezett szabályozásától.

Ami a **nyilvánosságot** illeti, a tervezetnek már csak alkotmányossági okok miatt is a Pp. elveiből kell kiindulnia. Alapvetően ezért a szóbeli tárgyalás nyilvánosságát rendeli el, de a nemperes igazságszolgáltatás sajátosságainak megfelelően kiterjeszti a nyilvánosság kizárását (19. §).

6. Döntések és azok joghatásai

Megint csak a nemperes eljárásokról szóló törvény már említett és üdvözlendő önállóságának a filozófiáját követve, a tervezet részletes szabályokat tartalmaz a nemperes eljárásban hozott döntések szabályaira vonatkozólag. E helyütt sem nem lehetséges, sem nem volna ésszerű valamennyi rendelkezést megemlíteni, emeljük ki mégis különösen dicsérőleg, hogy a peren kívüli bíróság határozatai a jövőben – amennyiben nincs szóbeli határozatkihirdetés – **az írott kiadmány elküldésével** válnak hatályossá. Csak reménlhetjük, hogy ezt a példát hamarosan követi a Pp. is, és egy szép napon már csak a jogtörténet lapjaira tartozik majd az a szerencsétlen rendelkezés, amely ahhoz az időponthoz köti a hatálybalépést, amikor a határozatot a bíróságon belül kiadmányozásra átadták. A több félre vonatkozó eljárásban fontos a **formális jogerőre emelkedés** szabályozása, ami ahhoz az időponthoz van kötve, amikortól a döntést már egyik (aktában szereplő) fél sem támadhatja meg [43. § (2) bek.].

Ami a **határozatok hatásait** illeti, az érvényben lévő AußStrG rendszere e hatások beállását illetően – a *Kralik*-tervezetet követve – megfordul: a Pp. rendszeréhez hasonlóan a jövőben a nemperes eljárásban hozott határozat ellen benyújtott fellebbezés is **gátolja** a határozat hatásainak beállását; ezek csak a jogerőre emelkedéssel következnek be. De a jövőben a peren kívüli bíróság az adott ügyben – hacsak nem családi állapottal kapcsolatos ügyről van szó – **ideiglenesen kötelező érvényűnek és végrehajthatónak nyilváníthat** egy határozatot, „amennyiben azt szükségesnek tartja a valamelyik felet vagy a közt érő jelentős hátrányok elkerülése érdekében" [44. § (1) bek.]. Sajnos tartózkodik a tervezet a jogerő szubjektív határainak bármilyen említésétől; a szubjektív jogerőhatárok szabályozása éppen egy anyagi félfogalommal folyó eljárásban lenne hasznos – e határokra nézve van is példa a *Kralik*-tervezetben.

7. Jogorvoslati eszközök

Részletesen és nagymértékben kielégítően szabályozza a tervezet a fellebbezési eljárást (és ezzel egyértelműen felülmúlja a Pp. szűkre szabott rendelkezéseit). Hogy csak néhány „fénypontot" említsünk: a 46. § (1) bekezdés szerint marad a (csupán) **14 napos fellebbezési határidő** (bár én ezt csak akkor hiszem el, ha már olvastam a szövetségi közlönyben); örvendetes módon fenntartja a tervezet azt az érvényben lévő szabályt, mely szerint a fellebbezési határidő lejárta után is meg lehet támadni határozatokat, ha azok **másoknak okozott hátrány** nélkül módosíthatók vagy megszüntethetők [46. § (3) bek.]; a dologi határozatok és az eljárási költségről szóló határozatok ellen irányuló fellebbezések a jövőben – helyesen – **kétoldalúak** lesznek. Rendkívül ésszerű újítást jelent a tervezetnek az a szabálya, mely szerint a **fellebbezésekről az első fokú bíróság dönt.** Ez egyrészt arra szolgál, hogy pótolja a fellebbezés előterjesztését, másrészt a polgári eljárásban először állapítja meg, hogy az első fokú bíróság mindig helyt adhat a fellebbezésnek olyankor, ha minden további vizsgálódás nélkül, már az iratokból kitűnik, hogy a határozatot hatályon kívül kell helyezni, az eljárás indítására irányuló kérelmet pedig vissza kell utasítani, vagy ha a határozatot a fellebbezési kérelemnek megfelelően teljes egészében meg kell változtatni [50. § (1) bek. 4. pont].

Ami a nemperes eljárásban való **új eljárásra kötelezés** fontos kérdését illeti, a tervezet alapjaiban követi a *Kralik*-tervezet ajánlását, amennyiben nemcsak a *nova reperta*-t, hanem a *nova producta*-t is megengedi (49. §). Kiemelendő szerintem továbbá, hogy jelentősen korlátozza a fellebbviteli bíróságnak azt a lehetőségét, hogy semmisségi ok fennállása esetén is hatályon kívül helyezze a megtámadott határozatot és visszautalja az ügyet első fokra (58. §). Ezzel kifejezetten fenntartja az érvényben lévő AußStrG egyik alapgondolatát, amelyet persze az ítélkezési gyakorlat egyre jobban felvizezett. A fellebbviteli bíróságnak már csak az eljárás meggyorsítása végett is lehetőleg gyakran **érdemi döntést** kell hoznia az ügyben, mégpedig mindenekelőtt olyankor is, ha első fokon megsértették a fél meghallgatásának szabályát. Az új eljárásra kötelezés alapján ugyanis másodfokon átfogóan pótolható ez a meghallgatás, úgyhogy ha nem várható más döntés, megelőzhető az elutasítás okozta eljárási többletráfordítás az eljárás elkerülhetetlen elhúzódásával együtt – aminek különösen a több felet érintő ügyekben van jelentősége.

Az a körülmény, hogy a még mindig érvényben lévő 1854. évi AußStrG nem irányoz elő a Pp. semmisségi és perújrafelvételi keresetének megfelelő jogorvoslati eszközt, az egyik legcsattanósabb bizonyíték arra, hogy ez a törvény már rég nem képes megfelelni a korszerű eljárási törvénnyel szemben támasztott követelményeknek. Ehhez a szabályozási hézaghoz hasonlóan szomorú persze az a megmagyarázhatatlan ítélkezési gyakorlat, amely a nemperes eljárásban egészen a legutóbbi időkig elutasította a jogorvoslati keresetekre vonatkozó Pp.-rendelkezések analóg alkalmazását. Ez a szégyenletes jogvédelmi hiány az új törvény hatálybalépésével végre a jogtörténet lapjaira fog kerülni, mert a tervezet a 72. ff és következő §-aiban **módosítási eljárást** irányoz elő (amivel messzemenően követi a *Kralik*-tervezet ajánlásait). Fel kell hívni a figyelmet egy lényeges különbségre e között a módosítási eljárás és a semmisségi és perújrafelvételi kereset alapján a Pp. szerint indított eljárás között: Ha egy módosítási ok fennáll, akkor az nem jelenti, hogy a módosítási kérelem már önmagában emiatt sikerrel fog járni. A módosítási okok csupán a feltételt jelentik ahhoz, „hogy a megtámadott döntés tartalmának helyességét egyáltalán vizsgálni lehessen" *(Kralik)*. Ha azonban ez a vizsgálat azt eredményezi, hogy nem lehetett volna a dologról a kérelmező szempontjából kedvezőbb döntést hozni, akkor a módosítási kérelmet a módosítási ok fennállása ellenére is el kell utasítani [77. § (2) bek.].

Ami a **peren kívüli határozatok végrehajtását** illeti, az Igazságügyi Minisztérium legújabb tervezetében sajnálatos módon változtatást hajtott végre a tervezet elődjeihez képest. Eddig úgy látszott, konszenzus van a tekintetben, hogy meg kell tartani az érvényben lévő AußStrG-nek azt a módszerét, miszerint külön „peren kívüli végrehajtást" szabályoz. Ha teljesítésre kötelező döntések esetében nincs lehetőség a végrehajtási szabályzat szerinti végrehajtásra, akkor magának a nemperes bíróságnak kellene, hogy módja legyen megfelelő kényszerítő eszközöket elrendelnie döntésének érvényesítésére. Most a 80. §-ban tömören csak annyi áll, hogy – ellenkező értelmű rendelkezés hiányában – a végrehajtási szabályzat szerinti végrehajtásra kerül sor. Az Igazságügyi Minisztériumot a nemperes ügyekre vonatkozó ideiglenes intézkedések szabályozásának a nemperes törvénybe való – szerintem helyes – felvételét illetően is nyilvánvalóan elhagyta a bátorsága: ez a korábbi tervezetekben elő volt irányozva, most azonban eltűnt.

III. A nemperes eljárások reformjának hatása a közjegyző különös nemperes eljárásokban végzett feladataira

1. Általános megjegyzések

A nemperes törvény Különös Részének újrafogalmazása szempontjából ma ismét – csakúgy mint már 150 évvel ezelőtt is – a hagyatéki eljárás és a gondviseléssel kapcsolatos eljárások állnak a törvényhozói megfontolások középpontjában, lévén hogy pontosan ezek alkotják a peren kívüli igazságszolgáltatás központi területét. Abban a „figyelemben" azonban, amelyben a szóban forgó tervezet ezeket az eljárásokat részesíti, a **nemperes törvény jelentőségének egyik nem jelentéktelen változása** is tükröződik: Amikor 1853-ban az érvényben lévő nemperes törvény vitája folyt, az előadó, *Dr. Anton Salvotti* (Eichenkraft und Bindeburg bárója) időtlen szavakat talált, amikor a birodalmi tanácsban felhívta a figyelmet, hogy a peren kívüli igazságszolgáltatás gyakorlása összehasonlíthatatlanul jobban igénybe veszi a bíróságokat, mint a peres bírói működés. A bírói beavatkozást szükségessé tevő legfontosabb esetekként a „kiskorúságot, az elmebetegséget vagy a halált" említette – ebben a sorrendben. Az 1854-ben elfogadott törvény azonban aztán annyira előtérbe helyezte a hagyatéki eljárást azzal, hogy módszeresen a Különös Részben adott neki helyet, és rendelkezések seregét kapcsolta hozzá (161 paragrafust a hagyatéki tárgyalásra vonatkozólag szemben az Általános Rész 19 paragrafusával), hogy a nemperes pátens az osztrák bíróságok hétköznapi nyelvhasználatában pillanatok alatt „hagyatéki pátensre" változott. Ezzel szemben az új AußStrG a hagyatéki eljárásra vonatkozó rendelkezéseket igen helyesen erőteljesen csökkenti (jelenleg 43 paragrafus van rá előirányozva), a gondviseléssel kapcsolatos rendelkezésekben pedig – persze paragrafusáradat nélkül – megpróbálja kifejezésre juttatni ezeknek az eljárásoknak a különös jelentőségét. Teljes mértékben osztom az osztrák bírói karban általánosan képviselt felfogást, miszerint az új AußStrG inkább „családügyi bírói törvénynek" tekinthető, mintsem „hagyatéki pátensnek".

Ami most már a közjegyző hatáskörét illeti, ez az új AußStrG-vel **nem fog lényegesen változni.** Mint már említettem, a közjegyzők olyan esetekben, ahol nincs ügyvédkényszer, az eddigiekhez hasonlóan a peren kívüli eljárásban **jogosultak lesznek a képviseletre,** rendszerint tehát a teljes első fokú eljárásban. Azokon a területeken, amelyeken már a múltban is túlnyomórészt félképviselőként működtek – ide tartozik mindenekelőtt a hagyatéki eljárás, a jogügyletekhez szükséges gyámügyi bírósági jóváhagyás megszerzése, a telekkönyvi és cégbírósági eljárás, valamint az egyéb nyilvántartással kapcsolatos eljárások – továbbra is valamennyi szinten megilleti őket a félképviseleti jog. A más területeken folyó jogorvoslati eljárásban való félképviselet korlátozása hivatáspolitikai szempontból ugyan elvben nem örvendetes, a gyakorlatra azonban – legalábbis eleinte – alig lesz kihatása.

A közjegyzőnek mint **bírósági megbízottnak** a hagyatéki tárgyalásban (erről lásd mindjárt a következő fejezetet) és az önkéntes árverésre bocsátásban játszott szerepe (az, hogy ez csak a telekingatlanokra és az építményekre van korlátozva, nem igazi veszteség) nem fog megváltozni a jövőben. Bírósági megbízottként (GKoärG = bírósági megbízotti törvény 2a., 2b. §) működik a közjegyző Ausztriában a **telekkönyvi betekintéskor** (GUG = telekkönyvi törvény 7. §) és a **cégjegyzéki betekintéskor** is (FBG = cégnyilvántartási törvény 35. §); csakúgy, mint amikor az FBG 35a. § szerint bejelentéseket vesz át a cégbíróság helyett, és továbbítja őket bejegyzés céljából (GKoärG 2c. §). Ezeket az illetékességeket és kötelezettségeket a nemperes reform egyáltalán nem is érinti.

Mivel ennek az előadásnak a keretében nincs mód részletesen kitérni a nemperes törvény valamennyi módosítására, a továbbiakban a hagyatéki eljárás újításaira fogok összpontosítani, hiszen a peren kívüli igazságszolgáltatás keretében ez a közjegyzők egyik legfontosabb tevékenységi területe.

2. A hagyatéki eljárás

A hagyatéki eljárásban az osztrák közjegyző gyakorlatilag a modern közjegyzőség kezdete óta jelentős szerepet játszik: e területen bírósági megbízottként nagymértékben hozzájárul a bíróságok tehermentesítéséhez – gondoljunk csak az ilyen eljárások sokaságára! A nemperes reformról folytatott hosszú vitában ezért többször is javasolták, hogy a hagyatéki eljárást teljes egészében a közjegyzőkre mint bírósági megbízottakra kell ruházni, azaz – ahogy ma oly sok területen korszerűnek számít – „ki kell szervezni". Mivel azonban ez kényes – nem utolsósorban megint csak szakmapolitikai – kérdéseket vet fel (egyrészt érintené a bíróságokon elsősorban az Ausztriában *Rechtspfleger*-nek nevezett igazságügyi tisztviselők hatáskörét, másrészt az ügyvédek már a XIX. században megakadályozták, hogy teljes egészében a közjegyzők vegyék át a hagyatéki eljárást), az új szabályozás is megmarad amellett, hogy megosztja a feladatokat a bíróság és a közjegyzők között; különösen semmi sem fog változni a tekintetben, hogy a hagyatékátadó végzéssel a bíróság „véglegesíti" a tárgyalási eljárást. A törvény a bírósági megbízottnak az új hagyatéki eljárásban való hatáskörét mindenesetre előreláthatólag jócskán bővíteni fogja.

Fontos újítást jelent először is a bírósági megbízott ex lege illetékessége a hagyatéki tárgyalás lefolytatására anélkül, hogy erre az egyes esetekben külön kirendelő határozatra lenne szükség. Ezzel a közjegyző most már az elhalálozási értesítés beérkezése, tehát a hagyatéki eljárás hivatalból való megindítása előtt foganatosíthat sürgős hivatali eljárásokat, mindenekelőtt a hagyaték biztosítása érdekében.

A GKoärG fog minden olyan **hatáskört** szabályozni, ami a jövőben bírósági megbízotti tevékenysége során megilleti a közjegyzőt. Az alaprendelkezés először is kimondja, hogy a közjegyző nincs hi-

vatali körzetéhez kötve, hanem az ország egész területén folytathat adatgyűjtést, és maga vehet fel minden bizonyítékot. Hatáskört kap továbbá arra, hogy maga végeztethessen kézbesítéseket a posta vagy a bíróságok útján, és nyilvános közzétételeket kezdeményezzen. Ezenkívül lehetőséget kap a közjegyző arra, hogy bíróságokat és közigazgatási hatóságokat keressen meg jogsegélykérés, illetve hivatali segítségnyújtás céljából. Azokat a személyeket, akiket félként, tanúként vagy szakértőként kell meghallgatni, ugyanolyan kötelezettségek terhelik, mint a bírósággal szemben.

A **haláleset jegyzőkönyvezése** keretében a közjegyző a tervezet szerint köteles minden olyan körülményt megállapítani, amely a hagyatéki eljárás és az esetleges gyámügyi intézkedések szempontjából szükséges. Az ilyen megállapítások céljából kíméletesen felnyithatja az elhalt lakását, üzlethelyiségét és fiókjait, szekrényeit és más tárolóeszközeit.

Rendkívül ésszerű az az új rendelkezés, mely szerint a bírósági megbízottnál is jegyzőkönyvbe mondhatók és a bíróság által jóváhagyott egyezség hatályával bírnak az **örökségmegosztási egyezmények,** de a hagyatékra vonatkozólag a hagyatéki eljárásban részt vevő személyekkel kötött más megállapodások is.

Mindenesetre megmarad az az eddig is meglévő lehetőség, hogy a hagyatéki eljárásban részt vevő felek közvetlenül fordulhatnak a bírósághoz (az ún. „schriftliche Abhandlungspflege" = írásbeli tárgyalás), és azt az értékhatárt (ez a hagyatéki aktívák értékét jelenti), amely fölött – úgymond – „a kvalifikált képviselet biztosítása céljából" **kötelező az ügyvéd vagy közjegyző általi képviselet,** a tervezet (a polgári perhez hasonlóan) 4000 €-nál húzza meg (ellentétben az eddigi jogszabályi helyzet szerinti 7260 €-val). A tervezet arra is kötelezi a közjegyzőt, hogy első hivatali eljárásakor felhívja a hagyatéki eljárásban érintett felek figyelmét az írásbeli tárgyalás lehetőségére.

A bírósági megbízotti törvény ezen felül a hagyatéki eljárással és az árverésre való önkéntes felkínálással kapcsolatban szigorúbb összeférhetetlenségi rendelkezéseket ír elő a közjegyzők számára. Tartalmilag azonban ezek a rendelkezések alig jelentenek újdonságot, mivel csak a közjegyzők eddig is meglévő hivatásrendi irányelveit adják vissza.

Mivel változatlan marad a **bíróságok végső felelőssége** a hagyatéki eljárásban (ami mindenekelőtt a bírósági megbízott hibáiért viselt hivatali felelősségben csapódik le), a bírósági megbízotti törvény további lehetőségeket ad a bíróságnak a közjegyzői tevékenység felügyeletére. Ez a terv szerint egyrészt a megbízások kiadása, másrészt jelentések beszerzése és a szükséges adatgyűjtés elvégzése útján történik. Éles viták folytak arról, hogy milyen lehetőséget kapjanak a felek a bírósági megbízotti eljárással szembeni védekezésre. A tervezet végül is egyfajta **bírósághoz intézett jogorvoslati kérelem** mellett döntött, amely a bírósági megbízott meghallgatása után „jogorvoslatot biztosít". A bírósági döntésig a bírósági megbízott köteles meghozni vagy végrehajtani mindazokat a döntéseket, amelyek nem vágnak a végeredmény elébe, hacsak nem arról van szó, hogy ilyen intézkedésre van szükség a hagyaték biztosítása érdekében.

A következő további újításoknak van még a közjegyzők szempontjából is jelentősége: Jeleztem már a hagyatéki eljárás egyik legfontosabb rendszermódosítását, nevezetesen, hogy a törvénymódosítás az öröklésjogi eljárást a polgári per köréből ebbe az eljárásba teszi át, úgyhogy a jövőben megszűnik a felperes-szerepek elosztása és a rákövetkező öröklési per. A jövőben a hagyatéki bíróságnak az lesz a dolga, hogy megállapítsa az örökös vagy örökösök öröklési jogát, és elutasítsa a többi olyan öröklési igényt, amely nem válik a hagyatékátadás alapjává. Az olyan eljárások, amelyek nem akadályozzák a hagyatékátadást (mint pl. kötelesrész-kereset, kötelesrész-kiegészítő kereset, hagyományosi igények érvényesítése iránti kereset alapján), megmaradnak a peres eljárásban; ugyanez érvényes az AGBG 823. §-a szerinti öröklési perre is – a módosítási eljárás bevezetése ellenére. Ezzel kapcsolatban megint csak a félképviselet szabályozása jelent egy, a rendszert illetően kevéssé kielégítő és a közjegyzők szempontjából hivatáspolitikailag örvendetesnek természetesen nem nevezhető szabályt: az öröklésjogi eljárásban (tehát már első fokon!) a tervezet szerint 4000 €-t meghaladó értékű hagyatéki aktívák esetén abszolút **ügyvédkényszer** áll fenn; itt a közjegyző általi képviselet nincs előirányozva.

Legalábbis említést érdemel a hagyatéki eljárásra vonatkozó **illetékességi szabályok** újrafogalmazása: mindenekelőtt lényegesen szűkítették az osztrák nemzetközi illetékességet a hagyatéki eljárások lefolytatásában. Így például a belföldön lévő ingatlanvagyonról mindenképpen tárgyalni kell, de a belföldön lévő ingó vagyonról csak akkor, ha az elhalt vagy osztrák állampolgár volt, vagy Ausztriában volt a rendes tartózkodási helye, vagy ha külföldön lehetetlen érvényesíteni azoknak a személyeknek a jogát, akik azt állítják, hogy ők az örökösök. A jelenlegi jogi helyzettel szemben, amely mindig módot ad a hagyaték tárgyalására egy belföldi személy bárhol található ingó vagyona vonatkozásában, ennek az a célja, hogy a jogvédelem messzemenő megtartása mellett a bíróságok tehermentesítését eredményezze.

Mivel a JN 105. §-ában már csak „hagyatéki eljárásról" van szó, a jövőben többletként be fogják vonni a tárgyalásba az egyéb hagyatéki eljárásokat is. Ha (különösen másodlakóhelyek alapján) az örökhagyó ügyében több általános bíróság illetékessége is szóba kerülhet, akkor az a bírósági körzet jár el, amelyben az elhalt belföldön lévő vagyonának a legnagyobb része található. Azokra az esetekre, amikor belföldi tárgyalási illetékesség áll fenn, de belföldön nincs hagyatéki vagyon, kitérő lehetőségként a Bécs Belvárosi Kerületi Bíróság kap eljárási illetékességet.

Említsük meg még röviden a következő **tartalmi változásokat** a hagyatéki eljárás lefolyásában: a végrendelet kihirdetése helyébe, aminek történelmi jelentőségét még a széles néprétegek analfabétizmusa magyarázza, de ami mára már régen formális aktussá vált, a végintézkedések bírósági megbízott általi átvétele lép.

Újraszabályozzák a **fizetés fejében való átadást,** ami a jövőben már nem csupán a csekély értékű hagyatékra fog korlátozódni, hanem azonos jellegű lesz a csőd esetén alkalmazott értékesítéssel és elosztással.

A bírói gyakorlat eddig annak az örökösnek, aki az „örökségbe lépésekor megfelelően igazolta" öröklési jogát, odaítélte ugyan a hagyaték megszerzésének és kezelésének jogát, de ezt a jogot *de lege lata* a bíróság átadó határozatával kifejezetten el kellett ismerni. Az új örökségbe lépési nyilatkozatnak – az öröklési jog igazolásával összekötve – a jövőben *ex lege* maga után kell vonnia a **hagyaték használatának, kezelésének és képviseletének jogát** (ABGB 810. §). A képviseleti jogot ezért a jövőben csak a bírósági megbízottnak kell okiratba foglalnia.

A hagyaték értékének megállapítására szolgáló **leltárfelvételt** (aminek megint csak elsősorban a kötelesrészigények kiszámítása szempontjából van jelentősége), valamint a leltár és a vagyonnyilatkozat hatásait jobban hozzá kell igazítani a tárgyalási eljárás igényeihez. Bírósági elfogadtatásra a jövőben nem lesz szükség.

Meg kellene még említeni, hogy a jövőben a bíróságon kívüli, tanúval igazolt végintézkedések – a saját kezűleg aláírtakat kivéve – szükséghelyzeti formává válnak. Emellett kiterjesztik a tanúként szóba nem kerülhető személyek körét, hogy megakadályozzák az öröklési jogvitákat (ABGB 594. §).

Remélem, hogy ezzel sikerült – a rövidség miatt néhány szükségszerűen nem teljes pontossággal kifejtett részlet ellenére – bizonyos áttekintést adnom Önöknek mind az új osztrák nemperes törvény alakjáról (már ha az valaha is meglátja a jog napvilágát), mind pedig a közjegyző mint a peren kívüli igazságszolgáltatás jogalkalmazója és jogalakítója Ausztriában játszott szerepéről.

Dr. Walter H. Rechberger
rendes egyetemi tanár, Bécs

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

A magyar közjegyzőség, illetve a jogászi hivatás felkészülése az európai uniós csatlakozásra

Az uniós csatlakozásunkra tekintettel célszerű rendszerezni a jogászi hivatással kapcsolatos ismereteinket. A különböző jogászi szakmák uniós csatlakozásra való felkészülése alapvetően attól függ, hogy milyen jogi területen fejtik ki tevékenységüket. Ennek kapcsán vizsgálni kell, hogy az adott tevékenység, jogviszony milyen körbe sorolható be. Így felmerül a munkavállalás szabadsága, a szolgáltatás gyakorlása, a letelepedés szabadsága, a közhatalmi státus léte vagy nem léte stb. Tíz évvel ezelőtt az Európai Parlament ún. Marinho-jelentése tette vizsgálat tárgyává az európai közjegyzői tevékenység alapvonásait. A tagállamok és az Unió ebben a kérdésben ma is vitában állnak, amelynek kimenetele nem dőlt el, és végeredménye természetesen nem tudható előre.

A közjegyzői hivatásgyakorlás joga és a közösségi jog

A közjegyzők hivatala, hatásköre és hivatás gyakorlása nagyrészt azonosan, vagy hasonló módon szabályozott minden olyan országban, ahol a közjegyzők szakmai szervezetei a **Latin Közjegyzőségek Nemzetközi Uniójához tartoznak** (kivételként említhető Portugália és Anglia). A közjegyzőség törvényi szabályozásában minden ilyen országban a következő közös vonások figyelhetők meg:

– A nemzeti szabályozás csak az adott ország **saját állampolgára** számára teszi lehetővé a hivatásrend belföldi hatáskörének gyakorlását.

– A közjegyzői tevékenységet a belső jogszolgáltatáshoz vagy a belföldi igazságszolgáltatáshoz sorolják, ennek megfelelően tartósan vagy időnként a **közhatalom gyakorlásához kapcsolódik.** A hazai szabályozás is ezt követi, mert a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 1. § (4) bekezdésében foglaltak szerint: *„a közjegyző a jogszabály által meghatározott hatáskörében az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez".* A 17. § (1) bekezdés *a)* pontja szerint: *„közjegyzővé az nevezhető ki, aki ... magyar állampolgár".*

– Amennyiben *a közjegyzői okiratnak külföldön kell joghatást kiváltania,* akkor ez kizárólag olyan államközi vagy nemzetközi szerződés alapján történhet, amely az adott állam közjegyzői okiratainak egy másik államban történő elismerését szabályozza.

A tagállami szabályozások többsége tehát olyan állami jogszolgáltató tevékenységnek tekinti a közjegyzői tevékenységet, amely tekintetében **a szolgáltatás nyújtásának szabadsága nem érvényesül,** és így a tagállamok fenntarthatják az e körben meglévő állampolgársági korlátozásaikat. Az Európai Unió emellett azonban folyamatosan napirenden tartja a vitát arról, hogy más tevékenységhez hasonlóan a közjegyzői tevékenységet is a szolgáltatások közös piacán való részvételnek kell tekinteni. Ebből eredően a nemzeti szabályok és a közösségi törekvések között rendre ellentét mutatkozik. Ma még megállapíthatatlan és csak jósolható, hogy az esetleg egységesülő Európában mikor adják fel a tagállamok a nemzeti joghatóságuknak ezt a részét, azaz mikor kerül egyértelműen a szolgáltatási piacra a közjegyzői hivatás.

A közjegyzői hivatás gyakorlásával kapcsolatban **először a diplomák elismerésének kérdéskörét érdemes vizsgálni.** A munkaerő szabad áramlásának biztosításához az Európai Unió eredetileg az egész közösségre kiterjedően harmonizálni kívánta a foglalkozások gyakorlására vonatkozó jogszabályokat. Bár ez a próbálkozás sok nehézségbe ütközött, az Európai Tanács irányelvében általánosan szabályozta a legalább 3 éves képzés befejezését igazoló főiskolai oklevelek elismerését. Az uniós szerződés 47. cikk (1) bekezdése szerint: *„a Tanács az önálló vállalkozói tevékenység megkezdésének és folytatásának megkönnyítése érdekében a 251. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően irányelveket bocsát ki az oklevelek, a bizonyítványok és a képesítés megszerzéséről szóló egyéb tanúsítványok kölcsönös elismerése céljából."* A (2) bekezdés: *„ugyanebből a célból a Tanács ... irányelveket bocsát ki a tagállamok önálló vállalkozói tevékenység megkezdésére és folytatására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek összehangolására. A Tanács ... mindvégig egyhangúlag határoz az olyan irányelvekről, amelyek végrehajtása legalább egy tagállamban a természetes személyek képzésére és a szakmába történő bejutásának feltételeire vonatkozó, az egyes szakmákra irányadó jogi szabályozás meglévő alapelveinek módosítását vonná maga után."*

A diplomák elismeréséről szóló hivatkozott irányelv azonban közvetlenül nem alkalmazható az egyetemet vagy főiskolát végzettekre: nekik **a végzettségen túl meg kell szerezniük az adott tagállamban a foglalkozás, például a közjegyzői foglalkozás gyakorlására való jogosultságot is.** Ezen felül az egyes tagállamok adaptáló tanfolyamot vagy alkalmassági vizsgát is előírhatnak a képzésbeli különbségek kiegyenlítésére. Elválik tehát egymástól a megfelelő végzettséget adó diploma elismerésének kérdése és a hivatásgyakorláshoz szükséges egyéb feltételek meglétének előírása. Ez utóbbival kapcsolatban a tagállamok nyilván törekszenek arra, hogy azokat csak saját polgáraik, vagy a ténylegesen nagyon hosszú ideje rezidensként ott élő külföldiek legyenek képesek teljesíteni

(szakmai gyakorlat, további vizsgák a diploma megszerzése után, megfelelő nyelvismeret stb.).

Egy másik fontos feltétel **az állampolgárság kitételének fenntartása** is további bonyodalmat okozhat. A tagállamok ragaszkodtak a közjegyzőségre vonatkozóan az ún. állampolgársági fenntartáshoz, ezért valamennyi latin közjegyzőségi rendszerben működő EU-tagállamban a közjegyzői kinevezés feltétele, hogy az illető az adott állam állampolgára legyen. Ezt az a klasszikus felfogás indokolja, miszerint az igazságszolgáltatás az állami szuverenitás része.

A közjegyzők számára az egyik legérdekesebb kérdés, hogy tevékenységük **kivételt képez-e a letelepedés és a szolgáltatásnyújtás szabadsága alól?!** Az Uniós Szerződés 43. cikkelyének (1) bekezdése szerint: *„tilos a valamely tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén történő szabad letelepedésére vonatkozó bármely korlátozás,* azaz minden EU-polgár minden tagállamban gyakorolhat önálló kereső tevékenységet. A letelepedés fogalma magában foglalja az önálló kereső tevékenység megkezdését és folytatását, valamint vállalatok alapítását és vezetését, a befogadó állam saját polgáraira vonatkozó rendelkezései szerint. Ezen a területen ráadásul nem érvényesülhetnek olyan megszorító, korlátozó intézkedések, mint a munkaerő szabad áramlásával kapcsolatban a most belépő országok terhére, pl. Németországban vagy Ausztriában alkalmazott 2+3+2 éves időtartamú, munkaerőpiacot védő korlátozások.

A cikk alkalmazása tekintetében olyan tevékenységről van tehát szó, amely **kívül esik az alkalmazotti jogviszonyon.** A közjegyzői tevékenység pedig olyan tevékenység, amelynek folytatása során a közjegyző a saját jogán és kockázatára tevékenykedik, a tevékenység folytatásához törvényben meghatározott feltételeknek való megfelelésről kell tanúbizonyságot tennie, továbbá magas etikai követelményeket támasztó hivatásrendi szabályozásnak kell megfelelnie. Az alapító szerződés a szolgáltatások közé sorolja a szabad foglalkozású tevékenységeket.

Ennek ellenére a fent elmondott okok alapján a tagállamok arra hivatkoznak, hogy **a közjegyző olyan tevékenységet végez, amely tartósan a közhatalom gyakorlásához kapcsolódik.** Tehát fenntartások és korlátozások nélkül alkalmazható teljes tevékenységükre a letelepedés szabadságának korlátot jelentő 45. cikkben rögzített rendelkezés, mely szerint: *„Valamely tagállamban a közhatalom gyakorlásához tartósan vagy időlegesen kapcsolódó tevékenységekre e fejezet rendelkezései az adott tagállam vonatkozásában nem alkalmazhatók. A Bizottság javaslata alapján a Tanács minősített többséggel úgy rendelkezhet, hogy e fejezet rendelkezései bizonyos tevékenységekre nem alkalmazhatók."* A közjegyzői hivatás tehát egy **atipikus jogviszony,** amely tartalmaz vállalkozói, szolgáltatási, de egyúttal közhatalmi elemeket is. A tagállamok ebben az esetben ez utóbbit tartották dominánsnak, ezért az egyébként sok vállalkozási elemet mutató státusnál a hatósági elemet részesítették előnyben.

A kérdés vizsgálatakor tehát egyelőre nem az a lényeges, hogy hogyan ítélik meg a közjegyzői hivatásképet, hanem az, hogy milyen konkrét tevékenységet végez a közjegyző.

Ejtsünk néhány szót *a közokiratok „szabad áramlásának"* érdekes témaköréről is. E körben két vonatkozást kell megemlíteni:

– az egyik, hogy a közjegyző folytathat-e egy másik tagállamban okiratkészítő tevékenységet,

– a másik pedig az, hogy a közjegyzői okirat az okirat készítése szerinti tagállamon kívül, egy másik tagállamban is kifejtheti-e a hatását?

Az első kérdésre – az eddig tárgyalt – a közjegyzői tevékenység közhatalmi jellegéből is adódó, a joghatóság területi korlátozása, valamint a tevékenység folytatásához kapcsolódó állampolgársági követelmény adja meg a választ. Ezek alapján a közjegyzői tevékenység szorosan az állami joghatósághoz kapcsolódik, amely joghatóság az adott állam határáig terjed, a területi hatálya tehát nem határon átnyúló. Ez az elv sem töretlen azonban ma már az EU-ban – EUROPOL.

A második kérdés vonatkozásban azonban már következetesen érvényesül a közösségi szintű együttműködés, azaz annak lehetővé tétele, hogy a közjegyzői okirat joghatásai valamennyi tagállamban jelentkezhessenek. Ebből a szempontból a közjegyzői okirat hasonló megítélés alá esik, mint egy bírósági ítélet: a másik tagállamban elismerhető és a benne foglalt kötelezettség teljesítése hatósági úton kikényszeríthető, és ilyen a végrehajtási tevékenység is. Ezt az elvet szentesíti a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001. tanácsi rendelet is, amely kimondja, hogy az alaki követelményeknek megfelelően elkészített és az Unió egyik tagállamának joga szerint végrehajtható közokiratot az Unió egy másik tagállamában is végrehajthatóvá lehet nyilvánítani.

Ehhez az érdekeltnek kérelmet kell benyújtania az adott tagállam végrehajtás elrendelésére hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságához. Hasonló rend szerint történhet a közokiratok végrehajthatóságának elrendelése is: a fél a végrehajtás elrendelése iránti kérelmet az illetékes helyi bírósághoz, Magyarországon a rendelethez tett nyilatkozataink szerint a megyei bíróság székhelyén működő helyi bírósághoz, illetve a Budai Központi Kerületi Bírósághoz nyújtja be, és a bíróság dönt a végrehajtás elrendeléséhez szükséges feltételek fennállásáról.

A végrehajtás elrendelésének hatályos szabályai szerint a külföldről származó, a végrehajtás alapjául szolgáló okiratok esetében ez két lépcsőben történik: először a végrehajthatóság nemzetközi magánjogi feltételeinek fennálltát állapítja meg a bíróság (végrehajtási tanúsítvány), majd pedig a megfelelő végrehajtható okiratot állítja ki, amely közjegyzői okirat esetében az okirat végrehajtási záradékkal való ellátását jelenti. A végrehajtás elrendelése egyértelműen bírósági hatáskör – összhangban az alapjogi követelményekkel – ennek megváltoztatására irányuló módosítás azonban eddig nem merült fel a jogalkotási elképzelések között.

A közjegyzői díjak

A közjegyzői díjaknak kizárólag a csatlakozásra tekintettel történő emelését a kormányzat nem tervezi, hosszabb távon azonban a meglévő gazdasági különbségek kiegyenlítődésével eltűnnek azok a különbségek is, amelyek pl. az osztrák közjegyzők és a magyar közjegyzők munkadíja között jelenleg fennállnak. Ez a kiegyenlítődés korábban megvalósulhat azokban az esetekben, ahol a munkadíj ellenértéke nem tételesen rögzített, hanem az alapul szolgáló közjegyzői tevékenység ügyértékéhez igazodik. A közjegyzői díjak emelkedése, és ezzel kiegyenlítődése azonban ma még nem biztos, hogy a közjegyzői karnak érdeke, hiszen épp a viszonylagosan alacsony díjszabás hozza versenyelőnybe a soproni közjegyzőt a kismartoni osztrákhoz képest. Ha a közjegyzői díjszabás felemelkedik az európai átlag szintjére, az más tekintetben javíthat a jövedelmi viszonyaikon, így tehát megállapíthatjuk, Önök mindenképpen jól járnak a csatlakozással...

Dr. Hankó-Faragó Miklós
államtitkár, Igazságügyi Minisztérium

BÍRÓI SZEMMEL

Az öröklési szerződés

1. Alaki érvényesség és közreműködés

Az 1998. május 7-én kötött öröklési szerződés szerint a felperesek ingatlanuk és ingóságaik egy részének örökösévé tették az alpereseket egymás között egyenlő arányban. Az alperesek ellenszolgáltatásként arra vállaltak kötelezettséget, hogy az örökhagyókat rászorultságuk esetén – bármelyik örökhagyó elhalálozását követően a másik örökhagyóra is kiterjedő teljességgel – eltartják, gondozzák, betegségük esetén ápolják és mindezt személyesen vagy hozzátartozói segítséggel az örökhagyók saját háztartásában, jelenlegi és akkori lakhelyükön teljesítik. Az öröklési szerződés rendelkezést tartalmaz az elidegenítési és terhelési tilalom, valamint a tartási jog ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséről. A szerződés írógéppel készült két oldalon azt a szerződő felek és két tanú a második oldal végén aláírták.

A szerződést az alperesek ügyvéd édesanyja készítette és egyben a szerződést ellenjegyezte. A szerződő felek 1998. július 8-án az öröklési szerződést módosították: az ingatlan-nyilvántartási adatokat kijavították és a tartási kikötményt mellőzték.

A felperesek a keresetükben a szerződés érvénytelenségének megállapítását kérték – egyebek mellett – a Ptk. 629. § (2) bekezdésére hivatkozva, valamint a 632. § (1) bekezdése alapján közreműködés miatt a juttatás érvénytelenségére hivatkoztak.

Az alperesek ellenkérelme a kereset elutasítására irányult.

Az elsőfokú bíróság az ítéletében megállapította, hogy az öröklési szerződés és annak módosítása a peres felek egymás közti viszonyában érvénytelen.

Az ítélet indokolása szerint az öröklési szerződés első oldalát a felek sorszámmal nem látták el, a felperesek csak a szerződés második oldalát írták alá, ami nem felel meg a Ptk. 629. §-ának (2) bekezdésében foglaltaknak, továbbá a szerződést az alperesek hozzátartozója készítette és ellenjegyezte, ezért az a Ptk. 632. §-ának (1) bekezdése szerint közreműködés okából érvénytelen.

Az ítélet ellen az alperesek fellebbeztek. Elsődlegesen az ítélet megváltoztatását és a kereset elutasítását, másodlagosan annak hatályon kívül helyezését indítványozták. Álláspontjuk szerint az ítélet ténybelileg megalapozatlan és jogilag téves. A Ptk. 629. §-ának (2) és 632. §-ának (1) bekezdése szerinti érvénytelenségi ok nem áll fenn. A törvény ugyanis a végrendelet lapjainak és nem oldalainak aláírását és sorszámozását írja elő, ezért ez okból a szerződés alaki fogyatékosságban nem szenved. A bírói gyakorlatra utalva hivatkoztak arra is, hogy az öröklési szerződést a kötelezett hozzátartozójának közreműködése nem teszi érvénytelenné.

A felperesek ellenkérelme az ítélet helybenhagyására irányult.

A Legfelsőbb Bíróság az alperesek fellebbezését az alábbiak szerint találta alaposnak.

Téves az első fokú bíróságnak a Ptk. 629. §-ának (2) bekezdésére és a 632. § (1) bekezdésére alapított érvénytelenségi okkal kapcsolatos álláspontja.

A Ptk. 629. §-ának (2) bekezdése a több különálló lapból álló végintézkedés minden lapjának folyamatos sorszámozással való ellátását, a végrendelkező és a tanúk aláírásával való ellátását írja elő. *A perbeli öröklési szerződés nem külön lapokból áll, hanem egy lap két oldalán készült, külön lapon csupán az ingatlan-nyilvántartási bejegyzéshez szükséges ellenjegyzés és záradék található.* Ennélfogva az ítéletben hivatkozott érvénytelenségi ok nem áll fenn.

Téves az első fokú bíróságnak a Ptk. 632. §-a alkalmazhatósága kérdésében elfoglalt jogi álláspontja is. A Ptk. 656. §-a értelmében az öröklési szerződés érvényességére – a jogszabályban írt kivételekkel – a végrendeletre vonatkozó rendelkezéseket, a 658. § (1) bekezdése alapján a módosítására és a megszüntetésére pedig a tartási és életjáradéki szerződésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A szabályozásnak ez a kettőssége az öröklési szerződésnek abból a sajátosságából ered, hogy az a formáját tekintve végintézkedés, tartalmában azonban tartási vagy életjáradéki, azaz visszterhes szerződés. Ebből viszont következik, hogy a 656. § utaló szabálya értelmezésre szorul olyan esetekben, amikor az írásbeli végrendeletre vonatkozó szabályok alkalmazása nem áll összhangban az öröklési szerződésre vonatkozó szabályokkal. Kifejezett ellentét áll fenn a Ptk. 632. §-ának a végrendelet tételénél való közreműködésre vonatkozó rendelkezése, és az öröklési szerződés tartalmát meghatározó 655. § (1) bekezdése között. A Ptk. 632. §-ának az öröklési szerződésre való alkalmazása ugyanis azt jelentené, hogy a szerződéses örökösnek mint juttatásban részesülő személynek a szerződéskötésnél való szükségszerű közreműködése minden esetben az öröklési szerződés érvénytelenségét eredményezné. Ez az ellentét a két jogintézmény eltérő jellegéből kiinduló jogszabályi értelmezéssel oldható fel, melynek során elsősorban azt kell vizsgálni, hogy a konkrét rendelkezésnek mi volt a célja, milyen érdeket kívánt védeni. A Ptk. 632. §-a az örökhagyói akarat szabad, a tisztességtelen befolyásolás szintjét el nem érő ráhatástól mentes kinyilvánítását kívánta biztosítani, mégpedig elsősorban a juttatásban részesülő személlyel, másodsorban pedig annak hozzátartozójával szemben. Az öröklési szerződés esetében viszont nemcsak az örökhagyó akaratának érvényre juttatását kell védeni, hiszen a szerződés az örökhagyó és a szerződéses örökös egybehangzó akaratnyilvánításával jön létre, akik mindkettőjük érdekeit érvényesítve határozzák meg a szerződés tartalmát és annak megkötésénél együttműködni kötelesek [Ptk. 205. § (3) bekezdése]. Emiatt a közreműködés mint érvénytelenséget eredményező ok, szóba sem jöhet. Ha viszont a szerződéses örökös mint „juttatásban részesülő személy" a szerződés megkötésénél nemcsak jogosult, de köteles is a szerződés tartalmának meghatározásában részt venni, ennél többet az ő érdekkörében közreműködő hozzátartozó sem valósíthat meg. Ezért a Legfelsőbb Bíróság következetes gyakorlata szerint *a szerződéses örökös hozzátartozójának közreműködése a juttatást nem teszi érvénytelenné.*

Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság az első fokú bíróság ítéletét megváltoztatta és az elbírált érvénytelenségi okok tekintetében a keresetet elutasította *(Legf. Bír. Pf. II. 25.872/1999. szám).*

2. Fedezetelvonó öröklési szerződés

A perbeli ingatlannak a II. r. felperes az 1/4, az I. r. alperes 3/4 részben tulajdonosa. Az I. r. alperes tulajdoni illetőségét a II. r. felperes haszonélvezeti joga terheli. A városi bíróság 1996. június 26-án kihirdetett ítéletével az ingatlanra fennálló közös tulajdont

árverés útján megszüntette. Az I. és II. r. alperes 1996. június 9-én öröklési szerződést kötött, amelynek alapján a körzeti földhivatal a határozatával az ingatlanból az I. r. alperes 3/4 illetőségére elidegenítési és terhelési tilalmat jegyzett be. A bíróság a II. r. felperes kérelmére 1996. június 26-án rendelte el a közös tulajdon megszüntetéséről rendelkező ítélet végrehajtását. A végrehajtó által kitűzött árverés eredménytelen volt.

A felperesek keresetükben azt kérték, hogy a bíróság állapítsa meg: az alperesek által 1996. június 9-én kötött öröklési szerződés a II. r. felperes vonatkozásában hatálytalan.

Az első fokú bíróság a keresetnek helyt adott. Indokolása szerint az I. r. alperes a Ptk. 685. §-ának *b)* pontja szerinti hozzátartozójával kötött öröklési szerződést, amellyel a II. r. felperes kielégítési alapját elvonta. Emiatt a szerződés a Ptk. 203. §-ának (1) bekezdése alapján a II. r. felperessel szemben hatálytalan.

Az alperesek fellebbezését elbíráló másodfokú bíróság az első fokú bíróság ítéletét megváltoztatta: a keresetet elutasította. Kifejtette, hogy a Ptk. 203. §-ának rendelkezései az alperesek között létrejött öröklési szerződésre nem alkalmazhatóak, mert azok csak a harmadik személy részéről fennálló követelésre vonatkoznak. Az öröklési szerződéssel az I. r. alperes a halála esetére kötötte le a vagyonát, őt az ingatlanon az öröklési szerződést követően is ugyanolyan tulajdoni hányad illeti meg, mint a közös tulajdon megszüntetéséről rendelkező ítélet meghozatalakor.

A jogerős ítélet ellen az I. r. felperes élt felülvizsgálati kérelemmel. Kérte, hogy a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet helyezze hatályon kívül és az első fokú bíróság ítéletét hagyja helyben. Indokolása szerint téves a másodfokú bíróságnak az a jogi álláspontja, hogy a Ptk. 203. §-ának rendelkezései az alperesek között létrejött öröklési szerződésre nem alkalmazhatóak. Azt a tényt, hogy az öröklési szerződés megkötésekor a II. r. felperesnek az I. r. alperessel szemben követelése állt fenn, alátámasztja a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlata is, mely szerint, ha a közös tulajdon árverési értékesítéssel szűnik meg, minden tulajdonostárs kielégítési alapjául az egész ingatlan szolgál. Minden olyan körülmény, amely az árverési feltételeket a tulajdonosokra nézve hátrányosan alakítja, az árverést megnehezíti, valamennyi tulajdonostársa kihat.

Az alperesek ellenkérelmükben a jogerős ítélet hatályban tartását kérték.

A Legfelsőbb Bíróság az I. r. felperes felülvizsgálati kérelmét megalapozottnak találta az alábbi indokok szerint.

A Ptk. 203. §-ának (1) bekezdése szerint az a szerződés, amellyel harmadik személy igényének kielégítési alapját részben vagy egészben elvonták, e harmadik személy irányában hatálytalan, ha a másik fél rosszhiszemű volt vagy reá nézve a szerződésből ingyenes előny származott. E § (2) bekezdése értelmében, ha valaki hozzátartozójával köt ilyen szerződést, a rosszhiszeműséget, illetőleg az ingyenességet vélelmezni kell.

A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint a közös tulajdon árverési értékesítéssel történő megszüntetése esetén mindegyik tulajdonostárs kielégítési alapjául az egész ingatlan szolgál. A bíróság az árverési feltételeket az egész ingatlanra nézve határozza meg és az árverési vevő az ingatlanon az ítéletben foglaltak alapján szerezhet tulajdonjogot. Minden olyan körülmény tehát, amely az árverési feltételeket a tulajdonostársak szempontjából hátrányosan befolyásolja, az árverést megnehezíti, valamennyi tulajdonosra kihat. A közös tulajdon az árverési értékesítés elrendelésével még nem szűnik meg. Ez utóbbi csak akkor következik be, ha az árverés sikerre vezet. Ebből következik, hogy a jogerős ítélet következtében még nem szűnik meg a tulajdonostársnak a saját hányadával való rendelkezési joga sem [Ptk. 145. § (1) bekezdése]. Ez a rendelkezési jog azonban csak a törvény keretei között érvényesülhet: mindaddig, amíg el nem dől, hogy az árverés sikerre vezet-e vagy sem, egyik tulajdonostárs sem tehet olyan lépést, amely az árverés sikerét hátrányosan befolyásolja vagy meghiúsítja, mivel az szükségképpen a többi tulajdonostárs jogait és jogos érdekeit is érinti.

Az első fokú bíróság helyesen mutatott rá arra, hogy az alperesek által kötött öröklési szerződés következtében a végrehajtást a jogerős ítéletben elrendelt módon nem lehet foganatosítani. Ezáltal az öröklési szerződés a II. r. felperes kielégítési alapját vonta el. Az első fokú bíróság ezért helyesen jutott arra a következtetésre, hogy az alperesek között létrejött *öröklési szerződés, amely a közös tulajdonnak árverés útján való megszüntetésére megnehezítette, a tulajdonostárs II. r. felperessel szemben a Ptk. 203. §-a alapján hatálytalan.* A hatálytalanság jogkövetkezménye az, hogy az ingatlan úgy vonható végrehajtás alá, mintha az alperesek az öröklési szerződést meg sem kötötték volna.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogszabályt sértő másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és az első fokú bíróság ítéletének helybenhagyásával a jogszabályoknak megfelelő új határozatot hozott *(Legf. Bír. Pfv. V. 24. 432/1998. szám).*

3. Az öröklési szerződés megszűnése az előírt alakiságok nélkül

Az örökhagyó 1985. szeptember 5-én öröklési szerződést kötött az alperessel és az alperes időközben elhalt házastársával. A szerződésben az örökhagyó a majdan bekövetkező halála esetére összes ingó és ingatlan vagyonának, valamint a fennálló követeléseinek a kizárólagos örökösévé az alperest és néhai házastársát nevezte meg, akik a juttatás fejében vállalták, hogy az ingatlanában biztosítják az örökhagyó részére a szerződésben részletezett tartási szolgáltatásokat, majdan bekövetkező halála esetén pedig az örökhagyót tisztességgel eltemettetik.

Az alperes és néhai házastársa az örökhagyó részére a szerződés megkötésétől kezdődően 1992 októberéig a szerződésszerű tartást biztosította. Az örökhagyó és az alperes néhai házastársa között azonban a kapcsolat nem volt zavartalan, mert az örökhagyó a nyújtott élelem minőségével nem volt elégedett. Erre tekintettel az alperes és néhai házastársa kívülálló személyt bízott meg azzal, hogy az általuk befizetett élelmet az örökhagyóhoz rendszeresen elvigye, és az örökhagyó házastársával rendben tartsa.

1992 októberében az örökhagyó pert indított az alperes és néhai házastársa ellen az öröklési szerződés megszüntetése iránt. A per tartama alatt a bíróság az örökhagyót cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezte, majd a gyámhatóság gondnokként harmadik személyt rendelt ki a részére. A gondnokság alá helyezést követően az öröklési szerződés megszüntetése iránt indított per szünetelés folytán megszűnt.

Az örökhagyó az alperes és a néhai házastársa által nyújtott szolgáltatásokat továbbra sem fogadta el, ezért az alperes és néhai házastársa harmadik személyt bíztak meg a szerződésszerű szolgáltatások biztosítására. Az örökhagyó a teljesítési segédek útján nyújtott szerződésszerű szolgáltatásokat a halálát megelőző kórházba kerüléséig folyamatosan elfogadta, a halála után pedig a tisztességgel való eltemettetéséről az alperes és néhai házastársa a szerződésben foglaltak szerint gondoskodott. Az örökhagyó Szegeden, 1996. november 14-én halt meg, hagyatékát a közjegyző ideiglenes hatállyal az alperesnek és néhai házastársának adta át

szerződéses öröklés jogcímén. 1997. október 3-án az alperes házastársa is meghalt, utána törvényes öröklésre az alperes jogosult.

A felperesek mint az örökhagyó törvényes örökösei módosított keresetükben annak megállapítását kérték, hogy az 1985. szeptember 5-én megkötött öröklési szerződés a szerződő felek ráutaló magatartásával kifejezésre juttatott egyező akaratából még az örökhagyó életében megszűnt, mert az alperes és a néhai házastársa a szerződésben foglalt kötelezettségeit nem teljesítette.

Az alperes a módosított kereset elutasítását kérte arra való hivatkozással, hogy a szerződés megszűnésének a törvényes feltételei nem állnak fenn.

Az első fokú bíróság az ítéletével a felperesek keresetét elutasította. A másodfokú bíróság az első fokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A jogerős ítélet indokolása szerint nem helytálló a felperesek jogi álláspontja, hogy az öröklési szerződés megszűnt, mert az örökhagyó a tartást nem fogadta el, míg az alperes és néhai felesége a tartási szolgáltatásokat megszüntették, majd a tartási szolgáltatások újbóli nyújtásával a szerződés ismét létrejött ugyan, az örökhagyó időközbeni gondnokság alá helyezése miatt azonban az utóbbi szerződés érvénytelen. A peradatok ugyanis azt támasztják alá, hogy az alperes és felesége állandó jelleggel törekedtek arra, hogy vagy személyesen vagy teljesítési segéd útján teljesítsenek. Ilyen körülmények között nem állapítható meg az, hogy ráutaló magatartással a szerződést az alperes és a felesége is megszűntnek tekintette, hiszen az alperesi oldalon az erre utaló magatartás hiányzik. Az alperes és felesége részéről a szerződés teljesítésére irányuló tényleges törekvés a rendelkezésre álló peradatok szerint különböző személyek közreműködésével realizálódott, a bizonyítási eljárás adatai szerint a szerződésszerű teljesítés az örökhagyó haláláig folyamatosan megtörtént, és ezt támasztja alá az is, hogy az örökhagyó által indított per megszűnését követően az örökhagyó a szerződés megszüntetése iránt az alperes és néhai házastársa ellen újabb peres eljárást már nem kezdeményezett. Ebből következően az öröklési szerződés nem szűnt meg, az örökhagyó időközbeni cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezése pedig a korábban megkötött öröklési szerződés érvényességét nem érinti.

A jogerős ítélet ellen a felperesek felülvizsgálati kérelemmel éltek a keresetüknek helytadó ítélet meghozatala érdekében. Álláspontjuk szerint a feleknek az örökhagyó által indított perben megtett és a tárgyalási jegyzőkönyvbe foglalt egybehangzó nyilatkozata bizonyítja, hogy az örökhagyó és az alperes, illetőleg néhai házastársa között a tartási szerződés 1992 szeptemberében megszűnt, hiszen az említett időpontban az eltartók az örökhagyó lakáskulcsát visszaadták, és a maguk részéről a tartás teljesítését befejezték.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályban tartására irányult.

A felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság alaptalannak találta a következő indokok szerint.

A Ptk. 658. § (2) bekezdésének második fordulata – a Ptk. 218. § (3) bekezdésének a kivételes szabályával összhangban – kivételt létesít az öröklési szerződésnek a felek által történő megszüntetése esetére előírt alakiságok alól azáltal, hogy az előírt alakiságok megtartása nélkül is érvényesnek nyilvánítja az öröklési szerződés megszűnését akkor, ha az ennek megfelelő tényleges állapot a felek egyező akaratából jött létre. A szerződés ilyen alakszerűtlen megszűnésének érvényességét azonban a törvény kettős feltételhez köti: egyrészt a megszűnésnek megfelelő állapot létrejöttének a bekövetkezéséhez, másrészt pedig ahhoz, hogy ez az állapot a felek egyező akaratából következzék be.

Az öröklési szerződés az eltartott örökhagyót rendszerint egyszeri szolgáltatásra kötelezi, a szerződéses örökösök tartási és gondozási jellegű szolgáltatásai tekintetében azonban tartós jogviszonyt hoz létre a felek között. Ebből, valamint a Ptk. 319. §-ában foglaltakból és a 658. § (2) bekezdéséből viszont az következik, hogy az öröklési szerződés megszűnésének megfelelő állapot tényleges létrejötte az örökhagyót terhelő egyszeri szolgáltatás tekintetében megvalósulhat azzal, hogy az örökhagyó a szerződéssel lekötött vagyonáról más módon (pl. végrendelet alkotása vagy újabb öröklési szerződés megkötése útján) rendelkezik. A szerződéses örököst terhelő tartási és gondozási jellegű szolgáltatások vonatkozásában azonban a teljesítés huzamosabb időn át történő tartós helyzet bekövetkeztét és fennállását eredményező elmulasztását vagy a teljesítés örökhagyó általi elfogadásának a huzamosabb időn át történő tartós megtagadását és ennek a szerződéses örökös általi – legalább hallgatólagos – tudomásul vételét követeli meg. Fogalmilag nem valósulhat meg tehát a szerződés kötelező alakiságok nélkül történő megszűnése, a szerződéses örököst terhelő egyes szolgáltatások végleges, vagy valamennyi szolgáltatás időszakos, átmeneti jellegű elmulasztása vagy elfogadásának megtagadásának útján úgyszintén akkor sem, ha a szerződésszerű szolgáltatások örökhagyó általi tartós és végleges jellegű visszautasításának a tényét és ebből következően az örökhagyónak a szerződés megszüntetésére irányuló egyoldalú elhatározását a szerződéses örökös kifejezetten vagy ráutaló magatartásnak minősülő módon nem veszi tudomásul. A Ptk. 216. §-ának (1) bekezdése szerint ugyanis a szerződési akaratot ráutaló magatartással is kifejezésre lehet juttatni, az egységes bírói gyakorlat szerint azonban a „hallgatás" önmagában még nem beleegyezés, ezért az ráutaló magatartásnak csak akkor tekinthető, ha az összes körülményből az következik, hogy beleegyező akaratot fejez ki. A most részletezett feltételek hiányában tehát az öröklési szerződés kötelező alakiságok nélkül történő megszűnése nem állapítható meg, ezért ilyen esetben a szerződést a Ptk. 591. §-ának (2) bekezdése szerint alkalmazandó Ptk. 589. §-ának (1) és (2) bekezdése alapján csak a bíróság módosíthatja, illetve szüntetheti meg.

A perbeli esetben az alperes és néhai házastársa a szerződést annak az 1985. október 5-én történt megkötésétől kezdve 1992 szeptemberéig folyamatosan teljesítette, az utóbb említett időpontban az örökhagyó a szerződésszerű szolgáltatások elfogadását megtagadta, a szerződéses örökösök azonban az örökhagyó szerződés megszüntetésére irányuló elhatározását nem vették tudomásul, hanem továbbra is mindent megtettek a szerződés személyes, majd díjazott teljesítési segédek igénybevételével történő változatlan teljesítése érdekében. Az örökhagyó által ellenük indított perben elsődlegesen a kereset elutasítását kérték, és csak másodlagosan érvényesítettek igényt a megfelelő kielégítésük iránt. Ilyen előzmények után viszont az örökhagyó az alperes és néhai házastársa által díjazás ellenében igénybe vett teljesítési segédek útján nyújtott szolgáltatásokat az 1996. november 14-én bekövetkezett haláláig újból folyamatosan elfogadta és ezt követően a szerződéses örökösök az örökhagyó illő eltemettetésére vonatkozó kötelezettségüket is teljesítették.

A hivatkozott anyagi jogi szabályok érdemben helyes és a bírói gyakorlatnak is megfelelő alkalmazásával jutott tehát mindkét fokú bíróság arra a jogi következtetésre, hogy *az öröklési szerződés megszűnésének megfelelő állapot az alperes és néhai házastársa erre utaló magatartásának hiányában nem jött létre*, jogszabálysértés nélkül döntött tehát akkor, amikor a szerződés megszűnésének a megállapítására irányuló keresetet elutasította.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 22. 369/2000. szám)*.

K. A.

AJÁNLÓ

A 6/2003. (III. 7.) BM rendelet az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről
(MK 2003/23. száma Hat.: 2003. március 10.)

2/2003. (III. 13.) IM rendelet a közvetítők igazolványáról
(MK 2003/25. száma Hat.: 2003. március 17.)

3/2003. (III. 13.) IM rendelet a közvetítői névjegyzék vezetéséről
(MK 2003/25. száma Hat.: 2003. március 17.)

A pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2003. évi XV. törvény
Kifejezetten közjegyzőkre és ügyvédekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz a 14–15. §!
(MK 2003/27. száma Hat.: kihirdetéstől számított 90. napon)

2003. évi XI. törvény az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. tv. módosításáról
(Mk 2003/25)

A hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet és egyes jogszabályok módosításáról szóló 4/2003. (III. 21.) IM rendelet
(MK 2003/28. száma Hat.: 2003. március 29.)

Az igazságügy-miniszter 4/2003. (III. 21.) IM rendelete a hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet és egyes jogszabályok módosításáról

A polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1957. évi VIII. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1958. évi 5. törvényerejű rendelet 21. §-ában, a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény hatálybaléptetése folytán szükséges rendelkezések tárgyában kiadott 105/1952. (XII. 28.) MT rendelet 13. §-ának (3) bekezdésében és az igazságügyi szakértőkről szóló 53/1993. (IV. 2.) Korm. rendelet 10. §-ának (4) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem el:

1. §

A hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet (a továbbiakban: He.) 81. és 82. §-ának helyébe a következő rendelkezés lép:

„81. § (1) Ha külföldi állampolgár után belföldön akár ingó, akár ingatlan vagyon maradt, azt a jelen rendelet általános rendelkezései szerint kell leltározni. A leltárt meg kell küldeni a hagyatéki eljárásra illetékes közjegyzőnek.

(2) A közjegyzőnek és a leltárelőadónak az örökhagyó állampolgárságát gondosan kell vizsgálnia. Ha arra vonatkozó adat merül fel, hogy az örökhagyó az esetleges külföldi állampolgársága mellett halálakor magyar állampolgársággal is rendelkezett, ennek tisztázása érdekében a közjegyző megkeresi a Belügyminisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalát.

(3) Ha az örökhagyó kizárólag külföldi állampolgár volt vagy a magyar állampolgárság mellett külföldi állampolgársággal is rendelkezett, a leltárelőadó vagy közjegyző közvetlenül értesíti az érintett külföldi állam konzuli képviseletét, illetőleg – ha az érintett államnak a Magyar Köztársaságban nincs konzuli képviselete – a Külügyminisztérium Konzuli Főosztályát.

(4) Az értesítési kötelezettség a közjegyzőt terheli, ha az eljárás közvetlenül előtte indult meg, vagy eljárása során észleli, hogy a leltárelőadó az értesítési kötelezettségének nem tett eleget.

82. § Ha az igazságügy-miniszter külföldi hatóságoktól vagy a Külügyminisztériumtól külföldön elhalt olyan magyar állampolgár haláláról szerez tudomást, aki után belföldön vagyon maradt, a rendelkezésre álló adatok közlése mellett értesíti a hagyatéki eljárásra illetékes közjegyzőt."

2. §

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1988. (V. 19.) IM rendelet 3. számú melléklete *A)* pontjának 14. alpontja helyébe a következő rendelkezés lép:

[Szakvéleményt adó állami szervek
A)

A szakkérdés (vizsgálat) megjelölése	*Illetékes állami szerv]*
„14. Bankjegyre, pénzérmére, készpénz-helyettesítő fizetési eszközre vonatkozó, valamint a pénzforgalommal kapcsolatos szakkérdés	Magyar Nemzeti Bank"

3. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, rendelkezéseit a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell.

(2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti:

a) a He. 4. §-a (2) bekezdésének *c)* pontja, 14. §-ának (3) bekezdése, 31. §-ának *c)* pontja, 65. §-ának (1) bekezdésében a „ha pedig az érdekelt devizakülföldi személy, a Magyar Nemzeti Banknak is" szövegrész, 69. §-ának (2) bekezdése, valamint 83–86. §-a;

b) az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1988. (V. 19.) IM rendelet 3. számú melléklete *A)* pontjának 15. alpontja.

B. SZ.

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Katalónia Kormányzósága kizárólagos nyilvántartást hozott létre az „élő akarat"-oknak, melyet a kezelőorvosok on-line elérhetnek

Katalónia Kormányzósága nemrégiben egy nyilvántartást állított fel, mely az elkövetkező néhány hét leforgása alatt az állampolgárai által készített összes végrendeleti okiratot magában foglalja.

Az itt nyilvántartott okiratokat – „élő akarat"-ként ismert a köztudatban – az orvosok az interneten keresztül elérhetik, és ezáltal lehetővé válik a végrendelkezők számára, hogy meghatározzák miként is bánjanak velük abban az esetben, ha ők betegségükből kifolyólag azt már nem tudnák szabadon kifejezésre juttatni.

Ez az adatbázis összegyűjti azoknak a rendelkezéseit, akik közjegyző előtt kívánják megtenni a végakaratukat, és azokét is, akik jobban szeretnék végintézkedésüket három tanú előtt kinyilvánítani. Mint ahogy azt Eduard Rius egészségügyi tanácsadó a napokban elmondta, az utóbbi módon végrendelkezőknek el kell küldeniük az okiratot a beteggondozóba vagy kórházba, hogy ott csatolják azt az egészségügyi kartonjaikhoz.

A Kormányzóság és a Közjegyzői Kamara egy megállapodást írt alá, mely lehetővé teszi, hogy az Egészségügyi Minisztérium által felállított kizárólagos nyilvántartásba az interneten keresztül továbbítsák azokat az „élő akaratokat" melyeket a katalánok a közjegyzők előtt kívánnak megtenni. A közjegyzőknek, akik körülbelül havi száz megkeresést kapnak „élő akarat" elkészítésére, a kérelmet és az eredeti szöveg hiteles másolatát továbbítaniuk kell az Oberta de Catalunya Administration portáljára.

A jövőben a nyilvántartás azokat az iratokat is tartalmazni fogja, melyeket az állampolgárok olyan különböző minták alapján készíttettek el, melyeket a Barcelonai Érsekség, városházák és számos más egyházi szervezet kidolgozott, és e nyilvántartást ugyanezen az internetes oldalon keresztül a katalán orvosok megkereshetik.

Ezt a második megállapodást, mely lehetővé teszi az orvosok számára hogy az interneten keresztül információt kérjenek, Eduard Rius egészségügyi főtanácsos, Miquel Bruguera, a Katalán Orvosok Egyesületének elnöke és Jordi Alvinyá, a Kormányzóság Telekommunikációs és Információs Központjának minisztere írta alá.

Ezen megállapodást értelmében, az orvosok hozzáférhetnek azon pácienseik adataihoz is, akik úgy döntöttek, hogy végintézkedésüket a fejlett elektronikus aláírás eszközével írják meg, melyet jövő október 1. előtt vezetnek be. Bruguera biztosított arról, hogy egy ilyen engedély megadása garantálni fogja az információ teljes biztonságát.

Adatvédelem

Ezen a módon, az AOC portálon (www.Cat365.net) keresztül, a katalán orvosok bármely földrajzi helyről megtudhatják betegük rendelkezését.

A Kormányzóság és a több mint 800 városi önkormányzat (melyek a Localret tagjai) kezdeményezése lehetővé teszi az állampolgároknak, hogy minden adminisztrációt egy és egyetlen ablak segítségével elintézzenek.

José Félix Belloc, a Katalán Közjegyzők Kamarájának elnöke szerint az új nyilvántartás felállítása „lehetővé teszi, hogy figyelembe vegyük az állampolgárok akaratát" és hogy „bebizonyítsuk, igenis számítanak".

Mindamellett kifejtette, hogy a Kormányzóság által támogatott nyilvántartás „nem kötelező" és védelmét egy adatvédelmi rendszer fogja kiegészíteni.

Az Európai Unió orvosainak belépése

Habár jelenleg csak a katalán orvosok léphetnek be a rendszerbe, Below javaslatot tett arra, hogy a jövőben más autonóm közösségek és az Európai Unió orvosai is használhassák a rendszert. Kifejtette, hogy ezáltal „a Barcelonai Klinikán kezelt dán páciens rendelkezése is ismertté válhat". A Kormányzóság Egészségügyi Kutatóintézetének főigazgatója, Eugeni Sedano úgy nyilatkozott, hogy ha meg kívánják változtatni az irat tartalmát, a rendelkező vagy az általa választott három tanú egyikének be kell fáradnia a Közegészségügyi Intézetbe, ahol annak munkatársai jogosultak „élő akaratának" írásos és virtuális másolatának kiadására.

Forrás: RIN
Fordította: ***Dr. Steiner Erika***

A Budapesti Közjegyzői Kamara elnöke pályázatot hirdet a

Dabas 2. számú székhelyű közjegyzői állásra.

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.
A pályázathoz mellékelni kell a kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát, az összeférhetetlenség kinevezés esetére vállalt megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot, részletes szakmai önéletrajzot, nemleges adó- és társadalombiztosítási tartozás igazolását és erkölcsi bizonyítványt.
Mellékelni kell továbbá a pályázó kötelezettségvállalását arra nézve, hogy kinevezés esetén a kinevezéstől számított 30 napon belül vagyonnyilatkozatot nyújt be a kamarához. A vagyonnyilatkozat becsatolásának elmaradása azonnali állásvesztéshez vezet.
A közjegyzői kamara a pályázók szakmai felkészültségét a személyes meghallgatás során vizsgálja.

A pályázati kérelmeket a Budapesti Közjegyzői Kamara elnökéhez kell benyújtani a következő címen:
1066 Budapest, Teréz krt. 58. III/4., illetve
1384 Budapest 62, Pf. 767.

Pályázati határidő: 2003. május 31.

Közjegyzőhelyettes felvétele

A Győri Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Szabó Juditot*, Dr. Tóth Zoárt szombathelyi 3. sz. közjegyző közjegyzőhelyetteseként 2003. március 17. napján a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Közjegyzőjelölt felvétele

Dr. Székely Gábor Áron 2003. március 10. napján bejegyzést nyert a Budapesti Közjegyzői Kamara közjegyzőjelölti névjegyzékébe. A közjegyzőjelölt Dr. Sándor Zoltán Budapest VII. kerület 2. sz. székhelyre kinevezett közjegyző irodájában teljesít szolgálatot.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőjelöltek átjegyzése

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. március 25. napjával két közjegyzőjelöltet jegyzett át a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe:

Dr. Janicsek Viktóriát, Dr. Parti Tamás Budapest XII. kerület 4. sz. székhelyre kinevezett közjegyző helyettesét, és

Dr. Huszár Évát, Dr. Baloghné dr. Bajnai Ágnes Budapest XIX. kerület 1. sz. székhelyre kinevezett közjegyző helyettesét.

Dr. Majoros Márta közjegyzőjelölt 2003. március 1. napjától Dr. Várkonyi Vera Budapest II. kerület 3. számú székhelyre kinevezett közjegyző irodájában teljesít szolgálatot. A közjegyzőjelölt korábban Dr. Bakonyi Elvira Budapest IV. kerületi közjegyző irodájában dolgozott.

Új iroda megnyitása

Molnárné Dr. Jánvári Ildikó, Nyíregyháza 6. sz. székhelyre kinevezett közjegyző irodáját 2003. március 20. napjával megnyitotta. Címe: 4400 Nyíregyháza, Epreskert u 25., Levélcím: 4401 Nyíregyháza, Pf. 131, Tel./fax: 42/411-563, 42/411-560.

Cím- és telefonszám-változások

Dr. Lipták Anikó Budapest XI. kerület 2. sz. székhelyre kinevezett közjegyző két új telefon- és faxszáma (a 466-7424-es telefonszámon túl): 365-1175, 466-4882.

Dr. Fiedler Ernő Budapest XV. kerület 1. sz. székhelyre kinevezett közjegyző új telefon- és faxszáma (a korábbi telefonszámokon túl): 414-0242.

Dr. Darvainé dr. Kincses Gizella Szentendre 2. sz. székhelyen működő közjegyző új címe: 2000 Szentendre, Duna korzó 18. I/115. Tel./fax: 26/312-305.

Dr. Cserjés Sándorné bajai közjegyző telefonszámai megváltoztak, az új számok: 79/524-202, 79/524-204.

Dr. Teleki Ágnes szegedi közjegyző telefonszámai megváltoztak, az új számok: 62/540-388, 62/540-389.

Dr. Halász Tibor szeghalmi közjegyző új címe: 5520 Szeghalom, Szabadság tér 14/D I/4.

Dr. Sámuel Mária pécsi közjegyző telefonszáma megváltozott, az új szám: 72/520-593.

Nyelvi jogosítvány megszerzése

Dr. Komáromi József közjegyzőhelyettes (Dr. Fullér Krisztina Budapest XIV. kerület 4. sz. közjegyző helyettese) 2003. május 10. napjával angol nyelvi jogosítványt szerzett.

Miscellanea

A Miskolci Közjegyzői Kamara 2003. április 5. napján megtartott közgyűlésén megválasztotta a kamara elnökségének tagjai közé az alábbi közjegyzőhelyetteseket: *Dr. Demeter Pált*, *Dr. Jóóné dr. Molnár Zitát* és *Dr. Kis Beátát*. Országos választmányi tagként *Dr. Kis Beáta* került megválasztásra.

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

Új folyóirat! Új folyóirat!

Családi Jog

Főszerkesztő (szerkesztőbizottság elnöke): **Dr. Kőrös András** legfelsőbb bírósági tanácselnök

Az utóbbi években a családjog iránti szakmai érdeklődés jelentősen nőtt, amit a családjogi tárgyú kiadványok (könyvek, kommentárok) emelkedő száma és sikere is jelez. Ezzel szemben ma még nem létezik egy kifejezetten családjogi tárgyú szakfolyóirat. A HVG-ORAC Kiadó a 2003 tavaszán induló, s három havonta megjelenő folyóiratával ezt a hiányt kívánja pótolni, s ennek megfelelően az alábbi igényeknek próbál megfelelni:

- foglalkozni a jogászok és a családjogi ügyekben eljáró más szakemberek által felvetett gyakorlati kérdésekkel, segíteni azok megoldását,
- információt és tájékoztatást nyújtani az országos és a nemzetközi családjogi gyakorlatról,
- lehetővé tenni a jogalkalmazási kérdések magas szintű megvitatását,
- biztosítani a családjog jövőbeli fejlődését elősegítő, előremutató szakmai gondolatok közlését.

A jogi tárgykör nem korlátozódik a szűk értelemben vett családjogra, hanem a családdal foglalkozó, a családot, a gyermekek jogait érintő valamennyi jogterületre kiterjed (pl. a család alkotmányos védelmére, a polgári jogban a személyek jogára stb.), illetve olyan cikkeket, tanulmányokat közöl a folyóirat, amelyek a családjog „segédtudományainak" témáihoz tartozik (pl. származástani vizsgálatok, pszichológiai és pszichiátriai szakkérdések stb.).

A folyóirat az ismertetett tartalomnak megfelelően az Olvasók széles köréhez szeretne szólni; nemcsak a családjoggal foglalkozó jogászok (bírák, ügyészek, ügyvédek, közjegyzők, szakminisztériumok jogászai, egyetemi oktatók), hanem a család- és gyermekvédelemben dolgozó nem jogász munkatársak (gyámhatósági, rendőrségi alkalmazottak) érdeklődésére is számot tart.

A folyóirat várható előfizetési díja 2003-ra (4 szám): 4000 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0305

Megrendelem a **Családi Jog** folyóiratot egy évre ..... példányban.

(Az előfizetési díj számla alapján előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Új kiadvány!

Magyar családjog

(2. hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Filó Erika**

A kiadvány célja, hogy a teljesség igényével dolgozza fel a családjog teljes anyagát, röviden taglalva a családjog elméleti alapvetését, bemutatva a családjog hatályos rendelkezéseit, a bírói és gyámügyi joggyakorlat alapvető útmutatásait. Az Olvasó tájékoztatást kap a családokat érintő nemzetközi szabályokról is, például a külföldiekkel kötött házasságról, vagy a jogellenesen külföldre vitt gyermek visszahozatalának szabályairól.

A kötet második kiadása tartalmazza az első kiadás megjelenése óta bekövetkezett jogszabály-módosításokat is. **Ára: 4200 Ft + áfa**

Új kiadvány!

Apasági perek, apaságvizsgálat

(2. bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. H. Váczy Zsuzsa, Dr. M. Bujdosó Györgyi**

A gyermek jogának érvényesítése végett alapvető jelentőségű a szüleihez fűződő családi jogállásának a rendezése. Ehhez különösen fontos érdeke fűződik annak a gyermeknek, aki házasságon kívül született. Magyarországon évente több tízezer gyermek családi jogállását kell önkéntesen, vagy bírósági kényszer útján rendezni.

A kötet második kiadását az indokolta, hogy számos, a gyermek jogi helyzetét érintő új jelenség is felmerült. Ma a családi viták egyik gyújtópontja a valódi apa és esetleg a valódi anya kilétének a tisztázása. Milyen biztonsággal állapítható meg, hogy ki a valódi apa? Miként lehet elhárítani a nem valós és nem kívánt apaságot? A könyv új, második kiadása már részletesebben szól a mesterséges megtermékenyítés az ún. reprodukciós eljárás, „lombikbébi" program jogi kérdéseiről is. Hogyan ítéli meg a jog a pót- és béranyaságot? Mi a jogi helyzete a donornak, aki a megtermékenyítéshez ivarsejtet vagy embriót adományozott?

Mindezek tisztázásához jelentős segítséget nyújt az, hogy a valódi szülők kiderítésének nemzetközi összehasonlításban helytálló orvosi módszereit bemutatjuk a hagyományos szakértői bizonyító eljárások mellett a legkorszerűbb kromoszóma és DNS vizsgálatokat is.

Ára: 4107 Ft + áfa

Várható megjelenés II. félévben!

Öröklés a családban

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**

Az öröklési jog fontos feladata annak biztosítása, hogy a család vagyoni alapja az örökhagyó halála után se szűnjék meg. Erre hivatottak azok a szabályok, amelyek az ember halála esetén a vagyon átszállásának rendjét meghatározzák. Ettől a rendtől eltérni csak az elhunyt személy akaratából és a törvényben meghatározott korlátok között lehet.

Ez a kötet az öröklési jog általános fogalmainak (hagyaték, kiesés az öröklésből, érdemtelenség, lemondás) bemutatása után részletesen ismerteti a törvényes öröklés rendjét: a gyermekek, a házastárs, a szülők valamint a távolabbi rokonok öröklését, az ági öröklés feltételeit, az özvegyi haszonélvezeti jog kérdéseit, az osztályra bocsátás szabályait, az örökbefogadás és az öröklési jog kapcsolatát. Foglalkozik az örökhagyó végintézkedési jogának korlátaival: a köteles részre jogosultsággal, annak kielégítésével, továbbá a köteles résztől való megfosztás lehetőségével: a kitagadással. A szerző a törvény mindenre kiterjedő magyarázata során minden irányadó jogesetet ismertet a téma régebbi és legújabb bírói gyakorlatából.

Várható ára: 3800 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0305

Megrendelem a ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.

[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Új kiadvány!

Bankjog

Könyv és CD

Szerzők: **Dr. Botos Katalin, Dr. Halustyik Anna, Dr. Kovács Erika, Dr. Petrik Ferenc, Dr. Rusznák Tamás, Dr. Tomori Erika** *Szerkesztő:* **Dr. Petrik Ferenc**

A HVG-ORAC Kiadó kiadványa foglalkozik a bankrendszer általános kérdéseivel, a bankfelügyelet intézményrendszerével és feladataival, bemutatja a pénzforgalom szabályit, részletesen foglalkozik a bankszámlaszerződésekkel, a hitelviszonyokhoz kapcsolódó ügyletekkel, a csekkszámlaszerződéssel, egyes különös bankügyletekkel (bankgarancia, hitelezési biztosítékok, faktorálás, óvadéki szerződés stb.). Kifejti a váltójog, valamint az értékpapír-és tőzsdejog szabályait. A kötetben az Olvasók megtalálják az e tárgykörben kialakult irányadó bírósági gyakorlatot is, a gyakorlati példák pedig segítik a témában való elmélyülést, annak minél jobb megértését. A kézikönyv végén bankjogi kislexikon tartalmazza a legfontosabb kifejezések, fogalmak lényegét.
A könyvvel együtt és önállóan is megvásárolható CD tartalmazza nemcsak a kézikönyv anyagát, hanem a bankokat érintő összes hatályos jogszabályt az ítélkezési gyakorlattal együtt. Ezt egészíti ki a PSZÁF által eddig kibocsátott határozatok, ajánlások, közlemények, melyek ismerete e szakmai kör napi munkájában elengedhetetlen.
A kézikönyv és CD együttes ára: 9450 Ft + áfa
A kézikönyv ára: 6300 Ft + áfa
A CD ára: 6300 Ft + áfa

Új kiadvány!

Az új adójog magyarázata 2003

Szerzők: **Dr. Földes Gábor, Dr. Hadi László, Kurucz-Váradi Károly, Pénzely Márta, Pölöskei Pálné, Dr. Szolnoki Béla**

Az adójog egy olyan jogterület, ahol a jogszabályok szinte minden évben, kisebb-nagyobb mértékben módosulnak. A jogszabályok ilyen gyakori változása nehezíti az egyébként is elég bonyolult szabályrendszer alkalmazását. A jogalkalmazáshoz segítséget nyújt a HVG-ORAC Kiadó, a minden év elején megjelenő „Az új adójog magyarázata" című kézikönyv kiadásával, amelyben a szerzők az összes adónemre – így a társasági- és osztalékadóra, az általános forgalmi adóra, a személyi jövedelemadóra, illetve az adózás rendjére – vonatkozó hatályos rendelkezéseket dolgozzák fel. „Az új adójog magyarázata 2003" című könyv ennek értelmében tartalmazza az adójogban novemberben elfogadott, január 1-jétől hatályos változásokkal kiegészített rendelkezéseinek – elsősorban gyakorlatra koncentráló – részletes magyarázatát.
Ára: 7000 Ft + áfa

MEGRENDELŐ

KK 0305

Megrendelem a ..... című kiadvány(oka)t ..... példányban.

[A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.]

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: ..... E-mail címe: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

BIRÓSÁGI HATÁROZATOK+ CD ÉS ONLINE

A szakmában csak „BH"-nak nevezett jogesetgyűjtemény – most már akár folyóirat, akár elektronikus kiadvány formájában – nem hiányozhat egyetlen gyakorló jogász asztaláról sem! A HVG-ORAC Kiadó egyedülálló és nagysikerű gyűjteményes kiadványát most megújult tartalommal bocsátja előfizetői rendelkezésére.

A Bírósági Határozatok+ kiadvány így tartalmazza:
- a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága három kollégiumának precedens értékű határozatai újabb, a BH folyóirat havi terjedelmének megfelelő mennyiségű kiegészítő válogatását hónapról hónapra, mely jogesetek másutt nem jelennek meg, azok csak ezen elektronikus folyóirat keretei között érhetők el;
- a megszokott és a jogalkalmazók számára elengedhetetlen Bírósági Határozatok című folyóirat aktuális és korábbi számainak tartalmát is 1992. január 1-jéig visszamenőleg;
- azon jogeseteket, melyek a Kiadó gondozásában megjelent döntvénytárakban kerültek publikálásra
- a Legfelsőbb Bíróság legfontosabb jogi iránymutatásait.

Így Ön mostantól havonta nem csupán két „BH-nyi" jogesetre támaszkodhat szakmai döntéseiben, hanem rendelkezésére áll majd az elmúlt több mint egy évtized valamennyi publikált legfelsőbb bírósági döntése is.
Ez az iránymutató munka olyan döntéseket tartalmaz, amelyek más kiadványban nem találhatók meg, így előfizetői számára egyedi értéket képvisel.

MIÉRT ÉRDEMESEBB AZ ONLINE ELŐFIZETÉST VÁLASZTANIA?

Az Online előfizetéssel Ön ugyanazt az adatbázist éri el interneten keresztül, amit a CD előfizetők egy korong formájában kapnak kézhez. Az Online szolgáltatás előnye azonban, hogy annak tartalma – a Kiadó szerkesztői által – folyamatosan frissül, Önnek nem kell megvárnia a következő lemez érkezését ahhoz, hogy elérje a legfrissebb, leghatályosabb anyagot. Nem Önnek kell továbbá a kiadványt saját gépén vagy belső hálózatán kézzel frissítenie, ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el Ön helyett.

ÉVES ELŐFIZETÉSI DÍJ

Bírósági Határozatok+ CD (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*
Bírósági Határozatok+ Online (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ CD**-t egy évre havi frissítéssel ..... számú hozzáféréssel ..... példányban.
Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ Online**-t egy évre ..... számú hozzáféréssel.

Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....
Pontos cím, irányítószámmal: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: .....
E-mail címe: .....
Aláírása: .....

Megrendeléseiket szíveskedjenek a Kiadó postacímére, e-mail címére vagy faxszámára elküldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Budapest, Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600
E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

6/2003. 7. évf., XLX. évf. 6. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
Elmélkedések és álmélkodások: a kontstitutív hatályú nyilvánkönyvi bejegyzéssel keletkező jogok keletkezésének időpontja kapcsán – Dr. Kurucz Mihály / 3
A csődjog és a közjegyzői eljárás – Dr. Juhász László / 18

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
Másfél gramm kis színes, avagy tértivevény a határértéken – F. T. / 24

BÍRÓI SZEMMEL
A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása – K. A. / 24

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 27

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI
Röviden a munkaügyi ellenőrzésről – Dr. Csillagné Jónás Judit / 27
Közjegyzőhelyettesek felvétele / 29
Közjegyzőjelöltek felvétele / 29
Közjegyzőhelyettes átjegyzése / 29
Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése / 29
Cím- és telefonszám-változások / 30
Miscellanea / 30

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

Új kiadvány!

Bankjog
Könyv és CD

Szerzők: **Dr. Botos Katalin, Dr. Halustyik Anna, Dr. Kovács Erika, Dr. Petrik Ferenc, Dr. Rusznák Tamás, Dr. Tomori Erika**
Szerkesztő: **Dr. Petrik Ferenc**
A HVG-ORAC Kiadó kiadványa foglalkozik a bankrendszer általános kérdéseivel, a bankfelügyelet intézményrendszerével és feladataival, bemutatja a pénzforgalom szabályait, részletesen foglalkozik a bankszámlaszerződésekkel, a hitelviszonyokhoz kapcsolódó ügyletekkel, a csekkszámlaszerződéssel, egyes különös bankügyletekkel (bankgarancia, hitelezési biztosítékok, faktorálás, óvadéki szerződés stb.). Kifejti a váltójog, valamint az értékpapír- és tőzsdejog szabályait. A kötetben az Olvasók megtalálják az e tárgykörben kialakult irányadó bírósági gyakorlatot is, a gyakorlati példák pedig segítik a témában való elmélyülést, annak minél jobb megértését. A kézikönyv végén bankjogi kislexikon tartalmazza a legfontosabb kifejezések, fogalmak lényegét.

A könyvvel együtt és önállóan is megvásárolható CD tartalmazza nemcsak a kézikönyv anyagát, hanem a bankokat érintő összes hatályos jogszabályt az ítélkezési gyakorlattal együtt. Ezt egészítik ki a PSZÁF által eddig kibocsátott határozatok, ajánlások, közlemények, melyek ismerete a szakmai kör napi munkájában elengedhetetlen.

A kézikönyv és CD együttes ára: 9450 Ft + áfa
A kézikönyv ára: 6300 Ft + áfa **A CD ára: 6300 Ft + áfa**

Hamarosan megjelenik!

A zálogjog kézikönyve
Könyv és CD

Szerzők: **Dr. Anka Tibor, Dr. Gárdos István, Dr. Nemes András**
A könyv részletes összehasonlító elemzéssel kívánja összevetni a jelenleg hatályos és az új zálogjogi szabályokat, rámutatva a korábbi gyakorlatra, a korábbi szabályozás által felvetett problémákra és azok ajánlott megoldási módjaira. A zálogjognak a polgári jog által szabályozott intézményrendszerét a könyv első része vázolja fel, a további részekben a zálogjognak a végrehajtási és a felszámolási eljárásban, valamint az ingatlan-nyilvántartásban betöltött szerepe, illetve a zálogjogi nyilvántartás kerülnek bemutatásra.

A könyvvel együtt és önállóan is megvásárolható CD-n megtalálható a kézikönyv anyaga mellett az e tárgykört érintő összes hatályos jogszabály és az ezek alkalmazását bemutató jogesetek (bírósági határozatok) is. A gyakorló szakemberek munkája elősegítése érdekében pedig megtalálható benne egy zálogjogi iratminta gyűjtemény is. Az írott anyagok és a közöttük fennálló összefüggések gyors használatát az egyes részek között felépített tartalmi kapcsolatok (ún. linkek), valamint a többféle szakmai szempontú keresési lehetőség egyaránt elősegíti.

A könyv és CD együttes várható ára: 7000 Ft + áfa
A könyv várható ára: 4300 Ft + áfa **A CD várható ára: 4300 Ft + áfa**

Új kiadvány!

Az illetékjogszabályok magyarázata és gyakorlata
(3., hatályosított, bővített kiadás)

Szerző: **Dr. Lomnici Zoltán**
A könyv az Illetéktörvény magyarázatát adja. Az egyes rendelkezések tartalmának ismertetése mellett szerkesztett formában közreadja az elvi jelentőségű bírósági ítéleteket, az illetékhatóság eljárásának a rendjét és bemutatja az illetékügyben hozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának új rendjét. Az Olvasó megismerheti a költségmentességre vonatkozó lényegesebb rendelkezéseket és a kapcsolódó bírói gyakorlatot is. A könyv harmadik kiadását az indokolja, hogy a második kiadás megjelenése óta módosult az Illetéktörvény, továbbá a Legfelsőbb Bíróság is több iránymutató új határozatot hozott a témában, amellyel fejlesztette a bírói gyakorlatot.
Ára: 4300 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

Elmélkedések és álmélkodások: a konstitutív hatályú nyilvánkönyvi bejegyzéssel keletkező jogok keletkezésének időpontja kapcsán

A nyilvánkönyvi (telekkönyvi, ingatlan-nyilvántartási) bejegyzés fogalma és kettőssége

A tanulmányban a telekkönyv, illetőleg az ingatlan-nyilvántartás elkülönült szóhasználata helyett szándékosan a kettőjükben azonosként, közösként megragadható nyilvánkönyvi elnevezést használom. Teszem ezt egyrészt azért, mert a telekkönyvet magát is gyakran említették nyilvánkönyvi elnevezéssel, másfelől a bejegyzésekhez fűződő joghatások azonossága is megengedhetővé teszi ezt.

A telekkönyvi bejegyzési elv tartalma a klasszikus telekkönyvekben kettős: egyrészt alaki, amely szerint minden ingatlanra vonatkozó dologi jog kötelező tárgya a telekkönyvi bejegyzéseknek; másrészt anyagi, azaz a dologi jog nemcsak tárgya a bejegyzésnek, hanem a bejegyzés egyenesen feltétele a joghatás létrejöttének, ingatlanra dologi jogok csak bejegyzéssel keletkeznek, módosulnak és szűnnek meg. A klasszikus magyar telekkönyvben, illetőleg a mai telekkönyvi rendszerekben a jogkeletkeztető hatály egyaránt kiterjed a dologi jogok keletkezésére, módosulására és megszűnésére. A telekkönyvi rendszerek típusadójának egyike az osztrák telekkönyv a bejegyzési (helyesebben bekebelezési) elvet egyszerre anyagi és formai követelményként szabályozza az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok megszerzése és megszűnése kapcsán. A német jogban a bejegyzés a rendelkező ügylet elválaszthatatlan része.

A nyilvánkönyvi bejegyzési elv a klasszikus telekkönyvben nem véletlenül kettős tartalmú. A klasszikus telekkönyv ugyanis „pusztán" az ingatlanra vonatkozó dologi jogok nyilvántartásának joghatályos könyve. Ennek oka a magánjog modellválasztásában keresendő, amely a dologi jogok körében a nyilvánosságot, mint a dologi jog meghatározó jellegzetességét és követelményét rögzítette.

A telekkönyvi bejegyzés alaki értelemben minden forgalomképes ingatlant érint, másfelől minden ingatlanra vonatkozó dologi jogot; anyagi értelemben a bejegyzés a feltétele a jogváltozás létrejöttének, lévén az intabulatio, mint jelképi traditio a dologi jogváltozás anyagi jogi alapja.

A telekkönyvi, illetőleg az ingatlan-nyilvántartási (a továbbiakban: nyilvánkönyvi) bejegyzés (intabulatio) jelképi traditio, a nyilvánkönyvi szolgáltatás célja, egyben a nyilvánkönyvi bejegyzettséget eredményező jogalakító hatósági aktus. Fogalmilag jelent mást, mint a de facto traditio, amely az ingatlan tényleges birtokba adását jelenti, és jogváltozást kiváltó hatása van az ingók körében.

A traditiós elven működő magánjogi rendszerekben az ingatlanok körében – *Grosschmid* által kidolgozott, a Ptk. 117. § (4) bekezdésében foglalt a birtokkal megerősített jogcímvédelem szabálya kivételével – a traditio nem bír jogátszállást, változást generáló hatással.

A nyilvánkönyvi bejegyzések joghatálya és a polgári törvénykönyvek összefüggése

A telekkönyvi bejegyzés jogkeletkeztető hatályát érvényesítő rendszerek

A német jogrendszer mellett az osztrák, a szlovén, a horvát, a svájci jog, illetőleg részben a holland, illetőleg a lengyel jog, talán a román jog nevesíthető a bejegyzési elvet érvényesítő telekkönyvi rendszerek közé, azzal hogy a magyar, a szerb, a szlovák és a cseh egységes ingatlan-nyilvántartások is a bejegyzési elvet érvényesítik az ún. dologi jogok körében. Az ingatlanra vonatkozó dologi jogok jogügyleten alapuló átszállásakor az átadás, a traditio helyébe a jogkeletkeztető telekkönyvi intabulatio-t (bejegyzést; a német jogban Eintragung, az osztrák jogban Einverleibung) írják elő.

Különös a holland jog annyiban, hogy a jogátszállásban való megegyezésen túl, a bejegyzési feltételen felül, harmadik jogalakító elemként részben kapcsolja a tradíciót is, azaz a tényleges átadást. Hollandiában is nyilvánkönyvi bejegyzés kell az ingatlanra vonatkozó tulajdonszerzéshez. A holland jog mégis különös annyiban, hogy a tulajdonjog tekintetében az intabulation kívül a traditio is elengedhetetlen, azaz a tulajdonjog átszállásához egyszerre szükséges a dologi jog bejegyzése a nyilvánkönyvbe, illetőleg az ingatlan átadása is.

Ezek a jogrendszerek ennek megfelelően a bejegyzési vagy nyilvánkönyvi kényszert vezetnek be, ahol az állam feladata a joghatályos nyilvánkönyv vezetése. A bejegyzések jogkeletkeztető hatályát a német jog a bejegyzés időpontjához (ex nunc), az osztrák és ezen alapulóan a többi rendszer a telekkönyvi bejegyzési kérelem iktatásának időpontjához (ex tunc) kapcsolja. A bejegyzés jogkeletkeztető hatályához kapcsolt a telekkönyv alapján és jóhiszeműen szerző harmadik személy jogvédelme, amely ugyancsak lényegi dogmatikai különbséget hordoz a többi rendszerrel szemben, amelyek ezt a jogvédelmi hatást nem ismerik, illetőleg nem érvényesítik.

Prugberger szerint a román jog is – szakítva a régi francia mintájú okirattári nyilvánkönyvi rendszerrel – „az Erdélyben működő korábbi magyar, illetve germán típusú konstitutív bírósági telekkönyvi rendszert tette általánossá az újonnan megalkotott ingatlan-nyilvántartási rendtartásban.[1]

A konszenzuális rendszeren nyugvó átírási és betáblázási rendszer (systeme de la transcription et inscription)

Franciaország a szabályozási mintát, típust adó[2] ország az ún. konszenzuális jogügyleti rendszerek körében, így a nyilvánkönyvi bejegyzések hatálya tekintetében is. A francia Code Civil jogdogmatikai koncepciójának logikus folyamányaként kizárt egy a konstitu-

tív joghatállyal bíró ingatlan-nyilvántartási rendszer. A francia jog szerint a dolgokra vonatkozó jogátszállás magával a megegyezéssel, és azzal egyidejűleg átszáll a megszerzett dolgon.

A francia, illetőleg a francia jogi hatás alatt álló nemzeti jogrendszerek, így különösen az olasz, a portugál, a belga, a luxemburgi jogok megelégednek a felek megegyezésével a jogátszállás tekintetében, nem követelik meg sem az átadást, sem a nyilvánkönyvi bejegyzést a jogátszálláshoz. Nincs ennek megfelelően nyilvánkönyvi bejegyzési kényszer sem. A létező ingatlan-nyilvántartás tárgya nem – a telekkönyvi betét által jelképileg megjelenített – önálló ingatlan, hanem maga a jogváltozást bizonyító okirat. Így a tulajdonjog átírására (transcriptio; Überschreibung) az átírási regiszterben (Transkriptionsregister) maguk az okiratok, és nem az ingatlanra vonatkozó jogok kerülnek, illetőleg a teherjogok tekintetében a bejegyzési regiszterbe (Inskriptionsregister) ugyancsak az okiratok és nem a jogok kerülnek beírásra (inscriptio; Einschreibung). Az okirat-regiszterbe történt átírásnak , illetőleg a bevezetésnek deklaratív joghatálya van.

Ezekben az államokban az okirattári bevezetésnek (Einschreibung) átírásnak (Überschreibung) jogalakító hatása önmagában nincs, így különösen nincs hatálya az elidegenítő, illetőleg a jogszerző között, de részben van joghatása harmadik személyek felé, egyfelől a nyilvánosságra hozatal tényében, másfelől a nyilvánosságra hozatalhoz részben deklaratív joghatály, azaz jogérvényesítést lehetővé tevő, kizáró jogi hatály is kapcsolódik. A francia jogban például ennek megfelelően különböztetni kell a tulajdon átszállása („transfer"), illetőleg annak joghatálya („opposabilité") között. A szerződés alapján a jogi hatás beáll átírás nélkül is a szerződésben részes felek között, de nem áll be harmadik személyek felé.

A francia jog valójában a nyilvánkönyv hatályánál a középkori Kölnben megalkotott „libra traditionum", illetőleg a „libra obligationum" kettős nyilvántartásából kifejlődött jelzálogkönyvek elveit vette alapul. Az okirattárba való bevezetésnek „inter partes" nincs anyagi jogi hatálya, azonban a rangsor és a ranghely hatálya, illetőleg a bejegyzés deklaratív hatályának elemei érvényesülnek.

A jogátszálláshoz nincs szigorú alakiság előírva az okiratok tekintetében, kivételt képez Elzász-Lotharingia, ahol a szerződéses megállapodást inkorporáló okiratot annak kiállításától számított 6 hónapon belül közjegyzői okiratba kell foglalni, különben kiállításának időpontjára visszahatóan semmissé válik. Ezt a szabályt sokan a német telekkönyv intézményének fenntartására vezetik vissza. A valóság azonban ezt a vélekedést nem támasztja alá, hiszen a polgári anyagi jogot a code civil adja, továbbá – a két világháborút követő rövid átmeneti időszakot leszámítva – a bejegyzés konstitutív hatálya, illetőleg a telekkönyvi közhitelességi szabályait kivették a nyilvánkönyvi hatások közül jogalkotási folyamatban.[3]

A traditio-s elven nyugvó rendszerek

Azokban a jogrendszerekben, amelyek a római jog modelljét fenntartották a maga egészében, az ingatlan dolog tényleges átadása szükséges a jogátszálláshoz. Ide sorolható a spanyol jog, illetőleg – bármily meglepő – részben és közvetetten a magyar jog.

A tradíciós rendszerek lényegi eleme, hogy a jogváltozásban való megegyezésen, azaz a konszenzuson felül szükséges az ingatlan dolog átadása, főszabályként tényleges birtokba adása is a jogátszállás létrejöttéhez. A spanyol jogban az ingatlan átadása az ingatlan-nyilvántartásban történő bejegyzéssel azaz jelképi átadással nem teljesíthető. A jogátszálláshoz vagy a tényleges birtokbaadás, vagy az átruházást inkorporáló közjegyzői okirat átadásával, tehát jelképileg történik.

A nyilvánkönyvi bejegyzésnek „csak" deklaratív hatálya van, azaz a jogszerző és harmadik személyek viszonylatában van joghatálya, de nincs az elidegenítő és a jogszerző között.[4]

Anglo-amerikai felhívásos rendszer

A bejegyzés tárgyát képező jogok átszállásához szerződéses megegyezés („deed") és az aláírt okirat jogszerzőnek átadása („delivery") szükséges. A jogszerző választhat a „Deeds-Register"-be történő fakultatív, valójában konfirmatív, megerősítő átírás, illetőleg a „Tittle-Register"-be való konstitutív joghatályú bejegyzés között. A „Deeds Register" valójában kronológiai sorrend szerint vezetett okirattár, lényegi joghatás nélkül. A jogváltozás bevezetése ebbe a regiszterbe csak a bejegyzett és tényleges jogosult elidegenítő fél, nem publikált rendelkezései ellen nyújt védelmet. A védelem tehát a nyilvánkönyvi jogelőddel szemben áll be, a nyilvánkönyvi előző az okirattárba be nem vezetett rendelkező jogügyleteiben foglalt jogosultságokra nem hivatkozhat a jogszerző féllel szemben. Nem érvényesül azonban a nyilvánkönyv alapján szerző és bejegyzett harmadik személyek jogvédelme az anyagi jogosulttal szemben. Ennek megfelelően szokásos az ingatlanügyletekben az esetlegesen fellépő károkkal szemben a megszerzendő jog – hosszú, gyakran harminc negyven évre visszatekintő, az átruházó okiratok megszakítatlan láncolatát felölelő beszerzése, bizonyítása, így a jog biztosítása („title-insurance"). A tittle-insurance valójában az okirattári funkciók fakultatív bizonyító erején alapul.[5]

A „Torrens-rendszer"

A jogi modell 1858-ból, egy Ausztráliában dolgozó angol gyarmati hatósági állatorvos „találmányából származtatható". A modell egyediségét az adja, hogy az ingatlanra vonatkozó jogátszálláshoz nincs szükség a felek megegyezésének, konszenzusának írásba foglalására sem. A jog keletkezése egyedül az állami hatósági aktuson, nevezetesen a jogkeletkeztető bejegyzésen nyugszik és alapul. Az elidegenítő fél kiállít egy az átruházásról szóló memorandumot („memorandum of transfer") és kijelenti, hogy az ingatlanának tulajdonjogát átruházta a szerző félre. Ennek alapján a bejegyzéssel keletkezik a jog, függetlenül az elidegenítő jogügylet érvényességétől, illetőleg érvénytelenségétől. Ez a rendszer érvényesül Kanadában, Új-Zélandon, Ausztráliában.[6]

A telekkönyvi rendszerek

A bejegyzés anyagi jogi hatálya csak azokban a nemzeti jogrendszerekben vert gyökeret, ahol a dologi jogok jogügylet átszállásának rendszere a megegyezést és dolog átadását követelte meg a jogok jogügyleten alapuló átszállásához. Ezen belül a német BGB a feleknek a jogátszállásra vonatkozó kötelezettségvállalásától (kötelmi ügylet) elkülönítette és önálló ügylettként definiálta a szerződő feleknek az jogátszállására vonatkozó dologi megállapodását, mint teljesítő ügyletet (dologi ügylet), amelyen az intabulatio alapult, és az intabuláció időpontjához kötötte a dologi jogok keletkezését, változását, megszűnését.

Más – mint például az osztrák, svájci, szlovén, horvát – anyagi telekkönyvi rendszerekben a jogcímen alapuló kötelmi megegyezés, mint alapügylet és az intabulatio-t alapozó szolgáltatás, mint teljesítő ügyleti mozzanat, az ügyletegység keretein belül maradt, részleges, az érvényes jogcímtől függő jogalakító hatállyal.

Ezekben az országokban nyert a nyilvánkönyvi bejegyzés jogkeletkeztető (konstitutív) hatályt, jelentősen túllépve – az anyagi nyilvánosság kettős tartalmának kiépítésével – a teljesítő ügyletet meg nem követelő jogrendszerek megoldásain.

A bejegyzési elvet a magyar magánjogban – eltekintve most az Országbírói Értekezlet 1861. évi határozatától – először a Polgári Törvénykönyv 1900. évi első tervezetének 525. §-a mondta ki. Telekkönyvezett ingatlan tulajdonát élők közti átruházás alapján csak telekkönyvi bejegyzéssel lehet megszerezni; ugyancsak más (korlátolt) dologi jogot (idegen dologbeli jogot) ily ingatlanon rendszerint csak telekkönyvi bejegyzéssel lehet alapítani *(konstitutív* hatályú bejegyzések). Ez az ún. *telekkönyvi bejegyzési* elv, amely csak a dologi jogok körére terjed ki. Ennek megfelelő a telekkönyv funkciója is, nevezetesen, hogy az az ingatlanra vonatkozó dologi nyilvános könyve.

A klasszikus telekkönyv az ingatlanra vonatkozó dologi jogok keletkezése, módosulása és megszűnése kapcsán egyszerre vállalata fel az anyagi magánjogból fakadó kettős követelmény érvényre juttatását, a nyilvánosságot és a jogalakító hatást. Ez a kettősség a bejegyzési hatály alapján a nyilvánosság megkettőződött jelentésben is megjelent, nevezetesen a formális nyilvánosság mellett az anyagi nyilvánosság joghatásának kiépülésében. „Ezzel az ún. bejegyzési elvvel összefüggésben „a nyilvánosság alapelvének (Publizitätsprinzip) alkalmazásával válnak a dologi jogviszonyok felismerhetőkké, közhitelűekké,... csak azok a jogok dologi hatályúak, amelyek a telekkönyvbe szabályszerűen bejegyezvék. Ezért bír a telekkönyv a hitelesség jellegével, amelynél fogva,... annak tartalmát olyannak kell tekinteni, mely jogilag igaz és az ingatlan-forgalomra nézve kimerítő".[7]

Az anyagi magánjog dogmatikai rendjének megfelelően kiépülő telekkönyv anyagi joghatásai is előbbi kettős feladatnak alárendelten alakultak ki, nevezetesen a formális nyilvánosságnak alárendelt – eljárásjogi – bizonyítóerő hatásban, illetőleg az – anyagi jogi – konstitutív és közbizalmi joghatásban.

A bejegyzési elv, annak kettőssége ellenére a telekkönyvi rendszerekben meghatározóan anyagi jogi. A telekkönyvezés tárgyi körének kitágulásával, a kötelemi jogok körére kiterjesztett ún. fakultatív telekkönyvezéssel megjelent másodsorban egy részben eljárásjogi hatás is, a jogérvényesítést lehetővé tevő, illetőleg korlátozó, esetleg kizáró joghatás, amit a szocialista telekkönyvi irodalomban – kissé félreérthetően – a bejegyzés deklaratív, kinyilvánító joghatályaként határoztak meg. Ez a joghatás a kötelmi jogok körében érvényesült, illetőleg érvényesül mind a mai napig.

Azzal, hogy a későbbi telekkönyvek a dologi jogok nyilvántartásán kívül a fontosabb kötelmi jogokat, jogilag jelentős tényeket, körülményeket is a bejegyzési elv körébe vonták, megváltoztatták a bejegyzési elv eredeti tartalmát. A kibővült bejegyzési kör alapján a bejegyzési elv korlátozott tartalmúvá, illetőleg megváltozott tartalmúvá vált annyiban, amennyiben csak az a jog jegyezhető be, tény jegyezhető fel, amelyet jogszabály rendel el bejegyezni, illetőleg a bejegyzés csak korlátozott körben maradt a jogváltozás feltétele, a kötelmi jogok, tények, körülmények körében ilyen hatással nem bírt és nem bír ma sem.

A bejegyzés részelemeként megmaradt a határozottság (specialitás), amely alapján a bejegyzés a jogváltozást csak akkor idézi elő, ha a jogosultság alanyát, tárgyát és tartalmát úgy jelöli meg, hogy e tekintetben semmi kétség se támadhasson. A bejegyzési elvvel tárgyi kapcsolatban áll a törvényesség (legalitás) követelménye, amely szerint csak a jogszabályban hatáskörrel és illetékességgel bíró állami szerv által, a jogváltozás törvényes előfeltételeinek megállapítása alapján kerülhet sor bejegyzésre, így nyilvánkönyvi változásra a benyújtott kérelem és okirat alapján.

A jogok keletkezésének, módosulásának, megszűnésének időpontja

A klasszikus telekkönyv

A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetének indokolása szerint[8] szerint ilyen szabályra nincs szükség. A tervezet szerint ugyanis az kérdés, hogy mely időpontban történik a dologi jogok megszerzése és a bejegyezhető kötelmi jogok dologi joghatályának beállása, csak azokra nézve bír gyakorlati jelentőséggel, akiknek javára az illető ingatlanra vagy jogra szintén történt valamilyen bejegyzés.

Az intern jogviszonyokban, azaz akiktől vagy akikkel szemben az adott jogszerzés bekövetkezett, a szerződés megkötésének idejétől kezdve állnak be a joghatások, így a jogosultat az ún. kötelmi jogosultság is minden tekintetben védi. Az extern viszonylatokban, így különösen az ingatlan forgalomban fellépő ún. jóhiszemű és ellenérték fejében jogot szerző harmadik személy pedig nem érvényesítheti a saját javára azt, hogy a bejegyzés valamely korábbi időpontban még ment végbe.

A Tervezet előkészítését megjelenítő „főelőadmány" azonban fenntartandónak vélte a Telekkönyvi rendtartás 61. §-a szerinti szabályát, az alábbi indokolással: „a bevezetés maga nem a felek ténye, és arra nekik közvetlen ingerenciájuk nincs, ami kívánatossá teszi, hogy ennek ellensúlyozásául a bejegyzés hatálya arra az időpontra vissza vonatkoztathassék, amelyben a felek közvetlen ingerenciája a bejegyzés kieszközlése körül véget ért."

Egyetértőleg kell hozzátennünk, a bejegyzés valóban nem e felek hatókörébe tartozó jogi aktus, de „jogilag" még bele tartozik a jogátszállást alakító cselekménysorozatba. Helyes ezért a jogátszállás folyamatát időben a bejegyzés kérelmezésének nyilvánkönyvi beérkezésének időpontjával lezárni, és a bejegyzést ebben az időben létrejöttnek tekintetni. Ellenkező esetben a jogátszállásnak, a jogváltozás létesülésének időpontja a felek rendelkezési jogán és hatókörén kívül álló jogi ténytől függne, illetőleg attól válna függővé, továbbá annak időpontja kitolódnék.

A bejegyzések hatályosulására, illetőleg annak időpontjára vonatkozó szabály ilyen megfontolásból bekerült az Magánjogi Törvény Javaslat 922. §-ába. Ezért *Mtj.* 922. §-a szerint a ranghely ahhoz az időponthoz igazodik, amikor a kérelem a telekkönyvi hatósághoz megérkezett.

A bejegyzések hatályosulása a telekkönyvi rendtartásról szóló 1855. december 1-jei rendelet 61. §-a szerint: „A telekkönyvi bejegyzés hatályossága azon időponttól kezdődik, amelyben az azok teljesítése érti a szabályszerűleg felkészített kérvény a telekkönyvi hatóság iktató hivatalába megérkezett." Ez azt jelenti, hogy a ranghely nem mindig attól az időponttól számít, amikor az adott jog bejegyzése iránti kérvény beérkezik az iktatóba, hanem egy korábban beérkezett bejegyzés rangsorához is igazodhat. Ilyen eset áll fenn, amikor a ranghely – közvetlenül, illetőleg közvetve – előzetesen biztosítva van vagy a törölt jelzálog fenntartott ranghelyével rendelkeznek.

A 2300/1929. IM rendelet 27. §-a alapján a telekkönyvi kérvények iktatókönyvi számának sorrendjéhez igazodik a ranghely, feltéve ha utóbb a telekkönyvi hatóság a kérelemnek helyt ad. A két rendelkezés között az eltérés nem lényeges, mivel a beérkezés sorrendjében iktatják be a beadványokat. A kérelmeket nem lehet hiánypótlásra visszaadni, ezért csak az a kérelem kap ranghelyet, amely alkalmas a bejegyzésre.

A 42100/1904. IM rendelet, melyet más néven járásbírósági ügyviteli szabályok, tartalmazza a részletes szabályokat a beadványok érkezésére vonatkozóan. A 113. § szerint a postán érkezett vagy a gyűjtőszekrényben reggel kilenc óra előtt talált iratokat a 9 óra után érkezett iratok előtt kell beiktatni. A déli egy óra után érkezett iratokat csak a következő napon iktatják be, de akkor minden más irat előtt előnyt élvez.

A II. világháború előtti magyar magánjog – a külön dologi ügylet, az elkülönült telekkönyvi szolgáltatás melletti érvelése ellenére – sem a bejegyzés időpontjához kötötte az ingatlanra vonatkozó dologi jogok keletkezése időpontját. A nyilvánkönyvi bejegyzés konstitutív hatályát és a bejegyzett jog hatályosságát – főszabályként – nem választotta el egymástól időben, hanem ellenkezőleg összekapcsolta. Ennek okát a telekkönyvi joghatályok konzisztenciájában kell látnunk. A bejegyzési hatály és a jogok hatályosulásának elkülönülése csak az anyagi jog által kifejezetten megengedett esetekre következhetett be, nevezetesen a telekkönyvben eszközölt ranghely-biztosítási esetekre.

Tímár Sándor a telekkönyvi bejegyzés visszaható hatályát a materiális konszenzustól elkülönült ún. formális konszenzushoz, azon belül a bejegyzési kérelem időpontjához köti. *Tímár* szerint „helyes azonban ezt a folyamatot időbelileg a bejegyzés kérelmezésének időpontjával lezárni, és a bejegyzést ebben az időpontban létrejöttnek tekintetni, mert ellenkező esetben az átadásnak, következésképpen a jogváltozás létesülésének időpontja a feleken kívül álló okból kitolódhatnék."[9]

A bejegyzési határozat időpontjához ex nunc kapcsolt jogkeletkezési hatály egyfelől a nyilvántartási bejegyzési igény, illetőleg a ranghely hatálya sajátos, általam nem követett, illetőleg a nyilvántartási törvény által sem követett értelmezésén, másfelől a felek privátautonómiája, ezen belül a felek rendelkezési jogának figyelmen kívül hagyásán alapul, egyben – rejtetten – már-már anyagi jogerőt tulajdonít a nyilvánkönyvi bejegyzésnek. A koncepció rejtetten a bejegyzésnek önálló, mindentől független joghatályt kölcsönöz. Mindamellett függetleníti a jogok keletkezése felőli féli rendelkezési elvet a jog keletkezésétől, illetőleg az államot beviszi a jogot alapító felek anyagi jogviszonyába, hármassá kibővítve azt.

A tulajdonjog jogügyleten alapuló átszállása ügyletegységi modell mellett inter partes létrejön a felek között a megegyezéssel, magának a bejegyzésnek ún. reálaktus jellege van, erga omnes teszi felismerhető a tulajdonjog intern viszonyokban bekövetkező megváltozását. Ebből következően maga a bejegyzés jogot nem keletkeztet valójában, reálaktusaként része a jogátszállás folyamatának. A bejegyzésnek sokkal inkább a külső proritási hatályok beállta szempontjából van jelentősége. Ha ez így van, akkor a bejegyzés időpontja helyett sokkal inkább a megegyezés időpontja lenne a megoldás a feltett kérdésre, amelyet viszont a nyilvánkönyvi rangsor elve itt is átír.

A kettős ügyleti tan esetén sem nyilvánvaló a nyilvánkönyvi bejegyzés ex nunc jogkeletkeztető hatálya, lévén az intabulatio a jogátszállásban való consensus-on túl a felek közötti megegyezésen alapul.

Összefoglalóan kijelenthető, hogy a klasszikus telekkönyvben a bejegyzés időpontja és a telekkönyvi (rang)sorszám közömbös a bejegyzések hatályosulása, így a ranghely szempontjából. A telekkönyvi bejegyzés keletkezése és hatályosulása az iktatókönyvi rangsorhoz kötődik főszabályként.[10]

A bejegyzések hatályosulásának időpontja a szocialista telekkönyvben

A Polgári Törvénykönyvet tulajdonképpen sem a telekkönyv, sem az ingatlan-nyilvántartás joghatályai nem foglalkoztatták különösebben, részletesebben.

A Polgári Törvénykönyv – mai szemmel már alig magyarázhatóan – nem vállalta magára, hogy meghatározza a telekkönyvi nyilvántartáshoz kapcsolt anyagi jogi hatályokat a maga teljes egészében, ehelyett élt azzal a kiutaló szabállyal, amely szerint a telekkönyv részletes szabályait külön jogszabály tartalmazza. Ennek okait a törvény megalkotásának időpontjában fennálló társadalmi szituációban kell keresnünk, ahol már az is eredményként rögzíthető, hogy sikerült átmenteni egyáltalán a jogintézményt.[11]

Az 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének miniszteri indokolása a tulajdonjog szerződésen alapuló megszerzése esetére látszólag fenntartja a magyar magánjog megelőző szabályát, hiszen „a tulajdonjog megszerzéséhez a szerződésen felül a dolog átadását, ingatlan esetében pedig az átruházás telekkönyvi bejegyzését is megkívánja (tradicionális rendszer) 117. §".[12]

A miniszteri indokolás expressis verbis kimondja, hogy „nem tette tehát magáévá sem az úgynevezett konszenzuális rendszert, sem az egyes törvényekben ismert olyan kombinatív megoldásokat, amelyek szerint fajlagos dolgok tulajdonszerzéséhez az átadás is szükséges, egyedileg meghatározott dolgok megszerzéséhez viszont a kölcsönös megállapodás is elegendő. *A javaslat értelmében tehát a szerződésből csupán az átadásra, illetve a telekkönyvi bekebelezési engedély kiadására keletkezik igény."*[13]

A miniszteri indokolás nem rejti véka alá, hogy „A konszenzuális rendszer elvetése mellett szól továbbá a telekkönyvi bejegyzések konstitutív hatálya. A konszenzuális rendszer mintaképeként jellemezhető francia civiljog pusztán a jogátszállásban való megegyezést követeli meg a jogváltozás alapjául (Art. 1138. 1538., Code civil), az ún. kötelmi és dologi ügylet kettősségét nem ismeri. Ennek megfelelően a „nyilvánkönyvi bejegyzésnek" nincs jogkeletkeztető hatálya, a bejegyzés tárgya valójában nem is jog, hanem a jogváltozást korporáló okirat. A bejegyzéssel utólagos publicitási hatályok állnak be, amelyek a nyilvánkönyvben bízva szerző jóhiszemű szerzőt védik. Ehhez hasonlóan az olasz sem ismei a nyilvánkönyvi bejegyzés jogkeletkeztető hatályát, a francia rendszerhez hasonlóan korlátozott közbizalmi hatályok kötődnek a bejegyzéshez (Art. 1350. 0351. Codice civile).

A telekkönyvi, illetőleg ingatlan-nyilvántartási bejegyzés jogkeletkeztető hatálya azonban megtörik az ingatlan tulajdonjogának többszöri elidegenítése esetén, amikor az elsőként és jóhiszeműen birtokba lépőnek adja meg a bejegyzés igény prioritását a Ptk. 117. § (4) bekezdése. Ebben az esetben nem lehet a jog keletkezését a nyilvánkönyvi iktatás időpontjához kötni, hiszen a tulajdonjog a birtokba lépés alapján, abból következően keletkezik, ily módon legfeljebb a birtokbalépés kezdő időpontjával határozható meg a jog keletkezése.

A nyilvánkönyvi bejegyzés konstitutív hatálya azonban a Ptk.-ban csak a dologi jogok keletkezéséhez, de nem feltétlenül változá-

sához, illetőleg megszűnéséhez kapcsolódik. A bejegyzéssel keletkező jogok változnak és megszűnnek nyilvánkönyvön kívül is. Ezt a gyengített konstitutív hatást kevésbé szokás hangsúlyozni a szocialista telekkönyv kapcsán, csakúgy, mint a telekkönyvi rangsorozat szigorú szabályának feloldását a szinte korlátlan hiánypótlási felhívásra jogosultságot teremtő, így a telekkönyvi önkényt eredményező eljárási rendjét.

A szocialista telekkönyvi rendtartás a bejegyzéssel keletkező jogok esetére a jog keletkezésének időpontját a prioritási hatályhoz, azaz a telekkönyvi kérvény és okirat telekkönyvi iktatásának időpontjához kapcsolja csakúgy, mint a klasszikus polgári telekkönyv.

A telekkönyvi rendtartásról szóló 54/1960. (XI. 27.) Korm. rendelet 1. §-a alapján az ingatlanra vonatkozó egyes jogokat telekkönyvi bejegyzés hozza létre. A telekkönyvi rendtartás 26. §-a, illetőleg a 2/1960. (XII. 25.) IM sz. rendelet 78. §-a alapján egy-egy bejegyzés ranghelyét, s ezzel a bejegyzések rangsorát az az időpont határozza meg, amikor a bejegyzés alapjául szolgáló kérelem vagy megkeresés a telekkönyvi iktatóhoz megérkezett. A bejegyzett jog, tény vagy körülmény a ranghelyet meghatározó és a bejegyzésből is kitűnő időpontban jön létre a konstitutív hatályú bejegyzéseknél, a deklaratív bejegyzés esetében pedig ettől az időponttól kezdődően fejti ki jogi hatását harmadik személyek irányában.

A telekkönyvi ranghely jelentősége *Kampis* György szerint is abban áll, hogy „a bejegyzett jog, tény vagy körülmény a ranghelyet meghatározó és a bejegyzésből is kitűnő időpontban jön létre (konstitutív bejegyzés esetében), illetőleg ettől az időponttól kezdve fejti ki hatását."[14]

A bejegyzések rangsorára irányadó időpont az lesz, amikor a bejegyzés alapjául szolgáló kérelem vagy megkeresés a telekkönyvi iktatóhoz megérkezik. Az érkezések időpontját tehát az iktatás rögzíti, így a bejegyzések rangsorára is alapvetően az iktatószámok sorrendje lesz az irányadó. Mindenképpen ki kell emelni, hogy nem a bejegyzések alapjául szolgáló okiratok keltétől, és nem azok elintézésének időpontjától függ a bejegyzések hatályosulása. A bejegyzések időpontjához kapcsolt jogkeletkezés önkényes lenne, mert a bejegyzések elintézésének munkafolyamata is kiszámíthatatlan.

A polgári jogban a jogok keletkezésénél a telekkönyvi hatályok kapcsán inkább a prioritási hatály kérdése vált ki rezonanciát. *Eörsi* szerint a prioritási hatály kérdése eldöntésénél az első kérdés, melyik legyen az a fázis, amelybe elérkezve, a konkurráló jogosultságok összevetendők egymással intenzitás és időbeliség tekintetében. Ha e fázis a *szerződéskötés*, akkor konzekvensek vagyunk a „kötelmi" felfogáshoz, de ekkor mindkét konkurrensnél a szerződéskötés idejét kell tekintetbe venni. Ha az *átadás*, akkor a dologi felfogásnak nyújtottuk e tekintetben a pálmát, de ekkor viszont a prioritás szempontjából teljesen közömbös lesz a szerződéskötések (a vindikációs jogosultságok keletkezésének) ideje. Hiába szerződött valaki korábban, ha más előbb lépett birtokba; a prioritás a *tradíció* mozzanatához fűződik és nem törődik a szerződéskötés időpontjával.[15]

A traditio azonban magánjogi tényállási elem, a megállapodásban részes felek közötti sajátos tevékenységkifejtés, az átadás a kötelezett részéről a jogosultnak, befejezetté téve a jogátszállást. A jelképi traditio a telekkönyvi szolgáltatással valósul meg, azaz, a telekkönyvi bejegyezhetőség lehetővé tételével, az ahhoz szükséges jognyilatkozatok megtételével. Ezek a cselekmények a telekkönyvi jogosult bejegyzési kérelmével zárulnak időben, amikor egyfelől a bejegyzési engedély, másfelől a bejegyzési kérelem időben lezárja a jelképi traditio-t.

A bejegyzési engedély kiadása szigorúan a telekkönyvi jogváltozásban érintett felek anyagi jogviszonyán belül értelmezhető, de maga a bejegyzési engedély eljárási cselekmény, amelyet követ a magánjogi követelmény teljesítése iránti újabb eljárási cselekmény a bejegyzési kérelem. A telekkönyvi bejegyzési kérelem már egy új jogviszonyban, egy a telekkönyvet vezető állam és a magánfél közötti közjogi jogviszonyban jelenik meg, illetőleg azt keletkezteti.

Az átadás ab ovo nem azonos a telekkönyvi bejegyzés, mint egy közjogi szerv aktusával, amely ezt az átadást regisztrálja. A jelképi tradíció teljessége, az intabuláció időpontjához fontos joghatások kapcsolódnak, így a jogváltozás beállása ex tunc hatállyal.

A bejegyzési engedély és annak természete

Szladits Károly szerint[16] „szabály, hogy – akár jogügyleti, akár másnemű szerzés esetében – a bekebelezést annak, aki ellenében az új jog szerzése történik (az ún. telekkönyvi előzőnek) kifejezetten meg kell engednie (tkv.-i rendtartás 119. §). A bekebelezési engedély a telekkönyvi bekebelezésnek eljárási, alaki előfeltétele, mely nélkül a telekkönyvi hatóságnak a bekebelezést nem szabad elrendelnie." A telekkönyvi bejegyzéshez a nyilvánkönyvi előző által kiadott bekebelezési engedély eljárási feltétel, és nem anyagi jogi norma. Ennek alapján a telekkönyvi előző engedélyének megkövetelése az ún. alaki megegyezésnek, a formális consensusnak lényege. Az alaki megegyezés minden telekkönyvi bejegyzés eljárási feltétele.

A telekkönyvi jognak a jogügyleti szerzéséhez, alapításához, átruházásához, terheléséhez az szükséges, hogy a jogot engedő és a jogot szerző fél a dologi jogváltozásban megegyezzenek. *Ez a megegyezés valójában abban áll, hogy a jogot engedő fél a jogszerző részére a bekebelezési engedélyt kiadja, ez utóbbi pedig azt a telekkönyvi hatósághoz benyújtja. Ez a jogváltozás alapjául szolgáló dologi szerződés. A felek megegyezésének (a dologi szerződésnek) ezt a magánjogi kívánalmát nevezi Szladits a dologi megegyezés (materialis consensus) alapelvének. Ha nincs meg a beleegyezés a telekkönyvi előző részéről, akkor maga a bejegyzés érvénytelen.*

Az alaki megegyezés elvénél fogva a bejegyzéshez elegendő a telekkönyvi előző engedélye és kérvénye. A jogszerző hozzájárulását a törvény feltételezi és azért külön kimutatását meg nem kívánja. Ha ily módon valakire az ingatlant átírták, de utóbb kiderül, hogy a jogszerző részén a szerzésnek valamely kelléke (pl. hatósági hozzájárulás) hiányzik; nem érvénytelen, hanem *hatálya vesztett* bejegyzéssel van dolgunk. Így kell tekinteni a helyzetet, mintha a jogszerző a jogot ideiglenes hatállyal megszerezte volna, de a szerzés utóbb visszahatóan megdőlt. Az ilyen teljesítést nevezi *Grosschmid* telekkönyvi, szolgáltatásnak.[17]

A bejegyzés jogkeletkeztető hatálya az egységes ingatlan-nyilvántartásban

Az 1972. évi 31. számú törvényerejű rendelet egyfelől nem ad szabályt a bejegyzések anyagi jogi ranghelye, azaz a jogok hatályosulása tekintetében, csupán az eljárási értelemben vett rangsorra, mint ügyintézési sorrendre, a beadványok elintézésének sorrendjére utal, másfelől eltörli a nyilvánkönyvi bejegyzési engedélyt, mint a jogok bejegyzésének magánjogi alaki feltételét. Ennek alapján a felek szerződéses megegyezése alapján benyújtott nyilván-

könyvi bejegyzési kérelem alapján bejegyezhetővé válik minden olyan jog, amelynek bejegyzését nem kötötte feltételhez, illetőleg nem tiltotta meg kifejezetten a nyilvánkönyvi jogosult.

Az 1972. évi 31. számú törvényerejű rendelet körében a jogok keletkezésének időpontja, mint jogkérdés nem merült fel, egyáltalán a nyilvánkönyvi hatályok kérdésköre sem foglalkoztatta a szakirodalmat igazán.

A Ptk. ügyleti modellje korabeli értelmezésének megfelelően, az ügyletegység elve körében a nyilvánkönyvi bejegyzés reálaktusként nyert meghatározást. Ennek ellenére, hasonlóan a szocialista telekkönyvi rendtartás szabályához, a jogszabály rögzítette a nyilvántartási bejegyzés jogkeletkeztető, de nem jogváltoztató és megszüntető hatályát a megállapodáson, szerződésen alapuló egykori dologi jogok átszállása körében. A nyilvánkönyvi jogban még az emléke is eltűnt a nyilvánkönyvi szolgáltatást idéző jogosulti bejegyzési engedélynek, a jogváltozásban való megegyezést követően a bejegyzési kérelmet azonnal benyújthatta a jogszerző, kivéve, ha a nyilvántartási jogosult azt számára kifejezetten megtiltotta.

A nyilvántartási bejegyzési engedély, mint eljárásjogi bejegyzési feltétel jogalkotói elfelejtése a joggyakorlatban okozott uralhatatlan nehézségeket. A bejegyzési engedély hiányában eljárni jogosult új jogszerzők bejegyzéssel jogosulttá váltak annak ellenére, hogy a szerződési feltételek még nem is teljesültek.

A jogok keletkezésének időpontja és a nyilvántartásba vétel viszonya említést, a nyilvánkönyvi jog egészével együtt elemzést nem érdemelő kérdéssé vált.

Az új ingatlan-nyilvántartási törvény után

Az új nyilvánkönyvi törvény alapvető változásokat hozott a nyilvánkönyvi jog alapjai tekintetében. Az új jogszabály kissé túllépve a Ptk.-án mindenekelőtt visszavezette a bejegyzési engedély, mint eljárásjogi bejegyzés feltételt. Egyértelműbbé tette a ranghely szabályát, kizárva főszabályként – szocialista telekkönyv által bevezetett korlátlan – iratpótlást a nyilvánkönyvi eljárásokban. A konstitutív bejegyzések időbeli hatályát a rangsor anyagi jogi jelentéséhez kapcsolta egyértelműen, meghatározva a jogok hatályosulásának sorrendjét.

A nyilvánkönyvi bejegyzéshez kapcsolt jogkeletkezés látszólag nem túl jelentős jogkérdés alapját a bírósági gyakorlat vetette fel. A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiuma a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény 33. §-ának (1) bekezdése alapján a Közigazgatási Bírák Országos Értekezletén felmerült aktuális jogalkalmazási kérdésekre – az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében – a következő véleményt alakította ki.

„Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (Inytv.) 3. §-ának (1) bekezdése szerint egyes jogok az ingatlan-nyilvántartásban a tulajdoni lapra történő bejegyzéssel keletkeznek.

Az átruházáson alapuló tulajdonjogot az okiraton alapuló bejegyzés keletkezteti [Inytv. 3. §-ának (2) bekezdése], így a bejegyezni kért jog nem a kérelem földhivatalhoz történő benyújtásának napján, hanem a bejegyzéskor jön létre. Az Inytv. 25. §-ának (2) bekezdése szerint az ingatlan-nyilvántartási eljárásban – a törvényben nem szabályozott kérdésekben – az Áe. rendelkezéseit kell alkalmazni, vagyis a bejegyzés tárgyában hozott határozatnak a határozathozatal helyét és idejét is tartalmaznia kell [Áe. 43. § (1) bekezdés *d)* pont].

A jogok és tények bejegyzéséről szóló határozatot a változásnak a tulajdoni lapon történő átvezetése után kell kézbesíteni [Inytv. 52. §-ának (1) bekezdése] és a bejegyzés megtörténtét és időpontját az okiraton és a bejegyzésről szóló határozat első példányán fel kell tüntetni [109/1999. (XII. 29.) FM rendelet a továbbiakban: Inytv. vhr. 92. §-ának (2) bekezdése]. Ugyanakkor a bejegyzésben fel kell tüntetni a beadvány iktatószámát és érkezési idejét [Inytv. vhr. 5. §-ának (2) bekezdése]."

A tanulmány valójában nem a bírósági véleménnyel, hanem az annak alapjául szolgáló igen figyelemre méltó és elhanyagolt megfontolással kíván foglalkozni.

A bejegyzésnek – a Polgári Törvénykönyv rendelkezéséből eredő – jogkeletkeztető hatálya körében felvetődő kérdés, mikor keletkeznek a jogok a bejegyzéssel. Elvileg három válasz lehetséges:

- *a jog keletkezéséhez nyilvánkönyvi bejegyzés szükséges, következésképpen a jog a bejegyzés időpontjáig nem keletkezik, ennél fogva a jog a valójában a bejegyzéssel, és annak időpontjával kezdődik;*
- *a jog a bejegyzéssel az alapjául szolgáló okirat kiállításának időpontjára visszaható hatállyal keletkezik;*
- *a jog a bejegyzéssel, a bejegyzési kérelem iktatásának időpontjára visszaható hatállyal keletkezik.*

1. A jog keletkezéséhez nyilvánkönyvi bejegyzés szükséges, következésképpen a jog a bejegyzés időpontjáig nem keletkezik, ennél fogva a jog a valójában a bejegyzéssel, és annak időpontjával kezdődik

Ezt a koncepciót teszi magáévá a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának legutóbbi „Véleménye" is az egységes jogalkalmazói gyakorlat kialakítása érdekében, illetőleg a felszámolói bírói gyakorlat is így értelmezi a bejegyzés konstitutív hatályát.

Csőke Andrea[18] figyelemre méltó tanulmányában a kérdés szigorúan a felszámolási eljárás szempontjából vetődik fel, mégis ebből a szigorúan partikuláris szempontból von le általános következtetést a jogok keletkezése tekintetében. Nézete szerint „sem az Inytv., sem a Ptk. nem mondja ki a jog keletkezésére vonatkozóan a kérelem benyújtásának időpontjára vonatkozóan visszaható hatályt." A szerző álláspontja szerint továbbá „a kérelmek benyújtásának időpontja csak a bejegyzések rangsorát határozta meg, a bejegyzés azonban nem a kérelmek benyújtásának időpontjára visszamenőlegesen hozta volna létre a jogot". Az én olvasatomban egy dolog a jog keletkezése és annak időpontja és más dolog annak – különösen a felszámolási eljárásban – érvényesíthetőségi lehetősége.

A szerzőnek nem vitatható az álláspontja abban, hogy sem a Ptk. sem az Inytv. kifejezetten nem mondja ki a jog keletkezésére vonatkozóan a kérelem benyújtásának időpontjára vonatkozóan visszaható hatályt, mert a polgári törvénykönyv csakúgy, mint az ingatlan-nyilvántartási törvény semmit sem szabályoz sem közvetlenül, sem közvetve ebben a kérdésben. A teljességre törekedve azt kellene inkább mondani, hogy mind az anyagi, mind az alaki nyilvánkönyvi jog hallgat ebben a kérdésben.

Felületes szemlélő számára a bejegyzés időpontjához kapcsolt jogkeletkeztetési koncepció talán és részben a kettős ügylet elvén alapulhatna: nevezetesen az ingatlanra vonatkozó dologi jogok átszállása körében a kötelmi, illetőleg az ún. dologi ügylet kettősségén. E koncepció keretében a dologi ügylettel szállna át a dologi jog az új jogosultra.

A cégbejegyzés jogkeletkeztető hatályára utaló analógia nem állja meg a helyét ingatlan-nyilvántartási ügyben, mivel itt nincs mód a jogátszállásnál az iktatáshoz kapcsolt időleges felfüggesztő joghatás, illetőleg bejegyzéshez rendelt teljes joghatás megkülönböztetésére. A jog vagy keletkezik vagy nem.

Az ingatlan-nyilvánkönyvekben bejegyzési tilalom fűződik a felfüggesztő, illetőleg a bontó hatályú megállapodásokhoz. Ennek oka a nyilvánkönyvek közbizalmi és rangsorozat joghatásához köthető. Nem lehet olyan nyilvánkönyvi tartalom, amely egy későbbi időpontban beálló körülmény folytán minden további olyan feltétel nélkül megszűnik, amelyről a nyilvánkönyv alapján szerző legfeljebb a bejegyzés alapjául szolgáló okirat tartalma alapján szerezhetne tudomást.

A cégbejegyzési eljárás során is a bejegyzés iránti kérelem iktatásával állnak be a cégbejegyzéshez fűződő joghatályok azzal, hogy a bejegyzés időpontjáig azok függő hatályúak, és a cégbejegyzéssel válnak azok véglegessé. Nem tehető meg ugyanis itt sem, hogy a jogalanyok jogalapító rendelkezési körébe eső ügyleteknek a „kezdeményezési jog" maradjon fenn, egyebekben önmagában az állami bejegyzési határozat generáljon jogállapot-változásokat.

A felszámolási eljárásban késve benyújtott hitelezői igény esetében sem a jog keletkezésnek kétségbe vonása a conclusio, hanem a jog érvényesítésnek a jog szigorú szabálya szerinti a kizártsága. Az a zálogjogos hitelező, aki a törvényes határidőn belül bejelenti hitelezői igényét, a nyilvánkönyvi bejegyzés késedelme esetén is a zálogjogos hitelező, mégpedig a nyilvánkönyvi bejegyzési kérelem iktatása szerinti időpontra esően. Nem állhat elő az a helyzet ugyanis, hogy az állam jobb keze (felszámolási bíró) nem csak, hogy nem tudja mit csinál a bal (nyilvánkönyvi ügyintéző), de az nem is érdekli. Konkrétabban fogalmazva egy és ugyanazon jog keletkezése és érvényesítése iránti ügyben és féllel szemben az állam egyik szervének jogsértő késedelme nem járhat az állam egy másik szervének erre alapuló jogérvényesítési igény elutasításával.

Az ingatlan-nyilvántartási igény és a bejegyzés hatálya

Az ingatlan-nyilvántartási igény, mint bejegyzési igény valójában a félnek nemcsak a jogkeletkezéshez szükséges állami jogalakító aktus iránti lépését igényli, hanem az állammal, mint a nyilvánkönyvet kötelezően vezető és annak igénybevételét kötelezően előíró közhatalommal szembeni közjogi jellegű, a megállapodó felek által – intern, azaz belső viszonylatban – már létrehozott jog publikálása, továbbá keletkezésének felülvizsgálata, és ezen alapuló elismerése iránti, továbbá ezen alapulóan harmadik személyekkel szembeni jogvédelmi igényét. A szerződő felek valójában a külső joghatályok, azaz harmadik személyekkel szembeni joghatályok belépését várják a nyilvánkönyvi bejegyzéstől.

Az állam csak a bejegyzési igény előterjesztése alapján lép jogviszonyba az annak alapítása felől rendelkező felekkel, nincs jelen a jogviszony keletkezésekor. A bejegyzési kérelem előterjesztésével, attól függően és csak annak keretei között keletkezik eljárási jogviszony a kérelmet előterjesztő felekkel, mégpedig a csakis a bejegyzési igényt előterjesztő felekkel. A nyilvánkönyvet vezető állam nem lép anyagi jogviszonyba a felekkel. Az állam és a bejegyzési igénnyel fellépő felek jogviszonya közjogi és nem magánjogi jellegű.

Az állami regisztrálás nem alakítja a megállapodó felek közötti jogviszony tartalmát, így az ebbe a körbe tartozó, a jogok és kötelezettségek keletkezésnek fakadását, beállását sem. Ennek a következménye a regisztráció, mint hatósági aktus kiegészítő szerepe a jogkeletkeztetésben: ahhoz kötődik, de a féli rendelkezésre hatóan.

A jogváltozást a bejegyző határozat időpontjára helyező koncepciónak a privátautonómia szabályát negligáló szerepében rejlik legnyilvánvalóbb gyengéje. A felek jogváltozást generáló akarati és nyilatkozattételi szerepe háttérbe szorul, amely már a polgári jogviszonyok alapstruktúrájának kikezdését jelenti. A bejegyzés jogkeletkeztető hatálya a megállapodásokon alapuló dologi jogok körében érvényesül. Ahhoz hogy ilyen joghatály egyáltalán beléphen, szükséges a felek megállapodása, ennek hiányában az anyagi jogi feltételek nem léphetnek fel.

A nyilvánkönyvi bejegyzés végett kibocsátott intabulációs nyilatkozatnak a ma hatályos anyagi jogszabály folytán vitatott az önálló ügyleti szerepe, sokak szerint az csupán reálaktus, befejezését képezi a felek által a megállapodásban generált jogváltoztató folyamatnak. Az ingatlan-nyilvántartási törvény viszont inkább a Ptk. egyik lehetséges koncepciója talaján áll, amely a kettős ügylet elvét vallja, a szerződéses megegyezésnek kötelmi hatályt ad, nevezetesen a telekkönyvi bejegyzésre való igényt egyfelől a szerződő féllel szemben, másfelől az állami hatósággal szemben. Az Inytv. ennek alapján, mint nyilvántartásba vételi alaki feltételt követeli meg a bejegyzési, illetőleg feljegyzési engedélyt. Ez utóbbi törvényi kitételből is következik, hogy a nyilvánkönyvi bejegyzés végetti jogosulti engedély nem csak a jogváltoztató hatályú ingatlan-nyilvántartási aktusoknál követelmény, hanem általában minden nyilvánkönyvi igény érvényesítésének egy eleme.

Az intabulációs nyilatkozat (felhagyás a tulajdonjoggal) akkor bírhat anyagi jogi hatállyal, ha kettős ügyleti struktúra alakul ki a jogügylettel alapított dologi jogok keletkezése tárgyában. Ha ez így lenne akkor sem az intabuláció egyedül és önmagában, hanem a felek konszenzusát kiegészítve hozza létre a jogváltozást.

Az új Ptk. koncepciója kapcsán le nem zárt dogmatikai vitától függetlenül is kimondható, hogy az anyagi jogi feltétel-együttesnek (konszenzus és bejegyzés) felel meg a bejegyzés visszaható jogkeletkeztető hatálya. Ebből az anyagi jogi követelményből következően elvileg még mindig két válasz adható a jogok keletkezésének időpontjára, az anyagi jogi feltételnek a legszigorúbban azonban csak egy felel meg: nevezetesen a jog a nyilvánkönyvi bejegyzéssel keletkezik, de a konszenzus időpontjára visszahatóan.

Ennek az anyagi jogi szabálynak feszül ellen a ranghely és rangsor szabálya, amely a nyilvánkönyv létezésének alapja, egyben legfontosabb rendező elve és ezért alapvető joghatálya. A nyilvánkönyvi ranghely hatálya anyagi jogi kihatású, a jog hatályosulásának, érvényesíthetőségének helyét definiálja a többi versengő vagy kizáró joggal. A ranghely kérdése is alapvetően a felek rendelkezési körébe esik, mégpedig azáltal, hogy mikor terjesztik elő a bejegyzési igényt, mikor kerül az be a nyilvánkönyvbe.

A ranghely szabálya ennek alárendelten és alávetve ehhez a féli rendelkezéshez köti a nyilvánkönyv jogalapító és jogérvényesítést megalapozó hatályát, nevezetesen a nyilvántartási igény előterjesztése időpontjához, azaz a kérelmek iktatási időpontjához. Mivel az extern joghatályok a publikálási igény megjelenésével beállnak, így kötődik a feleknek a jogalapításban való megegyezése a nyilvánkönyvi iktatás időpontjához is. Ennek alárendelten a rangsor szabálya miatt kell eltérnie a jog keletkezésének a bejegyzés alapjául szolgáló, a jogváltozásban való megegyezést korporáló okirat.

Van a koncepciónak a nyilvántartási joghatályokkal ütköző pontja is, nevezetesen a ranghely szabályával is ellentmondásban áll. A jogok hatályosulásának helyét a telekkönyvi rendtartás, az ingatlan-nyilvántartási jogszabályok kivétel nélkül az alapul szolgáló

kérelem iktatásának időpontjához kötik, és nem a bejegyzés időpontjához. A jogok hatályosulása azt jelenti, hogy azok más bejegyzés tárgyát képező jogokhoz képest mikor, illetőleg milyen sorrendben érvényesíthetők. Az anyagi jogszabály rendelkezése folytán a jogalakításban megállapodó felek azzal tesznek eleget a jogosultság létrehozásának, hogy abban megállapodnak és előterjesztik azt állami nyilvánosságra hozatal, illetőleg elismerés, de nem létrehozás végett. A jog létrehozása felől ők rendelkeznek, kizárólagosan és állami közreműködés nélkül.

A bejegyzési határozat időpontja meg sem jelenik a nyilványkönyvekben, csak a ranghelyet definiáló iktatási időpont. Ez dönt a jogok hatályosulásának, azaz egymással szembeni versenyük, érvényesíthetőségük, következésképpen keletkezésük kérdésében.

Az ingatlan-nyilvántartásban egy adott bejegyzés ranghelyétől, így hatályosulásnak helyétől nem lehet teljesen elválasztani annak keletkezését. Értelmetlen olyan szabály, amely alapján egyfelől van az adott jognak keletkezési időpontja és egyben attól eltérő hatályosulási időpontja. A bejegyzések ranghelyének és nyilvánkönyvi értelemben vehető keletkezési időpontjának egymással szinkronban kell állnia.

A ranghely-biztosító feljegyzések éppen ezen okból azok a kivételes esetek amikor a keletkezés és a hatályosulás elválik egymástól. A ranghely előzetes biztosításának értelme éppen abban van, hogy a jog későbbi alapítása esetére már előre lefoglalja annak hatályosulása helyét más jogokhoz képest. A tulajdonjog fenntartással eladás ténye, a jelzálogjog ranghelyének előzetes biztosítása, a törölt jelzálog ranghelyének utólagos fenntartása egy későbbi időpontban keletkező jog hatályosulása helyét defeniálja. Minden más esetben a rangsor szabályának felrúgása a nyilvánkönyvi joghatályok kuszaságához vezet.

Ha a jog keletkezésének és a hatályosulásának időpontja elválasztott akkor nem tudni mire való az egyik hatály és mire való a másik. A törvényi szinten gerjesztett önellentmondás abban a gyakorlati skizofréniában manifesztálódik, amelyben a hatályosulás és a keletkezés egymást kizáró szerepet vesznek fel.

2. A jog a bejegyzéssel az alapjául szolgáló okirat kiállításának időpontjára visszaható hatállyal keletkezik

E megoldás hátterében az ügyletegység elvének azon interpretációja húzódik meg, amely szerint az ingatlanra vonatkozó adott dologi jog átszállása inter partes magával a megegyezéssel létrejön, a bejegyzés „csak" reálaktus, ami erga omnes, a külső hatályok beálltához szükséges.

Az okirat kiállításának időpontjára visszaható hatályú jogkeletkezés egyébként megfelel a felek rendelkezési elvének, hiszen a jog keletkezése felől az azt alapító felek a megállapodásukban rendelkeznek, az állami nyilvántartásba vétel a forgalom, a nyilvánosság számára szükséges aktus.

Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a dologi jogok keletkezésének, változásának, megszűnésének egyik elválaszthatatlan anyagi jogi kelléke és lényegi sajátossága a nyilvánosság, és ennek a magánjogi követelménynek a nyilvánkönyvi bejegyzés tesz eleget, akkor már oldanunk kell a pusztán a féli konszenzushoz kötött jogkeletkezési időpontra vonatkozó előbbi megállapítást. A dologi jogokhoz kötődő nyilvánossági elvből levezethető nyilvánkönyvi bejegyzési kényszer az alaki bejegyzési elvben tükröződik.

Míg az ingatlanra vonatkozó *mindennemű dologi* jog már természeténél fogva mindig tárgya a telekkönyvezésnek, addig a *kötelmi* jogok *közül* csakis azokat lehet a telekkönyvbe bejegyezni, amelyeket a törvény bejegyezhetőknek tüzetesen megjelöl és ezeket is csak akkor, ha erre nézve a felek szerződéssel külön megállapodtak. A dologi jogot annak akarata *ellenére is* be lehet jegyezni, aki ellen irányul; a kötelmi jogokat mindenesetre csak akkor, ha a bejegyezhetőséget a felek külön kikötötték. Ennek oka abban rejlik, hogy a dologi jognak a természetével vele jár a mások ellen irányuló abszolút hatály, amelyet a telekkönyvi bejegyzés csak nyilvánosságra juttat. A kötelmi jog ellenben természeténél fogva viszonylagos, és rendszerint csak a telekkönyvi bejegyzés folytán nyer kihatást a szerződő feleken kívülálló más személyekre. Míg tehát a dologi jog a bejegyzés után is tartalmában változatlan marad, addig a kötelmi jog a bejegyzés folytán tartalmában módosul: *más* joggá válik, mint a be nem jegyzett kötelem, amihez természetesen a szerződő felek külön hozzájárulása szükséges.[19] Az okirat kiállításának időpontjára visszaható hatályú jogkeletkezési hatályt megalapozó elgondolás igazi nagy ellentmondása azonban nem a bejegyzési elvhez, hanem a rangsor, illetőleg a ranghely elvének szétveréséhez köthető.

Az alaki értelemben vett rangsor elv is értelmetlenné válik, hiszen a kérelmek ügyintézése rangsorának értelme veszik el, ha az ennek folytán átvezetett jogváltozások a nyilvánkönyvhöz képest főszabályként másképpen, más szabály, az okiratok kiállításának időpontja szerint hatályosulnak.

A nyilvánkönyvi joghatások lényege azonban a rangsor anyagi jogi értelemben tartalmához kapcsolódik, azaz a bejegyzett jogok hatályosulási rendjéhez. A bejegyzett jogok hatályosulásának leválasztása a nyilvánkönyvi rendszerről, egyszerre sérti az alaki nyilvánossági követelményt, másfelől az anyagi nyilvánossági joghatást, a nyilvánkönyvi közhitelesség tartalmát.

A jóhiszemű jogszerző védelme a nyilvánkönyvi tartalomhoz kapcsolt, így a bejegyzett jogosultak és jogok, illetőleg azok hatályosulási rendjéhez. A közhitelesség szabálya a jogok, illetőleg jogosultjaik fennállása, illetőleg fenn nem állása tekintetében csak részleges joghatás lenne, ha az nem terjedne ki azok hatályosulási rendjére.

A dologi jog, a jogátszállásban való megegyezés időpontjához, az inter partes relációhoz kötött jogkeletkeztető hatállyal nem tud mit kezdeni. Ennél fogva ez az elképzelés nem is nyert teret.

Az okiratok keltére visszaható jogkeletkeztető hatály tehát egyfelől a rangsor és a ranghely, illetőleg a közhitelesség, továbbá bejegyzés összekapcsolt joghatályát törné ketté.

3. A jog a bejegyzéssel, a bejegyzési kérelem iktatásának időpontjára visszaható hatállyal keletkezik

A jogkeletkezés koncepcionális alapját a jogváltozásban való megegyezés elvének a nyilvánkönyvi bejegyzése elvvel szétválaszthatatlan összekapcsolása jelenti. Ez egyben megfelel az anyagi jog szabályának is.

A bejegyzési kérelem és a bejegyzés alapjául szolgáló okirat iktatásának időpontjára visszaható hatállyal keletkeznek a jogok, de nem az okiratok kiállításának időpontjára visszaható hatállyal, és nem a bejegyzéssel egyidejűleg.

A jogok az ingatlan-nyilvántartáson kívül módosulnak , illetőleg szűnnek meg a tulajdonjog kivételével. A tulajdonjog esetén is bekövetkezik a nyilvántartáson kívüli megszűnés, módosulás a jogszabályon, bírósági és hatósági határozaton alapuló tulajdonjog keletkezések körében. A magánjogi jogügyleten alapuló szerzések körében azonban az ingatlan-nyilvántartási törlés és bejegyzés feltételezi a jog megszűnését.

A jog keletkezése attól az időponttól fogva kezdődik, amelyben a kérelem és az alapjául szolgáló, egyben bejegyzésre alkalmas okirat a nyilvántartó hatóság iktató hivatalába érkeztek. Mivel a bejegyzés – a felek közötti megállapodáson túl – anyagi jogi kellékként a jog keletkezéséhez vagy érvényesítéséhez kapcsolódóan része a jogátszállás folyamatának, beletartozik a jogváltozásba.

A jogok átszállásának folyamata a felek megállapodását, a jogváltozást alapító megegyezését korporáló magánokiratok kiállításával veszi kezdetét, de a bejegyzési kérelem, mint jogvédelmi, illetőleg jogalakító igény időpontjával zárul le a felek rendelkezési hatókörében. Ezért kell a bejegyzéssel keletkező jogváltozást ebben az időpontban létrejöttnek tekinteni.

Ellenkező esetben, így például akkor, ha a jogok keletkezése, így különösen a jelzálogjogoké vagy a tulajdonjogé a bejegyzés időpontjával keletkezne, ez azt jelentené, hogy a jogváltozás megállapodó felek rendelkezésén kívül eső okból következne be, mintegy az állam, mint közhatalom részévé válna a magánjogi jogügyletben foglalt jogalapításnak. A szerződéses megállapodás keretében az állam nem jogalapító, nem rendelkező fél, nem terjesztheti ki háromoldalúvá a szerződés alanyi körét. Az állam ugyanis nem részese a jogváltozást generáló anyagi jogi jogviszonynak, csupán eljárási jogviszonyba lép az érintett felekkel, de akkor is csak abban az esetben, ha a felek élnek a bejegyzési igénnyel, mint rendelkezési joguk körébe eső jogukkal. Az állam „betolakodása" a jogalapító konszenzusba kívül esik a privátautonómia körén. Az állam szerepe a jogváltozásban a publikálási igény, mint egyben jogvédelmi igény érvényesítése során jelentkezik, az anyagi jog előírása folytán, de a felek rendelkezésének alávetetten. A jogváltozásnak kétségkívül anyagi jogi eleme bejegyzés, de a bejegyzés a kérelem, mint rendelkezési jog alapján lehetséges, ahhoz kötötten és annak rangsorában. A bejegyzés ranghelye nem a bejegyző határozat időpontja által meghatározott, hanem a bejegyzési kérelem és a bejegyzésre alkalmas okirat iktatásának rangsorában. Ha a bejegyzés időpontjától áll be a hatás, akkor a jogváltozás időpontja kikerül a felek rendelkezési köréből.

A bejegyzés időpontjához kötött jogkeletkezés egyben az ingatlan-nyilvántartási rangsor szabályát is áttörné. Függetlenítené a jog keletkezését hatályosulásának ranghelyétől. Ezért evidencia erejű az a következtetés, hogy a jogok keletkezése a bejegyzéssel, egyben a bejegyzési kérelem benyújtásának időpontjára visszamenő hatállyal értelmezhető. Egyben kifordítaná a Ptk.-nak a dologi jogok keletkezése körében fennálló, egyébként is sok sebből vérző dogmatikai struktúráját a kettős: külön kötelmi és külön dologi ügylet irányában, amelyet a Kódex megalkotói kifejezetten elkerülni igyekeztek.

Ezért rendelkezik az Ingatlan-nyilvántartási törvény 7. §-ában úgy, hogy „az ingatlan-nyilvántartásban egy-egy bejegyzés ranghelyét és ezzel a bejegyzések rangsorát – e törvény eltérő rendelkezése hiányában – a bejegyzés, illetőleg feljegyzés iránt benyújtott kérelem iktatási időpontja határozza meg." Ranghelyet csak kérelemmel lehet alapítani, amelyhez a bejegyzés alapjául szolgáló okiratot is mellékelték.

Van tehát szabálya az Inytv.-nek a bejegyzéssel keletkező jogok keletkezése időpontja tekintetében, a jogok keletkezésének időpontját az ingatlan-nyilvántartási törvény – kifejezett eltérő rendelkezés ellenében – hozzákapcsolja a jogok hatályosulása időpontjához.

A jogok hatályosulásának időpontját az Inytv. az anyagi jog szerinti féli rendelkezési elv és hatalmasság, illetőleg az állami elismerés időszempontja kiegyensúlyozott mérlegelése mellett határozza meg. A jogok hatályosulására vonatkozó valójába anyagi jogi szabály egyben meghatározza a jogok érvényesíthetőségi sorrendjét is.

4. Egyes nemzeti telekkönyvi rendszerek megoldásai

Az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok jogügyleten alapuló keletkezése, módosulása, megszűnése körében a bejegyzés elvét érvényesítőn ún. telekkönyvi rendszerű országokban a telekkönyvi bejegyzés konstitutív hatálya egyfelől a jogváltozásban való megegyezés, az ún. konszenzus elvén alapul, másfelől azzal elválaszthatatlanul összekötött. Így a német BGB 873. §, 925. §-a, az osztrák ABGB 451. §-a, a svájci ZGB 626. §-a szerint a jogkeletkezéséhez egyszerre szükséges a jogváltozásban való szerződéses megegyezés, csakúgy, mint az arra alapuló és ahhoz kapcsolódó nyilvánkönyvi bejegyzés. Az anyagi jogi szabályok szerint a jogügyleten alapuló dologi jogok telekkönyvi bejegyzéssel keletkeznek, azonban nincs a bejegyzésnek önmagában jogváltoztató hatálya, nincs a telekkönyvi bejegyzéseknek anyagi jogereje.

Az osztrák, és annak nyomán a horvát, a szlovén, illetőleg ettől függetlenül de hatása alatt a cseh, szlovák, (és részben egyesek szerint) a svájci jog szerint a dologi jogok keletkezése, módosulása és megszűnése a nyilvánkönyvi bejegyzéssel a bejegyzési kérelem iktatása időpontjára visszaható hatállyal keletkezik, módosul és szűnik meg főszabály szerint. Az ok itt is ugyanaz, mint az egykori magyar telekkönyv tekintetében, nevezetesen a jogok hatályosulása a bejegyzésük végetti kérelem iktatási időpontjához kötődik, azaz a ranghely szabálya és hatálya köti a jog keletkezését a kérelmek iktatásához.

Az osztrák jog mintaadója volt az egykori magyar telekkönyvnek, illetőleg mintája az ún. közép-európai reformtelekkönyveknek is. Az osztrák jog, illetőleg az ennek hatása alatt kodifikált polgári törvénykönyvek, illetőleg telekkönyvi rendtartások szerint a bejegyzés keletkezteti ugyan a jogügyleten alapuló dologi jogokat, de a kérelem iktatása időpontjára visszaható hatállyal.[20]

Erich Feil[21] az osztrák telekkönyvi jogról írott könyvében ugyancsak fontosnak tartja kitérni a konstitutív hatály kapcsán a bejegyzés időpontja, illetőleg a jog keltekezésének időpontja közötti összefüggés tisztázására.

A cseh és szlovák ingatlan-nyilvántartási jogban[22] a jogok keletkezése nem a bejegyzés időpontjával, hanem az azok bejegyzése alapjául szolgáló okirat és kérelem iktatása időpontjára visszaható hatállyal keletkezik.

A lengyel jogban[23] sokak, köztük a szerző nagy meglepetésére telekkönyvi rendtartás lépett életbe. A meglepetés oka, hogy a telekkönyvi rendszer meghatározó, típust adó alaptulajdonsága a jogváltoztató hatály. Nos a lengyel polgári törvénykönyv – követve a francia code civil konszenzus elvét megalapozó rendszerét – általában nem ismeri a bejegyzési elvet. A tulajdonosnak mégis a telekkönyvi bírósághoz kell bejegyzés végett kérelmet benyújtania. (Art. 35. GBG).

A lengyel telekkönyvben a bejegyzésnek a tulajdonjog keletkezése, változása, megszűnése tekintetében nincs jogkeletkeztető hatása. A telekkönyvi bejegyzésnek főszabályként – fentiek okából – nincs konstitutív hatálya.

A dolgot az teszi a halandó számára még érdekesebbé, hogy ahol kivételesen mégis van jogkeletkeztető hatály, mint például a haszonélvezeti jog keletkezésénél, ott az a bejegyzési kérelem időpontjára visszaható hatályú. "[24]

Az egykori Jugoszláviában[25] 1992-ig hatályos – de ténylegesen csak az egykori Osztrák–Magyar Monarchia néhai területein – telekkönyvi rendszer az 1930. július 16-i telekkönyvi törvényen alapult, amely telekkönyvben a bejegyzés folytán keletkező jogok a nyilvánkönyvi kérelem benyújtása időpontjára visszaható hatállyal keletkeztek.

Szerbiában[26] 1992. november 25-én lépett hatályba az állami földmérésekről, kataszterről és az ingatlanokra bejegyezhető jogokról szóló törvény. A törvény 4. §-a alapján a jogok az ingatlanra vonatkozólag csak az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzéssel szerezhetők, vihetők át és szűnhetnek meg. A jogok keletkezése és hatályosulása a bejegyzés ranghelyéhez kötődik.

A svájci jogban[27] a bejegyzés jogkeletkeztető hatályának a kérelem iktatása időpontjára visszaható hatályáról is és annak ellenkezőjéről is olvashatunk. *Heinz Rey* szerint a jogok a telekkönyvi iktatás időpontjára visszaható hatállyal keletkeznek, változnak, szűnnek meg.[28]

A közép-európai jogszabályok körében különleges helyet foglal el a német jogszabály, mely szerint (BGB 879. §) nem a kérelmezés, hanem maga a bejegyzés szabja meg a ranghelyet. Csupán a kérelmezés és bejegyzés között, az eladó terhére beállított rendelkezési korlátozásokat nyilvánítják figyelmen kívül hagyhatónak (BGB 878. §). Böhringer szerint[29] viszont a svájci polgári anyagi jog szabálya szerint a dologi jogok jogügylettel alapított keletkezése, módosulása és megszűnése a telekkönyvi bejegyzéssel, és a bejegyzés időpontjával megy végbe.

A német jog fenti szabályának magyarázata talán a kötelmi ügylettől elkülönült önálló dologi ügylet önálló jogi hatására, a kettős ügylet tanára vezethető vissza. A német jogban az ún. anyagi megegyezés elve (materielles Konsensprinzip, bzw materielle Einigungsgrundsatz) az első, egyben egyik követelménye a jogok jogügyleten alapuló változásának, önálló szerződés (selbständiger Vertrag). A dologi megegyezés és kötelmi megegyezés különbözik abban, hogy a dologi megegyezés nem kötelezettség teljesítésére irányuló igényt teremt, hanem közvetlenül a dologi jogok alapítására, módosítására irányul. A bejegyzés hatályosulásának szabálya minden jel szerint visszavezethető arra is, hogy a német jog ismeri a jogváltozás bekövetkezését arra az esetre is, ha a telekkönyvi bejegyzésre megegyezés hiányában került sor.[30]

A kérelmezés jelentősége szempontjából a svájci [ZGB 972. §, (2) bek.], az osztrák (ABGB §§ 438., 440., GBG § 29.) valamint az „osztrák jogcsalád" (egykori Magyarország és Jugoszlávia utódállamai, cseh és szlovák ingatlan-nyilvántartási törvény [2. § (3) bek.] összes telekkönyve egyezik abban, hogy a dologi jogi változás a jogi ügyleti szerzésnél ugyan a telekkönyvi bejegyzéssel megy végbe, azonban a kérelmezés időpontjára visszaható hatállyal. Hasonló alapgondolatra, mint a telekkönyvi kérelmezés visszahatása, épül különben az „official search" eljuttatása utáni tizenötnapos ranghelygarancia angol rendszere.

A visszaható hatályú jogkeletkezés szerint jó okokkal támogatható a bejegyzés alapjául szolgáló jogcímre alapított konszenzus alapján fennálló kérelmezői váromány alapján.

Prugberger szerint[31] a román jog is – szakítva a régi francia mintájú okirattári nyilvánkönyvi rendszerrel – „az Erdélyben működő korábbi magyar, illetve germán típusú konstitutív bírósági telekkönyvi rendszert tette általánossá az újonnan megalkotott ingatlan-nyilvántartási rendtartásban. A tanulmány szerzője megjegyezi, hogy erre irányulóan más publikációk nem emelték ki a román anyagi nyilvánkönyvi jog e lényegi fordulatát a bejegyzések hatálya kapcsán.

5. A korlátozott konstitutívitás és az ügylet tanok lehetséges összefüggései

A jogátszállása rendjét az ügyletegység talaján kezelő magánjogi rendszerekben a bejegyzés jogkeletkeztető/változtató/megszüntető hatálya is problematikus lehet. Az ilyen rendszerekben ugyanis a jogügyletben foglalt joghatás beállásához a jogváltozásban való akarat-megegyezésen túl további szolgáltatás teljesítése nem feltétlenül szükséges inter partem. Az intabulatio-t lehetővé tevő telekkönyvi szolgáltatás, mint dologi ügylet. A dologi ügylet a dologi jogváltozást létesítő reálügylet, amely a jogváltozásra irányuló megegyezést és a nyilvánkönyvi bejegyzéshez szükséges átadást (derelictio-t) jelenti. Az átadás a teljesítést is jelenti kétségkívül, megteremeti a felek megegyezésén (intern reláció) alapuló jogváltozások harmadik személyek felé történő kinyilvánítását (extern viszonylat), de nem pusztán azt, hiszen a jogváltozás az ügylet természeténél fogva a megegyezésen túl további szolgáltatást is igényel a felektől, a dolog jelképi átadását, a nyilvánkönyvi bejegyzés feltételei megteremtését. Nem az átadás, a traditio alapítja a jogot, hanem a megegyezés és az átadás együtt. Ebből következően a jogügyletet feszíti szét a bejegyzés joghatályának magához a határozathoz való kötése, hiszen ezzel a jog keletkezése kikerül a felek ügylete értelmezési tartománya köréből, önálló, sőt a felek rendelkezési hatalmát kikapcsoló jogalakító hatást kapcsol a regisztratív hatalomhoz. Így vonja be a regisztráló állami közhatalmat e koncepció a jogügyletbe, részesévé téve a magánjogi anyagi jogviszonynak. A felek rendelkezésük körében állnak egymással anyagi jogviszonyban, amely a jogügylet körében magánjogi természetű.

A regisztratív állam velük közjogi jogviszonyba lép, kívül áll a jogügyleten, anyagi jogviszony köztük nem áll fenn, csak eljárásjogi. Az állam az ingatlan-nyilvántartási igényt bírálja el, a felek felé egyszerre hat ki eljárása, biztosítva a keletkeztetett jog védelmét és publikálását, de nem keletkeztetését.

Az állami funkció jogvédelmi és kinyilvánító, a jogalakító funkció a jogügyleten belüli, azaz a megegyezés és a jelképi átadás (intabulatio) együttesében következik be. Az állami regisztráció ezt a jelképes átadást ismeri el, nyilvánítja ki és részesíti védelemben. A felek megegyezésének és szolgáltatásainak felülvizsgálata alaki természetű, azaz nem következhet be annak az anyagi jog szabályaival való egybevetése és megítélése. Bekövetkezhet ez erre irányuló keresetre, ahol az érdemi ítéletben konstituálja a jogot a bíró, és akkor valóban az ítélettel és annak időpontjával keletkezik a jog, mert ekkor a vitatott jogot meg kell állapítani. A nyilvánkönyvi jogban azonban az állam érdemi, a felek jogügyletbe foglalt jogalapítását felülvizsgáló joggal nem bír, jogot a nyilvánkönyvi hatóság nem álapít meg, de megállapítja bejegyzésre alkalmasságát. A nyilvántartási igényt érvényesítő felek erre kérik, amelyhez kötötten, rendelkezésük keretein belül el is kell járnia. A nyilvánkönyvi felek nem jogmegállapításra kérik fel a nyilvánkönyvi hatóságot, bejegyzési kérelmük regisztrációra, alaki felülvizsgálatra irányul, nem pedig vitás jogban való érdemi döntésre.

A bejegyzés ex nunc, a bejegyzési határozat időpontjától beálló jogkeletkeztető hatálya valójában tehát nem állt fenn a magyar jogban soha sem, hiszen nem vette át a német jog kettős rendszerét.

6. Az elkülönült kötelmi és dologi ügylet tana, illetőleg annak összefüggése a nyilvánkönyvi bejegyzés konstitutív hatályával

A római jogban a régi ius civile-ben a jogátszállás tekintetében a súlypont nem a birtokszerzés módján, a traditio-n volt, hanem a traditio-t megelőző jogügyleten. A traditio csak akkor eredményezett tulajdonszerzést, ha az érvényes ügyleti jogcímen (causán) alapult, a traditio, azaz a dolog átadása csak egy érvényes jogügylet iusta cusa-ja volt, nem több.[32] A római jog nem ismerte a mai

értelemben vett jóhiszemű birtokszerzés alapján való tulajdonszerzést.[33]

A klasszikus jogban – a teljesítésre kötelezettségvállalás és a tényleges teljesítés térbeli és időbeli elválására is tekintettel – még nem megy végbe traditio elkülönülése az alapügylettől, a kauzális megegyezéstől. A jogtudósok a traditio-t gyakorlati és nem elméleti nézőpontból szemlélték, nem absztrahálták az alapügyletből külön az „anaimus transferrendi domini"-it, hanem sokkal inkább a causa-hoz kapcsolódóan.

Benedek szerint azonban a jusztiniánuszi jogban változás megy végbe, és a tulajdonszerzés két elkülönülő részre esik szét: alapügyletre és traditio-ra, a traditio-t egyre inkább elkülönítik az alapul szolgáló ügylettől, a kauzától és szerződésnek kezdik tekinteni. A modern magánjogok dologi szerződés tana nem kerül kidolgozásra, ezt majd a pandekta-jogtudomány teszi meg. A traditio animusa (animus transferrendi dominii) pusztán a dolog tulajdonának átruházására irányul, nem követeli meg feltétlenül hogy az érintett felek egyetértsenek a konkrét ügyleti célban (mint pl. ajándék), de egyet kell érteniük a tulajdon átruházás tekintetében. Ezzel természetesen a konszenzus jellegét adó causa relatíve veszít jelentőségéből, valójában bizonyító szerepet kap a traditio tekintetében, azaz bizonyítja a traditio transferrendi fennállását.

A traditio-nak a kauzától való függetlenítését és önálló jogügyletként felfogását a bazilika-skolasztikák fogalmazták meg következetesen. Itt már nem lényeges hogy a felek között egyetértés és megegyezés legyen a konkrét jogügylet tekintetében, lényeges az átadás, háttérbe szorul a jogügyleti nyilatkozat. A bizantinusok számára a konszenzus valójában a traditio bizonyító eszközévé válik. Ez a felfogás a későbbiekben – elsősorban *Savigny* hatására – a pandekta-jogtudományban egyeduralomra jut. Ezzel azonosan *Lenkovics* szerint aláhúzza, hogy *Savigny* munkássága alapján a német pandektisztika ezt az elméleti konstrukciót feladva elszakította egymástól a szerzésmódot, mint dologi jogügyletet az alapul fekvő kötelmi ügylettől.[34]

A középkori közönséges jogban –ahogy a római jog a tulajdonjog átruházáshoz a birtok átadását (traditio) egy jogi ok (iusta causa) alapján követelte meg – e római jogi „modellen" alapult a titulus és a módus tana. A szerzési mód és cím megkülönböztetése *Szladits* szerint – bár *Frank* Ignác is említi Közigazság törvénye Magyar honban című könyvében – az Optk. nyomán terjedt el jogunkban. A jogcím az a cél, amiért a dolgot átruházzák, a módus a traditio, ingatlannál a telekkönyvi bejegyzés.[35]

Eörsi szerint a római jogban az akarati megegyezés kényszerítő erejének gyengesége miatt, a szerződéses teljesülésének bizonytalansága miatt, a traditio sokkal inkább a szerződés teljesítését bizonyító eszköz volt, semmint a forgalom biztonságát fokozni hivatott jogi instrumentum. Mivel a traditio, a dolog tényleges (birtokba)átadása időpontjáig az ügylet sorsa is bizonytalan volt, a traditio joghatása egyszerre volt intern, azaz uralmi, illetőleg extern forgalmi jelentőségű.[36] A tulajdon csak a traditio-val szállt át. Két kötelmi igénnyel bíró jogosult között a traditio időpontja dönt. A francia jogban a traditio célja az, hogy mindenki számára felismerhetővé tegye a jog átszállását. A nyilvánkönyvi javaknál és jogoknál a nyilvánkönyvi átírás testesíti meg ezt a feladatot.[37]

Világhy szerint viszont nincs belső és külső jogviszony a dologi jogra irányuló szerződésben. A Ptk. 117. §-ának (2) bekezdése főszabályként a szerző oldalán az átruházásra irányuló szerződést vagy más jogcímet és a dolog átadását kívánja meg a tulajdonjog megszerzéséhez. A (3) bekezdés értelmében ingatlanra vonatkozólag az átruházás jogcímén felül a tulajdonosváltozás telekkönyvi bejegyzése is szükséges. *Világhy* szerint „Minthogy törvényünk a tradicionális rendszer alapján áll, a közös jogcím átadás, illetőleg a tulajdonjog bejegyzése nélkül nem tulajdonjogot, hanem csak követelést eredményez a tulajdonjog szolgáltatására..."[38]

Világhy szerint a szerződés (az LFB által adott jogértelmezés az élettársi kapcsolatra, mint nem nevesített szerződésre, BH 1337., 1237. sz. törvényességi határozatok) legfeljebb csak kötelmi jogcímet teremt a tulajdonjog szolgáltatásának követelésére, telekkönyvön kívüli tulajdonjog-szerzést azonban nem eredményez még a felek „belső jogviszonyában" sem.[39]

A kettős ügyleti tan talaján Világhy *a dologi megegyezés elvét a szocialista telekkönyv alapelveként definiálja.* „A dologi megegyezés elve abban áll, hogy a telekkönyvi jognak szerződés útján való megszerzéséhez a jogot engedő és a jogot szerző fél megegyezése szükséges. [54/1960. Korm. rend. (Trt. 23. §)] Ez a megegyezés abban jut kifejezésre, hogy a bejegyzést annak, akivel szemben az új jog megszerzése történik, kifejezetten meg kell engednie. [Trtv. 82. § (1) bek. e) pont.] Ezt a beleegyezést a telekkönyvi előző rendszerint ugyanabban az írásbeli szerződésben adja meg, amely magát a jogviszonyt létesíti. Nincs akadálya azonban annak, hogy az engedélyt külön okiratban adják meg. A telekkönyvi előzőnek ezt az engedélyét bejegyzési engedélynek (clausula intabulandi) hívjuk. A törlési engedély, mint bejegyzési engedély a telekkönyvi jogok jogügyleten alapuló törléséhez szükséges.[40] A szocialista telekkönyv a bejegyzési engedélyt kiterjesztett a nem telekkönyvi jogokra is.

A Polgári Törvénykönyv az átruházással való tulajdonszerzés szabályozásánál nem a konszezuális, hanem a tradícionális rendszert követi. A 117. § ennek megfelelően az átruházásra irányuló szerződésen vagy egyéb jogcímen felül megkívánja a tulajdonszerzéshez a dolog átadását, ingatlanra vonatkozólag a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzését is. Az alaki követelményeknek is megfelelő szerződés tehát önmagában nem a tulajdonjogot, hanem csak követelési jogot ad a dolog átadására, illetve a tulajdonjog bejegyzéséhez szükséges nyilatkozat kiadására. A kötelezett az ingó dolog átadásával (birtokba adásával) a szerződést már teljesítette, és a jogosult a tulajdonjogot egyben meg is szerezte. Az ingatlant átruházó szerződés teljesítéséhez ezzel szemben a dolog átadásán kívül még szükség van az átruházó olyan írásbeli nyilatkozatára is, amely a telekkönyvi rendelet értelmében alkalmas a jogosult tulajdonjogának a bejegyzésére. Az ingatlannál tehát a dolog átadása nem esik feltétlenül egybe a szerződés teljesítésével, de a tulajdonjog bejegyzéshez szükséges nyilatkozat kiadása, vagyis a szerződés teljesítése sem vonja maga után a tulajdonjog megszerzését, mert ehhez még a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzése is szükséges. Ennek érdekében a további lépéseket már nem a kötelezettnek, hanem a jogosultnak kell megtennie.[41]

Az ingatlan tulajdonjoga megszerezhető birtokba lépés nélkül is, ha a tulajdonosváltozást érvényes jogcím alapján a telekkönyvbe bejegyzik, telekkönyvi bejegyzés nélkül viszont a birtokba lépés érvényes jogcím mellett sem eredményez tulajdonszerzést.[42]

Szladits[43] a dologi ügylet és a kötelmi ügylet kettőségét az alábbiak szerint magyarázza. *„Szerződéssel vállalt tulajdonátruházás kötelezettsége esetében ehhez képest fogalmilag mindig két szerződést kell megkülönböztetnünk: az egyik a kötelező kötelemi szerződés, a másik a teljesítő, vagyis a tulajdont átruházó (dologi) szerződés."* *Szladits* említi, hogy *Imling* szállt síkra a szigorúan jogcímes dologi szerződés (a kötelező) és az átruházó ügylet jogi egysége mellett.[44]

Almási[45] megfogalmazásában a „dologi ügylet tana szerint a megegyezés csak kötelmi kötelezettséget létesít az átruházásra", míg a tulajdonjog az átruházás alkalmával száll át. Az átruházás új ügylet, a dologi jogváltozásra irányul. Más megfogalmazásban „a dologi ügyletek olyan cselekmények, melyek valamely dologi vagyonkörnek a változását közvetlenül eredményezik. Hatásuk abban áll, hogy az általuk megtestesített akarat valamely nevesített dologbeli jogot, amelyben az eddigelé volt, kimozdít, esetleg másikba visz át, avagy dologi vagyonkörbe hoz hatályosan oly dologi jogot, mely eddigelé dologi vagyonkörben egyáltalán nem is volt."

Eörsi[46] szerint a birtokban, a birtokba adásban, *a telekkönyvi bejegyzésben önmagában és önmagától semminemű jogi erő nem rejlik, a jogi erő származékos, a jogbiztonság igénye és annak következményéből fakad.* „Az ingóknál a birtok, az ingatlanoknál a telekkönyv fontosságának a látszatvédelem érdekében való megnövekedése nemcsak a nem tulajdonostól való tulajdonszerzés megalapításában nyilvánul meg, hanem abban is, hogy a birtok átruházásnak, telekkönyvi átírásnak a fogalomképzésre mindig kész német jogtudománynak önálló, az alapul-fekvő megegyezéstől szinte teljesen független létjogosultságot, független jogi hatályt kezdett tulajdonítani."

Almási értelmezésében „a dologi szerződés tulajdonképpen két dologi ügylet mesterséges kapcsolata, az elidegenítő lemondó és a jogutód megszerző ügyletének összetétele.[47]

Szladits álláspontja szerint „Ma élő jogunkban a tulajdonátruházás szigorúan jogcímes szerződés. Nem elég, hogy a felek a tulajdonátruházásban valamely jogilag elismert jogcímre alapítsák, hanem az is szükséges, hogy ez a jogcím a valóságban érvényesen fenn is álljon, amikor a felek a tulajdonátruházó(dologi) szerződést megkötik."[48]

Szladits megfogalmazásában „A telekkönyvi jognak a jogügyleti szerzéséhez, alapításához, átruházásához, terheléséhez az szükséges, hogy a jogot engedő és a jogot szerző fél a dologi jogváltozásban megegyezzenek. Ez a megegyezés, mely gyakran nem is tűnik ki a telekkönyvi kérvényből, valójában abban áll, hogy a jogot engedő fél a jogszerző részére a bekebelezési engedélyt kiadja, ez utóbbi pedig azt a telekkönyvi hatósághoz benyújtja. Ez a jogváltozás alapjául szolgáló dologi szerződés. Ha ez a megegyezés nincsen meg, úgy az elrendelt bejegyzést perenkívüli eljárás útján nem lehet ugyan megtámadni, de a bejegyzés nem hatályos, vagyis magánjogilag nem idézi elő a jogszerzést. A felek megegyezésének (a dologi szerződésnek) ezt a magánjogi kívánalmát nevezzük a dologi megegyezés (materialis consensus) alapelvének. Ha nincs meg a beleegyezés a telekkönyvi előző részéről, akkor maga a bejegyzés érvénytelen."[49]

Tímár[50] – követve a magyar magánjogi uralkodó elméleti irányt – a dologi jogok jogügyleti megszerzésénél két szerződést feltételez, egyfelől egy kötelmi és egy dologi szerződést. Az átadásnak oka, causa-ja van (mint például adásvétel), ezek a traditio okát, célját, jogi alapját adják meg. Az átadás, vagyis a traditio adja a szerződés módját (modust). A szerző okfejtésében a dologi szerződés is két részből áll, egyrészt a dologi jogváltozásban való megegyezés (materialis consensus), másfelől az alakszerű bejegyzési engedély, és annak elfogadása (formalis consensus) jelenti a kettősséget.

Eörsi szerint a dologi ügylet tanának gyenge pontja, hogy „összetéveszti azt, hogy a *traditio ténye adja meg a dologi jog szerzőjének a tényleges lehetőséget a rendelkezésre* és azt a jogi hatást, amelyet a felek egymásközti viszonyában a megegyezés már létrehozott és aminek a traditio puszta ténybeli realizálása, de amely realizálás időpontjához – és itt az összetévesztés forrása – gyakran fűződnek bizonyos, az eredeti megegyezésből folyó joghatások"[51]

Az átadáshoz fűződő talán leglényegesebb jogi hatás a felek intern viszonylatában a kárveszélyviselés átszállása, amely mind az ingóknál mind az ingatlanoknál a birtokba helyezés időpontjával áll be. A feleken túli, mindenki felé irányuló extern viszonylatokban a nyilvánosságra hozatalon túl, a prioritás elérése a traditio célja. Ebből eredően vonja le azt a következtetést *Eörsi*, hogy „a traditio nem önálló ügylet, hanem csupán a forgalom számára jelzi a tulajdonjog átszállását, és ebből következően jogi hatálya is van harmadik személyek felé. Nem külön ügylet: helyettesítheti bírói ítélet, végrehajtás stb., amiből látszik, hogy csak realizálása a megegyezésnek. Nem a tulajdonjog átszállítója, hanem csupán az alapul fekvő megegyezéssel átvitt tulajdonjog átszállása során az az időpont, melyben egyes hatályok, különösen a harmadik személyekre tartozó külső hatályok átszállnak. Ingatlanoknál a bekebelezési engedély kiadása, mint dologi ügylet a tulajdonátszállásra közömbös szinte közömbös: a külső hatályok átszállásának időpontja széljegyzés, a veszélyviselésé általában a birtokbalépés."[52]

A traditio Eörsi meggyőződése szerint „a megkötött szerződés realizálása során az a (reál)aktus, amelyhez harmadik személyeknek igazodniuk kell. Jogi jelentőségű eszköz, amely felismerhetővé teszi és bizonyos korlátok közt hitelesen bizonyítja a valóságos helyzetet. A traditio, telekkönyvi szolgáltatás tehát nem külön ügylet, hanem egyik jogilag jelentős mozzanata a tulajdonátszállás folyamatának, amely folyamat az átruházó szerződés, mint jogügylet eredményeként indult meg."[53]

Lenkovics szerint a svájci és az osztrák jog az ügyletegység elve alapján, az alapügylet és az átadás szoros jogi egységén, elválaszthatatlanságán áll.[54] Lenkovics szerint a magyar jog – követve a svájci és osztrák jog modelljét – az ügyletegység elve alapján az alapügylet (jogcím) és az átadás (szerzésmód) szoros jogi összefüggésére és elválaszthatatlanságára tekintettel a kauzális rendszert követi. *Lenkovics* értelmezésében az ügyletegység elvéből következően az érvényes jogcímen alapuló megegyezés csak kötelmi követelést jelent, nevezetesen a dolog átadására, a nyilvánkönyvi bejegyzésre ad igényt."[55]

Az ügyleti tan magyarázatakor Szladitsnál „A dologi ügylet tana szerint a megegyezés csak kötelmi kötelezettséget létesít az átruházásra, míg a tulajdonjog az átruházás alkalmával száll át."[56] Ha ehhez hozzátesszük, hogy *Lenkovics* szerint is a nyilvánkönyvi bejegyzési elv „azt jelenti, hogy általában csak a nyilvántartásba vétel, a bejegyzés létesít, hoz létre az ingatlanokkal kapcsolatos fontosabb jogokat (konstitutív hatályú bejegyzések)"[57], akkor a kettős ügylet lényegéhez értünk, nevezetesen a kötelmi megállapodás alapján a jogátszállás az átadáshoz, a jelképi traditio-hoz, az intabulatio-hoz kötődik.

Most értünk a dologi szerződés, mint önálló ügylet és a nyilvánkönyvi bejegyzés összefüggésének megértéséhez. Ha nincs önálló dologi szerződés, akkor a nyilvánkönyvi bejegyzés jogkeletkeztető hatálya nem támasztható alá. Az ügyletegység elve alapján Eörsi szerint a jog már a megegyezéssel átszáll, az átadás csak a külső hatályok beállta szempontjából fontos.

Lenkovics álláspontja szerint „az ügyletegység elvéből következően az érvényes jogcímen alapuló megegyezés csak kötelmi követelést jelent, nevezetesen a dolog átadására, a nyilvánkönyvi bejegyzésre ad igényt". A nyilvánkönyvi bejegyzés konstitutív hatálya magyarázatakor azonban akaratlanul is aláhúzza a bejegyzést le-

hetővé tevő – tulajdont átvivő, a kötelmi megegyezést teljesítő megállapodás önálló ügyleti jelentőségét.

Kérdéses tehát, hogy az ügyletegység elve alapján fenntartható-e a nyilvánkönyvi bejegyzés jogkeletkeztető hatálya. A válasz annak Eörsi által követett értelmezésében inkább nemleges, hiszen a jogátszállásban csak befejező aktus az átadás, inkább harmadik személyek közvetíti a jogváltozást, de nem a jog keletkezését.

Lenkovics megfogalmazásában azonban az ügyletegységen belül elfér a bejegyzés részleges jogkeletkeztető hatása, mivel az egy ügyletben összekapcsolódik és egymást feltételezi a kötelmi és a dologi konszenzus mozzanat.

Valószínűleg ez felel meg jobban a Ptk. konstrukciójának is, amely érvényes kötelmi ügyleten alapuló nyilvánkönyvi bejegyzésnek együtt ad jogkeletkeztető hatályt. A Ptk. ugyanis nem ad jogkeletkeztető hatályt a nyilvántartási bejegyzésnek, hanem csak a meghatározott jogok keletkezésénél szabja feltételként a kötelmi megállapodást és a nyilvánkönyvi bejegyzést a jogok alapításához, illetőleg keletkezéséhez.

Így az ingatlan-nyilvántartási jogszabályok és a telekkönyvi rendtartások ugyanúgy a Ptk.-val contra legem szabályozták a bejegyzés jogkeletkeztető hatályát, mert arra az anyagi jogszabályok valójában sohasem adtak semmiféle alapot. Nem véletlenül került az új ingatlan-nyilvántartási törvénybe az a szöveg, hogy az okiratba foglalt megállapodáson alapuló bejegyzés keletkezteti a megállapodáson alapuló dologi jogokat. Az anyagi jog ugyanis ennél többet nem enged. Az érvényes megállapodást korporáló okirat nélkül bejegyzett dologi jog nem keletkezik. Ebben az esetben a nyilvánkönyv tartalma jogsértő, helytelen, amelyhez azonban a nyilvánkönyv bizalomvédelmi joghatása, a jóhiszemű és ellenérték fejében jogot szerző harmadik személy szerzését védő hatása a közhitelesség kapcsolódik.

Ennek a polgári törvénykönyvbeli szabálynak felel meg az új ingatlan-nyilvántartási törvénynek a bejegyzés hatályával kapcsolatos része.

7. A jelzálogjog bejegyzésének jogkeletkeztető hatálya és a Polgári Törvénykönyv (az anyagi jog szerinti alapítás és a nyilvántartási jogkeletkeztető hatály)

A Polgári Törvénykönyv 262. § (1) bek. szerint ingatlanra vonatkozó jelzálogjog alapításához az erre irányuló szerződésen felül a jelzálogjognak az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése szükséges. A jelzálogjog, mint biztosítéki jog akkor keletkezik, ha a szerződésben foglalt követelés keltekezik.

Az ingatlan-nyilvántartási törvény (1997. évi CXLI. Tv. §-a; a továbbiakba Inytv.) a bejegyzés jogkeletkeztető hatálya körében rögzíti, hogy a megállapodáson alapuló jelzálogjog nyilvánkönyvi bejegyzéssel keletkezik.

A nyilvántartási bejegyzés – Ptk. által is általában adott, részletesebben az ingatlan-nyilvántartási törvényben taglalt szabálya – ún. konstitutív azaz jogkeletkeztető hatálya anyagi jogi hatály, csakúgy mint a jelzálogjog keletkezésének polgári törvénykönyvbeli szabálya is. Az Inytv. a nyilvánkönyvi bejegyzésnek a szerződéses jelzálogjog esetében jogkeletkeztető hatályt ad, a Ptk. a szerződéses jelzálogjognak „csak" az alapításához, de nem a keletkezéséhez írja elő anyagi jogi szabályként a nyilvántartási bejegyzést.

A Polgári Törvénykönyv – modell értelemben biztosítéki fajtájú – jelzálogjog szabálya alapján a bejegyzéssel nem keletkezik a szerződéses jelzálogjog, ahhoz a követelésnek, mint alapjogügyletnek is létre kell jönnie. A szabály jelentősége a nyilvánkönyvi jóhiszemű szerzés szempontjából nagyon fontos, hiszen ennek alapján a nyilvántartásban bízva és ellenérték fejében jogot szerző személy nem hivatkozhat a jelzálogjog keletkezésére, és annak alapján a fennálló kielégítési igényre, hanem előbb bizonyítania kell a jelzálogjoggal biztosított követelés fennálltát is.

Az ingatlan-nyilvántartási törvény viszont – mintha függetleníténé a jog keletkezését az alapügyleti követelés létrejöttétől – a bejegyzéssel, a bejegyzés alapjául szolgáló okirattal együtt benyújtott bejegyzési kérelem benyújtásának időpontjára visszaható hatállyal keletkezteti a jelzálogjogot. A bejegyzésben a jogosult személye a nyilvánkönyvi közhitelesség szabálya folytán harmadik személyek felé a jogi pozíciója legitimált.

Az ellentmondás adott, hiszen a szerződéses jelzálogjogot a felek a nyilvánkönyvi bejegyzéssel már megalapították, a nyilvánkönyvi bejegyzéshez fűződő közhitelesség szabálya folytán az harmadik személyek felé a jog keletkezését tanúsítja, miközben az a követelés létrejöttének időbeli elcsúszása miatt az anyagi jog szerint még nem is keletkezett, sőt, talán soha nem is fog keletkezni, mivel a felek által a közöttük szerződésben foglalt követelések nem jönnek létre, a megegyezés ellenére sem. Az ellentmondás mögött a jövőbeli követelések biztosítása zálogjoggal, kérdése vetődik fel.

A szerződéses jelzálogjog a nyilvánkönyvi bejegyzéssel a Ptk. alapján alapított, de nem keletkezett, az Inytv. alapján viszont keletkezett, mégpedig a bejegyzés alapjául szolgáló okirattal együtt benyújtott bejegyzési kérelem benyújtásának időpontjára visszahatható hatállyal.

Az ellentmondó szabály alapján felmerül a kérdés, mi, illetőleg milyen jelzálogjog keletkezett a szerződéses jelzálogjog bejegyzésével, ha az alapul szolgáló követelés még nem jött létre.

Az alapítás és a keletkezés közötti anyagi jogi vákuum nyilvánvalónak tűnik. Az áthidaló válasz lehetne az üres vagy zérus összegű jelzálog, vagy a tulajdonosi jelzálog, utóbbin belül is a – német jogban ismert – az ún. eredeti tulajdonosi jelzálogjog. Előbbi lehetőségre adott válaszoknak nagyon fontos anyagi jogi jelentősége és főleg következménye van a ranghely fenntartása és az azzal való rendelkezés szempontjából.

A tulajdonos a harmadik személy javára bejegyzett zálogjogra, de a harmadik személy által – az alapügylet elmaradása, vagy teljesedésbe nem lépése miatt – fel nem töltött ranghelyen a saját tulajdonában lévő ingatlanon a zálogjog jogosultja lesz ex lege. Ennek alapján annak megszűnésekor újabb, az előző – tulajdonosi zálogjognál nem terhesebb mértékű – jelzálogot alapíthat, illetőleg fenntarthatja annak ranghelyét.

Ingatlan-nyilvántartási szempontból az eljárás nem különbözik a mai esettől, amikor ilyen tulajdonosi zálogjog nem keletkezik. Az anyagi jog szabálya alapján nem keletkezett zálogjog, de alapították és a nyilvántartásban deklaratív hatállyal olyan jogosult javára van bejegyezve, aki nem jogosult, illetőleg olyan összeg erejéig él, amely nincs. A közhitelesség törvényes vélelme szerint az ingatlan jelzálogjoggal terhelt, a jelzálog a bejegyzett jogosultat illeti meg. A jelzálog terjedelme tekintetében a helyzet egyszerű, hiszen az anyagi jog a jelzálog változását, megszűnését az ingatlan-nyilvántartáson kívüli hatállyal szabályozza. Utóbbi esetben mondhatnánk a látszathatály valóban csak ártatlan látszat.

A probléma gyakorlati és elméleti tekintetben is létező azonban abban a tekintetben, hogy az anyagi jog szerint nem keletkezett jelzálogot töröltetni kell ahhoz, hogy harmadik személyek felé is kinyilvánított legyen, ehhez pedig a jogosult hozzájárulása, törlési nyilatkozata és engedélye szükséges. A jogosult közreműködése

esetén ez nem gond csak költség. A még nem keletkezett zálogjog ranghelyén azonban a tulajdonos újabb zálogjogot alapíthat, illetve annak ranghelyét fenntarthatja, ami arra utal, mintha csak nulla értékűvé vált volna a zálogjog, amit a törvényes egyéves határidőn belül újra fel lehet tölteni.

A zálogjog felélesztésében érintettek nyilvánvalóan a mögöttes jogok jogosultjai, akiknek nem mindegy, hogy egy sorral feljebb lépnek az anyagi jogi ranghelyen, vagy fixálódik pozíciójuk ott, ahol szerezték jogaikat. Az ő problémájuk igazán abból van, hogy az anyagi jog szerint nem keletkezett zálogjog törlése esetére is adott a ranghely megóvási lehetőség, amivel nekik nem kellett számolniuk eddig.

A zálogjog mai Ptk.-beli szabályának igazi ellentmodása azonban valójában abban van, hogy fenntartja a szerződéses jelzálogjog változására és megszűnésére a nyilvánkönyvön kívüli szabályt, amit viszont a ranghely fenntartó nyilvánkönyvi lehetőség fogalmilag kizár azzal, hogy az adott ranghelyen bármikor újraéleszthetővé teszi azt. A zálogjog tehát nem szűnik meg, csak átalakul a nyilvánkönyvben, végleges törléséig csak értéke pulzál a nulla és a meghatározott pozitív szint között. Igen nagy szám tehát a nulla a jogban is, ha zálogjogról van szó. Ezt majd egy másik tanulmányban bővebben kifejtjük.

Dr. Kurucz Mihály
ügyvéd, Budapest

Forrásmunkák

[1] *Prugberger Tamás: Szempontok az ingatlan-nyilvántartás EU-konform irányába ható újabb reformjához;* Gazdaság és Jog, 2000. 6. szám 23–24. oldalak.

[2] *Baermann: Neues französisches Grundbuchrecht;* in AcP 1956; S. 155, 440, *Denk: Das Grundbuchverfahren in den französischen Departments Bas-Rhin, Haut-Rhin und Moselle und das deutsche Grundbuschverfahren,* BWNotZ 1976, S. 50.

[3] *Bärmann: Neues französisches Grunbuchrecht,* Acp. 155 (1956) S. 440.; *Denk: Das Grundbuchveffahren in den französischen Departments Bas-Rhib, Haut-Rhin und Moselle und da s deutssche Grundbuchverfahren,* BWZNotz 1976; S. 153.; *Sturm: Bringt die frabzözische Bodenregisterreform eine Annäherung an das deutsche Grundbuschrecht,* Festschrift Ficker; 1967, S. 459.

[4] *Bernd von Hoffmann: Das Recht des Grundstückskaufs, Eine rechtsvergleichende Untersuchung,* Tübingen, 1982; 3. Auflage. S. 18.; *Hans Georg Wehrens: Immobilienrecht und Grunbuschsystem in der Bundesrepublik Deutschland,* Österreichische Notariat Zeitung, 121 évfolyam, 2/1989, S. 25–34.

[5] *Walter Böhringer: Das deutsche Grunbuchsystem im internationalen Rechtsvergleich,* BWZNotZ in Baden Würtenberg, 2/1987; März/April,53. Mand 25–29. oldalak, hivatkozva és utalva: *Erdell: Überetragung an das geundstücken nach englischem Recht;* Dissertation Kiel. 1968; *Siefert: Eigentumsübertragung an das Grundstücken nach englischem recht,* Dissertation Heidelberg 1927.

[6] *Meikel-Böhringer: Grundbuchrecht;* 7. Auflage; 1986. Einleitung A; S. 59.; *Bernd von Hoffmann: Das Recht des Grundstückkaufs, Eine rechtsvergleichende Untersuchung,* Tübingen, 1982; 3. Auflage. S. 29.; lásd továbbá: *Herbert Hofmeister: Das moderne Grundbuch,* Wien 1992; *Schriftenreihe des Bundesministeriums für Justiz.*

[7] *Dr. Imling Konrád: A magyar telekkönyvi jog,* Franklin Társulat, Budapest, 1902, 26. oldal.

[8] II. K. 142. oldal; Igazságügyi Javaslatok Tára V. évf. 289. oldal.

[9 *Tímár (Rojcsek) Sándor: Telekkönyvi jog;* Pestszentlőrinc 1938. 133–134. old.

[10] *Kampis György: Telekkönyvi jog;* Budapest, 1963. KJK 104. oldal.

[11] *Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának elvi kérdései II.;* Magyar Jog, 1971, XVIII: évfolyam 453. oldal. *„Már a Ptk. megalkotásakor körül kérdéses volt, hogy ez az intézmény mennyiben szolgálhat szocialista viszonyokat. A kérdést akkor még indokoltabbá tette az a már említett távlati elképzelés, hogy a föld felszíne nálunk is teljes egészében és egységesen állami tulajdonba fog kerülni, s ezzel – ismét akkori elképzelés szerint – az áruforgalom ezen a területen is megszűnik, vagy legalább is formálissá válik. A döntés annak idején az volt, hogy a telekkönyvi rendszert , amely a jogbiztonságot szocialista viszonyok között is kielégítően szolgálja fenn kell tartani...".*

[12] A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve, Miniszteri indokolás, KJK 1963 Budapest, 136. oldal.

[13] A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyve, Miniszteri indokolás KJK 1963 Budapest, 136. oldal.

[14] *Eörsi Gyula: A tulajdonjog fejlődése, I. kötet,* Budapest, 1951. Jogi és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 279. old.

[15] *Kampis György: Telekkönyvi jog;* Budapest, 1963. KJK 104. oldal.

[16] *Szladits Károly: Dologi jog,* 98. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó, 129. oldal.

[17] *Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből, I.,* 16–19. §-ok.

[18] *Dr. Csőke Andrea: Mikor keletkezik ingatlanon a jelzálogjog;* Céghírnök, 2002. évi 2. szám 10–11. oldal.

[19] *Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből I.* 38. §, I. §.

[20] „Das Eigentum geht aber bereits mit dem Zeitpunkt über, in dem der Eintragungsantrag beim Grunbuchamt eingeht, sofern die Eintragung später auch vollzogen wird." Lásd erről bővebben: *Hans Georg Wehrens: Immobilienrecht und Grunbuchsystem in der Bundesrepublik Deutschland,* in Österreichische Notariats Zeitung 2/1989, 28–29.; *Walter Böhringer: Das deutsche Grunbuchsystem im internationalen Rechtsvergleich, Zeitschrift für das Notariat in Baden-Würtenberg,* 2/1987, S. 24–26.; illetőleg az osztrák jogban bővebben *Dittrich–Nagy–Peters–Sattler: Das österreichische Grundbuchgesetz,* 1962; *Eric Feil: Österreichische Grunbuchrecht,* 1972; *Hofmeister: Gie Grundsätze des Liegenschaftserwerbs in der österreichischen Privatrechtsentwicklung seit dem 18. jahrhundert,* 1977; *Köhler: Grunbuchrecht in Österreich,* 1977.; *Feil: Grunbuchsgesetz,* S. 466. Wien Linde Verlag 3. Auflage.

[21] „Erhebt sich die Frage, ob die Wirkung der Eintragungberst mit dem Augenblick des Vollzuges der Eintragung, oder – falls die Eintragung bewilligt werden- schon mit dem Augenblick des Ansuchens eintreten. Der Rechtsstandpunkt des OGH (JBL 1960. S. 295.) dass die Wirkungen der

Eintragung nicht erst mit dem Augenblick des Vollzuges, sondern schon mit der Zeit des Ansuchens eintreten."; *(Erich Feil: Das österreichische Grundbuchrecht;* Springler-Verlag, 1972. 22. oldal.

[22] Lásd erről a cseh és szlovák jogban: *Gesetz Nr. 265/1992. über Eintragungen der Eigentümerrechte und anderen Sachenrechten zu Liegenschften, im Wortlaut des gestezes Nr. 210/1993. Sm. Und des gesetzes Nr. 90/1996 Sm. Der Föderale versammlung der Tschechischen und Slowakischen republik; §. 2., Absatz 3: „Rechtswirkungen der Eintragung entstehen augfrunf eines rechtskräftigen Bewchlusses über deren Bewilligung am Tage, wann der Eintragungsantrag dem Katasteramte zugestellt wurde."; ACT 344 of the Czech National Council onreal Estate register of the Czechr Republich.)*

[23] *Teresa Greszak: Der vertragliche Erwerb von Liegenschaften nach dem polnischen Recht,* Artemis 1/1991 S. 33., *„Das polnische Grundbuchrecht kennt kein allgemeines Eintragungsprinzip. Der Erwerb, die Übertragung, die Beschraenkung oder Aufhebung bücherlicher Rechte erfolgt grundsaetzlich ohne Eintragung in das Grundbuch; die Einrtragungen im Grunbuch haben idr. nur deklarativen Charakter. Bei bestimmten Rechten wird dieser Grundsatz durch besondere Vorschriften durchbrochen.":* lásd erről részletesen: *Rudnicki: Kommentarz do ustawy o ksiegach wieczystych i hipotece,* Art. Rz. 5. des OG. III. CR: 258/57. RPE 1/59, 334.)

[24] *Gem. Art. 29. GGb wirkt eine grundbücherliche Eintragung auf den Tag der Erreichung des Antrags, das ist der Tag, an dem der Antrag bei Gericht eingelangt ist, oder dort ausgefertigt wurde. Art. 44. GGH;* lásd erről részletesen: *Rudnicki: Kommentarz do ustawy o ksiegach wieczystych i hipotece,* Art.1. Rz. 11.. des OG. III. CR: 258/57. RPE 1/59, 334.)

[25] *Fredo Cilinovic: Kommentar zemljoknjiznog zakona; Gece Kona izdavacka kuca,* Beograd, 1931. 610–630. old.

[26] *Zakon o drzavnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima; Törvény az állami földmérésről, kataszterről és az ingatlanokra vonatkozó jogok bejegyzéséről;* Sluzbeni Glasnik Republike Srbije; br. 83/92 od 17. novembra; 1992. godine.)

[27] *Heincz Rey: Schweizerisches Grundbuchrecht,* Manuscript, Zürich, 1995; S. 2. „Die dinglichen Rechte entstehen und behalten ihren Rang und ihr Datum durch die eintragung in das Hauptbush; die Wirkung wird auf den Zeitpunkt der Einschreibung in das Tagebuch zurückbezogen" Art. 972. ZGB II..

[28] „Jede Antrag zur Eintragung ist unverzüglich und ohne Prüfung in das Tagebuch einzuschreiben. Die Eintragung im Tagebuch sichert und bestimmt den Rang des angemeldeten Rechts, denn das Rechts entsteht erst im Zeitpunkt der Eintragung im Hauptbuch, doch wird seine Wirkung auf den Zeitpunkt der Einschreinung im Tagebuch zurückbezogen" lásd *Heinz Rey: Schweizerisches Grunbuchrecht,* Manuscript, Zürich, 1995; S. 15.
A bejegyzés jogkeletkeztető hatályáról a svájci jogban lásd bővebben: *Heinz Rey: Schweizerisches Boden- und Grunbuchrechtrecht;* Manuscript; S.4-18. Univ. Zürich, 1995.; Heinz Aeppli Schwezerisches Zivilgestzbuch, Gmür: das schweizerische Zivilgesetzbuch verglichen mit dem deutschen Bürgerlichen gesetzbuch, 1965; Hauger: Schweizerisches Stockswerkseigentum und deutsches Wohnungseigentum im Rechtsvergleich, 1977;
Weber: Die Stockswerkseigentümergemeinschaft, Praktische möglichkeiten und Grenzen vertraglicher Gestaltung im schweizerischen und deutschen Recht. 1979; Grunbuchverordnung Nr. 22. Februar 1910; Verordnung über EdV-Grundbuch 2 November 1994.; ZGB, Titel 25.; Art 942–977.

[29] *„In diesen Ländern wird erst mit der Eintragung bzw. in Österreich mit Eingang des Eintragungsgesuchs das Eigentum, bzw. Dingliche Rechte übergeht."* lásd erről bővebben: *Walter Böhringer: Das deutsche Grunbuchsystem im internationalen Rechtsvergleich, Zeitschrift für das Notariat in Baden-Würtenberg,* 2/1987, S. 24–26.; *Feil: Grunbuchsgesetz,* S. 466. Wien Linde Verlag 3. Auflage.

[30] *„das deutsche Recht kennt aber auch Rechtsänderugen, die zwar keine Einigung, wohl aber eine Eintragung voraussetzen";*lásd *Erich Feil: Grundbuchrecht § 94.;* S. 466.

[31] *Prugberger Tamás: Szempontok az ingatlan-nyilvántartás EU-konform irányába ható újabb reformjához;* Gazdaság és Jog, 2000. 6. szám 23–24. oldalak.

[32] *Benedek Ferenc: A iusta causa traditionis a római jogban;* Studia Iurudica auctoritate Unicersitatis Pécs Publicata; 8; Tankönyvkiadó Bp. 1959. 38–40 oldalak, továbbá *Földi András–Hamza Gábor: A Római Jog Története és Institutiói,* Tankönyv, Budapest, 1999. 167–168. o.

[33] *Kaiser: Eigentum und Besitz im älteren römischen Recht;* 2. Auflage 1956; S. 80.

[34] *Lenkovics Barnabás: A dologi jog vázlata,* Budapest 1998. 134. oldal.

[35] *Szladits Károly: Dologi jog,* 98. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó.

[36] *Eörsi Gyula: A tulajdonjog fejlődése, I. kötet.* 279. oldal; továbbá *Eörsi: A tulajdonjog átszállása.* Budapest, 1948.; Légrády Testvérek.

[37] *Eörsi: A tulajdonjog fejlődése,* I. kötet. 279. oldal.

[38] *Benedek Károly–Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv a gyakorlatban* (KJK Budapest, 1965. 117. § 87. oldal).

[39] *„A tulajdonjog dologi jellege ellentmond a felek belső és külső jogviszonya szerinti megkülönböztetésnek is."* (lásd *Benedek Károly–Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv a gyakorlatban* (KJK Budapest, 1965. 117. § 91. oldal).

[40] *Eörsi Gyula–Világhy Miklós: Magyar Polgári Jog,* Budapest, 1965. Egyetemi Tankönyv, 335. oldal.

[41] *Benedek Károly–Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv a gyakorlatban* (KJK Budapest, 1965. 117. § 426. oldal.)

[42] *Benedek Károly–Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv a gyakorlatban* (KJK Budapest, 1965. 117. § 87. oldal.)

[43] *Szladits Károly: Dologi jog,* 99. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó.

[44] *Szladits Károly: Dologi jog,* 99. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó, hivatkozva Imling: Dologjogi nyílt kérdések, Magyar Jogászegyleti Értekezések, VVI:k. 149. szám.

[45] *Almási: A dologi forgalom, Budapest,* 1910, 393. old.; a II. világháború után *Világhy Miklós–Eörsi Gyula: Magyar polgári jog, I–II.* Tankönyvkiadó Budapest, 1962. I. köt. 293. 294. old., *Nizsalovszki Endre: Magyar Polgári Jog, I.* 1950. Budapest.

[46] *Eörsi Gyula: A tulajdonjog fejlődése I. kötet, A kapitalizmus* tulajdonjoga, 282. old. Utal itt Wellspacherre, aki szerint *a birtok és telekkönyv a látszatvédelem két alaptípusa. (Wellspacher: Das Vertrauen auf äussere Tatbestände im bürgerlichen Rechte,* Wien, 1906. előszó. VII. oldal, ugyanerről *Nizsalovszki Endre: Látszat a jogban;* 1931. Debreceni Jogászegylet, előadás, kézirat; könyvben: Nizsalovszki Emlékkönyv, Budapest.

[47] *Szladits Károly: Dologi jog,* 130. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó, általa hivatkozva: *Almási: A dologi forgalom,* 199. oldal.

[48] *Szladits Károly: Dologi jog,* 99. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó.

[49] *Szladits Károly: Dologi jog,* 130. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó.

[50] *Tímár Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai,* Pestszentlőrinc, 1938., A szerző kiadása, 112–114. oldalak.

[51] *Eörsi: A tulajdonjog fejlődése* I. kötet. 283–284. oldalak.

[52] *Eörsi: A tulajdonjog átszállása,* I. kötet. 284. oldal.

[53] *Eörsi: A tulajdonjog átszállása,* I. kötet. 284. oldal.

[54] *Lenkovics Barnabás: Magyar Polgári Jog, A dologi jog vázlata.* 134. oldal, Budapest, 1998. Eötvös József Könyvkiadó; továbbá hivatkozza: *Helmut Koizol–Rudolf Welser: Grundriss des bürgerlichen Rechts,* Band II. 61. oldal, Manzsche Verlags- und Universitaetsbuchandlung, Wien, 1991.; *Fritz Baur: Lehrbuch des Sachenrechts,* Verlag C. H. Beck, München. 1992. S. 41; *Fritz Baur–Rolf Stürner: Lehrbuch des Sachenrechts,* Verlag C. H. Beck, Verlagsbuchandlung, München. 1992. S. 43.; *Helmut Coing Europäisches Privatrecht,* Band II. 393–398. oldal, Verlag C. H. Beck München, 1985.

[55] *Lenkovics Barnabás: Magyar Polgári Jog, A dologi jog vázlata.* 134. oldal, Budapest, 1998. Eötvös József Könyvkiadó.

[56] *Szladits Károly: Dologi jog,* 130. oldal, Budapest, 1930. Grill Károly Könyvkiadó.

[57] *Lenkovics: A dologi jog vázlata,* Budapest, 1998, 156. oldal.

A csődjog és a közjegyzői eljárás

Bevezetés

Magyarországon jogászgenerációk nőttek fel úgy, hogy csődjogról legfeljebb irodalmi alkotásokban és jogtörténeti tanulmányokban olvashattak. Ezért külön öröm számomra, hogy a Közép-európai Közjegyzői Kollokvium témái közé a csődjog, mint a nemperes eljárások egyike, felkerült. Nyugodtan mondhatom, hogy a csődjog a nemperes eljárások gyöngyszeme, mégpedig – legalábbis Magyarországon – méltatlanul mellőzött gyöngyszeme. Előadásomban egy rövid történeti áttekintés után a csődtörvényben szabályozott eljárások egyes eljárási szabályait ismertetem, végül rátérek a közjegyzői eljárás és a felszámolási eljárás kapcsolódási pontjaira.

Mielőtt a téma kifejtésébe kezdenék, szükségesnek érzem a csőd és a csődjog kifejezés értelmezését, ugyanis csődjog, mint olyan ma Magyarországon nem létezik.

A csőd fogalma: A lexikonok, szótárak megkülönböztetik a csőd jogi fogalmát annak átvitt, köznapi értelmétől. Az Új Magyar Lexikon szerint „közkeletű értelemben csődnek nevezik, ha egy vállalat vagy vállalkozó tönkremegy. Átvitt értelemben (pl. csődöt mond) általában bukást, összeomlást, teljes sikertelenséget jelent."

Az 1903-ban megjelent Magyar Jogi Lexikon a következőt írja a csődről:

„...midőn nyilvánvalóvá válik, hogy az adós fizetési kötelezettségeinek eleget tenni nem képes, midőn az összes hitelezők követelései veszélyeztetve vannak, *midőn az adós vagyoni egyéniségét elhagyta az önálló életképesség,* szükség van egy intézményre, amely lehetővé teszi azt, hogy a vagyon, mely a hitelezés alapját képezi. a hitelezők összességének aránylagos kielégítésére fordíttassék" – ez az intézmény a csődeljárás.

A csőd szó eredetét az első magyar csődtörvény (1840. évi XXII. tc. De concursu A csődületről) címéből eredeztetik, amely a hitelezők tömeges jelentkezését, összecsődülését (concursus creditorum) jelenti. Az adós fizetésképtelensége esetén ugyanis a hitelezőket összecsődítették, s ennek a csődület kifejezésnek a rövidített változata a csőd szó. Gyakorlatilag ettől kezdve a csőd kifejezés hétköznapi és jogi szaknyelvben használt tartalma egybeesett. A magánjogi szabályozással összhangban állt a büntetőjogi (csődbűntett) és más jogterület (pl. váltójog) szabályozása. A szocialista tervgazdálkodás körülményei között a csőd szó használata is kerülendő volt, s amikor a gazdasági viszonyok változása kikényszerítette az 1986. évi 11. tvr. (Ftvr.) megalkotását, a korábbi csődeljárás helyett a felszámolási eljárás kifejezést használta.

A fogalmi zűrzavart csak fokozta a jelenleg is hatályos 1991. évi IL. tv. (Cstv.) hatályba lépése, amely a felszámolási eljárás mellé bevezetett egy reorganizációs típusú eljárást, melyet csődeljárásnak neveztek el. Ennek következtében a korábbi csődeljárásnak a mai felszámolási eljárás felel meg, míg a csődeljárás a korábbi jogunkban ismert csődön kívüli kényszeregyezségi eljárás, illetve a későbbi szanálási eljárás jegyeit viseli magán. Jellemző a szóhasználattal kapcsolatos gyakorlati problémákra a Genfben 1930. június 7-én megkötött váltójogi egyezmény kihirdetéséről szóló 1/1965. (I. 24.) IM rendelet, amelynek 43. § (1) bekezdés 3. pontja kimondja, hogy a váltóbirtokos megtérítési igényt érvényesíthet a váltóátruházók, a kibocsátó és a többi kötelezett ellen, ha az elfogadás végett be nem mutatható váltó kibocsátója *csődbe* jut. A jogszabály ebben az esetben a csőd fogalmát a korabeli csődfogalomnak megfelelően használta, s nyilván nem lehet ezekkel a jogokkal élni, ha a váltó kibocsátója csődeljárás megindítását kezdeményezte maga ellen.

A csődjog fogalma: A csődjog fogalmát használjuk szűkebb és tágabb értelemben.

A szűkebb értelemben vett csődjoghoz a ténylegesen nehéz gazdasági helyzetben lévő gazdálkodó szervezetekre, önkormányzatokra vonatkozó szabályok tartoznak, ezek a következők:

- csődeljárás (Cstv.)
- felszámolási eljárás (Cstv.)
- a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárása (1996. évi XXV. tv.)

Tágabb értelemben használt csődjog keretébe tartozik a Cstv. által szabályozott végelszámolási eljárás, amely több ponton kap-

csolódik a felszámolási eljáráshoz, bár az eljárás a nem fizetésképtelen gazdálkodó szervezetek megszűnése esetére alkalmazandó szabályokat tartalmazza. Ide tartozik továbbá az 1997. évi CXLV. tv. (a cégeljárási törvény) által szabályozott törlési eljárás, amely az 1927. évi III. tv. rendelkezéseit élesztette fel, lehetővé téve az ún. fantomcégek cégjegyzékből való törlését.

I. Történeti áttekintés

1. A csődjog keletkezése

Az emberiség történetében a termékek cseréje már ősidők óta létezett, kezdetleges formájában azonban nem vezetett eladósodáshoz. Az árucsere fejlődésével előbb az ún. termékpénzek (szarvasmarha, kecske juh, gabona, kakaóbab), majd a nem termék jellegű pénzhelyettesítő eszközök (kagyló, bálnafog stb.) segítették a kereskedést. Végül megjelent a fémpénz, majd a papírpénz, amely leegyszerűsítette az ellenérték kiegyenlítését.

Ezzel a fejlődéssel párhuzamosan alakultak ki azok a jogügyletek – adásvétel, kölcsön – amelyek közgazdaságilag megalapozták az eladósodás, majd a csőd kialakulását. Nem véletlen, hogy Mózes az Ótestamentumban már arra inti népét, „ha pénzt adsz költsön az én népemnek a' szegénynek a' ki veled vagyon, ne kívánj rajta uzsorát, mint az uzsorás szokott tselekedni."[1]

A csődre vonatkozó klasszikus törvények általános és közös forrását a római jog képezi. Természetesen más országokban és korábban is léteztek a mai értelemben vett csődjogi szabályok csírái. Az ókori Egyiptomban vagy Görögországban például a hitelezőkre bízták a tartozások behajtását. A római jogi szabályozás sem ismerte a csődjogot, a csőddel kapcsolatos kérdések a végrehajtási eljárás keretében kerültek szabályozásra, s csak hosszú történeti folyamat végén alakult ki az a szabály, hogy az adós fizetésképtelensége (csődje) esetén egész vagyonára ment a végrehajtás. Az is jellemző volt a római jog fejlődésére, hogy kezdetben az adós, mintegy a testével volt kénytelen helytállni a tartozásért, mígnem a lex Poetelia Papiria Kr. e. 326-ban megtiltotta az adós megölését, sőt rabszolgának való eladását is. A személyi végrehajtást egyre inkább kiszorította a vagyoni végrehajtás.

A modern csődjog hazája Itália, ahol a csődjog főbb elvei a kereskedőkre nézve a XIII. századtól szokásban voltak. A csődjog – banco rotto – kifejezés eredeteként azt tartják, hogy az olasz pénzváltók üzletük gyakorlása során a piacon asztalokat, padokat használtak, amelyeket a nép összetört, ha a tulajdonosaik nem teljesítették kötelezettségeiket. Ezt a szigorú eljárást kezdetben csak a pénzváltókra alkalmazták, majd kiterjesztették a kereskedőkre is. Rocco nevű szerző Nápolyban 1655-ben kiadott Mercatorum notabília c. könyvében már olyan speciális kifejezéseket találunk, mint pl. a csődhirdetmény, sorrend illetve arány szerinti kielégítés, számadások megvizsgálása, csődtömegből való élelmezés stb.

Jellemző volt erre a korra, hogy az adósokat bűnelkövetőnek tekintették. Tipikusnak tekinthető ebből a szempontból az angol szabályozás, s nem is kell jogtörténeti tanulmányokat folytatni, elegendő pár Dickens regényt elolvasni, hogy megismerkedjünk ezzel a világgal. (A Copperfield Dávid egyik szereplője, Micawber úr úgy jár az adósok börtönébe, mint egy mai vállalkozó a adóhatósághoz.) Az 1705-ben elfogadott harmadik angol csődtörvény azt is lehetővé tette, hogy halálra ítéljék az együttműködést megtagadó adóst, igaz, hogy a törvény 115 éves fennállása alatt mindössze öt esetben éltek ezzel a joggal a bíróságok.

2. A magyar csődjog kialakulása

Az első magyar csődtörvény a XIX. század végén született 1840. évi XXII. tc. (a Csődületről) volt. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy nem voltak csődeljárások, de hazai jogszabály hiányában a bíróságok külföldi, elsősorban az osztrák örökös tartományok törvényei alapján döntöttek. A jogfejlődés késedelmét a kor egyik híres csődjogásza, Apáthy István az alábbiakkal magyarázta: „Őseink harczias nemzet valának. A kereskedéssel, melyet izmaelitákra, zsidókra s a köztük lakó egyéb nem magyar fajú népekre bíztak, bajlódni méltóságuk alatti dolognak tartották. E körülménynek tulajdonítják sokan azt, hogy nálunk a kereskedelmi forgalomból eredő jogviszonyokat rendező törvények és ezek között a csődtörvény is sokkal később fejlődhetett ki, mint Európa nyugati népeinél."[2]

Ezt a csődtörvényt hamarosan felváltotta a német minta alapján elkészült 1881. évi XVII. tc., amely 1948-ig volt hatályban. Az alapul szolgáló német csődtörvényt 1877-ben fogadták el, pár évi alkalmazás után azonban a kor egyik legismertebb német csődjogásza Ernst Jaeger már úgy jellemezte, hogy a csőd nem más, mint egy „értékromboló esemény a legrosszabb fajtából".[3]

Az ilyen kijelentések nálunk sem maradtak eredmény nélkül. Hamar kiderült ugyanis, hogy a csődeljárás lassú és drága, ezért 1915-ben bevezették a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárást, amely hamarosan majdnem kiszorította a csődeljárást. A Budapesti Törvényszék előtt 1931-ben pl. 691 kényszeregyezségi eljárást folytattak le, míg a csődeljárás száma 94 volt.

3. A Cstv. megalkotása

A Cstv. közvetlen jogszabályi előzménye a már említett 1986. évi 11. tvr. (Ftvr.), amelynek két téren volt jelentősége:

- újra bevezette – igaz, hogy felszámolás elnevezéssel – a csődeljárást,
- az államigazgatási szervek helyett ismét a bíróság hatáskörébe került az eljárások intézése.

A Cstv. már a rendszerváltás tipikus jogszabálya annak minden erényével és hibájával együtt. A Cstv. három eljárást szabályoz:

- a reorganizációs típusú *csődeljárást,* amelynek célja, hogy a cég fizetőképességét helyreállítsák;
- a régi csődeljárásnak megfelelő *felszámolási eljárást,* amelynek célja az adós jogutód nélküli megszüntetése mellett a vagyonának a hitelezők közötti felosztása, s végül
- a *végelszámolási eljárást,* amely a nem fizetésképtelen gazdálkodó szervek megszűnése esetére szabályozta az eljárást.

A Cstv.-t a hatályba lépése óta két novella (1993. évi LXXXI. tv. és az 1997. évi XXVII. tv.) és közel húsz egyéb jogszabály módosította, melynek következtében a szabályozás meglehetősen ellentmondásos. A törvény eredendő hibája, hogy 80 szakaszban kívánt

[1] Mózes II. könyve XXII. rész 25.

[2] *Dr. Apáthy István: A magyar csődjog rendszere* Budapest, 1887. 41. old.

[3] Idézi: *Norbert Weber „Az új fizetésképtelenségi jog 1×1-e"* c. előadásában. A fizetésképtelenségi jog, a válságmenedzselés és a reorganizáció elméletének és gyakorlati tapasztalatainak összegzése az EU országaiban. FOE Budapest, 1998.

szabályozni három jelentős eljárást. Csak összehasonlításként a német Insolvenzordnung 334. §-ból, a francia csődtörvény 243 cikkelyből áll, s a végelszámolási eljárásnak megfelelő eljárást nem tartalmazzák. Ennek a helyzetnek az a következménye, hogy a Cstv. minden egyes rendelkezését 3-4 eseti döntés egészíti ki és magyarázza, s a Cstv. esetében minden más jogszabálynál sokkal fontosabb a bírói gyakorlat ismerete.

4. A Cstv. legfontosabb rendelkezései

Csődeljárás: Az eljárás az adós kérelmére indul. (Csődvédelmet kér a hitelezői ellen.) A kérelem benyújtásától számított 15 napon belül a hitelezők döntenek arról, hogy fizetési haladékban részesítik az adóst vagy sem. Amennyiben haladékot kap, a bíróság ezt közzé teszi. A 90 napos haladék alatt – mely 60 nappal meghosszabbítható – kell az adósnak a hitelezőkkel megegyezni a tartalmi kérdésekben. Amennyiben létrejön az egyezség, az anyagi jogi egyezségnek minősül [Ptk. 240. § (1) bek.], azt a bíróság nem hagyja jóvá. Az egyezséggel zárult csődeljárást a bíróság befejezetté nyilvánítja, a sikertelen eljárást megszünteti.

Az eljárás egyik alanya a vagyonfelügyelő, akit a bíróság hivatalból rendel ki a felszámolók listájáról.

Felszámolási eljárás: Az eljárás az adós, a hitelező kérelmére és a cégbíróság kezdeményezése esetén indul. Amennyiben a fizetésképtelenségnek törvényben írt formális feltételei fennállnak, a bíróság elrendeli a felszámolást, amelynek célja az adós vagyonának értékesítése és a befolyt vételár hitelezők közötti – meghatározott sorrend szerinti – felosztása.

Az eljárás végén – melyet fő szabály szerint két év alatt kell befejezni – az adós jogutód nélkül megszűnik. Ezt csak akkor kerülheti el, ha a hitelezőivel egyezséget köt. Az ilyen egyezség eljárásjogi egyezségnek minősül, azt a bíróságnak jóvá kell hagynia.

Az eljárás egyik legfontosabb szereplője a felszámoló, akit a bíróság a Pénzügyminisztérium által készített jegyzék alapján rendel ki. Felszámoló csak Kft. vagy Rt. lehet. A konkrét eljárásban a felszámolóbiztos jár el. Az eljárást – a hitelezői igények regisztrálását, a vagyon értékesítést stb. – a felszámolóbiztos végzi, a bíróságnak csak a jogviták elbírálásában van szerepe.

Végelszámolási eljárás: Fő szabály szerint akkor folytatható le a végelszámolási eljárás, ha a nem fizetésképtelen gazdálkodó szervezet elhatározza a jogutód nélküli megszűnését, s az eljárás során a hitelezőit kifizeti. Amennyiben a hitelezőit nem tudja kifizetni, köteles felszámolási eljárást kezdeményezni maga ellen.

Kivételesen a cégbíróság is elrendelheti a végelszámolási eljárás lefolytatását.

Az eljárás egyik alanya a végelszámoló, akinek a felszámolóhoz hasonló jogosítványai vannak az eljárásban.

II. Eljárási kérdések

Az 1881. évi XVII. tc. két részből állt, megkülönböztette az alaki csődjogot – amely az eljárási kérdéseket tárgyalta – az anyagi csődjogtól, amely az anyagi jogi szabályokat tartalmazta. A Cstv. szakított ezzel a megoldással, s ezen a téren a nyugati mintát követve vegyesen tartalmaz eljárási és anyagi jogi rendelkezéseket.

1. A Cstv. és a Pp. kapcsolata

A Cstv. alkotói lemondtak az eljárás teljes körű szabályozásának igényéről, ezért a nemperes eljárásokra általában jellemző megoldást alkalmazták.

A Kengyel professzor úr idézte Bajory Pált, aki a nemperes eljárások egyetlen közös szabályának azt tartja, hogy speciális eljárási rendelkezés hiányában a Pp. szabályait kell megfelelően alkalmazni. A Cstv. esetében azonban nem kell a 105/1952. (XII. 28.) MT rendelet – a Ppék. – 13. § (3) bekezdésére hivatkozni, mert a Cstv. 6. § (1) és (2) bekezdése a következőket tartalmazza:

6. § (1) A csődeljárás és a felszámolási eljárás az adós székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság (a továbbiakban: bíróság), a végelszámolás pedig ezen bíróság, mint cégbíróság (a továbbiakban: cégbíróság) hatáskörébe tartozó nemperes eljárás.

(2) Azokra az eljárási kérdésekre, amelyeket e törvény külön nem szabályoz, a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) rendelkezései – a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel – megfelelően irányadóak azzal, hogy a csődeljárásban és a végelszámolási eljárásban felfüggesztésnek, félbeszakadásnak és szünetelésnek, a felszámolási eljárásban pedig félbeszakadásnak nincs helye.

Kifejezett törvényi rendelkezés alapján tehát a Pp. a Cstv. háttérjogszabálya, adott esetben a megfelelő alkalmazás azonban nem egyszerű, ezt próbálom a következőkben bemutatni.

2. A Cstv. egyes eljárási rendelkezései

A Cstv. eljárási rendelkezéseit a Pp.-hez való viszonya alapján három csoportba oszthatjuk:

a) Speciális eljárási rendelkezések: Ezekben az esetekben kizárólag a Cstv. előírásai alkalmazhatók.

b) Vegyesen alkalmazandó rendelkezések: Vannak olyan kérdések, amelyeket részben a Cstv. szabályoz, de nem teljeskörűen, ilyenkor vegyesen alkalmazandók a Cstv. és a Pp. eljárási rendelkezései.

c) A Pp. szabályai megfelelően alkalmazandók: Vannak olyan eljárási kérdések, melyeket a Cstv. nem szabályoz, ilyenkor a Pp. szabályait kell megfelelően alkalmazni.(kézbesítés, perköltség, határidő, jogerő, mulasztás stb.)

Ezt a három csoportot csak elméletileg lehet megkülönböztetni, a gyakorlatban sokszor nagyon nehéz az elhatárolás. A kérdéskör teljes feldolgozása nem célja ennek a munkának, ezért csak egyes – inkább érdekes – részletmegoldásokat ismertetek.

a) Speciális előírások

csődeljárás:

– Ha a csődeljárás megindítása iránti kérelmet nem az arra jogosult terjesztette elő, a hiánypótlásra visszaadott kérelmet a bejelentő 8 napon belül nem egészítette ki, vagy azt ismét hiányosan terjesztette elő, amennyiben két éven belül másodszor kezdeményez csődeljárást, továbbá nincs meg a törvényben előírt szervek előzetes egyetértése az eljárás megindításához, a bíróság az eljárást megszünteti. [Cstv. 10. § (3) bek.]

Anélkül, hogy mélyebben belebonyolódnék a perelőfeltételek tanába, megemlítem *Magyary* Géza nevét, aki azokat a tényeket és eljárási cselekményeket sorolta a perelőfeltételek közé, amelyek ahhoz szükségesek, hogy „a per a felek között létrejöhessen és sza-

bályszerűen lefolyhasson."[4] A mai magyar eljárásjogban kissé leegyszerűsítve ez úgy jelentkezik, hogy a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, ha a keresetlevélből megállapítható, hogy a kereset érdemi elbírálását valamely körülmény eleve kizárja, ha ezeket később, a tárgyalás során állapítja meg, akkor a pert megszünteti. (Pp. 157. §).

A Cstv. idézett rendelkezéseiben a perakadály keveredik az eljárás megszüntetését eredményező okokkal. A Cstv. szóhasználata semmilyen speciális igénnyel nem magyarázható. Joghatás kiváltására csak a törvényben megkívánt tartalmi kellékekkel rendelkező kérelem alkalmas, ezért az ilyen kellékeket nélkülöző beadványhoz az eljárás megindulása sem kapcsolódhat. Különösen feleslegesnek tűnik a Cstv. rendelkezése akkor, amikor az előírásban szereplő egyes esetekre (hiánypótlás nem teljesítése, nem a jogszabályban feljogosított személy indítja az eljárást) a Pp. 130. § g) és j) pontja kifejezett rendelkezést tartalmaz. (A felszámolási eljárásban a törvény más megoldást alkalmaz.)

– Amennyiben a csődeljárásban sikerül az adósnak megegyezni a hitelezőivel – azaz sikeres a csődeljárás –, ezt a tényt be kell jelenteni a bíróságnak. Ha az egyezség megfelel a törvényben foglaltaknak, a bíróság végzéssel a csődeljárást befejezetté nyilvánítja, minden más esetben megszüntető határozatot hoz. A „befejezetté nyilvánítás" tehát a sikeres csődeljárást lezáró bírói határozat rendelkező részének legfontosabb rendelkezése, s nem egy megállapítás.

A jogirodalom a bírói határozatok fogalmát úgy határozza meg, hogy olyan hatósági akarat-kijelentéseket tartalmaz, amellyel a bíróság a felek magatartását valamilyen formában befolyásolhatja. Legfontosabb tulajdonságuk az, hogy különböző joghatások kiváltására alkalmas, amelyek lehetnek anyagi jogi, eljárásjogi, véglegesek, ideiglenesek, teljesek vagy részlegesek stb.[5]

Ebből a szempontból a befejezetté nyilvánító határozat meglehetősen felemás, akarat-kijelentést nem tartalmaz, csak egy tényt rögzít. A bíróságnak ugyanis nem kell foglalkozni azzal, hogy milyen tartalmú egyezséget kötöttek a felek, az egyezséget nem hagyja jóvá. Az indokolásra tartozik annak részletezése, hogy azért nyilvánította a bíróság befejezetté az eljárást, mert a felek egyezséget kötöttek, az egyezség megfelel a Cstv. speciális előírásainak, a hitelezők törvényben írt arányban hozzájárultak az egyezség megkötéséhez (kényszeregyezség). A törvény szóhasználata tehát ebben az esetben is vitatható, mindenesetre nem kerülhető meg. [Cstv. 21. § (3) bek.]

Felszámolási eljárás:

– A bíróság érdemi vizsgálat nélkül elutasítja a kérelmet, ha azt nem az arra jogosult terjesztette elő, a csődeljárásban biztosított fizetési haladék alatt nyújtották be, a hiánypótlási kötelezettségét nem teljesítette a fél, illetve a törvényben meghatározott tulajdonosi szervek hozzájárulása nélkül nyújtotta be. [Cstv. 25. § (1) bek.]

A törvény rendelkezésénél figyelemre méltó, hogy a csődeljárással ellentétben már nem az eljárás megszüntetéséről szól, hanem a kérelem elutasításáról azaz „pergátló" körülményeket tartalmaz a törvény. Ami a törvényalkotó szemére vethető az, hogy a Pp.-ben kifejezetten szabályozott elutasítási okokat sorol fel, mint speciális elutasítási okot. [Pp. 130. § g) és j) pontja.]

– Cstv. 27. § (4) bekezdés mondja ki, hogy amennyiben az adós nem fizetésképtelen, a bíróság az eljárást soron kívül megszünteti.

Itt ismét a Pp. logikájával ellentétes megoldással találkozunk, amely ráadásul a Cstv. speciális rendelkezéseivel sincs szinkronban. A Cstv. 25. § előbb idézett rendelkezése az érdemi vizsgálat nélküli elutasítást szabályozza, akkor nyilván lennie kell érdemi vizsgálat alapján történő elutasításnak is, valójában ilyen nincs. Amennyiben ugyanis érdemben alaptalan a felszámolási kérelem, azt a bíróság nem „elutasítja", hanem „soron kívül megszünteti az eljárást", akkor is, ha a döntésre hosszas bizonyítási eljárás lefolytatása után, esetleg évekkel később kerül sor.

– Cstv. 46. § (6) bekezdés előírja, hogy a felszámoló a bejelentett, vitathatónak minősített hitelezői igényeket elbírálás végett köteles a felszámolást elrendelő bíróságnak megküldeni, s a bíróság köteles ezeket a követeléseket elbírálni. A korabeli csődtörvényünk úgy rendelkezett, hogy az ilyen igényeket külön perben kellett elbírálni, a Cstv. speciális szabályai viszont arról szólnak, hogy a hitelező kérelme nélkül, hivatalból köteles a bíróság egy jogvitában dönteni. A döntésnél nem állnak rendelkezésre azok a Pp.-ben biztosított eszközök, amely a feleket rászorítja a kérelem pontos megjelölésére (hiánypótlás) és a bizonyítékok szolgáltatására. Ellentétes az előírás a Pp. 3. § (1) bekezdésével, mely szerint a bíróság a polgári ügyek körében felmerült jogvitát erre irányuló kérelem esetén bírálja el.

– Csak érdekességként említem meg, hogy a Cstv. 30. §-a speciális kézbesítési rendelkezéseket tartalmazott arra az esetre, ha a felszámolási eljárásban a hitelezők száma az ötszázat meghaladta. Ilyenkor nem kellett minden hitelezőnek kézbesíteni a határozatot, hanem speciális hirdetményi kézbesítést lehetett alkalmazni. Az Alkotmánybíróság a 38/2002. (IX. 25.) AB határozatában a Cstv.-nek ezt a rendelkezését alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ez az eljárás a jogorvoslati jogot korlátozta, s az ilyen rendelkezés csak akkor elfogadható, ha a jogviták ésszerű határidőn belüli elbírálásának érdekében történik és azzal arányos. A törvény megsemmisített rendelkezése viszont a bíróság adminisztrációs terheinek csökkentése érdekében született, – az Alkotmánybíróság érvelése szerint – ezért meg kellett semmisíteni.

Anélkül, hogy belülről kritizálnám az Alkotmánybíróság döntését, a határozat arra szolgál tanulságul, hogy a speciális rendelkezéseknek is van határa, ez pedig az alkotmányosság.

b) A Pp. és a Cstv. együttes alkalmazása

Különösen a kérelem elutasítása illetve az eljárások megszüntetése esetében fordul elő, hogy speciális rendelkezés hiányában a Cstv. 6. § (2) bek. felhívásával a Pp. megfelelő rendelkezése alapján határoz a bíróság. Amennyiben a Cstv.-ben szabályozott eljárást egyéni cég ellen indítják, a kérelmet a Pp. 130. § (1) bek. e) pontja alapján el kell utasítani, mert csak a Cstv. 3. § (1) bekezdés a) pontjában felsorolt gazdálkodó szervezet ellen indítható az eljárás, s akit a törvény nem sorol fel, nem rendelkezik speciális eljárásjogi jogképességgel. Ugyanígy kell eljárni alapítvány, párt, egyház elleni eljárásoknál.

Amennyiben az eljárás megindítása után derül ki, hogy a céget a cégjegyzékből már törölték, a Pp. 130. § (1) bek. e) pont alapján kell a kérelmet elutasítani.

[4] *Magyary: A magyar polgári peres eljárás alaptanai.* Budapest 1898. 139–147. old.

[5] A Polgári perrendtartás magyarázata. KJK Budapest, 1999., 823. old.

A felszámolási eljárásban előfordul, hogy az eljárás megindítása után törlik az adós céget a cégjegyzékből. Ilyenkor nem lehet a félbeszakadást megállapítani, mert ezt a Cstv. 6. § (2) bekezdése kizárja, a törléssel ugyanis jogutód nélkül szűnik meg a gazdálkodó szervezet, hanem meg kell szüntetni az eljárást. (BH 2000/506.) A Pp. 157. § (1) bek. a) pontjának és a Pp. 130. § (1) bek. e) pontjának az alkalmazása ilyenkor kényszermegoldás, ebben az esetben jó lenne speciális rendelkezéssel szabályozni az eljárás megszüntetését.

A Pp. szabályainak felhívásával történik az eljárás megszüntetése, ha a kérelmező elál a kérelmétől. [Pp. 157. § e) pont.]

Különösen sok eljárási probléma adódott a Cstv. 38. § (3) bekezdésének azon előírásával kapcsolatban, mely szerint a felszámolás kezdő időpontja után a gazdálkodó szervezet ellen a felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos pénzkövetelést csak a felszámolási eljárás keretében lehet érvényesíteni. Felmerült a gyakorlatban, hogy perújítási eljárás ilyenkor megindítható vagy sem. A jelenlegi álláspont az, hogy a perújítási kérelmet akkor is a perújítással támadott ítéletet hozó elsőfokú bíróságnál kell benyújtani a Pp. 263. § (1) bek. alapján, ha időközben a kötelezett ellen a felszámolási eljárás megindult. A perújítás ugyanis rendkívüli jogorvoslat, az eljárás eredménye egységet alkot az alapperrel, ezért a perújításra vonatkozó speciális hatásköri és illetékességi előírásoknak kell érvényesülni.

A végrehajtás megszüntetése iránti per nem minősül az adós gazdálkodó szervezet vagyonával szemben érvényesített követelésnek, ezért a Pp. 367. § kizárólagos illetékességre vonatkozó rendelkezését kell alkalmazni.

Még számtalan példát lehetne felsorolni, a két törvény együttes alkalmazásának illusztrálására azonban a felsorolt esetek elegendőek.

c) A Pp. szabályainak – megfelelő – alkalmazása

Felsorolni is lehetetlen azokat a területeket, amikor speciális rendelkezések hiányában kizárólag a Pp. szabályai kerülnek alkalmazásra. Ide tartozik a perköltség megállapításától a bizonyítás szabályain keresztül egy sor olyan rendelkezés, amelyet ebben a speciális nemperes eljárásban is alkalmazni kell. Itt inkább a „megfelelő alkalmazás" jelent problémát. A gyakorlatban olyan kérdések merültek fel, hogy nemperes eljárásban perköltséget vagy eljárási költséget kell-e megállapítani, vagy lehet-e olyan kifejezést alkalmazni, mely szerint pernyertes valamelyik fél.

A Cstv. és a közjegyzői eljárás

A Cstv.-ben szabályozott eljárásokban ugyanúgy, ahogy az egyéb peres eljárásban sok esetben találkozunk a közjegyzői eljárással. Magánszemély fél halála esetén jogutódlást kell megállapítani, vagy a hagyatékátadó végzés tartalmától függ, hogy ki lesz az üzletrész tulajdonosa, aki dönthet bizonyos eljárások megindításáról. Ennél közelebbi kapcsolódási pont, amikor közjegyzői okirat alapján történik a követelés besorolása. Az igazi speciális kapcsolatot azonban a vagyontárgyak értékesítése során a közjegyző igénybevételére vonatkozó rendelkezés adja.

1. A közjegyzők szerepe az értékesítési eljárásban

Az Ftvr. és a Cstv. kezdetben az adós vagyontárgyainak értékesítésére meglehetősen liberális szabályokat tartalmazott, egyetlen követelmény az értékesítés nyilvánossága volt. A felszámolók elsősorban a végrehajtási árverés szabályait alapul véve próbálták meg az értékesítési eljárásokat lebonyolítani. Ezzel kapcsolatban azonban sok kifogás merült fel a munkájukkal kapcsolatban, sok esetben az eljárások tisztasága is megkérdőjelezhető volt. A Cstv. 1997. évi módosítása során a Cstv. II. Novella vezette be az értékesítés formáira vonatkozó előírásokat, bevezetve az árverés és a pályázat kötelező alkalmazását és kidolgozta ezeknek az értékesítési formáknak a részletszabályait. Ekkor vezették be a közjegyző kötelező igénybevételére vonatkozó előírásokat. A törvényalkotó olyan fontosnak tekintette a közjegyzői közreműködést, hogy a Cstv. 49. § (5) bekezdésében kimondta: ha a felszámoló a vagyontárgy értékesítése során az értékesítés formáira és a közjegyző igénybevételére vonatkozó rendelkezéseknek nem tesz eleget, az érdekelt fél 30 napos jogvesztő határidő alatt az értékesítés eredményeként megkötött adásvételi szerződést megtámadhatja.

A közjegyző igénybevételére vonatkozó előírások a következők.

a) Pályázat

Amennyiben a felszámoló pályázat útján értékesíti a vagyont, nyilvános pályázati felhívást tesz közzé, amelynek tartalmaznia kell az értékesítésre kerülő vagyon megjelölését, az értékesítés feltételeit, az ajánlatok benyújtásának formáját, időpontját, az átvétel és az elbírálás módját, továbbá a részletes pályázati feltételeket tartalmazó dokumentum átvételének és az információ kérésének módját.

A felszámoló az ajánlatok felbontását közjegyző jelenlétében köteles lefolytatni, amelyről a közjegyző jegyzőkönyvet készít. Külön jegyzőkönyvet készít a felszámoló a pályázat értékeléséről és annak eredményéről. A jegyzőkönyvek megtekintését bármely hitelező részére lehetővé kell tenni.

b) Árverés

Az árverést a felszámoló árverési hirdetménnyel tűzi ki, s ebben feltünteti többek között az árverés helyét és idejét, az árverésre kerülő vagyontárgyakat és becsértéküket, az ingóság árverés előtti megtekintésének lehetőségét, az ingatlan-nyilvántartási adatokat, az ingatlan tartozékait, jellemző sajátosságait és egyéb lényeges körülményeket.

A felszámoló az árverést közjegyző jelenlétében köteles lefolytatni, a közjegyző az árverésen jegyzőkönyvet készít, amelyről az árverési vevőnek másolatot kell adni.

A Cstv. sem a pályázat, sem az árverés esetére nem tartalmaz a közjegyzői szerepvállalásra nézve részletesebb előírásokat, ezért a közjegyzői törvény alapján vizsgáljuk a kiállított jegyzőkönyvre vonatkozó előírásokat.

A jegyzőkönyv, mint közjegyzői tanúsítvány

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. tv. (a továbbiakban: Ktv.) 144. § (1) bekezdése írja elő, hogy a Ktv. 137–143. §-okban nem említett egyéb tények és körülmények, különösen versenytárgyalás, sorsolás tanúsítására a közjegyző akkor jogosult, ha ennek megtörténte vagy elmaradása jogkövetkezménnyel jár, és a tanúsítani kért eljárást a közjegyző jelenlétében folytatták le. A közjegyző az eljárásról jegyzőkönyvet készít.

A fenti törvényi előírásból következik, hogy az értékesítési eljárásban a közjegyző jogi jelentőségű tényekről [Ktv. 1. § (2) bek.] állít ki jegyzőkönyvet, amely közokiratnak (Ktv. 111. §) minősül. Az okirat elkészítésénél természetesen alkalmazni kell a Ktv. egyes előírásait, így a Ktv. 120–129. § szabályait, ellenkező esetben a felvett okirat nem minősül közokiratnak [Ktv. 131. § (1) bek.]. Miután a felvett jegyzőkönyv a tanúsítvány egyik fajtája, ezért a közjegyző felelőssége a tanúsítvány, mint közokirat alakiságainak megtartásáért és a tanúsítvány tartalmi valódiságáért áll fenn. [Ktv. 136. § (2) bekezdés.]

A Cstv.-nek a közjegyző közreműködésére vonatkozó előírásai már öt éve hatályba léptek. Sem a felszámolók ezzel kapcsolatos eljárása miatt kifogást nem nyújtottak be, sem az igénybevétel elmaradása miatti perindításról nincs tudomásom, legalábbis közzétett eseti döntések nem születtek, így kialakult bírói gyakorlatról sem tudok számot adni. Elsősorban a felszámolók tapasztalatai alapján azonban néhány kérdést megemlítek.

Az okirat elnevezése: A Ktv. és a Cstv. is egyezően jegyzőkönyv elkészítését írja elő. Az elnevezés bonyolítása (pl. ténytanúsítási jegyzőkönyv) teljesen felesleges. Az okirat „beminősítése" nem kelléke az okiratnak, mint ahogy az adásvételi szerződésre sem írják rá, hogy teljes bizonyító erejű magánokirat.

A pályázat bontása: A Cstv. a pályázattal kapcsolatban csak a pályázatok felbontásánál írja elő a közjegyző jelenlétét. Többen javasolják, hogy a pályázatok benyújtása is közjegyző jelenlétében történjen.[6] Ez elméletileg nem zárható ki, azonban a Cstv. ilyen előírást nem tartalmaz. A felszámoló felelőssége a beérkezett dokumentumok nyilvántartásba vétele és dokumentálása, ha kiélezett helyzetben már az érkeztetéshez közjegyzőt kíván igénybe venni, ezt sem a Cstv., sem a Ktv. nem zárja ki, de akkor a pályázati felhívásnak ezt is tartalmaznia kell.

Jelenlét a pályázat bontásánál: Míg a közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. tv. 51. § részletesen szabályozza, hogy a pályázatok felbontásánál ki lehet jelen, a Cstv. ilyen előírást nem tartalmaz. A közjegyző jelenléte és eljárása már önmagában garanciális jelentőségű, ennek ellenére helyes, ha a pályázatok bontásánál az ajánlattevők is jelen vannak. Ilyen esetben a tanúsítványban azt is fel kell tüntetni, hogy a pályázatok bontásánál ki volt jelen.

Az okirat tartalma: Az okirat tartalmára nézve a Cstv. részletes előírásokat nem tartalmaz. Több felszámoló kifogásolta, hogy a közjegyzők részletesen leírják, hogy hány pályázat érkezett, annak mi a lényeges tartalma. Ezekkel a felvetésekkel én nem értek egyet. A Ktv. 136. § alapján a közjegyző felel a tanúsítvány tartalmi valódiságáért, s ennek az elvnek csak akkor felel meg, ha minden egyes pályázat lényeges tartalmát, a csatolt mellékleteket is feltüntetve jegyzőkönyvbe foglalja. Csak így lehet elkerülni a későbbi vitákat.

A Cstv. szabályait figyelembe véve semmi egyéb tartalmi előírás nincs, annak ellenére, hogy a tanúsítványok általában adatot tartalmaznak arra nézve, hogy a felszámoló mikor bírálja el a pályázatokat. Ezt a tényt a pályázati felhívásnak kell tartalmaznia, ennek ellenére, különösen, ha a pályázók jelen vannak nem kifogásolható az ilyen szöveg felvétele.

A közjegyző által készített jegyzőkönyvnek nem kell tartalmaznia azt, hogy a felszámoló mikor és hogyan bírálta el a pályázatokat. Az értékelésről és a pályázat eredményéről ugyanis a felszámolónak kell jegyzőkönyvet készíteni, ehhez közjegyzői közreműködést nem ír elő a törvény.

Ügyfél az okirat készítésénél: Tisztázandó az a kérdés, hogy a közjegyző szempontjából ki minősül félnek. A törvényi előírásból következik, hogy a felszámolót kötelezi a Cstv. a közjegyző igénybevételére, ezért a felszámolóbiztost kell félnek tekinteni, s az ő adatait kell rögzíteni a jegyzőkönyvben. Kérdés, hogy a bontásnál megjelenő pályázók kérhetik-e a közjegyzőt arra, hogy a jegyzőkönyvben különböző tényeket rögzítsen. Ilyen tény lehet, hogy a pályázatot tartalmazó boríték sérült, nincs érkeztetve. Erre is csak azt lehet mondani, hogy a közjegyző felel a tények rögzítéséért, ezért neki kell eldönteni, hogy a jegyzőkönyvbe mit vesz fel. Sem a felszámolóbiztos, sem a pályázók külön kéréseit nem köteles teljesíteni, de ezt nem is tiltja jogszabály.

Elővásárlásra jogosult nyilatkozata: A Cstv. 49/C. § (2) bek. értelmében az elővásárlásra jogosult jogát a nyilvános értékesítésen gyakorolhatja oly módon, hogy a véglegesen kialakult vételár ismeretében nyilatkozik a vételi szándékáról. Pályázat esetében a jegyzőkönyvnek csak azt kell tartalmaznia, hogy az elővásárlásra jogosult milyen nyilatkozatot tett.

Ártárgyalás: A Cstv. 49/A. § (4) bekezdése tartalmazza azt az előírást, hogy amennyiben több, a vételár vonatkozásában legfeljebb 10%-kal eltérő pályázat érkezik, a felszámoló köteles nyilvános ártárgyalást tartani. Sajnálatos módon a törvény nem írja elő, hogy az ártárgyaláson kötelező a közjegyző eljárása, ezért erről csak akkor készül közjegyzői okirat, ha a felszámoló valamilyen okból ezt szükségesnek látja.

Árverésről készült jegyzőkönyv: A Cstv. 49/B. § (6) bekezdése csak annyit tartalmaz, hogy az árverést közjegyző jelenlétében kell lebonyolítani, a jegyzőkönyv tartalmára nézve semmilyen előírás nincs. Ezért a jegyzőkönyv formai elemeit illetően a Ktv. előírásait kell figyelembe venni, tartalmi kérdésekben pedig a Cstv. 49/B. § (3)–(5) bekezdésében írtakat. Az árverésről csak egyetlen jegyzőkönyv készül, ezért fontos, hogy minden lényeges elemet tartalmazzon. A legfontosabb tények a következők:

- a felszámoló újabb árverés tartásáról határoz,
- a felszámoló a vételárat leszállítja,
- a felszámoló az árverést sikertelennek nyilvánítja,
- ingatlan árverése előtt a becsérték 5%-át letétbe helyezték a felszámolónál,
- ingó árverés esetén a vételár kifizetése, illetve 1 millió forintot meghaladó értékű ingóság esetén azt, hogy a felszámoló milyen határidőt adott a vételár kifizetésére,
- az elővásárlásra jogosult nyilatkozata a vételi szándékáról.

A vázlatos felsorolásból is kitűnik, hogy a közjegyző szerepe a Cstv. előírásai szempontjából fontos tények rögzítése. Árverés esetén a felszámoló aktívabb szerepet tölt be, mint a pályázat bontásánál, ezért az általa megjelölt tényeket célszerű a jegyzőkönyvben szerepeltetni.

A bevezetőben azt mondtam, hogy a csődjog a nemperes eljárások gyöngyszeme. Ennek a gyöngyszemnek a szépségeit nem tudtam most bemutatni, de talán sikerült az eljárás egy-két érdekes részletével érdeklődést kelteni a téma iránt.

Dr. Juhász László
kollégium vezető bíró
Baranya Megyei Bíróság

[6] Csőd, felszámolás, végelszámolás Kiskommentár. KJK–Kerszöv. Budapest, 2001. 360. oldal.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

Másfél gramm kis színes, avagy tértivevény a határértéken

A dolog úgy kezdődött, hogy valamikor közjegyzői tevékenységünk hajnalán nagyon ferde szemekkel néztek ránk a Magyar Posta alkalmazottjai, amikor az általuk használt tértivevényekből „nagyobb" mennyiséget kértünk. Hogy mennyi volt esetenként a nagyobb mennyiség, azt a postai tisztviselők vérmérséklete válogatta. Volt, aki már öt darabot se szívesen adott. Mindenesetre sokkal nagyobb volt az igényünk annál, amit a posta hajlandó volt tolerálni. Ezt követte, hogy egyénileg, nyomdai vállalkozók közreműködésével és a posta jóváhagyásával megoldottuk a tértivevény-mizériát. Ez a megoldás az idei év elejéig zavartalanul működött. Ekkor azonban a posta levélben tájékoztatott bennünket arról, hogy az idáig megfelelőnek tartott tértivevények csak 2003. március 31-ig használhatóak, mivel anyaguk nem megfelelő súlyú papírból készült. Természetesen kénytelenek voltunk a posta, illetve a jogszabály követelményének megfelelni, és tekintet nélkül arra, hogy milyen mennyiséggel rendelkeztünk a 254/2001. (XII. 18.) kormányrendelet által nem megfelelő minőségűnek tekintett tértivevényből, a továbbiakban már az előírt 100 g/négyzetméter tömegű papírból készítendő tértivevényeket kell alkalmaznunk.

Ezek után megrázó levelet küldött számomra a posta. A beküldött tértivevény-mintáimat bevizsgálták, és megállapították, hogy az általam használt papír minősége a *határértéken* van, mivel tömege 98,5 gramm/négyzetméter. Kegyesen elfogadták a tértivevényeimet, azonban felhívták a figyelmemet arra, hogy a következő gyártatásnál fokozottabban figyeljek az alapanyag minőségének egyenletességére. Mélyen magamba néztem, és elszégyelltem magam. Ugyanis egyáltalán nem figyeltem a gyártatásra, csupán annyit tettem, hogy 100 g/négyzetméter tömegű papírból rendeltem meg az új tértivevényeket. Ez alig-alig megbocsátható mulasztás volt a részemről, és nagyon nehéz annak a felelősségét elviselnem, hogy emiatt az általam alkalmazott tértivevények esetleg csak kevéssé lesznek alkalmasak a postai feldolgozásra. Azt hiszem legközelebb a papírgyári gyártásnál is jelen leszek, és beszerezve a szükséges mérőműszert (gondolom az ára kifejezetten méltányos) magam fogom leellenőrizni a papírgyári munka eredményét.

Persze az elég furcsa, hogy egy olyan országban, ahol a környezet, a szabályok betartása, érvényesülése, az ügyek intézése, az emberi viszonyok olyan kaotikus állapotban vannak mint nálunk, négyzetméterenként másfél grammnyi papírtömeg-eltérés ilyen reagálásra késztesse a postát. A szolgáltatásainak minőségét, a kézbesítések pontosságát, gyorsaságát, a tisztviselők udvariasságát, a sorbanállások időtartamát pedig mindannyian ismerjük.

Ceterum censeo: Őrzők vigyázzatok a gyártatásra!

F. T.

BÍRÓI SZEMMEL

A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása

1. Kiskorúság idején megkezdett tanulmányok

A peres felek házasságát a bíróság 1985-ben felbontotta, 1981-ben született leánygyermeküket a jelen per alperesénél helyezte el és a felperest a mindenkori jövedelme 20%-át kitevő, legalább havi 1050 forint gyermektartásdíj megfizetésében marasztalta.

A gyermek az általános iskola 8. osztályának elvégzése után egy évig szakközépiskolába járt, ahol megbukott. Jelenleg tanulmányait a gimnázium esti tagozatán folytatja, itt kielégítő eredményeket ér el.

A felperes munkaviszonyban elért havi nettó keresete 66 000 forint körüli összeg, saját tulajdonú öröklakásában egyedül él, más személy eltartására nem köteles. Az alperes vállalkozói tevékenységével 1997-ben elért, az adóhatóság által igazolt éves jövedelme 31 650 forint volt, melyből a csatolt igazolások szerint a kétszobás lakás rezsiköltségét sem tudta kifizetni, megélhetéséhez a szülei járulnak hozzá.

A felperes keresetében arra hivatkozott, hogy a nagykorúságát betöltött gyermek a tanulás mellett semmit nem tesz annak érdekében, hogy önmagát ellássa, az esti tagozaton végzett tanulmányok mellett pedig elvárható lenne tőle, hogy saját létfenntartását biztosítsa.

Az elsőfokú bíróság a felperes keresetének helyt adott, tartási kötelezettségét 1991. február 1-jétől megszüntette, lényegében a keresetben foglalt érvelés alapján.

A másodfokú bíróság a felperes gyermektartásdíj megszüntetése iránt előterjesztett keresetét elutasította és kötelezte a felperest, hogy 1999. február 1-jétől fizessen meg az alperesnek a gyermek tartására havi 3000 forint határozott összegű gyermektartásdíjat. Indokolása szerint a gyermek a jelenlegi esti tagozaton folytatott iskolai tanulmányait még kiskorúsága idején kezdte meg. A heti háromszori, délutáni órákban jelentkező iskolai elfoglaltsága csak olyan munkakör betöltését tenné lehetővé számára, ami napi 4 órás elfoglaltsággal jár, de az így elérhető jövedelme sem biztosítaná a létfenntartását, így kiegészítő tartásdíjra való jogosultsága fennáll. A felperes teljesítőképessége lehetővé teszi számára, hogy a gyermek szükséges tanulmányai folytatásának az időszakára megállapított csekély összeggel hozzájáruljon a nagykorú gyermeke tartásához.

A jogerős ítélet ellen a felperes élt felülvizsgálati kérelemmel, melyben arra hivatkozott, hogy a gyermek jobb tanulmányi eredményt is elérhetne, de tanulás helyett az édesanyja jövedelemszerző tevékenységében segít, illetve a felperes által kifogásolhatóan sokat szórakozik, így a felperes részéről fizetendő havi 3000 forint nem tölti be a tartásdíj felhasználásának jogszabályi célját.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találta. Álláspontját a következőkkel indokolta.

A Csjt. 60. §-ának (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy tartásra a munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmá-

nyai folytatása érdekében rászorul. Sem az idézett jogszabály, sem a nagykorú gyermek tartásáról szóló XXIX. sz. Polgári Elvi Döntés nem tartalmaz olyan feltételt, mely szerint a nagykorú gyermek csak a nappali tagozaton folytatott tanulmányai esetén válna jogosulttá a tartásdíjra. A perbeli esetben a gyermek a gimnázium esti tagozatán végzett, érettségit nyújtó tanulmányait még kiskorúsága idején elkezdte, az pedig, hogy az iskolába gyenge eredményeket ér el, továbbá az édesanyjának időnként segítséget nyújt, a tartásra való jogát nem érinti. A felperes a perben a gyermek életvitelével kapcsolatos negatív állításait, melyekre lényegében a keresetét is alapította, hitelt érdemlően nem bizonyította. Ilyen körülmények között a gyermek rászorultsága mellett sem érdemtelensége, sem pedig a tanulmányok végzésére való alkalmatlansága nem állapítható meg, így a tartásdíj megszüntetése nem indokolt.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 20. 187/2000. szám).*

2. A tanulmányok „folyamatossága"

A bíróság az 1994-ben meghozott ítéletével az alperesnek a felperessel közös 1974-ben született Cs. nevű gyermekével szemben fennálló gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét 1994. szeptember 1. napjától megszüntette.

A felperes az 1998 júliusában benyújtott keresetében kérte, hogy a bíróság 1994. szeptember 1-jétől visszamenőleg állapítsa meg az alperes gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét, mert a gyermek 1996 szeptemberétől a Pannon Agrártudományi Egyetem nappali tagozatos hallgatója, így nagykorúsága ellenére a tartásra rászorul. Hivatkozott arra is, hogy a gyermek gerincbetegséggel és egy vesével született, emiatt fizikai munka végzésére nem képes. Orvosi igazolást csatolt a gyermek gerincbetegségéről és egyveséjűségéről, azt azonban nem bizonyította, hogy ezen a rendellenességek a gyermeknek tanulásra kiható teljesítőképességét csökkentik.

Az alperes ellenkérelme a kereset elutasítására irányult, azzal védekezett, hogy fia már betöltötte a 25. életévét, tanulmányai a saját hibájából húzódtak el, így az alperes az önkéntes támogatásokon felül gyermektartásdíj fizetésére nem kötelezhető.

A bíróság jogerős ítéletével a felperes keresetét elutasította.

Az irányadó tényállás szerint a gyermek évismétlések után 1995-ben a gimnázium levelező tagozatán szerzett érettségi bizonyítványt, majd a Veszprémi Vegyipari Egyetemre vették fel, ahonnan az első félév után elbocsátották. Ezt követően 1996 szeptemberében kezdte meg felsőfokú tanulmányait az egyetemen, ahova jelenleg is jár. Az alperes a gyermek tartásához havi 5–10 000 forinttal önként hozzájárul, az egyetem pedig különböző jogcímeken a gyermeket havi 11 400 forint pénzbeni támogatásban részesíti.

A jogerős ítélet indokolása szerint a Csjt. 60. §-ának (2) bekezdése értelmében tartásra a munkaképes leszármazó akkor jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul. A jelen esetben azonban a tanulmányok ilyen mértékű elhúzódása a gyermeknek felróható, mivel korábban rossz tanulmányi eredményei miatt váltogatta az iskoláit, évismétlésre kényszerült, ennek a magatartásának a következményeit pedig már nem háríthatja a szüleire, tehát a törvény alapján tartásdíjra nem jogosult.

A jogerős ítélet ellen a felperes élt felülvizsgálati kérelemmel, melyben annak megváltoztatását és 1997 októbertől havi 30 000 forint határozott összegű gyermektartásdíj megállapítását kérte. Arra hivatkozott, hogy a gyermek folyamatosan tanult, a tanulmányai elhúzódása objektív okokra vezethető vissza, ezért a jogerős ítélet törvénysértő.

A felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság az alábbi indokok alapján találta megalapozatlannak.

A tanulmányait folytató nagykorú gyermek tartási igényeinek elbírálásakor irányadó XXIX. sz. Polgári Elvi Döntés értelmében a szükséges tanulmányok folytatása szempontjából a tanulmányok folyamatos végzésének van jelentősége. A bíróság helyes álláspontra jutott, amikor a folyamatosság hiányának tekintette az iskolaváltoztatásokat, évismétléseket, és ezt a gyermek terhére vette figyelembe úgy, hogy a tartásra való jogosultságát nem állapította meg. Az ítélkezési gyakorlatban kialakult elvek szerint a szülő tartási kötelezettsége nem korlátlan ideig áll fenn. Az alperes a gyermek tanúvallomása szerint a továbbtanuláshoz önként és rendszeresen hozzájárul, a gyermek korára és a tanulmányok elhúzódásának okára figyelemmel azonban erre a hozzájárulásra törvényi rendelkezés folytán már nem köteles.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 20. 474/2000. szám).*

3. A nagykorú gyermek érdemtelensége

A peres felek 1978-ban kötöttek házasságot, a felperes magyar–görög, az alperes görög állampolgár. A házasságkötést követően a felperes az alperessel Görögországban élt házassági életközösségben. Házasságukból 1979-ben Sz., 1984-ben M. utónevű gyermekeik születtek.

1998 júliusában a felperes a gyermekekkel rokonlátogatásra utazott Magyarországra. Elutazásuk előtt az alperessel közös bankszámláról mintegy 10 000 000 forintnak megfelelő drachmát vettek fel, ebből az Sz. nevű nagykorú gyermek a felperes tudtával mintegy 4 000 000 drachmát vett fel az Athéni Kereskedelmi Banknál vezetett betétszámláról. A felperes és a gyermekek magukkal hoztak egy számítógépet is, ami az alperes által vezetett gazdasági társaság tulajdona volt. A felperes Magyarországról tájékoztatta az alperest arról, hogy a gyermekekkel Magyarországon marad, és elválik, tartózkodási helyüket azonban nem közölte.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felek házasságát felbontotta, a kiskorú gyermeket a felperesnél helyezte el. Kötelezte az alperest, hogy 1998. július 1-jétől kezdődően fizessen meg a felperesnek a gyermekek tartására havi 25–25 000 forint összegű gyermektartásdíjat. A felperes ezt meghaladó keresetét és az alperes viszontkeresetét elutasította.

Az elsőfokú bíróság a tartásdíjra vonatkozó döntését a Csjt. 60. § (1)–(2) bekezdésére és a 69/C. § (3) bekezdésének b) pontjára alapította. Megállapította, hogy a Sz. utónevű gyermek az ELTE Természettudományi Karának első éves nappali tagozatos hallgatója, ösztöndíjban nem részesül. Az egyetemi tanulmányok szükséges tanulmányoknak minősülnek. Az alperes pedig az általa hivatkozott érdemtelenséget nem bizonyította. A pénzintézettől felvett pénzösszeggel összefüggésben a gyermek felelősségét bírósági határozat nem állapította meg, ezért az elsőfokú bíróság szerint megalapozatlan az alperes azon álláspontja, hogy a gyermek bűncselekményt követett el, a per kereteit pedig meghaladja annak vizsgálata, hogy a gyermeknek volt-e joga a pénz felvételére.

Az alperes teljesítőképességével kapcsolatban megállapította, hogy az alperes vegyészmérnökként dolgozott, 1998 szeptemberében munkaviszonyát közös megegyezéssel megszüntette, majd 1999. szeptember 25-ig munkanélküli segélyben részesült. Mun-

kanélküli segélyre való jogosultsága lejártától nem helyezkedett el, idős, gondozásra szoruló édesanyjával annak nyugdíjából él, vele közös háztartásban. Az alperesnek ez a jövedelemcsökkenése azonban személyes elhatározásának következménye, amely gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét nem zárja ki, mert a gyermekek tartása minden más tartásra jogosultat megelőz.

A bíróság a tartásdíj hátralékot 22 hónapra állapította meg, annak a Magyarországra áthozott pénzösszegbe való beszámítására – a felperes hozzájárulásának hiányában – a Ptk. 296. §-ában foglaltak szerint nem látott lehetőséget. Arra utalt, hogy a házastársi vagyonközösség megosztására tartozik az, hogy a felperes birtokába került készpénzt miként kell elszámolni.

Az alperes fellebbezése alapján eljárt másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett részét helybenhagyta.

A másodfokú bíróság kiegészítette a tényállást azzal, hogy az elsőfokú ítélet óta az alperes egyik gyermekkel sem találkozott, a nagykorú gyermek vele a kapcsolatot nem kereste. Az alperes az életközösség megszűnése után a kisebb gyermeket mobiltelefonon fel tudta hívni, de később ez a lehetőség is megszűnt.

A nagykorú gyermek tartásdíjával kapcsolatban a másodfokú bíróság megállapította, hogy a perben nem nyert bizonyítást, hogy az alperes felróható magatartása okozta volna a gyermek elzárkózását, de az érdemtelenséget nem látta megállapíthatónak. Ezt azzal indokolta, hogy az elköltözéskor a gyermek alig múlt 18 éves, korábban folyamatosan a felperes nevelte, ezért a felperes befolyása nem hagyható figyelmen kívül. A pénz elhozatala mint a tartásra való érdemtelenséget megalapozó körülmény ezért a gyermek terhére nem róható.

A hátralékos gyermektartásdíjjal kapcsolatban a másodfokú bíróság azzal érvelt, hogy a felperes a házastársi közös vagyonból vett magához egy részt, amikor az alperessel közös bankszámlájáról pénzt vett fel, azt nem köteles gyermektartásdíj céljára felhasználni. A közös vagyon jogosultja a házasfél, míg a tartásdíjé a gyermek és csupán igénylője és kezelője az őt gondozó szülő. Az alperes a szülői jogából eredő tartási kötelezettségét nem háríthatja át azzal, hogy a felperes a nála lévő közös vagyon felhasználásával a gyermekek eltartására képes.

A jogerős ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, egyebek mellett a nagykorú gyermek utáni tartásdíjra vonatkozó kereset elutasítása és a gyermektartásdíj-hátralék megállapításának mellőzése iránt.

A Legfelsőbb Bíróság a nagykorú gyermek utáni tartásdíjfizetési kötelezettségre vonatkozó ítéleti rendelkezést megalapozatlannak találta. Álláspontját a következőkkel indokolta.

Az alperes a perben arra hivatkozott, hogy a gyermek azért nem jogosult tartásdíjra, mert tartásra a bankszámláról okirat-hamisítással felvett és Magyarországra hozott pénzösszeg „eltulajdonítása" miatt érdemtelenné vált.

A Csjt. 60. §-ának (2) és (3) bekezdése szerint tartásra munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul. Nem jogosult tartásra a nagykorú, ha magatartása miatt arra érdemtelenné vált. A Legfelsőbb Bíróság XXIX. sz. Polgári Elvi Döntésének b) pontja szerint nem köteles a szülő tartani a szükséges tanulmányait folytató munkaképes gyermeket akkor, ha a gyermek a tartásra kötelezettel szemben olyan súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít, amelyre tekintettel a társadalmi felfogás szerint a tartásra nem méltó (érdemtelenség).

A családi kapcsolatból eredő jogok és kötelezettségek vonatkozásában – így a tartás jogát és kötelezettségét illetően is – különös jelentőségük van az erkölcsi követelményeknek. Erre tekintettel rendelkezik a Csjt. 60. § (3) bekezdése az érdemtelenségről, azt azonban közelebbről nem határozza meg, hogy az érdemtelenséget milyen körülmények alapozzák meg. Az ítélkezési gyakorlat szerint az általánosan elfogadott erkölcsi normákat és szokásokat sértő mindazon cselekmények ide sorolhatók, amelyek a társadalmi közmegítélés szerint súlyosan felróhatóak, a jog erkölcsi tartalmából következően az erkölcsi normákkal ellentétesek, azzal ütköznek.

A perben annak eldöntésére volt szükség, hogy a nagykorú gyermek a pénz magához vételével tanúsított-e az alperessel szemben olyan súlyosan kifogásolható magatartást, amely miatt a tartásra érdemtelenné vált. Ennek megítéléséhez az adott esetben döntő tényező volt, hogy a cselekmény elkövetésekor a gyermek ítélőképessége birtokában volt, mert az egyébként büntetőjogilag is értékelhető magatartás csak az esetben róható a terhére. A jelen ügyben az a körülmény, hogy az alperes a gyermek ellen büntető feljelentést nem tett, és büntetőeljárás sem indult, a gyermek javára nem vehető figyelembe és nem releváns az sem, hogy az anya befolyására cselekedett, mert nagykorúságát elérte, teljes belátási képességgel rendelkezett. Cselekményének súlyát így fel kell ismernie, ezért épp erkölcsi tulajdonságainak hiánya, vagy annak korlátozottsága előnyére nem szolgálhat.

Az eddigi peradatok szerint nem vitásan a bankból a pénzösszeget az apja tudtán kívül a nagykorú gyermek vette fel. E magatartás mikénti megítéléséhez szükséges tényállás azonban nincs kellően feltárva. Nem állapítható meg, hogy a számla kinek a nevére szólt, azon kinek a tulajdona, illetve kinek a javára szolgáló pénz nyert elhelyezést. Nem tisztázódott, hogy a szülők, illetve az alperes milyen megállapodása folytán nyílt lehetősége a gyermeknek arra, hogy a családi vagyon számottevő részéről úgy rendelkezzen, hogy azt az alperestől elvonja, lényegében a sajátjaként birtokba vegye. E körben a felek és a gyermek meghallgatásával, esetleg okirat beszerzésével a bizonyítás kisebb terjedelmű kiegészítése szükséges, és ennek eredményeként kell a gyermek magatartását értékelni abból a szempontból, hogy az olyan súlyosan felróhatónak minősülte, amely miatt az alperessel szemben tanúsított e magatartása őt a tartásra méltóvá nem teszi.

Ezért a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítélet ezen rendelkezését hatályon kívül helyezte és az ügyben eljárt elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította *(Legf. Bír. Pfv. II. 20. 795/2001. szám).*

Az irányadó jog

Csjt. 60. § (2) Tartásra a munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul.

(3) Nem jogosult tartásra a nagykorú, ha magatartása miatt arra érdemtelenné vált.

A Legfelsőbb Bíróság XXIX. sz. Polgári Elvi Döntése a tanulmányait folytató nagykorú gyermek tartásáról.

Az 1952. évi IV. törvény (Csjt.) 60. §-ának (2) bekezdésében említett szükséges tanulmányok körébe tartozik az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges tanfolyamok, valamint a főiskolai és egyetemi tanulmányok végzése is.

A szükséges tanulmányok folytatása szempontjából a tanulmányok folyamatos végzésének van jelentősége; nem érinti a tanulmányok folyamatosságát az indokolt megszakítás.

Nem köteles a szülő tartani a szükséges tanulmányait folytató munkaképes nagykorú gyermeket akkor, ha

a) a gyermek továbbtanulásra alkalmatlan;

b) a gyermek a tartásra kötelezettel vagy vele együttélő közeli hozzátartozójával szemben olyan súlyosan kifogásolhatón magatartást tanúsít, amelyre tekintettel a társadalmi felfogás szerint a tartásra nem méltó (érdemtelenség);

c) ezáltal a szülő saját szükséges tartását vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyeztetné.

A munkaképes nagykorú gyermek részére a szükséges tanulmányai folytatásának idejére járó tartásdíj összegének megállapításánál, a gyermek indokolt szükségleteit és a kötelezett teherbíró képességét kell alapul venni.

K. A.

AJÁNLÓ

Az Alkotmánybíróság 10/2003. (IV. 3.) AB határozata.
(MK 2003/33. szám)

Az Alkotmánybíróság 13/2003. (IV. 9.) AB határozata (a közfelügyelők feltartóztatási jogával kapcsolatos szabályozásra vonatkozóan)
(MK 2003/5.)

A jogi szakvizsgáról szóló 5/1991. (IV. 4.) IM rendelet módosításáról szóló 7/2003. (IV. 11.) IM rendelet
(MK 2003/36. Hat.: 2003. április 19.)

2003. évi XX. törvény A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény, valamint az ezzel összefüggő törvények jogharmonizációs célú módosításáról
(MK 2003/38.)

2003. évi XXI. törvény az európai üzemi tanács létrehozásáról, illetve a munkavállalók tájékoztatását és a velük való konzultációt szolgáló eljárás kialakításáról.
(MK 2003/38.)

A földhivatalokról szóló 62/1999. (VII. 21.) FVM rendelet módosításáról szóló 39/2003. (IV. 16.) FVM rendelet
(MK 2003/38.)

2003. évi XXIV. törvény a közpénzek felhasználásával, a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóbbá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról
(MK 2003/41.)

Az Alkotmánybíróság 22/2003. (IV. 28.) AB határozata (a kegyes halál kérdéskörre vonatkozóan)
(MK 2003/43.)

B. Sz.

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Röviden a munkaügyi ellenőrzésről

2003. április 14-én a Fórum Média Kiadó Kft. szervezésében szakmai előadáson vettem részt. Az előadás címe sokat sejtető volt, amely így szólt: „Mit tegyünk, ha jön a munkaügyi ellenőr". Az előadás a munkaügyi ellenőrzések során felmerülő kritikus pontokat érintette és a szabályszerű működés főbb feltételeit mutatta be.

Két munkajogász segített a téma jobb megértésében, bár mindjárt az elején közölték, hogy „ember legyen a talpán", aki munkaügyi szabályozás valamennyi területével tisztában van, ugyanis az ellenőrzések során több kapcsolódó jogszabály törvényi alkalmazását kell a gyakorlatban felhasználni; így például a Munkaügyi ellenőrzésről szóló 1996. évi 75. törvényt, a 1992. évi többször módosított Munka Törvénykönyvét, 2000. évi 60. tv. a Foglalkoztatásról, az 1992. évi 23. tv. a Köztisztviselőkről, az 1992. évi 33. tv. Közalkalmazottakról stb.

A Munka Törvénykönyvének a további változtatását az európai jogharmonizáció teszi szükségessé és a törvénynek sokkal nagyobb szociális dimenziója lesz, mint a korábbiakban volt.

A munkaügyi ellenőrzések kiinduló fonalát az adja, hogy a munkáltató és a munkavállaló között a jog érvényesülését az államnak kell ellátnia és ellenőriznie. Ebből az aspektusból kiindulva nőtt meg és nő meg a munkaügyi ellenőrzésnek a szerepe. A munkaügyi ellenőrzés célja a munkáltatói szervezetek tevékenységéhez kötődő ellenőrzés.

A törvény szerint munkaügyi ellenőrzést az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség munkaügyi felügyelői látják el. Az ellenőrzések két irányból indulhatnak, egyrészt bejelentés alapján, melyet többnyire a munkavállalók tesznek abból a célból, hogy felhívják a figyelmet a munkáltató jogsértő magatartására, annak megszüntetésére, másrészt hivatalból; a felügyelőség döntése alapján.

A rendezvény előadói, mivel a téma annyira szerteágazó – és nyilván egynapos tanácskozáson e témát átjárni nem lehet – néhány feltételre, az ellenőrzés által vizsgált/vizsgálandó területre, eljárási szabályra hívták fel a figyelmet.

A munkaügyi ellenőrzés során az ellenőrök mindazokat a nyilvántartásokat megvizsgálhatják, melyek a munkavégzéssel, tevékenységgel, munkaviszonnyal kapcsolatosak.

Vizsgálható területek:

1. Munkaszerződés ellenőrzése

– A munkaszerződésnek a munkaviszonnyal kapcsolatban minden lényeges momentumra ki kell térnie (munkavégzés helye, ideje, jövedelmi lehetősége, munkaviszony módja stb.)

– Munkaköri leírás készítése nem kötelező, de ajánlott. Célszerű a munkaköri leírás során a dolgozó tarifabesorolását is meghatározni.
– Az ellenőrzés során a munkaszerződés alakszerűségét és tartalmát vizsgálhatják.
– A munkaszerződésben meg kell határozni a munkaköri feladatot/feladatokat.
– A munkaszerződés ne tartalmazzon olyan kitételt, hogy „a munkavállaló köteles mindazokat a feladatokat ellátni, amellyel őt a munkáltató megbízza, mivel megbízni a dolgozót csak a munkakörével kapcsolatos feladatokkal lehet".
– A munkaszerződést írásba kell foglalni.

2. Ellenőrzésre kerülhet a munkáltató bejelentési kötelezettségének alakulása

– A foglalkoztatott dolgozót a munkáltatónak az APEH, TB stb. felé be kell jelenteni és a bejelentését igazolnia kell.

3. Szabadság nyilvántartása

– A munkáltató köteles a munkavállalók szabadságát nyilvántartani. A szabadság a dolgozó számára a pihenéshez való jog, ezért a dolgozónak köteles a munkáltató az életkor és egyéb kedvezmények alapján járó szabadságnapokat kiadni. A szabadság nyilvántartásának konzisztensnek kell lennie a jelenléti ívvel.

4. A munkaügyi ellenőrzés kiterjedhet az iratkezelés rendszerére, az irattári rendre, a leltárellenőrzés módjára, annak bizonylatolására stb.

5. Hátrányos megkülönböztetés tilalma

A munkaügyi ellenőrzések során kiemelt jelentőséget kapott a szociális kompetencia, melyet szintén az EU jogharmonizációjaként építettek be a törvénybe. A törvény szerint tilos a mindenfajta megkülönböztetés: nemre, fajra, vallásra, másságra, korra stb. való tekintettel.

– Súlyos büntetésre számíthat az a munkáltató, aki álláshirdetésében életkori kikötést tesz.
– Az ellenőrök hangsúlyozottabban nézik, hogy a hasonló munkakört betöltöttek között nem lehet jelentős bérkülönbség.
– Szintén hátrányos megkülönböztetésnek számít, ha hasonló vagy azonos munkakört betöltő nő és férfi munkabére eltér egymástól, a nőknek és férfiaknak azonos elbírálás alá kell esniük.

6. Munkaidő

– A munkaidőre vonatkozó ellenőrzés a munkarend szabályainak a betartását jelenti.
– Minden munkáltatónak meg kell határozni saját munkarendjét.
– A munkarend a következők szerint alakulhat:
  • *Kötött munkaidő:* pl.: minden nap 8-tól 16-ig, az a fölötti munkaidő túlmunkának számít, melyért a munkáltatónak túlmunkadíjat kell fizetnie. (Abban az esetben, ha ez a jelenléti ívben regisztrálásra kerül, akkor az esetlegesen ki nem fizetett túlóra díjat később követelheti a munkavállaló.)
  • *Rugalmas munkaidő:* Ajánlott mindazokon a munkahelyeken ahol a napi munkavégzés időtartalma ingadozik és a munkáltató nem akar túlmunkadíjat fizetni. Ebben az esetben javasolt törzsmunkaidő meghatározása, pl.: 8-tól 14-ig köteles mindenki a munkahelyén jelen lenni és azt követően rugalmas munkaidőben dolgozik heti vagy havi időkeret betartása mellett.
  • *Kötetlen munkaidő:* Kötetlen munkaidőben nincs értelme munkaidő meghatározásnak, mert a teljesítmény mérése a végzett munka alapján történik.

7. Jelenléti ív

Jelenléti ívet köteles minden munkáltató vezetni.

A jelenléti ívnek a tényleges beérkezés és a munka befejezésének időpontját kell tartalmaznia.

– A jelenléti ívnek konzisztensnek kell lennie a munkavállaló részére kiírt szabadságnapjaival, valamint táppénznapjaival stb.
– Kötetlen munkaidőben dolgozónak jelenléti ívet nem szükségszerű vezetnie.

8. Munkahelyen való tartózkodás

A munkavállalónak munkavégzés céljából kell a munkahelyén tartózkodnia. A munkáltatónak figyelnie kell arra, ha a munkavállaló a munkaidőt jóval előbb megkezdődően vagy a lejárt munkaidőn jóval túlmenően (kivéve kötetlen munkaidő) munkahelyén tartózkodik. Gond és probléma ebből akkor szokott keletkezni, ha ezen idő alatt valamilyen baleset történik és a baleset költségeit és felelősségét a munkavállaló a munkáltatóra szeretné áthárítani.

9. Munkaidő

A foglalkoztatás javítása érdekében a részmunkaidőben történő foglalkoztatás kiemelt szerepet kapott, így azokon a munkahelyeken, ahol a dolgozók kezdeményezik és a munkáltatónak lehetősége van rá, ott támogatnia kell a részmunkaidős foglalkoztatást.

– A részmunkaidőben foglalkoztatottat, a teljes foglalkoztatottakkal megegyező szabadságnapok illetik meg, valamint megilletik az egyéb juttatások időarányos részei.

10. Minden munkáltatónak a bérek kifizetéséről a következő hónap 5-ig gondoskodnia kell – késedelmes bérfizetés esetén a munkavállaló követelheti a kieső napokra jutó kamat összegét.

11. A munkáltatónak biztosítani kell és lehetővé kell tennie szakszervezet szervezését, munkavállaló szakszervezetbe való tömörülését és a szakszervezetek érdekérvényesítésének nagyobb teret kell adni.

12. Az ellenőrzés során nagy hangsúlyt fektetnek a vállalkozási szerződésre, ugyanis legtöbb vállalkozási szerződés a munkaszerződés helyébe lép, célja a különböző, élő munkához kapcsolódó adók és járulékok kifizetésének megkerülése, illetve a munkavállalóra történő áthárítása. Amennyiben a dolgozó nem munkaszerződés, hanem vállalkozási szerződésben végzi munkáját, abban az esetben ügyelni kell arra, hogy a vállalkozási szerződés ne „munkaviszony ízűnek tűnjön".

Az ellenőrzés során javasolt magatartási szabályok:

– Az ellenőr bárkitől kérhet információt, arra hivatkozni nem lehet, hogy „ez nem az ő dolga, hanem a munkahelyi vezetőjéé" (természetesen csak az adott dolgozó munkájával kapcsolatban kérhető információ).
– Az ellenőr minden munkavégzéssel kapcsolatos nyilvántartásba betekinthet. Amennyiben bizonylatot akar elvinni, arról másolatot kell készíteni és az eredeti dokumentumon rögzíteni kell, hogy azokat a munkaügyi ellenőr magához vette. Ha nem tu-

dunk iratot lefénymásolni, akkor 3 napra az iratot, dokumentumot az ellenőr magához vehet. Javasolt minden oldalnak a beszámozása.
- A munkaügyi ellenőrzés eredményéről jegyzőkönyv készül. Amennyiben a jegyzőkönyvben leírtakkal nem értünk egyet, akkor azt a jegyzőkönyv végén záradékolni kell. A záradék lehetőséget ad arra, hogy jogi szakember segítségét igénybe véve, egyéb bizonylatainkat későbbiekben bemutatva stb., jogorvoslattal éljünk.
- A munkaügyi ellenőr semmit nem foglalhat le. Nem vihet el semmilyen tárgyat, eszközt, arról csak fotót készíthet.
- Az ellenőrzés során csak azokra a kérdésekre válaszoljunk, amit az ellenőr kérdez. Ne nyújtsuk neki terítéken a nyilvántartásunkat. Kérdezzük meg tőle, hogy konkrétan mire kíváncsi és mindig csak azt a bizonylatot adjuk, azt a nyilvántartás mutassuk, amire a kérdése irányul.

A munkaügyi bírság mértéke már jelenleg is nem kis összeg, mely a következő évben az EU-ba történő belépés kapcsán még jelentősebb módon fog növekedni.

A munkaügyi ellenőrzés során a befolyt bírság 60%-a a munkaerő-piaci alapba kerül, melyet foglalkoztatási, munkaerőfejlesztési pályázatok címén az alap visszajuttat a gazdaságba. (Ahhoz, hogy az alap működjön bírságra van szükség – ezzel az anomáliával a Legfelsőbb Bíróság is foglalkozik.)

Az ellenőrzés tehát minden a munkával, munkaviszonnyal összefüggő nyilvántartásra kiterjedhet. Az ellenőr minden értesítés nélkül megérkezhet, és köteles a munkáltató az ellenőrzés feltételeit és az ellenőr munkájának végzéséhez megfelelő körülményeket biztosítani.

Mivel az ellenőrzés nagyon sok területre terjed ki, természetesen csak a fő ellenőrzési irányokat tudtam vázlatszerűen összeszedni, amely segíthet abban, hogy a munkáltatónál kirívó szabálysértések – melyeknek egészen magas pénzügyi bírságvonzata van – ne történjenek meg. A szabályozás nem titkolt célja a munkavállalói érdekek hatékonyabb előtérbe helyezése. Hangsúlyozottan és kiemelten fontossá vált a fentiekben részletezett mindennemű diszkrimináció megszüntetése.

A munkajogászok véleménye szerint a munkavállalók nagy része nincs tisztában saját jogaival és lehetőségeivel. Úgy látják, hogy a jövőben a munkavállalók a jogszabályok be nem tartása miatt esetlegesen precedens értékű pereket és bírságokat zúdíthatnak a munkáltatókra. Ezek kivédésére kellene ezen jogszabályokra kiemelt módon figyelni.

Dr. Csillagné Jónás Judit
MOKK irodaigazgató

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. április 29. napjával *Gőbelné dr. Nádori Erzsébetet*, Dr. Tóth Ildikó Budapest V. kerület 3. számú közjegyző helyettesét a névjegyzékébe bejegyezte.

A Miskolci Közjegyzői Kamara 2003. április 24. napjával *Vargáné dr. Szecskó Irént*, Dr. Nyilas Margit Gyöngyös 2. számú közjegyző helyetteseként a névjegyzékébe bejegyezte.

A Győri Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Meszlényi Andrást*, Dr. Kádár Györgyi mononmagyaróvári közjegyző helyettesét 2003. április 12. napján a névjegyzékébe bejegyezte.

A Szegedi Közjegyzői Kamara *Kasnyikné Dr. Fodor Gyöngyi* közjegyzőhelyettest, Dr. Sándor József békéscsabai közjegyző helyettesét, 2003. április 4-én a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. április 29. napjától az alábbi közjegyzőjelölteket jegyezte be névjegyzékébe:

Dr. Badáné dr. Spániel Nóra Editet, Pintérné dr. Kovács Ida Budapest, XVII. kerület 2. számú közjegyző jelöltjeként,

Dr. Papp Zsuzsannát, Dr. Kliment Attila Géza Budapest IX. kerület 2. számú közjegyző jelöltjeként,

Dr. Kiss Lillát, Dr. Karagits Anna Budapest XII. kerület 2. számú közjegyző jelöltjeként,

Dr. Erdős Hajnalkát, Dr. Fodor Mária XXII. kerület 2. számú közjegyző jelöltjeként,

Dr. Juhász Juditot, Dr. Halasi Lívia Budapest X. kerület 1. számú közjegyző jelöltjeként és

Dr. Horányi Dóra Konstantinát, Dr. Parti Tamás Budapest XII. kerület 4. számú közjegyző jelöltjeként.

A Pécsi Közjegyzői Kamara *Dr. Bálint Szabolcs Péter* közjegyzőjelöltet, Dr. Tormáné dr. Riba Ibolya paksi közjegyző jelöltjeként, 2003. április 12-én a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőhelyettes átjegyzése

A Budapesti Közjegyzői Kamara *Dr. Lipokatity Erika* közjegyzőhelyettest, (Dr. Juhász Ildikó ráckevei közjegyző helyettesét) 2003. április 22. napjával átjegyezte Dr. Walkshőfer Katalin Budapest VI. kerület 2. számú közjegyzőhöz.

Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése

Dr. Tucsekné dr. Horváth Antónia közjegyzőjelölt tevékenysége Dr. Vad Lídia miskolci 4. székhelyű közjegyzőnél 2003. április 15. napjával megszűnt, a névjegyzékből törlésre került.

Cím- és telefonszám-változások

Zsámbokiné dr. Frei Judit veszprémi közjegyző irodája elköltözött, az új cím: *8200 Veszprém, Ádám Iván u. 6.* A telefonszámok változatlanok maradtak.

Dr. Preku Lajos fehérgyarmati közjegyző telefon- és faxszámai megváltoztak Az új telefonszám: *44/510-276, 44/510-277.* Az új faxszám: *44/510-277.*

Dr. Antal Enikő tamási székhelyű közjegyző irodájának új címe: *7090 Tamási, Fő u. 13.*

Dr. Róka Károlyné székesfehérvári közjegyző irodájának új címe: *8000 Székesfehérvár, Jókai u. 4.*

Pataki Györgyné dr. Pataki Márta szarvasi közjegyző irodájának új címe: *5540 Szarvas, Kossuth u. 21/A.*

Dr. Bánfi Mihály fonyódi közjegyző 85/360-918-as faxszáma megszűnt, helyette az új faxszám: *85/560-284.* A többi telefonszáma változatlan.

Dr. Tokárné dr. Papp Ágnes Hajdúböszörmény 2. számú székhelyre kinevezett közjegyző új telefonszámai: *52/561-838, 52/561-839.*

Miscellanea

Az Igazságügy-miniszter Úr 2003. május 1. napjától *Dr. Vad Lídia* Miskolc 4. székhelyű közjegyzőt a Debrecen 1. számú székhelyre, és *Dr. Asztalos Péter* Debrecen 1. székhelyű közjegyzőt a Miskolc 4. számú székhelyre áthelyezte.

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

Új folyóirat!

Családi Jog

Főszerkesztő (szerkesztőbizottság elnöke): **Dr. Kőrös András** legfelsőbb bírósági tanácselnök

Az utóbbi években a családjog iránti szakmai érdeklődés jelentősen nőtt, amit a családjogi tárgyú kiadványok (könyvek, kommentárok) emelkedő száma és sikere is jelez. Ezzel szemben ma még nem létezik egy kifejezetten családjogi tárgyú szakfolyóirat. A HVG-ORAC Kiadó a 2003 tavaszán induló, s három havonta megjelenő folyóiratával ezt a hiányt kívánja pótolni, s ennek megfelelően az alábbi igényeknek próbál megfelelni:

- foglalkozni a jogászok és a családjogi ügyekben eljáró más szakemberek által felvetett gyakorlati kérdésekkel, segíteni azok megoldását,
- információt és tájékoztatást nyújtani az országos és a nemzetközi családjogi gyakorlatról,
- lehetővé tenni a jogalkalmazási kérdések magas szintű megvitatását,
- biztosítani a családjog jövőbeli fejlődését elősegítő, előremutató szakmai gondolatok közlését.

A jogi tárgykör nem korlátozódik a szűk értelemben vett családjogra, hanem a családdal foglalkozó, a családot, a gyermekek jogait érintő valamennyi jogterületre kiterjed (pl. a család alkotmányos védelmére, a polgári jogban a személyek jogára stb.), illetve olyan cikkeket, tanulmányokat közöl a folyóirat, amelyek a családjog „segédtudományainak" témáihoz tartozik (pl. származástani vizsgálatok, pszichológiai és pszichiátriai szakkérdések stb.).

A folyóirat az ismertetett tartalomnak megfelelően az Olvasók széles köréhez szeretne szólni; nemcsak a családjoggal foglalkozó jogászok (bírák, ügyészek, ügyvédek, közjegyzők, szakminisztériumok jogászai, egyetemi oktatók), hanem a család- és gyermekvédelemben dolgozó nem jogász munkatársak (gyámhatósági, rendőrségi alkalmazottak) érdeklődésére is számot tart.

A folyóirat előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 4000 Ft + áfa

Új kiadvány!

Magyar családjog
(2., hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Filó Erika**

A kiadvány célja, hogy a teljesség igényével dolgozza fel a családjog teljes anyagát, röviden taglalva a családjog elméleti alapvetését, bemutatva a családjog hatályos rendelkezéseit, a bírói és gyámügyi joggyakorlat alapvető útmutatásait. Az Olvasó tájékoztatást kap a családokat érintő nemzetközi szabályokról is, például a külföldiekkel kötött házasságról vagy a jogellenesen külföldre vitt gyermek visszahozatalának szabályairól.

A kötet második kiadása tartalmazza az első kiadás megjelenése óta bekövetkezett jogszabály-módosításokat is.

Ára: 4200 Ft + áfa

Új kiadvány!

EU-jog és jogharmonizáció

Szerző: **Dr. Kecskés László**

A kiadvány előzménye az EK-jog és jogharmonizáció című, 1995-ben egy másik kiadónál megjelent, több kiadást megélt kötete. A tudományos igényű elemzés középpontjában továbbra is az európai integráció jogának, jogi életének vizsgálata és a jogharmonizációs tevékenység elemzése áll, most nagyobb figyelmet kapnak viszont az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének és a közösségi jog konzisztenciájának kérdései. Az aktualizálás, a jelentős tematikai bővítés és a magyar vonatkozású fejlemények nagyobb hangsúlya miatt azonban lényegében egy új könyvet vehet kezébe az Olvasó.

Várható ára: 5600 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

BIRÓSÁGI HATÁROZATOK+ CD ÉS ONLINE

A szakmában csak „BH"-nak nevezett jogesetgyűjtemény – most már akár folyóirat, akár elektronikus kiadvány formájában – nem hiányozhat egyetlen gyakorló jogász asztaláról sem! A HVG-ORAC Kiadó egyedülálló és nagysikerű gyűjteményes kiadványát most megújult tartalommal bocsátja előfizetői rendelkezésére.

A Bírósági Határozatok+ kiadvány így tartalmazza:
- a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága három kollégiumának precedens értékű határozatai újabb, a BH folyóirat havi terjedelmének megfelelő mennyiségű kiegészítő válogatását hónapról hónapra, mely jogesetek másutt nem jelennek meg, azok csak ezen elektronikus folyóirat keretei között érhetők el;
- a megszokott és a jogalkalmazók számára elengedhetetlen Bírósági Határozatok című folyóirat aktuális és korábbi számainak tartalmát is 1992. január 1-jéig visszamenőleg;
- azon jogeseteket, melyek a Kiadó gondozásában megjelent döntvénytárakban kerültek publikálásra
- a Legfelsőbb Bíróság legfontosabb jogi iránymutatásait.

Így Ön mostantól havonta nem csupán két „BH-nyi" jogesetre támaszkodhat szakmai döntéseiben, hanem rendelkezésére áll majd az elmúlt több mint egy évtized valamennyi publikált legfelsőbb bírósági döntése is.
Ez az iránymutató munka olyan döntéseket tartalmaz, amelyek más kiadványban nem találhatók meg, így előfizetői számára egyedi értéket képvisel.

MIÉRT ÉRDEMESEBB AZ ONLINE ELŐFIZETÉST VÁLASZTANIA?

Az Online előfizetéssel Ön ugyanazt az adatbázist éri el interneten keresztül, amit a CD előfizetők egy korong formájában kapnak kézhez. Az Online szolgáltatás előnye azonban, hogy annak tartalma – a Kiadó szerkesztői által – folyamatosan frissül, Önnek nem kell megvárnia a következő lemez érkezését ahhoz, hogy elérje a legfrissebb, leghatályosabb anyagot. Nem Önnek kell továbbá a kiadványt saját gépén vagy belső hálózatán kézzel frissítenie, ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el Ön helyett.

ÉVES ELŐFIZETÉSI DÍJ

Bírósági Határozatok+ CD (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*
Bírósági Határozatok+ Online (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ CD**-t egy évre havi frissítéssel ..... számú hozzáféréssel ..... példányban.
Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ Online**-t egy évre ..... számú hozzáféréssel.

Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....
Pontos cím, irányítószámmal: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: .....
E-mail címe: .....
Aláírása: .....

Megrendeléseiket szíveskedjenek a Kiadó postacímére, e-mail címére vagy faxszámára elküldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Budapest, Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600
E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

7–8/2003. 7. évf., XLX. évf. 7–8. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A közép-európai közjegyzőkép: Az EU-belépés előtt álló vizsgált államok közjegyzőképe jogi összehasonlításban – Walter H. Rechberger / 3
A telekkönyv és az ingatlan-nyilvántartás, mint a jogi látszat, a formai legitimáció közvetítésének istrumentuma – Kurucz Mihály / 14

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
A személyhez fűződő jogok magánjogi védelmének áttekintése – Dr. Tattay Levente / 21

BÍRÓI SZEMMEL
Az orvosi műhiba – K. A. / 28

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 32

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI
Közlemény / 32
A Közjegyzőhelyettesek Egyesületének közleményei / 33
Kari Hírek / 33

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

ÚJDONSÁG! ÚJDONSÁG! ÚJDONSÁG!

EURÓPAI JOGI FÜZETEK

Jogszabály- és bírósági határozat gyűjtemény

NYOMTATOTT FORMÁBAN ELSŐKÉNT KERÜL KIADÁSRA A KÖZÖSSÉGI JOGNAK AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTÉRIUM KOORDINÁLÁSÁBAN KÉSZÜLT MAGYAR NYELVŰ FORDÍTÁSA.

AZ EURÓPAI JOGI FÜZETEK JOGTERÜLETENKÉNT TARTALMAZZÁK:

- **a vonatkozó közösségi jogszabályokat és**
- **az Európai Bíróság határozatait**

az Igazságügyi Minisztérium szakértői és a HVG-ORAC Kiadó szerzőinek válogatásában.

A FÜZETSOROZAT A KÖVETKEZŐ TÉMÁKBAN JELENIK MEG:

- **AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ ALAPSZERZŐDÉSEI**
- **GLOSSZÁRIUM (TERMINOLÓGIAI ADATBÁZIS)**
- **ÜGYVÉDEKRE VONATKOZÓ JOGANYAG**
- **MUNKAJOG, FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA**
- **ELEKTRONIKUS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK JOGA**
- **SZÁMVITEL**
- **TÁRSASÁGI JOG, CÉGJOG**
- **BEFEKTETÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN**
- **ADÓJOG**
- **KÖRNYEZETVÉDELMI JOG**
- **VERSENYJOG**

Az Európai Jogi Füzetek terjedelemtől függő, várható ára: 2200–3000 Ft + áfa/db

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A közép-európai közjegyzőkép

Az EU-belépés előtt álló vizsgált államok közjegyzőképe jogi összehasonlításban

I. Bevezetés

A következő áttekintésnek az a célja, hogy mind egymással, mind pedig az EU-tagország Ausztria közjegyzőképével összevetve és az Európai Unió Közjegyzői Konferenciája („*Conférence des Notariats de l'Union Européenne*" – *CNUE*) Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexét, valamint az Európa-jogi kívánalmakat figyelembe véve, bemutassa az EU-belépés előtt álló közép- és dél-európai államok közjegyzői hivatásképének kvintesszenciáját.

A jelen kötetben található országjelentések terjedelme és intenzitása különböző, az áttekintés készítéséhez részben olyan meglévő törvényszövegeket és egyéb jog- és ismeretforrásokat (mint pl. kamarák számítógépes jogforrásgyűjteményei vagy honlapjai) is igénybe vettek, amelyek e jelentésekben nincsenek explicit megnevezve.

Összességében a vizsgált leendő EU-tagállamok a közjegyzőség következő hivatásképét mutatják: A közép- és dél-európai államokban végbement „fordulat" után valamennyi vizsgált országban úgy döntöttek, hogy (újra) meghonosítják a közjegyzőség intézményét. A közjegyzőséget az összes ilyen államban a **latin típusú közjegyzőség** mintájára szabályozták, mégpedig „csak-közjegyzőség" formájában. A közjegyzőségek valamennyi vizsgált államban a Latin Közjegyzőség Nemzetközi Uniójának („*Union Internationale du Notariat Latin*" – *UINL*) tagjai. **Csehország, Lengyelország, Magyarország** és **Szlovénia** közjegyzőségei ezen túlmenően megfigyelőként máris részt vesznek a CNUE gyűlésein.

Ha meggondoljuk, hogy a közjegyzőség (újra)meghonosítása óta valamennyi érintett országban alig több mint egy évtized telt el, akkor mindenütt nagyon figyelemre méltónak kell neveznünk a máris elért színvonalat. Egyik vizsgált országban sem nagyon lehetett a korábbi hagyományokhoz kapcsolódni[1]. Abból a tényből azonban, hogy a szóban forgó jogrendekből évtizedekre eltűnt a latin típusú közjegyzőség, mégis jó néhány probléma adódott. Minden idevágó törvényt újra kellett alkotni, nem lehetett egyszerűen újra hatályba léptetni a „kommunizmus előtti" közjegyzői szabályzatokat.

A jogi keretek nagyjában és egészében valamennyi vizsgált országban meglehetősen hasonlónak látszanak. A részletekben azonban mutatkoznak bizonyos különbségek, különösen ami az állam (vagyis az adott igazságügyi minisztérium) és a kamarák szerepét illeti a különféle ügyekben (utánpótlás-képzés, kinevezés, fegyelmi jogkör). Különböző fejlettségi fokon áll a vizsgált államokban a korszerű informatika használata is a közjegyzőség területén. Úgy tűnik, hogy – természetszerűleg – a közokirat-készítés „klasszikus" területén a legkisebbek a különbségek. A bizalmi őrzési megbízások szabályozása és gyakorlati kezelése viszont a jelek szerint sehol sem áll a figyelem középpontjában.

Mivel Horvátország kivételével a vizsgálatba bevont összes ország előreláthatólag már 2004-ben az Európai Unió tagja lesz, ezzel a bővüléssel a latin típusú közjegyzőség jelentősége igen hamar még nagyobb lesz az EU-ban, mint amekkora már ma is. Ráadásul, amint példaként a közjegyző mint bírósági megbízott szerepén kimutatható, a közép-európai közjegyzőség némely sajátosságának az Európai Unióban még nagyobb lesz a jelentősége.

II. Szakmai és hivatásgyakorlási jog

A) A közjegyző helye a hivatali jelleg és a szabad foglalkozás között – elhatárolás a többi jogi szakmától

1. Szabad foglalkozás

A közjegyző valamennyi vizsgált országban kívül van az állami hatóságok szervezetén, önállóan és függetlenül gyakorolja hivatalát. E tekintetben semmiben sem különbözik az osztrák közjegyzőtől és a CNUE területén működő összes többi kollegájától.

2. Közhivatal

A közjegyzőséget valamennyi országban közhivatalként fogják fel: tevékenységének középpontjában **bizonyos közokiratok készítése** áll. Ehhez járul a legtöbb vizsgált leendő EU-tagországban az osztrák jogi hagyományokat követve berendezett bírósági megbízotti intézmény.

A közjegyzőség **„hivatali jellege"** különösen a közjegyző kinevezésére, az akadályoztatása, ill. távolléte esetén való helyettesítésére, a szolgáltatási kötelezettségre és az elfogultságra vonatkozó szabályokban mutatkozik meg, de példának okáért a minimálisan kötelező félfogadási időre vonatkozó rendelkezésekben is (így pl. a lengyel közjegyzői törvény legalább napi határás félfogadási időt ír elő; több országban külön szabályzatok vannak érvényben a közjegyző munkaidejére vonatkozólag).

Az osztrák közjegyzői törvény 1. §-ának (3) bek.-e kifejezetten kimondja: „Amennyiben a közjegyző jogszabályi rendelkezések alapján közjogi tevékenységeket gyakorol, az közhatalom gyakorlásaként történik". A CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexe a közjegyzőt mint közhivatal viselőjét határozza meg, akire állami hatalmat ruháztak, és a közjegyzőt a „szolgáltatási igényeknek

[1] Vö.: Zur Geltung, Rezeption und Austrahlung des österreichischen Notariatsrechts in Mittel- und Süd/Osteuropa (Az osztrák közjegyzőségi jog közép- és délkelet-európai érvényesüléséről, befogadásáról és kisugárzásáról (német nyelven). Naschwara, Österreichs Notariatsrecht in Mitte- und Osteuropa (2000).

megfelelő és működőképes igazságszolgáltatás elengedhetetlenül szükséges elemének" tekinti (1.1.).

Az európai intézmények szintjén ennek ellenére vita folyt arról, hogy olyan értelemben kapcsolódnak-e a közjegyzői tevékenységek a **közhatalom gyakorlásához**, ahogyan ezt az EK-Szerződés 45. cikkelye megkívánja azokban az esetekben, amelyek kivételt képeznek a telephely-létesítés szabadságának alapelve alól. Az ún. Marinho-jelentés[2] végül kifejezetten rögzítette, hogy az Európában működő latin típusú közjegyzőségek szervezete nem mond ellent a EK-Szerződés elveinek, hanem ellenkezőleg: a hiteles okiratok készítésére vonatkozó felségjog átruházása megfelel az EK-szerződés által is tiszteletben tartott nemzeti szuverenitásnak. Ehhez a jelentéshez csatlakozott mind az Európai Parlament, mind az Európai Bizottság[3]. Megjegyzendő, hogy eddig még nem született meg az Európai Törvényszék e kérdéskomplexumra vonatkozó döntése.

3. Közjegyzőség és más jogi szakmák

A közjegyzőség valamennyi vizsgált országban „csak-közjegyzőségként" van berendezve (ellentétben az „ügyvéd-közjegyzőséggel"). Közjegyzői társulások és más jogi szakmákkal közösen működtetett irodák sincsenek engedélyezve.

További összeférhetetlenségek is szabályozva vannak. A közjegyzőnek általában tilos bármilyen egyéb fizetett tevékenységet végeznie. Időközben szabályozott kivételek is vannak: **Horvátországban** a minisztérium engedélyezheti a melléktevékenységet; engedély nélkül végezhető tudományos, művészeti vagy előadói, valamint végrendelet-végrehajtói, csődgondnoki, kurátori vagy hasonló olyan tevékenység, amely valamely illetékes szerv döntésén alapul. **Lengyelországban** a tudomány, a kutatás és az oktatás területén végzett tevékenységhez nincs szükség engedélyre; **Szlovéniában** a közjegyzői kamara engedélyezheti melléktevékenység felvételét. A **szlovák** közjegyzői törvény szerint az összeférhetetlenség alól kivételt képez a közjegyző saját vagyonának és kiskorú gyermekei vagyonának a kezelése, a tudományos, publicisztikai, oktató, tolmács- és művészeti tevékenység. Kifejezetten meg van tiltva a közjegyzőnek, hogy szakértői tevékenységet végezzen olyan ügyekben, amelyekben bírósági megbízott. A **cseh** közjegyzői törvény a saját vagyon kezelését veszi ki az összeférhetetlenség hatálya alól, ezen kívül a tudományos, oktató, művészeti, publicisztikai, fordítói és szakértői tevékenységet. Az összeférhetetlenség **Magyarországon** is hasonló módon van szabályozva. Hivatali feladatai ellátásán kívül a közjegyző csak tudományos, művészeti, irodalmi, oktató, műszaki alkotó tevékenységet vagy sporttevékenységet végezhet.

Ausztriában a közjegyzőséggel összeegyeztethetetlen minden fizetett állami hivatal a tanárit kivéve; emellett tilos minden olyan üzleti tevékenység, amely mint olyan, illetve amelynek folyamatos végzése nem egyeztethető össze a kar becsületével és méltóságával, vagy amely megrendíthetné a pártatlanságába és a tőle származó okiratok hitelességébe vetett bizalmat.

4. Társulások

Egyik vizsgált ország sem engedélyezi a közjegyzők más jogi szakmák képviselőivel való társulását. Ezzel szemben a legtöbb országban vannak szabályok több közjegyző társulására nézve. Kivétel **Szlovénia**, ahol a közjegyzői törvény nem engedélyezi közjegyzők társulását, és ezért társas közjegyzői irodák sincsenek.

Horvátországban a kamara állásfoglalását követően a minisztérium engedélyére van szükség két vagy több közjegyző társulásához; **Magyarországon** a területi kamara elnöke adhat engedélyt a társuláshoz.

Alapelv, hogy a közös iroda létesítése nem befolyásolhatja az önálló hivatalgyakorlást, azaz minden egyes közjegyző továbbra is a saját nevében készít okiratokat, és egyedül felel az általa okiratba foglalt ügyletekért.

A **cseh** közjegyzői törvény mindenesetre előírja, hogy a társult közjegyzők kölcsönösen helyettesíthetik egymást közjegyzői tevékenységükben. Helyettesítés esetén a partner a helyettesített közjegyző nevében jár el; az ő nevében ír alá, és hozzáfűzi a helyettesített közjegyző nevét, de saját hivatali pecsétjét használja. Ezzel analóg szabályozás van érvényben **Szlovákiában** is.

Közjegyzői társulás az **osztrák** jog szerint is létezik, nem engedi meg viszont a törvény a más foglalkozású személyekkel való társulást. A CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexe említi ugyan a társközjegyzőket („Sozien" – 1.2.3.), de adós marad a vonatkozó rendelkezésekkel.

B) A közjegyzőségig vezető út

1. Tanulmányok

A **(belföldi) jogtudományi egyetemi végzettség**[4] a felmérésbe bevont összes országban alapfeltétel a közjegyzői kinevezéshez.

Az egyetemi végzettség, mint feltétel megfelel a CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexének (1.1.).

2. Gyakorlat

A jogi tanulmányok befejezése után mindenütt többéves gyakorlati képzésben kell részt venni.

A gyakorlati képzésnek minden vizsgált országban – terminológiailag is – különböző stádiumait különböztetik meg:

Horvátországban egyrészt közjegyzőjelöltek (*javnobilježnički vježbenici*, szó szerint tulajdonképpen „közjegyzőtanonc", ill. „közjegyzőgyakornok") vannak, másrészt közjegyzőségi ülnökök (közjegyző-várományosok) (*javnobilježnički prisjednici*) – ehhez már túl kell lenni a jogi államvizsgán és a közjegyzői vizsgán. A közjegyzői kinevezéshez jogi területen szerzett ötéves szakmai tapasztalatot kell igazolniuk.

Lengyelországban is megkülönböztetnek közjegyzőjelölteket (*aplikanci notarialni*) és közjegyző-várományosokat (*asesorzy notarialni*). A várományosság (közjegyzőjelöltként) két év és hat hónapig tart, és vizsgával fejeződik be. A vizsga letétele után nevez-

[2] Az Európai Parlament Jogi és Polgárjogi Bizottsága: az 1993. XII. 9-i jelentés a közjegyzői kar helyzetéről és szervezetéről a közösség tizenkét tagállamában – német nyelven: 1993 Straßburg, A3-0422/93. sz. dokumentum („Marinho-jelentés")

[3] Vö. ennek részleteire vonatkozólag Stelzer, Die Systematisierung von Notarstellen aus verfassungsrechtlicher und europarechtlicher Perspektive (A közjegyzői állások rendszerezése alkotmányjogi és európa-jogi szemszögből – német nyelven (2001) 33. és köv. oldalak.

[4] Feltételezhető, hogy ennek a követelménynek eleget tesz egy honosított felsőfokú végzettség is; Horvátország, Lengyelország, Szlovákia és Szlovénia közjegyzői törvényei kifejezetten így rendelkeznek.

CSALÁDI JOG

hvgorac

CSALÁDI JOG

FOLYÓIRAT

Főszerkesztő (szerkesztőbizottság elnöke): Dr. Kőrös András legfelsőbb bírósági tanácselnök

Az utóbbi években a családjog iránti szakmai érdeklődés jelentősen nőtt, amit a családjogi tárgyú kiadványok (könyvek, kommentárok) emelkedő száma és sikere is jelez. Ezzel szemben ma még nem létezik egy kifejezetten családjogi tárgyú szakfolyóirat. A HVG-ORAC Kiadó a 2003. tavaszán induló, s három havonta megjelenő folyóiratával ezt a hiányt kívánja pótolni, s ennek megfelelően az alábbi igényeknek próbál megfelelni:

- foglalkozni a jogászok és a családjogi ügyekben eljáró más szakemberek által felvetett gyakorlati kérdésekkel, segíteni azok megoldását,
- információt és tájékoztatást nyújtani az országos és a nemzetközi családjogi gyakorlatról,
- lehetővé tenni a jogalkalmazási kérdések magas szintű megvitatását,
- biztosítani a családjog jövőbeli fejlődését elősegítő, előremutató szakmai gondolatok közlését.

A jogi tárgykör nem korlátozódik a szűk értelemben vett családjogra, hanem a családdal foglalkozó, a családot, a gyermekek jogait érintő valamennyi jogterületre kiterjed (pl. a család alkotmányos védelmére, a polgári jogban a személyek jogára stb.), illetve olyan cikkeket, tanulmányokat közöl a folyóirat, amelyek a családjog „segédtudományainak" témáihoz tartozik (pl. származástani vizsgálatok, pszichológiai és pszichiátriai szakkérdések stb.).

A folyóirat az ismertetett tartalomnak megfelelően az Olvasók széles köréhez szeretne szólni; nemcsak a családjoggal foglalkozó jogászok (bírák, ügyészek, ügyvédek, közjegyzők, szakminisztériumok jogászai, egyetemi oktatók), hanem a család- és gyermekvédelemben dolgozó nem jogász munkatársak (gyámhatósági, rendőrségi alkalmazottak) érdeklődésére is számot tart.

A folyóirat előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 4000 Ft + áfa

---

MEGRENDELŐLAP

Előfizetem a **Családi jog** folyóiratot egy évre ..... példányban.
(Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.)

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos cím, irányítószámmal: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: .....

E-mail címe: ..... Aláírása: .....

Megrendelésüket szíveskedjenek a Kiadó postacímére, e-mail címére
vagy faxszámára elküldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1384 Budapest, Pf.: 797 • Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu
Könyvesbolt: 1137 Budapest, Radnóti M. u. 2 • Telefon: 329-2672

hető ki a jelölt közjegyző-várományosnak *(asesor notarialny)*. A közjegyzői kinevezéshez legalább hároméves közjegyző-várományosként szerzett szakmai gyakorlatra van szükség (ez alól mentesülnek azonban a professzorok és a nagydoktorok, valamint az olyan bírók, ügyészek, ügyvédek és jogtanácsadók, akiknek legalább hároméves szakmai gyakorlatuk van).

Szlovéniában a közjegyzőjelöltnek *(notarski kandidat)* való kinevezés feltétele a jogi államvizsga letétele. A közjegyzői kinevezéshez egyetemet végzett jogászként ötéves szakmai gyakorlatra van szükség; ebből legalább két évet egy közjegyző mellett, legalább egy évet pedig bíróságon, ügyvéd vagy állami jogvédő[5] mellett kell tölteni.

Csehországban és Szlovákiában a foglalkozás várományosát közjegyzőségi fogalmazóként (*notářský koncipient*, ill. *notársky koncipient*) kell a kamara által vezetett fogalmazói jegyzékbe bejegyezni; ezt követheti legalább hároméves gyakorlat és a közjegyzői vizsga letétele után a jelöltjegyzékbe közjegyzőjelöltként (*notářský kandidát*, ill. *notársky kandidát*) való bejegyzés. A közjegyzői kinevezés feltétele az összesen ötéves közjegyzői gyakorlat (ebbe beszámíthatók a közjegyzőségen kívüli jogi tevékenységek).

Magyarország közjegyzőjelölteket és közjegyző-helyetteseket különböztet meg; a közjegyző-helyettesi kinevezés feltétele a jogi szakvizsga letétele. A közjegyzői kinevezés feltétele hároméves közjegyző-helyettesként, bíróként, ügyészként, jogtanácsosként vagy közjegyzőként végzett tevékenység.

Ausztriában az jegyezhető be közjegyzőjelöltként, aki a jogtudományi tanulmányok után elvégezte a (kilenchónapos) bírósági gyakorlatot is. A közjegyzői kinevezéshez a jelöltnek legalább hétéves jogi gyakorlatra van szüksége, ebből a közjegyzői vizsga letétele után legalább három évig közjegyzőjelöltként.

A jelölti, ill. várományosi státusok **betöltése** a vizsgált államokban különböző módon történik: **Horvátországban** mind a jelölti, mind az ülnöki státusokat a kamarának kell jóváhagynia; ezeket a kamara tölti be pályázatok alapján. **Lengyelországban** is a közjegyzői kamara tanácsa nevezheti ki a közjegyzőjelölteket pályáztatás után. A közjegyzői vizsga sikeres letétele után a közjegyzőjelöltet akkor lehet közjegyző-várományosnak kinevezni, ha fel tudja mutatni egy olyan közjegyző nyilatkozatát, aki hajlandó vele munkaszerződést kötni.

Szlovéniában annak a közjegyzőnek a kérelmére jegyzik be a jelöltet a jelöltjegyzékbe, aki alkalmazta őt. **Csehországban** a közjegyzővel kötött munkaszerződés feltétele mind a közjegyzőségi fogalmazóként, mind a közjegyzőjelöltként való bejegyzésnek. Megfelelő szabályozás van érvényben **Szlovákiában** is.

Mint az utóbbi három országban, **Ausztriában** is magát a közjegyzőt és nem a kamarát terheli a jelöltstátusok létesítése és betöltése. A jelölteket – a fent említett feltételek teljesülése esetén – a közjegyző bejelentése alapján jegyzik be a kamara jelöltjegyzékébe.

3. Vizsgák

A közjegyzői kinevezésnek valamennyi vizsgált országban feltétele a befejezett jogtudományi tanulmányokon és a szükséges szakmai gyakorlaton kívül egy további vizsga letétele is. Ez megfelel a CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexének, amely szerint a közjegyző (csak) számos vizsga és képzési szakasz után kaphat lehetőséget a hivatás gyakorlására (1.1.).

Ennek kialakítása a részleteket tekintve különböző: így például **Szlovénia** nem ismer külön közjegyzői vizsgát, hanem a jogi államvizsga letételét írja elő, amely különböző jogi szakmák gyakorolhatóságának feltétele. A **magyar** jelentés is jogi szakvizsgáról beszél. **Ausztriához** hasonlóan **Lengyelország**[6], **Szlovákia** és **Csehország** is külön közjegyzői vagy közjegyzői hivatalgyakorlási vizsgát kíván meg; ugyanez érvényes **Horvátországra** is, ahol ezt a vizsgát a jogi államvizsga kiegészítéseként kell letenni.

4. A jelölt tevékenységei

Néhány országban törvény határozza meg azoknak a tevékenységeknek a körét, amelyek gyakorlására a jelölt jogosult; a jelölt jogosultságainak meghatározása részben a közjegyző dolga (a kamara közreműködésével).

Horvátországban a közjegyzőségi ülnök (hacsak a kamara a közjegyző kérelmére másképp nem rendelkezik) minden olyan eljárásra jogosult, amelyre a törvény a közjegyzőt magát felhatalmazza; aláírhat azzal a toldattal, hogy ezt az illetékes közjegyző nevében teszi. A közjegyzőjelölt mindenekelőtt okirat-tervezeteket készíthet, és helyettesítheti a közjegyzőt azokban az ügyekben, amelyekben az feleket képvisel.

A **lengyel** közjegyzői törvény szerint a közjegyző-várományos közjegyző-helyettesként működhet, ha a közjegyző több mint három napig akadályoztatva van.

Szlovéniában a közjegyzőjelöltek a közjegyzői okiratok készítésén kívül minden közjegyzői tevékenységet végezhetnek. A jelöltért polgári jogilag és fegyelmileg a közjegyző felel. Az a közjegyzőjelölt, akinek már megvan a szükséges gyakorlata (öt év) a közjegyzői kinevezéshez, jogérvényesen helyettesítheti a „közjegyzőjét". A közjegyző távollétében az a közjegyzőjelölt, aki eleget tett a közjegyző-helyettesség feltételeinek, ugyanolyan jogosultságokkal rendelkezik, mint a közjegyző.

A **szlovák** közjegyzői törvény szerint a közjegyző írásban felhatalmazhatja a fogalmazókat és jelölteket egyes olyan eljárások foganatosítására, amelyek a közjegyzői tevékenység tárgyát képezik, különösen közjegyzői megőrzésre való átvétel, aláírások, valamint másolatok és fénymásolatok hitelesítése, okiratok készítésével kapcsolatos előkészítő és résztevékenységek, jogilag releváns tények okiratba foglalása, valamint egyes olyan eljárások esetén, amelyek az ún. egyéb szakmai tevékenység területére tartoznak.

A fogalmazók és jelöltek tevékenységi körének meghatározása **Csehországban** is alapvetően a közjegyző kötelessége. Írásban felhatalmazhatja a fogalmazót bizonyos tevékenységekre, többek között másolatok és aláírások hitelesítésére, valamint megőrzésre való átvételre. A jelöltekre nézve is a közjegyző írásos felhatalmazása van előírva ahhoz, hogy bizonyos tevékenységeket végezhessenek. Ezenkívül annak a közjegyzőnek a javaslatára, akinél alkalmazva van, a közjegyző távolléte idejére ki lehet rendelni a jelöltet helyettesként (ugyanúgy, mint Szlovákiában).

Magyarországon a közjegyző-helyettes a közjegyző utasítására és felelősségére önállóan tevékenykedik; a közjegyző-helyettes által

5 Az állami jogvédő (javni pravobrenilec) az állami jogvédelemről szóló törvény (Zakon o državnem pravobranistvu) szerint az állam, ill. állami intézmények képviseletére illetékes, feladatai leginkább az osztrák kincstári ügyészéhez (Finanzprokuratur) hasonlítanak.

6 Itt a professzorok és nagydoktorok, valamint a legalább hároméves szakmai gyakorlattal rendelkező bírák, ügyészek, ügyvédek és jogtanácsosok mentesülnek a közjegyzői vizsga letétele alól.

készített közjegyzői okirat érvényességéhez mindenesetre a közjegyző ellenjegyzésére van szükség.

Az **osztrák** közjegyzői törvény azt írja elő, hogy a közjegyzőjelölt egy év és hat hónapi gyakorlati foglalkoztatás, valamint a közjegyzői vizsga vagy a beszámítási törvény szerinti kiegészítő vizsga első részvizsgájának letétele után a közjegyző megbízásából és felelősségére, valamint a közjegyző hatásköri keretein belül helyettesítheti őt az ún. további foglalkozási tevékenység területén. Egy ilyen közjegyzőjelölt ezenkívül elláthat bizonyos feladatokat az okiratba foglalás és a bírósági megbízotti tisztség területén; minden ilyen vonatkozású okirat joghatályához azonban a közjegyző aláírására van szükség. Az olyan közjegyzőjelölt, aki már eleget tett a közjegyzői kinevezés minden feltételének, és időbeli korlátozás nélkül van kinevezve, mint annak a közjegyzőnek az állandó helyettese, akinek az alkalmazásában áll, vagy akinek a társa, helyettesítheti ezt a közjegyzőt hivatali ténykedéseiben, mégpedig olyankor is, ha elvben nem áll fenn helyettesítési helyzet.

5. Állampolgársági fenntartás

Minden vizsgált leendő EU-tagország úgy rendelkezik – mint ahogy Ausztria is –, hogy **csak az adott ország állampolgára** nevezhető ki közjegyzőnek. Csak Szlovénia kivétel bizonyos fokig; ott azzal a feltétellel, ha jogi és tényleges kölcsönösség áll fenn, idegen állampolgárok is kinevezhetők közjegyzőnek, amennyiben a kinevezés egyéb feltételeinek eleget tesznek.[7]

Jóllehet a CNUE valamennyi jelenlegi tagállama ilyen állampolgársági fenntartást ír elő, már a '80-as években vita folyt ennek a kinevezési feltételnek az Európa-jogi konformitásáról. A német megbízott *Bangemann* az Európai Parlament egyik tagjának a kérdésére válaszolva, a Bizottság nevében azt a felfogást képviselte, hogy a szerződési szabadságra való tekintettel az állampolgársági fenntartás problematikus.[8] Az Európai Parlamentben ezt követően kibontakozott vita vezetett aztán a már említett ún. „Marinho-jelentésre", amely megállapítja, hogy a telephely-létesítési és szolgáltatási szabadság elvei nem kívánják meg az állampolgársági fenntartását eltörlését.[9] A jelentés mindenesetre kifejezésre juttatja azt a kívánalmat, hogy a tagállamok és a közjegyzői egyesülések tegyenek (önként) intézkedéseket az állampolgársági fenntartás megszüntetése végett.

6. További kinevezési követelmények

Mindenütt vannak még a kinevezésre vonatkozólag bizonyos további rendelkezések, amelyek a kinevezésre pályázó személyére vonatkoznak, és amelyek azt hivatottak biztosítani, hogy az mint közhiteles személy megfeleljen, és képes legyen a közjegyző hivatali kötelességeinek ellátására.[10]

Horvátország és **Szlovénia** ezenkívül kifejezetten megkívánja, hogy a jelölt aktívan bírja az ország nyelvét, valamint azokon a területeken, ahol egy kisebbségi nyelv hivatalos nyelv, ezt a nyelvet is tudja.

Minimális életkor, amennyire kivehető, csak a **lengyel** közjegyzői törvényben van előírva: ott csak a 26. életévét már betöltött személy nevezhető ki közjegyzőnek.

7. Kinevezés

A közjegyzőt mindenütt az **igazságügyi miniszter** nevezi ki.
A szabad közjegyzői státusokra általában pályázatot kell kiírni. A közjegyzői kinevezés rendszerint a kamara javaslatára történik (Szlovéniában és **Magyarországon** hármas javaslattétel van előírva). **Horvátországban** javaslat nincs ugyan előírva bizonyos jelöltek kinevezésére, de a kamara állásfoglalása a beérkezett pályázatokkal kapcsolatban igen. **Lengyelországban** nincs pályáztatás: itt az igazságügyi minisztérium adja a kinevezést, miután beszerezte a kamara állásfoglalását.

Ausztriában a közjegyzői kamara írja ki a szabad közjegyzői státusokat; az igazságügyi miniszter részére a kamarának, valamint az illetékes elsőfokú bíróság személyzeti tanácsainak és az illetékes tartományi felsőbíróságnak kell javaslatot tennie.

C) Közjegyzői státusok és „rendszerezésük"

A közjegyzői státusok ún. *„numerus clausus"*-a – vagy ahogy Ausztriában nevezik: *„Systemisierung"*-ja (rendszerbe állítás) – is jellemzője a latin típusú közjegyzőségnek, és ez is közös a CNUE tagállamaiban és minden vizsgált leendő EU-tagországban. A latin típusú közjegyzőség némely sajátosságának Európa-jogi konformitásáról folyó, már többször emlegetett vita a *numerus clausus* kérdésére is kiterjedt, az idézett „Marinho-jelentés" azonban e vonatkozásban is azt állapította meg, hogy az összeegyeztethető a szerződési szabadsággal.[11]

A közjegyzői hivatali székhelyek meghatározásának kritériumait a horvát és a szlovén közjegyzői törvény szabályozza a legrészletesebben. **Horvátországban** a közjegyzői státusokat az igazságügyi minisztérium határozza meg (miután beszerezte a kamara, a bíróságok és az illetékes *županija*[12] = hatóság állásfoglalását); minden jogszabályban meghatározott bíróság körzetében ki kell nevezni

---

[7] Külföldi állampolgár közjegyzői kinevezése persze rendszerint meg fog bukni a kölcsönösségi követelményen.

[8] Vö. ABl 1989. 10. 23-i EG C 270/281.

[9] Vö. erre vonatkozólag Pützer, A „Marinho-jelentés" és az Európai Parlament határozata az Európai Unió közjegyzői karának helyzetére és szervezetére vonatkozólag – német nyelven – in: Schmitz-Valckenberg /Franz /Pützer (szerkesztő), Beiträge zum Gesellschafts- und Notarrecht, FS Weichler (1997) 196. old.

[10] *Horvátország:* A kinevezésre pályázónak jogügyletképesnek, a bírói tisztségre egészségileg alkalmasnak és a közjegyzői hivatali megbízásra méltónak kell lennie. Kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy megszünteti minden más ellenszolgáltatás fejében végzett tevékenységét vagy szervezeti tagságát. Kizáró ok a folyamatban lévő vizsgálat, bizonyos büntetendő cselekményekért hozott ítélet, fegyelmi szerv foglalkozásgyakorlástól való eltiltó döntése, olyan magatartás, amiből indokoltan lehet arra következtetni, hogy a közjegyzői hivatást nem fogja becsületesen és lelkiismeretesen gyakorolni, valamint a túlzott (vagyonát meghaladó mértékű) eladósodottság, ill. csőd.

Lengyelország: A kinevezésre pályázónak közügyekben és polgári ügyekben minden joggal rendelkeznie kell, és kifogástalan hírnévnek kell örvendenie.

Szlovénia: A pályázónak általános ügyleti képességgel kell rendelkeznie, egészségileg, valamint közhiteles személyként alkalmasnak kell lennie. Az is kinevezési feltétel, hogy a pályázó megfelelő helyiségekkel rendelkezzék.

Szlovákia és *Csehország:* Követelmény a teljes jogügyleti képesség és a kifogástalan hírnév.

Magyarország: Kinevezési feltétel, hogy a jelölt ne legyen büntetett előéletű, legyen választójoga, és hogy a pályázás előtt (majd azt követően időszakonként) vagyonnyilatkozatot tegyen.

[11] Vö. erre vonatkozólag Stelzer, Systemierung 33. és köv. old.

[12] Vö. erre vonatkozólag: horvát országjelentés, FN 3.

egy közjegyzőt, ezenkívül minden megkezdett 20 000 lakosra; a meghatározáskor a közjegyzői szolgáltatások iránti igényt is figyelembe kell venni. Alapelv, hogy a közjegyző csak saját hivatali körzetében tevékenykedhet, kivéve, ha a fél jogos érdekei mást kívánnak. A saját körzetén kívüli tevékenységről a közjegyző köteles értesíteni a kamarát. A körzeten kívül hivatali tevékenység nem csorbítja az elkészített okiratok hatályát.

A közjegyzői státusok meghatározása **Szlovéniában** is hasonlóan van szabályozva. Minden városi bíróság körzetében legalább egy közjegyzői székhelynek kell lennie. A státusok számának meghatározásakor – ezt az igazságügyi minisztérium végzi – a lakosság számát (30 000 lakosonként legalább egy hivatali székhely) és a gazdasági tevékenység intenzitását is figyelembe kell venni. A közjegyző illetékessége az állam egész területére kiterjed; a bíróságok azonban csak olyan közjegyzőket bízhatnak meg hivatali eljárással, akinek székhelye az illető bíróság körzetében van.

Szlovákiában és **Csehországban** a kamara állásfoglalása után az igazságügyi minisztérium határozza meg minden városi bíróság körzetében a közjegyzői irodák számát.

Lengyelországban az igazságügyi miniszter rendelete alapján az igazságügyi minisztérium közjegyzők felett gyakorolt felügyelete körébe tartozik a közjegyzői irodák székhelyének meghatározása. Az országjelentés szerzője problematikusnak látja, hogy a hivatali székhelyek megoszlását nem a közjegyzői törvény szabályozza.

A **magyar** közjegyző illetékességi területe a helyi (városi, kerületi) bíróság körzetének felel meg. Ha a közjegyző székhelyén nem működik bíróság, körzetét az igazságügyi miniszter határozza meg. „Helyszíni eljárást" a közjegyző csak az illetékességi területén végezhet. A körzeten kívüli hivatali eljárások hatályosságáról nem szól a jelentés.

Ausztriában a közjegyzői státusok számát és területi megoszlását az igazságügyi miniszter rendelete határozza meg: előtte be kell szerezni a közjegyzői kamara szakvéleményét. A meghatározáskor különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a lakosság helyileg közel eső ellátást kaphasson; figyelembe kell venni a gazdasági és közlekedési viszonyokat, valamint a bírósági szervezet vagy a közjegyzők működési körzetének esetleges módosulásait is. Az osztrák közjegyző az ország egész területén gyakorolhatja ugyan hatásköreit, de köteles elsősorban hivatali székhelye körzetéről gondoskodni.

D) Továbbképzési kötelezettség

Habár a **horvát** és a **cseh** jelentés nem tér is ki a közjegyzők továbbképzésére, mégis feltételezhető, hogy valamennyi vizsgált államban létezik továbbképzési kötelezettség. A CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexe arra kötelezi a közjegyzőt, hogy „aktualizálja az ismereteit" (1.2.4.)

A **lengyel** jelentéstevő a továbbképzési kötelezettséget olyan kötelességnek nevezi, amely „a jogrendből" következik.

Szlovákiában a közjegyzők „kötelező továbbképzésére" hozták létre a Közjegyzői Akadémiát.

A közjegyzői etikai kódex szerint a közjegyzők és közjegyzőjelöltek **Szlovéniában** is állandó továbbképzésre vannak kötelezve, amit a közjegyzői kamara szervez.

A **magyar** közjegyzőség etikai kódexe szerint a folyamatos továbbképzés a közjegyző „morális kötelessége".

Ausztriában a hivatásjogi irányelvek pontosan meghatározzák az olyan továbbképző rendezvények mértékét, amelyeket a közjegyzőknek és a vizsgázott közjegyzőjelölteknek évente el kell végezniük.

E) Helyettesítés akadályoztatás esetén

Helyettes kirendelése egyrészt a hosszabb ideig tartó távollét, ill. akadályoztatás esetére, másrészt a státus betöltetlensége esetére van előírva.

1. A távollét időtartama

A helyettesítés akkor szükséges, ha az átmeneti akadályoztatás időtartama **Horvátországban** a 15 napot[13], **Lengyelországban** a három napot, **Magyarországon** pedig az öt napot meghaladja. **Csehországban** és **Szlovákiában** a kamarának kell helyettest kirendelnie, ha a közjegyző több mint egy hónapig (ill. 30 napig) távol van, és nincs rá lehetőség, hogy egy partnerközjegyző vagy jelölt helyettesítse. A **szlovén** közjegyzői törvény nem jelöli meg a távollét minimális időtartamát, hanem csak „hosszabb időre" hivatkozik.

Ausztriában akkor kell helyettest kirendelni, ha a helyettesítés a közjegyző szabadsága, betegsége, távolléte, halála vagy kilépése miatt válik szükségessé. A távollét minimális időtartama nincs meghatározva, mindenesetre figyelembe kell venni, hogy ha a hivatal nem-gyakorlásának ideje a három egymást követő munkanapot meghaladja, akkor a közjegyzői kamara hozzájárulására van szükség abban az esetben, ha a közjegyzőt távolléte alatt nem helyettesíti helyettes; a hozzájárulást helyettesítő közjegyző kirendelésétől lehet függővé tenni.

2. A helyettes személye

Horvátországban az jelölhető ki távollét, ill. akadályoztatás esetén helyettesnek, aki megfelel a közjegyzőségi ülnökké való kinevezés feltételeinek (az mindenesetre nem szükséges, hogy az illető ténylegesen közjegyzőségi ülnök legyen). A székhely megüresedése esetén a szomszédos közjegyzők vagy a közjegyzőségi ülnökök közül rendelnek ki helyettest. **Lengyelországban** egy közjegyző-várományost kell helyettesnek kirendelni. **Szlovéniában** az „átmeneti helyettesnek" közjegyzőnek vagy olyan jelöltnek kell lennie, akinek már megvan a kinevezéshez szükséges ötéves gyakorlata. **Csehországban** és **Szlovákiában** mindig a helyettesítendő közjegyző egyik jelöltjét rendelik ki, ha ilyen nincs, akkor ugyanannak az elsőfokú bíróságnak a körzetéből való közjegyzőt vagy jelöltet (megüresedés miatti helyettesítés esetén a helyettesnek persze közjegyzőnek kell lennie). **Magyarországon** helyettesítőként egy ugyanabból a területi kamarából való közjegyző vagy közjegyző-helyettes kerülhet szóba, kivételesen egy nyugalmazott közjegyző vagy bíró.

Az **osztrák** közjegyzőségi szabályzat ugyanannak a kamarai körzetnek az egyik közjegyzőjét, ugyanannak a kamarai körzetnek egyik alkalmas közjegyzőjelöltjét vagy más alkalmas személyt ír elő helyettesítésre. A helyettesnek – a szükséges gyakorlati idő kivételével (elegendő négyéves gyakorlat, ebből két év közjegyzőjelöltként; a szövetségi igazságügyi miniszter engedélyével kivételesen elég kétéves közjegyzőjelölti gyakorlat is) – a közjegyzői kinevezés valamennyi követelményének meg kell felelnie. A gyakorlatban rendszerint mindig egy közjegyzőjelöltet rendelnek ki helyettesítőként.

[13] A horvát közjegyzői törvény 129. § (3) bek.-e ezt az időtartamot mindenesetre csak a minisztérium általi helyettes-kinevezésre írja elő olyankor, amikor maga a közjegyző nem tud, vagy nem akar helyettest javasolni.

3. A kamara, a minisztérium és más szervek szerepe

A legtöbb országban a kamara játssza a főszerepet a helyettes kirendelésében. Horvátországban ez mindenesetre a minisztérium hatáskörébe tartozik, a kamarának csak az állásfoglalását kell közölnie a minisztériummal, és értesítést kell kapnia a minisztérium döntéseiről.

Ausztriában a helyettesítőt a közjegyzői kamara kérelmére az illetékes elsőfokú bíróság elnöke nevezi ki.

F) Szolgáltatási kötelezettség és hivatali eljárások megtagadása

A szolgáltatási kötelezettség a közjegyzőség hivatali jellegének fontos kifejeződése. A közjegyző jogos indokolás nélkül nem tagadhatja meg a hivatali eljárást. A CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexe ezt úgy fejezi ki, hogy a közjegyző tartozik a „hivatalát gyakorolni, ha erre kérik, hacsak nem olyan esetről van szó, amikor ezt tiltja a nemzeti szabályozás" (1.2.2).

Azoknak az okoknak az esetében, amelyek a hivatali eljárás megtagadására jogosítanak fel (vagy kötelesznek), megkülönböztethetünk olyanokat, amelyek csak magára az ügyletre vonatkoznak, és olyanokat, amelyek a felek személyi körülményeiben rejlenek. A vizsgált államok szabályai e területen nagyfokú egyezést mutatnak. Ezekhez járulnak még a közjegyző pártatlanságára és függetlenségére való tekintettel (Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódex, 1.2.2.) szükségképpen előírandó elfogulatlansági és kizárási okok.

1. A hivatali eljárás megtagadása az ügylet természete miatt

A **horvát** közjegyzői törvény arra kötelezi a közjegyzőt, hogy megtagadja az olyan hivatali eljárást, amely összeegyeztethetetlen a hivatali kötelességével, különösen, ha nyilvánvalóan meg nem engedett vagy tisztességtelen célra kérik a közreműködését.

A **szlovén** közjegyzői törvény tiltja a hivatali eljárást törvényesen meg nem engedett vagy az olyan ügyletek esetében, amelyekről a közjegyző azt gyanítja, hogy csak látszatból vagy törvényes kötelezettségek megkerülése vagy harmadik személy jogellenes károsítása végett kötik őket.

A **cseh** és a **szlovák** közjegyzői törvény általánosságban arra kötelezi a közjegyzőt, hogy utasítsa vissza az olyan hivatali eljárást, amely ellentmondásban van a törvénnyel vagy más általános érvényű kényszerítő erejű előírással. Teljesen hasonló módon rendelkezik a **lengyel** közjegyzői törvény is, miszerint a közjegyzőnek a jogellenes hivatali eljárás elvégzését el kell utasítania.

Az **osztrák** közjegyzői szabályzat megtiltja a közjegyzőnek a tiltott ügyletekkel kapcsolatos hivatali eljárást, valamint az eljárást olyankor, ha alapos a gyanú, hogy látszat- vagy megkerülési ügyletről vagy olyan ügyről van szó, amelynek célja harmadik személy jogellenes károsítása.

2. A hivatali eljárás megtagadása a felek személyi tulajdonságai miatt

A **horvát** közjegyzői törvény szerint nem végezhet a közjegyző hivatali eljárást olyan személlyel, akiről tudja, vagy tudnia kell, hogy kiskorúság vagy más törvényes ok miatt nem képes jogügyletre. Ha a közjegyzőnek az a gyanúja, hogy valamelyik félnek meghatalmazás hiányában vagy egyéb ok miatt nincs ügyleti képessége, akkor erre figyelmeztetnie kell a feleket, de ha a felek ragaszkodnak hozzá, mégis el kell készítenie az okiratot, és rá kell vezetnie, hogy figyelmeztette a feleket a hiányosságra.

Hasonlóan szabályoz a **szlovén** közjegyzői törvény is: A közjegyző nem folytathat le hivatali eljárást olyan személlyel, akiről tudja, hogy kiskorúság vagy egyéb törvényes ok miatt nem köthet érvényes jogügyletet. Ha a közjegyző azt feltételezi, hogy a félnek nincs joga bizonyos jogügylet megkötésére, akkor figyelmeztetnie kell erre, de ha a fél ragaszkodik hozzá, mégis el kell készítenie az okiratot, és ebben fel kell tüntetnie, hogy figyelmeztette a felet a hiányosságra.

A **lengyel** közjegyzői törvény szerint a közjegyző nem folytathat le hivatali eljárásokat, ha kétségei vannak a fél jogügyleti képességét illetően.

Az **osztrák** közjegyzői szabályzat megtiltja a közjegyzőnek a hivatali eljárásokat olyan személyekkel, akikről a közjegyző tudja, vagy akikről feltételeznie kell, hogy a szándékolt jogügyletre vonatkozóan nincs meg az ügyleti képességük.

3. A közjegyző elfogultsága és kizárása

A **horvát** közjegyzői törvény a közjegyző kizárására vonatkozólag a bírák kizárására vonatkozó szabályozásra utal (nemperes eljárásokban); ha kizárási ok gyanúja áll fenn, a közjegyző megtagadhatja a hivatali eljárás lefolytatását.

A **lengyel** és a **szlovén** közjegyzői törvény maga határozza meg részletesen azoknak a személyeknek a körét, akiknek ügyeiben a közjegyző nem működhet közre. A közjegyzőnek el kell utasítania az olyan hivatali eljárást, amely őt magát vagy bizonyos – közelebbről megjelölt – hozzátartozóit érinti. A **szlovén** közjegyzői törvény az ilyen esetekre megállapítja, hogy a mégis elkészített okirat nem közokirat erejű.

A **cseh** és a **szlovák** közjegyzői törvény szerint a közjegyző nem folytathat le olyan hivatali eljárásokat, amelyekben ő maga vagy hozzá közel álló személy érintett. A közelálló személyek pontos felsorolását ebben a két országban nem maga a közjegyzői törvény tartalmazza, hanem a cseh és a szlovák polgári törvénykönyv 116. §-a.

Az **osztrák** közjegyzői szabályzat is megtiltja a közjegyzőnek, hogy közjegyzői okiratot vegyen fel olyankor, amikor ő maga vagy bizonyos rokonai érintettek az ügyben. Az olyan okiratnak, amelyet e tilalom ellenére vettek fel, nincs közokirati ereje.

4. Egyebek

A **horvát** közjegyzői törvény szerint a közjegyző túlterheltség matt elutasíthatja a közreműködését.

A **cseh** közjegyzői törvény a hivatali eljárás megtagadására kötelezi a közjegyzőt olyan esetben, amikor ebben az ügyben már olyan személynek nyújtott jogi támogatást, akinek érdekei ellentétesek azéval, aki a támogatását kéri. A közjegyző fel van hatalmazva továbbá, hogy felmondjon egy hivatali eljárásra vonatkozó szerződést, ha a közte és a fél közötti bizalomban zavar van, ha a fél elmulasztja a kívánt közreműködést, ha a fél ok nélkül nem ad megfelelő előleget a közjegyző díjazására (az utóbbi okot ezenkívül a tevékenység elutasításának indokaként is elfogadják.)

Szlovákiában is megtagadható a hivatali eljárás, ha a fél nem ad megfelelő előleget a tiszteletdíjra és a készkiadásokra.

Ausztriában a közjegyző túlterheltsége oka lehet a hivatali eljárás elutasításának. A hivatali tevékenység elutasításának további tényleges okai: betegség, távollét vagy akadályoztatás, sürgősebb egyéb hivatali ügyek, erőhatalom, a közjegyző életének és testi épségének veszélyeztetése.

5. Panasz hivatali eljárás elutasítása esetén

A hivatali eljárás megtagadása ellen (valószínűleg mindenütt) panaszt lehet emelni. **Szlovéniában, Szlovákiában** és **Csehországban** – ugyanúgy mint **Ausztriában** – az ilyen panaszok ügyében a közjegyzői kamara dönt, **Horvátországban** a területileg illetékes bíróság elnöke (nemperes eljárásban), **Lengyelországban** a hivatali székhely szerint illetékes városi bíróság.

G) A közjegyző tiszteletdíja

Valamennyi vizsgált országban létezik közjegyzői díjszabás, amely kötelező erővel szabályozza a közjegyzői szolgáltatások elszámolását.

Horvátországban és **Szlovéniában** a díjszabást a kamara adja ki az igazságügyi miniszterrel egyetértésben. **Csehországban, Magyarországon** és **Szlovákiában** az igazságügyi miniszter határozza meg a díjszabást rendelet útján, csakúgy mint **Lengyelországban** (itt azonban az országos közjegyzői kamara állásfoglalásának beszerzése után).

A **lengyel** közjegyzői díjszabás a tiszteletdíj felső határát rögzíti; azon belül a tiszteletdíjról a fél és a közjegyző állapodik meg. Egyfajta „ámenjog" is elő van írva, azaz a vagyontalan felek költségeit az államkincstár átvállalja. **Szlovákiában** is a közjegyzői eljárás díjmaximuma van rögzítve.

Szlovéniában a díjszabási előírásokkal ellentétes díjmegállapodások érvénytelenek. Ezenkívül a közjegyzői etikai kódex is tiltja az árversenyt. Vagyontalan felek esetében mindenesetre csökkenthető vagy akár teljesen is elengedhető a tiszteletdíj. **Magyarországon** a díjszabásnál alacsonyabb tiszteletdíj elszámolását a Magyar Országos Közjegyzői Kamara egyik irányelve tiltja.

A **szlovák** jelentés hangsúlyozza a közjegyzői díjszabás szociális szempontját, ami mindenekelőtt a leggyakoribb közjegyzői megbízások, a hitelesítések és egyezőség-igazolások alacsony díjtételében jut kifejeződésre.

A díjazás mindenütt alapvetően az ügyleti értékhez igazodik: olyan ügyletek esetében, amelyek értéke nem határozható meg, a ráfordított időtől függő díjszabást írnak elő.

(Csak) **Ausztriában** szabályozza törvény (az NTG és GKTG) a közjegyzői díjszabást. Itt is külön hangsúlyt kap a díjszabási törvények szociális összetevője: a díjszabás a közjegyzői szolgáltatások hozzáférhetőségét a kevésbé tehetősek számára is biztosítja; a bírósági megbízotti esetek területén ráadásul bizonyos méltányossági és csekély értékű esetekre illetékmérséklés vagy akár teljes illetékmentesség van előírva.

H) Jogszabályban előírt szakmai egyesülések

A közjegyzőknek valamennyi vizsgált országban jogszabályban előírt szakmai egyesülése működik **kötelező tagsággal.** A közjegyzői önkormányzatnak regionális testületei is vannak; az illetékességek megoszlása a központi és a regionális önkormányzati intézmények között országonként különböző módon szabályozottak.

A kamaráknak érdekvédelmi, szakmai felügyeleti és fegyelmi feladataik vannak. Ezen túlmenően többé-kevésbé jelentős mértékben működnek közre a hivatali székhelyek szabályozásában, a közjegyzők kinevezésében és a közjegyzői kar szempontjából releváns különféle szabályok kibocsátásában.

I) Ki ellenőrzi a közjegyzőt?

A CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexe szerint a közjegyző „szigorú fegyelmi szabályok szerint, a hatóságok állam ellenőrzése mellett" gyakorolja a hivatását (1.1.)

1. Állami felügyelet és a kamarák által gyakorolt felügyelet

Míg Ausztriában a szövetségi igazságügyi miniszter hatáskörébe csak a közjegyzőség feletti legfelső felügyelet van utalva, ami a hivatali székhelyek szabályozásában és a közjegyzők kinevezésében csapódik le, a közjegyzők hivatalgyakorlásának tulajdonképpeni felügyelete viszont a közjegyzői kamarák dolga (amelyeket megint a megyei bíróságok és a tartományi felsőbíróságok elnökei ellenőriznek), addig a legtöbb vizsgált leendő EU-tagországban erőteljesebb az **igazságügyi miniszter által gyakorolt állami felügyelet.** Ez egyrészt azzal függhet össze, hogy ezekben az országokban a (latin típusú) közjegyzőséget csak hosszú ideig tartó megszakítás után lehetett ismét meghonosítani, és ennek biztosítására tanácsosnak látszott az erősebb állami felügyelet. Másrészt azonban ez amellett is szól, hogy a közjegyzői kar mint közhivatal viselője fogja fel a szerepét.

Csehországban, Horvátországban, Szlovákiában és **Szlovéniában** a közjegyzőség törvényes működése feletti (intenzív) állami felügyeletet az **igazságügyi miniszter,** ill. az igazságügyi minisztérium gyakorolja.

Horvátországban az igazságügyi miniszter feloszlathatja a közjegyzői kamara igazgató bizottságát, és leválthatja az elnökét, ha durvább szabálytalanságokat állapít meg ezeknek a szerveknek a munkájában, és megbízottat nevezhet ki a horvát közjegyzők közül, aki az újabb szervek megválasztásáig ezeknek a szerveknek az ügyeit intézi. A közjegyző mint megbízott tevékenységének felügyeletét az a hatóság látja el, amely megbízta őt a tevékenységgel. A közjegyző, a helyettesítő közjegyző, a közjegyző-helyettes, ülnök vagy jelölt hivatali tevékenységének felügyeletét azonban a kamara igazgató bizottsága és elnöke is gyakorolja.

Lengyelországban az igazságügyi miniszter a közjegyzői hivatásrendi önkormányzat valamelyik szervének jogsértő határozata kézhezvételétől számított hat hónapon belül pert indíthat ez ellen a Legfelsőbb Bíróságnál. Ezenkívül a közjegyzői hivatásrendi önkormányzat szerveinél határozathozatalt indítványozhat olyan kérdésben, amely e szervek hatáskörébe tartozik. A megfelelő határozatot ilyenkor egy hónapon belül meg kell hozni. A közjegyzői hivatali tevékenység kamarai felügyeletét a kamarai tanács tagjai, ill. az e célra kirendelt közjegyzők (akik nem tagjai a tanácsnak), ill. szolgálaton kívüli közjegyzők végzik. Legalább háromévenként minden közjegyzői irodát ellenőriznek.

Szlovákiában az igazságügyi miniszter (súlyos okok miatt) visszahívhat közjegyzőket, fegyelmi eljárás indítását indítványozhatja a közjegyző ellen, és jogában áll betekinteni a közjegyző ira-

taiba. Továbbá az igazságügyi miniszter a közjegyzői kamara ellen benyújtott panaszok elbírálására illetékes szerv is. A közjegyző tevékenysége feletti közvetlen ellenőrzést a közjegyzői kamara gyakorolja.

Szlovéniában az igazságügyi minisztérium többek között elrendelheti a közjegyző vagy az átmeneti helyettes ügyintézési tevékenységének ellenőrzését, fegyelmi eljárást indíthat a közjegyző ellen, vizsgálhatja a kamara, a végrehajtó bizottság és az elnök, valamint az irattárak ügyviteli tevékenységét. A közjegyzői tevékenység közvetlen felügyeletét a közjegyzői kamara látja el. Az olyan ügyekben, amelyeket a bíróság vagy más állami hatóság bízott a közjegyzőre, a felügyelet a közjegyző székhelye szerint illetékes magasabb fokú bíróság elnökét terheli.

A **cseh** közjegyzői törvény az igazságügyi minisztert hatalmazza fel a közjegyzői tevékenység feletti állami felügyeletre. A közjegyzői kamarák tevékenysége, a közjegyzők tevékenysége és a közjegyzői irodák vezetése feletti felügyeletet a Cseh Köztársaság Közjegyzői Kamarája gyakorolja; az egyes közjegyzői kamarák is fel vannak hatalmazva, hogy az adott körzetekben felügyeletet gyakoroljanak a közjegyzők tevékenysége és a közjegyzői irodák vezetése felett.

Magyarországon a közjegyzői eljárás törvényességét a közjegyző székhelye szerint illetékes fővárosi, ill. megyei bíróság elnöke felügyeli. E felügyeleten belül elrendelhető a közjegyző tevékenységének kamara általi vizsgálata, és fegyelmi eljárást lehet indítani. Egyebekben a területi elnökség kötelessége a közjegyző ügyvitelének, hivatali tevékenységének és magatartásának rendszeres ellenőrzése. Ilyen ellenőrzések egy évvel a hivatalba lépés után, azt követően pedig legalább négyéves időközökben vannak előírva. A megyei bíróság elnöke vagy a területi elnökség a közjegyző tevékenységének vizsgálatát indokolt esetekben bármikor elrendelheti.

2. Fegyelmi jogkör

A fegyelmi jogkör szerves elemét alkotja azoknak a szabályoknak, amelyek feladata, hogy biztosítsák a közjegyző, mint jogszolgáltató szerv minőségét. A fegyelmi jogkör ezért minden országban részletesen szabályozva van.

Horvátországban szabálysértést és fegyelmi vétséget különböztetnek meg. Az olyan hibák, amelyeket maga a törvény vagy a közjegyzői kamara alapszabálya nem nevez meg fegyelmi vétségként, szabálysértésnek tekintendők. Fegyelmi vétség esetén szigorú büntetések vannak előírva. Szabálysértések miatt a kamara igazgató bizottsága folytatja le az eljárást, a fellebbezések ügyében viszont a közjegyzői fegyelmi tanács dönt. A fegyelmi tanács mindig annak a bíróságnak két bírájából, amely mellett működik, és egy közjegyzőből áll. A fegyelmi eljárás lefolytatását kérelmezheti a kamara, az ügyész, valamint egy esetleges károsult is.

Lengyelországban első fokon a közjegyzői kamarák fegyelmi bírósága, másodfokon a Fellebbviteli Fegyelmi Bíróság dönt fegyelmi ügyekben. Törvényességi panaszt lehet benyújtani a Legfelsőbb Bírósághoz. A fegyelmi bíróságok tagjait a közjegyzői kamarák gyűlései választják.

Szlovákiában az igazságügyi miniszter, a járásbíróság elnöke vagy a kamara elnöke nyújthat be kérelmet fegyelmi eljárásra. Első fokon a fegyelmi bizottság dönt, amelynek tagjait a közjegyzők konferenciája választja a közjegyzők közül. Ez ellen a döntés ellen az elsőfokú bírósághoz lehet jogorvoslati kérelemmel fordulni.

Szlovéniában a fegyelmi bizottság dönt figyelmi ügyekben, kivéve azokat az ügyeket, amelyekben a fegyelmi bíróság illetékes. A fegyelmi szerveket a kamara gyűlése választja a közjegyzők soraiból. Olyan vétségek miatti fegyelmi ügyekben, amelyek következménye a közjegyzői tevékenységtől való eltiltás lehet, a fegyelmi bíróság tanácsa dönt, amely a Legfelsőbb Bíróság két bírájából és három közjegyzőből áll. A tanács elnöke egy bíró. E bíróság döntése ellen panasznak van helye, amelyet a Legfelsőbb Bíróság öt bírájából álló tanács bírál el.

Magyarországon a fegyelmi ügyeket a közjegyzők fegyelmi bírósága bírálja el, amely a megyei bíróságok és a Legfelsőbb Bíróság mellett működik. Első fokon az a fegyelmi bíróság dönt, amely az illető területi kamara székhelye szerint van telepítve, másodfokon a Legfelsőbb Bíróság mellett működő fegyelmi bíróság. A fegyelmi ügyben részt vesz az igazságügyi minisztérium képviselője is, aki az igazságszolgáltatás érdekeit képviseli.

Csehországban a Cseh Köztársaság Közjegyzői Kamarájának fegyelmi bizottsága dönt fegyelmi ügyekben. A bizottság tagjait a Cseh Köztársaság Közjegyzői Kamarájának gyűlése választja a közjegyzők soraiból. Az eljárás az igazságügyi miniszternek, a közjegyzői kamara elnökének vagy a járásbíróság elnökének a kérelmére indul. A fegyelmi bizottság döntése ellen a Cseh Köztársaság Közjegyzői Kamarája elnökéhez, ha pedig a fegyelmi büntetés hivatalból való felmentés, akkor a bírósághoz lehet fellebbezni.

Ausztriában is különbséget tesznek szabálysértések, amelyek miatt a közjegyzői kamarák rendbírságot szabhatnak ki, és fegyelmi vétségek, azaz a hivatással járó kötelezettségek durvább megsértése között, amelyeket a fegyelmi bíróságoknak kell elbírálniuk. Első fokon a tartományi felsőbíróság mint fegyelmi bíróság dönt, másodfokon a Legfelsőbb Bíróság. Ezeknél a bíróságoknál a fegyelmi tanácsok felerészben közjegyzőkből állnak.

J) Felelősség és biztosítás

A **horvát** közjegyzői törvény szerint a közjegyző köteles megtéríteni azt a kárt, amelyet hivatali kötelessége megsértésével okozott másnak. Az állam ilyen károkért nem felel. A közjegyző felelősségére nézve a hivatali személyek okozta károk megtérítésére vonatkozó általános szabályok érvényesek. A közjegyzőségi ülnök és a közjegyzőjelölt a közjegyzővel azonos módon felel az olyan kárért, amelyet a közjegyzői törvénnyel összhangban önállóan végzett tevékenysége során hivatali kötelezettsége megsértésével okozott. A közjegyző az ülnökkel vagy jelölttel egyetemlegesen felel, ha ő bízta meg őket a tevékenység önálló végzésével, jogában áll azonban a hivatali személyek visszkereseti felelősségére vonatkozó általános szabályok szerint visszkeresettel élni az ülnökkel vagy jelölttel szemben.

A **lengyel** közjegyzői törvény úgy rendelkezik, hogy a közjegyzők a hivatali eljárásaikkal kapcsolatban okozott kárért a polgári törvénykönyv rendelkezései szerint felelnek; ennek során azonban figyelembe kell venni a közjegyző különös gondossági kötelességét.

A **szlovén** közjegyzői törvény szerint a közjegyző felelős a féllel szemben az olyan kárért, amelyet a közjegyzői törvényben meghatározott kötelezettségek vagy felhatalmazások megsértésével okozott. A közjegyző az olyan károkért is felel, amelyeket a közjegyzői iroda alkalmazottai okoztak.

A **szlovák** és a **cseh** közjegyzői törvény szerint a közjegyző felel az olyan károkért, amelyet a közjegyzői tevékenységgel összefüggésben ő vagy alkalmazottja okozott (ez nem érinti a munkajogi előírások szerinti felelősséget).

Ausztriában a közjegyző az osztrák polgári törvény (ABGB) általános szabályai szerint felel hivatali kötelességeinek (vétkes) megszegéséért. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy a szakértői felelősség (AGBG 1299. §) fokozott gondossági mércéjét alkalmazzák, a közjegyzőnek tehát szakmacsoportja tipikus teljesítménystandardját kell teljesítenie. Azokért a károkért is felel, amelyet közjegyzőjelöltjei okoztak (az AGBG 1313.a §-a szerint). A hivatali felelősség szabályait csak akkor alkalmazzák, amikor a közjegyző bírósági megbízottként tevékenykedik.

Valamennyi vizsgált országban felelősségbiztosítás megkötésére kötelezik a közjegyzőt, ahogy ezt a CNUE Európai Közjegyzői Hivatásjogi Kódexe is előírja (2.4.).

III. Tevékenységi körök

A) Áttekintés

A közjegyzői tevékenység fő területe mindenütt a különleges bizonyító erejű közokiratok készítése. Az országjelentések a következő közjegyzői tevékenységeket sorolják fel:

Csehország: közokiratok készítése, hitelesítés, őrzés; jogi tanácsadás, félképviselet, vagyonkezelés, vagyonfelügyelői és bírósági megbízotti tevékenység.

Horvátország: közokiratok készítése, magánokiratok hitelesítése, okiratok, pénz és értéktárgyak őrzése, eljárások bíróságok és más hatóságok megbízásából.

Lengyelország: közokiratok készítése, hitelesítések, nyilatkozatok, jegyzőkönyvek kézbesítése, váltó- és csekkóvások, őrzés.

Magyarország: közokiratok készítése, igazolások, okiratok, pénz és értéktárgyak őrzése, bizonyos nemperes eljárások lebonyolítása.

Szlovákia: közokiratok készítése, őrzés, magánokiratok készítése és félképviselet, vagyonkezelés, bírósági megbízotti tevékenység, választottbírói és mediátori tevékenység.

Szlovénia: közokiratok és jegyzőkönyvek készítése, hitelesítés, magánokiratok készítése és félképviselet, bírósági megbízotti tevékenység.

Ausztria: közokiratok készítése, bírósági megbízotti tevékenység, magánokiratok készítése és félképviselet, vagyonkezelés, választottbírói és mediátori tevékenység.

B) Közokiratok készítése – a közjegyző mint hiteles személy

1. Okiratba foglalási kötelezettségek

Különböző jogügyletek kötése és bizonyos egyoldalú rendelkezések esetén valamennyi vizsgált állam közös jogkultúrája részeként nagy jelentősége van a speciális alaki előírásoknak. Azok a jogszabályi rendelkezések, amelyek a vonatkozó jogi eljárás érvényességéhez közjegyzői okirat készítését vagy ezzel egyenértékű közjegyzői okiratba foglalást kívánnak meg, az ügyfél védelmet szolgálják azzal, hogy biztosítják a közjegyző hozzáértő, független, hiteles személyének tanácsadását. E területen is feltűnő egyezésben jut kifejeződésre a vizsgált országok sok tekintetben közös jogi tradíciója.

Horvátországban kötelező a közjegyzői okirat készítése kiskorúak és olyan személyek vagyonával való rendelkezésről szóló megállapodások esetén, akiknek ügyleti képességét megvonták (kivéve a napi élet csekély értékű ügyleteit); olyan ajándékozási megállapodások esetén, amelyek nem járnak együtt a dolog közvetlen birtokba adásával, minden olyan élők közötti jogügylet esetén (kivéve a napi élet csekély értékű ügyleteit), amelyeket olyanok foganatosítanak személyesen, akik vakok, továbbá süketek, és nem tudnak olvasni, vagy némák, és nem tudnak írni. Számos társasági jogi jogügyletet is közjegyzői okiratok formájában kell végrehajtani.

Lengyelországban kötelező a közjegyzői okiratba foglalás többek között olyan személyek írásos jognyilatkozata esetében, akik nem tudnak olvasni, ingatlantulajdon-átruházási kötelezettségről és magának az ingatlan-tulajdonjognak az átruházásáról; ingatlanon alapított haszonélvezeti jog alapításáról, rt. és kft. alapításáról, olyan hagyatékmegosztásról szóló szerződések esetén, amelyhez ingatlan is tartozik. A gyakorlatban abból indulnak ki, hogy az árverések, sorsolások, versenyek, békéltetések és választottbírósági eljárások lefolyásáról jegyzőkönyvi tanúsítványt kell készíteni.

Szlovákiában közjegyzői okirat kötelező olyan személyek írásos jogcselekményeire, akik nem tudnak írni és olvasni, valamint a házastársak közötti olyan megállapodásokra, amelyekkel a jogszabályban előírt vagyonközösség mértékét kívánják megváltoztatni. A **társasági jog** területén közjegyzői okiratra van szükség egyszemélyes kft. alapításához és az ilyen okiratok módosításaihoz. Ugyanez érvényes részvénytársaság alapítására, néhány közgyűlési határozatra és az rt. megszüntetésére, továbbá a szövetkezet létesítésével és megszüntetésével kapcsolatos jogcselekményekre is. Ehhez járul még a közjegyzői okiratba foglalási kötelezettség (bizonyos tőkeértéket meghaladó) sorsolások és önkéntes árverések esetén.

Szlovéniában kötelező közjegyzői okiratba foglalni a házastársak közötti vagyoni viszonyok szabályozásáról szóló szerződéseket; az olyan személyek vagyonával való rendelkezésről szóló szerződéseket, akiknek megvonták az ügyleti képességét; a beépítetlen építési telkek adásvételéről szóló szerződéseket; az ingatlanok építési jog miatti haszonbérbe adásáról szóló szerződéseket; azokat a szerződéseket, amelyekben életében intézkedik valaki vagyonának átruházásáról és megosztásáról; az élethossziglani tartásdíjról szóló szerződéseket; az eltartási szerződéseket; a halál esetére szóló ajándékozási szerződéseket és az ajándékozási ígéreteket, valamint az örökhagyók és utódaik közötti örökségről való lemondási megállapodásokat. Megemlítendő továbbá az ingóságokon alapított jelzálogszerződés, valamint az ingatlanjelzálog egyoldalú alapításáról szóló szerződés, amelyet a vagyonjogi törvénykönyv értelmében ugyancsak közjegyzői okirat formájában kell elkészíteni. A vevő hitelezőivel szemben akkor hatályos a tulajdonjog-fenntartás, ha a felszámolás, ill. lefoglalás előtt közjegyző hitelesíti a vevő aláírását azon a szerződésen, amely a tulajdonjog-fenntartásra vonatkozó rendelkezést tartalmazza (kötelmi jogi törvénykönyv 520. §).

A **társasági jog** területén ugyancsak jelentős szerepet játszik a szlovéniai közjegyző: jegyzőkönyvi tanúsítvány kötelező az rt. közgyűlése és lépcsőzetes alapítás esetén az rt. alapítási jegyzőkönyve esetére. Ugyancsak jegyzőkönyvi tanúsítvány formájában kell hitelesíteni a kft. olyan tagi határozatait, amelyek a társasági szerződést módosítják.

Csehországban a közjegyzőnek a **társasági jog** területén már korábban is jelentős szerepét az EU-joggal való harmonizáció folyamatában a kereskedelmi törvénykönyv 2001. I. 1-jén hatályba lépett módosításával még tovább bővítették. A társaságalapítás területén arra az esetre is jegyzőkönyvi tanúsítványt írtak elő, ha az rt.-t vagy a kft.-t több személy alapítja, míg az korábban csak egyszemélyes társaság alapítása esetében volt előírás.

Ausztriában közjegyzői okiratba foglalási kötelezettség van érvényben a tényleges átadás nélküli ajándékozási szerződésekre; az olyan szerződésekre, amelyekben az egyik személy a másikkal

szemben jövőbeli kötelesrész- vagy öröklési igényéről is lemond; a házastársak közötti bizonyos szerződésekre és az olyan szerződésekre, amelyekben a házastársak válás esetére előre szabályozzák a házasság alatti megtakarításaik megosztását. A **társasági jog** területén kötelező közjegyzői okiratba foglalni többek között a korlátolt felelősségű társaság társasági szerződését, az ilyen táraságokban lévő üzletrészek átruházásáról szóló szerződéseket és a vagyonegyesítő társaságok átalakításával kapcsolatos szerződéseket. Ugyanez érvényes a magánalapítvány alapítványi nyilatkozatára is. Jegyzőkönyvi tanúsítvány felvétele kötelező pl. részvénytársaságok alapítása és közgyűléseinek határozatai esetében.

2. Végrehajtható közjegyzői okiratok

A vizsgált államok (Ausztriát is beleértve) közös jogi tradíciója abban is megmutatkozik, hogy csaknem valamennyiben ismerik a **közvetlenül végrehajtható közjegyzői okirat** intézményét, mégpedig **Ausztriában, Csehországban, Horvátországban, Szlovákiában** és **Szlovéniában** a végrehajtható közjegyzői okirat formájában.

A **horvát** közjegyzői törvény 54. §-a szerint a közjegyzői okirat akkor rendelkezik a végrehajtható okirat tulajdonságával, ha teljesítésről szóló olyan meghatározott kötelezettségvállalást tartalmaz, amelyről a felek megegyezhetnek, és ha tartalmazza a kötelezett olyan értelmű nyilatkozatát, hogy az adott okirat alapján a kötelezettség lejárta után a teljesítés megvalósítására közvetlen végrehajtást lehet lefolytatni a kötelezett ellen. Olyan közjegyzői okirat alapján, amely egy polgári jog alapítására, átruházására, korlátozására vagy megszüntetésére vonatkozó kötelezettségvállalást tartalmaz, közvetlenül el lehet végezni a telekkönyvi bejegyzést, és egy olyan közjegyzői okirat segítségével, amelynek alapján egy meghatározott ingatlanon jelzálogot jegyeztek be a telekkönyvbe, az így biztosított követelés megfizetésére annak esedékessége után közvetlen végrehajtást lehet indítani az ingatlanra, ha ehhez az adós ebben a közjegyzői okiratban kifejezetten hozzájárult.

Magánokiratok is végrehajthatóvá tehetők az adós aláírásának hitelesítése után. Ha a magánokirat nem tartalmazza az adósnak azt a nyilatkozatát, hogy közvetlenül ennek alapján végrehajtást lehet indítani, akkor a közjegyző a felek egyetértésével az adós aláírásának hitelesítésekor még felvehet egy ilyen nyilatkozatot a magánokiratba.

Lengyelországban a polgári perrendtartás 777. cikkelye teszi lehetővé, hogy az adós közjegyzői okirat formájában végrehajtásnak vesse alá magát. Ha egy ilyen okirat bizonyos pénzösszeg (melynek nagysága meghatározható közvetlenül vagy értékbiztosító záradék segítségével) fizetésére vagy valamilyen képviselhető dolog szolgáltatására szóló kötelezettséget állapít meg, és a követelés esedékességét is tartalmazza, akkor az végrehajtási jogcímnek számít.

Szlovéniában akkor rendelkezik a közjegyzői okirat a végrehajtási jogcím minőségével, ha valamilyen eljárásra vagy valaminek a tűrésére vonatkozó kötelezettségvállalást határoz meg, és ha erre a kötelezettségvállalásra vonatkozólag helye van egyezségnek. A végrehajtási és hitelfedezeti törvény 20. §-a szerint egy ilyen közjegyzői okirat akkor végrehajtható, ha az adós hozzájárulását adja benne a közvetlen végrehajtáshoz, és ha a közjegyzői okiratból eredő követelés lejárt. A követelés esedékessége bizonyítható egyezségi jegyzőkönyvvel, közjegyzői okirattal, közokirattal vagy hitelesített okirattal; ha ez nem lehetséges, akkor peres eljárásban hozott olyan jogerős ítéletre van szükség, amely megállapítja a követelés lejártát.

A vagyonjogi törvénykönyv 171. §-a szerint közvetlenül végrehajtható közjegyzői okiratra van szükség az ingóságokon alapított jelzáloghoz. Ha a szóban forgó ingóságok vonatkozásában van zálogjog-nyilvántartás, akkor a zálogjog az ebbe a nyilvántartásba való bejegyzéssel jön létre; a bejegyzést a közjegyzőnek kell kérelmeznie. Ingatlanon alapított jelzálogról is meg lehet állapodni közvetlenül végrehajtható közjegyzői okiratban; ebben az esetben is a közjegyzőnek kell kérelmeznie a jelzálog bekebelezését és a végrehajtási záradék bejegyzését a telekkönyvbe. Közvetlenül végrehajtható közjegyzői okiratra van szükség továbbá a biztosítéki tulajdonjog-átruházásról szóló szerződéshez is.

A **cseh** közjegyzői törvény is szabályozza a közvetlenül végrehajtható közjegyzői okiratot (71.a és köv. §-ok). A felek megállapodásának tartalmaznia kell a kötelezett és a jogosult személyét, a jogcímet, a kötelezettség tárgyát és esedékességét, valamint a kötelezett beleegyezését a közvetlen végrehajthatóságba. Ezzel analóg szabályozás van érvényben **Szlovákiában** is.

Magyarországon a közjegyzői okirat egyszerűen végrehajtható; a bíróság – alaki vizsgálatot követően – végrehajtási záradékkal látja el. Ennek feltétele, hogy az okirat kölcsönös vagy egyoldalú kötelezettségvállalást tartalmazzon, benne legyen a jogosult és a kötelezett neve, a tárgy, a mérték (az összeg) és a kötelezettség jogcíme, valamint a teljesítés módja és időpontja. Ha a kötelezettség valamilyen feltételtől vagy határidőtől függ, akkor ennek a feltételnek vagy határidőnek a beálltát közokirattal kell igazolni. Ahhoz, hogy meg lehessen indítani a végrehajtást, a közjegyzői okiratba foglalt követelésnek bírósági végrehajtás útján érvényesíthetőnek és a teljesítési határidőnek lejártnak kell lennie; ill. meg kellett nyílnia a zálogból való kielégítés lehetőségének. Nincs szükség a kötelezett olyan nyilatkozatára, hogy ennek aláveti magát; de a közjegyzőnek természetesen ki kell oktatnia őt a végrehajtás lehetőségéről.

Ausztriában közvetlenül végrehajtást lehet indítani a közjegyzői okirat alapján, ha abban a kötelezett kifejezetten kötelezettséget vállal egy bizonyos teljesítésre vagy valaminek az abbahagyására, ha a közjegyzői okiratból kiderül a jogosult és a kötelezett személye, a vállalt teljesítés vagy abbahagyás jogcíme, tárgya, módja, mértéke és ideje, ha a kötelezettségvállalás tekintetében egyezségnek helye van, és ha a kötelezett kifejezetten hozzájárult a közjegyzői okirat közvetlen végrehajthatóságához.

C) Bírósági megbízotti tevékenység

A közép-európai közjegyzőség tipikus jellegzetessége a közjegyző **bírósági megbízotti** minőségben végzett tevékenysége. Eddig ez a közjegyzői tevékenység a CNUE-n belül az osztrák közjegyzőség sajátossága volt, ami azonban az itt vizsgált államok EU-belépését követően meg fog változni. A közjegyzőség újbóli meghonosítása után ezek közül az országok közül csaknem mindegyikben újra meghonosították a bírósági megbízotti tevékenységet is, és ennek során a közjegyzőknek még az Ausztriában meglévőnél továbbmenő jogköröket is adtak. Hangsúlyozandó, hogy a bírósági megbízotti tevékenység a latin típusú közjegyzőség bizonyos jellegzetességeinek az európai alapszabadságjogokkal való összeegyeztethetőségéről folyó többször említett vitával kapcsolatban annyiban nagy jelentőségű, hogy ez a közjegyzői tevékenység teljes mértékben és minden kétséget kizáróan „e fogalom legszűkebb értelmezése szerint is közhatalom gyakorlását jelenti".[14]

[14] Ilyen teljesen meggyőző erővel Stelzer, Systemisierung, 49. oldal.

Horvátországban még várat magára a bírósági megbízotti tevékenység szabályozása a hagyatéki eljárásban; ezt az új öröklési törvénynek kell megtennie, amellyel jelenleg foglalkozik a parlament. Maga a közjegyzői törvény azt írja elő, hogy a bíróság vagy más hatóság a következő ügyeket bízhatja a közjegyzőre: a felszámolás alá vont vagyontömeg leltározása és lepecsételése; ingatlanok és ingóságok értékbecslése és nyilvános értékesítése (árverések) nemperes eljárásban, különösen ha ezeket önként kínálják eladásra; a végrehajtási eljárásban befolyt árbevétel megosztásáról tartandó tárgyalás lefolytatása; olyan számlák összeállítása és ellenőrzése, amelyeket nagyobb vagyonok gyámjai vagy kezelői nyújtottak be.

Lengyelországban közjegyző előtt tehető nyilatkozat a hagyaték elfogadására vagy visszautasítására vonatkozólag.

Szlovéniában jelenleg nem engedélyezi a törvény a közjegyző bírósági megbízotti tevékenységét a hagyatéki eljárásban. A közjegyzőség ahhoz a követeléséhez, hogy a közjegyzőkre ruházzák a hagyatéki ügyeket, azt a várakozást fűzi, hogy a bíróságok ezzel együtt járó tehermentesítése határozottan csökkentené a hagyatéki eljárások intézésében felgyülemlett hátralékot. A bírósági területen a közjegyzők *de lege lata* csak a cégkivonatok kiadásával vannak megbízva.

Szlovákiában a bíróságnak minden öröklési eljárásban a közjegyzőt kell megbíznia az eljárás lefolytatásával. Az eljárás a legtöbb esetben a közjegyző által kiállított hagyatékátadó végzéssel fejeződik be; csak kivételes esetekben van szükség bírósági határozatra, amelyet a közjegyző készít elő. A bírósági megbízotti intézmény örökségi ügyekben való 1995. évi bevezetése azt eredményezte Szlovákiában, hogy markánsan csökkent az elintézetlen örökségi ügyek száma.

A közjegyző **Csehországban** is bírósági megbízottként tevékenykedik az öröklési tárgyaláson.

Magyarországon a hagyatéki ügyekben folytatott eljárás mellett más nemperes eljárások, így pl. az ingójelzálog-nyilvántartás és az értékpapírok és más okiratok érvénytelenítési eljárása is messzemenően a közjegyzőkre vannak ruházva. A közjegyző határozatának ilyenkor ugyanolyan a hatálya, mint a bírósági határozatnak.

D) Félképviselet és magánokiratok készítése

Horvátországban az ügyfél bíróságok és más hatóságok előtti képviselete csak olyan esetekben engedélyezett, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak egy, a közjegyző által készített közjegyzői okirattal. Ilyenkor a közjegyző jogai és kötelességei azonosak az ügyvédeivel.

Szlovéniában a közjegyzői törvény explicite kimondja a közjegyző jogát magánokiratok készítésére. Bíróságok és más hatóságok előtt akkor léphet fel a közjegyző nemperes eljárásokban a fél képviselőjeként, ha az ügy közvetlenül egy általa készített okiratból ered. Ilyenkor a közjegyző jogai és kötelességei azonosak az ügyvédeivel.

A **szlovák** közjegyzői törvény azt teszi lehetővé a közjegyzőnek, hogy (csak) saját tulajdonképpeni közjegyzői tevékenységével összefüggésben jogi tanácsot adjon, egyéb okiratokat készítsen, vagyonkezelést végezzen, és ezzel összefüggésben képviselje a feleket (a közjegyző ún. „egyéb tevékenysége").

A közjegyző a **cseh** közjegyzői törvény szerint is saját közjegyzői tevékenységével kapcsolatban adhat „egyéb tevékenysége" keretein belül jogi támogatást, pl. jogi tanácsadást, bizonyos jogi képviseletet és okiratok megfogalmazását.

Az **osztrák** közjegyzői szabályzat szerint a közjegyző „egyéb szakmai tevékenységéhez" tartozik mindenekelőtt magánokiratok megfogalmazása és felek képviselete hatóságokon kívül és közigazgatási hatóságok előtt, valamint nemperes eljárásokban bíróságok előtt, és – amennyiben nincs ügyvédkényszer – a végrehajtási eljárásban is.

E) Őrzés és vagyonkezelés

Okiratok megőrzésre való átvétele mindenütt a közjegyző feladatai közé tartozik; az átvételről jegyzőkönyvet kell felvenni.

Pénz, értéktárgyak és értékpapírok átvétele abból a célból, hogy azokat másoknak továbbadják, ugyancsak minden országban a közjegyző illetékességei közé tartozik. A közjegyző köteles az átvett pénzt és az ilyen értékpapírokat a saját vagyonától különválasztva őrizni; őrzés esetén letéti számlát kell nyitnia egy banknál.

Ezzel kapcsolatban a leendő EU-tagállamok egyik országjelentésében sem tettek említést külön felelősségi szabályokról.

A **szlovén** jelentés szerint a számlapénz közjegyzői „őrzése" területén eddig még csak „első lépések" történtek; úgy látszik, itt tetemes szabályozási hiányok vannak.

A **magyar** jelentés szerint az ügyleteket „kísérő gondoskodás" (és ezzel kapcsolatban minden valószínűség szerint a vagyonkezelés lebonyolítása is) egyre nagyobb jelentőségű.

Ausztriában – nyilvánvaló ellentétben a vizsgált leendő EU-tagországokkal, amit feltehetőleg a gazdasági fejlettség magyaráz – jelentős szerepet játszik a közjegyzői vagyonkezelés (*Treuhandschaft*). Ennek során a közjegyző vagyonkezelői megállapodás alapján letétkezelőként vagyoni értékeket (pénzt, pénz jellegű értéket), jogokat vagy okiratokat vesz át, és ilyenkor vagyonkezelőként közjegyzői szakmai felelősségével felelősséget vállal egy, két vagy több megbízóval szemben, hogy végrehajtja a vagyonkezelési megállapodásban meghatározott jogkövetkezményeket, és teljesíti a feltételeket. A közjegyző ilyenkor saját nevében, de megbízásból jár el a megbízó vagy megbízók érdekében és számlájára. Különösen ingatlanügyleteket bonyolítanak le gyakorlati megfontolások miatt a legtöbb esetben ilyen megbízásból (az ingatlanokon fennálló anyagi jogok megszerzése feltételezi a telekkönyvi bejegyzést, amire az elidegenítő csak akkor lesz hajlandó, ha bizonyossága van arról, hogy ténylegesen megkapja az ellenértéket). Van egy saját közjegyzői letéti bank, egy olyan hitelintézet, amely kizárólag közjegyzői vagyonkezelési ügyletek lebonyolítására szakosodott. A szigorú biztosítási szabályok a vagyonkezelésnek ezt a formáját különösen vonzóvá teszik. A vagyonkezeléseket a közjegyzők többnyire az ún. egyéb szakmai tevékenység keretében végzik. A közjegyzői szabályzat azonban tartalmaz szabályokat a közjegyzői hivatal keretében végzett őrzésre is; ezek szigorúbban vannak szabályozva, és a szabályok okiratokra, információhordozókra, pénzre és értékpapírra vonatkoznak.

F) Békéltetés

A békéltetéssel mint közjegyzői tevékenységgel – az osztrákon kívül – csak a **szlovák** jelentés foglalkozik. A választottbírósági eljárásról szóló, 2002. VII. 1-jén hatályba lépett új törvény lényegesen kibővítette Szlovákiában a békéltetésre alkalmas viták körét, és kifejezett normaként rögzíti, hogy a választottbíró funkcióját közjegyző is ellátthatja. Gyakorlati tapasztalatok természetszerűleg még nincsenek.

A továbbiakban arról is szól a jelentés, hogy előkészületben van Szlovákiában egy a mediációt szabályozó törvény, és ezen a területen a közjegyző részvételével lehet számolni.

A vizsgált leendő EU-tagországok többi országjelentésében nincs említés a közjegyzők békéltetésben játszott szerepére vonatkozó

külön szabályokról. Ezen a területen valószínűleg még nagy fejlődési potenciál rejlik a szóban forgó országok közjegyzői számára.

Ausztriában a törvényhozó támogatni kívánja a választottbíráskodást, és ezért a polgári perrendtartás 2002. évi módosítása keretében beillesztett a közjegyzői szabályzatba egy olyan rendelkezést, hogy az Osztrák Közjegyzői Kamara és a tartományi közjegyzői kamarák mellett (ugyanúgy, mint az ügyvédi kamarák mellett) választottbíróságokat kell létrehozni. Afelől már eddig sem volt kétség, hogy közjegyzők működhetnek választottbíróként. E tevékenységi területen persze a közjegyzők még nem tettek szert különösebb jelentőségre. Az új választottbíróságokkal szerzett gyakorlati tapasztalatokat még ki kell várni.

A **mediáció** területén viszont – a polgári jogi ügyekben alkalmazott mediáció törvényi szabályozása Ausztriában is előkészületben van – már jó néhány közjegyző tevékenykedik. A megelőző jogi gondoskodás területén szerzett tapasztalata alapján a közjegyző *in abstracto* különösen alkalmasnak látszik a viták mediáció útján való rendezésére.

G) Közjegyző és informatika

Az informatika területén a vizsgálatba bevont leendő EU-tagországok a rendelkezésre álló jelentések alapján nyilvánvalóan igen eltérő fejlettségi szinten állnak.

A **lengyel** jelentés rögzíti, hogy az elektronikus aláírásról szóló lengyel törvény nem irányozza elő a közjegyzők közreműködését a tanúsításban. A jelentés szerint *de lege lata* nincs rá lehetőség, hogy központi hagyatéki nyilvántartást rendezzenek be saját tanúsító központ használatával. A közjegyzők részvétele arra korlátozódik, hogy megállapítsák az elektronikus aláírásuk tanúsítását kérelmező személyek személyazonosságát.

Szlovákiában a közjegyzőség a kamara segítségével létrehozott „központi információs rendszer" segítségével ma már egész sor ún. „központi közjegyzői nyilvántartást" tud kínálni: ilyen nyilvántartások vannak a harmadik szektor bizonyos szervezeteinek, a közjegyzői és közjegyzői őrzésben lévő végrendeleteknek, a zálogjogoknak, árveréseknek, hitelesített aláírásoknak és közjegyzői okiratoknak a nyilvántartására.

Szlovéniában a közjegyzők be vannak kötve az elektronikus cégjegyzékbe, és így bele tudnak tekinteni az ott tárolt bejegyzésekbe, valamint cégkivonatokat tudnak kiadni. A jelentés hangsúlyozza, hogy egy ilyen kivonatot a közjegyzőnél gyorsabban és bürokráciamentesebben lehet megkapni, mint a bíróságnál. Szlovéniában tervezik továbbá, hogy az egyszemélyes kft.-kre létrehozzák a határozatok ún. „e-könyvét"; ennek az alkalmazása mindenesetre még csak kísérleti stádiumban van. Előkészületben van továbbá a közjegyzői irodák rácsatlakoztatása az elektronikusan vezetett telekkönyvre és kataszterre, valamint egy elektronikus okirattár létrehozása.

A **cseh** közjegyzői törvényben, valamint a Cseh Közjegyzői Kamara 2002. I. 11-én hatályba lépett irányelvében szabályok vannak egy, a kamara által vezetett elektronikus zálogjogi nyilvántartás felállítására vonatkozólag. Ezenkívül tervezik a végrendeletek központi nyilvántartását.

Magyarországon dolgoznak egy elektronikus okirattár megvalósításán, amelynek általános és kötelező érvényű bevezetését 2004-re tervezik. Az elektronikus aláírásról van már érvényes törvény; a közjegyzők ilyen aláírásokban való közreműködésének különböző lehetőségei vannak nevesítve.

Az **osztrák** közjegyzőség területén a modern informatika ma már rendkívül jelentős szerepet játszik. Az elektronikus okirattárban a 2000. évtől kezdve készített valamennyi közjegyzői okiratot el kell helyezni. Az elektronikusan tárolt okiratoknak még nincs ugyanolyan érvényük mint az eredetinek; a jövőre nézve mindenesetre tervbe van véve a tisztán elektronikus készítés és tárolás. Ezenkívül létezik egy központi végrendelet-nyilvántartás és egy time-sharing ingatlan-nyilvántartás. A közjegyzői szabályzat előirányozza egy időbélyegző-nyilvántartás bevezetését is, ehhez azonban még hiányoznak a végrehajtási előírások. Minden közjegyzői iroda be van kötve a számítógéppel támogatott vezetésű telekkönyvbe és cégnyilvántartásba.

Walter H. Rechberger
rendes egyetemi tanár,
Bécs

A telekkönyv és az ingatlan-nyilvántartás, mint a jogi látszat, a formai legitimáció közvetítésének instrumentuma

A Magyarországon 1851-ben hatályba léptetett osztrák Polgári Törvénykönyv (OPTK) értelmében az ingatlanokra vonatkozó dologi jog szerzése a telekkönyvi bejegyzéstől függ (OPTK 431., 445., 481. §-ai). A telekkönyvön kívül dologi jogokat szerezni egyáltalán nem lehetett. Ezzel az ún. bejegyzési elvvel összefüggésben nyert szabályozást „a nyilvánosság alapelve (Publizitätsprinzip), amely a dologi jogviszonyok felismerhetővé válását biztosította az alaki jog, illetőleg másfelől az anyagi jog a közhitel joghatása révén. Csak azok a jogok váltak dologi hatályúvá, amelyek a telekkönyvbe szabályszerűen bejegyezést nyertek. Ezért bírt a telekkönyv a hitelesség jellegével, annak tartalma jogilag igaz és az ingatlan-forgalomra nézve kimerítő volt. Ez a fikciós tényállási elem egyúttal a forgalmi jogbiztonságot kívánta megteremteni.

A jogbiztonság fogalmának a magánjogban történő átalakulását már a XX. század első felében alaposan feldolgozza a jogtudomány.[1] Eörsi summázatában az uralmi-hatalmi és a forgalmi érdek összeütközését a jog a forgalmi érdek preferálásában oldotta meg. Ennek eszközeként jelent meg a jogi látszat eszközeként az ingatlanok körében a telekkönyv.[2] A telekkönyv célja és értelme, hogy ha kell az anyagi jog szerinti állapotnál erősebb külső tényál-

[1] Lásd erről különösen: *Nizsalovszky Endre: A látszat a jogban*, MJE különlenyomat a Debreceni Szemléből 1931.; *Szladits Károly: Dologi jog* 1930.; *Örtmann: Grundsätzliches zur Lehre vom Rechtsschein; Szászy-Schwartz Gusztáv: Régi és új birtoktan*, Budapest, 1911.; *Moritz Wellspacher: Das Vertrauen auf äussere Tatbestände im bürgerlichen Recht*, 1906. 79. o.; *Világhy Miklós: Magyar Polgári jog*, Budapest, 1960.; *Eörsi Gyula: A tulajdonjog átszállása*, Budapest, 1947.

[2] Lásd még: *Gerstberger: Der Schutz gutgläubiger Dritter im Rechtsverkehr* – idézi Nizsalovszky id. m. 3. o.

lásokat létesítsen, amelyek az anyagi jog szerinti állapottal ellenkezően is biztos alapot szolgáltatnak a jogszerzésre.[3] Ezért a telekkönyv alapján szerző javára a telekkönyv tartalma akkor is jogszerű teljes és helyes, ha az egyébként a telekkönyvön kívüli anyagi jogi állapot szerint nem állna fenn.[4] A telekkönyv tehát formai legitimációt nyújt a benne bízva szerző fél javára, sőt törvényes vélelmet kapcsol szerzésre jóhiszemű jellegéhez.

Nem a telekkönyv persze az egyetlen ilyen jogintézmény. Ugyanezt a szerepet tölti be a birtok funkcióján túl – a lajstrom, cégjegyzék, védjegylajstrom, szabadalmi lajstrom, az értékpapírok, vasúti és bányalajstromok. Nizsalovszky nem véletlenül jegyzi meg, hogy ezek – a túlnyomórészt közigazgatási célú – nyilvánkönyvek valójában átírják a jogbiztonság és a fogalom anyagi jog szerinti állapotát, „a látszatot általában a valóság elé helyezik, vagy legalább azzal egyenrangúnak ismerik el", a jogi doktrinában[5].

A mai viszonyok között azonban a nyilvánkönyvi joglátszat rendszere, mint a forgalmi érdek megkövetelte instrumentum bizonyos értelemben azonosul a jogbiztonság alkotmányos követelményével, mint jogállami célkövetelménnyel. Ezzel szemben áll a fennálló telekkönyvi jogosultságok meghatározó elemére, a tulajdonjogra álló alkotmányos alapjogi védelem.

A probléma több értelemben is interpretálható. Az alkotmányos alapjogi védelem az anyagi jog szerint fennálló tulajdonjoghoz kapcsolt, és akkor más alkotmányos alapjoghoz képest, és annak védelme körében merülhet fel korlátozás az ismert alkotmányjogi teszt szerinti mérlegelés alapján. A szerző szerint csak ebben az értelemben vethető fel a kérdés, hiszen a jogok védelme a jog szerint keletkezett állapotukra épülhet. Az ehhez képest beálló korlátozásoknak kell alkotmányos alappal bírniuk. Ilyen korlátozás a nyilvánkönyvi joglátszat szerinti jogszerzést védő joghatás a közhitelesség is. Ennek kell alkotmányos alappal bírnia.

Ha a meglévő tulajdonjog alapjogi védelme a joglátszat szerinti tulajdonjogra épül, akkor viszont értelmezhetetlen az alapjogi védelem, hiszen az éppen egy fikciós intézményt enged érvényesülni az anyagi jogi jogállapottal szemben. A probléma tehát alkotmányjogi szempontból is felettébb érdekes, nem is kerülte el az alkotmánybíróság figyelmét.

Az ingatlan-nyilvántartás tartalma, alkotmányjogi megközelítés az AB határozatok tükrében

Az Alkotmánybíróság 15/1995. (III. 13.) AB alkotmánybírósági határozatában jogszabály – kizárólag az alaki nyilvánosságot érintő – alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára és megsemmisítésére irányuló indítványok tárgyában állapította meg, hogy az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendelet 2. § (1) bekezdésének „ha jogszabály kivételt nem tesz" szövegrésze alkotmányellenes, ezért e rendelkezést 1995. szeptember 30. napjával megsemmisítette, és ennek megfelelően az Inytvr. 2. § (1) bekezdése a következő szöveggel tartotta fenn hatályában: „2. § (1) Az ingatlan-nyilvántartás nyilvános és hitelesen tanúsítja a feltüntetett adatok, továbbá bejegyzett jogok és tények fennállását."

Az alkotmányossági felülvizsgálat folytán a közhitelesség tartalmi korlátai tekintetében alapvetően módosult, az ingatlan-nyilvántartás közhitelessége úgymond feltétlenné és korlátozhatatlanná vált, de csak a nyilvántartási törvényerejű rendelet szerint.

Ugyanakkor a polgári törvénykönyv szövege változatlan maradt, amelyben a megsemmisített kioldó szabály maradt bent. Az AB határozat feltehetően a nyilvánosságra vonatkozó korlátozó szabályt kívánta megsemmisíteni, mivel nem érintette a megsemmisített rendelkezés Ptk.-beli anyagi jogi – szabályát. Azzal azonban, hogy az alaki és anyagi nyilvánosságot egy szabályba vonó rendelkezés változatlan elhelyezésben maradt, a nyilvánosság mindkét szabálya lényegi változáson ment át, létrehozva a kollíziót az Inytvr. 2. §-a és a Ptk. 116. §-a szabálya között.

Az Alkotmánybíróság nem észlelte, hogy a felülvizsgálati eljárása során hozott határozatával a nyilvánkönyv anyagi jogi hatályát, annak közhiteleségét is alapvetően is átírta úgy, hogy eközben az annak forrását és alapját képező Ptk.-beli anyagi jogi szabályt érintetlenül hagyta.

A joglátszat a nyilvánkönyvben (telekkönyv, ingatlan-nyilvántartás)

„Ha a primitív jog ragaszkodik a külső mozzanatokhoz (pl. manumissio, emancipatio, rei vindicatio stb. formájában) ezt azért teszi, mert hiányoznak számára a mélybehatolás lehetőségei. Ha a modern jog teszi, ezt azért teszi, mert el akar tekinteni a háttérben lévő okoktól, mert a mai forgalmi élettel ezeknek a kutatása összeférhetetlen lenne... A mai jogéletből nem lehet azt a gondosságot megkívánni, hogy egy jogügylet valamennyi előfeltételét megbírálja. Ugyanennyire elviselhetetlen számára, hogy olyan jogügyleteket, amelyeket minden látszat szerint szabályszerűen bonyolítottak le és amelyekkel gazdaságilag számoltak, később intern, harmadik személyek által felismerhetetlen hiányok miatt megsemmisítenek."[6]

A nyilvánkönyvi bejegyzés látszathatása: jelképi traditio (az intabulációs engedély)

A jelképes átadás arra épít, hogy az ember az érzékelhetőt még akkor is sokkal szívesebben fogadja el valóságnak, ha tudja, hogy az valójában csak szimbolizálja a mögötte rejlő, nem érzékelhető, mert eszmei tartalmú, de normatív alakjainál fogva érvényesülés igényével fellépő és ezért ugyancsak valóságos aktust. Ahol a tárgy az e célra legkézenfekvőbb traditio-ra alkalmatlan volt, ott vagy jelképes átadással segítettek magukon, vagy ha ez nem volt lehetséges, nem ismerték el a tulajdonjogot.[7]

Ugyanezt a változást írja le Eörsi külön hivatkozva Kruse-re a nyilvánkönyvek joghatályát kiemelve. „A mai helyzetet – sematikusan véve – három újítás hozta létre: A telekkönyvek bevezetése, amit újabb és újabb nyilvántartások követtek és követnek ma is állandóan, anélkül, hogy ennek a folyamatnak magánjogi hatása ma

[3] Lásd: *Nizsalovszky: id. m.* 2. o.

[4] *Krückmann: Nachlese zur Unmöglichkeitslehre: „Rechtsschein ist alles".* Jherings Jahrbücher XXI. 162–169. o.; Lásd még: *Eörsi Gyula: A tulajdonjog fejlődése,* Budapest,1951 I/270 KJK.

[5] *Nizsalovszky E.: A látszat a jogban,* 4. o.

[6] *Moritz Wellspacher: Das Vertrauen auf äussere Tatbestände im Bürgerlichen Recht,* Wien 1906., előszó VIII. o.

[7] *Eörsi: A tulajdon átszállás kérdéséről,* Jogász Egyleti Értekezések, Budapest 1947. 64. oldal.; Légvády Testvérek; A cél, hogy külső jel pecsételje jogi jellegűvé két személy elszigetelt viszonyát. A külső jel instrumentum, eszköze a jog érvényesítésének.

teljesen lemérhető lenne."[8] Kruse nyomán Eörsi megállapítja, hogy a nyilvánkönyvek „nem különbözőek a magánjogi tényállások szempontjából sem, pl. a birtok joglátszati funkcióját igen nagy mértékben átveszik. A jelek arra mutatnak, hogy részben szaporodni fognak ezek a lajstromok, részben egyre több jogbontás fog fűződni hozzájuk. A telekkönyv ebben a folyamatban a nyilvánosság és a felismerhetőség okán kikapcsolhatja az önkényt és erőszakot, anarchiát, mint causát[9] a jogátszállás folyamatában.

Eörsi megfogalmazásában a telekkönyv, mint ingatlan-lajtstrom

- „mindenki által ismert helyen centralizáltan és a nyilvánosság elve folytán mindenkinek hozzáférhetően, megbízhatóan tartalmazza a szükséges adatokat,
- kisebb a lehetőség arra, hogy a fél a valóságtól eltér: a tévedés, a megtévesztés még lehetséges, azonban a meghosszabbított vindikációs jogosultság folytán könnyen reparálható, de erőszak már nem,
- a telekkönyv nem hagyja némán magára szemlélőjét, hogy tényekből következtessen jogokra, ahogy tud, hanem megnevezi az általa publikált jogot."[10]
- biztosítja a prioritási hatályt, amely Eörsi meglátása szerint a forgalmi érdek és látszathatály igazi lényege.[11]

A prioritási hatály Eörsi megközelítésében az ún. extern hatályok átszállásának megállapításánál ad megoldást. Az extern hatályok kérdésköre Eörsit a tulajdonátszállás témakörében foglalkoztatja, de a nyilvánkönyvbe bejegyezhető jogosultságok kapcsán általában is használható módszer. A prioritási hatály lényege Eörsi megfogalmazásában szűkebb és tágabb értelemben is megjelenik a vindikációs jogosultság gyakorlása szemszögéből vizsgálva. A prioritás hatály vizsgálata Eörsi fogalomrendszerében azt jelenti, hogy ki tempore prior az egyenlő és azonos időben keletkező jogosultságok esetén, de még ettől is fontosabb, hogy ki a iure prior eltérő időben keletkezett azonos vagy különböző erejű jogosultságok esetén. A prioritási hatály és időpont beállta külső jelhez, értsd ingatlanoknál a telekkönyvi ranghelyhez (széljegyzés) kötődik.[12] Meg kell itt jegyeznünk, hogy a ranghely a telekkönyvbe sem a széljegyhez, azaz a telekkönyvi betét megfelelő lapján publikált iktatott jogváltozási eljárást indító telekkönyvi kérelemhez, hanem a telekkönyvi iktatás időpontjához kapcsolódott.

Eörsi Gyula árnyaltabb és – a kor ízlésvilágának megfelelő – ideologikus felhangokkal kiegészítve, de – mondanivalója lényegét illetően – ugyanezen gondolatmenetét veti papírra a tulajdonjog fejlődéséről írt monográfiájában. Az ingatlan-nyilvánkönyvet a látszatfunkciók körében a forgalmi vonatkozások cím alatt tárgyalja.[13] Eörsi a telekkönyvi jogi látszat vizsgálatában a telekkönyvet az ingatlan tulajdon és más jogosultságok tekintetében a látszatvédelem eszközeként tárgyalja az ingatlanforgalom, a jelzálogforgalom számára.[14]

A látszatvédelem másik intézménye a birtok és a telekkönyv kapcsolatát is érintve – Kruséra és Wellspacherre is hivatkozva, Grosschmid Bénire tekintettel – a két látszatjelenség, vagy sokkal inkább jogintézmény között prioritási szabályt állít fel, kimondva a telekkönyv elsőbbségét, és utóbbi „csődje" esetére másodlagosan és kisegítő jelleggel a birtokkal megerősített látszatjogosultság szabályát.[15] Eörsi azonnal meg is jegyzi, hogy a magyar magánjog nem követi teljesen ezt az – „tiszta és következetes" – álláspontot, hiszen a birtokkal megerősített jogcímvédelem intézménye éppen áttöri az anyagi jog oldaláról a telekkönyv látszat primátusát.

Világhy Miklós a telekkönyv lényegét – „eredeti szolgálati szerepét" – ugyancsak egy olyan külső eszközben foglalja össze, „amely a harmadik személyek számára a jog látszatát valósítja meg, és felmenti e harmadik személyt attól a kötelezettségtől, hogy a látszat mögött a jog tényleges fennállását vizsgálnia kelljen. Ezért fejleszti ki a kapitalista jogfejlődés a telekkönyvet, vagyis azt a nyilvános jegyzéket, amelyet könnyen elérhető központi helyen vezetnek, mindenki megtekintheti, és az abban található adatokat, a törvénynél fogva általában igaznak kell tekinteni, függetlenül attól, hogy a valóságban mi a jogi helyzet. A telekkönyvnek ez az úgynevezett közbizalmi hatása döntő jelentőségű az ingatlanok forgalma szempontjából."[16]

A látszatfunkció termékeny következménye a jelbirtok, mint telekkönyvi birtok

A birtok, illetve telekkönyvi látszat tárgyának és funkciójának vizsgálata egy mellékhajtásának minősíthetően került tárgyalásra a jelbirtok fogalma.

A jelbirtok fogalmának pontos és jogirodalomban legtöbbször tárgyalt fogalmát Grosschmid[17] adja meg. A telekkönyvi birtok Grosschmid megfogalmazásában „bejegyzettséget és ehhez fűződő rendelkezési lehetőség"-et jelent valójában, lényegében „jelbirtok, annak tárgya jog-jel, – pontosabban a telekkönyvi betét, mint papír, és e papír birtoka volna a telekkönyvi birtok – a tulajdonjog szimbóluma."

A jelbirtokot a telekkönyvi hatóság, mint letéteményes birtokolja. A telekkönyvi hatóság egyfajta közjogi letéteményes, a felé kiadott jogszerű „letevői" utasításokat teljesíteni köteles. Mivel a jelbirtok fogalmilag azonos a telekkönyvi bejegyzettség állapotával, így a jelbirtok akkor keletkezik, amikor az önálló jószágtestet telekkönyvezésbe vonják. A telekkönyvi birtokjogviszonyból következik a birtokállapot kettőssége: a képviseleti birtokosként megjelelő telekkönyvi hatóság és a jogosult, mint főbirtokos.

A jelbirtok fogalma nem arat egyöntetű sikert, még azok is differenciáltan kezelik, akik magával az intézménnyel egyetértenek, és természetesen sokan el is utasítják.[18]

---

[8] *Eörsi Gy.: id. m.* 56. o.

[9] Lásd *Eörsi Gy.: id. m.* 34. o.

[10] Lásd *Eörsi Gy.: id. m.* 35. o.

[11] Lásd még *Wellspacher: Das Vertranen auf äussen Tatbestände* VIII. o.

[12] *Eörsi Gy.: A tulajdonátszállás kérdéséről*, Budapest, 1947.

[13] *Eörsi Gy.: A tulajdonjog fejlődése I. kötet; A kapitalizmus tulajdonjoga*, Budapest, 1951. 270. o.

[14] *Eörsi Gy.: A tulajdonjog fejlődése*, 278. o.

[15] Ingatlanok terén a telekkönyvé az elsőbbség „nem lehet megkívánni, hogy a jogszerző .... személyesen megjelenjék a földbirtokon és annak külső jogviszonyait megvizsgála." L. *Eörsi Gy.: id. m.* 280. o.

[16] Lásd erről: *Világhy Miklós–Eörsi Gyula: Magyar polgári jog. I. kötet;* Budapest, 1965 Egyetemi tankönyv; 327. oldal)

[17] *Grosschmid Béni: Fejezetek – Kötelmi jogunk köréből, I.* 31–36. §-ok.

[18] A telekkönyvi birtok fogalmát elfogadók köréből lásd különösen *Szladits Károly: Magyar magánjog, dologi jog,* 140. o.; *Medzihradszki Jenő: Telekkönyvi jog,* Budapest, 1934.; *Magyar–Nizsalovzsky: Magyar polgári perjog,* egyetemi tankönyv, 353 o.; *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás,* Budapest, 1941. 26. o.; *Sági-Kéry-Rojcsek: Telekkönyvi jog,* Budapest, 1940.; *Tímár Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai,* Budapest, 1940.; *Imling: A magyar telekkönyvi jog; Réti Illés Elemér: Telekkönyvi jog.* Elutasítják különösen: *Eörsi Gy.: id. m.* 280. o.; *Kolosváry: Telekkönyvi rendtartás,* Budapest, 1930.; *Huf: Telekkönyvi rendtartás,* Budapest, 1939.

Sárffy számára a letéti jogviszony alkotó párhuzamba állítása okoz problémát, éppen ezért vezeti be a közjogi letét segédfogalmát, amely közjogi – jogszabályon alapuló – letét tárgya, maga a jelbirtok a letéteményes pedig kezeli a jelbirtokot. A közjogi letevő rendelkezési cselekményei (bekebelezési törlési, kijavítási, kiigazítási engedélyek, kérelmek) egyben jogvédelmi igények. Természetesen a jelbirtoklás, mint a telekkönyvi bejegyzettség állapota egyfajta birtoklásként szembekerülni kényszerül a tényleges – uralmi jellegű – tényleges és közvetlen birtoklással is, amelyre rendező választ kell adni. A válasz roppant szellemes és nem kevésbé átgondolt. A telekkönyvi birtokos egyben a (bejegyzett) tulajdonos (jogosult).

Szladits Károly viszont a joglátszatot *Grosschmid* nyomán a jelbirtok fogalommal fejti ki. „A telekkönyvi bejegyzés csak a *jog külszínét* tünteti fel, amely mögött nem valódi, hanem áljogosult rejtőzik. Ennyiben a *telekkönyvi bejegyzettség állapota* hasonlít a dolog tényleges birtokának állapotához, mert ez is mindig valamely jog külszínét mutatja, mely esetleg valódi jogosultat, de esetleg csak áljogosultat (bitorlót) takar. Ezért a telekkönyvi bejegyzettséget átvitt értelemben *telekkönyvi birtoknak* mondjuk."

A telekkönyvi birtokot a dolog *tényleges* birtokától való megkülönböztetésül – *Grosschmid* nyomán – *jelbirtoknak* nevezi, mert a birtoklás pusztán a jogot külsőleg feltüntető *jelre* vonatkozik.[19]

A telekkönyvi birtoknak – függetlenül attól, hogy az anyagi jog szerinti, úgymond valódi jogot tartalmazza-e vagy sem – vannak *joghatásai.*

E joghatások közül a legfontosabb, hogy a telekkönyvi bejegyzés már egymagában jogosultként tünteti fel, *legitimálja* a bejegyzettet és így *vele szemben* kell bizonyítani, hogy ő nem jogosult. A korábbi telekkönyvi birtokos, akinek jogát későbbi bejegyzés sérti, jogát az utóbbi ellen csak úgy érvényesítheti, ha ő bizonyítja, hogy a későbbi bejegyzés valamely oknál fogva nem vezetett jogszerzésére.

A telekkönyvi bejegyzésből eredő *vélelmet* (a bejegyzett jog fennállása mellett) *nem döntheti meg bárki,* hanem csak az, aki ellen a bejegyzés irányult (a telekkönyvi előző), vagy akinek a jogát a bejegyzés közvetlenül sérti, vagy aki ilyen személynek a jogán lép fel.

Nizsalovszky Endre a telekkönyvi jogi látszat hatályát a nem tulajdonostól való szerzés problematikáján keresztül vizsgálta. A joglátszat védelmének problémáját az igazságosság, mint (stationer mozzanat), illetőleg a forgalombiztonsági szempont (mint dinamikus mozzanat) egyszerre – szükségképpen nem egyenlően – védendő értékkettősségre, mint ellentétpárra vetítette. Nizsalovszky Endre 1931-ben a joglátszat problémáját az anyagi jogi igazsággal állítja ellentétbe, hangsúlyozva, hogy „azokra az esetekre gondol..., amikor maga a jogszabály részesít bizonyos igényeket tudatosan az anyagi igazsággal szemben oltalomban és tudatosan, intézményesen hagyja veszni más személynek az anyagi jog szerint tagadhatatlanul fennálló és elismerten jogvédelmet érdemlő érdekeit. Ezek a jogtételek elsősorban azok, amelyeket a nyugati kultúra rohanó gazdasági élete tett szükségessé, amelyek a forgalom biztonsága érdekében rést ütöttek a jogbiztonságon, s ezzel a szó legszigorúbb értelmében vett anyagi igazságon.[20] „A külső jel funkciója mindinkább a jogosítottnak a forgalmi életben nyújtandó lehető teljes biztosítása. Ezzel a jogbiztonság fogalmának akusztikája is megváltozik. A jogbiztonság nem két fél jogviszonyában hanem az egész társadalom és gazdasági élet – a közösség – érdekében felmerülő követelmény nem egyszer az előbbi magánvonatkozás rovására."[21] „Így azután biztonsági téren a magánjog feladata nem utolsó sorban a jogviszonyok nyilvánosságra hozatala és függetlenítése a gazdasági forgalomban résztvevők személyi tulajdonságaiban rejlő nehezen felismerhető és kiszámíthatatlan faktoroktól."[22]

Beck Salamon számára a látszathatály ugyancsak a forgalmi érdek által generált és a telekkönyvi látszat szerinti jóhiszemű szerző prioritást és védelmet kap az anyagi jog szerinti jogosulttal szemben. „A gazdasági élet szempontjából fontosabb az, hogy a jogrend elismerje és oltalmazza a jóhiszemű szerzést még a tulajdonos rovására is. Bizonyos az, hogy a tulajdonjog biztonságának megingása is zavarja a gazdasági életet, a fennálló tulajdonjog védelme mellett tehát nemcsak az egyes jogosultnak érdeke szól, hanem a gazdasági élet általános szempontjai is. Mégis az új szerző jogának megtagadása mai gazdasági életünkre sokkal nagyobb teher, mint a meglevő tulajdonjog elvonása."[23] A gazdasági meggondolás dönt a forgalmi érdek mellett.

A „jogbiztonság a hosszú időre dolgozó forgalom alapvető követelménye. Jogbiztonság .... abban az értelemben, hogy bizonyos idő elteltével is az fog jognak bizonyulni, amiről ma okkal hihető, hogy jog .... A kapitalista gazdálkodás legfontosabb lelki előfeltételei közé tartozik a cselekvő ember biztonsági érzete."[24]

Nyilvánkönyvi publikálás hiányában „.....valamely elszigetelt jogviszony külső szuverenitása csak addig a határig részesülhet védelemben, amíg a forgalmi biztonság szempontja engedi, azaz: a jóhiszemű harmadik legmesszebb menő védelmének nem kivételnek, de általános szabálynak kell lennie. Ez a cél a joglátszatokkal való fokozott operálás útján érhető el; e folyamat pedig a nyilatkozati elv elé nyomulásával jó ideje megindult, segíti a közgazdaságtan által eldologiasodásnak nevezett folyamat ...." „...Az egyéni jogbiztonságot elhomályosítja a forgalmi majd kollektív jogbiztonság."[25]

A joglátszat problémája a kortárs hazai jogirodalomban Menyhárd szerint elsősorban filozófiai, jogfilozófiai, ás jogszociológiai megközelítésben merült fel).[26]

Újlaki a látszat felmerülésének területeit vizsgálva megkülönbözteti a jogalkalmazás és a szabályozás szintjét. A szabályozás szintjén a látszat az anyagi valóság képének intézményes módon való, realitásként történő elfogadását jelenti, meghatározott jogpolitikai indokok alapján, konkrét szükségletek felmerülése következtében. Ebben a körbe sorolja a törvényes vélelmeket. Menyhárd szerint a jogalkotó szabályozási szinten, a joglátszat teremtése iránti igény okából tudatosan fogad el látszatokat valós helyzetként, és fűz azokhoz olyan következményeket, amelyek egyébként valós helyzetekhez kapcsolódnak. Ezek közül a látszatjelenségek közül a Újlaki a birtokot, mint a tulajdon látszatát, az ingatlan-tulajdon

[19] Lásd erről: *Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből I.*, 214. l.; 7. §. 7, alj., 8. §. II. jz, és 27. §.)

[20] *Nizsalovszky Endre: Látszat a jogban,* Debrecen 1931, 16. old.; illetőleg más szerzőknél: *Arisztotelész: Nikbomakhoszi etika,* Budapest, 1997,1137b (V. könyv 14.) Jogász Egyleti Értekezések, Budapest, 1931.

[21] *Eörsi: A tulajdonátszállás kérdésköréből,* 65. oldal.

[22] *Balázs P. Elemér: Dologi dinamikai szemlélet a magánjogban,* Jogász egyleti Értekezések VIII. 1–2. és 44. oldal.

[23] *Beck Salamon: „Kötelemvalósulás",* 1927. 25–26. oldal.

[24] *Beck Salamon: „Kötelemvalósulás",* 21–22. oldal.

[25] *Eörsi Gyula: A tulajdonátszállás kérdésköréből,* 66. oldal.

[26] Lásd erről: *Menyhárdt Attila–Újlaki László: A joglátszat és megjelenési formái a magyar civilisztikában,* Magyar Jog, 2002. április, 190. old.; *Újlaki László: A joglátszat és megjelenési formái a magyar civilisztikában* Magyar Jogászegyleti értekezések, Budapest, 2001.; *Peschka Vilmos: Appendix „a jog sajátosságához"* Budapest, 1992; *Peschka Vilmos: Az etika vonzásában,* Budapest, 1980.; *Sajó András: Látszat és valóság a jogban,* Budapest, 1986.; *Almási Miklós: A látszat valósága,* Budapest, 1971.

szerzésénél a nyilvánkönyvet, a nyilvánkönyvi bejegyzettséget (jelbirtok) jeleníti meg, megemlítve a nem tulajdonostól való tulajdonszerzést. Ez utóbbi az ingatlan-tulajdon esetében is a nyilvánkönyvi jogi látszat, pontosabban a nyilvánkönyvi bejegyzettség alapján áll, abból következik. A nyilvánkönyvi joglátszaton alapuló, jogügylettel és ellenérték fejében történő szerzés esetén lép fel az ilyen jogszerző törvényes védelme az anyagi jogi jogosulttal szemben. A joglátszat védelmét a forgalombiztonsági szempont indokolja.

Világhy Miklós a látszatvédelem problémakörét a telekkönyvi tartalom köré szűkíti, amely eredetileg az ingatlanokra vonatkozó, elsősorban dologi jogszerzés közhitelű tanúsításával biztosítja harmadik, jóhiszemű és ellenérték fejében jogot szerző személyek érdekeit. Világhy szerint a telekkönyvi jogi látszat védelmének az oka a forgalmi érdekek védelme mentén, harmadik személyek jogos érdekeinek védelmében kell meglátnunk.[27]

A joglátszat megteremtése a feladata Sárándi szerint is a telekkönyvnek, illetőleg ingatlan-nyilvántartásoknak. A telekkönyv, mint jogintézmény Sárándi Imre szerint a tömegessé váló ingatlan-forgalomban, a forgalommal együtt járó veszélyekkel szemben biztonságot kereső harmadik személy védelmében a jog látszatát teremti meg, és felmenti a harmadik személyt attól a kötelezettségtől, hogy a látszat mögött a jog tényleges fennállását vizsgálnia kelljen. Ezért fejleszti ki a kapitalista jog a telekkönyvet, vagyis azt a jegyzéket, amely könnyen elérhető központi helyen vezetnek, mindenki megtekintheti, és az abban található adatokat, törvénynél fogva általában igaznak kell tekintetni, függetlenül attól, hogy a valóságban mi a jogi helyzet.

A telekkönyvnek ez az úgynevezett közbizalmi hatása döntő jelentőségű az ingatlanok forgalma és az ingatlanokra vonatkozó hitelviszonyok kialakítása szempontjából.[28]

Sárándi a közbizalmi hatályt a telekkönyv általános, extern, a jogi látszatot teremtő hatályának tekinti, amelyhez képest megkülönbözteti a telekkönyvi, illetőleg ingatlan-nyilvántartási elveket, mint a nyilvánkönyvi jogi látszatot szervező intern, ún. berendezkedési, intézményi elveket, így elsőként a közhitelesség, a bejegyzés elvét, az okirati elvet és a rangsor elvét. Ezen elvek körében külön elemzi a közhitelesség elvét, amelyet a Ptk., illetőleg az Inytvr. 2. § (2) bekezdése szerint definiál, valójában bizonyító erőként, a bizonyítási kötelezettséget és terhet telepítő, lényegében eljárási hatályként.

Lenkovics előtteihez hasonlóan az ingatlan-nyilvánkönyvek, így a telekkönyv és az ingatlan-nyilvántartás funkcióját olyan külső eszközökben véli megállapítani, „amelyek harmadik személyek számára a jogbiztonság látszatát valósítják meg, és felmentik a harmadik személyt attól a kötelezettségtől, hogy a látszat mögött a jog tényleges fennállását vizsgálnia kelljen."[29]

A jogerő és a nyilvánkönyvi hatályok kérdése

Mind a telekkönyvi, mind az ingatlan-nyilvántartási jogszabályokban a jogvédelmi hatályok a jogerő kérdésétől függetlenítettek. A közhitelesség joghatályát magához a bejegyzéshez, nem pedig a bejegyzési határozat jogerejéhez kapcsolják. Az anyagi jog felől ez a szabály érthető.

Az eljárásjogban azonban e joghatályok az eljárási cselekmények körében érvényesülnek. A bejegyzési határozatokhoz kapcsolódó joghatályok, azok közül is különösen a közhitelesség jogvédelmi hatása beállta szempontjából vetődik fel az ún. kritikus idő kérdésköre. A kritikus idő ebből a szempontból sokféleképpen elemezhető. Ezen túlmenően további kérdés, hogy van-e értelme a közhitelesség törvényes vélelmét a nyilvánkönyvi határozat jogerejéhez kapcsolni.

Jójárt[30] szerint „A vélelmeknek a jogerő hatásokhoz vajmi kevés köze van, mivel mások a címzettjei. Az említett tényeknek az a szerepe, hogy az esetleges jóhiszemű jogszerzést megakadályozzák, nem pedig az, hogy a vélelmeket kétségessé tegyék. A benyújtott jogorvoslatok jogerős elbírálásáig a földhivatal döntésével hátrányos helyzetbe került személy jogát (pl. a vevő, akinek a javára nem jegyezték be a tulajdonjogot) ezek a feljegyzések ideiglenesen biztosítják." A közhitelesség általunk vallott fogalmában, nevezetesen a jóhiszemű szerzőt és annak szerzését védő tartalmában ellentétes következtetésre kell jutnunk.

Megdönthető vélelmekről lévén szó, ezek a bejegyzésről szóló határozat jogerőre emelkedése nélkül már hozzákapcsolódhatnak a bejegyzéshez, illetve feljegyzéshez. *A „hozzákapcsolódás" ténye szükség szerint és csak utólag, az érintett fél jóhiszemű jogszerzésének bizonyítása keretében kerülhet megállapításra.*

A látszatfunkció eljárási gyökerei: a telekkönyvi bejegyzettség és a telekkönyvi végzések

A telekkönyvi bejegyzettség Grosschmid értelmezésében telekkönyvi birtokot jelent, amelyhez az anyagi telekkönyvi jog számtalan joghatást, többek között közhitelességet, mint jogvédelmi hatást kapcsol. Ez a bejegyzettség azonban eljárási cselekmények eredményeként alakul ki a telekkönyvi eljárásban, annak végkifejletében, a bejegyzést megengedő vagy elutasító telekkönyvi végzésben megfogalmazva. A telekkönyvi bejegyzettség nem más, mint a bejegyzés kérdésében döntő érdemi nyilvánkönyvi határozat adminisztratív jellegű átvezetése a betétbe, egyszerű igazgatási cselekmény.

A joghatások azonban nem a bejegyzési határozathoz, hanem bejegyzettséghez kapcsolódnak. A bejegyzési határozat azonban ki van téve a telekkönyvi felfüggesztő hatályú jogorvoslatoknak. A jogorvoslatok folytán született határozat közvetlenül kihat a telekkönyvi bejegyzettségre, a telekkönyvi birtokra, mint ugyancsak joglátszatra. Ezért kell foglalkoznunk a telekkönyvi eljárással, és az annak nyomán hozott határozattal, illetőleg annak nyomán a telekkönyvi bejegyzettséggel.

A bejegyzések elmaradása, illetőleg vitatása, lebegtetése egyben a közbizalmi hatás erodálódásához vezet, hiszen a nyilvánkönyvet megtekintők előtt le nem zárt jogváltozási eljárások bizonytalanná teszik a nyilvánkönyvi tartalmat.

Határozat és jogerő a telekkönyvi eljárásban, illetőleg a telekkönyvhöz fűződő jogi hatások

A telekkönyvi rendtartásról szóló jogszabály szerint a telekkönyvi bejegyzés elrendelése tárgyában született határozat alapján lehet a telekkönyvi betétbe bejegyezni a jogváltozást. A telekkönyv tartal-

[27] Lásd pl. *Világhy Miklós: A Polgári Törvénykönyv felülvizsgálatának elvi kérdései II.*, Magyar Jog és Külföldi Szemle, 1971. 8. szám. 453–454. oldal.

[28] Lásd erről *Sárándi Imre: Polgári Jog III. Tulajdonjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1984. IX. fejezet. 94. oldal.

[29] Lásd *Lenkovics Barnabás: A dologi jog vázlata*, Budapest, 1999. Eötvös József Kiadó 153. oldal.

[30] Lásd *Jójárt László: Az ingatlan-nyilvántartás közhitelessége*, Magyar Jog 9/2001. 514–518. old.

mának változását a legalitás követelményének alávetetten a bejegyzés megengedése vagy annak elutasítása felőli felülvizsgálat és határozat-hozatal előzi meg. Ez a határozat a telekkönyv és a felek közötti eljárási jogviszony, a nemperes eljárás záró aktusa, de iure dönt a bejegyzés kérdésében, e határozatról értesülnek a felek, ez ellen nyújthatnak be telekkönyvi jogorvoslati kérelmet. Ehhez képest a telekkönyvi hatóság határozatával elrendelt változásnak betétbe való bevezetése belső, a telekkönyvi szervezeten belüli reálaktus, látszólag de facto ténykedés, technikai művelet: „bejegyzés", a telekkönyvi elnevezése szerint bevezetés a betétbe. Ez csak látszólag van így, ugyanis egyértelműen bizonyítható, hogy ténylegesen a betétbe való bevezetés folytán tükrözött tartalom-változáshoz kapcsolódnak a telekkönyv karakterisztikus, annak lényegét adó jogi hatások. Így van ez akkor is, ha maga a telekkönyvi irodalom sem elemezte a bejegyzés e kettősségét, még inkább következményeit alaposan. Különösen igaz ez a szocialista telekkönyvi rendtartásra.

A problémával foglalkozó telekkönyvi szerzők[31] sem kívánták felszámolni ezt a kettőséget, de kritikailag viszonyultak annak gyakorlatához. Míg Tímár a jogszabályi módosítást tartotta a probléma megoldásának, addig Sárffy a jogi hatások elemzése során eljutott odáig, hogy rögzítette a telekkönyvi jogi hatásoknak a betétbe való bevezetéséhez kötődését, a telekkönyvi hatósági határozathoz való kapcsolódásuk hiányát.

Valóban, véleményünk szerint e nem volt szerencsés e megkettőződött bejegyzési eljárás, ahol különvált a bejegyzési eljárási jogviszony egy külső, a felek és a hatóság, illetőleg egy belső szervezeti jogviszonyra. A telekkönyvi bejegyzés megengedése, illetőleg elutasítása felőli határozat inkább szólt a telekkönyvi végrehajtásnak, mint a feleknek. A határozat nem magáról a bejegyzésről, hanem annak a telekkönyvi iroda felőli elrendeléséről szólt. Az utóbbi eljárásban a felek nem vehettek részt, annak alanyai a telekkönyvi bejegyzés kérdésében határozó, illetőleg az azt a telekkönyvi ügyvitel szerint végrehajtó személy, mely utóbbi cselekményeiről nem kaptak közlést a felek, amelyről csak akkor értesültek, ha külön megtekintették a telekkönyvi betétet bizonyságot szerezve arról, átvezették-e az elrendelt változást.

A telekkönyvi hatósági határozat és a betétbe való bevezetés eltérésének a kockázata a feleknél maradt, a végzés foganatosításának elmaradása esetén hiába rendelkeztek önmagában a telekkönyvi határozattal, ha azt nem vezették át a betétbe, a jóhiszemű és ellenérték fejében további jogot szerző személlyel szemben az igényüket már nem érvényesíthették. Éppen ellenkezőleg, a jogváltozásban megállapodó feleknek, különösen a jogot szerzőknek, a hibás telekkönyvi jogállapot megváltoztatása iránti igényérvényesítés feltételei a telekkönyvi határozat közléséhez kapcsolódtak, míg az igényérvényesítés feltételeinek elenyészése a telekkönyvi joghatások révén a telekkönyvi betét tartalmához kapcsolódott. Való igaz volt, a telekkönyvi határozat alapján mindenki saját kockázatára szerzett telekkönyvezett jogokat. Az ügyeiben gondosan eljáró kérelmezőnek fontosabb volt hiteles példányt kérnie a telekkönyvi betétről, mint magáról a bejegyzési határozatról értesülnie. A bejegyzést elrendelő maga sem értesült külön a bevezetésről. A két bejegyzési szakasz közötti kapcsolatot csak az ún. bejegyzési záradék, a határozatnak a betétbe való bevezetését igazoló, a bejegyzés alapjául szolgáló okiratra rávezetése teremtette meg. Azt záradékot a változást a betétbe bevezető telekkönyvvezető vitte fel az okiratra, aki ha tévedett a bevezetésben, akkor is rávezette a záradékot az okiratokra. A fél is így értesült a bejegyzésről.

Tímár Sándor a klasszikus telekkönyv kapcsán egyenesen úgy fogalmaz, hogy – „a telekkönyvi rendtartás 130. §-ának a) pontja szerint – a bejegyzési kérelemnek helyt adó végzés tartalma: a bejegyzés megszerkesztése, vagyis annak előírása, hogy a telekkönyvvezető mit jegyezzen be a telekkönyvi betétbe. A bejegyzést elrendelő végzés rendelkezése eszerint nem a magánfelekhez, hanem a telekkönyvvezetőhöz lévén intézve, az a bírói határozat jellegével nem bír."[32]

Tímár kritikailag közelíti meg e megkettőzött telekkönyvi bejegyzési metódust. „Határozottan helytelen, hogy most a telekkönyvi rendtartás 130. § d) pontja és 140. §-a értelmében az értesítés a bejegyzés elrendeléséről történik, mert nem bizonyos hogy a bejegyzést valóban úgy is fogják foganatosítani, ahogyan azt elrendelték. A telekkönyvvezető elnézésből vagy más alapon el is térhet a végzéstől. Ha tehát a bejegyzést megengedő biztos akar lenni abban, hogy csakugyan azt jegyezték be, amit ő elrendelt, megengedett, kénytelen a végzés vétele után megnézni a telekkönyvet. Lényegileg teljesen azonos rendelkezés lett volna mindjárt be is íratni a bejegyzést a telekkönyvbe s ennek megtörténtéről értesíttetni a feleket. Voltaképpen ez volna a helyes.[33]

Sárffy Andor a XII. fejezetben, a kérvények elintézése cím alatt tárgyalja a telekkönyvi kérvények ügyében hozandó végzéseket, illetőleg az azokhoz kapcsolódó joghatásokat, így az alaki és anyagi jogerő, kötőerő, illetőleg a bizalmi-igazoló hatások kérdését. Ettől elkülönítve, a könyv végén XV., a telekkönyvi irodai ügyvitelről szóló fejezetben, a nyilvánkönyvi bejegyzések teljesítése címszó alatt tárgyalja a változásnak a telekkönyvi betétbe történő bevezetését.[34] A telekkönyvvezető által foganatosított bejegyzésekkel, a telekkönyvi betét tartalmát ténylegesen változtató bevezetési kérdéskörrel kapcsolatban nem szól külön egyetlen joghatályról sem, különösen nem az igazoló-legitimáló hatásokról, egyedül a telekkönyvvezető által észlelt kijavítás kérdését elemzi. Sárffy is érzékeli azonban a Tímár által felvetett problémát a telekkönyvi határozathoz fűződő jogerőhatás kifejtésekor, de a telekkönyvi betétbe vezetés tárgyalásakor nem emeli ki azt tudatosan. A telekkönyvi végzés, illetőleg a végzésen alapuló bevezetés elkülönüléséből fakadó, a telekkönyvi joghatásokat érintő lényeges problémákat más joghatásoknál nem tárgyalja. Nem tudni miért csak a közbizalmi hatásnál tér ki erre, még lényegesebb a dogmatikai probléma a konstitutív hatálynál, de nem mellékes az eljárási hatás sem, amely független nagyrészt a telekkönyvi határozatoktól.

Ők ketten azon kevés szerzők, akik pontosan érzékelték, továbbá részletesen tárgyalták a telekkönyvi határozatokhoz fűződő jogerőhatások, illetőleg a telekkönyvi jogi hatások összefüggését. Ennek során talán szándékosan nem érintette azt a kérdéskört, pontosabban annak jogkövetkezményeit, amelyek a telekkönyvi változást megengedő, elutasító végzés, illetve annak a betéten való átvezetése közötti tartalmi letérésből eredhetnek, és amelyet Tímár pontosan érzékelt.

A telekkönyvi tartalom változása kérdésében való döntésnek a telekkönyvi betétben való tényleges foganatosításától való személyi és időbeli elválasztása élesen érinti a telekkönyvi joghatásokat. A telekkönyv joghatásai ugyanis csak közvetetten kötődnek magához a telekkönyvi határozathoz, azok ugyanis a telekkönyvi betétbe be-

[31] Lásd erről különösen *Tímár Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai*, Pestszentlőrinc, 1938.; *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás*, Budapest, 1941.

[32–33] Lásd *Tímár (Rojcsek) Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai*, Pestszentlőrinc, 1938. 158. oldal, a szerző kiadása.

[34] Lásd *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás*, Budapest, 1941. Grill Károly Könyvkiadó, 558. oldal.

jegyzett jogokhoz, mint jelképi ingatlanhoz kapcsolódnak. A telekkönyvi joghatások centruma a telekkönyvi betéthez, a jelképi ingatlanhoz kapcsolódik és nem az okirattárban heverő telekkönyvi végzéshez. Az okirattár csak telekkönyvi segédfunkciót tölt be, a telekkönyvi bejegyzések okirati bizonyítékául szolgál, joghatásokat nem kölcsönöz a telekkönyvnek.

Az ingatlanforgalom számára a telekkönyvi betétben átvezetett jogokhoz kapcsolódnak joghatások, csak azokról értesül, lévén a telekkönyvi bejegyzés tárgyai az ingatlanok és azokra vonatkozó jogok és jogosultjaik, nem pedig a bejegyzést megengedő telekkönyvi határozatok.

Ha pedig a telekkönyvi határozattól a bevezetés tartalmilag eltér, netán attól függetlenül is megtörténik, illetőleg a telekkönyvi végzés tartalmát egyáltalán nem vezetik át a telekkönyvben, akkor a közbizalmi hatások, az eljárási hatások a telekkönyvi betét által publikált tartalomhoz kötődnek pusztán és nem a változása törvénye alapját képező telekkönyvi határozathoz.

Ezért kell egyetértenünk Tímárral és Sárffyval a telekkönyvi végzésekhez kapcsolt igazoló hatásokról szóló fejtegetéseiben. Az előbbiek alapján ugyanis azt kell mondanunk, hogy a telekkönyvi végzésekhez nem kapcsolódnak önmagukban közvetlen közbizalmi és eljárási hatások, még a jogváltoztató hatály sem, hanem azok közvetlenül a telekkönyvi bevezetéshez, az általa determinált telekkönyvi főkönyv, illetőleg annak része a telekkönyvi betét tartalmához fűződnek más feltételek fennállta esetén. A telekkönyvi betétbe való bevezetés nem technikai funkció, végrehajtó regisztratív feladat, amelyhez a telekkönyvi joghatások ténylegesen kapcsolódnak.

Az anyagi jog mindenféle megkülönböztetés nélkül, a jogváltozásban való megegyezésen túl, magához a telekkönyvi bejegyzéshez kapcsol joghatásokat, így mindenekelőtt a telekkönyv lényegét adó jogváltoztató – jogkeletkeztető, jogváltoztató, jogmegszüntető – anyagi joghatályt. A telekkönyvi jogszabály rendelkezik a bejegyzés megengedéséről, illetőleg elutasításáról szóló határozatról, továbbá a határozat végrehajtásaként a változásnak a telekkönyvi betétbe történő bevezetéséről. Ebből következően a határozat nélküli bevezetés a betétben jogsértő, de egyben nem jogváltoztató hatály nélküli. Az előbb leírtak akkor válnak nyilvánvalóvá, amikor szembesülünk a telekkönyvi bejegyzést elrendelő, de a telekkönyvi betétbe be nem vezetett változással. E lehetőség a spekulatív logika szabályai szerint is előállhat, következésképpen vizsgálandó. Aki pedig a jogirodalom olvasásán túlmenően a telekkönyvi gyakorlatot is megismerendőnek tartotta, az szembesülhetett is ilyennel, igaz ritkán, de nem egyszer.

E sorok írója kénytelen volt szembesülni ilyen telekkönyvi helyzettel több, mint 30 év távlatából, egy kártérítési per kapcsán. A telekkönyvi bejegyző határozat megvolt, annak kézbesítése is megtörtént, de a betétbe való bevezetés nem történt meg, majd az egységes ingatlannyilvántartás tulajdoni lapja a telekkönyvi betét alapján készült el, így az sem tartalmazta a megfelelő változást. Az ingatlan tulajdoni lapján a hagyatékot átvezették, majd az örökösök ellenérték fejében elidegenítették. Az egykori vevő örökösei ugyancsak a hagyatéki papírokból szereztek tudomást a tulajdonról, és éltek „technikai bevezetési" igénnyel, amelyet a nyilvánkönyvi előző hiánya miatt el kellett utasítani.

A határozat nélküli bevezetés alapján a telekkönyvet megtekintő, annak alapján jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző személy javára azonban a közhitelesség anyagi jogi hatása áll be, míg mindenkivel szemben beáll az eljárási hatás, a nyilvánkönyvi előzőt rögzítő hatás, a bizonyítási kötelezettséget és terhet telepítő hatás.

A telekkönyvi bejegyzések elrendeléséről szóló határozatok érdemi, az eljárást befejező határozatok, amelyek a telekkönyvi betétben megjelenítve joghatásokat váltanak ki, mindenekelőtt anyagi jogi, így jogváltoztató és közbizalmi, továbbá eljárásjogi, közelebbről bizonyítási terhet és kötelezettséget telepítő joghatásokat. E jogi hatások kifelé, a telekkönyvet megtekintők és ez alapján szerzők, továbbá az ingatlanokkal kapcsolatos ügyekben eljáró bíróságok, hatóságok felé hatnak. A jogkeletkeztető hatályt leszámítva akkor is hatnak, ha nem született határozat az adott bejegyzés ügyében, de a bejegyzés – jogellenesen – mégis foganatosítást nyert a telekkönyvben. Fentiek alapján azt a megszorító megállapítást kell megtennünk, hogy e joghatások csak közvetetten – a bejegyzést elrendelő és megengedő határozatnak megfelelő, azt követő bejegyzés – esetén kötődnek a telekkönyvi határozatokhoz, valójában magához a telekkönyv tartalmához, azon belül is a telekkönyvi betéthez, mint az önálló ingatlan, illetőleg a reá vonatkozó jogok és jogilag jelentős tények jelképi megjelenítőjéhez.

Telekkönyvi határozat hiányában eszközölt, telekkönyvi határozattól eltérő bejegyzés esetén is beállnak a közbizalmi és eljárási hatások. Egyedül a jogkeletkeztető hatály nem áll be a telekkönyvi határozat hiányában, mivel nem történt bejegyzés, „csupán egy technikai átvezetés" a telekkönyvi betétben. Ez világít rá ugyanakkor arra a tényre, hogy a bejegyzési határozat önmagában is jogi hatással bír, mégpedig a telekkönyv legfontosabb, annak lényegét adó joghatással, a jogállapot-változtató hatással. A telekkönyvhöz tartozó más jogi hatások azonban beállnak a betétbe való jogsértő bevezetés alapján. A technikainak tűnő művelet lényegi joghatásokkal bír közvetlenül, amelyek csak ehhez a művelethez kapcsoltak, a de iure bejegyző határozat alapján nem hatályosulnak.

Ez a kettősség feloldható, ha a bejegyzés alatt a bejegyzés megengedése, illetőleg elutasítása felőli telekkönyvi határozatot és a változásnak ezen alapuló telekkönyvi betétbe való bevezetését együttesen értjük. Nevezzük ezt monisztikus koncepciónak. E koncepció keretein belül a telekkönyvi határozat a betétbe való átvezetés nélkül nem bejegyzés. A határozat hiányában, az attól eltérő tartalmú bevezetés jogsértő bejegyzés, de bejegyzésnek minősül a legitimáló hatások beállása szempontjából. A telekkönyvi határozat és az annak alapján és aszerinti tartalommal való bejegyzés a telekkönyvi bejegyzés. Utóbbi is lehet jogsértő, ha nincs annak alapjául szolgáló okirat és arra irányuló kérelem.

Ha a bejegyzés fogalma azonos a telekkönyvi betétben való átvezetéssel, akkor a jogváltoztató hatályhoz nincs szükség telekkönyvi határozatra, a többi jogi hatás különben is beáll nélküle. A következtetésünk e megközelítés keretein belül az, hogy a telekkönyvi határozat fontos, mert lezárja a telekkönyvi eljárást, a határozat kézbesítéséhez kötődnek a jogorvoslati határidők, de saját telekkönyvi jogi hatások nem járnak vele együtt. Ha nincs ilyen határozat, akkor derül ki e koncepció nehézsége, mert van ugyan változott telekkönyvi állapot, többnyire van jogaiban érintett fél is, aki telekkönyvi jogorvoslattal élne, csak nincs határozat, amit megtámadhatna. Utólag határozatot hozni még sem lehet, jobb lehetőség hiányában a bejegyzést tekinthetjük határozatnak.

A telekkönyvi határozat és a betétbe való bevezetés kettőségét a számítógépi adatfeldolgozással vezetett nyilvánkönyv oldja fel, ahol a bejegyzés megengedhetősége tekintetében hozott határozat a tulajdoni lapra való változás bevezetéssel egybeesik, egyidejűleg történik. A bejegyzési határozat maga a bevezetés a tulajdoni lapon.

Dr. Kurucz Mihály
egyetemi adjunktus ELTE–ÁJK,
Agrárjogi Tanszék

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

A személyhez fűződő jogok magánjogi védelmének áttekintése

1. A személyhez fűződő jogok védelmének nemzetközi háttere

A személyiségi jogok igen fontos vetülete azok nemzetközi háttere. A legfontosabb személyhez fűződő jogok közvetlenül nemzetközi megállapodásokból[1,2,3] kerültek az Alkotmányunkba és azt követően a Polgári jog kötelező normái közé.[4]

A személyiségi jogok védelme az ezredvég Magyarországon különleges aktualitást kapott. Hazánk európai uniós csatlakozásának alapvető feltétele az *emberi jogok, különösen pedig a kisebbségi jogok védelme,* a demokratikus jogállam megvalósítása és csatlakozás az EU-országok számára mérvadó nemzetközi szervezetekhez.[5]

Az Európai Uniónak csak olyan állam lehet tagja, amely belföldön kötelező hatállyal alkalmazza az Európai Emberi Jogi Egyezményt,[6,7] amely a személyiségi jogok kötelező védelmi minimumát jelenti Magyarországon. Ennek ratifikálása[8,9] a 2004-re tervezett csatlakozás lényeges előfeltételét képezte.

Egyrészt az olyan jogterület, amelyben a jogvédelem a tulajdonjogot modellezi: abszolút szerkezetű és negatív tartalmú jogviszonyt tételez fel, amely egy jogosultat, vagyis az adott személyt határoz meg, vele szemben mindenki kötelezett,[11] akinek tartózkodnia kell a személyhez fűződő jogok bármilyen megsértésétől. A Ptk. 75. § (1) bekezdés kimondja, hogy *a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.*[12,13] Nem minden személyhez fűződő jogot véd a polgári jog, hanem csak azokat, amelyek oltalmára megfelelő eszközrendszerrel bír.

A személyhez fűződő jogok védelmére jellemző továbbá, hogy nemcsak a szűkebb értelemben vett polgári joghoz kapcsolódó, vagy abból kiszakadt jogágak is fontos személyiségvédelmi rendelkezéseket tartalmaznak. Így például a gazdasági jog körében az ún. Cégtörvény[14] kiemelten fontos rendelkezéseket alkalmaz a gazdasági társaságok névjogáról,[15] a Versenytörvény[16] pedig titokvédelem körében az üzleti titok[17] értelmezéséről, az orvosi jogban pedig az Egészségügyi törvény[18] a beteg személyek[19] jogait rögzíti.

2. A személyhez fűződő jogok védelme a magyar polgári jog rendszerében

A Polgári jogi védelem lehetőségei

A Polgári Törvénykönyvünk Második rész (Személyek) *legfontosabb fejezetének a* személyhez és *szellemi alkotásokhoz fűződő jogokról szóló előírásai* jelenleg megfelelő keretet biztosítanak a személyhez fűződő jogok védelméhez.[10]

A személyhez fűződő jogok általános védelmi lehetőségeiről az alábbiakat kell elmondani:

A személyhez fűződő jogok időbeli hatálya

A személyhez fűződő jogok időbeli hatályánál kivételes jelenséggel találkozunk. *A személyiségvédelem már a születés előtt és halála után is megilleti az embert.* Elvileg személyhez fűződő jogai csak jogképes személynek lehetnek, tehát a halállal – a jogképesség megszűnésével megszűnnének – azonban a személyhez fűződő jogok túlélik az embert.[20,21]

A Ptk. 9. § első mondatában kimondja, hogy *a jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg.*[22]

---

[1] A legfontosabb Magyarország számára az ENSZ által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

[2] Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezség okmányait 1968-ban fogadta el az ENSZ. Magyarországon kihirdette az 1976. évi 8. tvr.

[3] Hazánk európai uniós csatlakozása után az EU alapszerződése a Római Szerződés és az EU kötelező személyiségvédelmi előírásai lesznek kötelezők Magyarországon is.

[4] Nem véletlen, hogy a magyar Alkotmány többszörösen módosított 1949. évi XX. Tv. 56. § és a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 8. § (1) bekezdése egyaránt tartalmazza: „A Magyar Köztársaságban minden ember jogképes" kitételt. A jogképességről szóló rendelkezés az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatából származik.

[5] Magyarország 1990-ben vált az Európa Tanács, 1997-ben az OECD, 1999-ben a NATO teljes jogú tagjává.

[6] Magyarország és az EK közötti 1991. évi Társulási Szerződést (Európai Megállapodás) az 1994. évi I. tv. hirdette ki. Ennek fontos előírása volt az Európai Emberi Jogi Egyezményhez csatlakozás, melyet a szerződés I. címe – Politikai párbeszéd – és 2–5. cikkeinek rendelkezései elengedhetetlenné tették.

[7] Az Európai Emberjogi Egyezmény hivatalos neve: Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről. Az Egyezményhez 9 jegyzőkönyv kapcsolódik, amelyeket Magyarországon 1993-ban és 1994-ben hirdettek ki.

[8] 1993. évi XXXI. Törvény az Európai Emberi Jogi Egyezmény és az ahhoz kapcsolódó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

[9] 1994. évi LXXXVI. törvény az Európai Emberi Jogi Egyezmény kilencedik kiegészítő jegyzőkönyvének kihirdetéséről.

[10] A személyhez fűződő jogokat a polgári jogban *személyhez fűződő jogok oltalmát biztosító* (személyi jogi személyek joga, személyiségi jog) *joganyag védi.*

[11] Lásd pl. *Lenkovics Barnabás: A dologi jog vázlata* – Magyar polgári jog. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 1999. 65. old.

[12] A hatályos polgári törvénykönyv (IV. cím) VII. fejezet a Ptk. 75–87. §-ait foglalja magában, csupán vázlatos szabályozást nyújt a személyhez fűződő jogok vonatkozásában.

[13] A polgári jogon kívül elsősorban az alkotmányjog (állampolgári jogként) és a nemzetközi jog (emberi jogként) szabályoz személyhez fűződő jogokat.

[14] A cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi LXLV. tv.

[15] A Cégtörvény 3–6. §-ai szabályozzák a cégek személyiségével kapcsolatban a cégvalódiság, cégszabatosság és cégkizárólagosság követelményeket.

[16] Versenytörvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény.

[17] A Versenytörvény 4. § (3) bekezdése határozza az üzleti titok, üzleti kapcsolat és bizalmi viszony fogalmát.

[18] Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv.

[19] Az Egészségügyi törvény II. fejezet (5–34. §§) részletesen leírja a betegek különböző jogait (egészségügyi ellátáshoz való jog, emberi méltósághoz való jog, kapcsolattartás joga, intézmény elhagyásának joga, tájékoztatáshoz való jog, önrendelkezés joga, ellátás visszautasításának joga, jog a dokumentáció megismeréséhez és titoktartáshoz).

[20] A személyiség jogi védelme. Petrik Ferenc szerkesztésében. KJK. Budapest, 1992. 20. old.

[21] Olyan nézet is ismert, miszerint a kegyeleti jogok a hozzátartozókat megillető jogok lennének.

[22] Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog. Egyetemi tankönyv. Szent István Társulat. Budapest, 2000. 94. old.

A személyiséghez fűződő jogok logikus módon a születés előtt is oltalomban részesülnek, mivel az orvostudomány álláspontja szerint az ember egyedi genetikai felépítése a fogamzást követően kialakul, s ez haláláig változatlan marad. A fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel.[23] Különösen szüksége van a magzat védelmére a növekvő számú művi terhességmegszakításra tekintettel.

Magyarországon 1956-tól kezdődően mintegy 5 millió magzatot pusztítottak el.[24] Nem véletlen, hogy a teljes abortuszlegalizációt először 1921-ben vezette be a bolsevik Oroszországban, az igazi „diktatórikus vívmánynak" tekinthető.

Ami a személyhez fűződő jogok időbeli hatályát illeti, azok a szerző halála után is oltalomban részesülnek. Ugyanis a Ptk. 85. § (3) bekezdése értelmében a meghalt személy emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a *hozzátartozó,* továbbá az a személy, akit *az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített,* sőt az ügyész is, amennyiben a jó hírnévbe ütköző magatartás közérdekbe ütközik. *A szerzők kegyeleti jogait a szerzői jog is védi.*[25]

A személyhez fűződő jogok alanyai

A Ptk. 75. § (2) bekezdése értelmében a személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a *jogi személyekre is alkalmazni kell,* kivéve, ha a védelem – jellegénél fogva – csak a magánszemélyeket illeti meg.

A jogi személy személyiségvédelme elsősorban a *névjogra, a jó hírnév védelmére, a titokvédelemre és adatvédelemre, valamint a jogi személy helyiségének polgári jogi védelmére terjed ki.*[26]

A jogi személy személyiségvédelme viszont nem terjed ki természetszerűleg a becsület, emberi méltóság, képmás és hangfelvétel védelmére, valamint a magántitok, magánlakás védelmére, a kegyeleti jogokra, továbbá a beteget érintő személyiségvédelemre.

A személyhez fűződő jogok személyi hatálya körében kell megemlíteni a holttest sajátos jogi helyzetét. *A holttest nem minősíthető dolognak,* így elhagyott dologként nem vehető birtokba, nem forgalomképes. Mivel a holttest az elhunyt személyiségét hordozta, élő ember volt, a hozzátartozók, barátok, ismerősök számára, eltemetése és az azzal való rendelkezés *nem csupán közigazgatási, hanem személyiségvédelmi kérdés is,* amelynek három különösen fontos aspektusa van:

- a holttest orvostudomány céljából történő felhasználása, másrészt
- a tisztességes és méltó temetés[27]
- a holttest kihantolása és áthelyezése[28]

Hozzájárulás a személyhez fűződő jogok sérelméhez

A személyiségvédelem körében nagyon fontos a Ptk. 75. § (3) bekezdésébe foglalt rendelkezés, melynek értelmében a személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult.

Ma már a személyiség reklámcélú felhasználása – az érintett beleegyezésével – *valósággal iparággá vált.* Elég arra gondolni, hogy milyen gyakran használják fel népszerű sportolók, tévés személyiségek, színészek képmását és hangfelvételét reklámozásra. Az üzletszerű arculatátvétellel foglalkozó marketing szakterület neve: merchandising.[29]

A hozzájárulás lehet hallgatólagos:

- veszélyes sportot űző tisztában van a sérülés, vagy egészségromlás lehetőségével, ennek tudatában vállalja ezt a tevékenységet[30, 31]
- fényképezés tudomásulvétele divatbemutatók modelljei által
- közszereplés vállalása hallgatólagos hozzájárulást eredményez a képmás és hangfelvétel médiumokban való közzétételére.[32]

A hozzájárulás elismerése intézményessé teszi a személyiségi jogok önkorlátozását. Elismerése mellett szól, hogy az emberi egyéniség érvényesülése, illetőleg kibontakozása elé nem volna helyes a hozzájárulás általános megtiltásával gátat emelni.[33] *A személyiséghez fűződő jogokat egyébként korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.*[34]

A nem vagyoni kártérítés

A személyiségvédelem általános eszköze 1992 óta[35] a nem vagyoni kártérítés. A nem vagyoni kárt különböző módon lehet értelmezni.

- A Jogi Lexikon szerint a nem vagyoni kár a személyiséghez fűződő jogok sérelmére elkövetett jogellenes magatartások következménye. A nem vagyoni károkozás eredményeként a személyhez fűződő jogok szenvednek csorbát.[36]
- Köles Tibor értelmezésében az emberi személyiség értékmi-

[23] A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény preambuluma. Lásd bővebben: *Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog.* Egyetemi tankönyv. Szent István Társulat. 2000. 29–31. és 97–99. old.

[24] Lásd bővebben: *Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog.* Egyetemi tankönyv. Szent István Társulat. 2000. 29–31. és 97–99. old.

[25] A szerzői jog is hangsúlyozottan védi a szerző halála után a személyhez fűződő jogokat. A jogvédelem érdekessége, hogy arra lehetőséget biztosít a Szerzői Jogi Törvény (az 1999. évi LXXVI. tv.) 14. § (2) bekezdése nemcsak a szerző életében és a halálától számított 70 évig, hanem azt követően is. Ez esetben a közös jogkezelő szervezetnek és az érintett szerzői érdekképviselői szervezet léphet fel, amennyiben megsértik a szerző névviselési jogát.

[26] *Jobbágy Gábor: Személyi és családi jog.* Szent István Társulat. Budapest, 2000. 120–123. old.

[27] *Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog.* Szent István Társulat. Budapest, 2000. 27–98. old.

[28] A személyiség jogi védelme (Petrik Ferenc szerkesztésében) KJK Budapest. 1992. 218. old.

[29] Lásd bővebben: *Tattay Levente: A merchandising.* Külgazdaság 2000/6. Jogi melléklet.

[30] A személyiség védelme Petrik Ferenc szerkesztésében. KJK Budapest. 1992. 59. old.

[31] Ez arra az esetre vonatkozik, ha a játék írott és íratlan szabályait az ellenfél betartja, és a rendező balesetelhárítási kötelezettségének eleget teszi.

[32] A közélet szereplőjét – magánéletben pl. strandolás során – megilleti képmásának védelme.

[33] A Polgári Törvénykönyv magyarázata Gellért György szerkesztésében. KJK Budapest. 3. kiadás I. kötet 1995.

[34] Ptk. 75. § (3) bekezdés második mondata.

[35] Az Alkotmánybíróság 34/1992. (V. 1) AB határozata értelmében a nem vagyoni kártérítés a személyhez fűződő jogok megsértéséért járó felelősség alakzata.

[36] Jogi Lexikon: Lamm Vanda és Peschka Vilmos főszerkesztésében. KJK–Kerszöv. Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 433. old.

nőségének csökkentése. Ez a csökkenés akkor állapítható meg, ha a személyiség helyzete kedvezőtlenül – a korábbihoz képest hátrányosan megváltozik.[37]

- Törő Károly nem vagyoni kárként a személyiségi értékek megvalósulásának vagy érvényesítésének közvetlen vagy közvetett akadályozását értékeli.[38]
- Petrik Ferenc szerint a nem vagyoni kár az emberi személyiségi jog megsértése következtében az emberi személyiség testi vagy lelki életminőségének hátrányos megváltoztatása.[39]
- Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint: a pénzbeli kártérítésnek a nem vagyoni károknál az a funkciója, hogy az elszenvedett sérelem hozzávetőleges kiegyensúlyozásáról olyan vagyoni szolgáltatás nyújtásával gondoskodjon, amely az elszenvedett sérelemért körülbelül egyenértékű másnemű előnyt nyújt.[40]

A nem vagyoni kárt egyes szerzők *erkölcsi kárnak* is nevezik. Az erkölcsi kár egyfelől szűkítést jelent, mert az erkölcs csak természetes személyek kapcsán értelmezhető. Az erkölcsi kárral ellentétben a nem vagyoni kár a polgári jog egyéb alanyainak is okozható. Az erkölcsi kár másfelől tovább szűkíti a nem vagyoni kár fogalmát, mert az erkölcs rétegspecifikus társadalmi jelenség, a jog nem.[41]

A nem vagyoni kár jelentkezhet a testi és lelki életminőség hátrányos megváltoztatásában, így például mozgáskorlátozottságban, személyiségzavarban, a társadalmi környezet megváltozásában és az életminőség csökkenésében.[42]

A polgári jogi felelősség szempontjából a nem vagyoni kártérítés *a vagyoni kár fikciós esete, másrészt a sérelemhez képest inadekvát.*[43]

Az Alkotmánybíróság idézett határozata értelmében a személyhez fűződő jog megsértése már önmagában megalapozta a nem vagyoni kártérítési igényt. Ezen a gyakorlaton változtatott a Legfelsőbb Bíróság 1996. júniusától, ennek értelmében *nem lehet minden* – akár jelentéktelen – személyiségsérelemhez *nem vagyoni kártérítést rendelni.*[44]

Napjainkban már a bíróság mérlegeli a személyiségsérelem súlyát. *A sérelemnek súlyosnak, legalábbis érezhetőnek kell lennie.* Erre utalhatnak az alábbi elemek:

- a jogsértés szándékossága és tudatossága,
- a sértett tiltakozása,
- a jogsértés megismétlése,
- több személyhez fűződő jog együttes sérelme, pl. képmáshoz, becsülethez, jó hírnévhez fűződő jog sérelme,
- közvetlen környezetben tett bántó megjegyzések, pletykálkodás és kirekesztés,
- bizalom csökkenése az újságíró vagy ügyvédi, illetve más szakában,
- pszichés megrázkódtatás,
- lejáratás,
- bűnügyben való aktív részvétel keltésének a látszata.[45]

A nem vagyoni kártérítésnél lényegében a személyiségsértés és az okozott hátrány között fennálló okozati összefüggésnek kell fennállnia. Abban az esetben, *ha nincs értékelhető hátrány a személyiség helyzetében a bírósági gyakorlat nem tartja megállapíthatónak a nem vagyoni kártérítést.*

Így a Fővárosi Bíróság 1998-ban jogerősen elutasította – a jogsértés megállapítása ellenére – annak az özvegyasszonynak a 200 000 Ft összegű nem vagyoni kártérítés iránti igényét, aki közúti balesetben elhunyt férje fényképének újságban történő megjelenése miatt kívánt érvényesíteni.[46]

A Legfelsőbb Bíróság még 1981-ben jogerősen elutasította további 672 m^2 ingatlan kisajátítása miatt benyújtott nem vagyoni kárigényt.[47]

A nem vagyoni kártérítés bírósági gyakorlata szempontjából kiemelten fontos, hogy az *Alkotmánybíróság fontosnak tartja a vagyoni és nem vagyoni kártérítés egységes rendszerben való elbírálását.*[48] Álláspontja szerint a kártérítési rendszert a károsult szempontjából egységes szisztémaként kell kezelni és e rendszeren belül a jogi szabályozás nem járhat azzal a következménnyel, hogy a károsult véletlenszerű körülmények miatt kerülhessen előnyösebb vagy hátrányosabb helyzetbe.

A nem vagyoni kártérítés összegszerűségének minimumát *25 000–50 000 Ft* jelenti.[49] 1999-ben 25 000 Ft kártérítést ítélt meg a Fővárosi Bíróság egy 1994. évi jogsértéssel kapcsolatban, amikor is egy riporter sértő hangvételű cikket írt egy olyan idősebb személyről, aki a strandon az újságját lefröcskölő gyereket felelősségre vonta és az egyik gyerek bántó megjegyzésére nyaklevessel válaszolt.

A nem vagyoni kártérítés maximumát a *többmilliós – de 10 millió forintot* el nem érő – kártérítések képezik. Így pl. a Fővárosi Bíróság még 1996-ban 5 millió forint nem vagyoni kárt ítélt meg a világítóberendezés hibája miatt kigyulladt egyetemi kollégiumban bennégett diáknak, akinél 100%-os munkaképesség-csökkenés következett be, akinek mind a tíz ujját csonkolni kellett, továbbá önmagát nem tudja ellátni és pályafutását nem tudja folytatni.[50]

Köles Tibor többször idézett könyvében a maximális nem vagyoni kártérítés hétmillió forint.

3. A személyhez fűződő jogok védelmének fő területei a Ptk. szabályozása szerint

A Ptk. elvileg minden személyhez fűződő jogot *oltalomban részesít,* de – mint ahogy ez említést nyert – csak azok jöhetnek szóba, amelyek a polgári jog eszközrendszerével befolyásolhatók. Itt nyilvánvalóan nem vehetők figyelembe olyan kollektív személyiségi jogok, mint a gyülekezési jog, egyesülési jog, sztrájkjog.

A Ptk. különböző szakaszaiban példálózó felsorolást ad.

---

[37] *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC. Budapest. 1997. 48. old.

[38] *Törő Károly: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései.* Magyar Jog 1992/8.

[39] *Petrik Ferenc: Kártérítési jog.* HVG-ORAC. Budapest. 2002. 74. old.

[40] Lásd az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 1.) AB határozatát.

[41] Jogi Lexikon. 35. jegyzet.

[42] *Petrik Ferenc: A kártérítési jog.* Budapest, 75. old.

[43] Lásd: Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 1.) AB határozatát.

[44] A Legfelsőbb Bíróság Ptv. IV. 23. 295/1995/4. sz. iránymutató döntése.

[45] A Fővárosi Bíróság Tájékoztatója a 47. Pt. Tanács ítélkezési gyakorlata a személyiségi jogsértéssel okozott hátrány miatt megítélt nem vagyoni kártérítést illetően 1997, 1998. és 1999. EI II. 319.

[46] Fővárosi Bíróság 47 Pt. 24. 794/1998. Fővárosi Bíróság Kollégiumvezetője Tájékoztatója a PK ítélkezési gyakorlatról – 1999.

[47] Legfelsőbb Bíróság Ptv. I. 20.388/1981. L. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest, 1981. 284. old.

[48] Az Alkotmánybíróság 12/1991. (IV. 1.) AB határozata.

[49] Fővárosi Bíróság 47. Pt. Tanács ítélkezési gyakorlatáról kiadott tájékoztató a személyiségi jogsértéssel okozott hátrány miatt megítélt nem vagyoni kártérítési illetően 1997, 1998, 1999.

[50] Fővárosi Bíróság 41 Pt. 12.706/1996. sz. ítélete. L. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest, 1997. 50. old.

Eszerint oltalomban részesülnek:

a) A diszkrimináció mentes jogalkalmazás (Ptk. 76. §)
A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen a magánszemélyek bármilyen hátrányos megkülönböztetése nemük, fajuk, nemzetiségük, vagy felekezetük szerint. Az ilyen ügyekben a statisztika növekvő ügyforgalomról tanúskodik. E körbe tartoznak a roma diszkriminációval kapcsolatban indított perek.

b) Lelkiismereti szabadság sérelme (Ptk. 76. §) *Polgári per indítására nincs példa.*

c) Személyes szabadság jogellenes korlátozása miatt (Ptk. 76. §) Évente 20-30 ilyen pert indítanak.

d) Testi épség és egészség védelme (Ptk. 76. §)
Az ilyen ügyek gyakoriak. Például a Szegedi Városi Bíróság 1995-ben 600 000 Ft nem vagyoni kártérítést ítélt meg annak a 60 éves közlekedési balesetben sérült személynek, akinek jobb karját annak felső harmadában amputálni kellett.[51]

e) Becsület és emberi méltóság megsértése (Ptk. 76. §). Ilyen ügyek is rendkívül gyakoriak.
A Pesti Központi Kerületi Bíróság 1994-ben 500 000 Ft nem vagyoni kártérítést ítélt meg annak az orvos foglalkozású polgármester sértett javára, akiről egy újságcikkel valótlanul híresztelték, hogy részeges, fajgyűlölő, visszaél orvosi hivatásával, elherdálja a község vagyonát, az önkormányzat vagyonával úgy bánik, mint a sajátjával, az általa összehívott képviselő testületi ülésről kivonult.[52]

f) Névviselés jogának megsértése Ptk. [77. § (1) bek.]
Az ilyen perek viszonylag ritkák. Ilyen volt a Legfelsőbb Bíróság Herz-ügyben hozott döntése, mely szerint a névviselés sérelmét jelenti, családi név kereskedelmi névként használata, azonban a jogelőd által a névhasználathoz adott hozzájárulást – alapos ok nélkül – a jogutód nem vonhatja meg.[53]

g) A jó hírnév megsértése (Ptk. 78. §)
Az ilyen ügyek nem ritkák. A Fővárosi Bíróság 1999-ben másodfokon jogerősen 500 000 Ft nem vagyoni kártérítésre és nyilvános elégtételadásra kötelezte a HVG-t, mert valótlanul azt állította a „Sötét zsaruk" című cikkében a nemrég leszerelt rendőrtisztről, hogy ellene hivatali visszaélés miatt eljárás folyik és rendőrfőkapitányi tisztségéből menesztették. Az ügyben jogerősen megállapítást nyert a személyiségi jogok, nevezetesen a jó hírnévhez fűződő jog megsértése.[54]

h) Sajtó helyreigazításhoz való jog (Ptk. 79. §)
A sajtó helyreigazítási perek sem ritkák. Ilyen nagy port felkevert ügy volt a Fidesz vezetői által az Élet és Irodalom ellen indított sajtó helyreigazítási per, melynek eredményeképpen a folyóiratot helyreigazításra kötelezték, mert alaptalanul állította, hogy a Fidesz jelenlegi vezetőinek anyagi jólétét székházakból származó pénzek alapozták meg.[55]

i) Képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jogok (Ptk. 80. §)
A képmással való visszaélés miatt indított per nem ritka, hangfelvétellel kapcsolatban viszont csak ritkán pereskednek. Képmással való visszaélés miatt 1996-ban a Pesti Központi Kerületi Bíróság 50 000 Ft nem vagyoni kártérítést ítélt meg elegáns öltözetű személy kukában való kotorászását ábrázoló fénykép megjelenítése miatt, amelyre a kép címe is utalt: „Mit talált a vasgyűjtőben kotorászó? Vajon zacskóba kerüle az elegáns kukázó hulladékkincse?[56]
Hangfelvételhez való jog megsértését jelenti más-más személy, pl. prózai színész és operaénekes szereplésének és hangjának együttes megjelenítése. A Legfelsőbb Bíróság rámutatott arra, hogy az előadóművész szerzői és személyhez fűződő jogait sérti, ha más szereplő hangjaként közvetíti.[57]

j) Titokvédelem előírásainak megsértése (Ptk. 81. §)
A titokvédelemből eredő pereskedés kifejezetten ritka. Ilyen eset volt az, amikor üzleti titok megsértése (váltóra vonatkozó adatok, könyvvizsgáló jelentés, váltó lejárta, halasztási tárgyalások adatai) miatt támasztott 500 milliós követelést a Legfelsőbb Bíróság jogerősen elutasította, mivel nem talált okozati összefüggést a jogellenes magatartás és a keletkezett kár között.[58]

k) Magánlakás és a jogi személy helyiségeinek a védelme (Ptk. 82. §)
Az ilyen per rendkívül ritka. 1995-ben egy magánszemély pert indított az Azur Rt. ellen, mert tiltakozása ellenére levélszekrényében rendszeresen reklámokat helyezett el. A Legfelsőbb Bíróság pénzkövetelését elutasította, annak ellenére, hogy a személyiségsérelem megállapítható volt.[59] Sokkal inkább alkalmas a birtokháborítási eljárás a lakással, helységgel kapcsolatos jogsértések elhárítására,[60] mint az elhúzódó személyiségvédelmi per. A jegyző által birtokháborítási ügyben hozott határozatokat három napon belül végre kell hajtani.

l) Adatvédelem előírásainak megszegése (Ptk. 84. §)
Az adatvédelemmel kapcsolatos perek ritkák. Ilyen volt az az ügy, amelynek során 1998-ban egy bank ellen indítottak kártérítési pert. A bank tevékenységi körének egy részét, ügyfeleinek adataival együtt – azok engedélye nélkül – másik banknak átadta. A Legfelsőbb Bíróság azért utasította el jogerősen a követelést, mivel felperesek nem tudták bizonyítani, hogy a jogsértés számukra kárt okozott[61], azonban az adatvédelem vonatkozásában a sérelem megállapítható volt.

m) Kegyeleti jogok megsértése [Ptk. 85. § (3) bek.]
Az ilyen perek is ritkák. A Legfelsőbb Bíróság kegyeleti jogok megsértése miatt 150 000 Ft nem vagyoni kártérítést ítélt meg 1998-ban a temető fenntartója ellen, mert a sírhely megváltójának tudta és beleegyezése nélkül a korábban elhunytra „rátemettek".[62]

---

[51] Szegedi Városi Bíróság 13P 20. 873/1995. sz. döntése. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest, 1999. 26. old.

[52] Pesti Központi Kerületi Bíróság 21.P 86.178 sz. ítélete. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest, 1999. 60. old.

[53] A Polgári Törvénykönyv magyarázata Gellért György szerkesztésében. III. kiadás. I. kötet. 200. old. Legfelsőbb Bíróság LB Pt. IV. 210. 476/1993. sz. döntése. Budapest, 1994/1.

[54] Fővárosi Bíróság 48. Pt. 29. 170/1999. sz. ítélete. A Fővárosi Bíróság polgári kollégiumának vezetője 2001. évi tájékoztatója a Ptk. ítélkezési gyakorlatáról.

[55] Legfelsőbb Bíróság Ptv. 20. 367/2000. sz. ítélete. Bírósági Határozatok 2000/6.

[56] Pesti Központi Kerületi Bíróság 29P 85. 620/1996. sz. döntése. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest 1999. 80–81. old.

[57] Legfelsőbb Bíróság Pt. III. 21. 371/1975. sz. döntése. A Polgári Törvénykönyv magyarázata Gellért György szerkesztésében. I. kötet. KJK. Budapest, 1995. 216. old.

[58] Legfelsőbb Bíróság Pt. IV. 20. 689/1998. sz. ítélete. A Fővárosi Bíróság kollégiumvezetője 2000. évi tájékoztatója az ítélkezés gyakorlatáról.

[59] Legfelsőbb Bíróság Ptv. IV. 21. 377/1997/3. sz. végzése.

[60] Ptk. 188–192. §§, továbbá Ptk. 26. § (1) bek.

[61] Legfelsőbb Bíróság Pt. 23. 255/1998. sz. ítélete. A Fővárosi Bíróság Kollégiumvezetőjének tájékoztatója a 2000. évi ítélkezési gyakorlatról.

[62] Legfelsőbb Bíróság Ptv. IV. 21. 188/1998. sz. ítélete. Bírósági Határozatok 2000/6. 242. jogeset.

4. A személyhez fűződő jogok sérelmének speciális esetei

A személyhez fűződő jogok sérelmének vannak speciális esetei. Ugyanis

- egyrészt *a Ptk. a személyiségvédelmet a szerződésen kívül okozott személyiség sérelemként modellezi, tehát elvileg nem tartoznának ide a szerződésből származó személyiségsérelmek, így például az orvosi jogviszonyokból,* vagy *más szerződéses jogviszonyból eredő kártérítési igények. Ezek érvényesítése speciális vonatkozásokkal bír;*
- másrészt vannak olyan, a bírósági gyakorlat által elismert személyiségi zavarok, amelyek nem tekinthetők személyhez fűződő jogoknak. Így például *a családhoz való tartozás* elismert szociológiai szükséglet, azonban nem tekintendő személyiségi jognak[63], ugyanezt lehet megállapítani például a *házasélet, nemi élet zavartalanságáról is;*
- továbbá *ilyennek tekinthetjük a jogi személy személyiség sérelmét.* Ugyanis, ha a nem vagyoni kártérítés a kártérítés fiktív válfaja, és a jogi személy a fiktív személyiség, akkor két virtuális jelenség találkozásáról van szó;
- ide sorolhatók továbbá a szerzői jogi személyiségsérelmek, mivel *a szerző személyhez fűződő jogai* a személyiségi jogok általános rendszerében speciálisak.

A) Orvosi jogviszonyból eredő kárigények

A Fővárosi Bíróság 1997-ben gyermeküket elvesztő édesapa és édesanya javára *800 000 + 2 500 000 Ft* nem vagyoni kártérítést ítélt meg, mert a kórházban az először szülő, idősnek számító 35 éves nő intenzív megfigyelése elmaradt, ennek következtében nem rendelték el a császármetszést. A szakszerű kezelés elmaradása a legsúlyosabb rendellenességekhez vezetett. Olyan gyermek született, aki beszéd-, és mozgásképtelen, látás- és hallásfunkciói nem voltak megítélhetők. Erős ingerekre sem reagált, szondán táplálták, fertőzésekre igen fogékony volt, epilepsziás volt, életét gyógyszerekkel tartották fenn.[64]

Szintén ilyen eset volt az, amelynek során a sikerült operáció után a nagy hasi törlőkendőt bennfelejtették a császármetszéssel szülő nőben és ez mechanikus végbélzáródást okozott. A Legfelsőbb Bíróság 1997-ben 1 600 000 nem vagyoni kártérítést ítélt meg.[65]

B) Más szerződéses kapcsolatból eredő nem vagyoni kár

A bírósági gyakorlat lehetővé teszi azt, hogy amennyiben meghatározott személyt szerződésszegés folytán személyes sérelem, vagy hátrány ér, azt bíróság előtt nem vagyoni kártérítési perrel érvényesítsék. Így 2000-ben *50 000 Ft* nem vagyoni kártérítést ítélt meg a Fővárosi Bíróság annak a társasutazáson résztvevő személynek, aki számára az utazási iroda az utazási szerződésben foglaltak megszegésével nem biztosított idegenvezetőt az utasok repülőtérre kísérésekor, a repülőtéri beszállás intézéséhez, és az érintett személyt emberi méltóságát sértő, megalázó helyzetbe hozta.[66]

C) Hozzátartozói igények

A hozzátartozók nem vagyoni kárigénye külön nincs szabályozva, nem is volt, ezen igényeket a bírói gyakorlat keltette életre.[67] A hozzátartozói igények tehát a nem vagyoni kárpótlás sui generis tényállásának tekinthetők. Hozzátartozói kárt egyaránt megítélnek gyermek elvesztése, szülő elvesztése, házastárs elvesztése esetén is.

Így például a Szekszárdi Városi Bíróság *1995-ben 21* éves fiú gyermek *idegen, hibás közlekedési balesetben* történő elhalálozása miatt az édesapa számára *400 000,* az édesanya számára *300 000 Ft,* a testvéröccs számára *200 000 Ft* nem vagyoni kártérítést ítélt meg.[68]

1990 októberi káresemény következtében egy éves leánygyermek mindkét szülőjét elvesztette, egyúttal a 60 éves nagymama gyermekét. 1998-ban az egy éves leánygyermeknek *1 000 000 Ft,* a gyermekét elvesztő hölgynek *600 000 Ft* nem vagyoni kártérítést ítéltek meg.[69]

Egy 67 éves férfi számára 1999-ben házastársa 1997 júniusában történő elvesztése miatt *1 000 000 Ft* nem vagyoni kártérítést ítélt meg a Fővárosi Bíróság.[70]

D) A házassági élet zavarai

Idegen, hibás gépkocsibaleset sérültjének 1995-ben a Csongrád Megyei Bíróság *2 000 000 Ft* nem vagyoni kárt ítélt meg a férfi felperes számára, mivel a csípőízület mozgáskorlátozása, deréktáji gerincfájdalmak, lehangoltsággal párosuló ideggyengeség és pánikbetegség hatására impotenciazavarok keletkeztek nála.[71]

Szintén 2 *millió forint* kártérítést ítélt meg a Fővárosi Bíróság 1998-ban, amelynél *orvosi műhibás kezelés* következtében a 29 éves férfi beteg heresorvadást kapott és emiatt a heréket el kellett távolítani.[72]

E) Jogi személy személyiségvédelme

Az ilyen perek száma folyamatosan nő. Ilyen pert nyert Monus Áron a *Mazsihisz* ellen, mivel az sajtóközleményben vele szemben a „hírhedtté vált író" kitételt alkalmazták. A *PKKB* 1995-ben megállapította a személyhez fűződő jogok sérelmét és *250 000 Ft* nem vagyoni kártérítést[73] is megítélt. A Fővárosi Bíróság 1998-ban azonban mellőzte a nem vagyoni kártérítés kiszabását[74] a személyiségsérelem egyidejű megállapításával.

---

[63] A családhoz tartozás személyiségi jogként való elismerése ahhoz az abszurd eredményhez vezethet, hogy a családját otthagyó, vagy elváló házastársaknak is nem vagyoni kártérítést kellene fizetni.

[64] Legfelsőbb Bíróság Pt. III. 20.511/1995. sz. ítélete. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest, 1997. 37–40. old.

[65] Legfelsőbb Bíróság Pt. III. 22. 306/1995. *Köles Tibor: A nem vagyoni kár.* HVG-ORAC Budapest, 1997. 41. old.

[66] Fővárosi Bíróság 47Pt. 25. 836/2000/6. sz. ítélete. Fővárosi Bíróság Kollégiumvezetője 2001. évi tájékoztatója a Pk. Ítélkezési gyakorlatáról.

[67] Lábady Tamás a nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata. ELTE Jogi Továbbképző 1992. 68. old.

[68] Szekszárdi Városi Bíróság 14P. 20. 130/1995. sz. ítélete.

[69] A Fővárosi Bíróság 41 Pt. 25. 312/1968. sz. jogerős ítélete. A Fővárosi Bíróság 41. Tanácsának 1999. november 8-án kiadott tájékoztatója.

[70] A Fővárosi Bíróság 41 Pt. 20. 684/1999. sz. jogerős ítélete.

[71] Csongrád Megyei Bíróság 20. 659/1995. sz. ítélete.

[72] Fővárosi Bíróság 41 Pt. 27. 997/1998. sz. döntése.

[73] A PKKB 9P 91. 059/1995/14. sz. ítélete.

[74] A Fővárosi Bíróság 47 Pt. 23. 888/1998. sz. ítélete.

Szintén ilyen eset volt az, amelynél diszkóban bekövetkező halálos kimenetelű lövöldözés kapcsán az egyik napilapban az jelent meg, hogy a „szokásosnál több anyag – azaz kábítószer – volt aznap este a piacon és talán emiatt tört ki a balhé". Ezt a megjegyzést tartotta sérelmesnek a kérdéses diszkót üzemelő vállalkozás. A Legfelsőbb Bírság ez esetben *jogerősen elutasította a nem vagyoni kárigényt,* mivel a „piacon levő kábítószer" kitétel még közvetve sem utalt sem arra, hogy a kábítószert a diszkóban forgalmazták volna.[75]

5. Alkotmányos jogok ütközése a közéleti szereplők személyiségvédelmével kapcsolatos perekben

A közéleti szereplők személyiségvédelme azért érdemel külön kifejtést, mert egyrészt *különös aktualitást kapott a rendszerváltás után,* másrészt pedig több különböző alkotmányos jog között a megfelelő egyensúly megteremtését igényli.

Szemben az egypártrendszeren alapuló szocialista diktatúrával, ahol az újságok az ejnye-bejnye típusú kritika határait nem lépték túl a közélet nem bírálható, államilag védett szereplőivel szemben, a többpártrendszerű jogállamban a miniszterelnök, kormánytagok és kormányhivatalok kritikájának komoly tétje lett.

A közszereplők kritizálása és támadása egyre komolyabban közrejátszik a politikai erőviszonyok alakításában. Adott politikus személyének a lejáratása nemcsak a kérdéses személyt, hanem pártját, továbbá az egész jobb-, illetve baloldali politikát hiteltelenné teheti.

A közszereplők személyiségvédelme azért jelent különleges jogalkalmazási problémát, mert több alkotmányos alapelv ütközéséről van szó.

- Így mindenkit megillet *a jó hírnévhez, a magántitok és személyes adatok* védelméhez való jog;[76]
- *mindenkinek joga van a gondolat- és lelkiismeret szabadságára;*[77]
- *mindenkinek joga van a szabad vélemény-nyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze;*[78]
- a Magyar Köztársaság elismeri és védi *a sajtó szabadságát;*[79]
- az állam tiszteletben tartja és támogatja *a tudományos és művészeti élet szabadságát,* a tanszabadságot és a tanítás szabadságát.[80]

A közszereplők személyhez fűződő jogai vonatkozásában a jogalkalmazásnak alapvető kérdése, hogy ki tekinthető közszereplőnek, másrészt pedig az, hogy több alkotmányos alapjog ütközése esetén *melyik alapjognak van prioritása és a kollíziót hogyan lehet valamilyen ésszerű kompromisszummal feloldani.* Különösen figyelembe veendő a véleménynyilvánítás szabadsága és a jó hírnévhez való jog ütközésének feloldása.

Ki számít közszereplőnek?

A közszereplő fogalmát semmilyen jogszabály sem határozza meg, ebben a vonatkozásban a jogalkalmazói és jogtudományi értelmezésre támaszkodhatunk.

A közszereplő fogalmának értelmezését a közszereplő képmása és hangfelvétele engedély nélküli nyilvánosságra hozatalának lehetősége tette szükségessé.[81]

Valamely nyilvános eseményen, rendezvényen, nyilvános összejövetelen, gyűlésen aktív szerepet vállaló személy kétségkívül közszereplőnek tekinthető *képmása, hangfelvétele, tehát engedély nélkül nyilvánosságra hozható.*[82]

A nyilvános közszereplés passzív résztvevői, nyilvános helyen jelenlévők közszereplőként való elismerése vonatkozásában *a szakirodalomban is és a jogalkalmazásban is eltérő nézetekkel találkozhatunk.* Van olyan nézet is, amely szerint a rendezvényeken pusztán jelenlevő személyek már közszereplőnek tekinthetők.[83]

A nyilvános közszereplés közönsége nem számít közszereplőnek. Az ilyen felvételekhez engedély ugyan nem kell, de annak készítője *nem jogosult arra, hogy a tömeget alkotó egyedeket képük felnagyításával egyénileg kiemeljen és bemutasson.*[84]

Ennek ellentmondani látszik az, hogy a Legfelsőbb Bíróság 1996-ban hozott ítéletében közszereplőnek minősítette a Horthy temetésen díszmagyarban megjelenő férfit és úgy találta, hogy nincs szükség képmásának nyilvánosságra hozatalához. A bíróság indokolása szerint a nyilvános közszereplést nem a temetőben való megjelenés, hanem a korábbi történelmi időszakot idéző öltözék alapozta meg.[85]

Azzal azonban teljes egészében egyet lehet érteni, hogy önmagában az a tény, hogy valaki nyilvános helyen (pl. az utcán, fürdőhelyen) megjelenik, az utcán sétál, fürdőhelyen pihen, megnéz egy filmet, színi előadást, tárlatot, sportmérkőzést, ezzel még *nem vállalt semmi esetre sem közszereplést.*[86]

A közszereplés azonban semmiképpen sem értelmezhető teljes egészében a Ptk. 80. § (2) bekezdése szerint, amely nyilvánosságot követel meg. Az előzőek értelmében nem lenne közszereplő sem a nyilvánosan fel nem lépő közalkalmazott, köztisztviselő, állami hivatalnok, kormányhivatal vezető, miniszter, vagy újságíró.

A közszereplők körét mindenképpen ki kell egészíteni azok körével, akik valamilyen, az egész társadalomra ható közéleti tevékenységet végeznek – többek között – közigazgatási határozatokat hoznak, intézkednek, vagy a társadalomra jelentős befolyást gyakorló publicisztikai tevékenységet folytatnak, a közigazgatási ágazatokat, kormányhivatalokat vezetnek. Azokat is ide kell sorolni, akik rendezvényeken nem lépnek fel, illetve nem nyilatkoznak, de tevékenységük nyilvános. Törő Károly szerint aki valamilyen közéleti jellegű nyilvános tevékenységet végez, kilép a magánélet köréből.[87]

---

[75] Polgári Kollégium 221. sz. határozat. Legfelsőbb Bíróság Ptv. IV. 22. 623/1999. sz. ítélete. Bírósági Határozat 2000/6.

[76] Az Alkotmány 59. § (1) bek.

[77] Az Alkotmány 60. § (1) bek.

[78] Az Alkotmány 61. § (1) bek.

[79] Az Alkotmány 61. § (2) bek.

[80] Az Alkotmány 70/G. § (1) bek.

[81] A Polgári Törvénykönyv magyarázata Gellért György szerkesztésében. Harmadik Kiadás I. kötet. KJK Budapest, 1995. 216. old.

[82] A Ptk. 80. § (2) bek. értelmében képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához – a nyilvános közszereplés kivételével – az érintett személy hozzájárulása szükséges.

[83] A személyiség jogi védelme Petrik Ferenc szerkesztésében. KJK Budapest, 1992. 137. old.

[84] Lásd előző lábjegyzet.

[85] Legfelsőbb Bíróság. Ptv. IV. 20. 118/1996. sz. döntése.

[86] Lásd előző jegyzet.

[87] *Törő Károly: Közéleti szereplés és személyiségvédelem.* Magyar Jog 1994/4.

Közszereplésnek tekinthető minden olyan megnyilvánulás, amely befolyásolja a *szűkebb vagy tágabb társadalom életét, a helyi vagy országos viszonyok kialakulását. Ez azért értelmezhető így, mert a társadalom tagjai igénylik, hogy megismerjék, ezért a közszereplés a közéleti szereplők tevékenységét elválaszthatatlan a nyilvánosságtól.*[88]

A közszereplés fogalmi megközelítéséhez jó támpontot ad továbbá a Btk.[89] Hivatali személyek körét megadó felsorolása. A fentiek értelmében legfontosabb közszereplőnek tekinthetők:

- a köztársasági elnök,
- a miniszterelnök,
- miniszterek,
- a kormány tagjai, politikai államtitkárok polgármesterek,
- alkotmánybírók.

Ezen felül közszereplőnek tekintendők:

- előadóművészek, televíziós személyiségek, színészek,
- vezető tudósok, ismert egyetemi tanárok,
- írók, költők,
- újságírók[90]

A közszereplők személyiségvédelme megköveteli a különbségtételt *a magánélet és a tudatosan vállalt nyilvános szereplés között.*

Semmilyen közszereplés nem indokolta az egyszerre két nővel szeretkező f.-i polgármester videofelvételekkel szemléltetett szexuális életének kiteregetését, mivel szexuális élete, azzal kapcsolatos szokásai nem hozhatók kapcsolatba közéleti funkciójával, a sérelmezett videofelvételek nem a kérdéses személy orvosi rendelőjében készültek, amelyet a „K" és M. N. napilapok pornóstúdióként tüntettek fel. 1996-ban a kérdéses újságokat 500 000–500 000 Ft nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezték.[91]

A különböző alkotmányos jogok közötti ellentmondás feloldása

A közszereplők személyiségvédelmével kapcsolatos ellentmondások feloldására vállalkozott *az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatára.*

A) Az alapjogok korlátozása

Az Alkotmánybíróság döntése állást foglal *a véleménynyilvánítás, sajtószabadság és lelkiismereti szabadság, továbbá a jó hírnév védelméhez fűződő demokratikus alapjogok ütközése tekintetében az alapjogok korlátozásáról.*

Az Alkotmánybíróság véleménye szerint

- a korlátozásnak valamilyen *kényszerítő oka* kell hogy legyen (másik alapjoggal ütközés);
- a cél fontosságának *arányában* kell állnia a megvalósítás érdekében alkalmazott korlátozásával;
- a törvényi korlátozásnak *alkalmasnak kell lennie.*[92]

B) A jogok rangsora

Az Alkotmánybíróság állást foglalt az egymással ütköző jogok rangsorolásáról. Prioritást biztosít a véleménynyilvánítás szabadságának.

Megállapítja ugyan, hogy a véleménynyilvánítás joga nem korlátozhatatlan, de annak valójában igen kevés joggal szemben kell engednie. A véleménynyilvánítás lehetősége és ténye védett, annak tartalmára tekintet nélkül.[93]

C) A közszereplők bírálhatósága

Az Alkotmánybíróság említett döntése a közszereplők fokozott bírálhatósága mellett száll síkra.

A közszereplést vállaló személyeknek vállalni kell azt is, hogy mind a sajtó, mind pedig a szélesebb közvélemény figyelemmel kíséri minden szavukat és cselekedetüket és nagyobb türelmet kell tanúsítaniuk a kritikai megnyilvánulásokkal szemben.[94] A kritika tényközléssel, véleménynyilvánítással, és értékítélettel egyaránt kifejezhető.

Ennek szemléltetésére célszerű bemutatni N. I. volt miniszter ügyét, akit a HVG Nyírfától az erdőt c. cikkében úgy ábrázolta, hogy szemét kendő takarta, fülében parafa dugóval, száját pedig kapcsok szorították össze. Az ábrázolt személy személyhez fűződő jogainak megsértése miatt pert indított a folyóirat ellen, azonban követelését elutasította a Legfelsőbb Bíróság. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a képmás közzétételéhez nem volt szükség az ábrázolt személy hozzájárulására, további személyiségi jogsérelem sem történt, mivel az ábrázolás szerinte a karikatúra műfaji határain belül maradva él a gúny eszközével, nem lépi túl a vélemény-nyilvánítás megengedett határát sem.[95]

D) A közszereplők kritikájának túlzottsága

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint fokozott alkotmányos védelmet élveznek az olyan értékítéletek, amelyek a közügyekre vonatkozó vélemények ütközésében kapnak hangot még akkor is, ha túlzottak és felfokozottak. A demokratikus jogállam állami és önkormányzati intézményeinek szabad bírálata, működésük, tevékenységük kritikája – még ha becsületsértő értékítéletek formájában történik is – a társadalom tagjainak, az állampolgároknak olyan alapvető alanyi joga, amely a demokrácia lényege.[96]

T. J. kisgazda politikus 1995-ben és 1997-ben két személyiségvédelmi pert sikertelen fellebbezést követően vesztett el jogerősen a Fővárosi Bíróság előtt. Egyrészt a M. H. országos napilap „Vigyázzunk a hivatásos felháborodókkal" c. cikkében. T. J.-t veszélyesnek, krakélernek, jelentéktelen kisgazda múlttal rendelkező fenyegetőző, rossz megjelenésű személyként jellemezte.[97] Egy másik perben egy tv. vitaműsorban T. J. sérelmezte, hogy vitapartnere bizonyos megnyilvánulásait antiszemita nyilatkozatként értékelte.

---

[88] *Törő Károly: A személyiség jogi védelme.* KJK Budapest. 1972. 22. oldal.

[89] A Budapesti II. és III. kerületi Bíróság 1P II. 22. 081/1999. sz. ítéletében kimondta, hogy az újságíró, aki a közvélemény alakításában a nyilvánosság igényével fellép, közszereplő. A Fővárosi Bíróság kollégium vezetőjének tájékoztatója a PK 2000. évi ítélkezési gyakorlatról.

[90] A Btk. 233. § meghatározza a hivatalos személyek körét.

[91] Szolnoki Városi Bíróság 4P 20. 288/1996. sz. ítélete. L. továbbá *Halmai Gábor: Közszereplők személyiségvédelme kontra közügyek vitathatósága.* Fundamentum 2000/2.

[92] Indokolás az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatához.

[93] Az Alkotmánybíróság határozata megsemmisítette a Btk. Hatóság és hivatalos személy megsértése bűncselekményt előíró 232. §-át.

[94] Indokolás a 34/1996. (VI. 14.) AB határozathoz.

[95] BH 2000. 293.

[96] Indokolás a 36/1994. (VI. 24.) AB határozathoz.

[97] A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság 47 Pt. 26. 989/1995/4. sz. ítélete.

E) A véleménynyilvánítás szabadságának korlátai

Az Alkotmánybíróság azonban a közvélemény alakítóira, gyakorlóira szigorú felelősséget is hárít.

A szabad véleménynyilvánítás olyan alkotmányos alapjog, amely csak felelősséggel gyakorolhat és a valótlan tények közlésének elkerülése érdekében bizonyos kötelezettségekkel jár a közvélemény alakításában hivatalszerűen részt vevő személyek esetében. A véleménynyilvánítás külső korlátjaként az emberi méltóság-, becsület és jó hírnév jön számításba.[98]

A Sz.-i Városi Bíróság 1996-ban jogerősen ítéletében megállapította T. J. ismert politikus, közszereplő vonatkozásában a tényállítást nem tartalmazó értékítélet vonatkozásában a becsület megsértését. A Sz.-on megjelenő Ú. N. lehozta a „Keményebb arculatú munkáspárt" cikkében a párt egyik tisztségviselőjének véleményét, miszerint „A magyar katonák Boszniába küldése" esetén T. J.-nek igaza lehet, miszerint nemsokára koporsóba hozzák vissza fiainkat. T. J. azonban, hogy elérje igazát, még arra is képes, hogy bérgyilkosokat fogadjon, akik a magyar katonákra lőnek. A bíróság az értékítéletet aránytalanul túlzónak és indokolatlanul bántónak minősítette és az Ú. N.-t 100 000 Ft nem vagyoni kártérítésre kötelezte.

F) A valótlan tényállítás tilalma

Az Alkotmánybíróság döntése értelmében viszont a közszereplők vonatkozásában tilos a valótlan, ellenőrizetlen tényállítás és a nyilvánvaló célzatos hazudozás.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a becsületsértésre alkalmas valótlan tények közlésére akkor, ha a nyilatkozó személy kifejezetten tudatában van a közlés valótlanságának (tudatosan hamis közlés), vagy foglalkozása, hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna a tények valóságtartalmának vizsgálata, de a véleménynyilvánítási alapjog felelős gyakorlásából adódó gondosságot elmulasztotta.[99]

Ilyen eset volt Magyarország volt miniszterelnökének, B. P.-nek az ügye. A volt miniszterelnök 1995-ben beperelte azt az országos napilapot, amely két egymás után közölt cikkében beazonosítható módon a felperesről állította, hogy maffiózókkal áll kapcsolatban és érdekében olyan kommandósok kiképzése zajlik, akik szükség esetén a teljes politikai és gazdasági hatalom megragadásában is közreműködhetnek.

A lakosság megállapította, hogy a felperes jó hírnevét sértő, megalapozatlan állítások sértik a személyiségi jogait. A jogsértés kiemelkedő tárgyi súlya, az alperesek magatartásának nagyfokú felróhatósága, a sokoldalú tájékozódás, illetve információk ellenőrzésének teljes hiánya együttesen indokolja, hogy maximális, 1 200 000 Ft kártérítést állapított meg a Fővárosi Bíróság.[100]

A rendszerváltás után a személyiségi jogok magánjogi védelme újra jelentős súllyal jelentkezik. Ezt egyértelműen tanúsítja a számos üggyel foglalkozó tematika szerint is jelentősen tagolt gyakorlat, valamint a nem vagyoni kártérítési perek számának növekedése, amely ügyekben az esetek súlyától függően huszonötezer forinttól egészen tízmillió forintig terjedő összegek kiszabására kerül sor.

Tattay Levente
egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, ÁJK
Polgári Jogi Tanszék

[98] Indokolás a 36/1994. (VI. 24.) AB határozathoz.

[99] Indokolás. 102. a 36/1994. (VI. 24.) AB határozathoz.

[100] A PKKP 92.980/1995. sz. ítélete és a Fővárosi Bíróság 23. 699/1996. sz. ítélete. *Köles Tibor: A nem vagyoni kártérítés.* HVG-ORAC. Budapest, 1997. 56. old.

BÍRÓI SZEMMEL

Az orvosi műhiba

1. Az orvostól általában elvárható magatartás. Nem vagyoni kártérítés egészségkárosodásért

A felperesek házastársak, a második gyermekük 1994. január 27-én született az alperes kórház szülészeti osztályán. A magzat megszületése után az alperes orvosai észlelték, hogy az I. r. felperes végbélnyílásába terjedően mintegy 1,5 cm hosszan a végbél nyálkahártyája berepedt és a végbél külső záró izomzatának felületi rostjai is sérültek. A sérülést elvarrták. Az I. r. felperest az újszülöttel együtt 1994. február 1-jén hazabocsátották.

1994. március 21-én az I. r. felperest újra felvették az alperes szülészeti osztályra, mert a hüvely felől már korábban székletürítést észlelt. A vizsgálatok alapján megállapították, hogy a hüvelybemenet belső szélétől sipoly járat halad a végbél külső harmadához. A gáton is észleltek egy gennyel telt üreget, amely a végbéllel összeköttetésben volt. Az alperes sebészeti osztályán az 1994. április 13-án elvégzett műtéttel a sipolyt megszüntették, de az I. r. felperesnél széklettartási nehézség következett be. Emiatt jelentkezett az egyik orvosi egyetem sebészeti osztályán 1994 októberében, amikor megállapították a végbél záró izomzatának direkt károsodását és az idegellátás károsodását. Emiatt 1995. január 19-én műtétet végeztek, amelynek során a hüvely és a végbél közötti falat megerősítették, de a széklet visszatartási képesség – bár javult – továbbra is problémát okozott, majd abban 1996-ban romlás következett be és az állapot 1998-ban tovább romlott.

Az I. r. felperest 1999. március 1-jétől 20-ig az említett sebészeti osztályon kezelték, amelynek során széklet-visszatartási képességét javító műtétet végeztek és a vékonybelet a hasfalon vezették ki. Ezt 1999. július 9-én megszüntették és azóta a széklet a végbélnyíláson át távozik. A műtét eredményeként az I. r. felperes széklet-visszatartási képtelensége javult ugyan, de teljesen nem szűnt meg, mert a híg székletet és a szeleket nem tudja tartani. Állapotrosszabbodása esetén újabb műtét elvégzése jöhet szóba. Az I. r. felperes munkaképessége 67%-ban csökkent. Maradandó egészségkárosodása pszichés megbetegedést is okozott.

A felperesek keresetükben vagyoni és nem vagyoni káraik megtérítésére kérték az alperes kötelezését, arra hivatkozással, hogy az alperes orvosai a szülést nem vezették szakszerűen, mert nem volt

megfelelő a gátmetszés és a gátvédelem, emiatt negyedfokú hüvely-gátrepedés következett be, továbbá a kialakult sérülést sem látták el szakszerűen. Többszörös sipoly alakult ki a végbél, a hüvely és a gát között. Emiatt a sipoly kiirtása vált szükségessé, ennek során további roncsolódást szenvedtek a végbél záróizom és az izmokat ellátó idegek. Ez okozta a széklet-visszatartási képtelenséget, amely a 30 éves I. r. felperes életét súlyosan megnehezíti.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. Tagadta, hogy a szülést gondatlanul vezették volna. Előadta, hogy a magzat fejének megszületése előtt gátmetszést végeztek, a fej megszületése közben nem következett be gátrepedés, az a vállak hirtelen megszületésekor jött létre, de ezt a gátvédelem sem tudta megakadályozni. A negyedfokú gátrepedés a szülés kockázatának körébe esik, a sérülést észlelték és szakszerűen ellátták. A sipoly kialakulása szövődmény, a széklet-visszatartási probléma pedig nem a gátsérüléssel áll okozati összefüggésben, hanem a sipolyműtét szövődménye, amely a gondosan elvégzett műtét ellenére alakult ki. Később az alperes arra is hivatkozott, hogy az I. r. felperes magatartása miatt nem tudta ellátni a szülésznő a gátvédelmet.

Az elsőfokú bíróság ítéletével az alperest az I. r. felperes részére 2 000 000 forint nem vagyoni kártérítés és ennek kamata, továbbá 2 335 244 forint vagyoni kártérítés és kamata, továbbá 2000. június 1. napjától évente emelkedő összegű járadék megfizetésére, a II. r. felperes részére 2000. június 1. napjától kezdődően nem vagyoni kártérítésként évente emelkedő összegű járadék megfizetésére kötelezte. Ítéletének indokolása szerint a rendelkezésre álló bizonyítékok – közöttük az orvosszakértői vélemények és felülvélemény – mérlegelése alapján azt állapította meg, hogy az I. r. felperes negyedfokú hüvely-gátrepedése azért következett be, mert a magzat vállainak megszületésekor nem volt gátvédelem, holott ezt a szakma szabályai is előírják. A szülés levezetése tehát kellő gondosság nélkül történt, az alperes orvosai megsértették az 1972. évi II. törvény (Eü. tv.) 43. § (2) bekezdésében foglalt legnagyobb gondosság és körültekintés követelményét. A kártérítési felelősség alóli kimentésre nem alkalmas az alperesnek az a védekezése, hogy az I. r. felperes magatartása miatt nem tudta ellátni a szülésznő a gátvédelmet. Ezt a szülést vezető szakorvos tanúvallomásán kívül egyéb bizonyíték nem támasztja alá, a szülészeti kórlapon erre utaló feljegyzés nincs. A szülészeti dokumentáció hiányossága miatt a szakértői testület a felülvéleményben sem tudta megállapítani, hogy a szülés levezetése kellő gondossággal történt-e, a dokumentáció hiányossága azonban az alperes terhére értékelendő. A gátvédelem elmaradása az alperesnek felróható és emiatt következett be a szülési sérülés. Ennek ellátása sem volt megfelelő, ezért megállapítható, hogy a széklet-visszatartási zavar kialakulása helytelen szülésvezetésre és a sérülés nem megfelelő ellátásra vezethető vissza. Az I. r. felperes egészségkárosodását tehát az alperes alkalmazottainak felróható magatartása okozta, ezért az alperest a Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése alapján kártérítési felelősség terheli.

A felperesek nem vagyoni kárigényének jogalapját az elsőfokú bíróság megállapította, és kifejtette, hogy az I. r. felperes 30 éves korában szenvedett súlyos, egész további életére kiható egészségkárosodást. Munkaképességének 67%-át elveszítette, széklet-visszatartási zavara jelenleg is fennáll és csak szigorú diétával, székletfogó gyógyszer szedésével tudja a székletét tartani. Az állapota kizárja, hogy nehéz fizikai munkakörben és zárt közösségben munkát vállaljon. Egészségkárosodása az életvitelét jelentős mértékben befolyásolja, és hátrányos hatással van a házasságára, családi életére is, szexuális élete súlyosan és nagymértékben megnehezült. E körülmények mérlegelésével állapította meg az elsőfokú bíróság a nem vagyoni kárpótlás mértékét.

Az elsőfokú bíróság a II. r. felperes nem vagyoni kárigénye körében kifejtette, hogy az I. r. felperes egészségkárosodása folytán megváltozott a II. r. felperes élete is, a házastársi kapcsolatuk megnehezült, a szexuális kapcsolatot az I. r. felperes betegsége lényegesen, hátrányosan megváltoztatta. Mindez a II. r. felperes részére is alapot ad a nem vagyoni kárpótlás megítélésére. Az ő esetében azonban a kérelemtől eltérően nem egyösszegben, hanem havi járadék formájában látta megállapíthatónak a nem vagyoni kárpótlást, mert az a fennálló házasságától elválaszthatatlan. Részben helyt adott tovább a bíróság a felperesek vagyoni kárigényének is, amely az egészségügyi kiadásokból, többletköltségekből és keresetveszteségből tevődött össze.

Az ítélet ellen a felperesek és az alperes is fellebbezett. A felperesek a nem vagyoni kárigény körében a keresetüknek megfelelő összeg megítélését, a II. r. felperes javára a járadék helyett egyösszegű térítést igényeltek.

Az alperes fellebbezésében az ítélet megváltoztatását és a kereset elutasítását, kártérítési felelősségének megállapítása esetén az I. r. felperes javára megítélt nem vagyoni kártérítés mérséklését és a II. r. felperes nem vagyoni kártérítési igényének elutasítását kérte.

A Legfelsőbb Bíróság a felperesek fellebbezését részben alaposnak, az alperes fellebbezését azonban alaptalannak találta. Álláspontját a következőkkel indokolta.

A felperesek keresete az I. r. felperes szülésével és az azt követő kezelések, műtétek során bekövetkezett orvosi mulasztásokkal kapcsolatos kár megtérítése iránt indult, ezért e kártérítési perben irányadó anyagi jogi felelősségi szabályok – a Ptk. 339. §-ának (1) és 348. §-ának (1) bekezdésében foglaltak – határozzák meg, hogy mely tények tekintetében kit terhel a bizonyítási kötelezettség.

Az I. r. felperes szülését vezető és a további kezeléseket, műtéteket elvégző orvosok az alperesek alkalmazottjaként látták el feladatukat, ezért ha munkaviszonyukkal összefüggésben kárt okoztak, a Ptk. 348. §-ának (1) bekezdése alapján jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a károsulttal szemben a munkáltatójuk a felelős. Felelőssége akkor állapítható meg, ha a kárt okozó alkalmazott olyan magatartást tanúsít, amelyért – e rendelkezés hiányában – az adott esetre irányadó anyagi-jogi szabályok alapján maga tartozna felelősséggel.

A Ptk. 339. §-ának (1) bekezdése szerint, aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A kártérítési felelősségnek ebből az általános szabályából következik, hogy a károsultnak kell bizonyítania: a másik fél jogellenes magatartásával okozati összefüggésben következett be a károsodása. E bizonyítás sikere esetén a károkozó csak akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.

A felpereseknek tehát a perben azt kellett bizonyítaniuk, hogy a szülés levezetése során a szükséges gátvédelem elmaradása miatt következett be a szülési sérülés – gátrepedés –, ennek ellátása nem volt megfelelő és az I. r. felperes széklet-visszatartási zavarának kialakulásához és egészségkárosodásához vezetett.

A gátvédelem elmaradása a rendelkezésre álló bizonyítékokból egyértelműen megállapítható. Az alperes szülész orvosa a magzat fejének megszületése előtt elvégezte ugyan a gátmetszést, a fej megszületésekor a metszett seb nem repedt tovább, de a vállak kigördülése előtt kellő gátvédelem nem történt, és ez okozta a gát repedését. A gátmetszés elvégzése szükséges, de önmagában nem elegendő és az orvostól elvárható legnagyobb gondosság szerint a

további gátvédelem akkor is követelmény, ha azt a szakma szabályai nem írják elő.

A gátrepedés lehet a szülés kockázata, ha az a leggondosabb orvosi eljárás ellenére mégis bekövetkezik. Az adott esetben azonban nem erről van szó. A szülést levezető orvos tanúvallomásából önmagában megállapítható a helytelen szülésvezetés, mert a gátvédelem elmaradása nem függhet a szülő nő magatartásától. Az ő aktív közreműködésére szükség lehet, de a szülés utolsó stádiumában már nem lehet az ő terhére értékelni, ha az orvos valamely szükséges teendők nem tud ellátni. Mindamellett, hogy az I. r. felperes magatartására – lábával eltolta a szülésznőt – az említett tanúvallomáson kívül egyéb bizonyíték nincs, ennek a ténynek a bizonyítása sem lenne alkalmas az alperes kártérítési felelősség alóli mentesülésére. A Legfelsőbb Bíróság ezért szükségtelennek tartotta az alperesnek a fő szülésznő meghallgatására irányuló bizonyítási indítványának teljesítését. A szülést – minden mozzanatával – úgy kell levezetni, hogy az Eü. tv. 43. §-ának (2) bekezdésében írt az *orvostól elvárható legnagyobb gondosság és körültekintés követelményei szerint a szülésnél közreműködő orvos és segítői az intézkedéseket el tudják látni.*[1] Az adott esetben ez maradt el és ez a mulasztás okozta a negyedfokú hüvely-gátrepedést. Ennek ellátása – a peradatokkal alátámasztott megnyugtató szakmai választ adó orvosszakértői felülvélemény szerint – sem volt megfelelő. A szülész orvos a végbél sérülését észrevette és szakorvost hívott annak ellátásához. Ekkor az alperes orvosai a súlyos gátrepedés később kialakult következményeit jól elvégzett beavatkozással még elháríthatták volna, e körben azonban az orvosi dokumentáció nagymértékben hiányos. A műtét (a sérülés elvarrása) eredménye azonban ismert, az I. r. felperes a kórházból való hazabocsátását követően székletürítést észlelt a hüvelyéből és az újabb vizsgálat tárta fel a sipoly kialakulását. Ennek megszüntetését célozta az 1994. április 13-án elvégzett műtét, amelynek következtében viszont széklet-visszatartási zavara keletkezett. A szülési sérülés nem szakszerű ellátására utal az orvosszakértői felülvélemény szerint az egyetem sebészeti klinikáján végzett gátrekonstrukciós műtétnél leírt anatómiai viszonyok észlelése is.

Az elsőfokú bíróság tehát a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelésével megállapított tényállásból helyesen következtetett arra, hogy az I. r. felperes egészségkárosodását az alperes orvosainak felróható magatartása okozta, az alperes kártérítési felelőssége tehát fennáll.

Az I. r. felperes egészségkárosodásával sérült a testi épséghez, egészséghez fűződő személyiségi joga (Ptk. 76. §), a II. r. felperesnek pedig a Ptk. 76. §-ában csak példálózóan felsorolt, de ott meg nem említett, az ítélkezési gyakorlat szerint azonban személyhez fűződő jogként elismert egészséges családban éléshez való joga.

E személyiségi jogok megsértése a Ptk. 84. §-a (1) bekezdésének e) pontjából következően alapot ad a Ptk. 355. §-ának (4) bekezdése szerinti nem vagyoni kárpótlásra.

Az elsőfokú bíróság a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján helyesen vizsgálta azokat a szempontokat, amelyek a nem vagyoni kárpótlás mértékénél irányadó, de a Legfelsőbb Bíróság úgy látta, hogy az I. r. felperes esetében a jogsértés hátrányos következményei a fiatalkorban elszenvedett fizikai, pszichikai elváltozások véglegessége és súlyossága magasabb összegű, 2 500 000 forintban meghatározott nem vagyoni kárpótlás megítélését indokolja. Ugyanakkor az I. r. felperes által követelt 4 000 000 forint nem áll arányban a jogsértés súlyával, a káresemény időpontjában irányadó ár- és értékviszonyokkal és a hasonló sérülések folytán érvényesített kárigények következtében kialakult ítélkezési gyakorlattal.

A II. r. felperes esetében azonban nem a harmonikus házasságban éléshez való jog sérülése, hanem a korábban kifejtettek szerint az egészséges családban való éléshez fűződő jog sérelme alapozza meg a nem vagyoni kárpótlást és a II. r. felperes maga is erre alapította kárigényét; az ő kárigénye tehát a már bekövetkezett jogsértéshez tapad. Az elsőfokú bíróság e körben helytelenül ítélt meg a házasság fennállásához fűződően járadék formájában nem vagyoni kárpótlást.

A Legfelsőbb Bíróság a II. r. felperes esetében a jogsértés súlyára és annak hátrányos következményeire figyelemmel 1 000 000 forint összegű nem vagyoni kártérítés megítélését látta indokoltnak. Az ezt meghaladó követelés azonban alaptalan.

A vagyoni károk körében az elsőfokú bíróság érdemi döntése helyes annak összegszerűségét az alperes maga sem vitatta.

A kifejtettekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett részét a kifejtettek szerint részben megváltoztatta *(Legf. Bír. Pf. III. 25. 735/2000. szám).*

2. Az orvos tájékoztatási kötelezettsége és elmaradásának jogkövetkezményei

A jogerős közbenső ítéletben a bíróság megállapította az alperes kártérítő felelősségét, a felperesek 1994. augusztus 31-én fejlődési rendellenességgel született gyermeke vonatkozásában felmerült károkkal kapcsolatban.

A megállapított tényállás szerint az I. r. felperes a terhességéről 1994. február 15-én szerzett tudomást. Az 1994. áprilisában elvégzett AFP vizsgálatok és a májusi ultrahang vizsgálat nem megnyugtató eredményei alapján a kezelőorvos az I. r. felperest az alperes klinikájára utalta be, ahol az ugyanezen a napon elvégzett ultrahang vizsgálat alapján 10 nap elteltével a gerinc alsó szakaszának kontrollját javasolták. Az ultrahang lelet kisfokú jobboldali agykamra tágulatra is utalt. Az 1994. május 16-i genetikai tanácsadáson készült orvosi lap az ultrahanglelet megállapításain kívül tartalmazza azt is, hogy magzatvíz vizsgálatra került sor. Az invazív magzati beavatkozás elvégzése érdekében az I. r. felperes aláírta a „kérelem és beleegyező nyilatkozat" elnevezésű iratot, amely többek között tartalmazta, hogy a vizsgálatra a magzat Down-y-VZR betegségének 10%-os kockázata miatt van szükség, és dr. N. L. felvilágosítást adott a szóban forgó betegség súlyosságáról, várható kimeneteléről és a beavatkozás veszélyeiről. 1994. május 26-án az I. r. felperes ismét megjelent a genetikai tanácsadáson, ahol közölték vele a magzatvíz vizsgálat eredményét. E szerint az AFP-érték magas, a neutrál vörös vizsgálat negatív volt és kromoszóma eltérést nem találtak. Az ezen a napon készült ultrahang lelet azt rögzítette, hogy a magzati fejlődési rendellenességre utaló jel nem látható, épp a koponya és a gerinc. Ezt követően több ultrahangvizsgálatot végeztek, majd 1994. augusztus 31-én vetették fel a szülés megindításának szükségességét, a vízfejűség és a nyitott gerinc rendellenesség diagnosztizálása alapján. A megindított szüléssel megszületett 2800 gramm súlyú, élő, érett leánymagzat,

[1] Az 1972. évi II. törvény 43. és 45. §-át az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 246. § (1) bekezdésének a) pontja hatályon kívül helyezte, de a határozatban kifejtett jogelvek az új törvény rendelkezései alapján is irányadók. Az 1997. évi CLIV. törvény 7. §-ának (3) bekezdése szerint minden beteget – az ellátás igénybevételének jogcímére tekintet nélkül – az ellátásban részt vevőktől elvárható legnagyobb gondossággal, valamint a szakmai és etikai szabályok, illetve irányelvek betartásával kell ellátni.

majd az újszülött a súlyos károsodásai folytán 1994. november 27-én meghalt.

A felperesek a vagyoni és nem vagyoni káruk megtérítésére irányuló keresetüket arra alapították, hogy az alperes orvosai nem tájékoztatták az I. r. felperest arról, hogy a magzatnál rendkívül súlyos rendellenesség van, ennélfogva az I. r. felperes a terhességmegszakításról nem dönthetett.

Az alperes jogi álláspontja az elsőfokú eljárásban, valamint a fellebbezésében is az volt, hogy az orvosok az I. r. felperes ellátása során felróható magatartást nem tanúsítottak, az I. r. felperest állapotáról megfelelően tájékoztatták. Miután a terhesség 24. hetéig nem merült fel olyan adat, amelynek alapján a fejlődési rendellenesség gyanúja az 50%-ot meghaladta volna, ezért az akkor hatályos jogszabályi rendelkezések alapján az I. r. felperes nem is kérhette volna a terhessége megszakítását.

A jogerős közbenső ítélet indokolása szerint az ügy elbírálására irányadó korábban hatályban volt az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény (Eü. tv.) 45. §-ának (1) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettségének[2] az alperes nem tett eleget, mert nem tájékoztatta az I. r. felperest arról, hogy a magzat fejlődési rendellenességének gyanúja nem zárható ki. Az orvosnak a megfelelő tájékoztatást akkor is meg kell adnia a terhes nő részére, ha a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény (MGtv.) 6. §-ának (3) bekezdésében előírt 50%-os magzati ártalom nem valószínűsíthető, ennek hiányában ugyanis elzárják a terhes nőt attól az eljárástól, amelyben a szakmai felülvizsgálatra is lehetőség van, és ennek következtében az alperes kártérítő felelőssége a bekövetkezett kárért fennáll [Ptk. 339. § (1), 348. § (1) bekezdés].

A jogerős közbenső ítélet ellen az alperes élt felülvizsgálati kérelemmel a kártérítés iránti kereset elutasítása érdekében. Nyomatékosan hivatkozott arra, hogy az I. r. felperes aláírta azt a nyilatkozatot, amely a betegségek 10%-os kockázatát tartalmazta. A nyilatkozat szerint az I. r. felperes a betegségek súlyosságáról és kimeneteléről dr. N. L.-től megfelelő felvilágosítást is kapott. Az I. r. felperes rendelkezett minden olyan információval, amelynek alapján dönthetett a terhességmegszakítás kérdésében és miután már a kezelőorvosa is a magzati károsodás gyanúja miatt küldte az alpereshez, így tudnia kellett ennek fennállásáról. Utalt továbbá arra, hogy az orvosnak nem kell a terhes nőt a terhességmegszakításra rábeszélnie.

A felperesek felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős közbenső ítélet hatályban tartására irányult. Azzal érveltek, hogy az 1994. május 16-i tájékoztatás nem a betegség súlyosságára és várható kimenetelére, hanem arra vonatkozott, hogy a magzat gerincét nem tudták egyértelműen megítélni. A magzatvíz vétellel kapcsolatos beleegyező nyilatkozat e beavatkozás veszélyeire utal, a magzati betegség súlyosságáról és várható kimeneteléről nem volt szó. Ha az alperes orvosai tájékoztatták volna az I. r. felperest arról a velőcső záródási rendellenességről, amelyről már tudtak, a terhességmegszakítás kezdeményezésére is sor kerülhetett volna. Ennek hiányában okozói voltak az élettel összeegyeztethetetlen gyermek megszületésének, illetőleg az ezzel összefüggő kár bekövetkezésének.

Az alperes felülvizsgálati kérelmét a Legfelsőbb Bíróság alaptalannak találta. Álláspontját a következőkkel indokolta.

A felülvizsgálati kérelem alapján a Legfelsőbb Bíróságnak azt kellett elbírálnia, hogy a jogerős közbenső ítélet iratellenesen, illetőleg jogszabálysértően állapította-e meg, hogy az alperes a tájékoztatási kötelezettségét megszegte. A jogerős közbenső ítélet helytállóan utal az MGtv. 6. §-ának (3) bekezdésére, amely szerint legkésőbb a terhesség 24. hetében még lehetőség van a terhesség megszakítására, ha a magzat genetikai, teratológiai ártalmának a valószínűsége két szakorvos egybehangzó véleménye alapján az 50%-ot eléri. Véleményeltérés, illetve a terhességmegszakítást nem javasló orvosi vélemény esetén az állapotos nőnek lehetősége van szakmai felülvizsgálatot kérni [MGtv. 12. § (3) bekezdés], amely lehetőségéről őt tájékoztatni kell (3/1992. XII. 23.) MN 1. §-a, valamint a rendelet 4. számú melléklet E. adatlap 7. pontja). A magzati élet védelméről szóló törvény és végrehajtási rendelete szerint az állapotos nőt a terhességmegszakítás elvi lehetőségének, valamint a szakmai felülvizsgálat kérésének a lehetőségéről tájékoztatni kell, hiszen csak ekkor tud élni a számára a jogszabályban biztosított joggal. A tájékoztatási kötelezettség tehát a terhességmegszakítás kérdésében elfoglalt nemleges orvosi álláspont esetén is fennáll. *Az orvos tájékoztatási kötelezettsége ugyanis szélesebb körű mint a magzati ártalom valószínűségének megítélése.* Mindezek folytán helytállóan állapította meg a másodfokú bíróság az ítélete indokolásában, hogy az alperes orvosait annak ellenére terhelte a tájékoztatási kötelezettség, hogy az ártalom valószínűségét nem minősítették 50%-ot elérő mértékűnek.

Az alperes a felülvizsgálati kérelmében arra hivatkozott, hogy az I. r. felperes megkapta a döntés lehetőségéhez szükséges tájékoztatást, és ezt arra alapította, hogy a „kérelem és beleegyező nyilatkozat" aláírásával az I. r. felperes tudomásul vette azt a tájékoztatást, hogy milyen magzati fejlődési rendellenesség 10%-os kockázata áll fenn; ismerte tehát az ártalom gyanúját, tudta, hogy milyen vizsgálatokat és milyen okból végeznek el rajta. Az alperes kártérítő felelőssége szempontjából azonban nem ennek a tájékoztatásnak van jogi jelentősége, hanem az ezt követően elvégzett vizsgálatok eredményének ismeretében, de még a terhesség 24. hetének betöltése előtt adott tájékoztatásnak. Ezért az 1994. május 26-án az ultrahang-vizsgálatot követő genetikai tanácsadáson az alperes kezelőorvosa által adott tájékoztatásnak van az ügyben döntő jelentősége. Ekkor az I. r. felperest tájékoztatták az újabb vizsgálatok eredményéről, amelyek kétségtelenül gyengítették ugyan a fejlődési rendellenesség gyanúját, azonban az I. r. felperesnek a tájékoztatás alapján gondolnia sem kellett a terhességmegszakítás lehetőségére. Az alperes maga írja felülvizsgálati kérelme 3. oldalán, hogy az I. r. felperest csak arról tájékoztatták, hogy a vizsgálatok eredményei a korábbi gyanút nem támasztották alá. Dr. N. L. tanúvallomásában pedig úgy fogalmazott, hogy „fel sem merült az I. r. felperesnél a terhesség megszakításának a kérése". Az I. r. felperes részére adott tájékoztatás nem felelt meg nemcsak a magzat – utóbb megállapíthatóvá vált – valóságos állapotának, de még az akkor diagnosztizált tényleges helyzetnek sem, mert a magzatvíz változatlanul kórosan magas AFP értéke és az ultrahang diagnosztika ismert hibalehetősége folytán továbbra sem lehetett kizárni a fejlődési rendellenesség gyanúját. Ez a ki nem zárt gyanú, diagnosztikai bizonytalanság pedig indokolta volna a terhességmegszakítás lehetőségének a felvetését.

Az Eü. tv. 45. §-ának (1) bekezdése szerinti megfelelő tájékoztatás tehát az adott helyzetben annak az egyértelmű és közérthető közlése lett volna, hogy a fejlődési rendellenesség gyanúja továbbra sem zárható ki. A tájékoztatásnak lehetősége szerint ki kellett volna terjednie a fejlődési rendellenesség valószínűségének felismerhető mértékére is, mert az állapotos nő csak ennek ismeretében lehet tényleges döntési helyzetben. Az ETT IB felülvéleménye

[2] Ld. az 1 lábjegyzetet.

szerint a május 16-i és május 26-i vizsgálati eredmények ismeretében a magzat genetikai teratológiai ártalma kevesebb, mint 50%-ban volt valószínűsíthető, amely megállapításból azonban az is következik, hogy az egyáltalán nem volt kizárható.

A kifejtettekre tekintettel téves az alperes orvosainak az az álláspontja, hogy a terhességmegszakítás lehetőségéről csak akkor indokolt az állapotos nő tájékoztatása, ha az orvosilag is javasolt. A kárfelelősség alóli kimentésre alkalmas megfelelő tájékoztatás megtörténtéhez az alperesnek azt kellett volna bizonyítania a perben, hogy 1994. május 26-án tájékoztatta az I. r. felperest a terhességmegszakítás lehetőségéről vagy legalábbis arról, hogy a fejlődési rendellenesség gyanúja továbbra sem kizárt. Ezt az alperes nem tudta bizonyítania a perben, mert az I. r. felperes előadásával szemben a genetikai tanácsadást végző orvosok tanúvallomásai erre nem voltak alkalmas. Mindezek alapján jogszabálysértés nélkül állapította meg a másodfokú bíróság, hogy az alperes nem tett eleget megfelelően a tájékoztatási kötelezettségének, mert nem tájékoztatta az I. r. felperest a fejlődési rendellenesség kizártságának hiányáról, a terhességmegszakítás elvi lehetőségéről és a szakmai felülvizsgálat kérésének a lehetőségéről, noha ez a tájékoztatási kötelezettsége a fejlődési rendellenesség valószínűségének 50% alatti mértéke esetén is fennáll. Az alperes jogellenes magatartása pedig okozati összefüggésben áll a kár bekövetkezésével, mert az alperes megfelelő tájékoztatásának elmulasztása folytán az I. r. felperes nem volt abban a helyzetben, hogy megfontolhassa a terhességmegszakítása kérésének a lehetőségét, illetve, hogy a nemleges orvosi javaslat szakmai felülvizsgálatát kérhesse, ezért meg kellett szülnie a szülés utáni élettel összeegyeztethetetlen rendellenesség folytán életképtelen magzatát.

A kifejtettekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős közbenső ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. X. 20. 378/2002. szám)*.

Alkalmazott, fontosabb jogszabályok:

Ptk. 339. § (1) Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Ptk. 348. § (1) Ha az alkalmazott munkaviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a károsulttal szemben a munkáltató felelős.

1972. évi II. törvény (Eü. tv.) 43. § (2) Az orvosnak a legnagyobb gondossággal és körültekintéssel kell megtennie mindazokat az intézkedéseket, amelyek a betegségek megelőzéséhez, a beteg életének megmentéséhez, gyógyulásához, munkaképességének helyreállításához szükségesek. Az orvos az általa gyógyíthatatlannak vélt beteget is a legnagyobb gondossággal köteles gyógykezelni.

1972. évi II. törvény (Eü. tv.) 45. § (1) Az orvosnak az általa kezelt beteget, illetőleg hozzátartozóját vagy – ha a beteg gyógykezelése érdekében szükséges – gondozóját a betegségről és a beteg állapotáról megfelelő módon tájékoztatni kell.

(K. A.)

AJÁNLÓ

25/2003. (V. 13.) ESZCSM rendelet a hivatásos gondnoki feladatot ellátó személyek képesítési előírásairól.

(MK 2003. május 13. napján megjelent 50. szám Hatályos: 2003 május 16.)

Talán nem árt, ha tudjuk, hogy a jövőben hivatásos gondnokká csak olyan személy nevezhető ki, aki legalább középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik és a fenti rendeletben meghatározott (és a mellékletben részletezett tematikájú) képzésen eredményesen részt vesz.

A képzést megyei illetve a fővárosi gyámhivatal szervezheti, a sikeres vizsgát követően a résztvevők tanúsítványt is kapnak, amelyben a képzettség megnevezése: hivatásos gondnok.

A hivatásos gondnokok nyilvántartásba vételét a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet végzi.

(B. Sz.)

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Közlemény

Mély megrendüléssel értesültünk a magyar közjegyzőség tisztelt és nagyrabecsült patrónusa, kollégánk, barátunk **Dr. Uwe Kirschner** elhunytáról.

Dr. Uwe Kirschner elindítója volt a Közép-Európai Közjegyzői Kollokviumnak, és ezzel a latin típusú közjegyzőség visszaállításának a Magyar Köztársaságban. Érdemeit a Magyar Köztársaság Elnöke magas kitüntetés adományozásával ismerte el.

Dr. Uwe Kirschnert a magyar közjegyzőség támogatóként, tanítómesterként és hűséges barátként is tiszteli. Távozása pótolhatatlan veszteség mindannyiunk számára, műveltsége, ethosza példaként áll napjaink és a jövő közjegyzői előtt.

Emlékét legbecsesebb értékeink között őrizzük meg.

Dr. Bókai Judit
a MOKK elnöke

A Közjegyzőhelyettesek Egyesületének közleményei

Május elején a Magyar Közjegyzőhelyettesek Egyesülete hagyomány-teremtés céljából bowling versenyt rendezett a budapesti MAMMUT Bevásárló és Szórakoztató Központ Bowling Klubjában.

A „versenyen" minden játékos kedvű közjegyző, helyettes, jelölt és kamarai, illetve irodai munkatárs részt vehetett, aki kedvet érzett e közösségformáló sporthoz.

Négy pályán, összesen legalább harminc résztvevővel folyt a játék. Minden résztvevő közjegyzőn, helyettesen és jelölten kívül külön dicséretet érdemel *dr. Várkonyi Vera* közjegyző asszony irodája, ahonnan két irodai munkatárs is képviseltette magát, nem is akármilyen játéktechnikával.

Végül is igazi verseny nem alakult ki, hiszen a különböző időpontban történő érkezés miatt az egyes csapatok váltakozó tagsággal és létszámmal játszottak.

Mindezek ellenére az Egyesület tagsága reménykedik abban, hogy a résztvevők jól szórakoztak, s hogy e sporttalálkozó a jövőben is folytatódik, lehetőséget teremtve Karunknak, hogy a munkán kívül is tölthessünk együtt néhány felszabadult, vidám percet.

Május 30–31-én Győrben rendezte a Magyar Közjegyzőhelyettesek Országos Egyesülete a szokásos évi találkozóját „nyári táborát". Kísérletképpen első alkalommal szervezték vidéki, jelen esetben a Győri Közjegyzői Kamarához tartozó egyesületi tagok.

A kísérlet jól sikerült és folytatása várható más helyszíneken, más vidéki közjegyzői kamarák területén is.

A rendezvénynek Győrben, az Amstel Hattyú Fogadó adott otthont festői környezetben, a Mosoni-Duna partján, madárfütty aláfestéssel.

Dr. Zámbó Tamás bíró kolléga az egyik zálogjogi tankönyv írója és szaklapok, így a Közjegyzők Közlönyének rendszeres publikálója a nagy tömegben előforduló lakossági kölcsön, önálló és egyéb jelzálogszerződésekről tartott gondolatébresztő előadást.

Dr. Horváth Zoltán ügyvéd, bankjogász konzulensként segítette a megjelentek számára megvilágítani az elhangzottak és a rendelkezések banki hátterét. Több értékes hozzászólás, kérdés, felvetés hangzott el, melyből valamennyi közjegyzőhelyettes és jelölt profitálhatott.

A mintegy 40 résztvevő pénteken délután közös hajózásos városnézésen vett részt. Az esti bőséges és jó hangulatú, zenés vacsora után szabadprogramként a résztvevők többsége gyalogos városnézésre indult.

Szombaton a közjegyzői okiratok készítési, felolvasási problémáiról és az egyes bankos szerződések jogi problémáiról *Dr. Szöllősi Zoltán* helyi közjegyzőhelyettes tartott konzultációval egybekötött előadást.

A délelőtt folyamán mód volt megismerni az egyesületi és kamarai híreket, újdonságokat.

Az egyesület több javaslatot fogalmazott meg a MOKK felé, melyeket a vezetőség hivatott továbbítani.

(B. Sz.)

Kari Hírek

Közjegyzői kinevezés

Dr. Bárándy Péter igazságügy-miniszter úr *Dr. Szirmai László közjegyzőhelyettest* 2003. június 1. napjától kezdődően Kazincbarcika 2. sz. székhelyre nevezte ki közjegyzőnek.

Új iroda megnyitása

Dr. Nagy Ildikó, Kisvárda 1. székhelyre kinevezett közjegyző irodáját 2003. június 1. napjával megnyitja. Címe: *4600 Kisvárda, Bocskai u. 3. Tel./fax: 45/403-892.*

Dr. Vad Lídia Miskolc 4. számú közjegyző és *Dr. Asztalos Péter* Debrecen 1. székhelyű közjegyzők álláshelyük cseréje miatt 2003. június 1. napjától kezdődően irodájukat megnyitják.

Miskolc 4. székhelyű közjegyző: *Dr. Asztalos Péter,* irodájának címe: *3525 Miskolc, Városház tér 2., Tel./fax: 46/349-804, 413-232.*

Debrecen 1. székhelyű közjegyző: *Dr. Vad Lídia,* irodájának címe: *4026 Debrecen, Erzsébet u. 1. I/6. Tel./fax: 52/346-570, 452-578.*

Közjegyzőhelyettes felvétele

A Miskocli Közjegyzői Kamara 2003. május 19. napjával a *Kiss Róbertné dr. Rádi Ildikó Ibolyát,* Hódosiné dr. Papp Katalin közjegyzőhelyettesét a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Közjegyzőjelölt felvétele

A Miskolci Közjegyzői Kamara 2003. május 19. napjával *Dr. Nagy Nórát, Dr. Görögné dr. Siket Krisztina* Nyíregyháza 2. székhelyű közjegyző jelöltjét a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőjelölt átjegyzése

A Miskolci Közjegyzői Kamara *Dr. Tímár Juditot, Dr. Tímár Katalin* berettyóújfalui közjegyző jelöltjét, jogi szakvizsgájának letétele után 2003. május 19. napjával átjegyezte a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe.

Közjegyzőhelyettesi munkaviszony megszűnése

A Győri Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Szabó Juditot,* Dr. Tóth Zoárd Szombathely 3. székhelyű közjegyző közjegyzőhelyettesét 2003. április 7. napjával a kamara névjegyzékéből törölte.

Cím- és telefonszám változások

Ferenczyné dr. Aszódi Csilla Mohács 1. székhelyű közjegyző új faxszáma: 69/510-564.

Horváthné dr. Szalai Piroska Győr 2. számú székhelyre kinevezett közjegyző irodájának címe 2003. július 1. napjától: *9021 Győr, Bajcsy-Zsilinszky E. út 13. III. 5.*

Dr. Hűvös Ferencné szegedi közjegyző telefonszáma a 62/315-172 számról *62/540-438* és *62/540-439* számra változott. A *62/426-841* telefonszám továbbra is él.

Bartonné dr. Tóth Éva tapolcai közjegyző címe a házszám átszámozás miatt az alábbira változott: Tapolca, Hősök tere 9.

Csillag Zsuzsanna dr. kiskőrösi közjegyző új címe: *6230 Kiskőrös, Petőfi tér 2.*

Miscellanea

Dr. Hámoriné dr. Mautner Edit zalaegerszegi székhelyű közjegyző közjegyzői igazolványa 2003. május. 23. napján elveszett.

Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia közjegyzői kamaráinak elnökei a horvátországi Brioni szigeteken 2003. június 10-én tartott éves értekezletükön

fontolóra véve

- további tíz európai állam küszöbön álló belépését az Európai Unióba és az európai jogi szakmák előtt ezzel összefüggésben álló kihívásokat,
- a határokon túlnyúló tranzakciók és – például a polgári és a cégjog területén fennálló – jogviszonyok, a polgári eljárásjog és a közhiteles nyilvántartások növekvő jelentőségét,
- azt a tényt, hogy a jogbiztonság nélkülözhetetlen feltétele a belső piac működésének,
- a közokirat hozzájárulását a belső piac rendezett jogviszonyaihoz,
- a tíz tagállammal bővülő Európai Unió keretei között folyó regionális együttműködés jelentőségét

tervbe veszik,

- hogy az Európai Unió és az Európa Tanács intézményeinek kezdeményezéseivel és politikájával kapcsolatban megelőző konzultációt követően

közös állásfoglalásokat

dolgoznak ki, hogy bemutassák és képviseljék közös álláspontjukat.

Brioni, 2003. június 10-én

a Közép-európai Közjegyzőségek Kezdeményezésének elnöke
Dr. Ante Ilič
(a Horvát Köztársaság Közjegyzői Kamarájának elnöke)

Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia közjegyzői kamaráinak elnökei a horvátországi Brioni szigeteken 2003. június 10-én tartott éves értekezletükön

fontolóra véve

- az Európában létező nyelvek hozzájárulását az európai kultúra sokszínűségéhez és gazdagságához,
- annak szükségességét, hogy a közjegyzőség nemzetközi intézményeiben végzett hatékony és minőségi munka érdekében az európai közjegyzőségekben beszélt nyelvek közül olyan nyelveket kell választaniuk, amelyek használata széles körben elterjedt,
- a szervezési együttműködés megkönnyítését azzal, hogy széles körben elterjedt nyelvet használnak,
- azt a tényt, hogy a munkanyelvek kiválasztásakor figyelemmel kell lenni az európai régiókban használt nyelvek multilaterális kommunikációs eszköz jellegére,
- annak fontosságát, hogy a munkájuk során használni kívánt nyelvek megválasztásában egyetértés legyen a közösség valamennyi tagja között,
- a német nyelvnek a közép- és kelet-európai országok jogtudományának és joggyakorlatának területén mutatkozó jelentőségét,
- azt a tényt, hogy a Latin Közjegyzőségek Nemzetközi Uniója (UINL) az angol, a francia, az olasz és a spanyol nyelv mellett a német nyelvet is használja ülésein és konferenciáin,

azt ajánlják

az Európai Unió Közjegyzői Konferenciájának (CNUE), hogy a szerveiben és intézményeiben végzett munkájához, valamint ülései és kongresszusai során más nyelvekkel együtt a német nyelvet is használja.

Brioni, 2003. június 10-én

a Közép-európai Közjegyzőségek Kezdeményezésének elnöke
Dr. Ante Ilič
(a Horvát Köztársaság Közjegyzői Kamarájának elnöke)

Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia közjegyzői kamaráinak elnökei a horvátországi Brioni szigeteken 2003. június 10-én tartott éves értekezletükön

fontolóra véve

- további tíz európai állam küszöbön álló belépését az Európai Unióba és az európai jogi szakmák előtt ezzel összefüggésben álló kihívásokat,
- a polgári jog, a cégjog és a társasági jog, a polgári eljárásjog és az olyan közhiteles nyilvántartásokkal, mint a telekkönyv és a cégjegyzék kapcsolatos jog területén jelentkező, határokon túlnyúló tranzakciók és jogviszonyok növekvő jelentőségét,
- azt a tényt, hogy a jogbiztonság nélkülözhetetlen feltétele a belső piac működésének,
- a jogi szakmák felelősségét a polgárok és a gazdaság részére végzett jogi tanácsadásban és jogalakításban rájuk jutó feladat ellátásában,
- a latin típusú közjegyzőségnek azt a különleges szerepét a polgárok és iparűzők jogviszonyainak biztosításában, amelyet a kontinentális Európa országaiban a közjegyzők körébe utaltak,
- azt a megkövetelendő biztonságot, amelyet a jogi szakmák szolgáltatási minőségének nyújtania kell,

felszólítják

- az európai közjegyzői szervezeteket, hogy a társasági jog területein különleges figyelmet fordítsanak tagjaik képzésére és továbbképzésére,
- biztassák tagjaikat, hogy éljenek az európai társasági jog ismeretének megszerzésére és elmélyítésére szolgáló sokoldalú kínálattal,
- szolgáltatásaik nyújtásakor kompetens tanácsokat és támogatást adjanak a polgároknak és iparűzőknek az európai társasági joggal kapcsolatos problémáik esetén, és közjegyzőségeik támogatására a következő

határozatot

hozzák.

1. A Kezdeményezés tagközjegyzőségei a jövőben szorosan együtt fognak működni a társasági jog területén folyó képzésben és továbbképzésben.
2. A Kezdeményezés koncepciót alakít ki közjegyzőségei tagjainak képzésére, továbbképzésére a társasági jognak a jogi tanácsadás és jogbiztosítás gyakorlatában való alkalmazása céljából.
3. A Kezdeményezés azt ajánlja tagközjegyzőségeinek, hogy megfelelő módon segítsék elő a közjegyzők részvételét a kínált képzési és továbbképzési rendezvényeken.

Brioni, 2003. június 10-én

a Közép-európai Közjegyzőségek Kezdeményezésének elnöke
Dr. Ante Ilič
(a Horvát Köztársaság Közjegyzői Kamarájának elnöke)

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

A hagyatéki eljárás

1960–2001

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**
Szerkesztő: **Dr. Horeczky Károly**
Lekrtor: **Dr. Solt Pál**

A kötet a hagyatéki eljárás közel fél évszázados gyakorlatát foglalja össze. A válogatás elvégzésénél figyelemmel kellett lenni arra, hogy a hagyatéki eljárásban „mögöttes" eljárásjogi szabályként a többször módosított Pp. rendelkezéseit is alkalmazni kell, illetőleg az eljárás lefolytatásánál alkalmazásra kerülő más jogszabályok közül több jogszabály (pl. földtulajdonról szóló tv., az ingatlan-nyilvántartásról szóló tv.) az utóbbi időben jelentősen módosult, vagy új szabályozás született.

Ára: 4900 Ft + áfa

Új kiadvány!

Apasági perek, apaságvizsgálat

(Második, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. H. Váczy Zsuzsa, Dr. M. Bujdosó Györgyi**

A gyermek jogának érvényesítése végett alapvető jelentőségű a szüleihez fűződő családi jogállásának a rendezése. Ehhez különösen fontos érdeke fűződik annak a gyermeknek, aki házasságon kívül született. Magyarországon évente több tízezer gyermek családi jogállását kell önkéntesen vagy bírósági kényszer útján rendezni.

A kötet második kiadását az indokolta, hogy számos, a gyermek jogi helyzetét érintő új jelenség is felmerült. Ma a családi viták egyik gyújtópontja a valódi apa és esetleg a valódi anya kilétének a tisztázása. Milyen biztonsággal állapítható meg, hogy ki a valódi apa? Miként lehet elhárítani a nem valós és nem kívánt apaságot? A könyv új, második kiadása már részletesebben szól a mesterséges megtermékenyítés, az ún. reprodukciós eljárás, „lombikbébi" program jogi kérdéseiről is. Hogyan ítéli meg a jog a pót- és béranyaságot? Mi a jogi helyzete a donornak, aki a megtermékenyítéshez ivarsejtet vagy embriót adományozott?

Mindezek tisztázásához jelentős segítséget nyújt az, hogy bemutatjuk a valódi szülők kiderítésének nemzetközi összehasonlításban helytálló orvosi módszereit, továbbá a hagyományos szakértői bizonyító eljárások mellett a legkorszerűbb kromoszóma- és DNS-vizsgálatokat is.

Ára: 4107 Ft + áfa

Házastársi közös vagyon, közös lakás

Szerző: **Dr. Kőrös András**

A magánszemélyek kezén lévő vagyon összetételének változásai meghatározóan kihatottak a házastársak vagyoni vitáira is: a házastársi közös vagyon megosztása, a közös lakás használatának rendezése a házasságok felbomlásakor mind több és bonyolultabb kérdés rendezését, a Csjt. és a háttérjogszabályok összehangolt alkalmazását követeli meg. Ez a könyv ebben a helyzetben kíván iránytűt adni a jogalkalmazók kezébe; logikus rendszerbe foglalva, áttekinthető formában közli a jogszabályi rendelkezéseket, az irányadó bírói gyakorlatot, a Legfelsőbb Bíróság legújabb elvi határozatainak és számos, még nem publikált eseti döntéseinek feldolgozásával.

Ára: 3990 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

BIRÓSÁGI HATÁROZATOK+ CD ÉS ONLINE

A szakmában csak „BH"-nak nevezett jogesetgyűjtemény – most már akár folyóirat, akár elektronikus kiadvány formájában – nem hiányozhat egyetlen gyakorló jogász asztaláról sem! A HVG-ORAC Kiadó egyedülálló és nagysikerű gyűjteményes kiadványát most megújult tartalommal bocsátja előfizetői rendelkezésére.

A Bírósági Határozatok+ kiadvány így tartalmazza:
- a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága három kollégiumának precedens értékű határozatai újabb, a BH folyóirat havi terjedelmének megfelelő mennyiségű kiegészítő válogatását hónapról hónapra, mely jogesetek másutt nem jelennek meg, azok csak ezen elektronikus folyóirat keretei között érhetők el;
- a megszokott és a jogalkalmazók számára elengedhetetlen Bírósági Határozatok című folyóirat aktuális és korábbi számainak tartalmát is 1992. január 1-jéig visszamenőleg;
- azon jogeseteket, melyek a Kiadó gondozásában megjelent döntvénytárakban kerültek publikálásra
- a Legfelsőbb Bíróság legfontosabb jogi iránymutatásait.

Így Ön mostantól havonta nem csupán két „BH-nyi" jogesetre támaszkodhat szakmai döntéseiben, hanem rendelkezésére áll majd az elmúlt több mint egy évtized valamennyi publikált legfelsőbb bírósági döntése is.
Ez az iránymutató munka olyan döntéseket tartalmaz, amelyek más kiadványban nem találhatók meg, így előfizetői számára egyedi értéket képvisel.

MIÉRT ÉRDEMESEBB AZ ONLINE ELŐFIZETÉST VÁLASZTANIA?

Az Online előfizetéssel Ön ugyanazt az adatbázist éri el interneten keresztül, amit a CD előfizetők egy korong formájában kapnak kézhez. Az Online szolgáltatás előnye azonban, hogy annak tartalma – a Kiadó szerkesztői által – folyamatosan frissül, Önnek nem kell megvárnia a következő lemez érkezését ahhoz, hogy elérje a legfrissebb, leghatályosabb anyagot. Nem Önnek kell továbbá a kiadványt saját gépén vagy belső hálózatán kézzel frissítenie, ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el Ön helyett.

ÉVES ELŐFIZETÉSI DÍJ

Bírósági Határozatok+ CD (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*
Bírósági Határozatok+ Online (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ CD**-t egy évre havi frissítéssel ..... számú hozzáféréssel ..... példányban.
Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ Online**-t egy évre ..... számú hozzáféréssel.

Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....
Pontos cím, irányítószámmal: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: .....
E-mail címe: .....
Aláírása: .....

Megrendeléseiket szíveskedjenek a Kiadó postacímére, e-mail címére vagy faxszámára elküldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Budapest, Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600
E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

9/2003. 7. évf., XLX. évf. 9. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A közjegyző és a jogi piac – E. Deckers és A. A. van Velten / 3
A jogerő és a nyilvánkönyvi bizalomvédelmi hatályok kérdése – Dr. Kurucz Mihály / 8

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
Ingatlan adásvételi szerződések a közjegyzői irodában – Dr. Dobozi Ferenc / 15

BÍRÓI SZEMMEL
Házastársi közös vagyont megosztó szerződés megtámadása – K. A. / 17

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI
Útibeszámoló / 19
Közjegyzőhelyettesek felvétele/ 20
Közjegyzőhelyettesi munkaviszony megváltozása / 20
Közjegyzőjelöltek felvétele / 20
Közjegyzőjelöltek átjegyzése / 20
Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése / 21
Új iroda megnyitása / 21
Állandó helyettes kirendelése / 21
Cím- és telefonszám változások / 21
Miscellanea
– Felhívás / 21
– Álláspályázatok / 21

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

Magyar családjog

(Második, hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Filó Erika**

A kiadvány célja, hogy a teljesség igényével dolgozza fel a családjog teljes anyagát, röviden taglalva a családjog elméleti alapvetését, bemutatva a családjog hatályos rendelkezéseit, a bírói és gyámügyi joggyakorlat alapvető útmutatásait. Az Olvasó tájékoztatást kap a családokat érintő nemzetközi szabályokról is, például a külföldiekkel kötött házasságról, vagy a jogellenesen külföldre vitt gyermek visszahozatalának szabályairól.

A kötet második kiadása tartalmazza az első kiadás megjelenése óta bekövetkezett jogszabály-módosításokat is.

Ára: 4200 Ft + áfa

Folyóirat!

Családi Jog

Főszerkesztő (szerkesztőbizottság elnöke): **Dr. Kőrös András**

Szerkesztők: **Dr. Bencze Lászlóné, Dr. Csiky Ottó, Dr. Grád András, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika**

A HVG-ORAC Kiadó 2003 tavaszán háromhavonta megjelenő, családjogi tárgyú szakfolyóiratot indított útjára. A jogi tárgykör nem korlátozódik a szűk értelemben vett családjogra, hanem a családdal foglalkozó, a családot, a gyermekek jogait érintő valamennyi jogterületre kiterjed (pl. a család alkotmányos védelmére, a polgári jogban a személyek jogára stb.), illetve olyan cikkeket, tanulmányokat közöl a folyóirat, amelyek a családjog „segédtudományainak" témáihoz tartoznak (pl. származástani vizsgálatok, pszichológiai és pszichiátriai szakkérdések stb.).

A folyóirat szeptemberi számából:

– Dr. Somfai Balázs: Bontás és közvetítés
– Dr. Herczog Mária: Miért és mire kell felkészíteni az örökbefogadókat?
– Dr. Tóth Ádám: Az élettársak jogainak bővítéséről
– Ariné dr. Málik Éva: Jogesetek a gyámhatóság tevékenysége köréből
– Dr. Dóczi Márta: Az orosz családjogi törvény öt éve

A folyóirat előfizetési díja 2003. évre (4 szám): 4000 Ft + áfa

---

Hatályosító pótfüzettel!

Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás

Szerző: **Dr. Katonáné dr. Pehr Erika**

Az örökbefogadás évek óta a társadalmi érdeklődés homlokterében álló kérdés, amelyet a rá vonatkozó jogszabályok gyakori változása is jelez. Milyen lehetőségeket kínál a jog az örökbefogadás területén jelentkező sokszor ellentétes egyéni és társadalmi érdekek összhangjának megteremtéséhez? Mit kell tudnia annak a vér szerinti szülőnek, aki gyermekét – akár annak megszületése előtt – örökbe kívánja adni? Milyen feltételek mellett válhat örökbefogadóvá valaki, hogyan zajlik le az örökbefogadási eljárás? Az 1997. évi XXXI. gyermekvédelmi törvény és a hozzá kapcsolódó gyámrendelet az örökbefogadás szabályait jelentősen módosította. A kötet a törvény alapján kialakult, széles körű gyámhivatali gyakorlatot is bemutatja, komoly segítséget kínálva ezzel a gyámügyi szakembereknek, örökbefogadni és örökbe adni szándékozóknak a joganyag értelmezésében és alkalmazásában. A 2003. január 1-jétől hatályba lépett jogszabályi változásokat és azok magyarázatát külön pótfüzet tartalmazza.

Ára: 3000 Ft + áfa **Hatályosító pótfüzet ára: 300 Ft + áfa**

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A közjegyző és a jogi piac

Bevezetés

1. Jelen tanulmány nem nevezhető kifejezetten jelentésnek. Gondolatébresztőnek és vitaalapnak készült. Mekkora a közjegyzőség súlya és hatása a mai társadalomban? Hogyan erősíthető? A közjegyzőség a világméretűvé válás és a globalizáció gyors fejlődése közepette fejti ki működését. Ha fenn akarja tartani magát, és tovább akar lépni, akkor nem maradhat mozdulatlan; éppen ellenkezőleg, fejlődnie kell, anélkül, hogy elveszítené saját lényegét. Fejlesztenie kell szervezetét, felépítését, tevékenysége gyakorlásának módszereit. Mindeközben hűnek kell maradnia saját belső lényegéhez, ami nem más, mint a preventív igazságszolgáltatás biztosítása hitelesítés és tanácsadás útján.

E tanulmány készítésekor elvben a mi két országunk, Hollandia és Belgium közjegyzőinek helyzetére szorítkoztunk, mert előbbiben alkalmazzák a több szakmát felölelő társulások gyakorlatát, és mindkét ország közjegyzősége foglalkozott már a kérdéssel, amely esetenként határozottan élénk vitát keltett. Anglia közelsége mindkét országhoz, és Hollandia kereskedő hagyományai úgy hozták, hogy mindkét ország fokozatosan a *Common Law*, az angolszász jogrend befolyása alá került, és az angolszász *law firm*-ek, úgynevezett jogi irodák mindinkább *stepping stone*-nak, ugródeszkának használták őket terjeszkedési szándékaik megvalósítására az európai kontinensen. Az amerikai jogi irodák csatlakoztak e folyamathoz.

A kihívások

2. Örökre elmúlt az az idő, amikor a *Civil Law*, vagyis a római jogrendű országokban a közjegyzőség olyan intézmény volt, hogy az általa dokumentált tényeket senki sem vitatta.

Bírálat érte a szakmát, amiért túlságosan mozdulatlan és túl kényelmesen berendezkedett privilégiumai között. A régi hagyományt követő összes közjegyzőség ismeri ezt a kritikát, és nagy erőfeszítéseket kellett tennie, hogy visszaszerezze a hatalom és a közvélemény bizalmát. Ma ennél többről van szó: a közjegyzőség az övétől erősen különböző jogrendszerrel találja szemben magát: ez a *Common Law*, vagy angolszász jogrend. A Common Law egyre gyorsabban és mélyebben hatol be a *Civil Law*, vagyis a római jogrendet követő országok jogi kultúrájába. A *Common Law* nem ismeri a közjegyzőség intézményét. Nem ismeri a tanúsítást is magában foglaló hitelesítést. Nem hisz a jogi tevékenységet folytatók pártatlanságában, mivel azok ügyfeleik érdekeit védik. Nem hisz a megelőzésben, és minden hangsúlyt a bíró jogorvoslati tevékenységére helyez. Az angolszász jogrendszer, amely régi, mivel a XII. századból datálódik, és mindig nagyon dinamikus volt, a legnagyobb kihívást jelenti a közjegyzőség számára, mert láthatólag azt bizonyítja, hogy egy társadalom tökéletesen meg tud lenni a közjegyzőség intézménye nélkül.

Azután itt a többi szakma. Az ügyvédek és a könyvvizsgálók határozottan fejlődtek, hogy megőrizzék, vagy bővítsék piaci részesedésüket. A könyvvizsgálók túlléptek a vállalati könyvelésen, és érdeklődni kezdtek a társasági jog, sőt a polgári jog – cégek átruházása, hagyaték tervezése stb. – iránt. Az ügyvédek túlléptek az eljárási kérdéseken és a jog szinte minden területén gyakorolják a tanácsadást. Közös cél: a *full service*, a komplett szolgáltatás nyújtása. Természetes tehát, hogy e két szakma igyekszik társulni egymással, hogy a két szakágat egymást kiegészítő jellegűvé téve a lehető leghatékonyabb komplett szolgáltatást nyújtsa. Vajon a közjegyzőségnek elszigeteltnek kell-e maradnia?

3. Látható, hogy saját gazdasági és társadalmi szerepének megőrzése és továbbfejlesztése arra indítja a közjegyzőséget, hogy kérdéseket tegyen fel saját mibenlétére és cselekvési módjára vonatkozóan. Nyilvánvaló, hogy a szakmának képesnek kell lennie arra, hogy gondolati, fogalmi szinten definiálja magát: hogy meghatározza, lényegében mi is a közjegyzői intézmény? Hogy megválaszolja a kérdést: miért is van szükség preventív igazságszolgáltatásra? A cselekvés szintjén azonban ennek a preventív igazságszolgáltatásnak bizonyítania is kell hatékonyságát, világossá kell tennie, hogy a közjegyzői tevékenység egyfajta többlettel járul hozzá ahhoz az emberi közösséghez, amelyben működik. Ez valószínűleg arra kényszeríti a közjegyzőket, hogy felülvizsgálják azokat a kész elgondolásokat, amelyekhez ragaszkodnak, mivel azok elsősorban biztonságteremtő jellegűek. Így például a közfunkció túlságosan merev koncepcióját, és főleg a tanácsadás túlságosan óvatos és aggodalmaskodó megközelítését.

Kettős szorításban: félelem a tanácsadástól – rögeszmés ragaszkodás a pártatlansághoz

4. Mindenütt, ahol a törvények rendelkeznek a nemzeti közjegyzőség létéről, egyúttal – bár egymástól eltérő megfogalmazásokban – azt is rögzítik, hogy a közjegyző köztisztviselő, akit okiratok és szerződések hitelesítésével bíztak meg. Eredetileg a közjegyző hitelesített, látszólag semmi mást nem tett! Ám a törvény-előkészítés, a jogelmélet és a joggyakorlat is elősegítette a tanácsadás fontosságának növekedését. A közjegyző a hitelesítést megelőzően köteles tájékoztatni, tanácsot adni, mivel a felek csak az ügy maradéktalan ismeretében vállalhatnak kötelezettséget. A tanácsadás hosszú időn keresztül a hitelesítés valamiféle kiegészítője volt. Meg kell azonban állapítani, hogy bár a hitelesítés mind a mai napig lényeges, önmagában nem elég többé arra, hogy indokolja a közjegyzői intézmény létét. A legfrissebb törvényekben a törvényalkotó előírja a közjegyzői közreműködést, de nem annyira a hiteles okirat elkészítése, mint inkább tanácsadás céljából.[1] Egy mind bonyolultabbá váló társadalomban az államnak szüksége van olyan megbízható tolmácsokra, akik hitelesen fordítják le a törvényeket az állampolgárok nyelvére, és a köznyugalom megkívánja, hogy a szerződő felek segítséget és tanácsokat kapjanak valakitől, aki erre köteles, és ezért felelős. Abszurd lenne tehát, ha a közjegyzőség nem

[1] *J-F., Taymans: Officier public? Profession libérale?* [Köztisztviselő? Szabadfoglalkozású?] In: Le service notarial [A közjegyzői szolgáltatás] – Beszélgetés Michel Grégoire-ral, Bruylant, Brüsszel, 2000. 8. sz. 215–216. old.

kötelezné el magát határozottan a tanácsadás mellett, amikor meggyőződhet róla, hogy mind a törvényalkotó, mind a közvélemény elvárja tőle, hogy megtegye.

5. Újra és újra elhangzik, hogy a közjegyzőnek pártatlannak kell lennie. Mi sem akarjuk ennek az ellenkezőjét állítani. Másrészt azonban meg kell jegyeznünk, hogy igen erős igény nyilvánul meg a közvélemény részéről, amelyet a politikai hatalom is támogat, az iránt, hogy minden fél részesüljön segítségben és tanácsadásban. Az a jog, hogy bárki szabadon választott tanácsadóhoz folyamodjon segítségért, közérdekű. Az egységes szerkezetű belga közjegyzői törvény 9. cikke előírja, hogy bármelyik félnek joga van egy általa választott közjegyző segítségéhez folyamodni, anélkül, hogy a hiteles okirat elkészítésének ára emiatt emelkedne. Ez a rendelkezés lehet, hogy meghökkentő, de mélyen gyökerezik az emberi gondolkodásmódban: hogyan fogadhatnám bizalommal valakinek a tanácsait, akit nem én választottam? Vagy ami még rosszabb: akit a másik fél választott? Senkire sem lehet tanácsadót rákényszeríteni. Vajon miért kell ragaszkodni az egyetlen közjegyző követelményéhez, ha ezt az ügyfelek rosszul fogadják, és miért ne lehetne elkötelezett módon tanácsokat adni, ha a törvényalkotó és a közvélemény is ezt kívánja? A kötelező pártatlanság okán? Minden bizonnyal, de az egyetlen közjegyző pártatlansága vajon gyakran nem kétértelmű és gyanús-e, és vajon az elkötelezett tanácsadás visszautasítása nem rosszabb-e, mint a szakmai-etikai eltévelyedés kockázata?

6. Az elemzés e szakaszában kimondjuk azt a meggyőződésünket, miszerint a közjegyzőség nem hogy bővíteni, de még megőrizni sem fogja tudni „részesedését a jogi piacon", ha nem jön ki a kettős szorításból: ha nem szabadul meg a félelemtől, hogy túl messzire megy a tanácsadás területén, és az aggodalomtól, hogy vét a pártatlanság ellen. A két dolog persze összefügg, mert a jó tanács elkötelezett tanács, az érintett szemszögéből adott személyre szóló tanács, de ettől még nem részrehajló.

A hollandiai gyakorlat

7. E tanulmány bevezetőjében azt mondtuk, hogy a közjegyzőségnek fejlesztenie kell szervezetét, felépítését és munkamódszereit. Itt a csapatmunkára, a társulásra gondoltunk.[2] Innen kezdve teljesen normálisnak tartjuk annak a kérdésnek a felvetését, hogy megengedhető-e több szakma társulása is? Látni fogjuk, hogy a Hollandiában a több szakmát felölelő társulások célszerűségéről kibontakozott vita egy előzetes vitát is keltett, mégpedig a személyre szóló tanácsadás veszélye körüli vitát, mivel az a részrehajló tanácsadás kockázatával jár. A 11. és 12. pontban visszatérünk a személyre szóló tanácsadás és a pártatlanság kérdésére.

8. Pontosan mi is történt Hollandiában? Hollandiában harminc éve működnek a több szakmát felölelő társulások. Az ügyvéd–közjegyző társulásokat nem kísérték különösebb kommentárok. Rotterdamban van egy ügyvédi és közjegyzői iroda, amely többszáz éve működik! A Koninklijke Notariele Broederschap (jelenleg Koninklijke Notariele Beroepsorganisatie – KNB) [Holland Királyi Közjegyzői Kamara, ill. jelenleg Királyi Közjegyzői Szakmai Szervezet] 1970. évi jelentése megemlíti a több szakmát felölelő társulások létét, rámutatva, hogy ezek a társulások sohasem veszélyeztethetik a közjegyzői függetlenséget. A kilencvenes években, amikor az ügyvédeket és közjegyzőket egyesítő társulások mellett más társulásokról is szó volt, a KNB elővigyázatosabbnak mutatkozott. Az 1993-ban hozott szakmai-etikai szabályok pl. megtiltották az adószakértőkkel való társulást, úgy tűnik azonban, hogy az ilyen társulásokat mégis eltűrték.[3] Hollandiában a közjegyzőségről szóló új (1999-es)[4] törvény 18. cikke lehetővé tette, hogy a közjegyző társuljon azzal a feltétellel, hogy függetlensége és pártatlansága nem szenved csorbát. Ugyanezen cikk úgy rendelkezik, hogy a törvény végrehajtására vonatkozó jogszabályban garantálni kell e függetlenséget és pártatlanságot.

Erre a jogszabálya a KNB készített javaslattervezetet.[5] Ebben javasolja,

- hogy a közjegyzők csak ügyvédekkel, vagy adójogászokkal, vagy adóközgazdászokkal társulhassanak, és közülük is csak olyanokkal, akik tagjai szakmai kamarájuknak; ilyen szakemberekkel külföldön is társulhatnak, azzal a feltétellel, hogy az illetők valamilyen fegyelmi szabályzat hatálya alá tartozzanak;
- hogy a társuláson belül a közjegyzőnek olyan pozícióban kell lennie, hogy meghatározó módon ő döntse el a közjegyzői szakmai gyakorlat folytatásának kérdéseit;
- hogy a közjegyzők ne vállalhassanak olyan kötelezettséget, amely veszélyeztetheti függetlenségüket;
- hogy a közjegyzők külön adminisztrációt folytassanak, és a többitől teljesen külön („kínai fallal" elválasztva) kezeljék ügyiratait, és azokba csak maguk a közjegyzők pillanthassanak be;
- kifelé a közjegyzők úgy jelenjenek meg, mint különálló és jól beazonosítható szakmai csoport.

Talán éppen maga az új törvény is hozzájárult a társulásokkal kapcsolatos viták fellángolásához. A törvény nagymértékben liberalizálta a tarifákat, ami oda vezetett, hogy egyes társulások egyre kelletlenebbül végezték az olyan kevéssé jövedelmező tevékenységeket, mint például a családjogi ügyek. Valószínűleg ez adott alkalmat a nagy több szakmát felölelő társulásokkal kapcsolatos kérdések újbóli felvetésére. A túlzott szakosodás, az esetenként elriasztó tarifák, egyes szakágak elutasítása többé nem összeegyeztethető a közfunkció fogalmával. Ez a funkció rugalmas – mondta már a híres Pitlo professzor is –, de meddig lehet még nyújtani?[6]

Az Amszterdami Bíróság elnöke és e minőségében az amszterdami közjegyzők Fegyelmi Bizottságának elnöke, R. C. Gisolf úr kijelentette, hogy a több szakmát felölelő társulások, és az ilyen társulásokban folytatott tevékenység, a magántanácsadás nem összeegyeztethető a közjegyző köztisztviselői minőségével és függetlenségével.[7]

Szorítkozzunk erre a rövid beszámolóra a hollandiai helyzetről, ahol a több szakmát felölelő társulás kritikák tárgyát képezi, miután minden jelentősebb ellenvetés nélkül létrehozták.

---

[2] Vö.: *E. Deckers: „Le ressort de la confiance"* [A bizalom mozgatórugója], Mys & Breesch, Gent, 1997, különösen 84–85. old.

[3] *R. de Jong: „Tussen ambt en vrij beroep"* [Hivatal és szabad foglalkozás között], Ars Notariatus CXVI., Amsterdam 2002., 130–131. old.

[4] Lásd: *W. G. Huijgen: „La nouvelle loi sur le notariat des Pays-Bas"* [Az új közjegyzőségi törvény Hollandiában], Notarius International 2001., 6. o.

[5] *Conceptverordening interdisciplinaire samenwerking 2003.*. [Az interdiszciplináris együttműködés koncepciójáról szóló rendelet], a KNB tagjai 2003. március 7-i keltezésű levélben kapták meg.

[6] Vö.: *A. A. van Vetten: „Het Notariaat: inderdaad een elastisch ambt"*, [A közjegyzőség: valóban rugalmas hivatal] Ars Notarius CVIII, Amsterdam 2000, különösen a 13. fejezet.

[7] Het financieele Dagblad, 2001. 12. 28.

A több szakmát felölelő társulás: egy tanulmányozandó lehetőség

9. Tegyük fel, hogy a társulás, mint olyan pozitív fejleménynek számít. A specializáció kényszer minden szakmában, amely minőségi szolgáltatást akar nyújtani a szolgáltatások mind bonyolultabbá váló piacán. A társulás lehetővé teszi a specializációt. Továbbá olyan folyamatosságot biztosít a szolgáltatásban, amelyet egy egyedülálló nem tud nyújtani. A társulás, miután több szakmát felölel, lehetővé teszi az ügyfél problémájának a maga teljességében történő megközelítését, és több szemszögből történő tisztázását. A többféle szakmai tanácsadók egymást kiegészítő javaslatai lehetővé teszik olyan megoldások kidolgozását, amelyek szintézist alkotnak. Ezzel gazdagodik a szolgáltatás minősége, amely külön-külön is hitelesebbé teszi az érintett szakmákat.

Ha tehát meggyőződünk arról, hogy a közvélemény egy része integrált szolgáltatást igényel, a felvetett probléma globális megközelítését kívánja, és megbizonyosodunk arról is, hogy a különféle szakmák szakemberei készek társulni egymással, hogy egymást kiegészítve és a specializáció segítségével jobb szolgáltatást nyújtsanak, akkor vajon a közjegyzőség megengedheti-e magának, hogy alapos átgondolás nélkül elutasítsa a több szakmát felölelő társulás lehetőségét? Mi úgy gondoljuk, nem. A közfunkció tisztelete is azt diktálja, hogy ne hagyjuk háttérbe szorulni. A törvényalkotó által szabadfoglalkozásúkra ruházott funkció gyakorlásának módja nyilvánvalóan megújítható kell, hogy legyen, igazodva az adott kor igényeihez. A több szakmát felölelő társulás a megújulás egyik formája lehet.

Célszerűségét és elfogadhatóságát a közfunkció létét és jó működését megalapozó elvek fényében kell megvizsgálni. Múlékony divatokhoz igazodva hozott felelőtlen döntésekkel nem szabad veszélyeztetni e közfunkciót. Az alábbi 16. pontban erre még visszatérünk.

Előzetesen tisztázandó kérdések: személyre szóló tanácsadás és pártatlanság

10. Először azonban vissza kell térnünk arra a kettős szorításra, amelyről fentebb már szóltunk. Ugyanis azt láttuk, hogy Hollandiában a szakmai társulás a személyre szóló tanácsadáshoz kötődött, és egyesek igen nagymértékben éppen a személyre szóló tanácsadás visszautasítására támaszkodva utasítják vissza a társulásokat.

11. Kitartóan érveltünk amellett, hogy a közjegyzőségnek tovább kell fejlesztenie a tanácsadást. A tanácsadás akkor hatékony, ha a jogügylet kezdeti szakaszában kerül rá sor. Akkor kell tanácsot adni, amikor még nem dőltek el a dolgok. A kezdeti szakaszban adott tanács szinte elkerülhetetlenül az elképzelését ismertető ügyfélnek adott személyre szóló tanács lesz. Tanácsot akkor is adni kell, ha azt nem hiteles okirat elkészítése keretében kérik. A tanácsadás a közjegyző részéről nem csupán *„Belehren und beraten"*-ből (kioktatásból és tanácsadásból) áll az okirat elkészítésekor. A latin közjegyzőség több ennél. A közjegyzőség annak a törvényalkotói szándéknak felel meg, amely azt kívánja, hogy az állampolgároknak álljon rendelkezésükre olyan felelős, az államhatalmat képviselő tanácsadó, aki köteles meghallgatni őket, és életük fontos pillanataiban tanácsot és útmutatást adni nekik.[8] Nyilvánvalóan közfunkcióról van szó, egy olyan támogatásról, amelyet az állampolgárok szükség esetén egyénileg vehetnek igénybe. Ez feltételezi a személyre szóló tanácsadást.

Nem az számít, hogy a tanácsot a feleknek adják, vagy csak külön az egyik félnek, hanem az, hogy az adott tanács mindig magán viselje a köztisztviselő, vagyis a közjegyző „bélyegét". Vagyis az adott tanács tartsa tiszteletben a törvényeket, a másik fél és harmadik felek érdekeit, a közérdeket. A közjegyző által adott tanács objektív. A személyre szóló tanácsadást nem lehet megtiltani, a közjegyzői szakmai etikai szabályokban kell megszabni feltételeit.

12. Megmarad a kérdés, hogyan lehet összeegyeztetni a személyre szóló tanácsadást és a közjegyzőtől megkövetelt pártatlanságot. Véleményünk szerint túl kellene lépnünk a pártatlanság megöregedett, elavult, kétértelmű és – mondjuk meg nyíltan – kissé képmutató koncepcióján. A közjegyző rokona a bírónak, de nem bíró. A semleges döntés a bíró dolga, a közjegyző feladata, hogy segítsen. Az ügyféllel fenntartott kapcsolat bizalmi kapcsolat, amely egy választásból következik. Ez a kötődés kizárja a semlegességet. A közjegyzőség célja a konfliktus megelőzése, tehát egyensúlyok teremtése. A köztisztviselő kötelessége az objektivitás, ez az objektivitás a kiegyensúlyozottságot szolgálja. A pártatlanságnak olyan koncepcióját kellene elfogadni, amely az objektivitásra és az egyensúlyra helyezi a hangsúlyt, jogilag alátámasztja a közjegyző azon kötelességét, hogy segítséget nyújtson, és az ügyfél számára lehetővé teszi, hogy szabadon válassza meg, hogy kitől kér tanácsot. E koncepciónak elő kell segítenie a közjegyzők közötti együttműködést, amelynek olyan minőségűnek kell lennie, hogy testületté formálja őket, és ez a testület, mint olyan, garantálja a kiegyensúlyozottságot és képes a pártatlanságra.

A szakmai társulásokat tehát nem kell elutasítani azért, mert kedvezne a személyre szóló tanácsadásnak, mintha az elfogult tanácsadás lenne.

Szakmai társulások: ami eldőlt

13. Miért kellene akkor elutasítani? Nézzünk meg közelebbről néhány törvényt és szakmai szabályt, valamint néhány mostanában született bírói döntést!

2000 júliusában az *American Bar Association* [Amerikai Ügyvédi Egyesület] igen nagy többséggel úgy döntött, hogy megtilt minden integrált együttműködést *lawyer*-ek és *non-lawyer*-ek között. Jelen esetben *lawyer* alatt ügyvédet kell érteni. Tehát az ügyvédi szakma megtiltotta az integrált együttműködést más szakmákkal, még akkor is, ha más jogászokról van szó. A döntés okaként arra hivatkoztak, hogy az ügyvédi hivatás nem eladó. Arról van tehát szó, hogy az ügyvédi függetlenséget nem szabad kitenni a nem ügyvédek által gyakorolt pénzügyi nyomás veszélyének.[9]

Egy másik döntés Európát érinti: az Európai Bíróság 2002. február 19-i határozatáról van szó. A Wouters irodához tartozó két holland ügyvéd társulni kívánt az Arthur Anderson könyvvizsgálói szervezettel. Az ilyen együttműködést azonban tiltja a holland Nemzeti Ügyvédi Kamara. Ezért a két ügyvéd keresetet nyújtott be a Holland Államtanácshoz; az Államtanács feltett néhány kérdést a bíróságnak az előzményként szolgáló korábbi ítéletekkel kapcsolatban. A bíróság a főügyészhelyettes véleményét fogadta el. A bíróság úgy ítélte meg, hogy az ügyvédek könyvvizsgálókkal való társulásá-

[8] Lásd: *W. Baumann: „Die öffentlichen und sozialen Funktionen der Notariate in den Ländern der Europäischen Union"*. [A közjegyző köz- és szociális funkciói az Európai Unió országaiban] Notarius International 1996., 20–31. old.

[9] American Bar Association, 10 F (13-07-2003) sz. Ajánlás. betekinthető: www.abanet.orq/cpr/mdprecom 1 Of.html.

nak tilalmát az az összeférhetetlenség indokolja, amely az egyik fél védelmére és képviseletére hivatott szakma érdekei, és egy ellenőrzésre hivatott és a felek fölött álló szakma érdekei között áll fenn.[10] A társulás veszélybe sodorhatná az ügyvédi hivatás gyakorlását: a bíróság hivatkozott az ügyvéd függetlenségére, amely lehetővé teszi számára, hogy kizárólag az ügyfél érdekében cselekedjen, az érdekkonfliktusok elkerülésének követelményére, és a szigorú szakmai titoktartás követelményére. Itt tehát összeférhetetlenségről van szó: az egyik szakma szinte szükségszerűen kárt okozna a másiknak.

A harmadik döntés az Enron és a WorldCom csődje nyomán az Egyesült Államokban kipattant pénzügyi botrányokat követte: ez a 2002-es „Sarabanes Oxley" törvény[11]. E törvény értelmében az auditáló (könyvvizsgáló) cégek nem nyújthatnak *„jogi szolgáltatásokat"*. A logika ugyanaz, min az Európai Bíróság esetében: aki ellenőrzést végez, annak a felek érdekei fölé kell helyezkednie. Nem kapcsolódhat egyikhez sem ügyvédeken keresztül, akik az érdekeiket védik, mert ebben az esetben összeférhetetlenség áll elő.

Emeljünk ki egy rendelkezést az egységes szövegű belga közjegyzői törvényből. Az 1999. májusi reform óta az 50. cikk 2. bek. kimondja: *„Minden egyéb társulási vagy társasági forma a közjegyzői hivatás gyakorlása céljából tilos"*. Jelen esetben „minden egyéb ... forma" alatt értendő minden, ami nem közjegyzők és/vagy közjegyzőjelöltek közötti szakmai társulás (50. cikk 1. bek.) Az eredeti törvénytervezet explicite rendelkezett arról a lehetőségről, hogy eszköz-egyesítő társaságot hozzanak létre olyan más szakemberekkel, akik elismert szakmai–etikai kódex hatálya alatt állnak. Eszköz-egyesítő társaság alatt olyan társulás értendő, amelynek célja, hogy a tagok személyes szakmai tevékenységét segítő eszközöket bocsássanak rendelkezésre (pl. ügyvédek és közjegyzők közös informatikai rendszert, könyvtárat, vagy ügyintézői kapacitást hoznak létre). Szakmai társulás alatt olyan társaság értendő, amelynek célja a szakma gyakorlása [közjegyzői irodával rendelkező társaság, mint Franciaországban (létező forma)], vagy olyan társaság, amely magához vonja a szakma gyakorlásának minden eszközét, miközben magát a tevékenységet továbbra is a közjegyző, mint természetes személy végzi, a társaság nevében és számlájára [nem létező forma]. Egy képviselő, Renaat Landuyt kijelentette, hogy ellenzi a több szakmát is magában foglaló eszköz-egyesítő társaságot, mert az összeegyeztethetetlen a közjegyző köztisztviselői minőségével, és felboríthatja a verseny működésének egyensúlyát; az ilyen társaság veszélyeztetné a közjegyző függetlenségét, pártatlanságát és objektivitását.[12] Ennek a képviselőnek a beavatkozása vezetett az 50. cikk. 2. bek. fentebb idézett formában történő megszövegezéséhez.

Az 50. cikk. 2. bek. szövege világos. Olvasója megállapíthatja, hogy minden egyéb szakmai társulás („a hivatás gyakorlása érdekében") tilos. Ez teljesen logikus: egy több szakmát felölelő társulás nem tűzheti céljául a közjegyzői hivatás gyakorlását. Ezzel szemben a szöveg azt nem mondja, hogy az eszköz-egyesítő több szakmát felölelő társulás tilos lenne. Bármi volt is Landuyt képviselő célja, ami nem tilos, az megengedett[13]; az eszköz-egyesítő társaság tiltása egyébként sértené a társulás alkotmányos szabadságát. Az eszköz-egyesítő több szakmát felölelő társaság megengedhetőségét, amelyet egy szerző támadott[14], elismeri egy jelentés is, amelyről tudomást szereztünk, amelyet azonban (küszöbön álló) publikálásáig bizalmasan kell kezelni. Elégedjünk meg annyival, hogy az ellenérvek itt is a közfunkciót jellemző pártatlanságra, függetlenségre és objektivitásra vonatkoznak.

Végezetül visszautalunk a 8. pontra, amelyben bemutattuk a hollandiai helyzetet, különös tekintettel az új törvény rendelkezéseire, és a szakmai társulásra vonatkozó szabálytervezetre. Amit meg kell tartani: a függetlenség...

14. Ha összefoglaljuk a szakmák társulása ellen felhozott érveket, felfigyelhetünk az *összeférhetetlenség* fogalmának ismételt felbukkanására és a folyamatos aggódásra a szakma jó működéséért (függetlenségéért, pártatlanságáért, és közreműködésének objektivitásáért), amelyet egy másik, tőle túlságosan különböző szakmával való társulástól kell félteni. Minél jobban különböznek egymástól a szakmák, a társulás annál nehezebben megvalósítható, és ahhoz, hogy megengedhető legyen, laza szerkezetűnek, jobban mondva tagolt felépítésűnek kell lennie. Minél közelebb állnak egymáshoz a szakmák, a társulás annál könnyebben létrehozható egy összefogottabb szerkezetben. Az integráció azonban továbbra is problémát jelent.

Az érintett szakma függetlensége állandó aggodalomra ad okot mindazok számára, akik hajlanának a szakmák társulására. Egyesek megpróbálják minimalizálni a függetlenség jelentőségét. Így például egy holland ügyvéd, az Ernst & Young Law Alliance elnöke az ügyvédi függetlenség követelményét leszűkíti annak történelmi jelentésére: ne álljon az állam befolyása alatt, amikor ügyfelét védi a bíróság előtt[15].

Bármi legyen is a helyzet az ügyvédekkel, a közjegyző függetlensége mindenekelőtt közfunkciójával függ össze. És ha egy közszolgáltatás ellátására kötelezett köztisztviselő számára létezik veszély, akkor az az, ha e funkciót és e szolgáltatást meggyengíti a piac. A szakmák társulásában rejlő igazi veszély az, hogy meggyorsítja a szakma elüzletiesedését. A piac tekintetében tehát ragaszkodni kell a függetlenséghez.

...különösen a piac tekintetében

15. A közjegyző közfunkciója konkrétan szembe kerül a piaci jelenségekkel. A közjegyző ismeri a piacot, és tanácsaival lehetővé teszi ügyfelei számára is, hogy ott biztonsággal mozogjanak. De ha a közjegyző a piacon tevékenykedik is, nem vetheti alá magát a piaci törvényeknek, mivel a preventív igazságszolgáltatást testesíti meg. Az igazságszolgáltatásnak teljes függetlenséget élvezve kell érvényesítenie normáit a piacon. A közjegyzőnek meg kell követelnie a maga számára mindazokat a garanciákat, amelyek biztosítják, hogy a szükséges függetlenséggel rendelkezve gyakorolja az állami szuverenitás részét képező közfunkcióját. Ezek a garanciák: a tarifa és a numerus clausus. Amint e garanciák eltűnnek, a közjegyző is ki lesz téve a piaci versenynek, és a garanciákkal együtt el fog tűnni a garantált hozzáférés a preventív igazságszolgáltatáshoz és elvész a közjegyzői függetlenség is: eljárásait a nyereségre törekvés fogja jellemezni. Fennáll a kockázat, hogy a társulás, és különösen a több szakmát is felölelő társulás ezt az üzleti megközelítést erősíti. A szakmák társulása esetében fennáll annak veszélye, hogy olyan

[10] Betekinthető: www.europa.eu.int/jurisp

[11] Betekinthető: www.neves.findlaw.com/hdocs/docs/qwbush/sarbanesoxley072302.pdf.

[12] Doc.parl.Chambre, 1432/19

[13] Vö.: *Deckers: La réforme du notariat belge* [A belga közjegyzőség reformja], Notarius International, 2000, 16. sz., 160. old.

[14] *Frans Bouckaert: Notariele Actualiteit – De nieuwe Notariswet*, [Közjegyzői aktualitás – Az új közjegyzői törvény] 11, Dic Keure, Tijdschrift voor Notarissen, 2000, 136. old.

[15] *D. Wessels: To ensure the proper practice of the Legal Profession* [A jogi hivatás megfelelő gyakorlásának biztosítása], Griffin's View, 4. kötet, 1. sz., 2003. január, 13. old.

vállalkozássá válik, amely a minél nagyobb forgalom lebonyolítását, és a minél nagyobb nyereség elérést tűzi célul maga elé. Minden vállalkozás, amely elér bizonyos méreteket, állandó nyomást gyakorol tagjaira, hogy növeljék a teljesítményüket; elvész az egyéni szolgáltató függetlensége, amit tovább súlyosbít, hogy a cégek nemcsak több szakmát foglalnak magukban, hanem soknemzetiségűek is: így gyakran előfordul, hogy angolszász országokból irányítják őket, ahol a *jogi szolgáltatásokat* üzleti szolgáltatásoknak tekintik. Tehát: a függetlenség megvédése egyet jelent a tarifák és a numerus clausus megvédésével, és az olyan konstrukciók elutasításával, amelyek nyomást gyakorolnának a közjegyzőkre azért, hogy befolyásolják egyéni döntéseiket.

A szakmai társulások megengedhetőségének feltételei

16. Befejezésül vizsgáljuk meg a szakmai társulások társulás célszerűségét és megengedhetőségét azoknak az elveknek a fényében, amelyek meghatározzák a közjegyzői közfunkció létét és jó működését.

Véleményünk szerint három olyan feltétel van, amelynek a szakmai társulás meg kell, hogy feleljen: megjelenés, integritás és függetlenség.

17. A fentebb felsorolt négy döntés, illetve szabály szorosan kapcsolódik ahhoz, hogy az érintett szakmák erősen különböznek egymástól, és az egyik közelsége rontja a másik működését. E tekintetben nagyon fontos a szakma megjelenése a közvélemény előtt. Egy intézménynek bizalomgerjesztőnek kell lennie. A bizalom szenved csorbát, ha a megjelenés homályos, és ha a közönség mást vár – mert a megjelenés megtévesztette –, mint amit a szakma kínál. Ha a közjegyzőség túl bensőségesen hozzáidomul a társult szakmához, zűrzavar keletkezik. Ezért a szakma könnyű beazonosíthatóságát garantálni kell. A közönségnek ugyanis tudnia kell, hogy a közjegyző testesíti meg a preventív igazságszolgáltatást, garantálja a jogbiztonságot, közfunkciót gyakorol, és közszolgáltatást lát el. Ez a közfunkció alkotja a hivatás központi magját. A szakma, a szabadfoglalkozás ennek csak a keretét adja. Még más szakmával alkotott társulás esetén is ennek a központi magnak, a közfunkciónak világosan meg kell jelennie, és felismerhetőnek kell lennie. A társult közjegyzők a társulás helyiségeiben egymástól teljesen szeparált irodákat foglalnak el, önálló ügyfélfogadással rendelkeznek, különböző papírokat használnak, amelyek szükség esetén megjeleníthetik a szervezet *saját stílusát*. Az a fontos, hogy az ügyfél tudja, hogy olyan tanácsadóval áll szemben, aki köztisztviselő, és az érdekek összehasonlíthatatlanul nagyobb körének tiszteletben tartásáért felelős, mint amekkorára az előtte megjelenő egyetlen ügyfél érdekei kiterjednek.

18. Az integritás, feddhetetlenség fogalmát javasoljuk a közjegyző pártatlanságának megjelölésére. Láttuk, hogy ez a pártatlanság nem lehet semlegesség, mert fennáll a segítségnyújtás kötelezettsége. Láttuk azt is, hogy a segítségnyújtás kötelezettsége nem jelenti azt, hogy a közjegyző nem törődik a másik fél, esetleges harmadik felek érdekeivel, illetve a közérdekkel. Mondtuk, hogy az egyensúly talán alkalmasabb kifejezés az elérendő cél megjelölésére, mint a gyakran kétértelmű pártatlanság. Végül láttuk azt is, hogy az objektivitás valószínűleg az a tulajdonság, amelyet a közjegyzői tanácsadásra kell vonatkoztatni. Ezt az együttest nagyon nehéz definiálni. Mi az integritás, a feddhetetlenség fogalmát ajánljuk definíciónak. Ez az a tulajdonság, amely az egyenességet, a szakmai célhoz, funkciókhoz és státuszhoz való töretlen hűséget, a szakmai identitásnak való maradéktalan megfelelést jelöli. A pártatlanság fogalmát nem kell elvetni. De ha a közjegyzőnek részt kell vennie az egyensúlyok helyreállításában, a gyengébb védelmezésében, akkor ne minősüljön részrehajlónak, hanem érdemelje ki ez esetben azt az elismerést, hogy feddhetetlennek nevezik.

19. Végezetül bármelyik fogalmat választjuk is, a feddhetetlenséget vagy a pártatlanságot, a függetlenség változatlanul alapvető fontosságú. Mint a preventív igazságszolgáltatás magisztere, a közjegyző teljes függetlenségben cselekszik. Független az államtól, noha köztisztviselő. Független az ügyféltől, noha az ügyfél választja ki őt, és fizet neki. Független a piactól, noha a közjegyző szabadfoglalkozásúként, illetve szakmai vállalkozás tagjaként gyakorolja hivatását. A fentebb idézett négy döntés, illetve szabály mindegyike a függetlenségről szól. De különbséget kell tenni: nem a társulás, mint olyan ássa alá a függetlenséget, hanem az integrált társulás. Helyes a fentebb leírt és Belgiumban alkalmazott különbségtételre hivatkozni az eszköz-egyesítő társulás és a szakmai társulás között. Előbbiben az integráció ismeretlen, utóbbiban mindig jelen van. Az eszköz-egyesítő társulásokban a szellemi, pénzügyi, technikai, ingatlan és egyéb eszközöket közösen használják, hogy ezáltal megkönnyítsék az érintett szakmák gyakorlását, miközben azonban ezek a szakmák teljesen önállóan működnek, nem osztoznak sem a hasznon, sem a veszteségen. A szakmai társaság esetén a könyvelés integrált módon történik, a nyereség és a veszteség felosztására kerül. Az eredmény közvetlen hatással van a szervezetre, valószínű, hogy az egyik szakmai csoport nyomást gyakorol a többire, a szervezet egésze pedig a egyes szakmai csoportokra és az egyes szakemberekre. Tehát amit radikálisan tiltani kell, az a nyereség és a veszteség felosztása az érintett szakmai csoportok között.

20. Nemcsak pénzügyi téren van szükség a függetlenségre. A függetlenségnek az egész szervezeti felépítésből kell következnie: el kell kerülni a számarányból adódó nyomás kockázatát. Ezért a döntéshozatali eljárásban gondoskodni kell a paritásról: az egészen belül minden szakmai csoportnak azonos súllyal kell rendelkeznie.

21. A holland professzor, L.C.A. Verstappen jogosan jut arra a következtetésre, hogy a feltételeknek, amelyeknek a szakmai társulás meg kell, hogy feleljen, abból a lehetőségből kell következniük, hogy a közjegyzői csoport bármikor kiválhasson az egyesülésből és mindenféle pénzügyi hátrány vagy jogi probléma nélkül önállóan folytathassa tovább tevékenységét.[16]

22. Gondolatmenetünk végkövetkeztetéseit a legrövidebben néhány követelmény felsorolásával foglalhatjuk össze. A tanácsadás fejlesztése. A segítségnyújtás fogalmának erősítése a semlegesség rovására. A tanácsadás és a segítségnyújtás felvállalása a köztisztviselő objektivitásával és feddhetetlenségével; valamint a hatékonyságra törekvéssel, amely a specializációhoz és a társuláshoz vezet. A szakmai társulást nem szabad eleve elutasítani, épp ellenkezőleg, számításba kell venni, és fel kell vállalni, ha a közszolgáltatás ettől jobb lesz. Minden helyzetben meg kell őrizni a függetlenséget, és ezért el kell utasítani mindenféle integrált több szakmát felölelő struktúrát. E követelményeknek egységet kell alkotniuk!

A. A. van Velten
Amszterdami közjegyző
Az amszterdami Vrije Egyetem tanára

E. Deckers
Antwerpeni közjegyző
A Belga Közjegyzőségek Királyi Szövetségének tiszteletbeli elnöke

16 *L.C.A Versteppen: „De practycke van de Notaris"* [A közjegyzői gyakorlat], Ars Notariatus CVI, Amsterdam 2001. 23. old.

A jogerő és a nyilvánkönyvi bizalomvédelmi hatályok kérdése

Mind a telekkönyvi, mind az ingatlan-nyilvántartási jogszabályokban a jogvédelmi hatályok a jogerő kérdésétől függetlenítettek. A közhitelesség joghatályát magához a bejegyzéshez, nem pedig a bejegyzési határozat jogerejéhez kapcsolják. Az anyagi jog felől ez a szabály érthető.

Az eljárásjogban azonban e joghatályok az eljárási cselekmények körében érvényesülnek. A bejegyzési határozatokhoz kapcsolódó joghatályok, azok közül is különösen a közhitelesség jogvédelmi hatása beállta szempontjából vetődik fel az ún. kritikus idő kérdéskör. A kritikus idő ebből a szempontból sokféleképpen elemezhető. Ezen túlmenően további kérdés, hogy van-e értelme a közhitelesség törvényes vélelmét a nyilvánkönyvi határozat jogerejéhez kapcsolni.

A látszatfunkció eljárási gyökerei: a telekkönyvi bejegyzettség és a telekkönyvi végzések

A nyilvánkönyvi (telekkönyvi, ingatlan-nyilvántartási) bejegyzettséghez az anyagi telekkönyvi jog számtalan joghatást, többek között közhitelességet, mint jogvédelmi hatást kapcsol. Ez a bejegyzettség azonban eljárási cselekmények eredményeként alakul ki a telekkönyvi eljárásban, annak végkifejletében, a bejegyzést megengedő vagy elutasító telekkönyvi végzésben megfogalmazva. A telekkönyvi bejegyzettség nem más, mint a bejegyzés kérdésében döntő érdemi nyilvánkönyvi határozat adminisztratív jellegű átvezetése a betétbe, egyszerű igazgatási cselekmény.

A joghatások azonban nem a bejegyzési határozathoz, hanem bejegyzettséghez kapcsolódnak. A bejegyzési határozat azonban ki van téve a telekkönyvi felfüggesztő hatályú jogorvoslatoknak. A jogorvoslatok folytán született határozat közvetlenül kihat a telekkönyvi bejegyzettségre, a telekkönyvi birtokra, mint ugyancsak joglátszatra. Ezért kell foglalkoznunk a telekkönyvi eljárással, és az annak nyomán hozott határozattal, illetőleg annak nyomán a telekkönyvi bejegyzettséggel.

A telekkönyvi eljárás, mint nemperes eljárás és összefüggése a látszathatályokkal

A telekkönyvi eljárás, mint nemperes eljárás polgári eljárás. Olyan polgári eljárás, amelyben eltérően a polgári pertől, a bíróság nem igazságszolgáltatási tevékenységet folytat, és amelyben nem valamilyen jog fennállása vagy fenn nem állása felől hoz döntést, továbbá nem a megsértett jog helyreállítása, nem jogállapot megváltoztatása a bíróság döntésének célja, a bíróság nem nyújt jogvédelmet a jogaiban sértett feleknek. A telekkönyvi ügyekben eljáró hatóság regisztratív-igazgatási tevékenységet végez, olyan regisztratív cselekvéseket, amelyekhez törvényi rendelkezés folytán különböző anyagi jogi joghatások kapcsolódnak.

A telekkönyvi eljárás, mint nemperes eljárás általános jellemzője, hogy abból a per fogalmi meghatározó elemei szükségképpen hiányoznak. A telekkönyvi eljárás alanyai köréből hiányzik szabály szerint a bíró, illetőleg a jogvitában álló ellenérdekű felek. Ha mégis lenne ellenérdekű fél, akkor sem szükséges peres eljárást indítani az ügyben a határozat meghozatalához.

Az eljárás során nem szükséges a felek meghallgatása, sőt ezzel ellenkezőleg a felek bevonása sem szükséges az eljárás során. A felek meghallgatását a telekkönyvi rendtartás nem zárja ki, bizonyos esetekben el is rendeli a telekkönyvi hatóság diszkrecionális jogkörébe utalva az abban való döntést. A felek meghallgatásának elmaradása a telekkönyvi eljárás normál állapotához tartozik, annak elmulasztása nem vezet jogsértő határozathoz, hiszen a bejegyzés kérdésében való határozathozatal az érintett felek által együttesen kiállított jognyilatkozatok alapján, azaz a jogváltozásban, továbbá annak telekkönyvi átvezetésében való megegyezésük alapján, és csak aszerint, ahhoz kötötten, annak keretein belül lehetséges. Ennek megfelelően a telekkönyvi jogváltozásban megegyezett felek meghallgatására csak kiegészítő jelleggel, például személyi adataikkal, netán az ingatlannal kapcsolatos adatokkal kapcsolatban kerülhet sor.

A meghallgatás során olyan nyilatkozatok adhatók meg, amelyek nem kötelező alaki kellékei a bejegyzési kérelemnek, nem igényelnek minősített okirati formát stb. Valójában rugalmassági szabályt jelentenek a telekkönyvi eljárás korlátozott „bizonyítás-felvételi" lehetőségeiből és terjedelméből adódó szigorú eljárásrend oldására. A meghallgatás kisegítő jellege és elenyésző szerepe a legközvetlenebb összefüggésben áll a telekkönyvi eljárás garanciális elveivel, így különösen a gyorsaság és egyszerűség, az alaki felülvizsgálat elvével, illetve a rangsor, illetőleg a ranghely, továbbá a közbizalom jogi hatályával.

A telekkönyvi szabályoknak nem megfelelő okiratokra alapított bejegyzési kérelmeket szabály szerint rövid határidőn belül el kell utasítani, hogy maguk felek is gyorsan szembesüljenek kérelmük hiányosságaival és pótolhassák azokat.

Az iratpótlás lehetőségének erőteljes korlátozása azonban elsősorban a nyilvánkönyvet megtekintők, a forgalom érdeke által determinált. Egy adott bejegyzési kérelem ügyében a gyors döntés feltételezi az okirat-szolgáltatási idő lerövidítését is. Még fontosabb azonban, hogy az okiratok hiányosságaira esetlegesen ráépített jogviták a nyilvánkönyvi eljárásban ne fejlődhessenek ki. Ennek egyetlen módja az, hogy a telekkönyvi határozat a felek által szolgáltatott – külön törvény szerint minősített bizonyító erejű és „hiteles helyek" által jogszerűségi szempontból minősített – okiratokat nyilvánkönyvi alaki feltételek szempontjából, de nem más tekintetben felülvizsgálja, és hoz határozatot a bejegyzés tekintetében. A bejegyzési határozat nem ügydöntő, nem a jogváltozást megállapító határozat, hanem azt regisztráló igazgatási aktus.

A rangsor szempontjából az okiratpótlás, illetőleg a hibák korrigálásának főszabály szerinti kizárása azért fontos, mert így elkerülhetők a rangsort befagyasztó, a további ügyintézést hátráltató iratpótlási indítványok, az ezzel kapcsolatos viták. Amíg ugyanis egy kérelem ügyében a hatóság és az érintett fél között eljárási jellegű kommunikáció zajlik, addig a hatóság nem hozhat határozatot más, az adott kérelemhez képest követő ügyekben, az okirat-szolgáltatással késlekedő kérelmező tartja a rangsort, illetőleg a ranghelyet, míg a jogszerűen kérelmet előterjesztő nem jut jogosultsága bejegyzéséhez, publikálásához. Az el nem bírált kérelem, illetőleg az azt jelző széljegy egyben az ügylettől szabaduló, a nyilvánkönyvben bejegyzett félnek is káros, hiszen újabb jogügyletei tárgyalásakor még el nem bírált eljárások terhelik ingatlanát. Előnyére szolgál viszont a rosszhiszemű feleknek, hiszen az eljárások elhúzásával, a ranghely fenntartásával, lefogásával vagyoni értékű helyzetben vannak a nyilvánkönyvi jogosulttal szemben.

A bejegyzések elmaradása, illetőleg vitatása, lebegtetése egyben a közbizalmi hatás erodálódásához vezet, hiszen a nyilvánkönyvet megtekintők előtt le nem zárt jogváltozási eljárások bizonytalanná teszik a nyilvánkönyvi tartalmat.

A nemperes eljárásoktól eltérően a telekkönyvi eljárás az arra jogosult egyoldalú kérelmére indul. Az eljárást befejező határozat nem jogvédelmet nyújt a kérelmezőnek, hanem jogváltozás iránti igényről dönt érdemi határozattal. A határozatnak nincs anyagi jogereje, új eljárásban, perben vagy új tény fennállása esetén a telekkönyvi határozat megváltozhat.

A telekkönyvi eljárás jogállapot-változtató eljárás a jogügyleten alapuló dologi jogok keletkezése, megváltoztatása, megszűnése a bejegyző határozathoz kötött. Ezt meghaladóan a telekkönyvi eljárás jogok érvényesítését segítő és biztosító eljárás is abban a körben, ahol a bejegyzésekhez deklaratív joghatály kapcsolódik. Ebben a körben az eljárás folytán eszközölt bejegyzés jogokat, jogilag jelentős tényeket hitelesen tanúsít jóhiszemű harmadik személyek felé. A jogátszállás a telekkönyvön kívül következik be ugyan, de telekkönyvi bejegyzés hiányában az nem érvényesíthető a telekkönyvben bízva, ellenérték fejében szerző jóhiszemű jogszerzővel szemben. A telekkönyv legitimáló hatással bír a jogok és tények fennállása mellett.

A telekkönyvi ügyben hozott határozat nem bizonyítás alapján megállapított tényálláson nyugszik. A telekkönyvi eljárásban nincs bizonyítás, valójában okiratra alapított tényállás valószínűsítés folyik. Bizonyításnak nevezzük a feleknek, az eljárás egyéb résztvevőinek és a bíróságnak azt a tevékenységét, amellyel valamely tény fennállásáról a határozatot hozó bíróság, más hatóság meggyőződését megalapozni törekednek.[1]

A bizonyítás célja, hogy a bíróság, más hatóság annak alapján kétségmentesen megállapítsa a határozata alapjául szolgáló tényállást. A telekkönyvi eljárásban nem kell a bizonyosság fokáig eljutni, a telekkönyvi hatóság a félnek okiraton alapuló tényállás-valószínűsítése alapján dönt a kérelem érdemében.

A valószínűsítés nem minősíthető egyfajta bizonyításként, nem feladata a hatóság meggyőzése, igazolást ad a jog, tény fennállásáról. A valószínűsítés eszközei a telekkönyvi eljárásban az okiratok, amelyek bizonyító erejét a törvény adja meg, tartalmilag azt jelentve, hogy az okirattal igazolt és bejegyezni kért jog létezése mellett törvényes vélelem van. Nem arról van tehát szó, hogy a jog kétséget kizáróan létezne, hanem arról, hogy az ellenkező bizonyításáig feltételezzük, hogy van, pontosabban inkább fennáll a jog, mint sem az ellenkezője.

A valószínűsítés egyetlen formája a likvid okirat, a valószínűsítés kötött, azaz csak a jogszabály szerint bejegyzésre alkalmas okirat szolgálhat bejegyzés alapjául.

Határozat és jogerő a telekkönyvi eljárásban, illetőleg a telekkönyvhöz fűződő jogi hatások

A telekkönyvi rendtartásról szóló jogszabály szerint a telekkönyvi bejegyzés elrendelése tárgyában született határozat alapján lehet a telekkönyvi betétbe bejegyezni a jogváltozást. A telekkönyv tartalmának változását a legalitás követelményének alávetetten a bejegyzés megengedése vagy annak elutasítása felőli felülvizsgálat és határozat-hozatal előzi meg. Ez a határozat a telekkönyv és a felek közötti eljárási jogviszony, a nemperes eljárás záró aktusa, *de iure* dönt a bejegyzés kérdésében, e határozatról értesülnek a felek, ez ellen nyújthatnak be telekkönyvi jogorvoslati kérelmet. Ehhez képest a telekkönyvi hatóság határozatával elrendelt változásnak betétbe való bevezetése belső, a telekkönyvi szervezeten belüli reálaktus, látszólag *de facto* ténykedés, technikai művelet: „bejegyzés", a telekkönyvi elnevezése szerint bevezetés a betétbe. Ez csak látszólag van így, ugyanis egyértelműen bizonyítható, hogy ténylegesen a betétbe való bevezetés folytán tükrözött tartalom-változáshoz kapcsolódnak a telekkönyv karakterisztikus, annak lényegét adó jogi hatások. Így van ez akkor is, ha maga a telekkönyvi irodalom sem elemezte a bejegyzés e kettősségét, még inkább következményeit alaposan. Különösen igaz ez a szocialista telekkönyvi rendtartásra.

A problémával foglalkozó telekkönyvi szerzők[2] sem kívánták felszámolni ezt a kettősséget, de kritikailag viszonyultak annak gyakorlatához. Míg *Tímár* a jogszabályi módosítást tartotta a probléma megoldásának, addig *Sárffy* a jogi hatások elemzése során eljutott odáig, hogy rögzítette a telekkönyvi jogi hatásoknak a betétbe való bevezetéséhez kötődését, a telekkönyvi hatósági határozathoz való kapcsolódásuk hiányát.

Valóban, véleményünk szerint nem volt szerencsés e megkettőződött bejegyzési eljárás, ahol különvált a bejegyzési eljárási jogviszony egy külső, a felek és a hatóság, illetőleg egy belső szervezeti jogviszonyra. A telekkönyvi bejegyzés megengedése, illetőleg elutasítása felőli határozat inkább szólt a telekkönyvi végrehajtásnak, mint a feleknek. A határozat nem magáról a bejegyzésről, hanem annak a telekkönyvi iroda felőli elrendeléséről szólt. Az utóbbi eljárásban a felek nem vehettek részt, annak alanyai a telekkönyvi bejegyzés kérdésében határozó, illetőleg az azt a telekkönyvi ügyvitel szerint végrehajtó személy, mely utóbbi cselekményeiről nem kaptak közlést a felek, amelyről csak akkor értesültek, ha külön megtekintették a telekkönyvi betétet bizonyságot szerezve arról, átvezették-e az elrendelt változást.

A telekkönyvi hatósági határozat és a betétbe való bevezetés eltérésének a kockázata a feleknél maradt, a végzés foganatosításának elmaradása esetén hiába rendelkeztek önmagában a telekkönyvi határozattal, ha azt nem vezették át a betétbe, a jóhiszemű és ellenérték fejében további jogot szerző személlyel szemben az igényüket már nem érvényesíthették. Éppen ellenkezőleg, a jogváltozásban megállapodó feleknek, különösen a jogot szerzőknek, a hibás telekkönyvi jogállapot megváltoztatása iránti igényérvényesítés feltételei a telekkönyvi határozat közléséhez kapcsolódtak, míg az igényérvényesítés feltételeinek elenyészése a telekkönyvi joghatások révén a telekkönyvi betét tartalmához kapcsolódott. Való igaz volt, a telekkönyvi határozat alapján mindenki saját kockázatára szerzett telekkönyvezett jogokat. Az ügyeiben gondosan eljáró kérelmezőnek fontosabb volt hiteles példányt kérnie a telekkönyvi betétről, mint magáról a bejegyzési határozatról értesülnie. A bejegyzést elrendelő maga sem értesült külön a bevezetésről. A két bejegyzési szakasz közötti kapcsolatot csak az ún. bejegyzési záradék, a határozatnak a betétbe való bevezetését igazoló, a bejegyzés alapjául szolgáló okiratra rávezetése teremtette meg. Azt a záradékot a változást a betétbe bevezető telekkönyvvezető vitte fel az okiratra, aki ha tévedett a bevezetésben, akkor is rávezette a záradékot az okiratokra. A fél is így értesült a bejegyzésről.

[1] Lásd erről: *Farkas József: Bizonyítás a polgári perben*, Budapest, 1956. 29. oldal.

[2] Lásd erről különösen *Tímár Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai*, Pestszentlőrinc, 1938. *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás*, Budapest, 1941.

Tímár Sándor a klasszikus telekkönyv kapcsán egyenesen úgy fogalmaz, hogy – „a telekkönyvi rendtartás 130. §-ának a) pontja szerint – a bejegyzési kérelemnek helyt adó végzés tartalma: a bejegyzés megszerkesztése vagyis annak előírása, hogy a telekkönyvvezető mit jegyezzen be a telekkönyvi betétbe. A bejegyzést elrendelő végzés rendelkezése eszerint nem a magánfelekhez, hanem a telekkönyvvezetőhöz lévén intézve, az a bírói határozat jellegével nem bír."[3]

Tímár kritikailag közelíti meg e megkettőzött telekkönyvi bejegyzési metódust. „Határozottan helytelen, hogy most a telekkönyvi rendtartás 130. § d) pontja és 140. §-a értelmében az értesítés a bejegyzés elrendeléséről történik, mert nem bizonyos hogy a bejegyzést valóban úgy is fogják foganatosítani, ahogyan azt elrendelték. A telekkönyvvezető elnézésből vagy más alapon el is térhet a végzéstől. Ha tehát a bejegyzést megengedő biztos akar lenni abban, hogy csakugyan azt jegyezték be, amit ő elrendelt, megengedett, kénytelen a végzés vétele után megnézni a telekkönyvet. Lényegileg teljesen azonos rendelkezés lett volna mindjárt be is íratni a bejegyzést a telekkönyvbe s ennek megtörténtéről értesíttetni a feleket. Voltaképpen ez volna a helyes.[4]

Sárffy Andor a XII. fejezetben, a kérvények elintézése cím alatt tárgyalja a telekkönyvi kérvények ügyében hozandó végzéseket, illetőleg az azokhoz kapcsolódó joghatásokat, így az alaki és anyagi jogerő, kötőerő, illetőleg a bizalmi-igazoló hatások kérdését. Ettől elkülönítve, a könyv végén XV., a telekkönyvi irodai ügyvitelről szóló fejezetben, a nyilvánkönyvi bejegyzések teljesítése címszó alatt tárgyalja a változásnak a telekkönyvi betétbe történő bevezetését.[5] A telekkönyvvezető által foganatosított bejegyzésekkel, a telekkönyvi betét tartalmát ténylegesen változtató bevezetési kérdéskörrel kapcsolatban nem szól külön egyetlen joghatályról sem, különösen nem az igazoló-legitimáló hatásokról, egyedül a telekkönyvvezető által észlelt kijavítás kérdését elemzi. *Sárffy* is érzékeli azonban a *Tímár* által felvetett problémát a telekkönyvi határozathoz fűződő jogerőhatás kifejtésekor, de a telekkönyvi betétbe vezetés tárgyalásakor nem emeli ki azt tudatosan. A telekkönyvi végzés, illetőleg a végzésen alapuló bevezetés elkülönüléséből fakadó, a telekkönyvi joghatásokat érintő lényeges problémákat más joghatásoknál nem tárgyalja. Nem tudni miért csak a közbizalmi hatásnál tér ki erre, még lényegesebb a dogmatikai probléma a konstitutív hatálynál, de nem mellékes az eljárási hatás sem, amely független nagyrészt a telekkönyvi határozatoktól.

Ők ketten azon kevés szerzők, akik pontosan érzékelték, továbbá részletesen tárgyalták a telekkönyvi határozatokhoz fűződő jogerőhatások, illetőleg a telekkönyvi jogi hatások összefüggését. Ennek során talán szándékosan nem érintette azt a kérdéskört, pontosabban annak jogkövetkezményeit, amelyek a telekkönyvi változást megengedő, elutasító végzés, illetve annak a betéten való átvezetése közötti tartalmi eltérésből eredhetnek, és amelyet *Tímár* pontosan érzékelt.

A telekkönyvi tartalom változása kérdésében való döntésnek a telekkönyvi betétben való tényleges foganatosításától való személyi és időbeli elválasztása élesen érinti a telekkönyvi joghatásokat. A telekkönyv joghatásai ugyanis csak közvetetten kötődnek magához a telekkönyvi határozathoz, azok ugyanis a telekkönyvi betétbe bejegyzett jogokhoz, mint jelképi ingatlanhoz kapcsolódnak. A telekkönyvi joghatások centruma a telekkönyvi betéthez, a jelképi ingatlanhoz kapcsolódik és nem az okirattárban heverő telekkönyvi végzéshez. Az okirattár csak telekkönyvi segédfunkciót tölt be, a telekkönyvi bejegyzések okirati bizonyítékául szolgál, joghatásokat nem kölcsönöz a telekkönyvnek.

Az ingatlanforgalom számára a telekkönyvi betétben átvezetett jogokhoz kapcsolódnak joghatások, csak azokról értesül, lévén a telekkönyvi bejegyzés tárgyai az ingatlanok és azokra vonatkozó jogok és jogosultjaik, nem pedig a bejegyzést megengedő telekkönyvi határozatok.

Ha pedig a telekkönyvi határozattól a bevezetés tartalmilag eltér, netán attól függetlenül is megtörténik, illetőleg a telekkönyvi végzés tartalmát egyáltalán nem vezetik át a telekkönyvben, akkor a közbizalmi hatások, az eljárási hatások a telekkönyvi betét által publikált tartalomhoz kötődnek pusztán és nem a változás törvényei alapját képező telekkönyvi határozathoz.

Ezért kell egyetértenünk *Tímár*ral és *Sárffy*val a telekkönyvi végzésekhez kapcsolt igazoló hatásokról szóló fejtegetéseiben. Az előbbiek alapján ugyanis azt kell mondanunk, hogy a telekkönyvi végzésekhez nem kapcsolódnak önmagukban közvetlen közbizalmi és eljárási hatások, még a jogváltoztató hatály sem, hanem azok közvetlenül a telekkönyvi bevezetéshez, az általa determinált telekkönyvi főkönyv, illetőleg annak része a telekkönyvi betét tartalmához fűződnek más feltételek fenn állta esetén. A telekkönyvi betétbe való bevezetés nem technikai funkció, végrehajtó regisztratív feladat, amelyhez a telekkönyvi joghatások ténylegesen kapcsolódnak.

Az anyagi jog mindenféle megkülönböztetés nélkül, a jogváltozásban való megegyezésen túl, magához a telekkönyvi bejegyzéshez kapcsol joghatásokat, így mindenekelőtt a telekkönyv lényegét adó jogváltoztató – jogkeletkeztető, jogváltoztató, jogmegszüntető – anyagi joghatályt. A telekkönyvi jogszabály rendelkezik a bejegyzés megengedéséről, illetőleg elutasításáról szóló határozatról, továbbá a határozat végrehajtásaként a változásnak a telekkönyvi betétbe történő bevezetéséről. Ebből következően a határozat nélküli bevezetés a betétben jogsértő, de egyben nem jogváltoztató hatály nélküli. Az előbb leírtak akkor válnak nyilvánvalóvá, amikor szembesülünk a telekkönyvi bejegyzést elrendelő, de a telekkönyvi betétbe be nem vezetett változással. E lehetőség a spekulatív logika szabályai szerint is előállhat, következésképpen vizsgálandó. Aki pedig a jogirodalom olvasásán túlmenően a telekkönyvi gyakorlatot is megismerendőnek tartotta, az szembesülhetett is ilyennel, igaz ritkán, de nem egyszer.

E sorok írója kénytelen volt szembesülni ilyen telekkönyvi helyzettel több, mint 30 év távlatából, egy kártérítési per kapcsán. A telekkönyvi bejegyző határozat megvolt, annak kézbesítése is megtörtént, de a betétbe való bevezetés nem történt meg, majd az egységes ingatlan-nyilvántartás tulajdoni lapja a telekkönyvi betét alapján készült el, így az sem tartalmazta a megfelelő változást. Az ingatlan tulajdoni lapján a hagyatékot átvezették, majd az örökösök ellenérték fejében elidegenítették. Az egykori vevő örökösei ugyancsak a hagyatéki papírokból szereztek tudomást a tulajdonról, és éltek „technikai bevezetési" igénnyel, amelyet a nyilvánkönyvi előző hiánya miatt el kellett utasítani.

A határozat nélküli bevezetés alapján a telekkönyvet megtekintő, annak alapján jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző személy javára azonban a közhitelesség anyagi jogi hatása áll be, míg mindenkivel szemben beáll az eljárási hatás, a nyilvánkönyvi elő-

---

[3] Lásd *Tímár (Rojcsek) Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai*, Pestszentlőrinc, 1938. 158. oldal, a szerző kiadása.

[4] Lásd *Tímár (Rojcsek) Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai*, Pestszentlőrinc, 1938. 158. oldal, a szerző kiadása.

[5] Lásd *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás*, Budapest, 1941. Grill Károly Könyvkiadó, 558. oldal.

zőt rögzítő hatás, a bizonyítási kötelezettséget és terhet telepítő hatás.

A telekkönyvi bejegyzések elrendeléséről szóló határozatok érdemi, az eljárást befejező határozatok, amelyek a telekkönyvi betétben megjelenítve joghatásokat váltanak ki, mindenekelőtt anyagi jogi, így jogváltoztató és közbizalmi, továbbá eljárásjogi, közelebbről bizonyítási terhet és kötelezettséget telepítő joghatásokat. E jogi hatások kifelé, a telekkönyvet megtekintők és ez alapján szerzők, továbbá az ingatlanokkal kapcsolatos ügyekben eljáró bíróságok, hatóságok felé hatnak. A jogkeletkeztető hatályt leszámítva akkor is hatnak, ha nem született határozat az adott bejegyzés ügyében, de a bejegyzés – jogellenesen – mégis foganatosítást nyert a telekkönyvben. Fentiek alapján azt a megszorító megállapítást kell megtennünk, hogy e joghatások csak közvetetten – a bejegyzést elrendelő és megengedő határozatnak megfelelő, azt követő bejegyzés esetén kötődnek a telekkönyvi határozatokhoz, valójában magához a telekkönyv tartalmához, azon belül is a telekkönyvi betéthez, mint az önálló ingatlan, illetőleg a reá vonatkozó jogok és jogilag jelentős tények jelképi megjelenítőjéhez.

Telekkönyvi határozat hiányában eszközölt, telekkönyvi határozattól eltérő bejegyzés esetén is beállnak a közbizalmi és eljárási hatások. Egyedül a jogkeletkeztető hatály nem áll be a telekkönyvi határozat hiányában, mivel nem történt bejegyzés, „csupán egy technikai átvezetés" a telekkönyvi betétben. Ez világít rá ugyanakkor arra a tényre, hogy a bejegyzési határozat önmagában is jogi hatással bír, mégpedig a telekkönyv legfontosabb, annak lényegét adó joghatással, a jogállapot-változtató hatással. A telekkönyvhöz tartozó más jogi hatások azonban beállnak a betétbe való jogsértő bevezetés alapján. A technikainak tűnő művelet lényegi joghatásokkal bír közvetlenül, amelyek csak ehhez a művelethez kapcsoltak, a *de iure* bejegyző határozat alapján nem hatályosulnak.

Ez a kettősség feloldható, ha a bejegyzés alatt a bejegyzés megengedése, illetőleg elutasítása felőli telekkönyvi határozatot és a változásnak ezen alapuló telekkönyvi betétbe való bevezetését együttesen értjük. Nevezzük ezt monisztikus koncepciónak. E koncepció keretein belül a telekkönyvi határozat a betétbe való átvezetés nélkül nem bejegyzés. A határozat hiányában, az attól eltérő tartalmú bevezetés jogsértő bejegyzés, de bejegyzésnek minősül a legitimáló hatások beállása szempontjából. A telekkönyvi határozat és az annak alapján és aszerinti tartalommal való bejegyzés a telekkönyvi bejegyzés. Utóbbi is lehet jogsértő, ha nincs annak alapjául szolgáló okirat és arra irányuló kérelem.

Ha a bejegyzés fogalma azonos a telekkönyvi betétben való átvezetéssel, akkor a jogváltoztató hatályhoz nincs szükség telekkönyvi határozatra, a többi jogi hatás különben is beáll nélküle. A következtetésünk e megközelítés keretein belül az, hogy a telekkönyvi határozat fontos, mert lezárja a telekkönyvi eljárást, a határozat kézbesítéséhez kötődnek a jogorvoslati határidők, de saját telekkönyvi jogi hatások nem járnak vele együtt. Ha nincs ilyen határozat, akkor derül ki e koncepció nehézsége, mert van ugyan változott telekkönyvi állapot, többnyire van jogaiban érintett fél is, aki telekkönyvi jogorvoslattal élne, csak nincs határozat, amit megtámadhatna. Utólag határozatot hozni még sem lehet, jobb lehetőség hiányában a bejegyzést tekinthetjük határozatnak.

A telekkönyvi határozat és a betétbe való bevezetés kettősségét a számítógépi adatfeldolgozással vezetett nyilvánkönyv oldja fel, ahol a bejegyzés megengedhetősége tekintetében hozott határozat a tulajdoni lapra való változás bevezetéssel egybeesik, egyidejűleg történik. A bejegyzési határozat maga a bevezetés a tulajdoni lapon.

A manuális vezetésű nyilvánkönyvi határozatok jogereje és a legitimáló hatás

Előbbiek alapján úgy tűnhet fölösleges foglalkoznunk a telekkönyvi tartalom változását megalapozó határozatok jogerőhatásaival, hiszen azoktól függetlenek a telekkönyvi joghatások. Nos ez az álláspont is téves. Normál esetben a telekkönyvi betéten átvezetett változások megfelelnek az arról rendelkező határozatnak, és annak alapján egy függő hatályú határozathoz kapcsolódnak a nyilvánkönyvi hatások. Nézzük meg közelebbről melyek ezek a hatások, kik felé hatnak, mi a tartalmuk.

A telekkönyvi határozatok több irányban is hatnak, egyfelől kifelé, a telekkönyvi eljárásban érintett felek, továbbá a telekkönyvet megtekintő harmadik személyek felé, illetőleg befelé, a telekkönyvi iroda felé is, hiszen a telekkönyvvezető felé azt rendelik el, hogy a végzésben meghatározott jogváltozást köteles bevezetni a telekkönyvi betétbe. Kifelé a jogváltozásokat alapítják és közvetítik, befelé a szervezeti hierarchikus viszonylatban kötelezettséget írnak elő meghatározott tevékenységre. A változásnak telekkönyvi betétbe történő bevezetésére.

A telekkönyvi határozatok külső hatásai is több irányúak. A telekkönyvi eljárásban részes felek felé a jogváltozás illetőleg a jogerőhatások állnak be. A jogerőhatások harmadik személyek felé nem irányulnak, lévén nem alanyai az eljárásnak. A telekkönyvi bejegyzési határozatokon alapuló telekkönyvi betétben eszközölt átvezetések harmadik személyek felé legitimáló erővel hatnak, de ebben a relációban nem beszélhetünk jogerőhatásokról.

Az első következtetés abban összegezhető, hogy a jogerőhatások a telekkönyvi eljárásban részes felek között, az igazoló-közbizalmi hatások harmadik személyek felé, de nem a telekkönyvi eljárásban részes felek felé hatnak.

A telekkönyvi határozatok bírósági határozatok, amelyekhez a polgári eljárásról szóló törvény szerint alaki és anyagi jogerőhatás, illetőleg kötőerő társul. *Sárffy Andor* a jogerőhatáson túlmenően az igazolóhatásról is szól.[6]

---

[6] Lásd a jogerő kérdését a polgári eljárásjogi és államigazgatási szakirodalomban különösen: *Toldy Ferenc: Az államigazgatási szervek aktusainak jogereje,* JK. 1956. 1. szám.; *Az államigazgatási aktus stabilitása és jogereje,* Állam és Igazgatás , 1966. évi 2. szám.; *Berényi-Madarász–Toldi: Államigazgatási jog Általános rész,* BM. 1975. 461–465. old. *Valló József: Közigazgatási eljárás,* Bp. 1937. 175. old.; *Tomcsányi Móric: Jogerő a közigazgatási jogban.* Bp. 1916. 8. oldal,; *Szoboszlai György: Jogerő az államigazgatási jogban.* Állam és Igazgatás, 1973. 7. szám. 620. oldal.; *Beck Salamon: Az ítéleti indokolás jogerejének kérdéséhez,* JK. 1963. 7. szám. 404–410. oldal.; *Farkas József: A jogerő a magyar polgári peres eljárásban,* Bp. 1976.; 48. old.; *Farkas József: A jogerő személyi hatálya és tárgyi terjedelme a polgári eljárásban,* JK. 1977. 2. szám. 66–78. old. *Németh János: Az előzetes végrehajthatóság néhány problémája,* MJ. 1958. 5. szám. 248–250. old.; *Németh János: Az ítélet megalapozottsága és a perújítás a polgári perben,* JK. 1974. 1–2. szám. 18–23. old.; *Németh János: Rendkívüli perorvoslatok a magyar polgári eljárásban,* Budapest, 1975.; *Névai László: Gondolatok a jogerőről,* JK. 1973. 11. szám. 437–444. old.; *Névai László: A polgári eljárásban hozott határozatok rendszerében,* MJ. 1979. 7. sz. 641–642. old.; *Újlaki László: Ideiglenes (Függő) joghatások a magyar polgári eljárásban,* MJ. 1989. 12. sz. 1108–1112. old.; *Sárffy Andor: Magyar polgári perjog.* Bp. 1946. 325–334. old.; *Móra Mihály: Polgári eljárásjog II. A bírósági határozatok.* 1959. 423. old.; *Magyari Géza: A magyar polgári peres eljárás alaptanai (a perbeli cselekmények tana)* Bp. 1898. 33. oldal., *Móra Mihály: A bírósági határozatok, in. Polgári eljárásjog II.* Bp. 1959. 440. old.;(4) lásd erről *Farkas József: A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése,* JK. 1962. 8. szám. 416–417 old., *Jogerő a nemperes eljárásokban,* JK. 1973. 11. szám 592–593 old.; *Farkas József: Jogerő a magyar polgári peres eljárásokban,* Bp. 1976. 48. o.; *Sárffy Andor: Magyar polgári perjog.* Bp. 1946. 325–334. old.; *Németh János: Rendkívüli perorvoslatok a magyar polgári eljárásban,* Bp. 1975.; *Névai László: Gondolatok a jogerőről,* JK. 1973. 11. sz. 437–444. old.; *Schönwitzky Bertalan: Az ítéleti jogerő,* Eger.

Sárffy a telekkönyvi végzések alaki jogerejét abban látja, hogy a telekkönyvi határozatok a felfolyamodási határidő lejárta után rendes jogorvoslattal nem támadhatók meg.

Tímár a telekkönyvi jogirodalomban egyedül állóan – az alaki jogerő kérdését nem a telekkönyvi végzés, hanem a telekkönyvi bejegyzés kapcsán vizsgálja. A telekkönyvi bejegyzés anyagi jogereje kérdéskörét többen is érintik elutasítván azt, mint az anyagi jogi konszenzustól független, önmagában jogváltoztató hatályt, megerősítve a telekkönyvi bejegyzést, mint a jogváltozást más anyagi jogi tényállási elemekkel együtt kiváltó aktust.[7] Mégis *Sárffy* talán az egyetlen kivétel a bejegyzés anyagi jogereje kérdése tekintetében, aki annak részleges, szűk körben való előfordulását – szerintünk saját érvelése alapján is tévesen – elismeri, amennyiben a telekkönyvi végzés alaki jogerejének beállta után magát a bejegyzést nem lehet törölni sem hivatalból, sem kérelemre.

A szocialista telekkönyvi irodalomban *Kampis* a közhitelesség sajátos magyarázatakor tér ki a telekkönyvi bejegyzés anyagi jogerejének problémájára. A telekkönyvi bejegyzés anyagi jogerejéből „...ugyanis az következnék egyrészt, hogy ingatlanra vonatkozó valamennyi jog, tény és körülmény joghatályos létrejöttéhez telekkönyvi bejegyzés kellene (minden bejegyzés konstitutív lenne), másrészt, hogy egyedül és kizárólag a bejegyzés hozná létre a jogváltozásokat, tekintet nélkül arra, hogy bizonyos előzetes feltételeket teljesítettek-e (pl. jogcímes szerződést kötöttek-e; ez volna az. Anyagi jogerő elve) A szabály azonban ilyen „tisztán" nem áll meg; erre utal a közbevetett fordulat („ha jogszabály kivételt nem tesz") is. A közhitelesség elve azonban jogunkban így soha nem érvényesült, s jelenleg más államok joga sem ismer ezen a merev elven alapuló telekkönyvi rendszert. Még a konstitutív rendszerű telekkönyvet alkalmazó jogok is szükségképpen több-kevesebb kivételt engednek az elv alól. Nehéz volna ugyanis teljesen kiiktatni a telekkönyvön kívüli jogváltozások lehetőségét, amellett a legtöbb jog előzetes törvényes feltételeket is megkíván az érvényes bejegyzéshez.[8]

Tímár is csak érintőlegesen foglalkozik e témával, mégpedig a telekkönyvhöz fűződő nyilvánosságot értelmezve arra a következtetésre jut, hogy „tudjuk azonban már, hogy nálunk a bejegyzésnek alaki jogereje nincs, hogy tehát nem a bejegyzés egymaga idézi elő a jogváltozást, hanem csakis a materiális és formális konszenzussal együtt.[9] Nem *Tímár* védelmében, de minden esetre rögzítenünk kell, hogy itt valószínűség szerint elírás történt, *Tímár* nyilvánvalóan a bejegyzés anyagi jogerejére gondolt.

Sárffy a telekkönyvi határozat alaki jogereje megállapításakor a telekkönyvi perek útján történő megtámadási lehetőségeket egyrészt a perjogi dogmatika szabályai szerint nem veszi figyelembe, másrészt az anyagi jogerő kérdésénél tárgyalja. Az anyagi jogerő kapcsán, összhangban a perjogi irodalommal megállapítja, hogy a telekkönyvi határozathoz ilyen jogerőhatás nem kötődik. A jogerős telekkönyvi végzés tartalmát nem minden bírósági eljárásban kell a határozat alapjául venni, a telekkönyvi határozatokhoz nem kötődik res iudicata. Nem kell a határozat jogalapjául tekinteni a jogerős telekkönyvi végzést különösen a telekkönyvi eljárásokban, lévén azok mindig önálló eljárások és nem a régieknek folytatásai. Egyáltalán nem kell a határozat alapjául venni a telekkönyvi végzést a törlési, kiigazítási perekben, amelyek esetleg éppen a jogerős telekkönyvi végzés szerinti telekkönyvi tartalom megváltoztatását célozzák.

A telekkönyvi eljárásban *Sárffy* álláspontja szerint még a kötőerő sem érvényesül, maga telekkönyvi hatóság is, ugyanabban az eljárásában is, amelyben a határozatot hozta, utóbb attól eltérhet. A telekkönyvi hatóság ugyanis hivatalból is kiegészítheti határozatát, ha egy adott kérelmi elem tekintetében elmulasztott határozni, ugyanezen okokból ki is javíthatja azt.[10]

Sárffy rámutat arra is, hogy a telekkönyvi végzések tartalmának megváltoztathatatlanságához nem szükséges a jogerő beállása, pontosabban az a jogerőhatástól teljesen függetlenül következik be, és annak alapja nem perjogi, hanem magánjogi hatás, nevezetesen a közhitelesség.

A megváltoztatási jog a szocialista telekkönyvben válik lehetővé, ahol a fellebbezés hatására a határozhat saját hatáskörben való megváltoztatását is lehetővé teszi az első fokon elutasított telekkönyvi határozatok kapcsán.

*Sárffy*nak a telekkönyvi végzések elemzése során a legérdekesebb meglátása a végzéshez kapcsolt igazoló, legitimáló hatás fennállása, illetőleg annak a jogerőhatáshoz való viszonya[11] A legitimáló hatás a közbizalmi hatás, amely eltérően a jogerőtől nem a telekkönyvi ügy feleire terjed ki, hanem a harmadik személyek jóhiszemű szerzésére. *Sárffy* a közbizalmi hatást nem egyedül a telekkönyvi végzéshez köti, hanem a telekkönyvi végzésen túl más tényállási elemekhez, mint például maga a tényleges telekkönyvi bejegyzés, meghatározott idő eltelte, jóhiszemű harmadik személy ellenérték fejében történő jogszerzése. *Sárffy* tehát pontosan felismeri, hogy magához a telekkönyvi végzéshez ilyen hatás nem kapcsolódik, illetőleg azt is, hogy a bejegyzés foganatosítása nélkül egyáltalán nem, sőt a tényleges betétbe vezetéshez akkor is, ha nincs telekkönyvi végzés. „Ilyen más tényállási elem különösen a telekkönyvi bejegyzés, sőt a bejegyzéshez még határozat nélkül is fűződhetik közbizalmi hatás".[12]

Sárffy szerint a bírói (Kúria) gyakorlat a klasszikus telekkönyv idején is élt a bírói hatalommal, gyakran összekeverve a jogerőhatásokat a közbizalmi hatásokkal, pontosabban az utóbbit az előbbihez kötve.[13]

A szocialista telekkönyvi rendtartás is fenn tartja a klasszikus telekkönyvi bejegyzést egy a bejegyzés megengedhetősége felőli nemperes eljárásra, abban határozathozatalra, illetve egy ezt követő tényleges nyilvánkönyvi „bevezetésre".

A bejegyzési eljárás kettőssége fennmaradt a szocialista telekkönyvi rendtartásban is. A telekkönyvi hatóság bejegyzés elrendeléséről vagy elutasításáról rendelkező végzésében foglaltakat a telekkönyvi iroda vezette be a betétbe. A telekkönyvi végzésnek, amely annyira szólt a feleknek, mint a telekkönyvi irodának, mindazt tartalmaznia kellett, amit a betétbe be kell jegyezni. Továbbra is a fe-

---

1938. 265–270. oldal hiv.-a a szerző; *Bacsó–Beck–Móra–Névai: Magyar polgári eljárásjog,* Bp. 1959.; *Vinkrer János: A bírói határozatok, in. A magyar polgári perjog főbb kérdései,* Bp. 1953.; *Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog,* Osiris, 1998. Bp. 303–304 old.; *Kiss–Németh–Papp–Somlai–Szilbereky: Magyar polgári perjog II.* Bp. Ligatúra kiadás. 1997.; *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás,* Bp. 1941. 452–455. old.; *Sági–Kéri–Rojcsek: Telekkönyvi jog,* Bp. Grill Kiadó Bp. 1931. 609–610. old.; *Habermann: Jogerő a perenkívüli eljárásban,* Szeged 1935.

[7] Lásd erről különösen a régi telekkönyvi irodalomban pl.: *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás,* Budapest, 1941. 32., 502. oldal, *Szladits Károly: Dologi jog,* Budapest, 121–129. oldalak.

[8] Lásd *Kampis György: Telekkönyvi jog,* KJK. Budapest, 1963. 72. oldal.

[9] *Tímár Rojcsek Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai,* Pestszentlőrinc, 1938. 162. oldal.

[10] Lásd *Sárffy: Telekkönyvi Rendtartás,* Budapest, 1941. 451–454. oldalak.

[11] Lásd *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás,* Budapest, 1941. 452. oldal.

[12] Lásd *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás,* Budapest, 1941. 453. oldal.

[13] Lásd *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás,* Budapest, 1941. 454. oldal.

lek kockázata maradt a végzés foganatosításának elmaradása, hiába rendelkeztek önmagában a telekkönyvi határozattal, ha azt nem vezették át a betétbe, a jóhiszemű és ellenérték fejében további jogot szerző személlyel szemben egy meghatározott idő elteltét követően az igényüket már nem érvényesíthették.

Szladits Károly[14] értelmezésében a per célja a bírói ítélet, amellyel a bíróság a felek közötti konkrét jogi helyzetet a felekre kötelezően megállapítja. Az ítélet joghatásai annak jogerőre emelkedésével állnak be. Megkülönböztetünk alaki és anyagi jogerőt. Az alaki jogerő a peres eljárás végleges befejezését jelenti, a jogerőre emelkedett ítéletet a pert folytató jogorvoslattal többé megtámadni nem lehet. Anyagi értelemben a jogerő az ítéletnek az a tulajdonsága, hogy a tartalma a felek között jogot alkot. Az anyagi jogerő negatív és pozitív irányban hat.

Negatív irányban az ügy jogerős eldöntése kizárja, hogy ugyanazon felek között ugyanazon jog tekintetében ugyanazon ténybeli okokból újabb per folyhasson. Az ilyen pernek az ítélt dolog kifogása állja útját. Az ítélt dolog nem pergátló körülmény, hanem érdemleges elutasítási ok.

Pozitív irányban az anyagi jogerő azt jelenti, hogy az ítéletben foglalt deklaráció a felekre nézve végleg irányadó és egyúttal további joghatásoknak is az alapja. A jogerős ítélet hatása szabály szerint csak a perben álló felekre terjed ki (sententia ius facit inter partes).

Csak kivételesen terjed ki a jogerő hatása harmadik személyekre. Így általában hatályos az ítélet a peres felek egyetemes jogutódaival szemben A különös jogutódok ellen és javukra csak akkor hat az ítélet ha a jogutódlás a perindítás után következett be. Bizonyos perekben hozott ítéletek mindenkivel szemben hatnak, így különösen a státusperekben hozott ítéletek. A konstitutív ítéletekben végbemenő joglétesítés abszolút hatása azt jelenti, hogy, hogy az ítélet az anyagi jogi tényállást bővíti, s így az alaki jog szempontjából fogalmilag abszolút hatású. Anyagi jogilag a joghatás abszolút vagy relatív jellege attól függ, hogy az ítélet milyen jogot konstituál.

A telekkönyvi végzések jogereje

Sárffy a telekkönyvi határozatok jogereje – a bírói határozatra tekintettel – kétféle: alaki és anyagi. Az alaki jogerő azt jelenti, hogy a határozatot rendes jogorvoslattal megtámadni nem lehet. Hogy ilyen jogerő a telekkönyvi végzésekhez fűződik, a felfolyamodási határidő lejárta után, az kétségtelen.[15]

Tímár szerint a telekkönyvi végzés alaki jogereje csupán azt jelenti, hogy azt a felek részéről fellebbvitellel megtámadni nem lehet. Nem jelenti viszont azt, hogy jogsértés esetén azt ne lehetne kijavítani. Ennek okát először is abban látja, hogy „a telekkönyvi eljárás nem lévén bírói eljárás, következésképpen a telekkönyvi hatóság határozatai nem is lehetnek érdemi bírói határozatok." Tímár szerint a telekkönyvi végzések alaki jogereje sem egyértelmű.

A telekkönyvi határozatok anyagi jogereje

Sárffy szerint az anyagi jogerő fennállása már vitatható. A magánjogi elméletek szerint az anyagi jogerővel bíró határozatnak „anyagi jogi joghatása van, amely abban áll, hogy a határozat magánjogi jogalap, s ha az ítélet helytelen, vagyis az ítélet előtti magánjogi állapotnak nem felel meg, akkor a magánjogi állapot úgy alakul át, amint azt az ítélet megállapítja."[16]

Sárffy a magánjogi elméletet többek közt azért nem tartja helyesnek, mert ha helyes volna, akkor az anyagi jog megváltozását éppen úgy, mint más magánjogi tényt, *minden* más eljárásban döntés alapjául kellene venni.

Sárffy a perjogi elmélet talaján vizsgálja a telekkönyvi határozatok anyagi jogerejének kérdéskörét, nevezetesen van-e a telekkönyvi végzésnek olyan hatása, hogy a jogerős telekkönyvi határozat tartalmát más bírósági, hatóság eljárásban is döntés alapjául kellene venni, a jog tartalmát más bírósági vagy egyéb hatósági eljárásban ne lehessen kétségbe vonni. Azért is különösen fontos e kérdés tisztázása, mert megkerülhetetlen, hogy a telekkönyvi határozatnak a konkrét eljáráson túlterjedő joghatása legyen. Ez utóbbi hatás lényeges eleme az anyagi jogerő hatásnak is.

További kérdés, hogy a telekkönyvi határozat kapcsán beszélhetünk-e az anyagi jogerőnél tágabb különböző kötőerőről, azaz maga a telekkönyvi hatóság ugyanabban az eljárásban, amelyben e határozatot meghozta, attól utóbb eltérhet-e. Helye lehetne a telekkönyvi eljárásban is a kötőerőnek, ha a beadvány elintézése kötné a telekkönyvi hatóságot. De nem köti, a hibás telekkönyvi bejegyzések kijavítását, kiigazítását a telekkönyvi rendtartás széles körben megengedi.

Tímár szerint a telekkönyvi végzésnek anyagi jogereje nincs, a *res iudicata* idegen a telekkönyvi határozatoktól, a telekkönyvi kérelme ügyében hozott jogerős döntésnek nincs meg az a hatása, hogy az meg nem újítható, fel nem eleveníthető és a döntés esetleges későbbi perben is irányadó, vagyis a döntés végérvényes lenne. *Tímár*, Grosschmid Bénire is (lásd *Grosschmid Béni: Jogszabálytan)* hivatkozva az anyagi jogerővel kapcsolatban fontosnak tartja kiemelni, hogy „a res iudicata tárgya a perben álló felekre való kihatás, körén belül is csak valamely konkrét subjectív jogviszony, nem pedig az objektív állapot."[17]

A telekkönyvi határozat jogereje és a közbizalmi, közhitelesség hatása

Sárffy szerint a telekkönyvi határozatok jogerejétől függetlenül a határozathoz magához, illetőleg e határozattól függetlenül magához a telekkönyvi bejegyzettséghez harmadik személy javára igazoló, legitimáló hatás minden további nélkül kapcsolódhat.

Ez a hatás ugyanis más, mint a jogerő. A jogerő az ügy feleire más bíróságra, illetőleg hatóságra terjed ki, másokra rendszerint nem. Ezzel ellentétben az igazoló hatás éppen a felekre nem terjed ki, hanem csak harmadik személyeknek a jóhiszemű jogszerzéseit védi.

Az igazoló hatás ellentétben a jogerővel nem kizárólag magához a bírói határozathoz fűződik, hanem egy összetett tényálláshoz,

[14] Lásd *Szladits Károly: A Magyar magánjog Általános rész*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó 1941. 222. oldal.

[15] Lásd *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás*, 451. oldal.

[16] Lásd *Sárffy: Telekkönyvi Rendtartás*, Budapest, 1941. 452. oldal; a szerző kiadása.

[17] Lásd *Tímár Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai*, 160. oldal.

amelynek csak az egyik eleme a bírói határozat, hanem kell más tényállási elemnek is fennállnia. A telekkönyvben ilyen szükségszerű további tényállási elem a telekkönyvi bejegyzettség, annak időpontjától számított meghatározott idő eltelte, továbbá a telekkönyvi állapot szerint szerző fél jóhiszeműsége.

Az igazoló hatás tehát nem jogerőhatás, nem csak a jogerős végzéshez fűződik, hanem a Tk. Rt. 150. §-ában meghatározott 3 év elteltével a jogerőre nem emelkedett (mert nem kézbesített) végzéshez is, sőt a végzés nélkül teljesített telekkönyvi bejegyzéshez is. Ez az igazoló hatás önmagában a bejegyzést megengedő határozat nélküli telekkönyvi bejegyzettséghez is fűződhet. Ezt a közbizalmi hatást nem szabad összetéveszteni a jogerővel.

Sárffy szerint helye lehetne ellenben a telekkönyvi eljárásban is az anyagi jogerőnek, ha valamely későbbi beadvány elintézésénél a vele összefüggő korábbi beadvány elintézése kötné a telekkönyvi hatóságot. De nem köti. Utalni kell a bírói gyakorlatnak arra a szabályára, amely a hibás telekkönyvi bejegyzések kijavítását széles körben engedi meg. Minden új beadvány elintézése új telekkönyvi eljárás, nem pedig a réginek a folytatása. Ennél fogva a *kötöttség* néven tárgyalt perjogi jelenségnek a telekkönyvi eljárásban nem igen lehet tere. A telekkönyvi végzéssel felmerülő jogsérelmek peres eljárásban orvosolhatók. Mindezek *alapján a telekkönyvi végzéseknek nincs anyagi jogereje.*

A bírói gyakorlat a klasszikus telekkönyv idejében is eltért a telekkönyvi hatályoktól. Voltak olyan bírósági határozatok, amelyek a közbizalmi hatást összetévesztették a jogerővel. Volt olyan kúriai határozat *(C. V. 1681/1931; C. V. 3523/1933.)*, amely a Tk. Rt. Vht. 168. §-a szerinti kijavítási kérelmet elutasította a kijavítani kívánt végzés jogerőre emelkedésére hivatkozva: „E jogerő következtében, az elkövetett hiba időközben nyilvánkönyvi jogokat szerzett vagy szerzett rangsorukban hátrányba jutó harmadik személyek sérelmére, azok beleegyezése nélkül sem pótkérvény, sem a telekkönyvi rendtartás 168. §-a alapján indított peren kívüli eljárás útján többé nem orvosolható."[18]

A telekkönyvi bejegyzés anyagi jogereje

Sárffy mutat rá arra pontosan a különbségre, amely a telekkönyvi végzések jogereje, illetőleg a telekkönyvi bejegyzéshez kapcsolódó anyagi jogerő között fennáll. A telekkönyvi bejegyzésnek nincs ugyanis önálló jogkeletkeztető hatása, a telekkönyvi bejegyzés önmagában semmilyen jogváltozást, így keletkezést, megszűnést, módosulást nem hoz létre. Ennek folytán nem fűződik anyagi jogerő sem a telekkönyvi bejegyzéshez. Az anyagi jogerő azt jelentené, hogy önmagában a telekkönyvi bejegyzés egyedül és önmagában is létrehozza jogváltozást.

A polgári eljárásokban, így a nemperes eljárásokban hozott határozatok jogereje alanyilag szabály szerint csak a felekre terjed ki, ugyanakkor közvetett hatása bárkire lehet (ún. reflexhatás). A jogirodalom meghatározóan az anyagi jogerőt csak a bírósági határozatokhoz köti. Anélkül, hogy a jogtudományi vita újabb szeletében állást foglalnánk csak utalunk a különböző álláspontokra ebben a tekintetben is. Témánk szempontjából a kérdés mindazonáltal megkerülhetetlen, mégpedig éppen a közhitelesség, a közbizalmi hatály oldaláról, mind a telekkönyv, mind az ingatlan-nyilvántartást tekintve. A jogerős határozat alaptulajdonságai mindenekelőtt a megtámadhatatlanság, a véglegesség, a határozat irányadó volta, továbbá annak végrehajthatósága.

A jogerőhatás negatív oldala abban áll, hogy ugyanazon felek között ugyanarra a jogra nézve nem lehet sikeresen új keresetet indítani. A pozitív hatás azt jelenti, hogy az ítéletben foglalt döntés minden bíróságra és a felekre végleg irányadó és egyúttal további joghatások alapja is. Viszont ha az érdekelt a perről a másodfokú ítélet meghozatala után szerez tudomást, az anyagi jogerő reá nem terjed ki. *(LFB PK 196. sz. állásfoglalás).*

A nemperes eljárásokban hozott határozatok is különböző joghatások kiváltására alkalmasak. *Farkas József*[19] álláspontja szerint a felszabadulás előtti jogirodalomban uralkodó nézet szerint a peren kívüli eljárásokban hozott határozatokat per tárgyává lehetett tenni és azt hatályon kívül lehetett helyezni szemben az ítélettel. Ebből következően a peren kívüli eljárásokban hozott határozatok nem bírtak az ún. anyagi jogerővel. A telekkönyvi határozatok körében jogerő és a közhitelesség viszonyának tisztázása különösen a közhitelesség, a közbizalmi hatály beálltához kapcsolódó kritikus idő, továbbá ezen alapulóan a jóhiszemű szerzőt megillető törvényes védelem tényleges tartalmának meghatározása miatt vált szükségessé.

A perjogi elméletek[20] szerint a bírói határozatok – így a telekkönyvi eljárásban hozott bírói határozatok – jogereje alaki és anyagi természetű. Alaki jogerővel minden határozat bír, az eljárás során hozott és az eljárást befejező határozat egyaránt. A telekkönyvi határozatok jogerejének kérdésében, a telekkönyvi jogszabályok alapján, sem az érdemi, sem az eljárás során hozott más határozatok körében tételes jogszabály alapján nem tudunk állást foglalni. A Polgári perrendtartás szabályai segítségével válaszolható meg e kérdés.

A telekkönyvi eljárást, mint jogállapot változtató eljárást, annak természetéből adódóan érdemi határozattal kell lezárni, a bejegyzési igény kérdésében – annak megengedése, elrendelése, illetőleg megtagadása felől – ügydöntő határozatot kell hozni. A meghozott döntés – a telekkönyvi publikáció okából mind az eljárásban résztvevőkkel, mind az egyéb érintettekkel szemben – mindenkivel szemben hatályossá válik, senki sem hivatkozhat arra, hogy e jogállapot változásról nem tudott. A jogállapot-változtató telekkönyvi eljárásoknak jellegéből magából a jogállapot-változtatásból következik, hogy a hozott döntés mindenkivel szemben *(contra omnes)* hatályos.

Dr. Kurucz Mihály
ELTE–ÁJK
Agrárjogi Tanszék

[18] Hivatkozza és idézi *Sárffy Andor: Telekkönyvi Rendtartás*, 455. oldal., továbbá *Réti Illés Elemér: Telekkönyvi jog*, Budapest, 295–296. oldalak.

[19] Farkas József: Jogerő a polgári peres eljárásokban JK 1976. 48. old., Jogerő a nemperes eljárásokban JK 1973. 11. 592-593.

[20] *Móra: A bírósági határozatok, in Polgári eljárásjog II.* Bp. 1959. 440. old.;(4) lásd erről *Farkas József: A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése* JK. 1962. 8. szám. 416–417 oldal, *Jogerő a nemperes eljárásokban*, JK. 1973. 11. szám 592–593 oldal; *Farkas József: Jogerő a magyar polgári peres eljárásokban*, Bp. 1976. 48. o.; *Sárffy Andor: Magyar polgári perjog.* Bp. 1946. 325–334. old.; *Németh János: Rendkívüli perorvoslatok a magyar polgári eljárásban.* Bp. 1975.; *Névai László: Gondolatok a jogerőről*, JK. 1973. 11. sz. 437–444. old.; *Schönwitzky Bertalan: Az ítéleti jogerő*, Eger. 1938. 265–270. oldal hiv.-a a szerző; *Bacsó–Beck–Móra–Névai: Magyar polgári eljárásjog.* Bp. 1959.; *Vinkrer János: A bírót határozatok*, in. *A magyar polgári perjog főbb kérdései.* Bp. 1953.; *Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog*, Osiris, 1998. Bp. 303–304 oldal; *Kiss–Németh–Papp–Somlai–Szilbereky: Magyar polgári perjog II.* Bp. Ligatúra kiadás. 1997.; *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás.* Bp. 1941. 452–455. oldalak; *Sági–Kéri–Rojcsek: Telekkönyvi jog.* Bp. Grill Kiadó Bp. 1931. 609–610. old.; *Habermann: Jogerő a perenkívüli eljárásban*, Szeged 1935.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

Ingatlan adásvételi szerződések a közjegyzői irodában

A hagyományosan kialakult hazai jogi gyakorlat és a közfelfogás szerint az ingatlan adásvételi szerződések szerkesztésének, és az azzal kapcsolatos ügyintézésnek a gyakorlata szinte kizárólag az ügyvédség feladatává vált, annak ellenére, hogy jogszabály nem zárja ki azt, hogy ingatlan adásvételi szerződés a közjegyzői irodában is köttessék.

Sajnálatos módon – elsősorban az ingatlan-nyilvántartás rendszerének anomáliái miatt – manapság általában az „ingatlanügyekkel", de különösen az ingatlanok nyilvántartásával és adásvételi ügyek intézésével kapcsolatba kerülő szakemberekkel, ügyintézőkkel kapcsolatos közbizalom megingásának vagyunk tanúi, amely szükségessé teszi azt, hogy az ingatlan adásvételi szerződésekkel külön is foglalkozzunk, illetőleg keressük a hatékony – a nem feltétlenül új, de ezidáig nem gyakran alkalmazott – megoldásokat a jogbiztonság, a közbizalom helyreállítására.

Először talán azt lenne célszerű vizsgálni, hogy egy ingatlan adásvétellel összefüggésben egyáltalán milyen kérdések, kételyek merülhetnek fel a szerződő felekben, illetőleg az eljáró okiratszerkesztő szakemberben, majd azt, hogy milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a közbizalom megerősítésére alkalmas jogi eszközök palettájának szélesítésére.

a) Az eladó kételyei:
- szerződés szerint átadom az ingatlanomat, de tényleg megkapom-e a teljes vételárat?
- a vételárként átvett pénz annyi-e, vagy nem hamis-e?
- megengedhetem-e, hogy az ingatlanba – tulajdonjogom fenntartása mellett – a vevő idejekorán beköltözzön?

b) A vevő kételyei:
- az ingatlan tényleg az eladó tulajdona-e?
- az tulajdoni lap valós, aktuális adatokat tartalmaz-e?
- ha kifizettem a vételárat, tényleg birtokba vehetem-e az ingatlant?
- nincs-e olyan joga valaki másnak az ingatlanra, amely megakadályozza az ingatlan háborítatlan használatát?
- ha kifizettem a vételárat, megkapom-e az eladók bejegyzési engedélyét?
- a beadott okiratot nem utasítja-e el a földhivatal?
- az okiratot szerkesztő jogász tényleg rendelkezik-e megfelelő „működési engedéllyel"?

c) Az okiratszerkesztő szakember kételyei (a fentieken túlmenően):
- a kezelt személyi és ingatlan-nyilvántartási adatok érvényesek-e, hatályosak-e?
- sikerül-e a szerződő felek kételyeit eloszlatni, közöttük a megegyezést összehangolni és érdekeik hathatós védelmét a szerződésben jogilag szabatos formában megjeleníteni?

A fenti kételyek a szerződés körültekintő előkészítését, a szerződő felek érdekeinek és adatainak, körülményeinek megismerését, valamint az ingatlan adatainak, jogi helyzetének gondos felderítését, hiteles formában történő megismerését igénylik.

1. Szerződések előkészítésének fázisa

Köztudomású, hogy az ingatlan adásvételi szerződések előkészítésének egyik alapdokumentuma az ingatlan földhivatali tulajdoni lapjának hiteles másolata. Ennek beszerzése általában az eladó feladata ugyan, de ennek ellenére a vevőnek is érdeke, hogy kiváltson egyet az ingatlan adatairól való közvetlen meggyőződés végett.

Mint a bűnügyi híradásokból is ismeretes, a tulajdoni lap egy viszonylag könnyen hamisítható okirat, ezért már eleve önmagában ez a körülmény is elegendő ahhoz, hogy a közbizalmat az ingatlan-nyilvántartással, mint közhitelű nyilvántartással, valamint az azzal foglalkozó szakemberekkel szemben megingassa.

A hiteles földhivatali adatszolgáltatás körülményein javíthat az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény 73. § (1) bekezdésében foglaltaknak (a „közjegyző *a közjegyzői okirat és tanúsítvány kiállítása, valamint a hatáskörébe utalt hagyatéki és egyéb nemperes eljárás lefolytatása céljából a székhelyén lévő irodájában működtetett saját gépi adatfeldolgozó eszközzel köteles az illetékességi területén működő földhivatal számítógépes ingatlan-nyilvántartásához csatlakozni.")* immár napirenden lévő végrehajtásaképpen a TakarNet adatátviteli hálózat kiépítése is. E rendszer használatával – a közjegyzői törvényben foglalt speciális jogosítványok alapján – a közjegyzői irodák a földhivatali adatbázishoz történő hozzáférésen és lekérdezésen túlmenően a lekérdezett tulajdoni lap – tanúsítványkénti – hitelesítését és ügyfél részére történő kiadását is elvégezhetik.

Eme új informatikai lehetőségnek a minél teljesebb kihasználása – álláspontom szerint – több előnnyel is járna: a) a hivatali szolgáltatás közelebb kerülne az ügyfelek lakóhelyéhez, b) enyhítené a földhivatalok – a tulajdoni lapokkal kapcsolatos – ügyviteli terheit, c) a szerződéskötést megelőzően a lehető legfrissebb hiteles adatokból tájékozódhatnak az ügyfelek és az okiratszerkesztő szakemberek, d) a jogi szolgáltatás igényesebb volta következtében – feltehetően – megnövekedne az ingatlan adásvételi szerződések közokiratba foglalásának száma, amely – a közokiratok amúgy is meglévő tekintélye folytán – hatással lehetne az adásvételi ügyletekkel kapcsolatos közbizalom megerősödésére.

2. A közjegyző szerepe

Nyilvánvaló, hogy egy szerződést sokféleképpen lehet megszövegezni: lehet tömörebben is, lehet terjedelmesebben is, és természetesen lehet a szerződést úgy is „hangszerelni", hogy az inkább csak az egyik fél érdekeit szolgálja.

A jelenlegi gyakorlat szerint általában a vevő érdekelt abban, hogy az ügylet lebonyolításával jogi szakembert (szinte kizárólag ügyvédet) bízzon meg, mivel a vevő az, aki a pénzétől megválik és eközben nem tudja, hogy mit kap cserébe. A vevőnek tehát elemi érdeke, hogy jogi szakembert vegyen igénybe. Ennek következtében tehát az adásvételi ügyletek többsége eleve a vevő oldalán elkötelezett jogi szakember közreműködésével jön létre, aki viszont – a földhivatali iratokhoz való hozzáférés okából és egyéb praktikus okokból – kénytelen úgy feltüntetni a saját megbízotti szerepét,

mintha az okiratszerkesztés és a tulajdonjog bejegyzésével kapcsolatos teljes körű ügyintézés mindkét fél megbízása alapján történne. Ez az ellentmondásos kettősség egy további csavart is elszenvedhet akkor, amikor a felek között jogvita keletkezik, ugyanis az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 25. § (2) bekezdése alapján az eljárt ügyvéd a korábbi szerződő felek egyikét sem képviselheti. *[Ütv. 25. § (2) Korábbi megbízójával szemben az ügyvéd megbízást akkor vállalhat el, ha a korábbi és az új ügy között nincs összefüggés. ...]* A fentiek mellett megjegyzendő, hogy egyre gyakrabban fordulnak az eladók is – egy másik – ügyvédhez annak érdekében, hogy a szerződésüket véleményeztessék.

Az új – fentiekben vázolt – a közjegyzőket szélesebb körben bevonó gyakorlat feltehetően hatással lenne arra is, hogy az ingatlan adásvételi ügyletüket az abban érdekelt ügyfelek a továbbiakban nem mint két egymással szemben álló – külön-külön ügyvédekkel felvértezett – félként éljék meg, hanem a közjegyzői törvény 1. § (1) bekezdésével garantált pártatlan közjegyző szakmai felügyelete alatt egymáshoz, és a közreműködő szakemberhez bizalommal forduló, a közös cél irányában konstruktívan cselekvő, együttműködő félként. *[Ktv. 1. § (1) A törvény közhitelességgel ruházza fel a közjegyzőket, hogy a jogviták megelőzése érdekében a feleknek pártatlan jogi szolgáltatást nyújtsanak. Ktv. 1. § (2) § „A közjegyző... a feleket a hatáskörébe utalt eljárásokkal kapcsolatban – a felek esélyegyenlőségének biztosításával – tanácsadással segíti jogaik gyakorlásában és kötelességeik teljesítésében. Ktv. 2. § (2) „A közjegyző az ügyekben részrehajlás nélkül... köteles eljárni."]*

A közjegyzői jogállás lehetővé teszi azt is, hogy a felek a vételárat, vagy az adásvétellel összefüggő egyéb pénzösszegeket (különféle költségeket, vagy jelzálog törléséhez szükséges összeget stb.) a pártatlan közjegyző bizalmi őrzésébe helyezzék. Ezzel megoldódik az ügyfeleknek – bizalmatlanságból eredő – az a visszatérő dilemmája, hogy kire bízzák a pénzüket (?), ugyanis ha saját ügyvédjük veszi letétbe, akkor ezt az eladó általában nem fogadja maximális bizalommal, ugyanakkor a vevő sem szívesen teljesít az eladó ügyvédjének adott letéti megbízás formájában. (Megjegyzendő, hogy a jogi képviselői szerepzavar kérdése itt is elő szokott kerülni, amelyre az ügyfelek általában ráéreznek.)

A közjegyző jelenléte tehát ezen ügyletekben mindenképpen stabilizáló tényezőként jelentkezik, és a szerződésekkel kapcsolatos jogviták számának csökkenéséhez vezethet, ha az ügyfelek érdekeit eleve egy független, pártatlan szakember hangolja össze a törvényesség kereti között, mindkét szerződő fél jogi érdekeinek szem előtt tartásával.

3. Hitelesség

A közjegyzők adásvételi szerződések megkötésével kapcsolatos szélesebb körű bevonását indokolja a közjegyzői okirat közokirat jellege is, annak minden, a közhitelesség kérdésével összefüggő – a törvény által garantált és e jellegből adódó – előnyével.

4. Közokirat végrehajthatóságának jelentősége az ingatlan adásvételi szerződéseknél

A közjegyzői okiratba foglalt ingatlan adásvételi szerződés – a közokirat végrehajthatóságára való tekintettel – több garanciát képes biztosítani az abban foglaltak szerződésszerű teljesítésére mint egy teljes bizonyító erejű magánokirat.

A végrehajthatóság lehetősége – ingatlan adásvételi szerződések esetében – egyes szerződéses feltételek tekintetében különösen előnyös lehet a szerződő felek számára, például az alábbi esetekben:

a) „Szerződő felek rögzítik, hogy Vevő az ingatlan vételárát legkésőbb átutalja Eladó *** banknál vezetett *** számú számlájára. Eladó kötelezettséget vállal arra, hogy a vételár kézhezvételét követő *** napon belül – Vevővel egyeztetett időpontban – az ingatlant kiüríti és tisztán, rendeltetésszerű használatra alkalmas állapotban Vevő birtokába adja. Eladó tudomásul veszi, hogy a birtokbaadás elmulasztása esetén Vevő a jelen közokiratot a *** bíróságnál végrehajtási záradékkal záradékoltathatja, amely alapján – az ingatlan kiürítése iránti – végrehajtási eljárás lefolytatásának van helye."

b) „Szerződő felek megállapodnak abban, hogy Eladó az ingatlan tulajdonjogát az ingatlan vételárának maradéktalan kiegyenlítéséig magának fenntartja, azonban a vételár legalább 2/3-ának kiegyenlítésétől, mint feltétel teljesülésétől függően hozzájárul ahhoz, hogy Vevő az ingatlanba beköltözzön és ott lakásfelújítási munkálatait megkezdje. Vevő tudomásul veszi, hogy amennyiben a vételár maradéktalan kiegyenlítése *** év *** hónap *** napjáig – bármely okból – nem történne meg úgy Vevő kötelezettséget vállal arra, hogy az ingatlant kiürítve, tisztán, rendeltetésszerű használatra alkalmas állapotban Eladó birtokába adja. Vevő tudomásul veszi, hogy a birtokbaadás elmulasztása esetén Vevő a foglalót elveszíti, és Eladó a jelen közokiratot a *** bíróságnál végrehajtási záradékkal záradékoltathatja, amely alapján – az ingatlan kiürítése iránti – végrehajtási eljárás lefolytatásának van helye."

c) „Szerződő felek megállapodnak abban, hogy az általuk elcserélt ingatlanokat legkésőbb *** év *** hónap *** napjáig kölcsönösen egymás birtokába adják, azzal, hogy XXX (szerződő fél) kötelezettséget vállal arra, hogy a vételárkülönbözetet YYY (szerződő fél) *** banknál vezetett *** számú számlájára átutalja. XXX (szerződő fél) tudomásul veszi, hogy amennyiben a vételárkülönbözet maradéktalan kiegyenlítése *** év *** hónap *** napjáig – bármely okból – nem történne meg, úgy YYY (szerződő fél) – választása szerint – a jelen szerződéstől elállhat, vagy a jelen közokiratot a *** bíróságnál végrehajtási záradékkal záradékoltathatja, amely alapján egyrészt – a *** hrsz. ingatlan kiürítése iránti – végrehajtási eljárás lefolytatásának van helye, másrészt a – vételárkülönbözet végrehajtása iránti – végrehajtási eljárás lefolytatásának van helye."

A fent említett példák azt is illusztrálják, hogy – a végrehajthatóság mint új elem beiktatásával – az ingatlan adásvételi szerződési gyakorlat az eddigi kényszerű, egyidejű teljesítés gyakorlata helyett – ha az ügyfelek érdekei úgy kívánják – elmozdulhat egy új, a szerződéses feltételek fokozatos teljesítésének gyakorlata felé, úgy, hogy közben a felek érdekei a legkevésbé sem csorbulnak. Indokolt lehet ez a halasztott, vagy fokozatos adásvételi gyakorlat pl. akkor, ha az ingatlanvásárlás menetébe bankhitel is beékelődik, vagy pl. ha az eladó az eladni kívánt ingatlanának átvett foglalójából egy új megvásárolni kívánt ingatlan adásvételét kívánja elindítani és az eladók vevők között (dominó elven működő) szerződési láncolat alakul ki.

5. Munkadíj

Az ügyvédi gyakorlat szerint egy-egy adásvételi szerződés megkötéséért és az ahhoz kapcsolódó ügyintézésért a szerződési érték kb. 1%-át kell megfizetni, azonban a relatíve magasabb értékű ingatlanok esetében (15–20 millió forint felett) általában degresszív díjszámítást (0,75%, 0,5%) szoktak alkalmazni.

A közjegyzői díjszabás nem sokban tér el ettől. Egy tizenötmillió forint vételárú ingatlan esetében az ügyvédi munkadíj tehát 150 000 Ft + 25% áfa lenne, míg a közjegyzői díjszabás szerint: 131 880 Ft + 6240 Ft (három db, négy oldalas, hiteles kiadmány esetében) = 138 120 Ft + 25% áfa. Összességében az állapítható meg, hogy az alacsonyabb vételárú ingatlanok esetében az ügyvédi, míg a relatíve magasabb értékű ingatlanok esetében a közjegyzői díjszabás tűnik kedvezőbbnek, nem szólva arról, hogy a közokirati forma és a végrehajthatóság ezen túlmenő előnyöket is jelenthet az ügyfelek számára.

6. A közjegyzői ingatlan adásvételi szerződésekkel kapcsolatos hátrányok

Meg kell állapítanunk, hogy a fenti ötletek, javaslatok nem feltétlenül az ügyvédi kar érdekeivel állnak összhangban, (különösen azon ügyvéd kollégák érdekeivel biztosan nem, akik „10 000 Ft-ért ellenjegyzést vállalok" szövegű hirdetéssel igyekeznek bővíteni ügyfélkörüket, vagy akik pl. tudatosan – finoman szólva – „eleve akaratibás" szerződések megkötését segítik elő), ezért a fent említett gyakorlat szakmai súrlódásokhoz is vezethet az ügyvédség és a közjegyzőség között. Ugyanakkor, a fent vázolt gyakorlat a közjegyzői feladatok – és természetesen ennek következtében, potenciálisan, az ügyintézési konfliktusok számának – bővülését eredményezheti.

A közjegyzői adásvételi szerződések gyakorlata ellen szólhat az a körülmény is, hogy a földhivatali ügyintézési gyakorlat ismert anomáliái, az ingatlan-nyilvántartás pontatlanságaiból eredő, az ügyfelek közötti, az ügyfelek esetleges hozzá nem értéséből keletkező konfliktusok, az ingatlanügyek intézésével kapcsolatos már kialakult ügyféli bizalmatlanság a korábbiaknál nagyobb terhet róhat a közjegyzőségre, annál fogva, hogy az esetlegesen kialakuló új gyakorlat a közvélemény, a sajtó előtt nagyobb támadási felületként mutatkozna.

A fenti dolgozat célja a fentiek mellett nem a jogászság belső szakmai érdekeinek szembeállítása volt, hanem a jogászi munkával kapcsolatos közbizalom erősítésére, összességében pedig jogbiztonság erősítésére alkalmas megoldások keresése.

Dr. Dobozi Ferenc
közjegyzőhelyettes

BÍRÓI SZEMMEL

Házastársi közös vagyont megosztó szerződés megtámadása

1. Tévedés, feltűnő aránytalanság címén

A peres felek 1995. június 10-én kötöttek házasságot, a házassági életközösségük 1997. decemberében megszűnt, majd házasságukat a bíróság részítélettel felbontotta.

Az életközösség megszűnését követően a felek az 1998. május 19-én kelt – ügyvéd által ellenjegyzett – szerződéssel a házastársi közös vagyonukat megosztották egymás között. A szerződés aláírását követően 1998. május 23-án az alperes a felperes lakását feltörte és onnan különböző ingóságokat magával vitt, ezért a büntető bíróság a felperes sérelmére elkövetett lopás büntettében elmarasztalta.

Az alperes a házassági bontóperben előterjesztett viszontkeresetében a házastársi közös vagyon megosztása tárgyában létrejött szerződés érvénytelenségének tévedés, valamint a felek szolgáltatásainak feltűnő értékaránytalansága okából történő megállapítását és – az érvénytelenségi ok kiküszöböléseként – a felperes 549 000 forint értékkülönbözet megfizetésére való kötelezését kérte. A viszontkeresetét azzal indokolta, hogy a szerződésben az ő terhére elszámolt 1 800 000 forint értékű személygépkocsi értékének az 1 200 000 forint összegű 2/3 része nem a felek közös, hanem az ő különvagyonát, a további 600 000 forint összegű 1/3 része pedig testvérének a kizárólagos tulajdonát képezte, az 50 000 forint értékű hűtő és további 50 000 forint értékű mosógép az ő különvagyona, a 46 000 forint értékű ködgép pedig az A. Kft. tulajdona volt. Az említett tételekből álló összesen 1 346 000 forint értékű ingóság értéke tévedésből került elszámolásra a felek között és a téves elszámolás folytán a felek szolgáltatásai között feltűnő értékaránytalanság áll fenn. A szerződés szerint ugyanis a házastársi közös vagyon értéke összesen 2 880 000 forint, valójában pedig csupán – a tévesen figyelembe vett ingóságok értékének levonásával – 1 534 000 forint, amelyből a feleket személyenként 767 000 forint illeti meg, az ő kizárólagos tulajdonába kerülő 418 000 forint értékén felül tehát további 349 000 forint ingó értékkiegyenlítés, valamint 200 000 forint kölcsöntartozás fele összegének az elszámolásával összesen további 549 000 forint értékkülönbözet illeti meg.

A bíróság jogerős ítéletével a viszontkeresetet elutasította.

Az ítélet indokolása szerint nem bizonyította az alperes azt, hogy a szerződés megkötésekor annak tartalma tekintetében tévedésben volt, és e tévedését a felperes okozta, hiszen nem csupán a szerződés tartalmával, hanem azzal is tisztában volt, hogy mely vagyontárgyak tartoznak a közös illetve a különvagyonba és a szerződés ennek megfelelően készült el. Az alperesnek ugyanis a szerződés megkötése előtt a szerződés lényeges tartalmáról tudomása volt, hiszen az édesanyja által előzetesen leírt vázlatot az okiratszerkesztő ügyvéd az okirat elkészítéséhez felhasználta. Nem nyert bizonyítást az sem, hogy a vitás személygépkocsi az alperes testvérének a tulajdonát, az alperes által megjelölt ingóságok pedig a saját különvagyonát képeznék, továbbá, hogy a szerződésben fiktív tételek kerültek volna elszámolásra és ennek következtében a megosztás feltűnően értékaránytalan lenne az alperes terhére. A perben kihallgatott tanúk egyezően vallották azt, hogy a vitás személygépkocsi a házastársak közös tulajdona volt, azt a felek 1997 decemberét megelőzően azzal a céllal hozták be külföldről, hogy azt javítás illetve felújítás után közösen értékesítik és ezáltal nyereségre tesznek szert. A szerződés megkötésének időpontjában tehát az alperes a gépkocsi jogi helyzetével és tulajdoni állapotával teljes mértékben tisztában volt.

A kihallgatott tanúk vallomása szerint az alperes által vitatott hűtő és mosógép valóban az alperes különvagyonát képezte, mert azokat a tanúk a házasságkötést megelőzően ajándékozták az alperesnek a ködgép pedig a felek tulajdonában álló A. Kft. tulajdona

volt. Az alperes tévedése azonban az utóbb említett ingóságok vonatkozásában sem állapítható meg, a teljes vagyon értékéhez képest pedig azok értéke a feltűnően nagy értékaránytalanság megállapításához sem szolgálhat alapul.

A jogerős ítélet ellen az alperes felülvizsgálati kérelemmel élt.

A felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság az alábbi indokok szerint találta alaptalannak.

I. A Csjt. 31. §-ának (5) bekezdése alapján alkalmazandó Ptk. 201. §-ának (2) bekezdésében foglaltakból az következik, hogy a szerződés feltűnő értékaránytalanság címén történő megtámadásának három együttes feltétele van: a) a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közötti feltűnően nagy értékkülönbségnek b) a szerződés megkötésének időpontjában való fennállása, és c) a sérelmet szenvedett fél oldalán az ajándékozási szándék hiánya.

A jogerős ítélet által megállapított és a felülvizsgálati eljárásban is irányadó tényállás szerint a vitás személygépkocsi az életközösség megszűnésekor a felek vagyonközösségéhez tartozott, annak a házastársak közötti megosztása tehát az alperes terhére semmiféle értékaránytalanságot nem eredményezhetett, az alperes különvagyonát és az A. Kft. tulajdonát képező hűtő, mosógép és ködgép értéke pedig a felek közös vagyonának a teljes értékéhez képest jelentéktelen.

Az ítélkezési gyakorlat szerint a házastársak között a vagyoni viszonyaik rendezésére vonatkozó szerződés megtámadására a Ptk. 201. §-ának (2) bekezdése alapján egyébként is csak kivételesen, akkor kerülhet sor, ha feltűnő értékkülönbség valamelyikükre nézve kirívó és indokolatlan hátrányokkal jár. A házastársakat ugyanis közös vagyonuk megosztása során nem csupán vagyoni, hanem más személyes szempontok is vezethetik (pl. kiskorú gyermekük érdeke vagy az, hogy vagyoni vitájuk mielőbb peren kívül rendeződjék), amelyeket a szerződés megtámadása iránti perben általában nem tárnak a bíróság elé, de amelyek nagyobb mértékben befolyásolhatják szerződési akaratukat mint a szorosan vett arányosság követelménye (BH 1994/10/537.). Nem ad alapot a szerződés e jogcímen történő megtámadására önmagában az sem, hogy a szerződés valamelyik félre nézve sérelmes vagy nem jár a jogos vagy jogosnak vélt igényei teljes kielégítésével, hiszen a szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg és annak megkötésekor kellő gondossággal, kölcsönösen együttműködve kell eljárniuk *(LB P. törv. II. 21. 030/1989/2.)*.

II. A Ptk. 210. §-ának (1) bekezdése a szerződési nyilatkozat tévedés okából történő megtámadására akkor ad alapot, ha a) a tévedés lényeges körülményre vonatkozott és b) azt a másik fél okozta vagy felismerhette. A tévedés e két feltételének fennállását a Pp. 164. §-ának (1) bekezdése szerint az alperesnek kellett bizonyítania. Az alperes a perben állította, de nem bizonyította, hogy a vitás személygépkocsi az életközösség megszűnésekor nem a felek közös vagyona volt, nem is állította viszont azt, hogy az ezzel kapcsolatos állítólagos tévedését a felperes okozta vagy legalábbis felismerhette volna, hanem csupán arra hivatkozott, hogy a szerződés e tekintetben „fiktív tételek" elszámolására vonatkozott.

A szerződés alperes által sérelmezett tételeinek a fiktív jellegét és a felek e tételekkel kapcsolatos megállapodásának a színlelt voltát a per adatai cáfolták, saját – esetleges – titkos fenntartására az alperes a perben nem hivatkozott, annak pedig semmiféle elfogadható magyarázatát nem adta, hogy a testvérének a tulajdonát illetőleg a saját különvagyonát képező ingóságok felek közötti megosztására vonatkozó szerződés megkötésére milyen okból volt hajlandó. A felek közös vagyonának körével és a szerződés tárgyát képező egyes vagyontárgyak alvagyoni jellegével az alperes a szerződés megkötésének időpontjában nyilvánvalóan tisztában volt, a megtámadási jogát tehát valójában nem a felperes által okozott vagy felismerhetett tévedésére, hanem szerződéskötéskori saját gondatlanságára alapítja. Önmagában a szerződéskötéskori saját gondatlanságra való hivatkozás azonban a szerződés megtámadására nem ad alapot és nem mentesíti a felet a megtámadás törvényes feltételeinek bizonyítása alól sem, a szerződéskötésnél tanúsított súlyosan gondatlan magatartás (culpa in contrahendo) következményei pedig nem háríthatók át a szerződéshez ragaszkodó félre *(LB Pfv. II. 22. 470/1999.)*. A szerződés megkötésénél ugyanis a felek a Ptk. 205. §-ának (3) bekezdése értelmében együttműködni kötelesek, nem hivatkozhat ezért tévedésére egyik házasfél sem azzal az indokkal, hogy a részéről elfogadható vagyonmérleget csak a szerződés aláírása után állította össze, vagy a szerződést csak annak aláírását követően tanulmányozta át és erre tekintettel tévedését a másik fél okozta vagy felismerhette.

A kifejtettek miatt a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 21. 935/2001. szám)*

2. Közös téves feltevés

A peres felek 1999. november 30-án olyan tartalmú házastársi közös tulajdont megszüntető szerződést kötöttek egymással, amelynek alapján a közös tulajdonukban álló ingatlannak a felperes nevén álló 1/2 tulajdoni illetőségét a felek kiskorú gyermeke által lakott állapotban az alperes megfelelő ellenérték fejében magához váltotta. A szerződésben az ingatlan egészének a forgalmi értékét beköltözhető állapotban 9 000 000 forintban határozták meg, amelyből 2 000 000 forint az alperes megtérítendő különvagyona, további 7 000 000 forint pedig a felek házastársi közös vagyona volt, amelynek a felperesre eső fele része 3 500 000 forint lett volna ugyan, a felperest megillető megváltási árat azonban a felek a közös gyermekük általi lakottság értékcsökkentő hatására tekintettel csupán 2 800 000 forintban határozták meg azért, mert a gyermek az alperes apánál nyer majd elhelyezést.

Az alperes a felperest megillető megváltási árat kifizette, majd 1999. december 20-án a felek a gyermekük alperesnél történő elhelyezéséről a bíróság által jóváhagyott egyezséget kötöttek. 1999 őszén a gyermek ténylegesen az apa háztartásában lakott, egy másik családhoz azonban már ebben az időszakban is bejáratos volt, ott időnként több napot is töltött és onnan járt iskolába. 2000 januárjában az alperes a gyámhatósághoz fordult a gyermek szülői házba való visszatérésének az elősegítése érdekében arra való hivatkozással, hogy a gyermekét nem tudta fegyelmezni, illetve otthon tartani és a bizonyítványa sem volt megfelelő. Ilyen előzmények után a felek a felperes keresete alapján megindult újabb perben 2000. április 17-én kötött egyezséggel a gyermek korábbi elhelyezését megváltoztatták és őt a felperesnél helyezték el, tekintettel arra, hogy 2000. február 9. napjától ténylegesen az anya eltartásában élt.

A felperes módosított keresetében a szolgáltatás és ellenszolgáltatás feltűnő aránytalansága okából a szerződés részbeni érvénytelenségének megállapítását és az alperes arra való kötelezését kérte, hogy fizessen meg neki 700 000 forintot járulékaival együtt.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felperes keresetét elutasította. A döntését azzal indokolta, hogy a szerződés megkötésének időpontjában a gyermek az alperes háztartásában élt, az említett időpontban tehát a szerződés a felperes által megjelölt okból nem volt értékaránytalan. A szerződésnek a felperes korábbi kérelme alap-

ján történő bíróság általi módosítására nem volt lehetőség, mert a szerződés a felek között tartós jogviszonyt nem hozott létre. A keresetlevél indokolásában hivatkozott tévedés pedig a perben nem nyert bizonyítást, hiszen a felperes maga is úgy nyilatkozott, hogy a szerződéskötéskor tudott arról, hogy a gyermek az alperes lakásáról időnként eltávozik és egy másik családnál száll meg. Nem alapozza meg a kereset teljesítését az sem, hogy a gyámhivatal megállapítása szerint a gyermek 1999 októbere óta a szülői házat elhagyta.

Az elsőfokú ítélet ellen a felperes fellebbezett. A másodfokú tárgyaláson fellebbezését annyiban pontosította, hogy a perbeli szerződést a felek kölcsönös téves feltevésére való hivatkozással támadta.

A másodfokú bíróság az ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta és kötelezte az alperest arra, hogy fizessen meg a felperesnek 15 napon belül 700 000 forintot és annak járulékait.

A másodfokú bíróság álláspontja szerint – a felperes eredeti kérelmének tartalma alapján – a felperes által megjelölt jogcím nem ütközik a Pp. 246. §-ának a kereset megváltoztatását tiltó szabályába. Az ítélkezési gyakorlatban kialakult elvek szerint ugyanis a jogcím helytelen megnevezése miatt a kereseti követelés nem utasítható el, ha a követelést előterjesztő fél által előadott tények valónak bizonyulnak (BH 1993/2/111.).

A pontosított jogcímre alapított kereset érdemi elbírálása során pedig a másodfokú bíróság arra volt figyelemmel, hogy a peres felek nyilatkozatai és a rendelkezésre álló okiratok adatai szerint egyértelműen megállapítható, miszerint a perbeli szerződés megkötésekor mindkét peres fél abban a téves feltevésben volt, hogy gyermekük az alperes háztartásában fog élni és a szerződés 3. pontja szerint kifejezetten erre tekintettel a közös tulajdon megszüntetése során az ingatlan lakott értékét vették figyelembe. Az 1999. december 20-án a felek által megkötött perbeli egyezség is világosan tartalmazza azt, hogy az ingatlanon fennálló tulajdonközösség megszüntetésénél az alperes – tehát a jelen per felperese – a lakottság elszámolásához az alperes gondozásában maradó gyermekre tekintettel járul hozzá.

Mindezek miatt a másodfokú bíróság megállapította, hogy a Ptk. 210. §-ának (3) bekezdésére alapított megtámadás következtében a felek között 1999. november 30-án létrejött szerződés a Ptk. 235. §-ának (1) bekezdése alapján érvénytelen. Mivel a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet nem lehetet visszaállítani és az érvénytelenség oka kiküszöbölhető, a másodfokú bíróság a Ptk. 237. §-ának (2) bekezdése alapján az alperest az említett összeg, valamint ezen összeg után a téves feltevés meghiúsulásától – tehát a gyermek felperesnél történő ideiglenes elhelyezésére vonatkozó határozat keltétől – kezdődően a kifizetés napjáig járó törvényes kamatok felperesnek való megfizetésére kötelezte.

A jogerős ítélet ellen az alperes felülvizsgálati kérelemmel élt a másodfokú ítélet hatályon kívül helyezése és az elsőfokú ítélet helybenhagyása iránt. Álláspontja szerint a jogerős ítélet eljárásjogi, valamint anyagi jogi szabályokat is sért.

I. Helyes okfejtéssel mutatott rá a jogerős ítélet indokolása arra, hogy a felperes által a fellebbezési tárgyaláson megjelölt jogcím – a felperes eredeti kérelmének tartalma alapján – nem ütközik a másodfokú eljárásban történő keresetváltoztatás tilalmába, nem sértett ezért eljárásjogi szabályt a másodfokú bíróság azzal, hogy a felperes által pontosított fellebbezést érdemben bírálta el.

II. A Ptk. 210. §-ának (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a felek a szerződés megkötésekor ugyanabban a téves feltevésben voltak, a szerződést bármelyikük megtámadhatja. A feleknek a perbeli szerződésben és a közös kiskorú gyermek elhelyezésére vonatkozó egyezségben rögzített nyilatkozatai, az eset körülményei, valamint a feleknek a szerződéskötést megelőzően és azt követően tanúsított magatartása egyaránt arra utal, hogy a szerződés megkötésekor mindkét fél abban a téves feltevésben volt, hogy gyermekük az alperes háztartásában fog élni, és kifejezetten erre tekintettel vették figyelembe a gyermek általi lakottság értékcsökkentő hatását a felperest megillető megváltási ár meghatározásánál. Az idézett anyagi jogi szabály helyes alkalmazásával jutott tehát a másodfokú bíróság arra a jogi következtetésre, hogy a perbeli szerződés a felek kölcsönös téves feltevése miatt a Ptk. 235. §-ának (1) bekezdése szerint érvénytelen.

Helyesen hivatkozik az alperes a felülvizsgálati kérelmében arra, hogy a Csjt. 77. §-ának (1) bekezdése szerint a szülők a saját háztartásukban kötelesek gondoskodni a kiskorú gyermekük állandó lakásáról és a gyermek állandó lakásának – ha jogerős ítélet vagy gyámhatósági határozat másként nem rendelkezik – a szülők állandó lakását kell tekinteni akkor is, ha a gyermek ideiglenesen máshol tartózkodik. Alaptalanul érvel viszont az alperes azzal, hogy a gyermek állandó lakásának jelenleg is az ő lakása minősülnék a gyermeknek a felperes lakásából való ideiglenes eltávozását követően, ugyanis a felperes keresete alapján indult perben a felek olyan tartalmú egyezséget kötöttek, amellyel gyermekük elhelyezését megváltoztatták és a gyermeket a felperes anyánál helyezték el arra való tekintettel, hogy a gyermek már az ő háztartásában él. Minthogy az utóbbi egyezség megkötése óta a gyermek nem ideiglenesen, hanem végleges jelleggel tartózkodik az anya lakásában, a gyermek lakásának már nem az alperes, hanem az anya állandó lakása minősül.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 21. 497/2001.)*.

K. A.

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Úti beszámoló

CNUE által szervezett Fiatal Közjegyzők Fóruma Brüsszel, 2003. június 17–18.

A másfél napos programon 130 fő vett részt az Európai Unió jelenlegi tagországaiból, valamint a csatlakozó országokból. Különösen sok résztvevő érkezett Belgiumból, Franciaországból, Németországból és Olaszországból.

A fórumot *Armand Roth* úr, a CNUE elnöke nyitotta meg.

Ezt követően *Clarisse Martin-Kerneis* asszony adott rövid összefoglalást a CNUE irodájának munkájáról és a szervezet felépítéséről.

Fernando Paulino Pereira úr, az Európai Unió Tanácsának munkatársa a közjegyzői okiratok szabad áramlásának, valamint

végrehajthatóságuknak kérdéseit taglalta előadásában, mely kérdéssel több előadó is foglalkozott.

Görög és portugál fiatal közjegyzők a családi viszonyok átalakulásának tükrében próbálták megvilágítani a családi jog változásait, tekintettel arra is, hogy egyre több nemzetek közötti vegyes házasság köttetik.

Német és osztrák közjegyzők a társasági jog területén végzett közjegyzői tevékenységgel foglalkoztak.

Az előadásokat német, angol, francia, olasz és spanyol nyelvre fordították le a szinkrontolmácsok.

A program lezárásaként lehetőségünk nyílt bejutni az Európai Parlament épületébe, ahol rövid ideig hallgathattuk a plenáris ülésen résztvevő – valójában sajnos igen csekély számú – képviselő felszólalásait és találkozhattunk néhány képviselővel.

A személyes kapcsolatok kialakításánál az volt a tapasztalatom, hogy tekintettel a nagyszámú belga, francia, olasz és spanyol résztvevőre, a francia nyelv ismerete nagy előnyt jelent. Az irányadó nyelv használta többször szóba került és itt is úgy tűnt, hogy sok közjegyző számára jelentene előnyt, ha a francia egyfajta „főnyelv" lehetne.

Brüsszeli tartózkodásom során lehetőségem nyílt rövid látogatást tenni az Osztrák és Német Közjegyzői Kamránál, ahol találkoztam *Klaus Woschn*ak úrral, *Stephan Matyk* úrral, akik egy kicsit körbe kalauzoltak a kamarában.

Találkoztam *Ulrich Stege* úrral is, aki a CNUE csatlakozó kamaráinak ügyeit intézi.

A fórum szervezése, a szállás biztosítása és az ellátás kapcsán a CNUE nagyfokú gondosságról tett tanúbizonyságot.

Armand Roth úr a fórumot lezáró beszédében megerősítette, hogy a találkozót ezentúl minden évben szeretnék megszervezni és a résztvevők létszámát is szeretnék növelni.

Jövő évben a csatlakozás után talán a mi kamaránkból is többen vehetünk részt ezen a szakmai és egyéb személyes tapasztalatok szerzése, kapcsolatok kialakítására szempontjából hasznos fórumon.

Budapest, 2003. július 08.

Dr. Koncz Tímea
közjegyzőhelyettes
Budapest

Kari hírek

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara a következő közjegyzőhelyetteseket jegyezte be névjegyzékébe:

Dr. Sarkadi Györgyit, 2003. június 12. napjával, Dr. Tóth Ildikó közjegyzőhelyetteseként,

Dr. Stankowsky Andreát, 2003. július 24. napjával, Dr. Tóth Erzsébet Katalin közjegyzőhelyetteseként,

Dr. Veress Marcell Balázst, 2003. július 28. napjával, Dr. Márton János közjegyzőhelyetteseként,

Dr. Fekete Tamást, 2003. július 28. napjával, Dr. Holly Zsuzsanna közjegyzőhelyetteseként és

Dr. Halász Juditot, 2003. július 28. napjával, Dr. Fullér Krisztina közjegyzőhelyetteseként.

A Szegedi Közjegyzői Kamara *Dr. Tóth Fatime Krisztinát,* Dr. Kérchy Judit bajai közjegyző mellett működő közjegyző helyettesét és *Dr. Thuránszky Nóra Ritát,* Dr. Cserjés Sándorné bajai közjegyző helyettesét a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Miskolci Közjegyzői Kamara *Pintérné dr. Goron Katalin Annát,* Dr. Fekete Valéria nyíregyházi 1. székhelyű közjegyző helyettesét 2003. június 26. napjával a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőhelyettesi munkaviszony megváltozása

Dr. Kancsár Klára, Dr. Faragó Zoltánné budapesti közjegyző helyettese 2003. augusztus 1. napjától Dr. Holly Zsuzsanna Budapest IV. kerület 2. sz. székhelyre kinevezett közjegyző irodájában teljesít szolgálatot.

Dr. Gács Krisztina 2003. augusztus 1. napjától. Dr. Faragó Zoltánné budapesti közjegyzőnél dolgozik, ezt megelőzően Dr. Tóth Ildikó budapesti közjegyző alkalmazásában állt.

Schöberl Róbertné dr., Dr. Kapási Olga budapesti közjegyző helyettese 2003. július 21. napjától Dr. Barbalics Miklós Budapest III. kerület 4. sz. székhelyre kinevezett közjegyző mellett teljesít szolgálatot.

Dr. Józsa Krisztina, Pintérné dr. Kovács Ida budapesti közjegyző helyettese 2003. szeptember 1. napjától Dr. Németh Attila Budapest XVIII. Került 2. sz. székhelyre kinevezett közjegyző mellett teljesít szolgálatot.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Budapesti Közjegyzői Kamara az alábbi közjegyzőjelölteket jegyezte be névjegyzékébe:

Dr. Beke Kamillát, Jámborné dr. Kocsis Erika közjegyzőjelöltjét 2003. július 9. napjától,

Dr. Kerekes Henriettát, Dr. Tóth Erzsébet Katalin közjegyzőjelöltjét 2003. július 24. napjától,

Dr. Vácz Gergő Józsefet, Dr. Márton János közjegyzőjelöltjét 2003. július 28. napjától.

A Szegedi Közjegyői Kamara *Lantosné dr. Mayer Zsuzsannát,* Dr. Csillag Zsuzsanna kiskőrösi közjegyző közjegyzőjelöltjét és *Dr. Kiss Dánielt,* Dr. Kopcsányi Katalin szegedi közjegyző közjegyzőjelöltjét a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Miskolci Közjegyzői Kamara 2003. június 26. napjával *Dr. Köteles Gábort,* Dr. Asztalos Péter miskolci 4. székhelyű közjegyző jelöltjét a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Pécsi Közjegyzői Kamara *Dr. Kindl Eszter Györgyit,* Dr. Dévényi Norbert dunaújvárosi közjegyző jelöltjét 2003. június 28. napjával a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

Közjegyzőjelöltek átjegyzése

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. július 1. napjával az alábbi közjegyzőjelölteket jegyezte át a közjegyzőhelyettesi névjegyzékbe:

Dr. Harangi Edinát, Dr. Lászlóné dr. Halász Gizella budakeszi közjegyző helyettesét,

Dr. Ferenczi Enikőt, Dr. Walkshőfer Katalin budapesti közjegyző helyettesét és

Dr. Badáné dr. Spániel Nórát, Pintérné dr. Kovács Ida közjegyző helyettesét.

Dr. Molnár György 2003. augusztus 1. napjától Pintérné dr. Kovács Ida közjegyzőnél dolgozik, előtte Dr. Dombi Péter alkalmazásában állt.

Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése

A Budapesti Közjegyzői Kamara *Dr. Erdős Hajnalkát,* Dr. Fodor Mária közjegyző jelöltjét 2003. július 14. napjával törölte a névjegyzékéből.

Új iroda megnyitása

Dr. Berkes Tünde, barcsi székhelyre kinevezett közjegyző irodáját 2003. június 16-án megnyitotta. *Címe: 7570 Barcs, Bajcsy-Zsilinszky Endre u. 29. Tel.: 82/462-562.*

Dr. Mázsár Mónika, Ráckeve 1. sz. székhelyre kinevezett közjegyző 2003. július 1. napján megnyitotta irodáját. *Címe: 2300 Ráckeve, Ady Endre u. 1. Tel./fax: 24/519-265.*

Dr. Horváth Viktória bonyhádi székhelyre kinevezett közjegyző 2003. augusztus 1. napján nyitotta meg irodáját. *Címe: 7150 Bonyhád, Perczel Mór utca 30-32. Tel.: 74/550-823, fax: 74/550-824.*

Állandó helyettes kirendelése

A Miskolci Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Nyilas Margit* gyöngyösi 1. székhelyű közjegyző 2003. július 1. napjától 2003. december 31. napjáig terjedő távollétének időtartamára állandó helyetteséül *Vargáné dr. Szecskó Irént* rendelte ki.

Cím- és telefonszám változások

Dr. Farkas Tamás Budapest XI. kerület 5. számú közjegyző 2003. június 30. napjától új irodába költözött. *Címe: XI., Bartók Béla út 9. I/7.*

Dr. Eredi Julianna Tatabánya 1. számú közjegyző irodájának *új címe: 2800 Tatabánya, Szent Borbála tér 4–6.*

Dr. Bozó Boglárka mezőtúri közjegyző új telefonszáma: *56/551-915/318 mellék.*

Dr. Dévényi Norbert dunaújvárosi közjegyző irodája 2003. szeptember hó 15. napjától új helyre költözik. Az *új cím: 2400 Dunaújváros, Vasmű út 39. (Csillagház) III/303.* A telefonszámok változatlanok.

Dr. Kérchy Judit bajai közjegyző telefonszámai megváltoztak, az új telefon és faxszámok: *79/523-638.*

Dr. Szabó Antal debreceni 4. székhelyű közjegyző irodájának címe megváltozott. Az *új cím: 4024 Debrecen, Batthyány u. 20. fsz. 5.* Telefonszáma nem változott.

Miscellanea

Felhívás

Tisztelt Közjegyző Hölgyek/Urak!

Az alábbiakban az Osztrák Közjegyzői Kamara felhívását tesszük közzé:

Az Osztrák Közjegyzői Kamara kétévente ítéli oda a ***Kurt Wagner díjat,*** melyet kimagasló gyakorlati és tudományos tevékenységet végző jogi szakemberek nyerhetnek el, akik munkájukban a közjegyzői tevékenységet segítik.

A Kurt Wagner díj nagysága: 7500 Euro.

A részvételi feltételekről az Osztrák Közjegyzői Kamara a következő elérhetőségeken ad az érdeklődőknek felvilágosítást: *1010 Wien, Landesgerichtsstrasse 20.* Telefonszám: *00/43/1/402 45 09*

Jelentkezési határidő: 2004. január 30.

Üdvözlettel és tisztelettel:

Dr. Csillagné Jónás Judit
irodaigazgató,
MOKK

Álláspályázatok

A Győri Közjegyzői Kamara elnöke pályázatot hirdet a 2003. december 31. napjával megüresedő **Lenti** székhelyű **közjegyzői** állásra.

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

A pályázathoz mellékelni kell a kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát, az összeférhetetlenség kinevezés esetére vállalt megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot, részletes szakmai önéletrajzot, nemleges adó- és társadalombiztosítási tartozás igazolását és erkölcsi bizonyítványt.

Mellékelni kell továbbá a pályázó kötelezettségvállalását arra nézve, hogy kinevezés esetén a kinevezéstől számított 30 napon belül vagyonnyilatkozatot nyújt be a kamarához. A vagyonnyilatkozat becsatolásának elmaradása azonnali állásvesztéshez vezet.

A közjegyzői kamara a pályázók szakmai felkészültségét a személyes meghallgatás során vizsgálja.

A pályázati kérelmeket a Győri Közjegyzői Kamara elnökéhez kell benyújtani a következő címen:
9021 Győr, Szent István út 41. VI/3.; Postacím: 9002 Győr, Pf. 534.; Tel./fax: 96/315-703

Pályázati határidő: 2003. szeptember 30.

A Szegedi Közjegyzői Kamara elnöksége pályázatot hirdet
a kiskunfélegyházi 2. számú, a szentesi 2. számú, a szolnoki 5. számú és a szolnoki 6. számú
közjegyzői állások betöltésére.

Az állásokra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

A pályázati kérelemhez csatolni kell: erkölcsi bizonyítványt, a szakmai végzettséget igazoló okiratok hiteles másolatát, részletes, kézzel írott szakmai önéletrajzot és legalább három évi közjegyzőhelyettesi gyakorlatot kell igazolni. (Ennek megfelel legalább három éves bírói, ügyészi, ügyvédi, jogtanácsosi vagy közjegyzői gyakorlat)

A pályázatot a Szegedi Közjegyzői Kamara 6721 Szeged, Osztrovszky u. 16. I/2. szám alatti címére kell benyújtani.

Pályázati határidő: 2003. október 20.

A Pécsi Közjegyzői Kamara Elnöksége pályázatot hirdet
a szigetvári 2. székhelyű közjegyzői állás betöltésére.

A közjegyzői állásra azok pályázhatnak, akik a Közjegyzőkről szóló módosított 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

Közjegyzővé az nevezhető ki, aki:

1. magyar állampolgár
2. büntetlen előéletű
3. választójoggal rendelkezik
4. egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik,
5. a jogi szakvizsgát leetette,
6. legalább három évi közjegyzőhelyettesi gyakorlatot igazol, (amelynek megfelel legalább három éves bírói, ügyészi, ügyvédi, jogtanácsosi, vagy közjegyzői gyakorlat)
7. akivel szemben a módosított Ktv. 7. §-ban meghatározott összeférhetetlenségi ok nem áll fenn, illetőleg amennyiben fennáll, vállalja, hogy kinevezése esetén azt az eskütétel időpontjáig megszünteti.
8. aki vállalja, hogy kinevezésekor, majd ezt követően háromévente – az esedékességtől számított 30 napon belül – vagyonnyilatkozatot tesz.

A pályázatot a Pécsi Közjegyzői Kamara címére:
7622 Pécs, Vasvári Pál u. 2. I. emelet (telefon/fax: 72/325-406 72/316-015) kell benyújtani.

Pályázati határidő: 2003. október 25.

A pályázathoz mellékelni kell:

1. A kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát.
2. Az összeférhetetlenség kinevezés esetére vállalt megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot. (Módosított Ktv. 17. §)
3. Kézzel írott szakmai önéletrajzot.

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.
Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

ÚJDONSÁG! ÚJDONSÁG! ÚJDONSÁG!

EURÓPAI JOGI FÜZETEK

Jogszabály- és bírósági határozat gyűjtemény

NYOMTATOTT FORMÁBAN ELSŐKÉNT KERÜL KIADÁSRA A KÖZÖSSÉGI JOGNAK AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTÉRIUM KOORDINÁLÁSÁBAN KÉSZÜLT MAGYAR NYELVŰ FORDÍTÁSA.

AZ EURÓPAI JOGI FÜZETEK KIADVÁNYSOROZAT JOGTERÜLETENKÉNT TARTALMAZZA:

- **a vonatkozó közösségi jogszabályokat és**
- **az Európai Bíróság határozatait,**

az Igazságügyi Minisztérium szakértői és a HVG-ORAC Kiadó szerzőinek válogatásában.

A FÜZETSOROZAT A KÖVETKEZŐ TÉMÁKBAN JELENIK MEG:

- **AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ ALAPSZERZŐDÉSEI**
- **GLOSSZÁRIUM (TERMINOLÓGIAI ADATBÁZIS)**
- **ÜGYVÉDEKRE VONATKOZÓ JOGANYAG**
- **MUNKAJOG, FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA**
- **ELEKTRONIKUS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK JOGA**
- **SZÁMVITEL**
- **TÁRSASÁGI JOG, CÉGJOG**
- **BEFEKTETÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN**
- **ADÓJOG**
- **KÖRNYEZETVÉDELMI JOG**
- **VERSENYJOG**

Az Európai Jogi Füzetek terjedelemtől függő, várható ára: 2200–3000 Ft + áfa/db

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Bírósági Határozatok+ CD és Online

A szakmában csak „BH"-nak nevezett jogesetgyűjtemény – most már akár folyóirat, akár elektronikus kiadvány formájában – nem hiányozhat egyetlen gyakorló jogász asztaláról sem! A HVG-ORAC Kiadó egyedülálló és nagysikerű gyűjteményes kiadványát most megújult tartalommal bocsátja előfizetői rendelkezésére.

A Bírósági Határozatok+ kiadvány így tartalmazza:
- a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága három kollégiumának precedens értékű határozatai újabb, a BH folyóirat havi terjedelmének megfelelő mennyiségű kiegészítő válogatását hónapról hónapra, mely jogesetek másutt nem jelennek meg, azok csak ezen elektronikus folyóirat keretei között érhetők el;
- a megszokott és a jogalkalmazók számára elengedhetetlen Bírósági Határozatok című folyóirat aktuális és korábbi számainak tartalmát is 1992. január 1-jéig visszamenőleg;
- azon jogeseteket, melyek a Kiadó gondozásában megjelent döntvénytárakban kerültek publikálásra
- a Legfelsőbb Bíróság legfontosabb jogi iránymutatásait.

Így Ön mostantól havonta nem csupán két „BH-nyi" jogesetre támaszkodhat szakmai döntéseiben, hanem rendelkezésére áll majd az elmúlt több mint egy évtized valamennyi publikált legfelsőbb bírósági döntése is.
Ez az iránymutató munka olyan döntéseket tartalmaz, amelyek más kiadványban nem találhatók meg, így előfizetői számára egyedi értéket képvisel.

Miért érdemesebb az Online előfizetést választania?

Az Online előfizetéssel Ön ugyanazt az adatbázist éri el interneten keresztül, amit a CD előfizetők egy korong formájában kapnak kézhez. Az Online szolgáltatás előnye azonban, hogy annak tartalma – a Kiadó szerkesztői által – folyamatosan frissül, Önnek nem kell megvárnia a következő lemez érkezését ahhoz, hogy elérje a legfrissebb, leghatályosabb anyagot. Nem Önnek kell továbbá a kiadványt saját gépén vagy belső hálózatán kézzel frissítenie, ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el Ön helyett.

Éves előfizetési díj

Bírósági Határozatok+ CD (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*
Bírósági Határozatok+ Online (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*

Megrendelőlap

Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ CD**-t egy évre havi frissítéssel ..... számú hozzáféréssel ..... példányban.
Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ Online**-t egy évre ..... számú hozzáféréssel.

Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....
Pontos cím, irányítószámmal: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: .....
E-mail címe: .....
Aláírása: .....

Megrendeléseiket szíveskedjenek a Kiadó postacímére, e-mail címére vagy faxszámára elküldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Budapest, Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600
E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

10/2003. 7. évf., XLX. évf. 10. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A jóhiszemű jogszerző és jogszerzés vélelem és annak védelme az ingatlan-nyilvánkönyvekben – Dr. Kurucz Mihály / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
Állásfoglalás díjszabási kérdésben – Dr. Anka Tibor / 14
A Közjegyzői Digitális Levéltár (KDL) megvalósításának jogi háttere – Dr. Kopár Bernadett / 16

BÍRÓI SZEMMEL
A kezesség – K. A. / 18
A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásából – Dr. Kopár Bernadett / 20

SAJTÓTÜKÖR
Sajtótükör – F. T. / 21

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 22

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI / 23

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

A végintézkedések

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**

A magántulajdonon alapuló társadalmi rendszerben alapvető követelmény, hogy az ember a vagyonáról ne csak életében, hanem halála esetére is szabadon rendelkezhessen. A végintézkedésen alapuló öröklés szabályai ezt a jogot hivatottak biztosítani. A kötet a végintézkedésen alapuló öröklés szabályait dolgozza fel, bemutatja annak több évtizeden át kialakult, széles körű bírói gyakorlatát, választ adva a jogalkalmazásban felmerülő legújabb problémákra is. Részletesen foglalkozik a végintézkedés leggyakoribb formáival: a végrendelettel és az öröklési szerződéssel, ezek formai követelményeivel, a közvégrendelettel, az írásbeli magánvégrendelettel, a szóbeli végrendelkezéssel, az öröklési szerződéssel.

Ára: 3500 Ft + áfa

Öröklési eljárások

Szerzők: **Dr. Adorján Lívia, Dr. Anka Tibor**

Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**

A könyv áttekinti a Polgári Törvénykönyv, a hagyatéki eljárási törvény, az anyakönyvezésről, az illetékkiszabásról, a nemzetközi eljárásokról szóló jogforrások által használt fogalmakat, tömören, lényegre törően magyarázza azokat. A továbbiakban az öröklési eljárásokat, mint a halotti anyakönyvezés, a holttá nyilvánítás, a hagyatéki leltár, a hagyatéki eljárás, az öröklési perek stb. feldolgozása következik. A könyv harmadik részében az öröklési eljárás során hozott öröklési határozatokat mutatja be. Iratminták, öröklési modellek és számítási példák nyújtanak még a fentieken túl további segítséget a gyakorlati jogalkalmazóknak.

Ára: 4643 Ft + áfa

A hagyatéki eljárás
1960–2001

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**

Szerkesztő: **Dr. Horeczky Károly**

Lektor: **Dr. Solt Pál**

A kötet a hagyatéki eljárás közel fél évszázados gyakorlatát foglalja össze. A válogatás elvégzésénél figyelemmel kellett lenni arra, hogy a hagyatéki eljárásban „mögöttes" eljárásjogi szabályként a többször módosított Pp. rendelkezéseit is alkalmazni kell, illetőleg az eljárás lefolytatásánál alkalmazásra kerülő más jogszabályok közül több jogszabály (pl. földtulajdonról szóló tv., az ingatlan-nyilvántartásról szóló tv.) az utóbbi időben jelentősen módosult, vagy új szabályozás született.

Ára: 4900 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A jóhiszemű jogszerző és jogszerzés vélelem és annak védelme az ingatlan-nyilvánkönyvekben

Bevezetés

A jóhiszeműség, mint jogon kívüli társadalmi szabály, a metajurisztika köréből vett norma. A jóhiszeműség (ex aequo et bono) jogon kívül álló etikai szférából választott zsinórmérték, tudatos szelektív értékválasztás eredménye, azt a morális követelményt fejezi ki – feltétlen parancsként – a jogban, hogy a személynek kötelezően, szankció terhe mellett túl kell lépnie önös egyéni érdekeinek és értékeinek kizárólagosságán.(1)

A Polgári Törvénykönyv 4. § (1) bekezdése a polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a feleket kötelezi a jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek megfelelő, kölcsönös együttműködésen alapuló eljárásra. A törvény általános gondossági követelményként rögzíti, hogy a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Míg a Ptk. 2. §-a általánosságban mondja ki a szabad joggyakorlás elvét, addig a 4. § (1) bekezdése a felek egymás közötti viszonyaiban követendő elveket szabályozza, így a

– a jóhiszemű eljárás,
– a tisztességes eljárás, és
– a kölcsönös együttműködés elvét.

A jóhiszemű eljárás alapját is képező általában elvárható magatartás általános követelményét a Ptk. 4. § (4) bekezdésének rendelkezése fogalmazza meg. A magyar polgári jogban a felróhatóságon alapuló felelősségi rendszerből adódóan senki nem vonható felelősségre olyan magatartásért, vagy annak következményeiért, amiről nem tehet, másrészt viszont saját felróható magatartásából előnyt sem szerezhet senki. Miután a fenti elvek definíciója a törvényben nem található meg, jelentős szerep hárult a jogalkalmazásra. A tisztességes eljárás értelmezése az adott helyzetben kialakult és érvényben lévő erkölcsi normákon alapul.

Lábodi a generálklauzulák körében külön említi az angol equity, a francia „bona fide", a német „Treu und Glauben" (BGB 242. §) „gute Sitten", a holland „közrendbe ütközés" általános alapelvi tényállásait. A magyar Ptk.-ra térve a jóhiszeműség, tisztesség követelményeit a Ptk. 4. § (1) bek.-ben találja.(2)

Szladits és *Kolosváry* szerint „a jóhiszeműség háta mögött egy objectíve valószínűsíthető tévedésnek (mely jogszabályra vagy tényekre egyaránt vonatkozhat) kell lappangania."(3)

Az (ügy)féli jóhiszeműség, illetőleg a jóhiszeműen szerzett jogok különbsége az államigazgatási eljárásokban.

Az ingatlan-nyilvántartási eljárás mai szabályai szerint egy különös közigazgatási eljárás, így indokolt áttekintenünk a közigazgatási eljárásban a jóhiszem védelmét.

Fehérvári szerint a jogirodalomban nem eldöntött kérdés, hogy a jóhiszeműség anyagi jogi vagy eljárási jogi kategória. A jóhiszeműen szerzett jogok védelme anyagi jogi kategória, „azt fejezi ki, hogy az anyagi jogi kérdésben hozott érdemi döntés kialakításában az eljárásban részt vett személy – mind jogi, mind erkölcsi szempontból – a tőle elvárható magatartást tanúsította." „Az (államigazgatási) eljárásban – jogszerzés szempontjából a jóhiszeműségnek a tényállás tisztázása és a bizonyítás körében van jelentősége. Márpedig itt a döntés anyagi jogi feltételeinek a tisztázása folyik."(4)

Minthogy az anyagi jog nyilvánkönyvi eljárás keretében kerül alkalmazásra, formailag a jó – és rosszhiszeműség is valamilyen eljárási cselekményhez kapcsolódik, de hatása mindig az anyagi jogviszonyok alakításában jelenik meg. Előbbiek okából a tisztán eljárási rosszhiszeműségnek nincs jelentősége a jóhiszemű jogszerzés szempontjából.

Az államigazgatási határozattal jóhiszeműen szerzett jog azonban csak akkor részesül védelemben, ha azt már gyakorolják is.(5) *Fehérvári* szerint ehhez elegendő a jog gyakorlásának megkezdése is.

Az államigazgatási eljárásban az ügyfél által jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelme szorosan összefügg az alapul szolgáló határozat jogerejével, így a jogorvoslati rendszerrel.

Fehérvári szerint(6) az államigazgatási irodalomban háromféle álláspont különböztethető meg a határozathoz fűződő jogerő kérdésében. *Tomcsányi*(7) szerint az államigazgatási határozathoz csak alaki jogerő fűződik. *Szoboszlai* szerint(8) a határozattal elbírált ügy lezártsága, a határozat véglegessége, (irreverzibilis jellege) okából anyagi jogerő kötődik e határozatokhoz. *Fehérvári* és szerzőtársai azt az álláspontot képviselik, hogy mind az alaki, mind az anyagi jogerő megjelenik, az államigazgatási határozatokban.

Mivel a jóhiszemű szerzés védelme az Áe.-n belül sem – egyezően a nyilvánkönyvi joggal – csak a jogerős határozatokhoz kapcsolódik így fontos annak tisztázása van-e, és ha van, akkor milyen jogerő fűződik a közigazgatási határozatokhoz.

Fehérvári és szerzőtársai szerint az alaki jogerőt az Áe.-ben kifejezetten szabályozott, így különösen a fellebbezéssel meg nem támadott, illetőleg a fellebbezés folytán hozott határozathoz kapcsolódik a „megfellebbezhetetlenség" és a „végrehajthatóság" következményeként a véglegesség, azaz a további közigazgatási jogorvoslati eszköz kizártsága. Véleményem szerint ettől eltérően – a Fehérváriék által is említett okokból – a további jogorvoslati eszközök lehetősége folytán ezekhez a határozatokhoz az alaki jogerőhöz kötött véglegesség nem kapcsolódik. Az Áe.-n belül a felügyeleti intézkedés, az ügyészi óvás, a közigazgatási felülvizsgálati kérelem folytán nem beszélhetünk véglegességről, a további felülvizsgálat kizártságáról. Az Áe.-n belül talán kapcsolható az alaki jogerő a jogerős államigazgatási határozathoz a felügyeleti intézkedésre (Áe. 71. §) és az ügyészi óvásra (Áe. 74. §) adott határidők lejártát követően. Ugyancsak ilyen jogerőhatás fűződhet a felügyeleti intézkedéssel elbírált államigazgatási határozathoz, ha az ellen nem érkezett ügyészi óvás, továbbá az ügyészi óvás folytán lezárt határozathoz is kapcsolódik ilyen alaki jogerő.

A törvény sem a jogerőssé vált határozathoz fűzi a megváltoztathatatlanságot, hanem a felügyeleti intézkedés és az ügyészi óvás kapcsán szabályozza a határozattal elbírált jogviszony véglegessé-

gét, itt kapcsolja be a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelmét.

A bíróság által jogerős ítélettel felülvizsgált határozathoz a bírói ítélet folytán fűződik anyagi jogerő, így a véglegesség, az új kérelem, illetőleg kereset indításának tilalma (res iudicata). *Farkas*nak itt is más az álláspontja, és ha ezt el is fogadjuk, akkor is az államigazgatási határozathoz a bírósági jogerős ítélet folytán fűződik anyagi jogerő.

Mégis azzal, hogy az Áe. a fellebbezési eljárás mellett, a rendkívüli jogorvoslati eszközök egész sorát iktatja be a jogorvoslati rendszerébe, fennáll az a veszély, hogy a különböző aktus-felülvizsgálati eljárásokban a másodfokon lezárt – és esetleg már végrehajtott – döntéseket megváltoztatják és az ügyfél jóhiszeműen szerzett jogait is megsemmisítik.

Fehérvári szerint az ügyfélnek az alakilag jogerős államigazgatási határozattal jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogait tehát ezekkel a rendkívüli aktus-felülvizsgálati módokkal szemben szükséges megvédeni.(9)

Az Áe. az alábbi olyan aktus-felülvizsgálati módokat ismeri, amelyek során felmerül a már végrehajtott államigazgatási határozattal szerzett ügyfél-jogok megsemmisítése vagy megváltoztatása:

– kiegészítés;
– visszavonás, módosítás;
– felügyeleti eljárás;
– ügyészi óvás;
– a határozat semmissé nyilvánítása;
– bírói felülvizsgálat.

Az itt felsorolt rendkívüli aktus-felülvizsgálati módok közül egyedül határozat bírósági felülvizsgálata esetében nem garantálja a törvény jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelmét.

A jóhiszeműen szerzett jogok védelmi mechanizmusa kapcsán van legalább két nyilvánvaló különbség az Áe. és a nyilvánkönyvi jog modellje között: Egyfelől az Áe. kiköti a jóhiszeműen szerzett jog gyakorlását, a nyilvánkönyvi jogban ilyen feltétel nincs, másfelől a jóhiszemű szerzés védelme a nyilvánkönyvi jogban csak részben kapcsolódik a jogerőhöz, meghatározóan attól független.

A nyilvánkönyvön alapuló szerzéshez kapcsolt jóhiszeműség, illetőleg annak védelme

1. A nyilvánkönyvön alapuló szerzés, mint jóhiszemű jogszerzés vélelme

A Ptk.-ban azonban sem a telekkönyv, sem később az ingatlannyilvántartás magánjogi joghatásai, elvei szabályozásakor nem jelenik meg a nyilvánkönyvön alapuló szerzés jóhiszeműsége melletti megdönthető törvényes vélelem kimondása, így az sajátos önellentmondásként magára az alaki nyilvánkönyvi jogszabályokra marad. A jóhiszemű szerzés szabálya ugyanis anyagi jogi norma, azok között is garanciális, elvi jelentőségű norma, amely rendszeridegen a túlnyomórészt eljárási szabályokat, továbbá kisebb jelentőségű, végrehajtási természetű anyagi jogi szabályokat – gyakran alacsonyabb jogforrási szinten – tartalmazó nyilvánkönyvi szabályok között.

A magyar Magánjogi Törvény 1928. évi tervezetében, így az 1928. évi tervezet 3. §-ában találunk a jóhiszeműségre utaló szabályt, de külön a telekkönyvön alapuló szerzéshez nem. Ezt nem is hiányolhatjuk, mivel a Mjt. szövege általánosságban kapcsol jóhiszeműséget minden olyan magatartáshoz, amelyhez a jóhiszem védelmét is odarendeli, így nincs szükség külön nyilvánkönyvi jóhiszem kimondására. Az 1928. évi Mjt. 3. §-a szerint „Amennyiben a törvény valamely cselekmény jogi hatását a cselekvő személy jóhiszeműségétől teszi függővé, a jóhiszeműséget vélelmezni kell."(10)

Sárffy(11) szerint a jóhiszem mellett törvényes vélelem nemcsak az Mtj. 3. §-ból következik hanem a telekkönyvi rendtartás (1855. évi dec. 15. IM rend.) 150. §-ából is. A jóhiszemű szerzés melletti vélelem *Sárffy* szerint a 947/1888. sz. IM rendelet 8. §-ból tűnik ki, amely a rosszhiszeműség perbeli igazolását kívánja meg. Jelen sorok szerzője szerint e következtetés levonását igazán mégis az Mtj. 3. §-a tette lehetővé *Sárffy* számára is.

A bírói gyakorlat a jóhiszem megdöntésére is irányuló törlési perek során rosszhiszeműnek minősítette azt a nyilvánkönyvi szerzőt, aki tudott vagy tudhatott az anyagi jogosult jogáról, továbbá Sárffy szerint azt is, akinek puszta kétsége volt afelől, hogy a nyilvánkönyvi előző jogügyletének érvényességét illetően. A Kúria „a kétes hiszemet a rosszhiszeműséggel azonosítja".(12)

Mai szemmel akár meg is döbbenhetnénk *Grosschmid* álláspontján, aki szerint a jóhiszem bizonyítandó a nyilvánkönyvi szerző részéről, „mert a jóhiszemnek itten konstitutív szerepe van szintúgy, miként az elbirtoklásnál. A telekkönyvbe vetett bizalom, mint pozitívum vet gátat a keresetnek, amelynek maga részéről külön alapra szüksége nincsen ahhoz, hogy harmadiknak is ellene fordulhasson."(13) *Sárffy* nem ért egyet *Grosschmid*nak a telekkönyvi rendtartás 150. §-ához fűzött megállapításával sem, hogy nevezetesen annak negatív alakja szövegezési hiba lenne.(14) *Szladits* az „érvénytelen telekkönyvi bejegyzés" elleni törlési keresetnél tér ki a nyilvánkönyvi szerző jóhiszeműségére, de nem érinti a jóhiszem melletti magánjogi törvényes vélelmet. A nyilvánkönyvi jogszerző jóhiszeműsége attól függ, hogy ismeri-e jogszerzésének hiányosságát vagy sem.(15)

A nyilvánkönyvön alapuló szerző jóhiszeműsége, következésképpen szerzése jóhiszeműsége melletti vélelemre egy másik nagy monográfiájában tér ki *Szladits*. A magánjogi tényállások körében a vétkesség fogalmának kifejtésekor is kitér a jóhiszem melletti vélelemre. „A jog gyakran védelemben részesíti azt, aki valamely külső látszatban bízik; ezt a tudati állapotot jóhiszeműségnek nevezik. Rosszhiszeműség ellenben ezzel szemben a látszattal ellenkező tényállásnak az ismerete. Gyakran rosszhiszeműségnek tekintjük azt is, aki a valódi tényállást önhibája miatt nem ismeri, habár kellő utánajárás mellett ismerhetné (kutatási kötelesség)."(16)

Az 1960. május elsején hatályba lépett Polgári Törvénykönyv nem tartalmazott szabályt a jóhiszemű szerző, illetőleg a jóhiszemű szerzés melletti vélelem vonatkozásában. A Ptk. hatálybalépése után *Kampis*(17) is érzékeli a jóhiszem vélelme szabályozásának Polgári Törvénykönyvbeli hiányát. „A polgári jog egészére vonatkozóan ugyanis ez a vélelem nincs kimondva, és nem is érvényes... A polgári jogon belül ekként a telekkönyvi jog az egyetlen terület, ahol a jóhiszem vélelem érvényesül."(18)

Kampis ennek okát abban látja, „hogy egy ilyen vélelem kimondása ellentétben állna a Ptk. felelősségszigorító tendenciájával, amelynek leghatározottabb megnyilvánulása a vétlenség vélelme elvének feladása a szerződésen kívüli károkozásokért való felelősség körében."(19) Ha tehát ilyen szabályt a telekkönyvről szóló jogszabály nem tartalmazna, idevonatkozó általános polgári jogi elv hiányában a jogszerző félre hárulna annak bizonyítása, hogy ő a telekkönyvben bízva szerezte jogát, éspedig ellenérték fejében; ez azonban a jogosult helyzetét és egyben a közhitelesség elvének érvényesülését nem kívánatos módon gyengítené. Ezért marad

Kampis szerint a nyilvánkönyvi jogszabályra a jóhiszem vélelmének kimondása, megakadályozandó a telekkönyvi bizonyító erő, az ezen alapuló közhitelesség kiüresítését. „A polgári jogon belül ekként a telekkönyvi jog az egyetlen jogterület, ahol – a tárgyalt feltételek megléte esetében – a jóhiszem vélelme érvényesül."(20)

A legújabb irodalomban *Kovács* figyel fel e problémára(21) *Kovács Lászlóval* ellentétben az a véleményünk, hogy jól meg kell jegyeznünk az Inytv. 5. § (3) bekezdésének második mondatát, nevezetesen a törvénynek a nyilvánkönyvön alapuló szerzéshez kapcsolt jóhiszemű szerzésre vonatkozó anyagi jogi szabályát, és e vélelem megdöntésének ingatlan-nyilvántartási eljáráson belüli megdönthetetlenségére vonatkozó utalását.

Eltérően *Kovács* álláspontjától a jogszabályi hely nagyon helyesen a jóhiszemű szerző, illetőleg szerzés fogalmát csak az ingatlan-nyilvántartási eljárásra szűkítetten fogalmazza meg. A törvény szándékosan nem szól arról a nyilvánkönyv alapján szerző jóhiszeműsége mellett fennálló törvényes vélelemről, mivel azt más törvénynek, nevezetesen a Polgári Törvénykönyvnek kellene tartalmaznia. Abban egyet kell érteni a szerzővel, hogy nem lehet valójában különbséget tenni a jóhiszeműség anyagi és alaki válfaja között.

Nem is lett volna szükség a jóhiszemű szerzés melletti ilyen sajátos – megdönthetetlen – vélelemre, ha a Ptk. a nyilvánkönyvön alapuló szerzésre ad anyagi jogi szabályt. Ennek hiányában, kikerülendő a szocialista telekkönyv és az első ingatlan-nyilvántartási jogszabályba foglalt jóhiszemű szerzés melletti vélelem képtelenségét, ki kellett mondani, hogy az ilyen vélelem ingatlan-nyilvántartási eljárásban nem megdönthető. Egyben meg kellett teremteni azt a feszültségviszonyt, amely az Inytv. és a Ptk. között ki is alakult, hogy az „anyajog" végre lépjen és adjon szabályt ott, ahol annak lennie kell. *Kovács László* érdeme, hogy ezt észrevette, még akkor is – ha véleményem szerint – valójában félreértette az Inytv.-t ebben a tekintetben. Ha a szabály félreérthető, akkor is csak azt tudom megismételni, hogy ez a kissé bosszantó alaki sérelem teszi lehetővé, hogy a Ptk.-ban végre megszülessék a nyilvánkönyvhöz kapcsolt szerzés jóhiszeműségének megdönthető törvényes vélelemről, illetőleg a jóhiszemű szerző védelméről szóló fictio-s szabálya.

Éppen a Ptk. hallgatása miatt kellett különbséget tenni, hogy hol húzódnak meg a jóhiszemű szerzés anyagi jogi vélelme tekintetében az ingatlan-nyilvántartási eljárásban értékelhető fogalmi elemek, és hol a polgári perben megítélhető tartalmi mozzanatok. Pontosan ezt teszi, a nyilvánkönyvi törvény, mivel későbbi rendelkezéseiben (kijavítás, kiegészítés, módosítás) az időközben jóhiszeműen szerző hozzájárulásától függően járhat el. Itt nem vizsgálható, hogy az időközben jogot szerző személy tudott-e, illetőleg kellő gondosság mellett tudhatott-e a nyilvánkönyvvel ellentétes jogállapotról. A nyilvánkönyvi eljárásban nem dönthető meg a jóhiszeműség vélelme, ahhoz nyilvánkönyvi per kell, és ott lehetséges az ellenkező bizonyítása. Kétségtelen, hogy ehhez a Ptk.-nak illene ilyen szabályt tartalmaznia, és nem odahagyni veszni az egykori telekkönyvi kormányrendeletnek, illetőleg az ingatlan-nyilvántartási törvényerejű rendeletnek.

A jóhiszeműség vizsgálatakor döntő elem, hogy a szerző tudott-e vagy kellő gondosság tanúsítása mellett tudhatott-e, tudnia kellett volna-e jogszerzését kizáró, akadályozó, azt feltételessé tevő más jogosult jogáról. Ezen körülmények vizsgálata kontradiktórius eljárást feltételez, akár különös államigazgatási akár nemperes eljárás keretei között megy végbe a nyilvánkönyvi eljárás. A telekkönyvi és az ingatlan-nyilvántartási eljárás egyike sem ilyen, nincs mód az ellentétes jognyilatkozatok mérlegelésére, a felek részéről a bizonyítás és a hatósági felülvizsgálat keretei is ennek megfelelően szűkre szabottak: csak a bejegyzés tárgyára vonatkozó okirati bizonyítás megengedett, és csak az vizsgálható felül a nyilvánkönyvi jogállapothoz képest.

Ha fennmaradt volna az 54/1960. Korm. rendelettel szabályozott telekkönyvi rendtartás 1. § (3) bek., továbbá az 1972. évi 31. számú tvr. (Inytvr.) 2. §-a (2) bekezdésének eredeti – a jóhiszeműséget megdönthető törvényes vélelemként rögzítő – szövege, akkor az a képtelen helyzet rögzült volna mind a telekkönyvi eljárásban egykor, mind az ingatlan-nyilvántartási eljárásban továbbra is kísérletet lehetne tenni a jóhiszeműség megdöntésére. *Kovács* ezt kísérletet bizonyára nem élte meg a joggyakorlatban, jelen sorok szerzője ezt nem mondhatja el. Az egyik felperes ugyanis az Inytvr.-ben kimondott vélelmet már fellebbezési szakban, a közigazgatási eljárás, a másik közigazgatási perszak keretében meg kívánta dönteni, éppen azért mert az az Inytvr.-ben volt – az ellenkező bizonyításáig – vélelemként megfogalmazva.

A szabály képtelensége abból adódik, hogy a mind a telekkönyvi, mind az ingatlan-nyilvántartási eljárásban hiányoznak a felülvizsgálat lehetőségeinek törvényes keretei. A nyilvánkönyvi hatóság nem folytathat le bizonyítást, éppen ellenkezőleg előtte minden csak valószínűsített, és neki azt kell elfogadnia. A jóhiszeműség valószínűsége a törvényből következik a törvényes vélelembe fogalmazva. A nyilvánkönyvi valószínűsített tényállások és vélelmek megdöntésének színhelye pedig a nyilvánkönyvi per.

Ezért fontos egyértelművé tenni a jóhiszeműség fogalmát. Az ingatlan-nyilvántartási törvény nem anyagi jogi és eljárásjogi jóhiszeműséget különböztet meg, hanem meghúzza a határait a jóhiszeműség anyagi jogi fogalmi elemének az ingatlan-nyilvántartásban eszközölhető felülvizsgálata kapcsán. Egyértelművé teszi azt, hogy ami az ingatlan-nyilvántartás anyagi jogi hatálya folytán a polgári jogvitában viszonylag széles körben megdönthető törvényes vélelem, az az ingatlan-nyilvántartásban nagyon szűk körben felülvizsgálható jogfogalom. Az ingatlan-nyilvántartási eljárásban az ügydöntő hatóság csak abban a körben vizsgálhatja a jóhiszeműség fogalmi elemeit amelyek a felülvizsgálati hatáskörén belülre esnek, nevezetesen a bejegyzési kérelem mellé csatolt és bejegyzés alapjául szolgáló okiratok körében. Itt a törvény szigorú szabálya folytán az ellenérték fejében szerzés, illetőleg a nyilvántartási előzőtől szerzés állapítható meg. Ha ezek fennállnak akkor a szerző jóhiszemű szerzőnek minősül, és szerzésében az ingatlan-nyilvántartási eljárásban törvényes védelemben is részesül.

Az anyagi jog számára az ingatlan-nyilvántartás tartalma szerinti, ellenérték fejében történő szerzés, a nyilvántartás közhiteleségi hatályaként, mint megdönthető törvényes vélelem jelentkezik. Aki ehhez képest tudja bizonyítani, hogy a jogszerző tudott vagy kellő gondosság mellett tudnia kellett volna a nyilvánkönyvi jogállapottal ellentétes jog és jogosult felől, az megdöntheti a nyilvántartás látszatjoghatályát.

Az Inytv. (1997. évi CXLI. tv.) a hivatkozott szabályában azt tette egyértelművé, hogy melyek a jóhiszemű szerző védelmének ingatlan-nyilvántartási keretei, egyben ezzel definiálta a jóhiszemű szerző fogalmát, eljárása keretein belül. Ez a jóhiszemű szerző fogalom azonban a polgári jogi forgalom számára széles körben megdönthető törvényes vélelem, amelyre vonatkozó igény érvényesítése és annak megállapítása polgári peres eljárásban lehetséges. Ingatlan-nyilvántartási vagy adott esetben telekkönyvi nemperes eljárásban ilyen megállapítást nem lehet tenni.

Egyebek mellett a nyilvánkönyvön alapuló jóhiszemű szerző védelmét rögzítő, tartalmilag a közhitelességet jelentő anyagi jogi ha-

tályt nem a nyilvántartási törvényben, hanem a Polgári Törvénykönyvben célszerű rögzíteni. Az ingatlan-nyilvántartás határozza meg a nyilvántartási eljárás során definiálható és ennek alapján az eljárás keretein belül megítélhető fogalmi elemeket.

A jelen sorok szerzője kőbe vésett elődeink álláspontjának ismertetése után meg kell, hogy engedje magának azt a bátorságot, hogy kifejtse saját álláspontját e kérdésben. Alapjaiban megtettem ezt *Kovács*nak az új Inytv. 5. §-a kapcsán írt kritikai megjegyzéseimben. Azt kell most összefoglalnom.

Álláspontom szerint a nyilvánkönyvnek elnevezésétől függetlenül anyagi jogi hatásai között szabályoznia kell a jóhiszemű szerző, illetőleg szerzés melletti megdönthető vélelmet, mivel valójában ezen alapszik, jogi következményeként a közhitelesség fikciója is. A közhitelesség nem más, mint a nyilvánkönyvi joglátszat szerinti jogosulttól de az anyagi jog szerint nem jogosulttól szerző jóhiszemű nyilvánkönyvi szerző jogszerzésének védelme, tehát a jóhiszeműen szerzett jog védelme az anyagi jogosulttal szemben.

A nyilvánkönyvek joghatásait szabályozó anyagi jog a jóhiszem szabályozásában kettős irányban szabályoz: egyfelől vélelmet állít fel a nyilvánkönyvön alapuló szerzés jóhiszemű jellege mellett, másfelől erre az alapra ráépít egy fictio-t, a jóhiszemű szerző és szerzése védelmét. A nyilvánkönyvi jóhiszeműség melletti törvényes vélelem megdönthető, ennek sikertelensége egyúttal a fictio-s következményt vonhatja maga után vagy közvetlenül, vagy egy bizonyos határidő elteltével.

Elkerülhetetlen tehát a Ptk.-ban a nyilvánkönyvön alapuló szerzés jóhiszeműsége melletti törvényes vélelem kimondása akár speciális a nyilvánkönyvi joghatások szabályozásakor, akár az Mtj.-hez hasonló generálklauzula beépítésével. Az új Inytv. szándékosan teremtett itt űrt, így ma a közhitelességi szabály fundamentum nélkül fekszik ingoványos talajon.

Petrik Ferenc szerint fennálló pesszimizmusunkat elkerülendő a továbbiakban a jóhiszemű jogszerző, illetőleg szerzés jogi modelljét tekintsük át röviden.

2. A nyilvánkönyvi közhitelesség, mint a jóhiszemű szerző védelme: fikció vagy vélelem

A fikció lényege, hogy a jogalkotó valamely nem való tényt valónak fogad el, noha tudja, hogy nem azonos vele. A nem való, fiktív tényállás-azonosítás indoka: az ugyanazon joghatás elérése anélkül, hogy a jogalkotó a fiktív tényállást önálló normaszerkezeti tényállás-elemként konstruálná meg.

A jogi vélelem ugyancsak technikai szabályával a jogalkotó a magánjogi jogszabály tényálláselemét – annak valószínűsége miatt – teljesen valónak fogadja el. A praesumptio iuris abban alapvetően különbözik a fikciós tényállástól, hogy ameddig a fictio-ról a törvényhozó bizonyosan tudja, hogy az nem való, addig a vélelem tekintetében a tényállás fennállásának nagy a valószínűsége. A vélelem a magánjogi szabálynak nemcsak tényállási részére, hanem joghatási elemére is vonatkozhat.

A vélelmek jogi természetére nézve az irodalomban kétféle álláspont fogalmazódott meg. Az egyik szerint minden vélelem törvényes bizonyítási szabály, azaz perjogi természetű. A vélelem a közvetett bizonyításnak egyik neme, vagyis következtetés valamely bizonyított tényből valamely más valószínű tény valós voltára.(22)

A másik nézet szerint a vélelem anyagi jogi szabály, lényegileg egy rövidített jogszabály-szerkesztési kifejezésmód, amelyben a jogalkotó valamely nagyon valószínű tény fennállását bizonyosnak fogadja el. Ez a felfogás a vélelem lényegét abban látja, hogy a jogalkotó a jogtételek főszabályra és kivételre tagolása helyett vélelem esetében a két szabályt egybevonja.(23) A két felfogás közül *Lábody* szerint a perjogi a helytállóbb, a vélelem az anyagi jogba inkorporálódott eljárási szabály, amely a bizonyítást könnyíti meg, illetőleg kijelöli azt a felet, akire a bizonyítási teher nehezedik.

A vélelmek tartalma szerint különböztünk tényvélelmek és joghatásbeli vélelmek között. Az ún. tényvélelem az egyik tényből következtet a másik tényre, míg a joghatásbeli vélelem valamely tényből azonnal valamely jog fennállására vagy fenn nem állására következtet. *Groschmid Béni* a megdönthetetlen vélelem és a fikció elhatárolása során kimutatja, hogy a meg nem dönthető vélelem is eredményezhet nem való tényazonosságot, így a fikciótól nem ez különbözteti meg, hanem a törvényhozó kiindulása: a megdönthetetlen vélelemnél a törvényhozó abból indul ki, hogy a két tényállás rendszerint azonos. A magánjog vélelmi szabályai megdönthetőek, velük szemben tehát ellenbizonyításnak helye van.(24)

A nyilvánkönyvön alapuló szerzéshez törvényileg kapcsolt jóhiszem vélelme erősíti a közhitelesség elvét, megkönnyíti annak érvényesülését. „A magánjogi jogszabálynak a tényállás melletti szerkezeti eleme a joghatás. *Szladits Károly* megfogalmazásában az általános magánjogi jogszabály logikai szerkezetét tekintve feltételes parancs, amely kimondja, hogy minden olyan esetben, amikor a feltétel beáll, minő következmény fűződik hozzá joghatásképpen (tényállásra nézve fennálló jogi reflexio). A joghatás eszerint a normaszerkezet második eleme. „A joghatás a tényállásban absztrahált életjelenség megvalósulásához fűződő olyan jogkövetkezmény, amely már nem az élet, hanem a jog jelenségvilágába tartozik."(25)

Hoffmeister szerint „Míg a német és svájci telekkönyvi jog, illetőleg a polgári jog (BGB 892. §) a jóhiszemű szerző feltétlen védelmének talaján áll, addig az osztrák telekkönyvi törvény, annak 61. §-a a német BGB 892. §-ával ellentétben nem nyújtja a jóhiszemű jogszerző érdekeinek egyoldalú előnyben részesítését.(26)

Hoffmeister szerint a német és a svájci telekkönyvi jogban az anyagi nyilvánosság pozitív tartalma is azonnal érvényesül, a telekkönyv alapján jóhiszeműen jogot szerző személy védelme feltétlen, nincs beépítve kritikus határidő, mint az osztrák, illetőleg ennek nyomán a magyar nyilvánkönyvi jogban.(27)

A szlovák és cseh anyagi ingatlan-nyilvántartás jog a nyilvánkönyvi bizalomvédelem kapcsán visszafogottabb, mint például a – az osztrák jogi gyökereihez visszatérő – horvát és szlovén anyagi telekkönyvi jog. A szlovák egységes ingatlan-nyilvántartási törvény 70. § (2) bek. alapján a bejegyzett jogok és jogosultjaik tekintetében az ingatlan-nyilvántartás – az ellenkező bizonyításáig – hitelesen tanúsítja azok fenn állását.(28)

A cseh nyilvánkönyvi jogban a nyilvánkönyvi bizalomvédelem a szlovák joggal hasonló módon, igen korlátozottan érvényesül. A jóhiszemű szerző védelme nem a nyilvántartás tartalma alapján áll be valójában, ugyanis nem részesül védelemben a nyilvánkönyv tartalma szerint szerző, ha a nyilvántartás tartalma nem felel meg az anyagi jogi állapotnak, és azt sikeresen bizonyítja az anyagi jogosult. A cseh jog szerint(29) „az, aki a kataszterbe bejegyzett jogállapotból indul ki, tehát a kataszter tartalma szerint szerez, jóhiszeműnek minősül abban a vonatkozásban, hogy a kataszter állapota összhangban van a dolgok állásával, még akkor is, ha tudnia kellett, hogy a bejegyzéseknek a kataszter által mutatott állapota nem felel meg a valóságnak".

A horvát telekkönyvi törvény 8. §-a, illetőleg a tulajdonról és más dologi jogokról szóló törvény 123. §-a szerint(30) a telekkönyv a jó-

hiszemű szerző javára a jogállapotot helyesen és teljesen tartalmazza, így a telekkönyvben bízva szerző jóhiszemű szerző a jogi forgalomban törvényes védelemben részesül szerzésében.

Az osztrák jogban *Koziol* és *Welser* szerint(31) a jóhiszemű harmadik csak akkor részesül védelemben az anyagi nyilvánosság keretein belül, ha a nyilvánkönyvi előző bejegyzése jogerős (nincs ellene felfolyamodás), nincs perfeljegyzés, és az érvénytelen bejegyzéstől számított 3 év már eltelt."

Rechberger(32) több publikációjában is kitér eltérő argumentációval a közbizalmi hatások és a jogerőhatás kölcsönösségére. *Rechberger* szerint az anyagi nyilvánosság pozitív mozzanata – ellentétben a negatív tartalmával – nem teljes körűen érvényesül az osztrák jogban, mégpedig a telekkönyvi bejegyző határozat jogereje és a pozitív közbizalmi hatás összefüggése okán. A közbizalmi hatás pozitív mozzanata azt jelenti, hogy a telekkönyv tartalma eredendően, azaz a bejegyzéstől fogva az anyagi jogi állapotnak, azaz tartalma helyes. A pozitív tartalmi elem (a helyesség vélelme) akadályozza meg azt, hogy a jóhiszemű jogszerzővel szemben az eredendően jogsértő vagy téves bejegyzés okából fel lehessen lépni.

A bizalomvédelem negatív oldala (a teljesség vélelme) abban védi a jóhiszemű harmadik felet, hogy az eredetileg jogszerű és helyes bejegyzés jogsértő jellegének, a jogszerzés érvénytelenségének utólagos megállapítása esetére az anyagi jogosult felléphessen vele szemben.

Hoffmeister(33) szerint az osztrák törvényhozó a jóhiszemű szerző védelmében a közbizalmi hatás pozitív oldala rögzítésekor bizonyos óvatossággal, méginkább korlátozással élt, amennyiben a jóhiszemű harmadik szerző, illetőleg a szerzés védelmét csak a bejegyzési határozat jogerőre emelkedése utánra engedi érvényesülni, arra az időpontra, amikor a bejegyzés ellen már nem lehet jogorvoslattal élni. A telekkönyvi harmadik akkor jóhiszemű szerző, ha nem tudott vagy kellő gondosság mellett nem tudhatott a telekkönyv tartalmával ellentétes anyagi jogi állapotról, védelemben részesül.

Eric Feil(34) bár fikcióként és nem vélelemként definiálja az anyagi nyilvánosság joghatását a tulajdonjog bejegyzése tekintetében a telekkönyvi bejegyzés jogerejéhez kapcsolja. *Hoffmeister* a bizalomvédelmi hatás kapcsán maga is kitér annak a nyilvánkönyvi határozathoz fűződő jogerejére, a kettő kapcsolatára. „Ha a nyilvánkönyv helytelensége már kezdettől fogva fennállt, mert pl. a szerzési jogcím érvénytelen volt vagy annak megtámadása sikerrel járt, akkor a jóhiszeműség védelme csak akkor hat, ha a helytelen bejegyzés jogerőre emelkedett és a harmadik az ő bejegyzését már kérelmezte, mielőtt még a kiigazításra jogosult a jogvita ténye feljegyzését (megfelel a német „ellentmondásnak") a telekkönyvbe már bejegyeztette volna. A kiigazításra jogosult szempontjából ez azt jelenti, hogy neki legalább a felfolyamodási (panasz) határidő áll rendelkezésére, melyen belül harmadik jóhiszemű védelme általi veszélyeztetettség nélkül a felfolyamodás és/vagy a vita-feljegyzés útján a helytelenül bejegyzett ellen a telekkönyv kiigazítást ki tudja eszközölni."(35)

A gyengített pozitív publicitás történelmi okai az osztrák telekkönyvi jogban (a telekkönyvi irreverzibilitás relatív jellege)

Az osztrák telekkönyvi jog ún. gyengített bizalomvédelmi hatásának szabályozása – *Hoffmeister* szerint – egy viszonylag hosszabb, a XVIII. századig visszanyúló jogalkotási folyamat eredménye.(36) *Hoffmeister* szerint míg a német polgári törvénykönyv (BGB 892. §) folyamatosan fenntartja az ingatlanforgalomban gondosan eljáró és jóhiszemű szerző jogainak védelmét, addig az osztrák telekkönyvi jog, a telekkönyvi törvény (GBG) 1872. február 15-i hatálybalépésétől (GBG. 61. §) a mai napig hatóan nem biztosítja kiemelten, valójában egyoldalúan előnyben részesítve a jóhiszeműen telekkönyvi jogokat szerző személy védelmét. *Hoffmeister* szerint az osztrák telekkönyvi jog egy kiegyensúlyozottabb, az anyagi jogosult jogos érdekeit is kifejezetten mérlegelő közhitelességi szabálya nem hirtelen jogalkotói megfontolás, hanem egy hosszabb jogalkotási vita eredményeként áll elő.

A régebbi osztrák jogban(37) az eredetileg is érvénytelen szerződés alapján álló jogállapotban bízva szerző, ún. jóhiszemű szerző védelme a szerzését megelőző szerződés érvénytelensége esetére az anyagi jogi jogosulttal szemben nem volt kimunkált. *Brandt* szerint a jóhiszemű szerző csak akkor részesült volna védelemben, ha az anyagi jogi jogosult a telekkönyv helytelenségét (Grundbuchunrichtigkeit) maga okozta, illetőleg annak kiküszöbölésére nem tett semmit. Ez a megoldás valójában az anyagi jogosult vétkességére alapított jogvédelem volt. A jóhiszemű telekkönyvi jogszerzés védelmét más módon látta *Locher*(38), aki ugyancsak elvetette a német BGB-nek a jóhiszemű szerzés azonnali és feltétlen jogvédelmi modelljét, helyette egy rövidebb elévülési rendszer kiépítését javasolta.

Hoffmeister szerint a régi osztrák jogban a telekkönyvi szerző csak saját szerzésétől – telekkönyvi bejegyzésétől – számított három év eltelte után hivatkozhatott jogvesztő elévülésre az anyagi jogi jogosulttal szemben.(39) Úttörő jelleggel bírt az 1797. évi Nyugat-galíciai törvénykönyv (WGG II. 175. §), amely a porosz jog nyomán telekkönyvi bejegyzésre 30, 45, 60, 90 napos korlátozott jogorvoslati (felszólamlási, panasz ún. Widerespruchsfrist) határidőt írt elő, amely alatt a bejegyzett jogot érintően törvényes elidegenítési és terhelési tilalom állt fenn, a telekkönyvi előző közreműködése nélkül létrejött bejegyzések esetén. A porosz joggal (Allgemeine Hypotheken-Ordnung 1783. 178. §) ellentétben az osztrák megoldás elvetette az elidegenítési és terhelési tilalom beálltát, de fenntartotta az anyagi jogi jogosult törlési kereseti jogát a telekkönyvi jogszerzővel szemben. A Nyugatgalíciai törvénykönyv (WGG II.) 177. §-a alapján az érvénytelen bejegyzéstől számított három éven belül az anyagi jogosult törlési keresettel élhetett a telekkönyvben bízva szerző harmadik személlyel szemben.

Hoffmeister szerint az ABGB (régi) 1467. §-ában visszatért a hároméves (Verschweigungsfrist) igényvesztési határidőhöz. A visszalépést jelentő törvényi szabályozás ebben a kérdésben nagyrészt abból eredt, hogy nem sikerült a telekkönyvi előzőnek az érvénytelen bejegyzésen alapuló újabb szándékolt telekkönyvi bejegyzésről való kötelező értesítését az ABGB-ben előírni. A megtámadási idő rövidítésének előfeltételeként a bejegyzéssel érintett jogosult hivatalos és igazolt értesülését, illetőleg annak a telekkönyvi hatóság számára kötelezővé tételét tekintették.(40)

Hoffmeister úgy látja, hogy 1824-ben valószínűleg Pratobevera által javasolt, a telekkönyvi rendtartástervezetének 33. §-a írta elő a kereseti jog időbeli rögzítését: az anyagi jogi jogosult a törlési kereset benyújtására a teljes elévülési időn belül jogosult a vele szemben bejegyzett közvetlen jogutóddal szemben, addig a telekkönyv alapján további jogot szerző harmadik személlyel szemben az anyagi jogosult törlési keresetet csak az általános panaszhatáridőn (Einredefrist) belül nyújthat be.(41)

Hoffmeister állítja, hogy *Pratobevera* elgondolása szerint szükséges egy a törvény által meghatározott objektív, de szükségképpen rö-

vid határidő (az ún. közhitelességi kritikus idő) amelyen belül az anyagi jogosult számára nyitva marad, hogy teljes erga omnes joghatállyal, így harmadik személyekre is kihatóan kétségbe vonhassa a nyilvánkönyvi jogállapotot, tiltakozást a nyilvánkönyvi hatósághoz benyújthassa. Ez alatt a határidő alatt benyújtott jogorvoslat a harmadik személy jogvédelmére felfüggesztő hatállyal jár. *Pratovebera* ezzel összefüggésben szorgalmazta a bejegyzés alapjául szolgáló okiratok valódisága kontrolljának, valójában az okiratok hitelességének megerősítését. A *Pratobeverá*tól származó javaslat szerint a bejegyzés (betáblázás) alapjául szolgáló okiratokat abban az esetben, ha a kiállítók nagyobb távolságra éltek a telekkönyvi bíróságtól, kötelező lett volna a bírósági hitelesítés (Legalisierungszwang bei Tabularurkunden).(42)

A törvényt előkészítő bizottság a tervezet szövegében, annak 33. §-ában a bírósági hitelesítést csak arra az esetkörre írta elő, amikor a kiállító nem tud írni, vagy az okiratot nem abban a tartományban állították ki, amelyben a telekkönyvi bejegyzést foganatosítják. A jogorvoslati határidők rögzítésére irányuló törekvés sem veszett el, már 1849-ben, majd 1852-ben megfogalmazódik a törlési keresetnek a harmadik személlyel szembeni benyújtására nyitva álló határidőnek előbb 30, majd 180 napos rögzítésére vonatkozó javaslat. (Entwurf einer allgemeinen Grundbuchs-Ordnung für Österreich, Wien 1849).

Hoffmeister említésre érdemesnek találja ebben a vonatkozásban is az 1855. évi magyar telekkönyvi rendtartást, annak 150. §-át, amelyben a jogalkotó a jóhiszemű telekkönyvi szerző védelmét három éves jogvesztő határidő leteltéhez köti. A magyar megoldást Hoffmeister joggal és alappal véli a jóhiszemű szerzés védelme, a közhitelesség szempontjából előnyösebbnek, és állapítja meg, hogy ezt a magyar a szabályt építik be az 1858. évi általános telekkönyvi rendtartási tervezetébe.

A magyar telekkönyvi rendtartás szabálya ugyanis *Hoffmeister* szerint előbbre mutató volt az ABGB 1467. §-ához képest a jóhiszemű szerző védelme kapcsán. A magyar telekkönyvi rendtartás ugyanis lerövidítette a rei vindicatio-s igény érvényesítése határidejét, a rendtartás szerint az anyagi jogosultnak a harmadik szerzővel szembeni törlési kereset benyújtására nyitva álló három éves határidőt az érvénytelen bejegyzéstől kell a bírónak számítani, és nem a telekkönyvi harmadik szerzésének időpontjától.

Hoffmeister jóhiszemű szerző védelme szempontjából következő állomásként az 1863. évi telekkönyvi rendtartási tervezetet emeli ki. A tervezet *Hoffmeister* szerint összemossa a telekkönyvi felfolyamodás (Rekursfrist), illetőleg a törlési per határidejét, utóbbit az előbbi határidőre szűkítve. A javaslat szerint a perfeljegyzés iránti kérelemnek és a törlési keresetnek nem kell egy időben érkeznie. A törlési kereset e törlési per feljegyzése iránti kérelem benyújtására nyitva álló határidő kétszeres időtartama alatt nyújtható be (laengstens vor Ablauf des Doppelten dieser Frist).

A telekkönyvben bízva jóhiszeműen szerző védelme – az ABGB első kodifikálásától egészen napjainkig hatóan – nem lép be azonnal a telekkönyvi bejegyzéssel, hanem csak meghatározott jogorvoslati határidők elmúltával. A jóhiszemű szerző nem kap azonnali jogvédelmet a telekkönyv alapján sem, az anyagi jogosultnak az anyagi vagy az alaki telekkönyvi jog megfelelő határidőt biztosít arra, hogy jogigényét a telekkönyvben bízva szerzővel szemben is érvényesítse. A jóhiszemű szerzés védelme nem teljes körű, hanem egy bizonyos igényérvényesítési határidő leteltéhez kötött, azaz feltételes.

Hoffmeister szerint a jóhiszemű azonnali védelmének elmaradása nem pusztán a régi telekkönyvi jogi hagyományra vezethető vissza, sokkal inkább egy gondosan mérlegre tett érdekkiegyenlítés eredményeként áll elő. Az érdekkiegyenlítésben éppen forgalombiztonsági okokból egyformán kerül mérlegre az anyagi jogosult védelme, az ezt biztosító telekkönyvi alaki szabályok (bejegyzés alapjául szolgáló okiratok hitelességének védelme, a telekkönyvi előzőknek a további bejegyzésekről való értesítésének védelme, a harmadik személy elleni fellépés joga) kiépítésével, illetőleg a harmadik személy védelme azáltal, hogy törvényileg meghatározott az az idő, amely alatt a harmadik félnek számolnia kell az anyagi jogosult joghatállyal bíró fellépésével. A telekkönyv helyességében, nevezetesen, hogy a jogok pontosan és jól kerültek bejegyzésre, csak feltételekkel bízhat a harmadik személy, be kell várnia a jogorvoslati határidők elteltét, a telekkönyvi határozatok jogerejét.

Ez az ún. gyengített jóhiszemű szerző védelem a bejegyzés „eredeti érvénytelensége" (értsd helytelensége vagy szabálytalansága) előfordulásakor (pl. jogcím-hiba, a telekkönyvi előző hozzájárulásának hiánya) nyert és nyer a mai napig alkalmazást.

Egy rövid kitérő erejéig itt azért álljunk meg. Sajnálatosan szinte minden magyar telekkönyvi szerző a telekkönyvi bejegyzések érvénytelenségének módjairól (eredeti, illetőleg utólagos) értekezik. A nyilvánkönyvi jogviszony közjogi jogviszony, a nyilvánkönyvi határozat közjogi aktus, amelynek kapcsán az érvénytelenség értelmezhetetlen, a magánjogi fogalom használata téves. A német jog e fogalom leírására az Unrichtigkeit (ursprüngliche, nachträgliche) fogalmat használja, amely inkább szabálytalanság, helytelenség szavakkal fordítható a telekkönyv fogalmi szókészletébe beépítve. Könnyen belátható, hogy a bejegyzés alapjául szolgáló okirat eredeti vagy utólagos érvénytelensége nem vezet a nyilvánkönyvi határozat, illetőleg a nyilvánkönyv érténytelenségéhez, de vezet annak jogszerűtlenségéhez, helytelenségéhez. Ennek kapcsán áll elő a nyilvánkönyvi bizalomvédelmi mechanizmus a teljesség és a helyesség alanyilag célzott anyagi jogi joghatásával.(43) Feltűnő, egyben talán magyarázat is a magyar telekkönyvi jogban elharapódzott „érvénytelen bejegyzés" fogalomhasználatra, hogy az osztrák jogban is elterjedt az érvénytelenség e közjogi válfaja.

A telekkönyvi bejegyzés utólagos „az anyagi jogi állapottal ellentétes tartalmúvá válása", vagyis a bejegyzés alapjául szolgáló okiratok utólagos „érvénytelenné válása" esetére a jóhiszemű szerző védelme, a közhitelesség joghatása viszont azonnal beáll, feltéve, hogy határidőben érkezett és nyilvánkönyvileg feljegyzett telekkönyvi jogorvoslati feljegyzés azt nem zárja ki.

A régi osztrák jogban a két esetkör közötti különbségtétel magyarázatát *Hoffmeister* a telekkönyvön kívüli jogszerző eltérő helyzetében látja a vétkesség felmerülése alapján. *Hoffmeister* szerint a telekkönyvön kívüli jogszerző saját szerzésekor maga „okozza" a bejegyzés utólagos érvénytelenségének okát és alapját, vétkesen mulasztva azzal, hogy egyfelől nem időben nyújtja be bejegyzési igényét, vagy másfelől a telekkönyvi perorvoslat időben történő feljegyeztetésével késlekedik. Ebben az esetben a jogalkotó a telekkönyvön kívüli szerzőt vétkessége miatt nem védi meg a megfelelő időben, a telekkönyvben bízva jóhiszeműen jogszerzővel szemben.(44)

A telekkönyvi bejegyzés eredendően fennálló érvénytelensége esetén ezzel szemben a régi a telekkönyvön kívülre került szerzőt ilyen mulasztás nem terheli, nem róható terhére mulasztás, a helytelen, illetőleg jogszerűtlen telekkönyvi állapot előfordulásáért. Ez az oka annak *Hoffmeister* szerint, hogy a régi osztrák jog jó lappal és alapos megfontolása mellett döntött a jóhiszemű jogszerző védelmének gyengített mértékéről a telekkönyvi bejegyzés eredeti érvénytelensége esetére.

Az osztrák telekkönyvi rendtartás a jóhiszemű szerző védelmét a bejegyzés utólagos érvénytelenségére, helyesen jogsértővé válása esetére teljes körűen, az ún. eredeti „érvénytelensége" esetére csak gyengített formában teszi lehetővé. Az osztrák ún. történeti iskola (Unger és tanítványa Exner) két vezető személyisége az jóhiszemű jogszerző azonnali védelmére helyezik a hangsúlyt, kihangsúlyozva hogy aki nyilvános telekkönyv alapján abban bízva jogot szerez, azonnal feltétlenül védendő. *Exner* álláspontja szerint az ún. eredeti (ursprünglich) és utólagos (nachträglich) fellépő telekkönyvi bejegyzés érvénytelensége irracionális, egyedül az a döntő hogy a jogváltozási jogügylet időpontjában a Jogelőd (Auktor) az átruházandó jog jogosultja volt. Az hogy ő valamikor korábban jogosult volt később azt elveszítette, miként és mikor a jogutódot (Successor) kell, hogy segítse. A két szerző egyértelműen a telekkönyvi jogállapot szerinti jóhiszemű szerző feltétlen védelmét tartja a telekkönyv lényegi hatásának. Ennek alárendelten a telekkönyvi tartalomtól eltérő anyagi jogi helyzet esetére az anyagi jogosult jogvesztése mellett foglalt állást.

Az osztrák történeti iskola két kimagasló képviselője *Unger* és tanítványa *Exner* elvetették a telekkönyvi bejegyzés ún. eredeti érvénytelensége esetének annak utólagosan érvénytelenné válásától való elkülönítését, illetőleg eltérő megítélését a harmadik személy jogvédelme szempontjából.(45) *Unger* úgy látta, hogy mindenkinek, aki egy nyilvános könyv alapján tartalmában bízva és arra hagyatkozva szerzett jogot, szerzésében azonnal védelemben kell részesülnie a törvény által, és legfeljebb az ingyenes szerző szerzését kell az ABGB régi 1467. §-ának alávetni, minden más esetben azonban a jóhiszemű szerző védelmének azonnal be kell állnia. *Demelius* a nem ellenérték fejébe történő szerzést egyébként is védelemre érdemtelennek tartotta.(46)

Exner még az osztrák telekkönyvi törvény hatályba lépése után is azon az álláspontón volt, hogy a telekkönyv un. eredetileg fennálló, illetőleg utólag bekövetkező érvénytelensége közötti megkülönböztetése irracionális, és egyedül azt a kérdést tartja döntőnek, hogy a harmadik személy vételi ügylete időpontjában az átruházó – telekkönyvi bejegyzés szerint – rendelkezett-e az elidegenített joggal. Az a körülmény, hogy azt ezután valamikor korábban vagy később veszítette el már közömbös. *Unger* és *Exner* álláspontja azonos volt a német BGB szerinti jóhiszemű szerzőt megillető védelemmel, egyértelműen és egyoldalúan a jóhiszemű jogszerző jogvédelmét részesítette előnyben, mit sem törődve az anyagi jog szerinti jogosult jogainak védelmével.

Az osztrák telekkönyvi törvény 1871. évi előkészítő munkálatai éppen a leglényegesebb nyilvánkönyvi jogkérdésben, a telekkönyvi bizalomvédelem szabályozása tekintetében ütköztek a régi osztrák jogi tradíciók és a történeti iskolai nézetei.

Az igazságügyi minisztérium által kidolgozott kormányzati előterjesztés egyáltalán nem volt alkalmas a felmerülő nézeteltérések áthidalására. Eltérve az 1863. évi tervezet 126. §-a szövegétől, az anyagi jogosult számára adott rei vindicatio-s igény érvényesítésének időtartamát, nevezetesen a törlési kereset, mint végső perorvoslati kérelem benyújtásának jogvesztő határidejét (105. §) három évben határozta meg, hasonlóan a magyar telekkönyvi rendtartáshoz, illetőleg visszatérve az 1858. évi tervezet szövegéhez.

Mint ahogy az várható volt, ez a lényegi nyilvánkönyvi joghatást rendező szabály a *Herrenhaus* Jogi Bizottsága részéről elemi ellenállásba ütközött, amelyben *Unger* – különösen a jóhiszemű jogszerzés védelme tekintetében – vezető szerepet játszott. *Unger* tanainak közvetlen hatására a Házbizottság Bizottsági javaslattal állt elő, melynek 31. §-ában az alábbiakat javasolta a törvény szövegébe." Azok a telekkönyvi jogok, amelyeket harmadik személy jóhiszeműen és a már jogerős nyilvánkönyvi (telekkönyvi) bejegyzés alapján szerzett megtámadhatatlanok.(47)

A jogi bizottság a minisztériumi tervezethez képest bár lerövidítette az anyagi jogosult törlési kereset benyújtására nyitva álló határidőt, az *Unger* által képviselt a telekkönyvi jóhiszemű szerzést azonnal védő joghatást csak feltételekkel engedte érvényesülni. A bizottsági javaslatban a 31. §-ban foglalt szöveg kifejezetten megkövetelte, hogy a telekkönyvi előző bejegyzése jogerőre emelkedjék. Az eddigiekben elmondottak alapján azonban jól látható, hogy a bizottság javaslatával a régi jogi tradíciókkal összhangban – ellentmondásban saját korábbi véleményével – visszatért a jóhiszemű telekkönyvi szerző védelmének kizárásában az eredeti érvénytelenség koncepciójához.

A jogi bizottság javaslata és a kormány előterjesztés közötti eltérés fennmaradt, viszont az akkori igazságügyi miniszter *Herbst* és telekkönyvi szakértőként eljáró *Lichtenfels* közrehatására egy köztes megoldás mellett döntöttek. *Lichtenfels* a bizottsági javaslat 31. §-a kapcsán külön figyelmeztetett arra, hogy a javaslat által előírt 14 napos panaszhatáridő és a törlési kereset benyújtásának határideje egybecsúsztatása azzal a veszéllyel jár, hogy a nyilvánkönyvbe jogsértően bekerülő helyzetét bebetonozza. A bizottsági javaslat értelmében ugyanis az anyagi jogi jogosult arra kényszerülne, hogy a törlési keresetet a telekkönyvi panasz benyújtására nyitva álló határidő alatt nyújtsa be, mely határidőbe a postai kézbesítés időtartama nem lett figyelembe véve. Mivel a perfeljegyzés a törlési kereset benyújtásával azonos időpontban kerülne telekkönyvi feljegyzésre, előfordulhatna, hogy a kézbesítés elhúzódása miatt az anyagi jogosult rajta kívülálló okokból késne el igényérvényesítésével.

A telekkönyv visszaélésszerű felhasználása megakadályozása végett *Lichtenfels* javasolta, hogy a perfeljegyzést a telekkönyvi hatóság pusztán annak valószínűsítése, így a benyújtott irat alapján jegyezze fel a telekkönyvi betétben.

Különösen reménytelenné vált volna annak helyzete akinek büntetőjogi (pl. csalás, okirathamisítás) okából kellene a bejegyzett ellen fordulnia, hiszen mire a büntetőbíróság döntene egyáltalán a perfeljegyzés megengedése tárgyában, majd végzése perfeljegyzés végett a telekkönyvhöz megérkezne, a csalónak bőven lenne módja jóhiszemű szerzőknek elidegenítenie az adott ingatlant. A jóhiszemű jogszerző védelme mentén a telekkönyvi bizalomvédelme így éppen fordítva alapjaiban omlana össze.

A telekkönyvi tartalom visszaélésszerű felhasználásának megakadályozása végett *Lichtenfels* több javaslattal is élt, amely végül a bizalomvédelem relativizálódásához vezetett. Többek között javasolta, hogy a perfeljegyzést a telekkönyvi hatóság pusztán annak valószínűsítése, így a benyújtott irat alapján jegyezze fel a telekkönyvi betétben, másfelől érvelt – ellentétben a törvényelőkészítő bizottsági előterjesztési tervezettel szemben- a perindítási határidő kibővítése mellett. *Lichtenfels* síkra szállt amellett is, hogy a telekkönyvi jogorvoslati határidőt egyfelől az érintett személy lakhelyének távolsága(48) *is* határozza meg.

Lichtenfels javaslatainak nagy részét a jogalkotó elfogadta, ennek eredménye a mai napig hat a GBG 61. §-a szövegében. A jóhiszemű szerzés védelmének a bejegyzési határozatról való értesüléshez való kapcsolása abban nyert kifejezést – *Pratobevera* javaslatával egyezően –, hogy a kézbesítés elmaradása esetén a jogvédelem csak az érvénytelen okiraton lapuló szerzés bejegyzésétől számított 3 év eltelte után áll be.

Hoffmeister szerint a nyilvánkönyvi előző értesítésének imperatív szabálya, illetőleg az ahhoz kapcsolt kibővített perorvoslati ha-

táridő nem is okozott olyan heves vitákat, mint a bejegyzési okiratok hitelesítési kényszere. A hitelesítési kényszerrel szemben foglalt állást a bizottság többsége, míg *Unger* és *Herbst* mellette foglaltak állást. Érvelésükben különös hangsúlyt kapott a perlési idő meghosszabbítása, és ennek ellentételeként a telekkönyv jogszerűségének fokozott garantálása. *Hoffmeister* szerint az 1871. évi osztrák telekkönyvi jogalkotási viták nem csupán különböző elgondolásokból eredtek, de meghatározóan hatottak az eltérő jogpolitikai beállítottságok. *Hoffmeister* itt elsősorban a történeti iskola vezetőjére, *Ungerre* utal, aki az osztrák magánjogot a német civilisztikához akarta kapcsolni.(49)

Egyértelműen kifejezésre is juttatta a Herrenhaus jogi bizottsága csalódottságát amiatt, hogy a jóhiszemű szerzés védelmét nem sikerült a német polgári törvénykönyvhöz hasonlóan megalkotni. Ebben a tekintetben különösen szem előtt tartották a porosz tulajdonszerzési törvény tervezetét.(50)

Ezzel szemben *Lichtenfelds* és *Herbst* az osztrák jogfejlődés önállósága és eredetisége mellett foglaltak állást, a porosz törvénytervezettel szemben igen szkeptikusan nyilatkoztak. Hoffmeister mégis amellett foglal állást, hogy az osztrák megoldás a gyengített védelem, vagy ha úgy tetszik az anyagi jogosult és a telekkönyvi szerző védelmének középutas, kiegyensúlyozott megoldása, nem annyira elméleti alapokon, hanem sokkal inkább praktikus megfontolásokon alapult.(51)

A kissé talán túlméretezett történeti visszatekintés nem volt véletlen. Az 1855. évi. magyar telekkönyvi rendtartás is ezt a megoldást konstruálta meg, és bizonyos értelemben mintaként is szolgált az osztrák telekkönyvi reformnak. A magyar telekkönyvi rendtartás egyfelől eltérő jogorvoslati határidőt adott belföld és külföld esetében, másfelől hatvan napos határidőt adott a változásról értesült, illetve 3 éves határidőt a kézbesítésben nem részesülő anyagi jogi jogosultnak a törlési per megindítására azzal, hogy annak a pernek tényét a telekkönyvben feljegyeztetik.

Jóhiszemű szerzést megalapozó hatás (Gutglaubenswirkung) a német telekkönyvi jogban

A német telekkönyvi jogban a telekkönyvön alapuló szerzéshez fűzött egyik joghatás a jóhiszemű szerzés melletti törvényes vélelem. A BGB 892. §-án és 893. §-án alapuló helyesség és teljesség fikciós hatása (Fiktionswirkung), mint joghatás annál a szerzőnél lép be, aki telekkönyv tartalmának helytelenségét nem ismeri. Ennek a meggyőződésnek nem csak pozitív értelemben fenn kell állnia, nevezetesen a szerzőnek nincs információja a telekkönyvi tartalom helytelenségéről. Önmagában ilyen alapon nem számíthat védelemre a jogszerző.(52)

A tudástartalomnak ki kell terjednie arra is, hogy ha a jogszerző olyan felvilágosítást kap, mely szerint a telekkönyv tartalma helytelenné vált a jogszerzőnek módjában álljon és lehetősége is legyen meggyőződnie annak fennálltáról vagy ellenkezőjéről, a telekkönyv hivatkozott tartalmi helytelenségére vonatkozó tudását ellenőriznie kell. Az ilyen szerző az, aki jóhiszeműnek minősül a magánjogban. A magánjog a telekkönyvön alapuló szerzés mellett megdönthető vélelem szintjén felállítja a jóhiszem vélelmét. Így a nyilvánkönyvre alapozó és hivatkozó szerző számára ebben a tekintetben egy kényelmes pozíciót biztosít, a nyilvánkönyvi szerzés esetén azt kétségbe vonó személynek meg kell döntenie a szerző jóhiszeműsége melletti törvényes vélelmet is, hogy ki tudja kapcsolni a közhitelesség szabályát.

Önmagában a telekkönyvi tartalom helytelenségének gyanúja, annak valószínűsítése nem elegendő a szerző jóhiszeműségének megdöntéséhez, azt kell tudni felmutatni, hogy a szerző tudott vagy kellő gondosság mellett tudhatott arról, hogy a telekkönyv tartalma helytelen, jogsértő. Ha ugyanis bizonyítást nyer, hogy kellő gondosság mellett tudhatott volna a telekkönyv helytelenségéről, akkor a törvényi védelemre nem számíthat. Ez egyben azt is jelenti, hogy a telekkönyv tartalmának ismerete elég alapot nyújt a jogvédelemre, a szerzéshez nem szükséges pl. a tényleges birtoklást vizsgálni, de nem véd meg a nem kellő körültekintéssel megkötött ügyletektől. A jogszerző tisztességes jogszerzésének, így anyagi jog szerinti jóhiszeműségének addig az időpontig kell fennállnia, míg a bejegyzés iránti kérelmet be nem nyújtja a telekkönyvhöz a német jog szerint.(53) A bejegyzési kérelem benyújtását követően megismert telekkönyvi hiba nem akadálya a jóhiszemű jogvédelemnek.

A szabály pozitíve érthető, hiszen a telekkönyvi bejegyzések a kérelmek benyújtásának időbeli sorrendjében mennek végbe (17. és 45. § GBO), így az annál későbbi tudás szerzés már nem érinti a szerzés magánjogi feltételeit (megegyezés, bejegyzési kérelem és engedély). Az azonban annál problematikusabb, hogy a megegyezés és a bejegyzési engedély megszerzésével miért nem áll be a jóhiszemű jogvédelmi hatás. A fenti időpontokat követően a szerző már nem ura szerzése alapjai és feltételei alakításának, a szerző teljesítette a megegyezés körébe eső kötelezettségeit.

Különösen nehéz megítélni az elvárható gondosság alapján a feltételhez kötött ügyletek körében a szerzéshez kapcsolódó jóhiszeműség időbeli határát, amely az előbbiek szerint ki kellene, hogy terjedjen a feltételek bekövetkeztéig. Ebben a körben még élesebben vetődnek fel az előbbiekben elmondottak.

A német jogirodalomban ennek megfelelően az utóbbi esetben az uralkodó felfogás szerint a megegyezés időpontjában kell fenn állnia a szerző jóhiszeműségének szerzése tárgya és körülményei tekintetében.(54) Rosszhiszemű (tisztességtelen) az, aki a telekkönyv helytelenségét ismeri, vagyis tudja, hogy aki pl. a telekkönyvben tulajdonosként van bejegyezve, az nem a valódi jogosult, mert a valódi jogosult valaki más. Ennek ellenére a puszta figyelmetlenség nem okoz bajt, ezt a jogalkotó tudatosan kiküszöbölte. Az embernek tudni kell bízni a telekkönyvben; ez azt jelenti, hogy nem forog fenn a kellő gondosság elmulasztása, ha valaki további kutatás nélkül megbízik a telekkönyvben. Az, hogy a törvény itt nem ment-e túl messzire, vitatott kérdés. A joggyakorlat ezen úgy próbál segíteni, hogy a jogszerzőhöz intézett, a telekkönyv helytelenségére vonatkozó valós közlés esetén feltételezik a jogszerző tudomását erre vonatkozólag.

A BGB 826. § (a jóerkölcsök szándékos megsértése) alkalmazása is szóba jön, ha a jogszerző alapos kétség ellenére sem tesz semmit a tényállás tisztázása érdekében, csak azért, hogy a jóhiszemű szerzés előnyös pozícióját el ne veszítse. Nem követelmény, hogy a jogszerző valóban megtekintse a telekkönyvet. A jóhiszeműség védelme annak az oldalán is fennáll, aki egyáltalán nem informálódott a telekkönyvből, mivel csak a helytelenségről való tudomás zárja ki a jogszerzését. A telekkönyv helytelenségéről való tudomás nem feltételezi, hogy az illető számára részleteiben is ismertek voltak azok a tények, amelyekből a helytelenség következik. Kétséges, hogy a tényekről való tudomás, pl. az eladó jogszerzésének a megtámadásáról való tudomás elegendő-e a rosszhiszeműség megállapításához, még akkor is, ha a jogszerző azokból nem következtetett a telekkönyv helytelenségére. A bíró azonban ilyen esetekben a jogi tévedésre való hivatkozást fokozott szigorúsággal vizsgálja meg, mert a tények ismerete megalapozza azt a gyanút, hogy tudtak a telekkönyv ezekből fakadó helytelenségéről is.(55)

A jóhiszemű jogszerzés feltételei a magyar jogban

Az ingatlan-nyilvántartási eljárásban jóhiszeműnek minősül az a személy, aki az ingatlan-nyilvántartásban bízva ellenérték fejében szerzett jogot az ingatlanra [Inytv. 5. § (3) bekezdése].

Az ingatlan-nyilvántartásba vetett bizalom megvalósul, ha a szerződő fél a szerződés megkötése előtt megtekinti az ingatlan-nyilvántartást és annak tartalmát nem találja aggályosnak. Hangsúlyozni szükséges azonban, hogy a jóhiszeműség megítélésére a földhivatali eljárásban csak egészen kivételesen van szükség, ez többnyire a peres eljárásra tartozó kérdés. A tulajdonjog többszöri átruházása esetében azonban a birtokkal megerősített jogcímvédelem áttöri ezt a jóhiszeműséges alapuló védelmet. A nyilvánkönyvi jóhiszemű szerző szerzése teljesen védtelen marad. Kérdés persze, hogyan léphet elsőként jóhiszeműen birtokba az, aki a nyilvánkönyvet nem tekintette meg, hiszen ehhez kapcsolt 1960. május 1-jétől 2000. január 1-jéig a szerző jóhiszeműsége.

A nyilvántartó szerv számára mindig megdönthetetlen vélelem a jóhiszeműség. Kivételesen sem dönthet a földhivatal a jóhiszeműségről, így az Inytv. 54. § (2) bekezdése esetében sem, amikor a jogra vagy tényre vonatkozó bejegyzés, illetve feljegyzés kijavítására, kiegészítésére csak az érdekelt jóhiszemű jogszerző hozzájárulásával kerülhet sor. A helytelen bejegyzés kijavításáról szóló rendelkezés igazán telekkönyv „konform", mivel itt nem törlésről van szó, másfelől a jóhiszemű szerző hozzájárulása hiányában sor kerülhet erre a kiigazítási perben, ahol a bejegyzés nem azonnal védett.

A jóhiszeműség megállapítása szempontjából alapvető, hogy ne legyen a tulajdoni lapon olyan bejegyzés, illetőleg feljegyzés, amely a jogszerzés lehetőségét kizárja, korlátozza, a tehermentes tulajdonszerzés tekintetében aggályokat kelt. (lásd pl. a deklaratív hatályú tények feljegyzését).

Az ellenérték fejében történő szerzés, mint a jóhiszeműség feltétele abból fakad, hogy a magyar jog a visszterhesen szerzőt általában előnyben részesíti az ingyenes szerzővel szemben. Az ellenérték fejében történő szerzés kapcsán megemlítendő, hogy általánosságban az ajándékozás az, mely ingyenes szerzésnek tekintendő, az életben azonban az ingyenes szerzések ennél lényegesen tarkább képet mutatnak.

A jóhiszeműségnek a bejegyzési kérelem benyújtásáig fenn kell állnia. Logikus ugyanis, hogy ha a kérelmező később szerez tudomást arról, hogy az ingatlan-nyilvántartás tartalma helytelen vagy nem teljes, ez már az ő jóhiszeműségének nem árthat.

Az Inytv.-nek a jóhiszemű jogszerzés feltételeire vonatkozó rendelkezései pontosak, ellenben a Ptk.-ban teljesen elhanyagoltak. Az ugyanis anyagi jogi szabály, hogy a nyilvánkönyvben bízva ellenérték fejében jogot szerző személy jogszerzése mellett törvényes vélelem áll fenn. A jóhiszemű szerzés időpontjának vagy a megállapodás megkötésekor vagy a nyilvánkönyvi bejegyzési kérelem benyújtásakor kell fennállnia.

A nyilvántartási térkép megtekintésének elmulasztása a jóhiszeműség elvesztésével jár, ha az érinti az ingatlan területét, határvonalait. Más kérdés, hogy a térkép szerinti szerzés sem részesül védelemben. Az okirattár megtekintése elengedhetetlen, ha a tulajdoni lapon elintézetlen széljegy van. Elengedhetetlen a megtekintés akkor is, ha a tulajdoni lap a bejegyzett jog közelebbi tartalmát illetően az okiratra utal (pl. telki szolgalmi jognál). Az ún. törölt bejegyzések jegyzékének megtekintése nem feltétlenül szükséges a jóhiszeműség megállapíthatóságához.

Vázlatosan a magyar bírói gyakorlatról

A Legfelsőbb Bíróság a nyilvánkönyvön alapuló szerzés jóhiszeműsége melletti vélelmet nem töretlenül tartja fenn gyakorlatában, és itt kivételt nem csak a birtokkal megerősített jogcímen alapuló jogszerzések elbírálása körében tesz.

A Legfelsőbb Bíróság a jóhiszemű szerzés vélelmét P. törv. II. 20 610/1980. sz. határozatában elvi éllel fogalmazta meg: Vélelmezni kell annak a jóhiszeműségét, aki az ingatlan-nyilvántartásban (telekkönyvben) bízva ellenérték fejében szerez jogot.(56)

Sajnos ennek ellentmondóan egy másik határozatban azt is kimondta a Legfelsőbb Bíróság, hogy „jóhiszemű és ellenérték fejében történő jogszerzésről akkor lehet szó, ha az az ingatlan-nyilvántartásba jogerős határozattal bejegyzett ingatlanra vonatkozik".(57)

Ehhez képest a jóhiszemű jogszerző védelmének egyértelműen a jogerős nyilvánkönyvi határozathoz kapcsolása megfigyelhető.

A Bírósági gyakorlat alapján a földhivatali határozat, mint közigazgatási határozat elleni fellebbezés elbírálása során a határozat megsemmisíthető vagy megváltoztatható a jóhiszemű jogszerzőre tekintet nélkül.

Jóhiszemű és ellenérték fejében történő jogszerzésről akkor lehet szó, ha az az ingatlan-nyilvántartásba jogerős határozattal bejegyzett ingatlanra vonatkozik(58). A Legfelsőbb Bíróság rámutatott e határozatában, hogy az Áe. 61. és 71. §-ai értelmében a határozat saját hatáskörben történő módosítása, visszavonása (a felügyeleti intézkedés megtétele) nem sértheti a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokat. A másodfokú közigazgatási eljárásban, fellebbezés elbírálásakor azonban a felettes szerv e jogokra tekintet nélkül megváltoztathatja vagy megsemmisítheti az elsőfokú határozatot [Áe. 66. §-ának (2) bekezdése].

A nyilvánkönyvi határozat kijavítása kérdésében a Legfelsőbb Bíróság szerint az Itvr. 21. §-ának (2) bekezdését az Áe. 48. §-ával összhangban kell a határozat kijavítása tekintetében alkalmazni, a kijavítás a határozat érdemére nem vonatkozhat. A harmadik személy jóhiszemű és ellenérték fejében történő jogszerzését egyébként csak akkor lehet figyelembe venni, ha a jogszerzés az ingatlan-nyilvántartásba jogerős határozattal bejegyzett ingatlanra vonatkozik.(59)

A Legfelsőbb Bíróság igen érdekes módon veti fel a jóhiszeműség kérdését az ingatlantulajdon többszöri elidegenítése esetén.(60) A *Fabók* által feldolgozott eseti döntések közül a témánk szempontjából érdekesebbek elemzésére térnék ki.

Az LFB a Pfv. VI. 22. 925/1998/4. számú ítéletében foglalt tényállás szerint a korábbi vevő bejegyeztette tulajdonjogát az ingatlan-nyilvántartásba, de a későbbi lépett birtokba. A bíróságnak Fabók szerint abban kellett állást foglalnia, hogy a jogcímvédelem csak a korábban szerződést kötő elsőként jóhiszeműen birtokba lépő vevőt védi a későbbi, de bejegyzett vevővel szemben, vagy a később szerződő, ám elsőnek birtokba lépőre is vonatkozik a korábbi bejegyzett jogszerzővel szemben. A Legfelsőbb Bíróság döntése a következő a későbbi, birtokba lépett vevő ellen szólt. A későbbi vevő birtokba lépett ugyan, de nem volt jóhiszemű, mivel tudott az alperesek közti szerződésről. A Legfelsőbb Bíróság ebben az esetben a nyilvánkönyvi cognitio, illetőleg az ehhez kapcsolt jóhiszeműség hiányát rótta a birtokba lépő terhére, érvényesítve a nyilvánkönyvi szerzéshez fűzött jóhiszem vélelmét. A Bíróság elismerte volna a későbbi, de elsőként birtokba lépett vevő tulajdonjogát, ha jóhiszeműség is kapcsolódott volna hozzá, de ezt kizárta a nyilvánkönyvi előző jelenléte, mert a birtokba lépőnek meg kellett volna tekintetni a nyilvánkönyvet is jóhiszeműségéhez. Nem hivatkozhat ugyanis arra az

elsőként birtokba lépő, hogy nem tudott más jogosultról, mivel a nyilvánkönyvi tartalom nem tudására nem hivatkozhat eredménynyel. Kár, hogy utóbbiak a bírósági ítéletből nem olvashatók ki expressis verbis, csak implicit módon következtethetők ki abból.

A *P. törv. I. 20. 319/1977/3.* számú ügyben a jogerős ítélet szerint a korábbi vevők a vitás területet birtokba vették, de tulajdonjogukat a telekkönyvbe nem jegyeztették be. Ugyanakkor a későbbi vevő tulajdonjogát bejegyezték. A megyei bíróság szerint az elsőként jóhiszeműen birtokba lépés csupán bejegyzett vevő hiányában releváns, azaz a bíróság a nyilvánkönyvi jóhiszem vélelme alapján részesítette védelemben a nyilvánkönyvi jogszerzőt. A Legfelsőbb Bíróság azonban ezúttal máshogy ítélte meg az ügyet és kimondta, hogy a tulajdonjognak az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése csak akkor döntő, ha sem a korábbi, sem a későbbi vevő még nem lépett jóhiszeműen az ingatlan birtokába. Ha azonban ilyen van, az elsőnek jóhiszeműen birtokba lépő vevő igényelheti tulajdonjogának az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzését. Ez a határozat valójában nyitva hagyta a jóhiszeműség kérdéskörét: nevezetesen mihez fűzi a jóhiszeműséget a jog, ahhoz, hogy valaki meg sem tekinti az ingatlan-nyilvánkönyvet, de birtokba lép, vagy a szerződéskötés során és a birtokbalépés előtt meg kell győződnie a nyilvánkönyvi állapotról. Ha a nyilvánkönyvet nem nézte meg, akkor nem hivatkozhat a jóhiszemű szerzésre, éppen fordítva vele szemben érvelnek ezzel, amely jóhiszemű szerzést neki kell megdöntenie és bizonyítania saját jóhiszeműségét az ügyben.

Ha megtekinti a nyilvánkönyvet és ott, akár széljegyzetben látja tulajdonjogra vonatkozó jogváltozás lehetőségét, akkor a nyilvánkönyvi jóhiszem melletti vélelem megdőlt, hiszen legalább a kétség meg kell, hogy fogalmazódjon benne. Ha ettől eltekint, akkor rosszhiszeműsége mellett törvényes vélelem áll fenn (negatív tartalma a nyilvánkönyvi szerző jóhiszeműségének), következésképpen nem alkalmazható az elsőként jóhiszeműen birtokba lépett feltétele.

Fabók a jóhiszeműség különböző szintjeit különbözteti meg. Bejegyzett tulajdonjog esetén nincs jelentősége szerinte a jóhiszeműségnek, mivel itt már eladója az anyagi jog szerint nem tulajdonos. Ebben a véleményben nem osztozunk a szerzővel. A bejegyzett tulajdonjog megtámadható, a nyilvánkönyvből akár időlegesen is kikerülhet a bejegyzett jogosult, de jogorvoslatai éppen jóhiszemű szerzést zárják ki a birtokba lépő oldalán.

Fabók is tárgyalja azt az esetet, amikor a birtokba lépő vevő a korábbi szerződésről az ingatlan-nyilvántartási *tulajdoni lapon levő széljegyből. Fabók már más úton, de a nyilvánkönyvi cognitio-ra tartalmilag utalva ugyanarra a következtetésre jut, mint e sorok szerzője, megállapítván* a *rosszhiszeműség legmagasabb fokozatát:* a vevő az ingatlan-nyilvántartásból szerezhető információ ellenére köti meg szerződését.

A *Fabók* által elemzett *LFB a P. törv. V. 20. 745/1976/3.* számú határozatban az ingatlan-nyilvántartásban széljegyként feltüntetett korábbi szerződésről való tudomást tekintette olyannak, ami már megalapozza a rosszhiszeműséget. A nyilvánkönyvi jogváltozásra utaló széljegy időpontja utáni szerzésnél a rosszhiszeműség megállapításához önmagában elegendő a széljegy megléte. „A jóhiszeműség elbírálásánál elsősorban annak van jelentősége, hogy többszöri eladás esetén a későbbi vevő az ingatlan-nyilvántartás adataiból milyen tájékozódást szerezhetett."

A nyilvánkönyvön alapuló szerzés jóhiszeműségét megdöntheti, ha bizonyítható, hogy a szerző tudott vagy kellő gondosság mellett tudhatott volna a nyilvánkönyvvel ellentétes jogállapotról, annak lehetőségéről.

Fabók(61) ezzel kapcsolatban feldolgozott bírósági esetei döntései arra mutatnak, hogy a bíróság a más által való birtoklás lehetőségét már idesorolta. A birtoklás alapjául szolgáló különböző jogcímek ismertében ez korántsem kézenfekvő. A *LFB Pf. IV. 21.248/1993/2.* számú ügyet hozza fel *Fabók* példaként arra, hogy a vevő jóhiszeműségét nem ismerte el a bíróság, mert a beköltözéskor az eladótól kapott kulcsok nem nyitották a zárakat, így azokat a beköltözni kívánó vevő lecserélte. A bíróság úgy vélte, hogy a vevőnek abból a tényből, hogy kulcsai nem nyitják a zárakat, arra a következtetésre kellett volna jutni az adott helyzetben általában elvárható módon, hogy a megvett ingatlant más birtokolja.

A *BH 1994.* 77. sz. ügyben hozott Legfelsőbb Bírósági ítélet leszögezi, hogy „[...] a Ptk. 117. § (4) bekezdésének helyes értelmezése szerint a későbbi vevő ingatlan-nyilvántartási bejegyzése csak akkor minősül jogszerűnek, ha a szerzése valóban jóhiszemű volt". A jóhiszeműség megállapításához nem feltétlenül elégséges az ingatlan-nyilvántartási közhitelesség elvének szem előtt tartása, különösen akkor, ha a vevő által is rendelkezési jogosultsággal bírónak ismert birtokban tartó személye az ingatlan-nyilvántartásban szereplő tulajdonos személyétől eltér. Ilyen esetben akkor jóhiszemű a joggyakorlás, ha a vevő az általános felfogás szerint is megkívánt módon tudakozódik a birtokostól a birtoklása jogcíméről."

A bíróság bizonyítottnak látta a jóhiszem melletti vélelem megtörését azon az alapon, hogy a tulajdonos és a birtokos személye eltért. Ha *az eladó helyett az ingatlant más birtokolja és erről a vevőnek tudomása van* és mégis szerződést köt a bejegyzett tulajdonossal, ez éppúgy megfosztja őt jóhiszeműségétől, amennyiben az „általános felfogás szerint megkívánt módon" nem tudakozódik a birtokban tartó birtoklásának jogcíméről. A bejegyzéssel való tulajdonszerzést a más általi birtoklásról való tudomás egyaránt megakadályozza, annak ellenére, hogy a nyilvánkönyvből az nem derült ki. A birtoklásához azonban a bírói ítéletekből is jól láthatóan csak másodsorban fűződik a jóhiszem a szerzésben a nyilvánkönyvhöz képest. Akkor forduljunk csak meg körülöttünk a világ ha a bíróság a jóhiszemnél a jogerőt is értékelendő tényezőként vonja mérlegelésbe. Ebben az esetben a teremtő káosz már nem szül rendet.

Dr. Kurucz Mihály
Egyetemi adjunktus
ELTE ÁJK, Agrárjogi tanszék

Felhasznált irodalom

(1) *Eörsi Gyula: A szocialista polgári jog alapproblémái,* Bp., 1965.; *Vékás Lajos: A Polgári Törvénykönyv, Bevezető rendelkezések, A Polgári Törvénykönyv magyarázata (szerk. Gellért György)* Bp., 1992. KJK., *Kecskés: Polgári jogunk alapelveinek változásáról.* Magyar Jog 1993. 1. szám, *Újlaki László: Méltányosság a jogban,* Bp., 1990.; *Lábodi Tamás: Magyar Magánjog (polgári jog) általános része,* Bp.–Pécs, Dialógus Kiadó, 1998.; *Bíró György–Lenkovics Barnabás: Magyar polgári jog, Általános Tanok.* Miskolc, 1996.

(2) *Lábodi Tamás: Magyar Magánjog (polgári jog) általános része,* Bp.–Pécs, Dialógus Kiadó, 1998.; 142. old.

(3) *Szladits szerk. Magánjog. Kolosváry: Dologi Jog,* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Jubileumi Kiadás 74. old.

(4) Lásd *Fehérvári Zoltán, Németh Gyula, Pécsváradi János: Eljárási jog a közigazgatási eljárásban;* Unió Lap- és Könyvkiadó Ker. Kft. Bp., 1992. 70–71. old.

(5) Lásd *1957. évi IV. tv. (Áe.) 71. §*

(6) Lásd *Fehérvári Zoltán, Németh Gyula, Pécsváradi János: Eljárási jog a közigazgatási eljárásban;* Unió Lap- és Könyvkiadó Ker. Kft. Bp., 1992. 282–283. old.

(7) *Tomcsányi Móric: Jogerő a közigazgatási eljárásban,* Bp., 1916. 8. old.

(8) *Szoboszlai György: Jogerő az államigazgatási eljárási jogban.* Állam és Igazgatás 1973. 7. szám. 620. old.

(9) Lásd *Fehérvári Zoltán, Németh Gyula, Pécsváradi János: Eljárási jog a közigazgatási eljárásban;* Unió Lap- és Könyvkiadó Ker. Kft. Bp. 1992. 72. old.)

(10) Hivatkozza *Kampis György: Telekkönyvi jog,* Bp., 1963. KJK 77. old.

(11) *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás,* Bp., 1941. A szerző kiadása, 540–541. old.

(12) Hivatkozza *Sárffy* a 2702/1930., 5433/1934., 2291/1931., 1032/1934., 5706/1933. sz. kúriai döntéseket, amelyeket feldolgoz *Réti Illés Elemér: Telekkönyvi jog* 270–273., 409., 273. 262. old.-ak; továbbá *Sági, Kéry, Rojcsek: Telekkönyvi jog* ,708–718. old.-on a Kúria 4296/1882. és 4317/1899. sz. döntései; *Sárffy:* i. m. 543. old.

(13) *Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből.* I. köt. 8. § 11. és 19.; 30. §, 44. § 1.;42. § 6. Bp. Grill Károly Könyvkiadó 1932.

(14) *Sárffy Andor: Telekkönyvi rendtartás,* Bp., 1941. A szerző kiadása, 540–541. old.

(15) *Szladits Károly: Dologi jog.* Bp., 1932. Grill Károly Könyvkiadó. 154. old.

(16) *Szladits Károly: A Magyar Magánjog Általános Rész; Első Rész;* Bp., Grill Károly Könyvkiadó 1941. 375. old.

(17) *Kampis György: Telekkönyvi jog,* Bp., KJK 1963. 77. old.

(18) *Kampis:* I. m. 78. old.

(19) *Kampis:* I. m. 78. old.

(20) *Kampis György: Telekkönyvi jog,* Bp., 1963. KJK 77. old.

(21) *Kovács László: Új törvény az ingatlan-nyilvántartásról.* Közjegyzők közlönye 1998. évi. 10. szám. 4–5. oldalak.

(22) Lásd: *Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része,* Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1998. 183–186. old.; idézi még a szerző: *Joseph Unger. System des österreichischen allgemeinen Privatrechts,* Leipzig, 1868.

(23) Lásd *Világhy Miklós–Eörsi Gyula: Magyar polgári jog I–II.* Budapest, 1962.

(24) Lásd *Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része,* Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs; 1998. 184–185. oldalak; *Szladits Károly: Magyar Magánjog, Általános tanok. Első rész.* Bp., 1932. Grill Károly Könyvkiadó 370. old.; az ún. fictios vélelemre lásd *Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből.* Bp., 1932.

(25) Lásd minderről *Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része,* Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs; 1998. 186–187. oldalak; *Szladits Károly: Magyar Magánjog, Általános tanok. Első rész.* Bp., 1932. Grill Károly Könyvkiadó 370. old.

(26) *Herbert Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchsgesetz,* Österrichische Notariats-Zeitung, 1972. Juli, S. 97–101.

(27) Lásd *Herbert Hoffmeister/Helmut Auer: Das Moderne Grundbuch, Schriftenreihe des Bundesministerium für Justiz,* Österreich, Wien, 1992. 80. oldal, *Böhringer–Meikel: Grundbuchrecht. 7. Auflage.* 1986. S. 69.; *Böhringer: Das deutsche Grundbuchsystem im internationalen rechtsvergleich;* BWNotT, 1987, Maerz/April, S. 25–27.; A jelen sorok szerzője ehhez megjegyzi, hogy az azonnali jogvédelmet a telekkönyvi helytelenséget hivatalbóli eljárásban lefolytatott ún. Amtswiderspruch intézménye ellentételezi. Kiemelés KM.

(28) Lásd erről különösen még *Jan Krekovicsova: Rechtschutz im Liegenschftsverekehr in Slowakei;* Wien, 1998. 39. old.; *Imrich Hornansky: Liegenschftsverwaltung – Grundbuch und Kataster,* Wien, 1997. 49. old.

(29) „Wenn aber von den Angaben dews Liegenschftskatasters ausgeht, ist nur gutglaubig wenn der Stand der Eintragungen im Liegenschftskatater dem faktischen Stand entspricht.Er hat aber nicht die Sicherheit, dass fem so ist, und ist gegenüber dem faktischen Eigentümer nicht geschützt." (lásd *Eva Baresová: Rechtschutz im Liegenschftsverkehr in Tschechien;* Wien. 1998. 55. old.; továbbá *Brosta Claudie: Ingatlanok jóhiszemű megszerzése a cseh jogban,* Magyar Jog, 1999. évi 2. szám. 124. oldal.

(30) Kihirdetve Narodna Novine 96/1996. lásd *Snjezsana Bagics: Grunbücher in der republik Kroatien,* Manuscript, 28. old. Wien, 1998. Wiener Konferenz über Grundbuch und Kataster.

(31) Lásd erről *Helmut Koziol és Rudolf Welser: Grundriss des bürgerlichen Rechts;* Wien, 1992. Manzsche Verlags- und Univeresitätsbuchhandlung. Auflage S. 109. *(„Die regelung ist im einzelnen komliziert: Der gutglaubige Dritte ist im Rahmen des positiven Publizitätsprinzips nur dann vollkommen geschützt, wenn die Eintragung des Vormannes rechtskräftig(durch rekurs unanfechtbar) ist, keine Streitanmerkung, aufweist und seit dem zeitpunkt der Eintragung mindestens 3 Jahre vergegangen sind.")*

(32) *Walter H. Rechberger: Über die Grundprinzipien des österreichischen Grundbuchsystems,* Veröffentlichungen des Ludwig-Boltzmann-Institutes für Rechtvorsorge und Urkundenwesen, S. 17. Wiener Konferenz über Grundbuch und Kataster Veröffentlichungen des Ludwig-Boltzmann-Institutes für Rechtvorsorge und Urkundenwesen, Wien, 1999 „...der österreichische Gesetzgeber hat eine gewisse Vorsicht lassan, indem er diesen Gutglaubensschutz erst nach Rechtskraft der Eintragung, wenn also gegen den Eintragungsbeschluss kein Rechtsmittel erhoben oder ein solches erfolglos geblieben ist, eintreten lasst."

(33) *Herbert Hoffmeister/Helmut Auer: Das Moderne Grundbuch, Schriftenreihe des Bundesministerium für Justiz,* Österreich, Wien, 1992. 80. oldal, *Böhringer-Meikel: Grundbuchrecht.* 7. Auflage. 1986. S. 69.; *Böhringer: das deutsche Grundbuchsystem im internationalen rechtsvergleich;* BWNotT, 1987, Maerz/April, S. 25–27.

(34) Von dem Fall der fehlenden Zustellung abgesehen erwirbt der gutglaubige Dritte, wenn er dir Rechtskraft der Ewintragung abwartet, sofort Eigentum: *Eric Feil: Grundbuchrecht,* S. 32–33, Springer Verlag Wien, 1972.

(35) Lásd erről *Herbert Hoffmeister/Helmut Auer: Das Moderne Grundbuch, Schriftenreihe des Bundesministerium für Justiz,* Österreich, Wien, 1992. Band 58. 80. oldal.

(36) Lásd *Herbert Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grunbuchgesetz;* Österreichische Notariats-Zeitung, Juli, 1972, S. 6–10.; Az osztrák telekkönyvi törvény hatálybalépésének 100. évfordulóján tartott előadás alapján.

(37) Lásd *Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grunbuchgesetz;* Österreichische Notariats-Zeitung, Ju-

li, 1972, S. 97–98, illetőleg általa hivatkozva *Brandt: Eigentumserwerb und Austauschgeschaeft;* 1940; S. 293.

(38) Lásd *Locher: Die Neugestaltung desw Liegenschaftsrecht;* 1942; S. 104. idézi *Hoffmeister:* i. m.

(39) *Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchsgesetz,* Österrichische Notariats-Zeitung, 1972. Juli, S. 104. hivatkozza *Heidemann: Die Fortschritte des Zivilrechts im XIX. Jahrhundert, 2. Teil;* Haelfte 12. ff.

(40) *Herbert Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchsgesetz,* Österrichische Notariats-Zeitung, 1972. Juli, S. 101.

(41) *Herbert Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchsgesetz,* Österrichische Notariats-Zeitung, 1972. Juli, S. 100.

(42) *Herbert Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchsgesetz,* Österrichische Notariats-Zeitung, 1972. Juli, S. 101.

(43) Lásd még erről a magyar jogban *Tímár Rojcsek Sándor: Telekkönyvi jogunk alaptanai,* Pestszentlőrinc, 1938. A szerző kiadása 145–156. old.

(44) Lásd *Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grunbuchgesetz;* Österreichische Notariats-Zeitung, Juli, 1972, S. 97–98, illetőleg általa hivatkozva *Brandt: Eigentumserwerb und Austauschgeschaeft,* 1940; S. 293.

(45) Lásd *Joseph Unger: System des österreichischen allgemeinen Privatrechts,* Leipzig, 1868.; idézi *Hoffmeister:* i. m. 102.

(46) Lásd erről *Ogris: Die Historische Schule der österreichischer Zivilistik,* FS Lentze zu 60. Geburtstag, S. 457.; idézi külön *Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchgesetz;* Österreichische Notariats-Zeitung, Juli, 1972, S. 99., továbbá *Demelius: Grundbuchsrecht,* S. 90.

(47) Lásd *Kaserer: Die Reichsgesetze vom 6. Februar 1869. und 25. Juli. 1871 über das Grundbuch mit Materialien,* Österreichische Gesetze mit Materialien XV. § 138.; idézi külön *Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchgesetz;* Österreichische Notariats-Zeitung, Juli, 1972, S. 99.

(48) *Kaserer: Die Reichsgesetze vom 6. Februar 1869. und 25. Juli. 1871 über das Grundbuch mit Materialien,* Österreichische Gesetze mit Materialien XV. § 138.; idézi külön *Hoffmeister: Der Gutglaubenschutz im österreichischen Grundbuchgesetz;* Österreichische Notariats-Zeitung, Juli, 1972, S. 99.

(49) Lásd ezzel összefüggésben az 1955. évi GrundbuchsGesetz 123. §-át.

(50) Lásd *Lentze: Die Eingliederung der österreichischen Zivilrechtsvissenschaft in die deutsche Pandektenvissenschaft, Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848 bis 1944.* Budapest 1970, 59 §§.

(51) *Entwurf des Gesetzes über Eigentumserwerb und die dingliche Belastung der Grundstücke 1872.,* hivatkozza *Hoffmeister:* i. m. V. rész. 100. old.

(52) Lásd erről bővebben *Baur/Stürner. Lehrbuch des sachenrechts* 16. Aufl. München 1992. § 23. I. 2.; *Wiegand: Juristische Schulung,* 1975, 205. ff.; *Marcus Lutter: Die Grenzen des sog. Gutglaubenschutz im Grundbuch,* Berlin, 1981; *Dieter Eickmann: Die Auswirkungen von Grundbucheintragungen in Abteilung II.* Köln 1986.

(53) „muss der Erwerber gem. § 892. noch in dem Zeitpunkt gutglaubig sein, in dem der Antrag auf Eintragung seines rechtsgeschaftlich erworbenen Rechts gestellt wird § 13. GBO.

(54) *Palandt/Bassenge: Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar 52. Aufl. 1993. München § 892. Randnummer 25.;* Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen 10., 1969. A magyar jogirodalomba lásd erről különösen *Blau György: A jóhiszem térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben;* Jogtudományi Közlöny, 1928. 4., 6., 7., számai.

(55) Lásd erről bővebben *Marcus Lutter: Die Grenzen des sog. Gutglaubenschutz im Grundbuch,* Berlin, 1981.; *Dieter Eickmann: Die Auswirkungen von Grundbucheintragungen in Abteilung II.* Köln 1986.; *Palandt/Bassenge: Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar 52. Aufl. 1993.* München § 892. Randnummer 25.; *Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen 10.,* 1969.; *Karl Heinz Schwab–Hanns Prütting: Sachenrecht,* Verlag C. H. Beck, München, 2000. 91. oldal.

(56) Legf. Bír. P. törv. II. 20. 610/1980. sz. határozat; 1972. évi 31. sz. tvr. 2. § (2) bek., 54/1960. (XI. 7.) Korm. sz. r. 1. § (3) bek.; BH 1981. 60.

(57) Legf. Bír. Kfv. III. 28. 490/1996. sz.; BH 1998. 203.

(58) Legf. Bír. Kfv. III. 28. 490/1996. sz.; BH 1998. 203.

(59) LFB P. törv. II. 20. 610/1980. sz. határozat; BH 1981. 60.

(60) *Fabók Zoltán: Az ingatlanok kétszeri eladása a bírói gyakorlatban;* Jogtudományi közlöny, 2001. 9. szám. 350–357. old.

(61) *Fabók Zoltán: Az ingatlanok kétszeri eladása a bírói gyakorlatban;* Jogtudományi közlöny, 2001. 9. szám. 356. old.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

Állásfoglalás díjszabási kérdésben

Az egyik budapesti bank országos kamarához intézett megkeresésében annak a kérdésnek a tisztázását kérte, hogy a kölcsönszerződés és a kölcsönöszerződés biztosítékául szolgáló járulékos szerződések (zálogjog, óvadék, kezesség, biztosítéki célú engedményezés) azaz a szerződést biztosító mellékkötelezettségekről szóló megállapodás egy közjegyzői okiratba foglalása esetén ezek egy, vagy több jogügyletnek minősülnek-e, ebből következően a közjegyzői díjszabásról szóló 14/1991. (XI. 26.) IM rendelet 3. § alkalmazása szempontjából ilyenkor egyetlen jogügylet a díjszámítás alapja, avagy az a szabály érvényesül, hogy ha a közjegyző több jogügyletet foglal egy okiratba, akkor az egyes jogügyletek (azaz egyrészt a kölcsönszerződés másrészt az azt biztosító mellékkötelezettségre vonatkozó szerződés) után a munkadíjat külön kell felszámítani.

A bank a megkeresésben annak az álláspontjának ad hangot, hogy ilyenkor nem több, hanem egyetlen jogügylet okiratba fogla-

lása történik, mivel a biztosított szerződés nélkül („a főkötelezettséget tartalmazó alapügylethez képest") a szerződést biztosító mellékkötelezettségre vonatkozó megállapodás nem jönne létre.

Álláspontom a következő:

Előre kell bocsátani, hogy fő- és mellékkötelezettség fogalma nem azonos a szerződéses kötelezettségekkel és a szerződést biztosító mellékkötelezettségekkel.

A szerződéses főkötelezettség és mellékkötelezettség fogalma a szolgáltatásokon belül a főszolgáltatás és mellékszolgáltatás megkülönböztetésének felel meg.

A szolgáltatás a jogosultnak a szerződéssel biztosított érdekét elégíti ki. A szolgáltatás az a magatartás, amelyet a jogosult a kötelezettől követelhet, illetőleg amelyet a kötelezett a szerződés alapján tanúsítani köteles.

Egy-egy szerződés az esetek többségében szolgáltatások egész komplexumát tartalmazza, annak megfelelően, ahogyan a kötelem általában kötelezettségek komplexumát jelenti.

Ezek között vannak olyan szolgáltatások, amelyek rányomják bélyegüket az egész szerződésre, amelyekben a szerződés rendeltetése voltaképpen megvalósul (a szerződési érdek kielégítése), és vannak olyanok, amelyek ezek velejárói, a szerződési érdek kielégítésének elősegítői.

Ezen alapul a főszolgáltatások és mellékszolgáltatások megkülönböztetése, ami megfelel a főkötelezettség és mellékkötelezettség megkülönböztetésnek.

(Például: adásvételi szerződés esetében a főszolgáltatás az eladó részéről a dolog tulajdonának a vevőre való átruházása és a dolognak a vevő birtokába bocsátása, míg mellékszolgáltatás a dologra vonatkozó esetleges jogokról és dologgal kapcsolatos terhekről szóló tájékoztatás és az ilyen körülményekre, illetőleg jogokra és terhekre vonatkozó okiratoknak a vevő részére való átadása.)

Szerződést biztosító mellékkötelezettségeken nem a szerződés szerinti fő- és mellékkötelezettségeket, hanem a szerződéshez fűzött mindazokat a különleges szankciókat értjük, amelyek a szerződés teljesítésére, szerződésszegés esetén pedig a szerződési érdek kielégítésére vonatkozó biztosítékokat jelentik, mégpedig mind a szerződés szerinti főkötelezettségek, mind mellékkötelezettségek vonatkozásában, a polgári jog általános szankcióin (érvénytelenség és kártérítés) túlmenően (tehát: foglaló, kötbér, zálogjog, kezesség, jogvesztés kikötése, jótállás stb.).

Ha a szerződés alapján egyetlen jogviszony jön létre (kölcsönszerződés – kölcsönjogviszony, kezességi szerződés – kezesi jogviszony, zálogszerződés – zálogjogviszony, adásvételi szerződés – adásvételi jogviszony stb.) az természetesen egyetlen jogügylet akkor is, ha a jogviszonyban a feleket a főkötelezettségen kívül mellékkötelezettségek is terhelik (például kölcsönszerződésnél a kölcsön visszafizetésén mint főkötelezettségen kívül mellékszolgáltatásként kamatfizetési kötelezettség, vagy az adós lakcíme, a munkáltatója megváltozásának a bejelentésére vonatkozó kötelezettség stb.) a fő és mellékkötelezettségek ugyanis ugyanannak az egyetlen jogviszonynak, – például a kölcsönjogviszonynak – a keretei között helyezkednek el.

Másról van szó a szerződés és a szerződést biztosító mellékkötelezettségek esetében, itt a főkötelezettség és a mellékkötelezettség megkülönböztetés téves, a fő- és mellékkötelezettség ugyanis egyaránt a szerződés szerinti szolgáltatások része, míg a szerződést biztosító mellékkötelezettségek a szerződéshez kapcsolódnak ugyan, de ahhoz képest már külön jogviszonyt hoznak létre (például: kölcsönjogviszony és az ahhoz kapcsolódó (de nem a kölcsönjogviszony részét képező) zálogjogi, vagy óvadéki, vagy kezességi stb. jogviszony).

A felvetett kérdés az, hogy az okirat mikor tartalmaz egy és mikor tartalmaz több jogügyletet.

Jogügylet (azaz szerződés vagy egyoldalú jognyilatkozat) az a jogi tény, amely a felek között a jogviszonyt létrehozza.

A kérdést tehát az dönti el, hogy az okiratba foglalt jognyilatkozatok alapján egy vagy több jogviszony keletkezik.

Abban az esetben, ha az okiratba foglalt jognyilatkozatok következtében létrejön egy kölcsönszerződés, mint kötelmi jogviszony, és létrejön az ezt biztosító egyéb kötelezettségvállalások folytán más jogviszony is (személyi biztosítékként kötelmi jelleggel kezesség, vagy korlátolt dologi jog, zálogjog keletkezik stb.) kétséget kizáróan megállapítható, hogy az okirat több jogügyletet tartalmaz, mert több jogviszonyt keletkeztet.

Akkor pedig, ha a közjegyző több jogügyletet foglal egy okiratba, az egyes jogügyletek után a munkadíjat külön-külön kell felszámítani. (A hivatkozott rendelet 3. §-a.)

Az, hogy egy közjegyzői okiratban több jogügylet szerepel-e objektíve ítélendő meg, mégpedig annak alapján, hogy egy vagy több jogviszony jön létre az okirat alapján, akár egymástól függetlenül, akár egymáshoz szorosan kapcsolódóan, mint a biztosított („alap") szerződés (például kölcsönszerződés, amelynek a felek hitelezőként és adósként az alanyai), és a szerződést biztosító mellékkötelezettségre vonatkozó megállapodás (például a kölcsönjogviszony biztosítására zálogjogviszony létrehozása, amely jogviszonynak – akár személy szerint ugyanazok – a felek már zálogjogosultként és zálogkötelezettként az alanyai).

Több jogügyletnek nem csupán az azonos közjegyzői okiratba foglalt, egymástól független, vagy relatíve önálló jogügyletek tekintendők, mint például egy ajándékozási szerződés mellett egy adásvételi szerződés, vagy egy vállalkozási szerződés.

Több jogügylet az is, amelyből az egyik alapügylet a másik pedig az ehhez szorosan kapcsolódó járulékos jogügylet (szerződést biztosító mellékkötelezettség).

Az okirat tárgyilag akkor is több ügyletet tartalmaz, ha azok egymástól kölcsönösen függenek, egymásra tekintettel jönnek létre.

[A zálogjoggal (kezességgel stb.) biztosított kölcsönügylet okiratba foglalása akkor is két ügyletet tartalmaz, ha a közjegyző egyrészt a kölcsönszerződést, másrészt az ennek biztosítékaként kötött zálogjogi megállapodást egyetlen okiratba foglalja.]

A díjat az ilyen tárgyi ügylethalmazat esetén, ügyletenként kell felszámítani.

Helyes tehát ha a közjegyző a 14/1991. (XI. 26.) IM rendelet 3. § alkalmazásával a törvényes mértéknek megfelelően az okiratba foglalt ügyletenként külön-külön önállóan számítja fel a közjegyzői díjat és költséget.

Fogalmilag kizárt, hogy egy kölcsönügylet és az azt szerződést biztosító mellékkötelezettség vállalásaként kísérő biztosítéki megállapodás okiratba foglalása esetén a közjegyzői díjat úgy kellene meghatározni, mintha szerződést biztosító mellékkötelezettségre vonatkozó szerződés, megállapodás nem létezne.

Dr. Anka Tibor
közjegyző, Cegléd

A Közjegyzői Digitális Levéltár (KDL) megvalósításának jogi háttere

A kormány 2003 júliusában elfogadta **az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló törvény tervezetét.** A tervezet – a Kormány törvényjavaslataként – T/4625. számon került benyújtásra az Országgyűléshez és várhatóan októberben elfogadásra is kerül.

A törvényjavaslat célja, hogy folytassa az átlátható és teljes körű cégnyilvánosság megteremtésére irányuló jogalkotást, továbbá elősegítse a cégeljárás egyszerűsítését és gyorsítását, úgy hogy egyidejűleg figyelemmel van az európai jogfejlődési tendenciákra, a közösségi jogszabályok változására és a hazai gazdasági környezet alakulására.

1. Közösségi jog: a módosított 1. társasági jogi irányelv

2003 júniusában a közösségi jog olyan irányú változásáról született döntés, amely a nemzetközi jogfejlődés eredményeit hasznosítva, új jogintézmények kialakításával, illetve az informatikai lehetőségek fejlődésével áll összefüggésben, és egyúttal implementációs kötelezettséget is teremt Magyarország számára. **A Tanács és az Európai Parlament ugyanis elfogadta a Tanács 68/151/EGK irányelvének (1. társasági jogi irányelv) módosítását, amely a cégnyilvánosság és a cégregisztráció egészen új feltételrendszerét teremti meg. Az irányelv nemzeti jogba való átültetésének határidejét 2006. december 31-ben határozza meg.**

Az új irányelv – az 1. társasági jogi irányelv hatályos 3. cikkében foglalt, cégnyilvántartásra vonatkozó rendelkezések helyett – lehetővé teszi a hatálya alá tartozó társaságok (korlátolt felelősségű társaság és részvénytársaság) számára, hogy cégbejegyzés iránti kérelmüket, illetve az annak mellékletét képező iratokat – választásuk szerint – elektronikus vagy papír alapú dokumentum formájában juttathassák el regisztráló hatóságukhoz (a cégbírósághoz). A tagállamoknak erre tekintettel kötelezővé teszi, hogy az online regisztrációhoz szükséges jogi és technikai feltételeket biztosítsák, azaz az elektronikus úton érkező okiratokat elektronikusan tartsák nyilván, és elektronikus úton adjanak ezekről az okiratokról felvilágosítást.

Az új közösségi norma azt is előírja, hogy **2007. január 1-jétől** azokat az okiratokat is elektronikus formában kell nyilvántartani, amelyeket a társaság hagyományos formában, papír alapú iratként nyújt be a cégbírósághoz, mivel ez teszi csak lehetővé az online úton történő tájékoztatást, nyilvánosságra hozatalt. Az irányelv nemcsak a jövőben benyújtandó iratok vonatkozásában, hanem a cégek cégbíróságon tárolt, **a 2006. december 31-ét megelőző – legalább – tíz évben keletkezett összes iratait illetően előírja, hogy azokat az ügyfél kérelmére papír alapú másolat vagy elektronikus okirat formájában rendelkezésére kell bocsátani.**

Az új irányelv szerint a cégiratokról elektronikus úton kiadott másolatot – amely az ügyfél eltérő kérelme hiányában, egyszerű másolatnak minősül – *legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírással* kell ellátni.

2. Az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló törvényjavaslat

A törvényjavaslat a fenti célkitűzésekre figyelemmel biztosítja – az irányelv hatálya alá tartozó – korlátolt felelősségű társaságok és részvénytársaságok elektronikus úton történő bejegyzésének (változásbejegyzésének) lehetőségét, úgy, hogy ennek fokozatos bevezetése egyidejűleg – hosszabb távon – az elektronikus cégeljárás teljes körű alkalmazását készíti elő. A törvényjavaslat az elektronikus cégeljárás bevezetéséhez és a cégiratok elektronikus úton való megismerésének biztosításához szükséges törvényi szabályokat tartalmazza. Ennek keretében módosítja, illetve kiegészíti a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvényt (a továbbiakban: **Ctv.),** és hozzá kapcsolódóan kisebb változtatásokat iktat be a Polgári perrendtartásba (a továbbiakban: **Pp.),** a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvénybe (a továbbiakban: **Ktv.),** valamint az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvénybe (a továbbiakban: Ütv.).

Tekintettel arra, hogy a cégeljárásban a jogi képviselet kötelező [Ctv. 21. § (2) bek.], a törvény – meghatározott technikai feltételek megléte esetén – feljogosítja az ügyvédeket és a közjegyzőket, hogy a papíralapú okiratokat elektronikus okirattá alakítsák át, és azokat minősített elektronikus aláírásukkal ellátva továbbítsák a cégbírósághoz. Elektronikus cégregisztráció esetén kötelezővé, míg egyéb esetekben lehetőséggé válik az eljárási illeték és egyéb fizetési kötelezettségek elektronikus úton történő teljesítése.

Ha a jogi képviseletet közjegyző látja el, úgy a Ktv. új, elektronikus közjegyzői okiratra vonatkozó rendelkezései irányadók. A jogi képviselő az eredetileg nem elektronikus formában készült okiratok (hiteles másolatuk) megőrzéséről az Ütv.-ben, illetve a Ktv.-ben szabályozott módon gondoskodik. Köteles a papír alapú okiratot a cégbíróság felhívására bemutatni az elektronikus okirattal való egyezőség megállapítása érdekében, ha etekintetben a cégbíróságnak kételye merül fel. Abban az esetben, ha az adott ügyben eljárt ügyvéd kamarai tagsága, vagy a közjegyző szolgálata megszűnik, az országos ügyvédi levéltárban elhelyezett okiratok bemutatásáról a Magyar Ügyvédi Kamara, a közjegyzői levéltárban elhelyezett okiratok bemutatásáról pedig a közjegyzői levéltár vezetője gondoskodik. [Ctv. új 48/B. § (2) bek.]

A Pp. 195. §-ának (2) bekezdése a következő mondatokkal egészül ki:

„Az okiratnak az eredeti közokiratéval azonos bizonyító ereje van, ha az elektronikus okiraton a közokirat kiállítására jogosult minősített elektronikus aláírást helyezett el. Ugyanilyen bizonyító ereje van az olyan elektronikus okiratnak is, amelyet a törvény elektronikus közokiratnak nyilvánít."

A törvényjavaslat – többek között – elektronikus közokiratnak nyilvánítja a Cégnyilvántartási és Céginformációs Szolgálat általa kérelem elektronikus úton való benyújtásáról kiadott elektronikus igazolást, valamint a közjegyző által – a Ktv.-ben meghatározott

alakszerűségek betartásával készített – elektronikus közjegyzői okiratot, annak hiteles kiadmányát, valamint az elektronikus közjegyzői tanúsítványt.

3. A Ktv. módosítása

A Ctv. módosításához szorosan kapcsolódik, de némileg szélesebb kört fog át a Ktv. módosítása. E törvényjavaslat a Ktv.-t pusztán az elektronikus cégeljárás bevezetéséhez elengedhetetlenül szükséges mértékben módosítja. **A törvényjavaslat 11. § (1) bekezdése megteremti az elektronikus közjegyzői okirat, az elektronikus hiteles kiadmány és az elektronikus közjegyzői tanúsítvány elkészítésének törvényi alapját.** Amennyiben ezeket az okiratokat a közjegyző minősített elektronikus aláírásával látja el, az **elektronikus közokiratnak minősül,** és a papír alapú közjegyzői okirattal megegyező, teljes bizonyító erővel rendelkezik.

Ezen általános szabály kimondása azért nélkülözhetetlen, mert a Ktv. közjegyzői tanúsítványokról (így a másolatok hitelesítéséről) rendelkező 136. §-a a tanúsítványokra – a törvényben meghatározott eltérésekkel – a közjegyzői okiratokra vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni. Ebből következően az elektronikus cégeljárás lefolytatásához elengedhetetlen elektronikus okiratmásolat-hitelesítés csak akkor szabályozható, ha a Ktv. már tartalmazza az elektronikus közjegyzői okiratra vonatkozó rendelkezéseket.

A 11. § (2) bekezdése rögzíti, hogy az elektronikus úton készített közjegyzői okiratot a felek részére elektronikus úton vagy adathordozón elektronikus okirat formájában, illetve papír alapú hiteles kiadmány, hiteles másolat formájában lehet kiadni. A papír alapú közjegyzői okiratról elektronikus úton vagy adathordozón is lehet hiteles kiadmányt, hiteles másolatot kiadni.

A papír alapú közjegyzői okiratra nézve a Ktv. 119. §-ának (1) bekezdése kötelezően úgy rendelkezik, hogy az az okiratot készítő közjegyző őrzésében marad. A felek az okirat hiteles kiadmányát kapják meg. Ha a közjegyzői okirat elektronikus úton készül el, az – elektronikus okiratként – korlátlan számban elkészíthető, így ilyenkor nem a kiadmány, hanem maga az okirat kiadásáról szól a törvény. Az ilyen okiratról papíron kiadmány vagy másolat adható. Ha az eredeti okirat papíron készült, úgy a közjegyző papír alapú és elektronikus hiteles kiadmányt vagy másolatot egyaránt adhat az ügyfél részére.

A 11. § (3) bekezdése tartalmazza az elektronikus cégeljáráshoz legszorosabban kapcsolódó azon szabályt, mely szerint a másolatok hitelesítésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni az okiratról, illetve az elektronikus úton vezetett adatbázisból a közjegyző felügyelete mellett, elektronikus úton előállított másolat és kivonat hitelesítésére, továbbá az elektronikus okiratról készített papír alapú másolat és kivonat hitelesítésére. A közjegyző az elektronikus úton készített másolatot és kivonatot minősített elektronikus aláírással látja el. Abban az esetben tehát, ha a közjegyző a papír alapú cégiratokról általa készített elektronikus másolatot (elektronikus okiratot) minősített elektronikus aláírásával látja el, úgy az elektronikus közokiratnak minősül, és a papír alapú közokirattal megegyező bizonyító erővel bír.

A törvényjavaslat 11. §-ában foglalt szabályok alapján **tehát a közjegyzők** – az ügyvédektől eltérően – a törvény eltérő rendelkezése hiányában [pl. Eatv. 3. § (2) bek.[1]] **minden okiratot jogosultak elektronikus formában elkészíteni, illetve minden papír alapú okiratról készíthetnek elektronikus másolatot.** Ez természetesen vonatkozik az elektronikus cégeljárásra is. Ebben az esetben az eredeti okiratok őrzése a Ktv. szabályai szerint történik.

A javaslat úgyszintén megteremti az elektronikus közjegyzői levéltár létrehozásának törvényi alapját. A 11. § (4) bekezdése szerint a közjegyző az általa készített *közjegyzői okiratot és jegyzőkönyvi tanúsítványt, valamint a nemperes eljárásban hozott jogerős határozatot* a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elektronikus úton vezetett levéltárában helyezi el. Az archiválás alkalmával a közjegyző elkészíti a közokirat digitalizált másolatát, és azt minősített elektronikus aláírásával hitelesíti. Az elektronikus levéltárban elhelyezett okiratról a közjegyző, szolgálatának megszűnését követően pedig a közjegyzői levéltár vezetője ad ki hiteles kiadmányt, másolatot, illetve bizonyítványt.

Az elektronikus közjegyzői levéltárban tehát elhelyezésre kerülnek a közjegyzői okiratok és határozatok hiteles elektronikus másolatai, amelyek így a közjegyzők – és közvetetten az ügyfelek – számára is hozzáférhetőek, és megismerhetők lesznek.

4. Az Európa Tanács ajánlástervezete

Jelenleg folyamatban van a strasbourgi székhelyű Európa Tanács előtt a jogi szektorban, többek között közjegyzőknél keletkező elektronikus dokumentumok archiválásáról szóló ajánlás kidolgozása, melyben kimondásra kerül, hogy a szabályszerű elektronikus aláírással ellátott dokumentumoknak ugyanolyan a joghatása, mint a papír alapú dokumentumoknak. Kamaránk a CNUE megfigyelőjeként a szövegtervezetre észrevételt tett.

Dr. Kopár Bernadett
MOKK jogi előadó

---

[1] 2001. évi XXXV. tv. 3. § (2) A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének 598–684. §-aiban szereplő, illetve a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény szerinti jogviszonyokban nem lehet az elektronikus formán kívüli dokumentumokat mellőzve, csak elektronikus aláírást felhasználni, illetve elektronikus iratot vagy dokumentumot készíteni.

BÍRÓI SZEMMEL

A kezesség

1. A kezes felelőssége a jogosulttal szemben

Az 1995. március 2-án létrejött engedményezési szerződésben a II. r. alperes a felperesre engedményezte az I. r. alperessel szemben az 1994. május 26-án kelt kölcsönszerződésből eredő 23 000 000 forint, az 1994. augusztus 1-jén kelt kölcsönszerződésből eredő 15 000 000 forint és az 1994. október 1-jén kelt kölcsönszerződésből eredő 1 000 000 forint összegű követeléseit azzal, hogy a kölcsönök kamatát 1995. február 15-ig rendezték. Engedményezte továbbá a M. Banktól 12 000 000 forintért megvásárolt egy, az adósság konszolidációba bevont 17 000 000 forint – a kölcsönszerződésekben a B. utca 3/B. alatti ingatlanra alapított jelzálogjoggal biztosított – követelést. A II. r. alperes a felperestől az engedményezett követelések ellenértékét – 51 000 000 forintot – megkapta. A II. r. alperes 1995 márciusában benyújtott kérelmére a földhivatal a három kölcsönszerződés alapján jelzálogjog bejegyzése iránt indított eljárást, 1995. július 11-én megszüntette. A felperesre engedményezett követelések kötelezettjei nem teljesítettek.

Az elsőfokú bíróság az ítéletével kötelezte az I. r. alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 39 000 000 forintot és ennek az ítéleti részletezés szerinti kamatát. Arra az esetre, ha az I. r. alperessel szemben a végrehajtás eredménytelen, a II. r. alperest kötelezte a 39 000 000 forint tőke és ennek kamatai megfizetésére. Kötelezte továbbá a II. r. alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 15 napon belül 12 000 000 forintot és ennek késedelmi kamatát.

Az elsőfokú bíróság a II. r. alperes érdemi védekezését – amely szerint az I. r. alperesnek 191 000 000 forint követelése van a felperessel szemben, mert az I. r. alperestől a felperes 1995. április 7-én a F. Kft.-ben lévő 100%-os üzletrészét megvásárolta, ezért a felperesi követelésnek beszámítással meg kellett volna szűnnie – nem fogadta el. Megállapította, hogy az I. r. alperesnek a felperessel szemben fennálló 191 000 000 forint összegű követelésébe a felperes a perbeli követelését nem számíthatja be, mert az I. r. alperes fizetési halasztást adott a felperesnek, így az I. r. alperesnek nincs lejárt követelése a felperessel szemben. A II. r. alperes védekezését abban a tekintetben sem találta alaposnak, hogy az I. r. alperes a 12 000 000 forint követelés alapjául szolgáló hiteltartozást 1994. augusztus 26-án átvállalta, így ezért is ő köteles helytállni. Az I. r. alperes 39 000 000 forint tekintetében tett elismerő nyilatkozatot a per során, ezért ez összeg megfizetéséért a II. r. alperes a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése alapján a Ptk. 274. §-a (1) bekezdésének a sortartó kezességre vonatkozó szabályai szerint köteles helytállni. A 12 000 000 forint megfizetésére a II. r. alperes azért köteles, mert érdemi védekezést nem tudott előadni.

Az ítélet ellen a II. r. alperes fellebbezett, annak megváltoztatását és a felperes keresetének az elutasítását kérte. Előadta, hogy a felperes 1995. április 7-én megvásárolta az I. r. alperestől a F. Kft.-ben fennállott 100%-os üzletrészét 191 000 000 forintért, amelyet a felperes 1996. december 31-ig volt köteles kifizetni. Ezt követően 1995. április 7-én a felperes 100%-os üzletrész-tulajdont szerzett az I. r. alperes társaságban. Álláspontja szerint a 191 000 000 forint tartozás kiegyenlítésére 2005. május 1-jéig fizetési haladékot tartalmazó, a felperes és az I. r. alperes között létrejött megállapodás a tulajdoni viszonyokat tekintve arra irányult, hogy az I. r. alperes követelése ne minősüljön lejártnak, s így abba az 51 000 000 forint felperesi követelést ne lehessen beszámítani. Ez a megállapodás a II. r. alperes szerint a jó erkölcsbe ütközik, tehát a Ptk. 200. §-ának (2) bekezdése alapján semmis. Utalt arra is a II. r. alperes, hogy a fizetési haladékot biztosító fizetési határidő – 1996. december 31-e – letelte után kötötte a felperes a fenti megállapodást az I. r. alperessel. Így 1997. május 2-ig a felperes 191 000 000 forint tartozása az I. r. alperessel szemben lejárt és ezért esedékes volt. A felperesi követelést tehát a beszámítás útján lehetett volna rendezni a Ptk. 296. §-ának (1) bekezdése alapján. A felperes ezért nem hivatkozhat arra, hogy a követelése az I. r. alperessel szemben behajthatatlan. Erre tekintettel a II. r. alperes jogosult a teljesítést a Ptk. 274. §-ának (1) bekezdése alapján megtagadni. Ezen túlmenően a II. r. alperes a Ptk. 276. §-a (2) bekezdésének második fordulata alapján felszabadult a kezesi felelősség alól, mert a követelés a jogosult felperes hibájából vált behajthatatlanná. A 12 000 000 forint tekintetében a II. r. alperes a közvetlen marasztalását is sérelmezte. A P. Bt.-vel szemben követelése ugyanis nem szűnt meg, azt az I. r. alperes átvállalta. Erre vonatkozóan az I. r. alperes az engedményezési szerződés megkötése után a felperessel szemben tartozás-elismerő nyilatkozatot tett. Ezt a felperes az aláírásával tudomásul vette. Sérelmezte a II. r. alperes a kamatmegállapításra vonatkozó ítéleti rendelkezést is. Az engedményező a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése értelmében az engedményezés fejében kapott ellenérték erejéig felelhet kezesként. A kapott ellenérték – 51 000 000 forint – után nem az engedményezett követelések ügyleti kamatát, hanem a Ptk. szerinti 20%-os késedelmi kamatot lehetne felszámítani attól az időponttól, amikor a felperes őt a fizetésre felszólította.

A felperes fellebbezési ellenkérelme az elsőfokú ítélet helybenhagyására irányult. A fellebbezési tárgyaláson úgy nyilatkozott, hogy a B. utca 3/B. alatti ingatlan megvan, jelzálogjog nem terheli. Ezt az ingatlant az I. r. alperes apportként bevitte a F. Kft.-be, amelyben a felperes 100%-os üzletrész tulajdonnal rendelkezik. Előadta, hogy a P. Bt. beltagjait nem szólította fel fizetésre, nincs arról tudomása, hogy kik a beltagok, és a beltagok fizetésképtelenek-e.

A Legfelsőbb Bíróság a II. r. alperes fellebbezését megalapozottnak találta, a következők szerint.

A II. r. alperes fellebbezése alapján egyrészt azt kellett vizsgálni, hogy a M. Banktól megvásárolt, a P. Bt.-vel szembeni 17 000 000 forint összegű követelés engedményezése a felperes javára érvényesen megtörtént-e, másrészt azt, hogy a II. r. alperes a Ptk. 276. §-a (2) bekezdésében foglaltak alapján felszabadult-e a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése szerint fennálló kezesi felelősség alól. Az első kérdést vizsgálva a Legfelsőbb Bíróság – az elsőfokú bíróságtól eltérően – a rendelkezésre álló iratok alapján azt állapította meg, hogy az eredetileg a P. Bt.-vel szemben keletkezett követelés engedményezése érvényesen megtörtént-e. Igaz ugyan, hogy ennek a 17 000 000 forint összegű követelésnek 1995. március 2-án már nem a P. Bt. volt a kötelezettje, mert ezt a tartozást az 1994. augusztus 26-án kelt a P. Bt. és az I. r. alperes között létrejött megállapodás alapján az I. r. alperes átvállalta. A követelés jogosultja viszont változatlanul a II. r. alperes volt, csak az adós személye változott, a P. Bt. helyett a kötelezett az I.

r. alperes lett. A II. r. alperes ezt a követelést is engedményezte a felperesre, a szerződés érvényessége szempontjából nincs annak jelentősége, hogy az adós személye megváltozott, ugyanis a felperes erről tudott. Az I. r. alperes ugyanis 1995. március 6-án a felperessel szemben az 51 000 000 forint tartozását elismerte (ez az összeg a 12 000 000 forintot is magába foglalta), és annak kifizetését 1996. december 31-i határidővel vállalta. Az I. r. alperes azért tartozhatott a felperesnek, mert a II. r. alperes mint a követelés jogosultja, azt a felperesre átruházta. A felperes a P. Bt. beltagjaival szemben – annak ellenére, hogy állítása szerint a Bt. jogutód nélkül megszűnt – a követelését nem érvényesítette. Ezt nyilvánvalóan azért mulasztotta el, mert tudta, hogy a II. r. alperestől megszerzett követelés kötelezettje már nem a Bt., hanem az I. r. alperes. Mindezt bizonyítja továbbá a felperesnek az 1998. október 12-én benyújtott keresetlevele, amelyben az 1995. március 2-án engedményezett és az I. r. alperest terhelő kötelezettség összegét 51 000 000 forintban jelölte meg, csak később történt meg részéről a kereset módosítása. A felperes tehát alaptalanul állította azt, hogy a 12 000 000 forint követelés tekintetében az adós személyének változása miatt az engedményezési szerződés érvényesen nem jött létre.

A kérdés második részét vizsgálva a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéleti döntését és annak indokait szintén nem fogadta el.

Az engedményező az engedményessel szemben a kötelezett szolgáltatásáért a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése értelmében az engedményezés fejében kapott ellenérték erejéig kezesként felel. Felszabadul azonban a kezes a Ptk. 276. §-ának (2) bekezdése alapján a kezesi felelősség alól, amennyiben a követelés a jogosult hibájából behajthatatlanná vált.

Az I. r. alperesnek az 1995. április 7-i szerződés alapján 191 000 000 forint vételár követelése keletkezett a felperessel szemben, amelynek lejárata 1996. december 31-e volt. Ezt csak 1997. május 2-án módosították 2005. május 1-jére. Tehát 1996. december 31-én az I. r. alperesnek volt olyan vagyona, 191 000 000 forint követelése, amelybe a felperes, ha a saját 51 000 000 forintos követelését beszámítja, akkor az megszűnt volt a Ptk. 296. §-ának (2) bekezdése szerint. Egyébként a felperes fizetési határidejének meghosszabbítása sem akadályozta a felperes követelésének a beszámítását saját tartozásába.

A Ptk. 296. §-ának (1) bekezdése értelmében ugyanis a beszámításhoz annak a követelésnek kell lejártnak lennie, amelyet a kötelezett a jogosulttal szemben be kíván számítani a tartozásába. A felperesnek 51 000 000 forint összegű követelése az 1995. március 6-án aláírt megállapodás értelmében az I. r. alperessel szemben – az 1996. december 31-i fizetési határidőre tekintettel – 1997. január 1-jétől lejárt és esedékessé vált. A Ptk. 292. §-ának (2) bekezdése értelmében a felperes mint a 191 000 000 forint pénztartozás adósa a lejárat előtt is teljesíthet, azt az I. r. alperes köteles tudomásul venni és elfogadni. A beszámítás teljesítésnek minősül. A felperes követelésének, valamint azzal egyező összegben tartozásának megszüntetése beszámítás útján a felperes számára hátrányt nem jelentett volna.

A kezes törvényes érdekeit a jogosultnak is figyelembe kell vennie. Ezért a követelés behajtása érdekében minden olyan lehetőséget igénybe kell vennie, amely alkalmas a követelés kielégítésére. Ilyen lehetőség volt a perbeli esetben a Ptk. 296. §-ának (1) bekezdésében foglaltak alapján a beszámítás. Ilyen módon a felperes az 51 000 000 forint összegű követelését teljes egészében kielégíthette volna. Ezt a felperes elmulasztotta, illetve azzal nem kívánt élni. Ennek következménye nem hárítható át a II. r. alperesre. A II. r. alperes tehát helytállóan hivatkozott arra, hogy a perbeli követelését a felperes az I. r. alperessel szemben beszámítás útján be tudta volna hajtani. A másodfokú bíróság ezért a felperes keresetét a II. r. alperessel szemben alaptalannak találta, mert a II. r. alperes a kezesi felelőssége alól a Ptk. 276. §-ának (2) bekezdése alapján felszabadult.

A jogvita eldöntése szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az engedményezett követelést biztosító jelzálogjog miként szűnt meg, mert a felperes követelése e nélkül is behajtható. A felperes maga is csak 1998. nyarán kísérelte meg a jelzálogjog bejegyzését, amelyet a földhivatal azért tagadott meg, mert időközben az ingatlannak már nem az I. r. alperes a tulajdonosa, hanem az a kft., amely teljes egészében a felperes tulajdonában van.

A kifejtettek alapján a Legfelsőbb Bíróság, mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét a fellebbezett részében megváltoztatta és a felperes keresetét a II. r. alperessel szemben elutasította *(Legf. Bír. Gf. I. 31. 651/2000. szám).*

2. A kezes teljesítésének joghatása

Az I. r. alperes mint adós és a II. r. alperes mint hitelező között 1991-ben 390 000 forint kölcsön folyósítására létrejött kölcsönszerződés visszafizetésének biztosítékaként a felperes készfizető kezességet vállalt és az I. r. alperes adós tulajdonát képező ingatlanra a II. r. alperes javára jelzálogjog került bejegyzésre. Az I. r. alperes a fizetési kötelezettségének nem a szerződésben foglaltak szerint tett eleget. A felperes, mint kezes – a munkabéréből történt levonás utján – 1991–1996. között az I. r. alperes helyett a II. r. alperes részére 229 276 forintot teljesített.

Az elsőfokú bíróság az I–II. r. alpereseket kötelezte arra, hogy egyetemlegesen fizessenek meg a felperesnek 229 276 forintot járulékaival együtt. Az ítélet indokolásában utalt arra, hogy a felperes mint kezes teljesített az I. r. alperes helyett, ezért ezen összeg és kamata erejéig a követelést biztosító jogok – a Ptk. 276. §-ának (1) bekezdése alapján – a felperesre átszálltak. Az I. r. alperes azonban a jelzálogjoggal terhelt ingatlant a II. r. alperes hozzájárulásával értékesítette. A II. r. alperes erről a felperest nem értesítette, így a felperes a Ptk. 276. §-ának (1) bekezdésében biztosított jogával nem tudott élni. Ezért a felperes teljesítése erejéig a I. r. és a II. r. alperes a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése alapján egyetemlegesen felelős a felperessel szemben.

A II. r. alperes fellebbezése folytán a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet részben megváltoztatta és a felperes keresetét a II. r. alperessel szemben elutasította. Döntését azzal indokolta, hogy a perbeli követelés és annak biztosítéka törvény erejénél fogva szállt át a felperesre. A törvényi engedményre a Ptk. 331. §-a szerint az engedményezés szabályait kell alkalmazni. Az engedményező a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése értelmében – az engedményezés folytán kapott ellenérték erejéig – kezesként felel. A törvényi engedményezés azonban nem ellenérték fejében történő engedményezés, ezért a II. r. alperes felelőssége a Ptk. 330. §-ának (1) bekezdése alapján nem állapítható meg. A felperes a per során nem igazolta, hogy a II. r. alperes felé bármiféle jelzést tett volna a Ptk. 276. §-a (1) bekezdésének második és harmadik fordulata szerinti joga érvényesítésére, ezért a II. r. alperessel szemben a felperes igénye – jogalap hiányában – alaptalan.

A jogerős másodfokú ítélettel szemben a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Álláspontja szerint tévesen állapította meg a másodfokú bíróság, hogy a törvényi engedmény nem visszterhes, és a jelzálogjog a törvény erejénél fogva szállt át a felperesre, így a II. r. alperes nem volt jogosult a jelzálogjoggal a felperes által kifi-

zetett összeg erejéig sem rendelkezni. A II. r. alperes eljárása jogellenes volt, ezért kártérítés jogcímén tartozik a felperessel szemben helytállni.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alapozottnak találta az alábbiak szerint.

A per során a felek között nem volt vitás, hogy a II. r. alperes jogosultnak a felperes mint kezes 229 276 forintot teljesített. Ezért a Ptk. 276. §-ának (1) bekezdése értelmében – a teljesítése folytán – a felperesre mint kezesre a követelés – a teljesítés és járulékai erejéig – az azt biztosító és a kezességvállalást megelőzően keletkezett jogokkal, valamint a végrehajtási joggal együtt átszállt. Ez azt jelentette, hogy a I. r. alperes kötelezett és a II. r. alperes jogosult között keletkezett jogviszonyba a felperes mint kezes a teljesítése folytán – annak erejéig és a járulékokra is kiterjedően – a jogosulti oldalon a II. r. alperes mellé lépett, tehát a kölcsönszerződés a jogosulti oldalon több alanyúvá vált. A törvényi engedmény folytán átszállt követelés erejéig átszállt a felperesre a zálogjog is, így a zálogszerződés is több alanyúvá vált, vagyis ugyanannak a zálogjognak két jogosultja lett. Mindkét hitelező a zálogjog alapján a követelés ráeső részének a kielégítését igényelhette [Ptk. 334. § (1) bekezdése]. A zálogjog átszállása a törvénynél fogva ment végbe, így annak az ingatlan-nyilvántartási bejegyzése nélkül is megszerezte a felperes a zálogjogból őt megillető jogokat. A Ptk. 273. §-ának (2) bekezdése nem adott arra lehetőséget a II. r. alperesnek, hogy a zálogtárgyból a felperest megelőzően kielégítést keressen, ugyanis a törvényi engedmény folytán a felperes zálogjoga a II. r. alperes zálogjogával egyidejűleg keletkezett.

A II. r. alperes tudta, hogy az adós mellett a Ptk. 274. §-a (2) bekezdésének a) pontja alapján a készfizető-kezességet vállaló felperestől is követelte a teljesítést, és azt is tudta, hogy a felperes teljesített, így a felperesre a zálogjog – a teljesítés erejéig – átszállt. Ezért a II. r. alperes a felperes teljesítését követően – függetlenül attól, hogy a felperes tett-e felé a jogai érvényesítését illetően nyilatkozatot – nem járulhatott volna hozzá a felperes nyilatkozata nélkül a jelzálog törléséhez, mert annak már a felperes is alanya volt. Amennyiben viszont hozzájárult a törléshez és az ingatlan már a zálogjog nélkül került értékesítésre, abból a felperest megelőző sorrendben a már hivatkozott jogszabály szerint nem kereshetett volna kielégítést. A II. r. alperesnek ez a jogellenes magatartása a felperes károsodására vezetett, mert az elvesztette a követelésének biztosítékát, a II. r. alperes felelőssége tehát a felperessel szemben a Ptk. 339. §-a alapján fennáll. A másodfokú bíróság ezért jogszabálysértéssel utasította el a felperes keresetét. Az eljárt bíróságok viszont nem vizsgálták az ingatlan értékesítésének a körülményeit, továbbá, hogy ennek következtében a felperesnek milyen összegű kára keletkezett.

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság a jogszabálysértő másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, és közbenső ítéletével a jogalap tekintetében az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. A követelés összegére nézve pedig az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította.

Az új eljárásban vizsgálni kell, hogy az ingatlan értékesítéséből befolyt összeg a teljes követelés – a felperes követelését is beleértve – a kielégítésre elégséges volt-e. Ha igen, úgy a felperessel szemben a II. r. alperes a teljes kár erejéig köteles helytállni. Ha a befolyt vételár a teljes követelés kielégítésére nem volt elegendő, abban az esetben a felperes a vételárból reá átszállt követelés összegének a teljes követeléshez viszonyított arányában tarthatna igényt; így kártérítési követelése is ehhez igazodhat *(Legf. Bír. Gfv. I. 33. 118/1998. szám).*

Az irányadó fontosabb jogszabályok

Ptk. 273. § (2) A kezes kötelezettsége nem válhat terhesebbé mint amilyen elvállalásakor volt; kiterjed azonban a kezesség elvállalása után esedékessé váló mellékszolgáltatásokra.

Ptk. 274. § (2) bekezdés a) A kezes nem követelheti, hogy a jogosult a követelést először a kötelezettől hajtsa be (készfizető kezesség), ha a felek így állapodtak meg.

Ptk. 276. § (1) Amennyiben a kezes a jogosultat kielégíti, a követelés az azt biztosító és a kezességvállalást megelőzően keletkezett jogokkal, valamint a végrehajtási joggal együtt reá száll.

(2) A kezes felszabadul, amennyiben a jogosult lemond a követelést biztosító olyan jogról, amelynek alapján a kezes a reá átszálló követelésre kielégítést kaphatott volna, vagy amennyiben a követelés a jogosult hibájából egyébként behajthatatlanná vált.

Ptk. 296. § (1) A kötelezett a jogosulttal szemben fennálló egynemű és lejárt követelését – ha jogszabály kivételt nem tesz – a jogosulthoz intézett vagy a bírósági eljárás során tett nyilatkozattal tartozásába beszámíthatja.

(2) A beszámítás erejéig a kötelezettségek megszűnnek.

Ptk. 330. § (1) Az engedményező az engedményessel szemben a kötelezett szolgáltatásáért – az engedményezés fejében kapott ellenérték erejéig – kezesként felel, kivéve ha

a) a követelés kifejezetten bizonytalan követelésként ruházta át az engedményesre;

b) felelősségét egyébként kizárta.

Ptk. 334. § (1) Ha többen tartoznak egy szolgáltatással, illetőleg egy szolgáltatást többen követelhetnek és e szolgáltatás osztható, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában minden kötelezettől csak a reá eső részt lehet követelni, és minden jogosult csak az őt megillető részt követelheti. A kötelezettek, illetőleg a jogosultak részaránya kétség esetében egyenlő.

Ptk. 339. § (1)

K. A.

A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásából

BH 2003. 326

Hitelkeretet biztosító szerződés alapján a végrehajtási záradék kiállításának feltételei [1994. évi LIII. törvény 19–21. §-ok, Ptk. 522. § (1) bek.].

A végrehajtást kérő az 1998. december 18-án kelt közjegyzői okiratban kötelezettséget vállalt arra, hogy az adósnak 1998. december 18. napjától és 1999. december 16. napjáig – 12 000 000 forint összegű hitelkeretet biztosít, és ennek terhére – az adós külön rendelkezése nélkül kölcsönt folyósít, ha a fizetési megbízások teljesítéséhez az adós bankszámla-követelése nem nyújt fedezetet. A végrehajtást kérő előadása szerint a hitelkeretet az adós igénybe vette, azonban a szerződés végső lejártának napján, 1999. december 16-án a szerződés alapján fennálló fizetési kötelezettségének nem tudott eleget tenni. Az azonnali beszedési

megbízás eredményeként az adós tartozása 1 123 309 forinttal csökkent.

A végrehajtást kérő a közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal ellátását kérte, 11 846 290 forint és járulékai behajtása végett.

A végrehajtható okirat kiállítása iránti kérelmet elutasító (helyesen: az okirat végrehajtási záradékolását megtagadó [1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 19. § (1) bekezdés, 20. § (2) bekezdés] végzést a másodfokú bíróság végzésével helybenhagyta, osztva az elsőfokú bíróságnak azt az álláspontját, amely szerint külön kölcsönszerződések kötése nélkül a folyószámlahitelkeret-szerződés csak a rendelkezésre állás jutalékát igazolja az adós kötelezettségvállalásaként. Önmagában a feleknek a Ptk. 522. §-ának (1) bekezdése szerint minősíthető szerződése nem igazolja a kölcsönszerződések vagy egyéb hitelműveletek alapján keletkezett adósi kötelezettségvállalás tényét, tárgyát, mennyiségét és jogcímét, azaz a Vht. 21. §-ának (1) bekezdésében foglalt, a közjegyzői okiratnak végrehajtási záradékkal való elláthatósága esetére előírt konjunktív feltételek mindegyikét.

A jogerős végzés ellen a végrehajtást kérő nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, melyet arra alapított, hogy téves a jogerős végzésben kifejtett az az álláspont, amely megköveteli megbízásonként közjegyző előtt kölcsönszerződés kötését. A végrehajtás alapjául szolgáló közokiratba foglalt szerződés ún. „atipikus" szerződésnek minősül, amely nem csupán keretet nyújt ahhoz, hogy az adós egyoldalú nyilatkozattal, harmadik személy rendelkezésére – vagy más adósi kötelezettséget keletkeztető – jogviszonyt hozzon létre – mint amire a másodfokú bíróság hivatkozik –, hanem lehetőséget biztosít arra, hogy az adós kölcsönt vegyen igénybe. Az adósi kötelezettség tehát nem a folyószámlahitel-szerződés alapján kötendő kölcsönszerződésen alapul, hanem magán a folyószámlahitel-szerződésen.

Az adós felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A végrehajtást kérő felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint alapos.

Mindkét fokú bíróság tévedett, amikor a végrehajtás elrendelésének alapjaként megjelölt közjegyzői okiratban foglaltak végrehajthatósága megítélésekor valójában kizárólag annak tulajdonítottak jelentőséget, hogy a felek szerződése a Ptk. 522. §-ának (1) bekezdése szerinti bankhitel-szerződés fogalmi körébe vonható, így nem tartalmazza a kölcsönszerződések vagy egyéb hitelműveletek alapján keletkezett adósi kötelezettségvállalás tényét, tárgyát, mennyiségét és jogcímét.

A felek sajátos – a Polgári Törvénykönyv szerint nem nevesíthető szerződési elemeket is tartalmazó – „folyószámlahitel"-szerződésében foglalt kötelezettségvállalások léte és végrehajthatósága szempontjából jelentős szerződési nyilatkozatokat a maguk összességében vizsgálva megállapítható, hogy a közjegyzői okirat tartalmazza azokat a Vht. 21. §-ának (1) bekezdésében előírt együttes törvényi feltételeket, amelyek megvalósulásának megfelelő igazolása esetén az záradékolható – a végrehajtást kérőnek a szerződésre alapított követelése behajtása végett.

A másodfokú bíróság is azt helyesen állapította meg: „az adós kötelezettsége abban jelentkezik, hogy esedékességkor a kölcsön és járulékai megfizetéséhez szükséges fedezetet az elszámolási számláján a bank részére való rendelkezésre állásra biztosítsa" (szerződés 1. pont 2 bekezdés). Ez szerinte is azzal a kötelezettséggel jár, hogy „a kölcsönöket és járulékokat a számla közvetítésével a banknak megfizesse". A „Bank" arra kötelezte magát, hogy az adósnak 12 000 000 forint hitelkeretet biztosít, meghatározott időtartamra; ez utóbbiból kikövetkeztethető, hogy a szerződés szerinti teljesítések lejárati ideje: 1992. december 16. napja (szerződés 2. pont). A „Bank" kötelezte magát, hogy a hitelkeret terhére kölcsönt folyósít – az „ügyfél" külön rendelkezése nélkül –, ha a fizetési megbízások teljesítéséhez az „ügyfél" bankszámla-követelése nem nyújt fedezetet (szerződés 3. pont). Az adós maga is tudomásul vette, hogy a szerződés alapján visszafizetendő tartozásai keletkezhetnek; ellenkező esetben szükségtelen lett volna „a Bankkal szemben e szerződés alapján fennálló tartozásai visszafizetésének biztosítékaként" készfizető kezeseket állítani, ingatlanokra jelzálogjogot alapíttatni (szerződés 10. pont). Jelentőséget kell tulajdonítani annak is: a szerződő felek abban is megállapodtak, hogy a „Bank" által nyújtott kölcsön és járulékai mindenkori összegének megállapítására a „Bank" üzleti könyvei és nyilvántartásai az irányadók (szerződés 15. pont).

Az előzőekben kiemelt szerződési nyilatkozatokból tehát megállapítható az adós arra vonatkozó kötelezettségvállalása: ha a hitelkeret igénybevétele folytán az elszámolási számláján nem biztosított a szerződéses viszony megszűnésekor olyan pénzösszeget, amelyből kiegyenlíthető a szerződéses viszony tartama alatt keletkezett tartozása, azt köteles – az adott szerződés alapján – megfizetni a „Banknak", illetőleg a végrehajtást kérőnek. A tartozása mennyisége is megállapítható, feltéve: a „Bank" mint végrehajtást kérő igazolja azt a szerződésben meghatározott módon, az üzleti könyvei és nyilvántartásai alapján. Ez utóbbi megfelelően igazoltnak akkor fogadható el, ha az üzleti könyvek és nyilvántartások vonatkozó adatait közokiratba foglaltan terjeszti elő a végrehajtást kérő, a Vht. 21. §-ának (2) bekezdésében foglaltak megfelelő értelmezéséből következően.

A kifejtett indokok alapján a Legfelsőbb Bíróság a jogerős végzést a Pp. 275/A. §-ának (2) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot utasította a fenti iránymutatásnak megfelelő új eljárásra, és új határozat hozatalára. *(Legf. Bír. Pfv. I. 21. 375/2001. sz.)*

Dr. Kopár Bernadett

SAJTÓTÜKÖR

A sajtótükrök történetében most először fordul elő, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara hírlevelében, a PESTI ÜGYVÉD-ben megjelent írással foglalkozom. A márciusi számban dr. Telek Zoltán „Hogyan bővítsük az ügyvédek tevékenységi körét?" címmel publikált cikkében sajátos megközelítést alkalmazva azt vetette föl, hogy az ügyvédi kar számára lehetővé kellene tenni bizonyos közjegyzői feladatok elvégzését. A szerző az aláírási címpéldányok és a kölcsönszerződések készítését tekinti ilyen „átvállalható" tevékenységnek. Szembetűnő, hogy kizárólag prakticista és haszonelvű szempontból közelíti meg ezt a kérdést, és eszébe sem jut azt nagyobb összefüggésekbe elhelyezni. Számára nincs jelentősége a közjegyzői és ügyvédi hivatás közötti elvi különbségeknek, ha arról van szó, hogy növelni kell az ügyvédi tevékenység „anyagi eltartó képességét". Figyelemreméltó, hogy a korábban ügyvédként praktizáló igazságügyi

minisztert nem felelős kormánytagnak tekinti, hanem az ügyvédi érdekek harcosának.

A lakásmaffia-jelenséggel kapcsolatos cikkek, tudósítások változatlanul nagy súlyt képviselnek a közjegyzőséget érintő sajtó-anyagok egészében. A MAGYAR NEMZET május 23-i száma „Amíg a lakásmaffia otthonosan érzi magát…" címmel összeállítást közölt erről az örökzöld témáról. A szerző, Szenvedi Zoltán nagy fába vágta a fejszéjét: jogi, szociológiai, kriminológiai szempontból is megpróbálja körbejárni ezt a kétségkívül igen összetett jelenségcsoportot. Érezhető, hogy valamelyest törekszik a tárgyilagosságra, de legfőbb hírforrása a Sors-Társak Egyesület elnöke, aki azzal állt elő, hogy mintegy harminc olyan közjegyzőről tud, akik vélhetően kapcsolatban állnak a lakásmaffiával. Szerinte „azóta vannak visszaélések, mióta az ügyvédek és a közjegyzők betették a lábukat az ingatlanpiacra". Valamennyien emlékszünk azokra az időkre, mikor ingatlanok tulajdonjogát érintő szerződések készítéséhez nem volt szükség ügyvédre vagy közjegyzőre. Korunk bonyolult életviszonyai között szinte elképzelhetetlennek tűnik, hogy maguk a szerződő felek képesek legyenek érdekeiket összehangolva, tartalmilag megfelelő szerződéseket készíteni. Az efféle sommás, indulatoktól vezérelt megjegyzésekről egyébként az a tapasztalat jut az ember eszébe, hogy hangulati érvekkel nem lehet értelmesen vitatkozni. Azt hiszem nem tekinthető álszent óhajnak a közjegyzői kar részéről, ha azt kérjük, hogy minden visszaélésre derüljön fény, minden jogellenes cselekményt vizsgáljanak ki, azonban ne lehessen szemrebbenés nélkül a közjegyzői kar több, mint egytizedét bűnözőnek nevezni, még jól vagy rosszul felfogott igazságérzettől vezéreltetve sem. Szenvedi Zoltán újságíró, pedig, ha egyszer majd valóban tárgyilagos cikket akar írni erről a kérdésről, vegye a fáradságot, és a közjegyzői kamara képviselőjét is kérdezze meg ezekről a kérdésekről.

A közjegyzőséget érintő kérdések között ugyancsak örökzöldnek tekinthető a közjegyzői díjak kérdése. A VILÁGGAZDASÁG június 10-i számából megtudhatjuk, hogy banki körökben túl magasnak tartják a közjegyzői díjakat. NB a közjegyzők szerepe a hitelügyletek terén döntően a hitelezők érdekeit szolgálja, díját pedig kivétel nélkül a bankok ügyfelei viselik. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a hitelfelvételt messze nem csupán a közjegyzői költség drágítja, sőt nyugodt szívvel kijelenthetjük, hogy ebben a körben nem a közjegyzői okirat díja a legjelentősebb. Elgondolkodtató, hogy a bankok csak akkor harcolnak oroszlánként ügyfeleikért, ha például közjegyzői közreműködésért fizetendő díjakról van szó, egyéb, a pénzintézetek által megszabott díjak, költségek, jutalékok és járulékok terén – amelyeknél esetenként igen nehéz felismerni a konkrét szolgáltatás mibenlétét – hasonló szemléletnek a jeleit sem lehet tapasztalni. Ha a kölcsön folyósítását kérő ügyfél mindvégig meg akarja őrizni lelki nyugalmát, jó, ha eszébe jut az a francia mondás, ami körülbelül így hangzik: „Ahhoz, hogy az ember kölcsönt kaphasson egy banktól, előbb be kell bizonyítania, hogy nincs rá szüksége."

A CÉGVEZETÉS szeptemberi száma „Mire jó a közjegyző?" címmel megjelent terjedelmes írása azt tekinti át, hogy a cégeknek milyen szolgáltatásokért érdemes igénybe venni a közjegyzőket, és mindez milyen költségekkel jár.

A FEJÉR MEGYEI HÍRLAP június 24-i számában dr. Szabó László, a Pécsi Közjegyzői Kamara elnökhelyettese nagyon higgadt hangon és közérthetően tájékoztatja az olvasókat a közjegyzők létszámával, a közjegyzői díjakkal, a lakásmaffiával kapcsolatban feltett kérdésekről.

A magyar közjegyzőség történetébe fekete napként vonul be 2003. június tizedike. Egy Vámház körúti irodában tartott hagyatéki tárgyaláson fellángoló vita során egy férfi nem tudott uralkodni az indulatain, és végzetes lépésre szánta el magát: lelőtte néhai fia élettársát, majd magával is végzett. Kollégánk és munkatársai nem sebesültek meg, de a szörnyű élmény feldolgozása bizonyára nagyon nehéz lehet. Noha az európai államok, így Magyarország is csak szigorú feltételek mellett engedi meg magánszemélyek részére fegyver tartását, mégis, a NÉPSZAVA által közölt adat szerint megdöbbentően sok (192 598 darab) lőfegyver van a fegyvertartási engedéllyel rendelkezők birtokában. Talán nincs is jelentősége, de a közjegyzői irodában elkövetett cselekmény során olyan fegyvert használtak, ami nem szerepelt a nyilvántartásban. A férfi pedig nem rendelkezett fegyvertartási engedéllyel. Csak reménykedhetünk abban, hogy egyedi esetről van szó, amelyhez hasonlóra soha többé nem kerül sor egyetlen magyar közjegyzői irodában sem.

F. T.

AJÁNLÓ

2003. évi XXX. törvény

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi törvény, a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényrendelet és a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról.

(MK 2003. június 3.)

1050/2003. (VI. 4.) Korm. h. A forint euróhoz viszonyított középárfolyamának megállapításáról

2003. június 4-én a Kormány azonnali hatállyal a forint középárfolyamát 282,36 Ft euróban állapította meg, az árfolyam ± 15%-os ingadozási sávjának változatlanul hagyása mellett.

(MK. 2003/62.)

79/2003. (VI. 6.) Korm. r. A lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet módosításáról

(MK 2003/63. Hat.: 2003. június 16.)

21/2003 (VI. 7.) BM r. A hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló 6/2000. rendelet módosításáról

Megváltozott a hatósági erkölcsi bizonyítvány kérőlapjának formája! A bizonyítvány kiállításáért pedig illeték helyett a mindenkori eljárási illetéknek megfelelő mértékű igazgatási díjat kell fizetni.

(MK 2003/64. Hat.: 2003. június 10.)

14/2003. (VI. 19.) IM r. A bírósági eljárásban az eljárási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítéséről.

E rendelet hatálya a Be. alapján a bírósági eljárásban, illetőleg a nyomozási bíró eljárásban az eljárási cselekmények jegyzőkönyv helyett gyorsírással, hangfelvevő berendezéssel vagy más berendezéssel történő rögzítésére terjed ki.

(MK 2003/69.)

4/2003. (MK 70.) MNB közl. A Magyar Nemzeti Bank közleménye a jegybanki alapkamat mértékéről

2003. június 19. napjától a jegybanki alapkamat mértéke. 9,50%. (MK 2003/70.)

27/2203. (VII. 2.) IM rendelet A bíróságon kezelt letétekről
(MK 78. Hat.: 2003. július 3.)

2003. évi I. törvény A Nemzeti Civil Alapprogramról
(MK 2003/82. Hat.: 2003. július 26.)

29/2003. (VII. 16.) IM rendelet A közjegyzői állások számáról és a közjegyzők székhelyéről szóló 15/1991 (XI. 26.) IM rendelet módosításáról
A rendelet értelmében Magyarországon 283 közjegyző működik. (MK 2003/85.)

9/2003. (VII. 18.) FMM r. A 2004. évi munkaszüneti napok körüli munkarendről
A 2004. évi munkaszüneti napok körüli – a naptár szerinti munkarendtől való eltéréssel járó – munkarend a következő:

a)	január 10., szombat	munkanap
	január 2., péntek	pihenőnap
b)	december 18., szombat	munkanap
	december 24., péntek	pihenőnap

(MK 2003/87.)

32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet A bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről
(MK 2003/99. Hat.: 2003. szeptember 01.)

135/2003. (VIII. 29.) Korm. r. Az Országos Lakás- és Építésügyi Hivatalról.
Új országos hatáskörű szervet (önálló központi hivatalt) hozott létre a kormány a fenti rendeletével az építésügyi hatósági intézményrendszer hatékonyabb irányítására és működtetésére.
(MK 2003/101. Hat.: 2003. szeptember 01.)

B. Sz.

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

A Magyar Köztársaság Elnöke, augusztus 20., államalapító Szent István ünnepe alkalmából **Dr. Knolmár Mihály** közjegyző kollegánknak életpályája elismeréseként a **Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet** adományozta. Dr. Knolmár Mihály pályáját bíróként kezdte, 1980-tól a Pest megyei Bíróságon megyei bíró, tanácsvezető, majd a polgári ügyszakért felelős megyei bírósági elnökhelyettes volt. 1989-ben a Pest Megyei Bíróság elnökévé választották. 1992-ben kapott közjegyzői kinevezést Dunakeszi székhelyre, ahol hivatását azóta is példamutatóan látja el. A Budapesti Közjegyzői Kamara elnökségének tagja, szakterülete a hivatalvizsgálatok és az ügyfélpanaszok intézése. Sokrétű tapasztalataival hozzájárult a kamarai igazgatási feladatok színvonalának emeléséhez. Hosszú idő óta részt vesz az Igazságügyi Minisztérium Jogi Szakvizsga Bizottság munkájában. Magas színvonalú közjegyző munkája, a jogszabályok maradéktalan betartása és betartatása, emberi tisztessége például szolgál a teljes közjegyzői kar számára.

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Győri Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Dévai Ritát,* Dr. Tóth Zoárd szombathelyi 3. számú közjegyző közjegyzőhelyettesét 2003. szeptember 1. napjával a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Budapesti Közjegyzői Kamara elnöksége az alábbi közjegyzőhelyetteseket jegyezte be névjegyzékébe:

Dr. Hegedűs Pétert, Dr. Hajdi László Gödöllő 1. számú székhelyre kinevezett közjegyző helyettesét, 2003. szeptember 3. napjától,

Dr. Gyalog Orsolyát, Dr. Tóth Ádám Budapest IX. kerületi közjegyző helyettesét 2003. szeptember 23. napjától és

Dr. Berberovics Mirjanat, Dr. Bakonyi Elvira Budapest IV. kerületi közjegyző helyettesét 2003. szeptember 23. napjától.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Győri Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Albert Erika Orsolyát,* Dr. Keszei Péter Sopron 3. számú közjegyző közjegyzőjelöltjeként 2003. március 1. napjával a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Szegedi Közjegyzői Kamara elnöksége *Dr. Kiss Dánielt,* Dr. Kopcsányi Katalin közjegyzőjelöltjét 2003. július 11. napjával a kamara névjegyzékébe közjegyzőjelöltként bejegyezte.

A Budapesti Közjegyzői Kamara 2003. augusztus 19. napjától *Dr. Toldi Juditot,* Dr. Szihalmi László Budapest XV. kerületi közjegyző jelöltjeként névjegyzékébe bejegyezte.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőjelölt átjegyzése a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe

A Szegedi Közjegyzői Kamara elnöksége Dr. Kopcsányi Katalin közjegyzőjelöltjét, *Dr. Makai Évát* 2003. május 16. napjával a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe átjegyezte.

A Budapesti Közjegyzői Kamara *Dr. Fignár Andreát,* Keresztesi Béláné dr. Budapest XIII. kerületi közjegyző jelöltjét 2003. szeptember 30. napjával a közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe átjegyezte.

Közjegyzőjelölti munkaviszony megváltozása

Dr. Rádonyi Dénes, Dr. Lipták Anikó közjegyzőjelöltje 2003. szeptember 1. napjától *Dr. Asbóth Margit* Budapest II. kerületi közjegyző irodájában dolgozik.

Közjegyzőhelyettesi munkaviszony megszűnése

A Budapesti Közjegyzői Kamara *Dr. Veress Marcellt,* Dr. Márton János Budapest IV. kerületi közjegyző helyettesét 2003. szeptember 5. napjával törölte a kamara névjegyzékéből.

Dr. Keszei Péter közjegyzőhelyettes munkaviszonya, közjegyzői kinevezésére tekintettel, Dr. Kádár Györgyi mosonmagyaróvári közjegyzőnél megszűnt.

Új iroda megnyitása

Dr. Keszei Péter Sopron 3. számú székhelyre kinevezett közjegyző 2003. március 1. napján nyitotta meg irodáját. Címe: *9400 Sopron, Damjanich u. 1. Tel.: 99/508-010, Tel./fax: 99/508-011.*

Dr. Bálint Mónika Szombathely 4. számú székhelyre kinevezett közjegyző 2003. március 1. napján megnyitotta irodáját. Címe: *9700 Szombathely, Wesselényi u. 4. Tel./fax: 94/317-127.*

Dr. Tóth Ferenc Kőszeg székhelyre kinevezett közjegyző 2003. augusztus 1. napján megnyitotta irodáját. Címe: *9730 Kőszeg, Rajnis u. 1. Tel.: 94/561-518, fax: 94/561-519.*

Dr. Szirmai László, Kazincbarcika 2. számú székhelyre kinevezett közjegyző 2003. szeptember 1. napjával megnyitotta irodáját. Címe: *3700 Kazincbarcika, Építők útja 3. fsz. 3., 3700 Kazincbarcika, Pf.: 153 . Tel./fax: 48/512-308, 512-309.*

Cím- és telefonszám változások

A *Győri Közjegyzői Kamara* telefon- és faxszámai megváltoztak. *Az új telefonszám: 96/618-974, telefon- és faxszám: 96/618-975.*

A *Miskolci Közjegyzői Kamara 46/354-643*-as telefonszáma *megszűnt,* az új telefonszám: *46/507-458.* Faxszám: *46/507-459.*

Dr. Mándoki István kecskeméti közjegyző irodájának új címe: *6000 Kecskemét, Mikes u. 9. Tel.: 76/418-152, 504-230, 508-121, 508-120.*

Dr. Kopcsányi Katalin szegedi közjegyző telefonszáma részben megváltozott. A *62/314-930*-as telefonszám *megszűnt,* helyette az *új telefon- és faxszám: 62/557-700.* A többi szám változatlan.

Dr. Sípos Attila kunszentmiklósi közjegyző *76/351-342*-es telefonszáma *megszűnt, új száma: 76/550-058.*

Dr. Bakonyi Elvira Budapest IV. kerületi közjegyző új címe: 1041 Budapest, Jókai u. 2/B fsz. 2.

Keresztesi Béláné dr. Budapest XIII. kerületi közjegyző új címe: *1137 Budapest, Szent István krt. 4. II/2.*

Dr. Eredi Julianna tatabányai közjegyző új címe: *Tatabánya 2800, Szent Borbála tér 4–6.*

Miscellanea

Örömmel értesítjük kedves kollégáinkat, hogy a Novotni kiadó gondozásában megjelent ***Dr. Imregh Géza A közjegyzői eljárás*** című monográfiája. *Dr. Imregh Géza* a Miskolci Megyei Bíróság elnökhelyettese volt, jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Polgári Eljárásjogi tanszékén egyetemi docens, a hosszú évek alatt összegyűjtött tapasztalatait e könyvben teszi közzé. A könyv megrendelhető az alábbi címen: „Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért" 3515 Miskolc 15, Pf.: 13.

A Győri Közjegyzői Kamara elnöke **pályázatot hirdet**
2004. január 01. napjától létrejövő
Ajka 2. székhelyű Balatonfüred
Nagykanizsa 3. székhelyű
közjegyzői állásokra

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

A pályázathoz mellékelni kell a kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát, az összeférhetetlenség kinevezés esetére vállalt megszüntetésre vonatkozó nyilatkozatot, részletes szakmai önéletrajzot, nemleges adó- és társadalombiztosítási tartozás igazolását és erkölcsi bizonyítványt.

Mellékelni kell továbbá a pályázó kötelezettségvállalását arra nézve, hogy kinevezés esetén a kinevezéstől számított 30 napon belül vagyonnyilatkozatot nyújt be a kamarához. A vagyonnyilatkozat becsatolásának elmaradása azonnali állásvesztéshez vezet.

A közjegyzői kamara a pályázók szakmai felkészültségét a személyes meghallgatás során vizsgálja.

A pályázati kérelmeket a Győri Közjegyzői Kamara elnökéhez kell benyújtania következő címen:
9021 Győr, Szent István út 41. VI./3.
Postacím: 9002 Győr, Pf. 534
Tel.: (96) 618-974
Tel./fax: (96) 618-975
Pályázati határidő: 2003. november 10.

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

Új kiadvány!

EU-jog és jogharmonizáció

Szerző: **Dr. Kecskés László**

A könyv tudományos igénnyel készült, a szerző akadémiai doktori disszertációjára épül. Az eltelt idő alatt annyi minden történt az Európai Közösségek és az Unió életében, valamint az európai integráció és Magyarország kapcsolatrendszerében, hogy már az időközbeni fejlemények puszta nyomon követésével és kommentálásával is szétfeszültek a korábbi írás keretei. A mű középpontjában az európai integráció jogának, jogi életének vizsgálata és a jogharmonizációs tevékenység elemzése áll. Az aktualizálásnál nagy figyelmet kapott az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének és a közösségi jog konzisztenciájának kérdése. Az egyetemi oktatás és a joggyakorlat praktikus igényeit szem előtt tartva helyenként a kézikönyvekre jellemző anyagrészeket is tartalmaz a könyv, bár továbbra is fontos szempont volt a korábbi tudományos kutatások továbbvitele.

Ára: 6900 Ft + áfa

Folyóirat!

Európai Jog

A szerkesztőbizottság elnöke: **Dr. Németh János**

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**

Szerkesztők: **Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Osztovits András**

Az Európai Jogakadémia által alapított, kéthavonta megjelenő folyóirat az európai jog művelésére és a magyar jogrendszer jogharmonizációjára helyezi a hangsúlyt. A lap kiemelt céljai közt szerepel: bővíteni az európai jog magyar irodalmát, javítani annak színvonalát, segíteni az aktuális magyar jogalkotási folyamatokat, útmutatást adni a csatlakozásig elvégzendő feladatokról, felkészíteni a gyakorló jogászokat a csatlakozás utáni alapvetően új, más minőségű jogéletre.

A folyóiratban elsősorban a mindennapi gyakorlati munkát segítő cikkek és tanulmányok kapnak helyet. Emellett természetesen megtalálhatók benne a gyakorlati szempontból is érdekes, vagy aktuális elméleti jellegű írások is.

Az egyes számokban általában több különböző jogágat érintő írások kapnak helyet, de a szerkesztőség minden évben ún. tematikus számokkal is jelentkezik, amelyek egy-egy kiemelt jogterülettel foglalkoznak.

A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (6 szám) 5886 Ft + áfa

2004. évre (6 szám) 6477 Ft + áfa

Új kiadvány!

Jogviták határok nélkül

Joghatóság, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása polgári ügyekben

Szerzők: **Dr. Brávácz Ottóné, Dr. Szőcs Tibor**

Szerkesztő: **Sáriné dr. Simkó Ágnes**

Eljárhat-e belföldi bíróság egy külföldi magánszeméllyel vagy külföldi székhelyű vállalkozással szembeni jogvitában? Ha igen, érvényt lehet-e majd szerezni a határozatnak a marasztalt személy lakóhelye vagy székhelye szerinti államban, vagy pedig eleve hiábavaló lenne a belföldi perlés? Ez a két kérdéskör – a joghatóság, valamint a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása – képezi egy dinamikusan fejlődő új jogterület, a nemzetközi polgári eljárásjog „alfáját és ómegáját".

A kézikönyv szerzőinek célja, hogy megkönnyítsék a jogalkalmazók eligazodását az e kérdésekre vonatkozó (a közelmúltban átfogóan módosított) hazai jogi szabályozásban, valamint a két- és többoldalú nemzetközi egyezmények rendelkezéseiben; továbbá kitekintést nyújtsanak az Európai Unió e tárgykörben eddig megalkotott szabályozására.

Ára: 5473 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Az Európai Közösségek Bírósága

Szerzők: **Dr. Kecskés László, Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Maczonkai Mihály**
A könyv részletesen ismerteti az ítélkezési gyakorlatot, a döntések jogfejlesztő szerepét, a Bíróság működését és eljárási rendjét, valamint a bírák és az ügyvédek feladatait a teljes jogú tagság elnyerése után. Kifejtésre kerül továbbá a Bíróság és a tagállami bíróságok kapcsolatrendszere is. Az Olvasó összefoglalást kap arról is, hogy melyek azok a döntések, amelyeknek az ismerete elengedhetetlen lesz majd a jogászok számára csatlakozásunk után.
Ára: 3600 Ft + áfa

Periodika!

Európai Bírósági Ítéletek

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szakmai tanácsadó: **Dr. Lomnici Zoltán**
Szerkesztők: **Dr. Fejes Gábor, Dr. Kocsis-Kupper Zsuzsanna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Szeibert Orsolya**
A háromhavonta megjelenő füzetsorozat célja, hogy megismertesse a magyar jogalkotókkal és jogalkalmazókkal a legfontosabb európai jogeseteket (fogyasztóvédelem, társasági jog, közbeszerzés, versenyjog, eljárásjogi jogesetek, szellemi alkotások joga, családi jog, emberi jogok, négy szabadság, közjog, mezőgazdaság stb. témakörökben). A füzetek számonként 20–25 ítéletet tartalmaznak a magyar jogirodalomban egyedülállóan olyan módon, hogy 2–3 oldalba tömörítve ismertetik a jogesetek lényegét, arra is figyelemmel, hogy a döntésekben használt jogi terminológiákat is kellően visszaadják. A szerkesztők feldolgozzák az Európai Bíróság legújabb eseteit, és a klasszikus, régebbi ítéleteket is. Egy újabb ítélet kapcsán bemutatásra kerülnek a korábbi ítéletekkel, elvekkel kapcsolatban időközben bekövetkezett értelmezésbeli módosítások, változások.
A füzetsorozat előfizetési díja 2003. évre (4 szám) 7200 Ft + áfa
2004. évre (4 szám) 7920 Ft + áfa

Intézmények Európában
(Második kiadás)

Szerzők: **Dr. Baka András, Dr. Kecskés László, Dr. Lamm Vanda, Dr. Lomnici Zoltán**
Szerkesztő: **Dr. Lomnici Zoltán**
Lektor: **Dr. Solt Pál**
A gyakorló jogász – az Erópai Unióhoz történő csatlakozásunk után – csak akkor lesz képes színvonalasan ellátni munkáját, ha ismeri az Európában működő intézmények tevékenységét és felépítését. Mivel hazánk rövid időn belül az Európai Unió tagjává válik, a napi munka során alkalmazni kell majd a közösségi jogot és az EK Bíróság ítéleteiben megfogalmazott elveket. Az EU jogalkotási mechanizmusának megismerése segít eligazodni az európai jog szövevényes rendszerében. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei olyan elveket fogalmaznak meg, amelyeket a jogászok döntéseik meghozatalánál kötelesek figyelembe venni, ezért ezek ismerete elengedhetetlen. A jogi műveltség részét képezi még a Hágai Nemzetközi Bíróság eljárásának és gyakorlatának naprakész ismerete is.
Ára: 3200 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

ÚJDONSÁG! **ÚJDONSÁG!** **ÚJDONSÁG!**

EURÓPAI JOGI FÜZETEK

Jogszabály- és bírósági határozat gyűjtemény

Nyomtatott formában elsőként kerül kiadásra a közösségi jognak az Igazságügyi Minisztérium koordinálásában készült magyar nyelvű fordítása.

Az Európai Jogi Füzetek kiadványsorozat jogterületenként tartalmazza:

- a vonatkozó közösségi jogszabályokat és
- az Európai Bíróság határozatait

az Igazságügyi Minisztérium szakértői és a HVG-ORAC Kiadó szerzőinek válogatásában.

A kiadványsorozat a következő témákban jelenik meg:

- **AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ ALAPSZERZŐDÉSEI – VÁLOGATÁS**
- **GLOSSZÁRIUM (TERMINOLÓGIAI ADATBÁZIS)**
- **ÜGYVÉDEKRE VONATKOZÓ JOGANYAG**
- **MUNKAJOG, FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA**
- **ELEKTRONIKUS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK JOGA**
- **SZÁMVITEL**
- **TÁRSASÁGI JOG, CÉGJOG**
- **BEFEKTETÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN**
- **ADÓJOG**
- **KÖRNYEZETVÉDELMI JOG**
- **VERSENYJOG**

Az Európai Jogi Füzetek terjedelemtől függő, várható ára: 2200–3000 Ft + áfa/db

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK+ CD ÉS ONLINE

A szakmában csak „BH"-nak nevezett jogesetgyűjtemény – most már akár folyóirat, akár elektronikus kiadvány formájában – nem hiányozhat egyetlen gyakorló jogász asztaláról sem! A HVG-ORAC Kiadó egyedülálló és nagysikerű gyűjteményes kiadványát most megújult tartalommal bocsátja előfizetői rendelkezésére.

A Bírósági Határozatok+ kiadvány így tartalmazza:
- a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága három kollégiumának precedens értékű határozatai újabb, a BH folyóirat havi terjedelmének megfelelő mennyiségű kiegészítő válogatását hónapról hónapra, mely jogesetek másutt nem jelennek meg, azok csak ezen elektronikus folyóirat keretei között érhetők el;
- a megszokott és a jogalkalmazók számára elengedhetetlen Bírósági Határozatok című folyóirat aktuális és korábbi számainak tartalmát is 1992. január 1-jéig visszamenőleg;
- azon jogeseteket, melyek a Kiadó gondozásában megjelent döntvénytárakban kerültek publikálásra
- a Legfelsőbb Bíróság legfontosabb jogi iránymutatásait.

Így Ön mostantól havonta nem csupán két „BH-nyi" jogesetre támaszkodhat szakmai döntéseiben, hanem rendelkezésére áll majd az elmúlt több mint egy évtized valamennyi publikált legfelsőbb bírósági döntése is.
Ez az iránymutató munka olyan döntéseket tartalmaz, amelyek más kiadványban nem találhatók meg, így előfizetői számára egyedi értéket képvisel.

MIÉRT ÉRDEMESEBB AZ ONLINE ELŐFIZETÉST VÁLASZTANIA?

Az Online előfizetéssel Ön ugyanazt az adatbázist éri el interneten keresztül, amit a CD előfizetők egy korong formájában kapnak kézhez. Az Online szolgáltatás előnye azonban, hogy annak tartalma – a Kiadó szerkesztői által – folyamatosan frissül, Önnek nem kell megvárnia a következő lemez érkezését ahhoz, hogy elérje a legfrissebb, leghatályosabb anyagot. Nem Önnek kell továbbá a kiadványt saját gépén vagy belső hálózatán kézzel frissítenie, ezt a Kiadó szerverén, a Kiadó munkatársai végzik el Ön helyett.

ÉVES ELŐFIZETÉSI DÍJ

Bírósági Határozatok+ CD (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*
Bírósági Határozatok+ Online (egy felhasználó esetén)	*24 600 Ft + áfa/év*

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ CD**-t egy évre havi frissítéssel ..... számú hozzáféréssel ..... példányban.
Megrendelem a **Bírósági Határozatok+ Online**-t egy évre ..... számú hozzáféréssel.

Az előfizetési díj számla alapján, előre fizetendő.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....
Pontos cím, irányítószámmal: .....
Ügyintéző neve, telefonszáma: .....
E-mail címe: .....
Aláírása: .....

Megrendeléseiket szíveskedjenek a Kiadó postacímére, e-mail címére vagy faxszámára elküldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Budapest, Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600
E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Közjegyzők Közlönye

11/2003. 7. évf., XLX. évf. 11. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
Hagyatéki eljárás/de lege ferenda kérdések – Dr. Petraskó István / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
DigiNotar – a Holland Közjegyzőség új terméke / 6

BÍRÓI SZEMMEL
A hagyatéki eljárás a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában – K. A. / 8
A Legfelsőbb Bíróság Közjegyzői Fegyelmi Bírósága ítéletének indokolásából – Dr. Steiner Erika / 10

AJÁNLÓ
Ajánló – B. Sz. / 11

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI / 12
Miscellanea / 12
CNUE-tervezet / 12
Álláspályázatok / 15

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

Periodika!

Európai Bírósági Ítéletek

Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szakmai tanácsadó: **Dr. Lomnici Zoltán**
Szerkesztők: **Dr. Fejes Gábor, Dr. Kocsis-Kupper Zsuzsanna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Szeibert Orsolya**
A háromhavonta megjelenő füzetsorozat célja, hogy megismertesse a magyar jogalkotókkal és jogalkalmazókkal a legfontosabb európai jogeseteket (fogyasztóvédelem, társasági jog, közbeszerzés, versenyjog, eljárásjogi jogesetek, szellemi alkotások joga, családi jog, emberi jogok, négy szabadság, közjog, mezőgazdaság stb. témakörökben). A füzetek számonként 20-25 ítéletet tartalmaznak a magyar jogirodalomban egyedülállóan olyan módon, hogy 2–3 oldalba tömörítve ismertetik a jogesetek lényegét, arra is figyelemmel, hogy a döntésekben használt jogi terminológiákat is kellően visszaadják. A szerkesztők feldolgozzák az Európai Bíróság legújabb eseteit, és a klasszikus, régebbi ítéleteket is. Egy újabb ítélet kapcsán bemutatásra kerülnek a korábbi ítéletekkel, elvekkel kapcsolatban időközben bekövetkezett értelmezésbeli módosítások, változások.
A füzetsorozat előfizetési díja 2003. évre (4 szám) 7200 Ft + áfa
2004. évre (4 szám) 7920 Ft + áfa

Folyóirat!

Európai Jog

A szerkesztőbizottság elnöke: **Dr. Németh János**
Főszerkesztő: **Dr. Kecskés László**
Szerkesztők: **Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Osztovits András**
Az Európai Jogakadémia folyóirata mindeddig az első és egyetlen olyan magyar nyelvű szakmai lap, amely tematikus jelleggel dolgozza fel, illetve kíséri figyelemmel az Európai Unió jogalkotását és joggyakorlatát. Különös aktualitását adja, hogy a magyar jogászoknak 2004. május 1-jétől már nem kívülállóként, hanem mindennapi munkájuk részeként kell kiigazodniuk ezen az új jogterületen.
A folyóirat alapító célkitűzése, hogy a közösségi joggal és a magyar jogharmonizációval kapcsolatos gyakorlatorientált kérdések elméleti kidolgozását tartalmazó tanulmányokat jelentessen meg, s így kézzelfogható segítséget nyújtson a praktizáló jogászok számára. Felépítése, állandó rovatai (Európai Jogi fórum, Jogharmonizáció, Válogatás az EK Bíróság döntéseiből, Aktuális) is ezt a szempontot tükrözik.
A változatos témájú írások mellett alkalmanként tematikus számokkal is jelentkezik a folyóirat. A Konvent munkáját, az európai környezetvédelmi jogot, illetve az előzetes döntéshozatali eljárást például egy-egy teljes számban dolgozta fel.
Az Európai Jog folyóiratban bármely területen dolgozó magyar jogász megtalálhatja a munkájához szükséges közösségi jogi iránymutatást, ezért meggyőződésünk, hogy nem hiányozhat egyetlen szakember íróasztaláról sem.
A folyóirat éves előfizetési díja 2003. évre (6 szám) 5886 Ft + áfa
2004. évre (6 szám) 6477 Ft + áfa

Új kiadvány!

EU-jog és jogharmonizáció

Szerző: **Dr. Kecskés László**
A könyv tudományos igénnyel készült, a szerző akadémiai doktori disszertációjára épül. Az eltelt idő alatt annyi minden történt az Európai Közösségek és az Unió életében, valamint az európai integráció és Magyarország kapcsolatrendszerében, hogy már az időközbeni fejlemények puszta nyomon követésével és kommentálásával is szétfeszültek a korábbi írás keretei. A mű középpontjában az európai integráció jogának, jogi életének vizsgálata és a jogharmonizációs tevékenység elemzése áll. Az aktualizálásnál nagy figyelmet kapott az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének és a közösségi jog konzisztenciájának kérdése. Az egyetemi oktatás és a joggyakorlat praktikus igényeit szem előtt tartva helyenként a kézikönyvekre jellemző anyagrészeket is tartalmaz a könyv, bár továbbra is fontos szempont volt a korábbi tudományos kutatások továbbvitele.
Ára: 6900 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: **HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797**
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

Hagyatéki eljárás / de lege ferenda kérdések

A hagyatéki eljárást nemperes eljárásként a valamennyiünk által jól ismerni vélt 6/1958. (VII. 4.) Igazságügyi Miniszteri rendelet, a He. szabályozza.

Megalkotásának idején, ellentétben a mai gazdasági, társadalmi szemlélettel a magántulajdonnak a legszűkebb korlátok közé szorítása volt a cél.

A tulajdoni viszonyokban bekövetkezett változások folytán az örökölhető vagyon értékének jelentős növekedése miatt, az öröklési jog és ennek része, a hagyatéki eljárás jelentősége egyre fontosabb.

A hagyatéki eljárást szabályozó Igazságügyi Miniszteri rendeletnek több olyan rendelkezése is van, amely az időközben bekövetkezett jogszabály-változások miatt nem a hatályos jogra hivatkozik:

- A 4. § (2) bekezdés c) pontjában megjelölt 1974. évi I. törvény helyett a 2001. évi XCIII. (93.) törvény ad eligazítást a külföldinek tekinthető személyek köréről.
- A 14. § (1) bekezdésében megjelölt szabály helyett az ingatlan nyilvántartási szabályokat az 1997. évi CXLI. (141.) törvény és a végrehajtásáról szóló 109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet tartalmazzák.
- Ugyanezen szakasz (3) bekezdésében megjelölt Pénzintézeti Központ helyett a 2001. évi XCIII. (93.) törvény szerint a Magyar Nemzeti Bank rendelkezik hatáskörrel.
- A He. 23. § (7) bekezdésében a büntetőeljárás során lefoglalt, illetőleg elkobzott dolgok értékesítésére vonatkozó rendelkezéseket a 13/1979. (VIII. 10.) IM rendelet írja elő.
- Az 52. § (4) bekezdésében megjelölt szabályokat hatályon kívül helyezték.
- Az 53. § (1) bekezdésében hivatkozott, a korábban a Családjogi törvényben szabályozott rendelkezéseket ma már a Ptk. tartalmazza.
- A He. 64. § (2), (5), bekezdésében megjelölt tényleges birtoklási eljárás már nincs.
- A 70. § (2) Bekezdésében megjelölt Kincstári Vagyonkezelő szervezet helyett az Állam örökössé válása esetén a Kincstári Vagyoni Igazgatóság jár el.
- A He. 72. §-ában hivatkozott, a juttatott földekre vonatkozó eljárási szabályok már nincsenek hatályban.

Nincs összhang a He. 4. §-a és 14. §-a között, ha kiskorú gyermek cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alá helyezett, vagy ismeretlen helyen távollévő érdekelt a hagyatékban.

A He. 4. § (2) bekezdése szerint a belföldön maradt ingóságokat csak akkor kell leltározni, ha azok értéke a 300 000 Ft-ot meghaladja.

Ezzel szemben a 14. § (2) bekezdése alapján, ha a hagyatékban kiskorú gyermek cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alá helyezett, vagy ismeretlen helyen távollevő személy érdekelt, az ingóságokat is leltározni kell, összeghatár nélkül.

Ez utóbbi szabályozás áll összhangban a 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelettel, a GYER-rel. Ezért kívánatos lenne a hagyatéki eljárás belső összhangjának megteremtése a 14. §-ban foglalt szabályozás szerint.

A Hagyatéki eljárási rendeletben használt lakóhely és tartózkodási hely fogalmát nem a He.-ben megjelölt jogszabály, hanem az 1992. évi LXVI. (66.) törvény szabályozza.

És végül jogszabály által már nem használt kifejezés a halottkém.

Az előbbi felsorolásban azokat a szabályokat gyűjtöttem egybe, amelyek a mai hatályos joggal nincsenek összhangban.

Érdekesebb arról beszélni, hogy az új Polgári Törvénykönyv megindult kodifikációjának, az öröklési jogról közzétett, javasolt módosításai, illetve a perrendtartásban már megtörtént változások milyen kérdéseket vetnek fel a hagyatéki eljárás szabályozásával kapcsolatban.

Az öröklési eljárásnak államigazgatási, közjegyzői, és jogorvoslat esetén bírósági szakaszai vannak.

A hagyatéki vagyon leltározását főszabály szerint a jegyző által megbízott előadó végzi. A jelenlegi szabályozás mellett a leltárba csak azokat a vagyontárgyakat veszik fel, amelyek tulajdonjogának változását valamelyik nyilvántartásba be kell jegyezni a tulajdonjoggal való rendelkezéshez.

Feltehető a kérdés, hogy nem lenne-e indokolt olyan szabályozás, amely kötelezővé tenné az örökhagyó teljes vagyonának leltározását.

A teljes körű leltározás mellett is, ellen is felhozható számos érv.

A hagyatékkal szemben hitelezői igényt érvényesítők érdekét feltétlenül a teljes leltározás szolgálná.

Egy javasolt módosítás lehet, a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság felkérésére, az Igazságügyi Minisztérium megbízása alapján a Ptk. koncepciójához készített dolgozatban *Dr. Bókai Judit* a Magyar Országos Közjegyzői Kamara Elnökének javaslata, a holland megoldás szerinti eljárás. Ez alapján az örökös határidő biztosításával választhat, hogy a leltár kedvezményével, illetve leltár kedvezménye nélkül állapítják meg az öröklés címen történő tulajdonszerzését.

Amennyiben az örökös nem él a leltár kedvezményével és az örökölt vagyont teljes körűen nem leltároztatja fel, úgy a hagyaték értékére tekintet nélkül felel a vagyonával a hagyatéki hitelezőkkel szemben.

Ez a kérdés azonban már túl mutat a hagyatéki eljárás keretein, az örökösök felelősségének anyagi jogi kérdése.

Mindenképpen egy lényeges eljárási kérdés a leltárba felvett vagyon értékelése.

Nem fogadható el az a ma kialakult általános gyakorlat, amelyet még a Legfelsőbb Bíróság közzétett eseti döntése is megállapít, hogy a hagyatéki leltárban, az adó- és értékbizonyítványban feltüntetett értékek általában elmaradnak a forgalmi értéktől.

Illetékességi területemen is van egy olyan település, ahol minden ház ½ hányadának forgalmi értéke 300 000 forint. Ennek ismertetése általában nagy megdöbbenést vált ki az örökösökben, mindaddig, míg ezen forgalmi értékbecslés súlyáról nem adok tájékoztatást.

A nem megfelelő értékbecslés megakadályozza, hogy a hagyatéki eljárás keretei között az örökösök megalapozott egyezséget kössenek egymással, a hagyatéki hitelezővel, meghatározzák a kötelesrész mértékét, a közös tulajdont megszüntessék.

Az alulértékelés sokszor az örökösök pénzügyi érdekeit is sérti és az esetek nagyobb többségében az állami bevételt is csökkenti.

Feltétlenül indokolt lenne, a hagyatéki vagyon reális forgalmi értékbecslése, és mielőtt bárki arra gondolna, hogy ezen javaslat

elsődlegesen a közjegyzői díjszabásra tekintget, feltétlenül ki kell emelni, hogy a díjszabásunk degresszív, míg az öröklési illeték fizetési kötelezettség mértéke progresszív.

Nem biztos, hogy szükséges a hagyatéki eljárásokban, hogy két értékelés történjen, egy, a leltár felvétele során az önkormányzat részéről, egy pedig az illeték kiszabásakor.

Elegendő lenne, ha az illetékhivatal értékelné a hagyatékot. Tapasztalataim szerint nagyobb áttekintéssel több lehetőséggel rendelkeznek a reális értékek meghatározásához.

Az esetek többségében a polgári perben a bíróságok az ingatlanforgalmi szakértőknek az illetékhivataltól beszerzett összehasonlító ingatlanforgalmi adatokra épülő szakértői véleményét fogadják el ítélkezésük alapjául.

Az illetékhivatal értékbecslésével a kisebb településeken is elkerülhetőek lennének a személyes ismeretségekből fakadó kényelmetlen helyzetek.

Megkönnyíthetné az értékelést a hivatalosan közzétett és a forgalmi viszonyok szempontjából kellően differenciált minimális forgalmi érték meghatározása, amely alapját képezhetné az öröklési, ajándékozási szerződésekben szereplő ingatlanok forgalmi értékbecslésének is.

Nincs megoldva a hagyatékban lévő műkincsek leltározása, illetve értékelése sem.

Ma a hagyatéki vagyon reális értékelésének hiányában a közjegyző nem tud eleget tenni a kiskorú, vagy gondnokság alatt álló fél egyezségkötése esetén terhelő mérlegelési kötelezettségének.

Kérdésként vetődhet fel azonban, hogy indokolt-e megtartani a hagyatéki eljárásban azt a szabályozást, hogy a közjegyző kiskorú, illetve gondnokság alatt álló fél egyezségkötése során köteles vizsgálni, hogy a felek méltányos érdekeivel összhangban áll-e a megkötött egyezség.

A Pp. módosítása óta a bíróságot a Pp. 148. § (2) bekezdése szerint ilyen kötelezettség nem terheli.

Az előbbiekhez hasonlóan a közjegyzőt a hatályos szabályozás szerint a bíróságtól szélesebb körű tájékoztatási kötelezettség terheli.

A hagyatéki tárgyaláson a közjegyző a feleknek köteles a felmerülő jogi kérdésekben útbaigazítást adni, gondoskodni arról, hogy a felek a tárgyaláson nyilatkozataikat, azok jogkövetkezményeinek teljes ismeretében tegyék meg.

Ez a tájékoztatási kötelezettsége a közjegyzőnek igen széleskörű, és elmulasztása súlyos jogkövetkezményekkel járhat, adott esetben a felek egyenjogúságát is sértheti.

A Pp. szellemével inkább összhangban állna, ha a felek vitáját végérvényesen eldöntő, bíróságot terhelő kitanítási kötelezettséghez hasonlóan, csak az eljárási jogok és kötelezettségek vonatkozásában állna fenn a közjegyző tájékoztatási kötelezettsége az ítélt dolgot nem eredményező, peren kívüli hagyatéki eljárásban.

Indokolt lenne a közjegyző határozatainak sajátosságára figyelemmel, a határozatok kijavítására, kiegészítésére a He. 89. § (1) bek. szerint alkalmazandó Pp. szabályok helyett önálló szabályok beiktatása a hagyatéki eljárási rendeletbe.

A hagyatékátadó végzés rendelkező része tartalmazza azokat a közhiteles nyilvántartásokból megállapítható adatokat, amelyek elírása esetén az ezek kijavítására hozott határozat ellen a jelen szabályozás szerint fellebbezési jogot kell biztosítani. Felesleges munkát és költséget takaríthatnánk meg, ha ilyen esetben fellebbezési jogot nem kellene biztosítani a feleknek.

A He. különbséget tesz az eljárás felfüggesztése és függőben tartása között.

A megkülönböztetés indoka, hogy a Pp. 155. § (2) bekezdése szerint a felfüggesztésnek olyan joghatásai vannak, amelyek a hagyatéki eljárásban nem érvényesülhetnek. A 149/1997. Korm. rendelet (GYER) a gondnokság alá helyezés iránti eljárások meghatározott esetében beiktatta a hagyatéki eljárás szabályai közé a felfüggesztés lehetőségét.

Nem kellően tisztázott, hogy ezen jogszabály módosításra figyelemmel sor kerülhet-e a Pp. 152. §-ának alkalmazására.

Bármelyik álláspontot fogadjuk el, célszerűnek mutatkozik eljárás-technikai okokból, az eljárás folytatásához szükséges előkérdések tisztázásáig, a hagyatéki eljárásfüggőben tartásának vagy felfüggesztésének lehetővé tétele. Így különösen, az egyre gyakrabban előforduló, élettársi vagyonközösségi igények elbírálásának idejére.

Nagyobb segítséget nyújtana a közjegyzőknek és a hagyatékátadó végzések egységesebb szerkezetűek lennének, ha a határozatok tartalmára a hagyatéki eljárás önálló előírást tartalmazna.

Itt csak zárójelben jegyzem meg a legnagyobb tisztelettel, hogy a hagyaték „átadása" szóhasználat némileg eltérő tartalmat fejez ki a hagyatéki végzés tényleges joghatásától. *Szladics* Károly az „ipso iure" öröklésre figyelemmel a magyar magánjog kommentárjában a kifejezést már úgy értelmezi, hogy „a hagyaték átadása magában véve nem tesz örökössé, de az öröklési jogosultság hiteles látszatát kelti".

Helyesebb lenne talán, az átadás szóhasználat helyett a megállapítás kifejezés használata.

A Ptk.-nak kellene tartalmazni a hagyatéki eljárás 53. § (4) bekezdésében foglalt szabályokat, mely szerint az örökösök között a hagyatéki vagyon tárgyaira vonatkozóan létrejött egyezség (az osztályos egyezség) – a hagyatékban való részesedés mellett, de arányára tekintet nélkül – nem minősül élők közötti jogügyletnek és a hagyatékot az egyezség alapján öröklés jogcímén kell átadni.

Ezt támasztja alá az is, hogy az új Polgári Törvénykönyv koncepciójában az örökös jogállását rendező szabályok kiegészítését tervezik az osztályos egyezségre vonatkozó szabályokkal (Ptk. 682. §).

Ugyanígy a hagyatéki hitelezővel köthető egyezség szabályozását is a Ptk.-nak kellene tartalmaznia.

A hagyatéki eljárás során a közjegyző a feltételek fennállása esetén ügygondnokot rendel ki, aki lehet az örököstárs is.

Álláspontom szerint lassítja az eljárást – és ez egyre nagyobb veszéllyel jár, – hogy miért, arra a későbbiekben még visszatérek – az, hogy ha a szülő és az általa képviselt kiskorú között érdekellentét áll fenn, nincs mód ügygondnok kirendelésére, hanem a gyámhatóságot kell megkeresni eseti gondnok kirendelése végett.

Az ügyek túlnyomó részében az okirattal is bizonyítható házassági vagyonközösség jogcímén előterjesztett tulajdoni igényre kell nyilatkozni a kiskorú képviseletében. Tapasztalataim szerint a gyámhatóság is ügyvédet rendel ki eseti gondnokként ugyanúgy, mint a közjegyző.

A közjegyző által kirendelt ügygondnok is szükség esetén konzultálhat a gyámhatósággal, továbbá a gyámhatóságnak fellebbezési joga folytán, módjában áll a nem megalapozottan elfogadott igény szerint hozott határozatot megfellebbezni.

A Pp. 74. § és a 281. §-ai alapján a bíróság ügygondnokot rendel ki, ha a félnek nincs perbeli cselekvőképessége és közte, valamint törvényes képviselője között érdekellentét áll fenn. Tehát egybe esne a perrendtartás szabályozásával is a hagyatéki eljárásban az ügygondnok kirendelése.

A közjegyzőnek a hagyatéki eljárásban több esetben hirdetményt kell kibocsátania.

A hirdetmény közzétételének helye a Polgármesteri Hivatal – a Bíróság hirdető táblája, kérelemre országos napilap.

A technika fejlődése megkívánná a hirdetmények megfelelő szakmai tartalmú honlapon történő elhelyezését. Praktikusan a MOKK honlapján.

Bizonyos vagyok abban, hogy nem ütközne ellenállásba az önkormányzatoknál, bíróságoknál, hogy a saját honlapjukon ennek s helynek az elérhetőségét biztosítsák. Ezzel a megoldással bárki, aki érdeklődik, földrajzi korlátok nélkül valamennyi hirdetményt megismerhetne.

Ez annál is inkább indokolt, mert a bíróságok épületébe a bejutás lehetősége biztonsági okokból nem hasonlítható össze az 1958-as állapotokkal.

A hatályos Ptk. 681. §-a szerint, ha feltételezhető, hogy ismeretlen hagyatéki tartozások vannak, az örökös kérheti, hogy a közjegyző hívja fel a hagyatéki hitelezőket követeléseik bejelentésére.

A hitelezők felhívásának módja nincs szabályozva a hagyatéki eljárásban, annak ellenére, hogy a hagyatéki hitelező követelése késedelmes jelentkezés esetén kielégítés nélkül maradhat.

A számítástechnikára visszatérve, szinte korlátlan lehetőséget biztosíthat a hagyatéki eljárásban is a kamara által tervezett elektronikus levéltár megvalósítása. A jogerős hagyatékátadó végzések központi elektronikus nyilvántartásba vétele megfelelő, szabályozott hozzáférhetőségi lehetőséggel, felgyorsíthatja a pőthagyatéki eljárások lefolytatását, a hagyatékátadó végzésben foglalt joghatások kiváltását, a földhivatali telekkönyvi bejegyzéseket. Megkönnyítheti az irattározást, növelhetné az iratok megmaradásának biztonságát. Megfelelő rendszerezés mellett könnyebb és gyorsabb lenne az iratok közötti keresés, a végzéseket más hivatalok is könnyebben elérthetnék. Sok felesleges adminisztrációtól mentesítené az irodákat.

Még néhány, a hagyatéki eljárással összefüggő kérdéssel, a figyelemfelhívás szintjén szeretnék foglalkozni.

Sajnálatosan a tavalyi évben már aktuálissá vált kérdéssel, közjegyző halála esetén a közjegyzői iroda, különösen a hagyatéki ügyek átadásának kérdésével.

A közjegyző halálával a közjegyzői szolgálat megszűnik.

Nincs azonban szabályozva az irodájának az átvétele. Komoly aggályokat vet fel, – a titoktartás megőrizhetőségére és az ügyek zavartalan tovább intézésére nézve –, ha az örökösei birtokába jutnak az irodájában őrzött iratai, számítógépei, illetve a gépen tárolt adatai.

A közjegyzők önálló hivatás gyakorlásának sajátosságai szükségessé teszik, hogy a hagyatéki eljárás speciális szabályokat tartalmazzon a hivatalos irataira, hivatalos tárgyaira, számítógépén tárolt adataira vonatkozóan.

A közjegyző haláláról, a halálát megállapító szervnek azonnal értesítést kellene küldeni a közjegyzői kamarának.

A kamarának jogszabályi felhatalmazás alapján haladéktalanul intézkednie kellene a hivatalos iratok, tárgyak, adathordozók átvételéről, megőrzéséről.

A kamarának kellene az iratokat, és a hivatali működéshez kapcsolódó dolgokat leltároznia és az iroda továbbvitelére kirendelt közjegyzőnek átadnia.

Megkockáztatom, hogy ezen eljárás költségeit az átvevő közjegyzőnek, esetleg a kamarának kellene viselnie. Meggondolandó, hogy ezen szabályozás kiterjesztése nem lenne-e indokolt az ügyvédekre, bírósági végrehajtókra is.

Megjegyzem, ilyen jellegű szabályokat tartalmazott korábban a hagyatéki eljárás, amikor a közjegyzők a jelenlegihez hasonló státuszban gyakorolták hivatásukat.

Ehhez a kérdéshez szorosan kapcsolódik, a gazdasági tevékenységet folytatók hagyatéka leltározásának szabályozatlansága.

Egyéni vállalkozó vagy az egyszemélyes gazdasági társaság tulajdonosnak, halálával a vállalkozás teljes vagyoni értékkel, az öröklési jog szabályai szerint átszáll az örökösökre, függetlenül attól, hogy a gazdasági tevékenység folytatására van-e lehetőségük.

Le kellene zárni az üzleti könyvek alapján, – szükség esetén szakértő bevezetésével – a gazdasági tevékenységet, meghatározva a követeléseket, illetve a tartozásokat, és a hagyatéki leltárba ezeket fel kellene venni.

Adott esetben a betéti társaság beltagjának, közkereseti társaság tagjának halála is felvethet hasonló kérdéseket.

Tapasztalataim alapján, ezen terület szabályozatlansága miatt nagy a bizonytalanság, és a hagyaték megnyugtató leltározására, megállapítására és átadására nem kerül sor.

Hasonlóan szabályozatlan a közjegyzők által kihirdetett végrendeletek nyilvántartása, őrzése.

Kialakult gyakorlat, hogy a közjegyzők az általuk kihirdetett végrendeletről vagy egyszerű, vagy – nagyobb gondosság esetén – hiteles másolatot készítenek és azt a hagyatéki ügy irataihoz csatolják.

Nem látom akadályát annak, hogy ez kötelező normaként jelenjen meg a hagyatéki eljárás szabályai között az eredeti végrendelet megőrzésére vonatkozó szabályozással együtt.

Még egy aktuális kérdésre szeretném felhívni a figyelmet, ami különösen indokolja az eljárás gyorsítását szolgáló módosításokat, így például a korábban említett eseti gondnok helyett, ügygondnok kirendelését.

A Perrendtartás 2. §-ának rövidesen hatályba lépő módosítása értelmében, az ezt követően induló ügyekben a felet kártérítés illeti meg, ha az ügyének ésszerű időn belül történő befejezéséhez fűződő joga sérül.

A kártérítést nem zárja ki, ha az eljárt személynek az okozott jogsérelem közvetlenül nem volt felróható.

A bíróság feladatai megsértését szankcionálja a bevezetett új szabály, de a közjegyzőnek a hagyatéki eljárás lefolytatása során – annak sajátosságaival – ugyanazok a feladatai, mint a bíráknak és eltérő rendelkezés hiányában a He. 89. § alapján, a hagyatéki eljárásban a Pp. szabályait kell alkalmazni.

Ez a hatályba lépő új szabályozás, rendkívül súlyos jogkövetkezménnyel járhat, ha a He. eltérő szabályozást nem ad.

Egyedülálló módon az egyéni közjegyzőt, aki mögött az állam teherbíró képessége nem áll, kimentési lehetőség nélkül, korlátlan kártérítési felelősséggel sújtja, miközben – a bíróságon kívül – a vele kapcsolatban álló és tevékenységükkel az eljárást befolyásoló személyek, szervezetek felelőssége nem változik.

Újra kellene gondolni a nemzetközi vonatkozású ügyek intézésével kapcsolatos szabályokat is.

Nem lenne-e lehetőség arra, hogy a külföldi örökösöket közvetlenül és ne az Igazságügyi Minisztériumon keresztül idézzük.

Sokszor nehézséget okoz a nyilatkozatok, meghatalmazások többlet alakszerűségi előírásai.

Elegendő lenne az érdemi, eljárást befejező határozatok hivatalos iratok szabályai szerinti kézbesítése.

Hagyatéki ügyekben a rugalmasabb, egyszerűbb eljárás felgyorsíthatná az ügyek intézését és a könnyítések nem jelentenének veszélyt a törvényes eljárás lefolytatására.

A határozatokhoz való kötöttség miatt előfordulhat, hogy jogszabálysértés észlelése esetén kamarán belüli intézkedéssel nincs mód a határozat megváltoztatását kezdeményezni. A kamara részére biztosított felülvizsgálati kérelem előterjesztési jogosultság lehetővé tenné a megfelelő jogvédelmet.

Legvégül egyetlen rövid megjegyzés:

Kérdés, hogy szerencsés, és a jogalkotás szempontjából indokolt-e az, hogy az öröklésjogi eljárást az államigazgatási eljárási szakban törvény, a közjegyző eljárásában miniszteri rendelet, és fellebbezés esetén ismét törvény, a perrendtartás szabályozza.

A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. (11.) törvény szerint ezt a helyzetet nehéz indokolni.

Úgy gondolom, hogy az előbbi rövid felvetésekből is látható, hogy 99 év múltán, indokolt a hagyatéki eljárás szabályainak a felfrissítése.

Komoly, nagy munka előtt állnak az elméleti kérdésekkel foglalkozó jogászok, valamint a jogalkotók, nem különben mi, jogalkalmazók, akik – és ezt nem közhelyszerűen mondom, hanem tapasztalataim alapján –, egyre magasabb szintű elvárásoknak kell megfelelnünk.

Ehhez nem elég gyorsabb és egyre kisebb méretű számítógépeket beszerezni, szükséges az eljárásunkat is a magváltozott társadalmi kényekhez igazítani.

Dr. Petraskó István
közjegyző

FELHASZNÁLT IRODALOM

Németh János, Kiss Daisy (szerk.): *A bírósági nemperes eljárások.*, KJK–Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2002. november 19.

Dr. Adorján Lívia – Dr. Anka Tibor: Öröklési eljárások. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2002. november 19.

Dr. Sőth Lászlóné: A hagyatéki eljárás 1960–2001. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2002. november 19.

Kengyel Miklós (szerk.): *Magyar polgári eljárásjog*, 3. átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó Budapest, 2001.

Prof. Dr. Gáspárdy László (szerk.): *Polgári nemperes eljárások*, egyetemi jegyzet. Novotni Kiadó Miskolc, 2000.

Németh János (szerk.): *A Polgári perrendtartás magyarázása.* Közgazdasági és jogi Könyvkiadó, Budapest I–II. köt. 1999.

Dr. Telman Sándor: Örökösödési eljárás, Budapest, 1943.

Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata II. rész. Grill Károly Könyvkiadó vállalata. Budapest, 1937., 483. o.

Hídvéginé dr. Adorján Lívia: Megoldási elképzelések az özvegyi jog újraszabályozására. Közjegyzők Közlönye 2/2001. 5. évf. XLVIII. évf. 2. szám 5–6. o.

Weiss Emilia: Magyar polgári jogi szabályok felülvizsgálata, különös tekintettel az öröklési jogra. Közjegyzők Közlönye, 2001. január 1. szám 3–9. o.

Dr. Gáspárdy László: A hagyatéki eljárás kapcsolata a polgári perjoggal. Közjegyzők Közlönye 7–8/2001. 5. évf. XLVIII. évf. 7–8. szám, 3–7. o.

Dr. Bókai Judit: Az örökös felelőssége, különös tekintettel a túlterhelt hagyaték kérdésére. Közjegyzők Közlönye 7–8/2001. 5. évf. XLVIII. évf. 7–8. szám, 7–11. o.

Dr. Könyves Béláné – Dr. Böcskeiné dr. Leicht Erika: Gondolatok egy Pp. módosítás margójára. Magyar Jog 2001. 9. szám, 527–530. o.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

DigiNotar – a Holland Közjegyzőség új terméke

1. Bevezetés

Gilles Rouzet a CNUE (Európai Unió Közjegyzőségeinek Konferenciája) részére készített, „Az új információs technológiák és a közjegyzői okirat" című jelentésében kifejti, hol tart ma az elektronikus kereskedelem jogi vonatkozásainak törvénybe iktatása a különböző tagállamokban. Habár Hollandiában ezen a téren még nem alkottak jogszabályokat, létrehoztak egy DigiNotar **(elektronikus közjegyző)** elnevezésű szolgáltatást. Ez a közjegyzői funkció (szolgáltatás) a közfeladatok és a szabadfoglalkozás gyakorlásának egy sajátos kombinációja.

Az elektronikus kereskedelem fejlődésének mélyreható áttekintése után a közjegyzői szakma létrehozta a **bizalmi harmadik fél** intézményét, mivel a holland törvényhozás nem volt hajlandó olyan jogszabályt alkotni, amely megköveteli a közjegyzői közreműködést az elektronikus aláírások hitelesítésekor. Így a közjegyzői szakma számára célszerűbb volt egy saját minőségi termék piacra dobása, melynek segítségével megőrizhetik a bizalmi harmadik fél de facto monopóliumát.

A másik célkitűzés az elektronikus aláírások gyakorlatából származó tapasztalatok alkalmazása volt az **új információs technológiákkal kapcsolatos jogszabályok kidolgozása** során, ami lehetővé tette a valós piaci helyzetnek megfelelő törvények megalkotását. Nem kellett feltétlenül Németország vagy Olaszország példáját követni, amelyek – tekintettel arra, hogy az elsők között szabályozták az elektronikus aláírást – nem hozták létre az „elektronikus közjegyző" intézményét (aki független tisztviselőként tölti be a bizalmi harmadik fél szerepét).

Az elektronikus kereskedelem sajtóvisszhangja meglehetősen negatív. Gyakran bírálják megbízhatatlansága, csalárd praktikái és gyenge biztonsága miatt. Ám ezek a panaszok mind az elektronikus dokumentumok azonosításával és továbbításával kapcsolatos problémákból erednek. Honnan is tudhatnánk, ki ül valójában a számítógép előtt a vonal másik végén? Honnan tudhatnánk, hogy az átküldött bizalmas adatok nem hamisak-e?

A megoldás, hogy segítségül hívjuk a **bizalmi harmadik félnek** nevezett szereplőt, akinek az a dolga, hogy azonosítsa az elektronikus közegben mozgó személyeket és vállalatokat. Az elektronikus közjegyző ezen a ponton lép be, mint bizalmi harmadik fél.

Az azonosítás **elektronikus hitelesítés** útján megy végbe. Az elektronikus hitelesítés nem más, mint egy elektronikus pecsét (vagy elektronikus útlevél), amely lehetővé teszi az aláírás ellenőrzését, és az illető személyazonosságának megerősítését. A személyazonosítás és az aláírások hitelesítése már ma is a közjegyzők napi tevékenységének a része. Az elektronikus hitelesítés nem más, mint ennek a jól megszokott tevékenységnek a kiterjesztése.

A közjegyzők mindennapi munkája során vállalt felelőssége könnyen átvihető az anyagi világból az elektronikus világba is. Más szóval a közjegyző garantálja az elektronikus aláírás **eredetiségét.**

2. DigiNotar B. V.

A közjegyzőség megbízható elektronikus személyazonosítási szolgáltatásával igyekszik megfelelni új, természetes feladatának,

amely a jelenlegi elektronikus korban hárult rá. Mindez a **DigiNotar** elnevezésű, franchise vállalkozás beindításához vezetett. A DigiNotar a közjegyzőség és az új információs technológiák szakértőinek közös erőfeszítéséből jött létre, oly módon, hogy ötvözték a szakértők biztonságra kiterjedő technológiai, valamint a közjegyzők jogi tudását. Nincs még egy szakterület, ahol fellelhető lenne ez az együttes erőfeszítés, tudás és bizalom.

A jogi és technikai kérdések azonos jelentőséggel bírnak. Ez az egyenlőség tükröződik a DigiNotar igazgatóinak kinevezésében is. Maga a Holland Országos Közjegyzői Kamara ***(Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie – KNB)*** is ott van a részvényesek között, és egyben jogosult a közjegyzői feladatok és közjegyző által hitelesített aláírások feletti minőségellenőrzésért felelős felügyelőbizottság egy tagjának kinevezésére. A részvények többségét közjegyzőknek kell birtokolniuk.

A DigiNotar a következő biztonsági feladatokat látja el:

- az elektronikus okiratokat és **üzeneteket küldők azonosításának** biztonsága;
- annak biztosítása, hogy a **bizalmas üzeneteket** csak a címzett tudja elolvasni;
- az **elektronikus üzenetek sérthetetlenségének** biztosítása (azaz annak a biztosítása, hogy az üzenetet senki sem változtatta meg az átvitel során);
- az aláírási képesség biztosítása;
- az internetes oldalak adminisztrátorainak személyazonosítási biztonsága;
- egy biztonságos hálózathoz történő hozzáférés megbízhatósága.

Ezek a biztonsági feladatok az esetek többségében megoldhatók az elektronikus hitelesítés különböző felelősségi szinteken történő végrehajtásával.

A DigiNotar **továbbá elektronikus archiválási és elektronikus levelezési funkcióval** is rendelkezik, valamint a közjegyzőség igényei szerinti új termékeket és szolgáltatásokat is nyújt. Egy professzionális hitelesítési eljárás segítségével, a közjegyzők képesek lehívni a telekkönyvi bejegyzéseket, illetve a végrendeleteket a központi nyilvántartásból.

Ilyen esetben az elektronikus közjegyző hitelesíti a másik fél aláírását. A számos egyéb projekt közül az egyik a piacok elektronikus értékelésére szolgáló eljárás, amelyre a Holland Vasutak részéről mutatkozott igény.

3. A DigiNotar története

A DigiNotar projekt beindítására a Holland Közjegyzőség 1996-os **Kongresszusa** után került sor, melynek témája a Közjegyzőség és Elektronikus Kereskedelem volt. A kongresszuson megvitatták a közjegyzőség elektronikus világban betöltendő szerepét. Az egyik fő következtetés az volt, hogy a közjegyzők továbbra is betölthetik a bizalmi harmadik fél szerepét, ahogy azt mindig is tették.

Először egy tanulmány-projekt készült, a Közjegyzői Kamara közreműködésével. E projekt eredményeképpen jött létre a DigiNotar, amelyhez ma már **300 közjegyző** (77 közjegyzői iroda) tartozik.

Az elektronikus közjegyzőség, amelyet a Közjegyzői Kamara is elismer, speciális feladatot lát el a holland közjegyzőségen belül. Annak a közjegyzőnek, aki bizalmi harmadik félként, illetve elektronikus közjegyzőként kíván tevékenykedni, speciális képzésben kell részt vennie, mielőtt elektronikus hitelesítést végezhetne.

Az elektronikus közjegyzők a VNI (Szövetség a Közjegyzőségért és az Információs Technológiákért – *Vereniging voor Notariaat en Informatielechnologie*) elnevezésű szakmai szervezetbe tömörülnek.

4. Szakmai felelősség

A holland biztosítótársaságok nem ellenezték, hogy a közjegyzők szakmai felelősségének általános biztosítása mellett a DigiNotarral kapcsolatos speciális közjegyzői feladatokat is biztosítsák, hiszen nem másról van itt szó, mint a hagyományos közjegyzői feladatok elektronikus úton történő ellátásáról. Annyi a teendő, hogy a technikai felszerelésre is biztosítást kell kötni ugyanannál a társaságnál, amely az általános szakmai felelősségbiztosítást is nyújtja. Az eljárásban használt anyagokat az Ernst & Young auditorcég ellenőrzi. A jövőben az ellenőrzést, amelyet állami hatóságok fognak végezni, törvény szabályozza majd.

5. Az elektronikus aláírás szabályozása

A DigiNotar aktívan részt vett a bizalmi harmadik személyhez fűződő szolgáltatások hollandiai szabályozásának kidolgozásában. Aktív szerepet játszott továbbá az ECPnl platformban (Elektronikus Kereskedelmi Platform), amely az elektronikus üzenetek továbbításának területén tevékenykedő szakmai szervezetek és állami hatóságok intézményesített megfigyelője.

Az állami hatóságok és más szervezetek közreműködésével olyan szabályozás felvázolására került sor, amely meghatározza azokat a követelményeket, amelyeknek egy bizalmi harmadik félnek meg kell felelnie. A DigiNotarral szerzett tapasztalatok nagyban segítették a szabályozás kidolgozását.

A DigiNotar az elektronikus aláírásról szóló jogi szövegek megfogalmazásában is aktívan részt vett.

6. Támogatás

Az elektronikus hitelesítés folyamatosan fejlődik. Támogatására egyre több, a Microsoft és Netscape standard programcsomagjaihoz hasonló szoftvert és elektronikus rendszert fejlesztenek ki. A DigiNotar jelenleg a mobiltelefonon történő hitelesítés lehetőségét vizsgálja.

7. Kompatibilitás

A DigiNotar elektronikus hitelesítése tökéletesen megfelel a világszabványoknak (Protocol X509V3), és kompatibilis olyan társaságok szabványaival is, mint a Verisign és az EnTrust. Lényegében bármely más szervezet, amely igénybe veszi a bizalmi harmadik fél szolgáltatásait, képes a DigiNotar hitelesítéseinek segítségével kommunikálni. Az elektronikus kulcs 2×1024 bites.

8. Partnerek és kapcsolatok

A bizalmi harmadik féllel kapcsolatos szolgáltatások piacának gyors változásai és dinamikája szükségessé teszi egy megbízható és jól képzett **alvállalkozói** hálózat alkalmazását. Az alvállalkozók kiválasztása rendkívül szigorú feltételekkel történik. Eddig a Baltimore, az Entegrity és a ValiCert cégekkel jött létre partneri kapcsolat. Együttműködés alakult ki továbbá a Versatellel, a Siemens-szel, a Gemplus-szal és a Deloitte & Touche-csal.

A DigiNotar ezen kívül az állami hatóságokkal is kapcsolatban van, hogy nyomon tudja követni a szabályozás változásait. **Stratégiai** szövetséget alakított ki továbbá számos olyan partnerrel és szervezettel, amely támogatja az elektronikus kereskedelmet és a bizalmi harmadik fél szolgáltatásait.

A DigiNotar ügyfelei között tudhatja a közjegyzőség mellett a Holland Vasutakat, a Holland Tűzoltóságot, Hollandia Igazságügyi Minisztériumát, a Könyvtárszolgáltatók Hollandiai Szervezetét *(Biblion)*, valamint a Bouwfonds és a Graydon építő vállalatot.

2000-ben több mint **4000 tanúsítvány** kiadására került sor. Egy elektronikus tanúsítvány díja 17 és 249 euró között mozog. A tanúsítvány 2 évig érvényes.

További információ a DigiNotarról (angol nyelven) a www.diginotar.nl honlapon érhető el.

BÍRÓI SZEMMEL

A hagyatéki eljárás a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában

1. A hagyaték ideiglenes átadása öröklési szerződés alapján; a felülvizsgálat mint rendkívüli jogorvoslat lehetősége

Az eljárt közjegyző az örökhagyó hagyatékát (a cs.-i ingatlan $^5/_6$ tulajdoni illetőségét, az OTP folyószámlán nyilvántartott forintkövetelést, devizaszámlákon nyilvántartott devizaköveteléseket és a hagyatékot képező ingóságokat) ideiglenes hatállyal az örökhagyó szerződéses örökösének adta át, és a törvényes örökösként öröklési igényt érvényesítő leszármazókat a jogkövetkezményekről való tájékoztatás mellett igényük per útján való érvényesítésére hívta fel.

A végzés ellen a törvényes öröklésre jogosult leszármazók fellebbeztek. Arra hivatkoztak, hogy az örökhagyó és a szerződéses örökös az 1985. március 18-án kelt öröklési szerződést 1990. szeptember 25-én módosították. A módosító szerződés alaki hibában szenved, mert azt az örökhagyó nem a két tanú együttes jelenlétében írta alá.

A Ptk. 629. § (1) bekezdése szerinti alaki érvénytelenségre nézve a földhivatal hiánypótlásra való felhívását és a szerződés-módosítás egy olyan példányát csatolták, amelyen a szerződéses örökös és a két tanú aláírása szerepelt, az örökhagyóé nem, és az örökhagyó azt csak a hiánypótlásra való felhívását követően írta alá. Sérelmezték azt is, hogy az öröklési szerződés a lakossági folyószámlára és a devizaszámlákra nem terjedt ki.

A másodfokú bíróság végzésével a közjegyző végzését helybenhagyta.

A jogerős végzés ellen a törvényes örökösök terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet annak hatályon kívül helyezése, új eljárás elrendelése és új határozat hozatalára utasítás iránt. Álláspontjuk szerint a jogerős végzés jogszabályt sért, és a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlatával is ellentétes. Az adott öröklési szerződésnek nincsenek meg a törvényben megszabott alaki kellékei, az öröklési szerződésmódosítást az örökhagyó utólag nem két tanú együttes jelenlétében írta alá, és az okiratot a tanúk az örökhagyó aláírását tanúsítva ismételten nem írták alá. A végintézkedés ezért alaki hibában szenved, az alaki hiányosság pedig nem orvosolható oly módon, hogy a végintézkedésre utóbb valaki, akár az örökhagyó ráírja hiányzó adatot vagy nevét.

A Legfelsőbb Bíróság – egyesbíróként eljárva – a felülvizsgálati kérelemmel kapcsolatban az alábbiakat fejtette ki:

I. A 2001. évi CV. törvény 20. §-ának (5) bekezdésével módosított Pp. 270. §-ának (1) bekezdése szerint: az ítélet mellett az ügy érdemében hozott jogerős végzés felülvizsgálatát lehet kérni a Legfelsőbb Bíróságtól. Ezért a Legfelsőbb Bíróság mindenekelőtt azt a kérdést vizsgálta, hogy a közjegyzőnek az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzése elleni fellebbezést elbíráló jogerős végzés az ügy érdemében hozott jogerős végzésnek minősül-e.

A közjegyző a 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet (He.) 57. §-ának (1) bekezdése szerint végzéssel határoz a hagyatéknak az örökösök részére való átadása tárgyában, amely vagy teljes hatályú (He. 58–59. §) vagy ideiglenes hatályú (He. 60. §).

A He. 89. §-ának (1) bekezdésében foglaltakra tekintettel a jogszabályban nem rendezett kérdésekben a Pp. XI. fejezetének szabályait megfelelően alkalmazni kell, így a hagyatéki eljárásban meghozott végzésekre is irányadó a Pp. 227. §-a. A közjegyző a saját végzéséhez általában kötve van és azt saját hatáskörében – a Pp. 227. §-ának (2) bekezdése szerinti végzéseken kívül – csak akkor változtathatja meg, ha ezt a He. kifejezetten megengedi [He. 69. § (4) bek., 87. § (3) bek., 76/B. § (4) bek.].

A hagyaték ideiglenes hatállyal való átadása a hagyatéki eljárás érdemében hozott végzésnek minősül, ahhoz a közjegyző kötve van. Ez a kötöttség azt jelenti, hogy eltérő tartalommal a hagyatékátadás teljes hatályúvá válását sem állapíthatja meg, még akkor sem, ha a polgári perben a felek egyezően úgy nyilatkoztak, hogy attól eltérő tartalommal kívánnak a hagyaték sorsáról rendelkezni (PJD X. 531., BH 1985/1/27.).

Az ideiglenes átadásnál figyelembe nem vett igényeit az érdekelt – a He. 60. § (3) bekezdésében foglaltak szerint – nem a hagyatéki eljárásban, hanem az öröklési perben érvényesítheti és a (4) bekezdés értelmében, ha a bíróság határozata az ideiglenes hatályú végzéstől eltér, a közjegyző a bírósági határozattal nem rendezett igények tekintetében hoz teljes hatályú átadó végzést, ha pedig a bíróság minden igényt rendezett, a közjegyző végzésében ezt állapítja meg.

Mindezekből következően a közjegyzőnek az ideiglenes hatályú hagyaték átadására vonatkozó végzése, és ezt fellebbezés során peren kívüli eljárásban elbíráló jogerős végzés, mint az ügy érdemében hozott jogerős végzés rendkívüli jogorvoslattal: felülvizsgálati kérelemmel támadható.

II. A felülvizsgálati kérelemnek azonban az adott esetben nem állnak fenn a törvényi feltételei

A He. 61. §-ának (2) bekezdése értelmében – miként arra a jogerős végzés helyesen hivatkozott – a közjegyző csak azt vizsgálhatja, hogy annak az öröklési szerződésnek, amelyre az örökös az igényét alapítja, a törvényben megszabott alaki kellékei megvannak-e. A szerződésből és annak módosításából mint okiratból az alaki érvényességi kellék kitűnik.

A hagyatéki eljárásban – annak nemperes jellege folytán – bizonyításnak általában nincs helye. A He. kifejezett rendelkezéseket [37. §, 50. § (1) bek., 71. §, 72/C. § (2) bekezdés, 87. § (3) bekezdés] tartalmaz arra az esetre, amikor azt szűk körben lehetővé teszi. Más esetben és más tényre bizonyítás felvételének nincs helye. Így az írásbeliségre vonatkozó érvényességhez megkívánt – a Ptk. 629. § (1) bekezdésében foglalt – feltételeknek a teljesülése sem vizsgálható. Az erre vonatkozó bizonyítékok értékelésére a bíróságnak az öröklési perben van lehetősége, az érdekelt ezzel kapcsolatos igényét csak polgári perben érvényesítheti (Pfv. V. 21. 119/1996.). A jogerős végzés ezzel egyezően foglalt állást.

A felülvizsgálatnak a Pp. 270. §-ában írt jogszabályi feltétele tehát hiányzik, a jogerős végzés jogszabályt nem sért, ezért a felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság a Pp. 273. §-ának (1) bekezdése alapján hivatalból elutasította *(Legf. Bír. Pfv. II. 20. 105/2003. szám).*

2. A közjegyző eljárása vitás ingóságok esetén

Az örökhagyó 1986. február 24-én kelt írásbeli magánvégrendeletében általános örököseként volt feleségét nevezte meg, az 1999. január 14-én kelt írásbeli magánvégrendeletében a b.-i és az s.-i ingatlanát az abban lévő ingókkal, valamint a kizárólagos tulajdonaként megjelölt kft.-üzletrészét, továbbá a bt.-t az ingóságokkal és az ingatlanokkal együtt gyermekeire hagyta.

A hagyatéki eljárásban az örökhagyó elvált házastársa a b.-i ingatlanban a hagyatéki leltárba felvett ingóságok egy részére házastársi vagyonközösségi igényt és öröklési igényt is érvényesített. Az örökhagyó gyermekei az igényt nem ismerték el.

A közjegyző az örökhagyó hagyatékát, ennek során az ingóleltár meghatározott tételei alatt felsorolt ingóságokat ½ részben teljes hatállyal, ½ részben pedig ideiglenes hatállyal a végrendelet alapján az örökhagyó kiskorú gyermekeinek adta át, a volt házastársat pedig az el nem ismert igényei perbeli érvényesítésére hívta fel. A végzés indokolásában utalt arra, hogy az örökhagyó gyermekei a volt házastárs tulajdoni igényét az örökhagyó lakásában lévő berendezési tárgyakra nem ismerték el, mert az örökhagyó korábbi házasságát a bíróság felbontotta és a perben kötött egyezség szerint a volt házastárs a b.-i ingatlant ingóságaitól kiürítve hagyta el.

A végzés megváltoztatása iránt az örökhagyó volt házastársa fellebbezett.

A másodfokú bíróság végzésével a hagyatékátadó végzés fellebbezett rendelkezéseit részben megváltoztatta és egyes tételesen felsorolt ingóságokat teljesen, más ingóságok ½ eszmei részét a hagyatékból kihagyta. Az érdekelteket figyelmeztette, hogy ezen ingóságokkal kapcsolatos igényüket a törvény rendes útján érvényesíthetik. Egyebekben a közjegyző végzését azzal a kiegészítéssel hagyta helyben, hogy a b.-i hagyatéki ingatlan ½ részét a volt házastárs ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett haszonélvezeti joga terheli. A másodfokú bíróság a vitatott ingóságokkal kapcsolatba a döntését a He. 64. § (1) bekezdésére alapította, amely szerint: ha az örökösök között vitás, hogy mely ingók tartoznak a hagyatékhoz, a közjegyző a nem vitás ingóságokat adja át az örökösöknek. Ezért az örökhagyó volt házastársa által megjelölt ingóságokat, illetve azok eszmei hányadát a hagyatékból ki kellett hagyni és az örökösök az igényüket a törvény rendes útján érvényesíthetik.

A jogerős végzés ellen az örökhagyó kiskorú törvényes- és egyben végrendeleti örökösei terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet, a jogerős végzés részbeni hatályon kívül helyezése és a hagyatékátadó végzés ingóságokra vonatkozó részét illetően a közjegyző végzésének helybenhagyása iránt. Arra hivatkoztak, hogy a jogerős végzés a He. 64. §-ának (1) bekezdését sérti, mert jogerős bírósági ítélettel valószínűsített, hogy az örökhagyó és volt házastársa ingóságaikat megosztották. A hagyatéki leltárba ezért az örökhagyó tulajdonában maradt ingóságok kerültek, de ha a volt a házastárs nem szállította volna el a bontópert követően a tulajdonát képező ingókat, akkor azokat az örökhagyó az eltelt 14 év alatt elbirtokolta.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találta, az alábbi indokok szerint.

A felülvizsgálat tárgyát csak az képezte, hogy a jogerős végzésben megjelölt ingóságok illetve azok eszmei részének a hagyatékból való kihagyása jogszabálysértő-e.

Téves a kiskorú gyermekek érvelése abban, hogy a jogerős végzés a volt házastárs tulajdoni igényét valószínűsítettnek tekintette és az ingókat emiatt hagyta volna ki a hagyatékból.

A 6/1958. (VII. 4.) IM rendelet (He.) 50. §-ának (1) bekezdése szerint a hagyatéki tárgyalás alapján a hagyaték átadása tekintetében a közjegyzőnek a tényállást hivatalból kell megállapítani. A tényállás lényeges eleme annak eldöntése, hogy mi a hagyaték tárgya, azaz mi tartozik az örökhagyó hagyatékához. A hagyatéki eljárás nemperes jellegéből következően a közjegyző a feleket nyilatkozattételre, okiratok bemutatására hívhatja fel és a bíróságtól, hatóságoktól okiratokat, iratokat szerezhet be, azonban e körben egyéb bizonyítást nem foganatosíthat. A He. 64. §-ának (1) bekezdése szerint ha vitás az örökösök között, hogy milyen ingóságok tartoznak a hagyatékhoz, a közjegyző a nem vitás ingóságokat az örökösöknek átadja és figyelmezteti őket, hogy a vitás ingóságokra vonatkozó igényüket a törvény rendes útján érvényesíthetik. A He. 64. §-ának (1) bekezdése rendelkezik a vitás ingóságok esetén követendő eljárásról és az örökösökön kívülálló személy tulajdoni igényének valószínűsítését kívánja meg ahhoz, hogy a vitás ingóság a hagyatékból kihagyható legyen.

Az adott esetben, miként azt a másodfokú bíróság végzése helyesen tartalmazza, a kiskorúak és az elvált házastárs között öröklési jogi vita keletkezett, egyrészt arra nézve, hogy az örökhagyó végrendeletei alapján ki a végrendeleti örökös, továbbá abban a kérdésben, hogy az örökhagyó ingatlanában leltározott ingóságok az örökhagyó kizárólagos tulajdonát vagy korábbi házastársával közös tulajdont képeztek-e, azaz miből áll a hagyaték.

Ilyen körülmények között a helyesen felhívott jogszabály értelmében a vitás ingóságoknak az örökhagyó hagyatékakénti átadásának helye nem volt, mert a vita tárgyában a hagyatéki eljárás keretében döntés nem hozható, mind az öröklési jogi, mind a tulajdoni vitában tehát polgári perben a bíróság dönthet és e per keretében vizsgálható, hogy az örökhagyó házastársi közös vagyon megosztása jogcímén vagy elbirtoklás útján az ingóságok tulajdonosa volt-e, vagy azok tulajdonjoga egészben vagy részben volt házastársát illeti meg.

Mindezek alapján a Legfelsőbb Bíróság a jogerős végzés felülvizsgálati kérelemmel támadott rendelkezését hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 22. 015/2001. szám).*

3. Az osztályos egyezség hatálya

T. L. örökhagyónak ifjabb T. L. a fia volt, az alperes pedig az élettársa. Az örökhagyó halála utáni hagyatéki eljárásban az örökhagyó hagyatékaként egy b.-i ingatlan, egy r.-i ingatlan, továbbá egy sze-

mélygépkocsi szerepelt, valamint az örökhagyó 1986. november 9-én kelt írásbeli magánvégrendeletének fénymásolata állt rendelkezésre. E végrendeletben az örökhagyó minden vagyonát az alperesre hagyta, fiát ifjabb T. L.-t „kizárta az öröklésből". A végrendeleti és a törvényes örökös között a végrendelet érvényességét illetően öröklési vita nem volt, és a hagyatéki eljárásban osztályos egyezséget kötöttek. Ennek alapján a b.-i ingatlan ifjabb T. L. tulajdonába került, a többi hagyatéki vagyont az alperes örökölte.

Ifjabb T. L. elhunyt, törvényes örököse a felperes. A felperes T. L. örökhagyó – időközben előkerült – 1992. május 18-án kelt ügyvéd által készített végrendelete alapján az 1986. november 9-én kelt végrendelet hatálytalanságának megállapítását és a r.-i ingatlanra tulajdonjoga megállapítását kérte. Utóbb kelt végrendeletében ugyanis az örökhagyó a r.-i ingatlan tulajdonjogát fiára hagyta az alperes haszonélvezeti jogával terhelten.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy néhai T. L. örökhagyó 1986. november 9-én kelt végrendelete hatálytalan. Ennek folytán a r.-i ingatlan az 1992. május 18-án kelt írásbeli végrendelet alapján végrendeleti öröklés jogcímén ifjabb T. L.-t illette meg, aki után az ingatlan tulajdonjogát a felperes törvényes öröklés jogcímén megszerezte. A bíróság döntését a Ptk. 650. §-ának (1) bekezdésére alapította, megállapítva, hogy az örökhagyó korábbi végrendeletét visszavonta és a r.-i ingatlan örökösévé fiát jelölte, aki végrendeleti öröklés jogcímén szerzett azon tulajdonjogot, így ennek az ingatlannak a tulajdonjoga törvényes örökösét, a felperest illeti meg. Álláspontja szerint ifj. T. L. a későbbi végrendelet ismeretében az osztályos egyezséget nyilvánvalóan nem kötötte volna meg, az alperest a végrendelet alapján „megillető haszonélvező jogot pedig nem érintette".

Az alperes fellebbezése alapján a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és a felperes keresetét elutasította. Indokolása szerint a jogvita eldöntésénél abból kell kiindulni, hogy T. L. hagyatékából való részesedés tárgyában az örökhagyó törvényes és végrendeleti örököse osztályos egyezséget kötöttek. Ez a PK 118. sz. állásfoglalás értelmében az örököstársak olyan megállapodása, amelyben a törvény vagy végrendelet alapján az örökhagyó halálakor rájuk szállt hagyaték megosztása tárgyában a hagyaték megnyíltának időpontjára visszaható hatállyal rendelkeznek a hagyatékból való részesedést illetően. Erre tekintettel az osztályos egyezség a szerződő feleket és jogutódaikat egyaránt köti. Ezért az időközben előkerült újabb végrendelet az osztályos egyezség érvényességét és az annak alapján szerzett jogokat „automatikusan" nem érinti. Csak arra adhatna alapot, hogy az adott örökös, ha annak tartalma ismeretében az egyezséget nem, vagy eltérő tartalommal kötötte volna meg, nyilatkozatát a szerződésekre vonatkozó szabályok szerint megtámadja. Az adott esetben azonban sem ifjabb T. L., sem a felperes a megtámadás jogával nem élt, ezért ténybeli alap hiányában indokolatlan annak megállapítása is, hogy az újabb végrendelet ismeretében a felek között az osztályos egyezség nem jött volna létre.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Álláspontja szerint a jogerős ítélet a Ptk. 650. § (2) bekezdését sérti, és téves a PK 118. sz. állásfoglalással kapcsolatos indokolás is, mert annak feltétele egy „érvényes végrendelet", ami az adott esetben nem állt rendelkezésre, továbbá sérelmezte annak ítéleti mellőzését, hogy az újabb végrendelet ismeretében az osztályos egyezség nem jött volna létre.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találta, az alábbi indokok alapján.

A felperes keresetében az örökhagyó 1986. november 9-én végrendelete hatálytalanságának megállapítását kérte, és az 1992. május 18-án kelt végrendeletből származó öröklési igényt érvényesített, keresete azonban nem terjedt ki a közjegyzői eljárásban megkötött osztályos egyezség érvénytelenségének megállapítására. Ezt felülvizsgálati kérelmében sem állította, sőt, maga adta elő, hogy jogelődjének nem állt módjában azt megtámadni. A másodfokú bíróság helyesen hivatkozott a PK 118. sz. állásfoglalásban foglaltakra ezzel kapcsolatban. Az indokolás azonban kiegészítendő azzal, hogy az osztályos egyezség, amely az örökösök között és kizárólag a hagyatéki vagyon tárgyára nézve, a hagyatékban való részesedés mellett, de arányára tekintet nélkül jön létre, nem minősül élők között létrejött szerződésnek (CDT hagyatéki eljárás 173. sz. jogeset – P. törv. II. 20. 496/1990.). Az annak alapját képező az örökösöknek a hagyaték átadására vonatkozóan tett anyagi jogi nyilatkozatai szerződési ajánlat jellegűek (PK 261. sz. állásfoglalás), amiből következően az érdekelt vagy jogutóda nyilatkozatát az általános ügyleti megtámadási alapokon támadhatja meg. Eredményes megtámadás hiányában – miként arra a jogerős ítélet helyesen hivatkozott – az osztályos egyezség a feleket köti, az alperes ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett tulajdonjoga törlését csak az érvénytelenség megállapításával lehetett volna elérni és az ekképp helyreállított eredeti állapot eredményezhette volna a Ptk. 650. § (2) bekezdése alkalmazásával a felperes jogszerzésének megállapítását. A fentiekből következően a per tárgyát nem képezte annak vizsgálata, hogy a hagyatékban való részesedésre vonatkozó nyilatkozata megtételében a felperes téves feltevésben volt-e, illetve a későbbi végrendelet ismeretében milyen nyilatkozatot tett volna. Ezért nem tévedett a másodfokú bíróság abban, hogy az elsőfokú ítélet ezzel kapcsolatos ténymegállapítását mellőzte.

A kifejtettek alapján a jogerős ítélet sem anyagi, sem eljárási jogszabályt nem sértett, ezért azt a Legfelsőbb Bíróság hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 20. 925/2001. szám).*

K. A.

A Legfelsőbb Bíróság Közjegyzői Fegyelmi Bírósága ítéletének indokolásából

A Magyar Köztársaság legfelsőbb Bírósága Közjegyzői Fegyelmi Bírósága Dr. B. A. közjegyző fegyelmi ügyében az elsőfokú Fegyelmi Bíróság határozata ellen az eljárás alá vont közjegyző által benyújtott fellebbezés folytán, tárgyalás alapján, határozatában az elsőfokú Fegyelmi Bíróság által hozott határozatot helybenhagyta.

Az indokolásból:

A területi közjegyzői kamara elnöke fegyelmi eljárást kezdeményezett Dr. B. A. közjegyző ellen, mert vagyonnyilatkozatát a 2001. évi CII. törvényben meghatározott 2002. március 22-i határidő helyett csak 2002. április 9-én terjesztette elő és késedelmét nem mentette ki.

Az elsőfokú Fegyelmi Bíróság határozatával megállapította, hogy az eljárás alá vont közjegyző a 2001. évi CII. törvény 16. § (1) bekezdésében meghatározott kötelezettségét vétkesen megszegte és ezért őt figyelmeztetés fegyelmi büntetésben részesítette.

A határozat ellen a közjegyző fellebbezett. Késedelmét nem vitatta, csak azt sérelmezte, hogy a fegyelmi bíróság megemlítette ugyan, de nem értékelte az általa felhozott méltányolandó személyes körülményeket. A vagyonnyilatkozatból is kitűnően a tulajdonában más megyében elhelyezkedő ingatlanok állnak, melyek adatainak beszerzése – figyelemmel betegségére és orvosi kezelésére is – nehézségekbe ütközött és ez okozta a késedelmet. Erre tekintettel az elsőfokú határozat megváltoztatását és a fegyelmi büntetés kiszabásának mellőzését kérte a Ktv. 71. §-ára hivatkozással, mely lehetővé teszi a fegyelmi büntetés kiszabásának mellőzését, ha a vétkesség enyhébb fokú és kötelezettségszegés nem jár vagy csekély mértékben jár következménnyel.

A fellebbezés nem alapos.

Az egyes közhatalmi feladatokat ellátó, valamint közvagyonnal gazdálkodó tisztségeket betöltő személyek összeférhetetlenségéről és vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségéről szóló 2001. évi CII. törvény módosította a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény egyes rendelkezéseit. A 17. § (1) bekezdés g) pontja szerint a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség teljesítése a közjegyzővé történő kinevezés feltétele, míg a 7. § (5) bekezdés szerint a közjegyzőnek kinevezésekor, majd azt követően három évente kell vagyonnyilatkozatot tennie. A 48. § e) pontja a területi elnökség feladatkörébe sorolta a közjegyző vagyonnyilatkozatának nyilvántatását és ellenőrzését, illetve a hivatalvesztést kimondó eljárás kezdeményezését a Közjegyzői Fegyelmi Bíróságnál, ha a közjegyző vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségét szándékosan elmulasztja, vagy a nyilatkozatban szándékosan lényeges adatot, tényt valótlanul közöl.

A 2001. évi CII. törvény 16. §-ának (1) bekezdésében foglaltak szerint a nyilatkozattételre kötelezetteknek a törvény 2001. december 24-ei hatálybalépését követő kilencven napon belül kell első alkalommal vagyonnyilatkozatukat megtenniük. Az eljárás alá vont közjegyző ennek a kötelezettségének nem tett eleget, mulasztásának tényét nem vitatta.

A Ktv. 70. § (1) bekezdésének a) pontja szerint fegyelmi vétséget követ el az a közjegyző, aki a más jogszabályban meghatározott kötelezettségét vétkesen megszegi, vagy elmulasztja.

Nem vitás, hogy az eljárás alá vont közjegyző az előzőekben már hivatkozott 2001. évi CII. törvényben előírt kötelezettségét megszegte azzal, hogy vagyonnyilatkozatát nem határidőben adta le. Fellebbezésében lényegében a vétkességét vitatta. Arra hivatkozott, hogy a vagyonbevallásban feltüntetendő ingatlanok más megyében vannak és betegsége akadályozta azok adatainak beszerzésében.

Az eljárás alá vont közjegyző vétlenségének bizonyítására az általa hivatkozottak nem alkalmasak. A csatolt orvosi igazolás kizárólag azt bizonyítja, hogy 2002. március hónapban orvosi kezelés alatt állt. Önmagában az orvosi kezelés nem bizonyít olyan betegséget, vagy helyhez kötött állapotot, mely a földhivatali adatok beszerzését akadályozta volna figyelemmel arra is, hogy ahhoz a személyes ügyintézés sem feltétlenül szükséges.

Nem lett volna akadálya annak sem, hogy a közjegyző a földhivatalnál nyilvántartott adatok nélkül adjon számot vagyonáról.

A fentiek alapján az eljárás alá vont közjegyző vétkes kötelezettségszegése megállapítható. Helytállóan állapította meg tehát az elsőfokú Fegyelmi Bíróság azt, hogy a közjegyző fegyelmi vétséget követett el.

Nem tévedett akkor sem, amikor a közjegyzővel szemben a Ktv. 72. § (1) bekezdésének a) pontja alapján figyelmeztetés fegyelmi büntetést szabott ki. A 2001. évi CII. törvény 6. § (3) bekezdésével módosított Ktv. 22. § k) pontja a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség elmulasztásához a hivatalvesztés fegyelmi büntetést fűzi. Ezért a másodfokú Fegyelmi Bíróság álláspontja szerint a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség késedelmes teljesítése miatt a legenyhébb fegyelmi büntetés, a figyelmeztetés alkalmazása mindenképpen indokolt.

A másodfokú Fegyelmi Bíróság az eljárás alá vont közjegyző által megjelölt Ktv. 71. §-ában foglaltak alkalmazására nem látott lehetőséget, mert a vétkesség valóban enyhébb fokú, azonban a kötelezettségszegés a vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség késedelmes teljesítésével megvalósult.

Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság Közjegyzői Fegyelmi Bírósága a Ktv. 102. §-ának (3) bekezdése alapján az elsőfokú Fegyelmi Bíróság határozatát helybenhagyta.

Dr. Steiner Erika

AJÁNLÓ

Az Alkotmánybíróság 46/2003. (X. 16.) AB h. számú határozata

Fenti határozatában az Alkotmánybíróság többek között megállapítja, hogy a jogalkotó alkotmányellenes helyzetet idézett elő azzal a mulasztásával, hogy nem szabályozta az erre irányuló törvényekben és más jogszabályokban a hivatalos irat postai kézbesítéséhez fűződő, bírósági és más hatósági eljárásban általánosan érvényesülő vélelem megdöntésének lehetőségét.

Az Alkotmánybíróság 2004. június 30. napjáig adott lehetőséget a jogalkotónak fenti mulasztásának pótlására.

A határozat egyébként több érdekes okfejtést tartalmaz a bírósági és egyéb hivatalos küldemények, így a tértivevényes iratok kézbesítésével kapcsolatosan, amelyek teljes terjedelmű közlésére jelen keretek között nincs lehetőség, de elolvasásra mindenképp érdemesek.

(B. Sz.)

A KÖZJEGYZŐI KAR HÍREI

Közjegyzői szolgálati viszony megszűnése

Dr. Hámori Gyula Dabas 2. számú székhelyre kinevezett kollégánk 2003. október 29. napjával nyugdíjba vonul. Nyugdíjas éveihez és a megérdemelt pihenéshez jó egészséget kíván a közjegyzői kar nevében a Szerkesztőbizottság.

Új iroda megnyitása

Dr. Bácsi Sándorné Dabas 2. számú székhelyre kinevezett közjegyző 2003. október 30. napjával megnyitotta irodáját. Címe: *2370 Dabas, Szent István tér 1/C. Tel./fax: 29/560-321.*

Közjegyzőhelyettesek felvétele

A Miskolci Közjegyzői Kamara a következő közjegyzőhelyetteseket jegyezte be névjegyzékébe: *Dr. Kovács Miklósné dr. Osváth Évát*, 2003. október 20. napjával, Királyné Dr. Papp Ildikó egri 2. székhelyű közjegyző helyetteseként és *Dr. Harbula Ágnest*, 2003. november 3. napjával, Dr. Szabó Antal debreceni 4. székhelyű közjegyző helyetteseként.

A Szegedi Közjegyzői Kamara 2003. október 15. napjával *Dr. Iszerné dr. Barta Ivette Juditot* és *Dr. Bíró Gábort*, Dr. Mándoki István kecskeméti közjegyző mellett működő közjegyzőhelyetteseket és *Dr. Halász Pétert*, Dr. Virágh Pálné közjegyző helyettesét a kamara névjegyzékébe bejegyezte.

A Budapesti Közjegyzői Kamara az alábbi közjegyzőhelyetteseket jegyezte be névjegyzékébe: *Dr. Szabó Mária Mónikát*, Dr. Halasi Lívia budapesti közjegyző helyettesét, 2003. október 27. napjától, *Maczkó Lászlóné dr. Faragó Évát*, Dr. Hegedűsné dr. Pásztor Margit budapesti közjegyző helyettesét 2003. november 3. napjától és *Dr. Fodor Mariettát*, Dr. Gigler Zoltán budapesti közjegyző helyettesét 2003. november 3. napjától.

Közjegyzőjelöltek felvétele

A Miskolci Közjegyzői Kamara az alábbi közjegyzőjelölteket jegyezte be névjegyzékébe: *Dr. Ferenczi Fannit*, Dr. Szilas Brigitta debreceni közjegyző közjegyzőjelöltjét 2003. július 9. napjától, és *Dr. Nemcsik Orsolyát*, Dr. Nemcsik Pál encsi székhelyű közjegyző jelöltjét 2003. július 28. napjától.

A Budapesti Közjegyzői Kamara az alábbi közjegyzőjelölteket jegyezte be névjegyzékébe: *Dr. Kiss Anettet*, Dr. Bakonyi Elvira budapesti közjegyző jelöltjét, 2003. november 3. napjától, *Dr. Kuti Szilviát*, Dr. Kapási Olga budapesti közjegyző jelöltjét, 2003. október 27. napjától és *Dr. Urbán Katalin Erikát*, Dr. Kőrösi Erzsébet budapesti közjegyző jelöltjét 2003. október 13. napjától.

Új kollegáink működéséhez sok sikert kívánunk!

Közjegyzőhelyettes átjegyzése

Dr. Kun Éva 2003. október 30. napjától Dr. Márton János közjegyzőnél dolgozik, korábban Dr. Keresztesi Ella helyettese volt.

Közjegyzőjelöltek átjegyzése

A Miskolci Közjegyzői Kamara 2003. október 20. napjával *Dr. Nagy Nórát*, Dr. Görögné dr. Siket Krisztina nyíregyházi 2. székhelyű közjegyző jelöltjét átjegyezte közjegyzőhelyettesek névjegyzékébe.

Dr. Kerekes Henrietta 2003. október 6. napjától Dr. Fodor Mária közjegyzőnél dolgozik, korábban Dr. Tóth Erzsébet Katalin jelöltje volt.

Közjegyzőjelölti munkaviszony megszűnése

A Budapesti Közjegyzői Kamara *Dr. Kenézy Diánát*, Dr. Hegedűsné dr. Pásztor Margit közjegyző jelöltjét 2003. október 1. napjával törölte a névjegyzékéből.

Állandó helyettes kirendelése

A Miskolci Közjegyzői Kamara elnöksége *Mészárosné dr. Galambos Erzsébet* hatvani székhelyű közjegyző 2003. október 15. napjától 2004. január 5. napjáig terjedő távollétének időtartamára állandó helyettesül *Kisné dr. Deme Mária* gyöngyösi 2. székhelyű közjegyzőt rendelte ki.

Cím- és telefonszám változások

Dr. Kádár Zsuzsanna Budapest XI. kerületi közjegyző új címe: *1114 Budapest, Ulászló u. 17. fsz. 1.2.*

Dr. Vad Lídia debreceni 1. és *Hódosiné dr. Papp Katalin* debreceni 7. székhelyű közjegyzők álláshelyük cseréje miatt 2003. november 3. napjától működésüket megkezdik.

Debrecen 1. számú székhelyre kinevezett közjegyző: *Hódosiné dr. Papp Katalin*, irodájának címe: *4024 Debrecen, Piac u. 28/B. II/45. Tel./fax: 52/423-847.*

Debrecen 7. számú székhelyre kinevezett közjegyző: *Dr. Vad Lídia*, irodájának címe: *4026 Debrecen, Erzsébet u. 1. I/6. Tel./fax: 52/346-570.*

Dr. Mándoki István kecskeméti közjegyző telefonszámai a következők: *76/508-120, 76/508-121, 76/504-230. Fax: 76/418-152.*

Miscellanea

Dr. Keresztesné dr. Ligeti Erika 2003. november 3. napjától az alábbi szerint használja nevét: *Dr. Ligeti Erika.*

Dr. Mészáros Krisztina, Dr. Várkonyi Vera budapesti közjegyző jelöltjének neve *Dr. Varga Krisztinára* változott.

CNUE-tervezet

Állásfoglalás az „Unternehmergeist in Europa" (Vállalkozó szellem Európában) c. Zöld Könyvről KOM (2003) 27 végleges 2003. január 21.

Az Európai Unió Közjegyzőségeinek Konferenciája (CNUE) üdvözli azokat az erőfeszítéseket, amelyeket az Európai Bizottság tesz az európai vállalkozási környezet javítására és a vállalkozó szellem támogatására. Állásfoglalásában a CNUE egyszersmind szeretné közelebbről bemutatni azt a szerepet, amelyet a közjegyző játszhat az európai vállalkozó szellem erősítésében.

A Közjegyzők jogbiztonságot garantálnak – A jogbiztonság növeli a gazdasági telephely teljesítőképességét

1. Európa közjegyzői[1] a vállalkozási jog specialistái, és napi szakmai tevékenységükben rendszeresen foglalkoznak vállalatalapításokkal és – átruházásokkal, valamint – átalakításokkal.
2. A közjegyzők működési területükön hozzájárulnak ahhoz a jogbiztonsághoz, amit a vállalkozások, különösen a kis- és középvállalkozások kívánnak, és egy működő belső piacon elvárnak.
3. A jogbiztonság növeli az EU belső piaci gazdaságának teljesítőképességét, mert így elkerülhetők a perköltségek, és az erőforrásokat másutt lehet felhasználni. A gazdasági telephely minőségi értéke nő. A közjegyzők lényegesen hozzájárulnak a perek elkerüléséhez, mivel pártatlanul és függetlenül járnak el.

A vállalatalapítási eljárás gyorsítása közjegyzői közreműködéssel – A közjegyzők készek a vállalatalapítás kiindulópontjának szerepére

4. A közjegyzők lényegesen meg tudnak gyorsítani, és költségtakarékosan tudnak lebonyolítani olyan eljárásokat, amelyek egyébként állami hatóságoknak vannak fenntartva. Európai példák tanúsága szerint az, hogy a közjegyzők számítógépes eljárásokat alkalmaznak a cégnyilvántartás területén, jelentős gyorsítást eredményez a vállalatalapítási és -átruházási eljárásokban, miközben a magas színvonalú jogvédelem és biztonság is megmarad.
5. A közigazgatás jövője az „e-government" („e-kormányzat"). A gyors belső ügymenetek és munkafolyamatok, valamint a vállalkozásokkal való egyszerű „ügyfélkapcsolat" karcsú, de rendkívül hatékony szolgáltató államot biztosít. Az e-kormányzatnak köszönhetően az „állam, mint partner" valósággá válik: már nem a vállalkozó „szaladgál", hanem az ügyiratok – elektronikusan, másodpercek alatt és jutányos költségekkel.
6. Az elektronikus hivatali aláírás megteremtésével és alkalmazásával az e-kormányzat területén még jobban és gyorsabban láthatók el azok a feladatok, amelyeket a cégbejegyzési eljárásban a közjegyzőkre ruházott át az állam. Az elektronikus területen a közjegyző garantálja az államilag biztosított ellenőrzést és hitelességet – vagyis szavatolva van a jogbiztonság.
7. A legutóbbi időben számos tagállam alkotott az Európai Bizottság kezdeményezése alapján különféle törvényeket annak érdekében, hogy megvalósítsa a Lisszaboni Stratégiának a vállalatalapítással és -átruházással kapcsolatos eljárási folyamatok gyorsítását kitűző célját. Néhány tagállam a cégbírósági ügyintézési folyamatok gyorsítása végett központi szerepet adott a közjegyzőknek, hogy így teremtsen egyetlen kiindulási pontot a vállalatalapításhoz.[2] Tették ezt mindenekelőtt azzal a céllal, hogy megszüntessék a párhuzamosságokat és így csökkentsék a költségeket.
8. A cégnyilvántartással kapcsolatos állami feladatok közjegyzőkre ruházása emellett mintaként szolgál az állami feladatok „kiszervezése" (outsourcing) területén.

Jó gyakorlat – országpéldák:

Spanyolország

„Nueva empresa" („Új vállalat")

9. Spanyolországban 2003. április 1-jén fogadták el a „nueva empresa"-ról szóló törvényt. Ez testesíti meg a spanyol kormány egyik legfontosabb elképzelését a Lisszaboni Stratégia megvalósítására és az ügyintézési eljárások meggyorsítására. A terv szerint a vállalatalapítások 48 órán belül lebonyolíthatók. Az alapítási eljáráson belüli összes hatósági formalitás (igazságügy, pénzügy, szociális ügyek stb.) lebonyolításáért a közjegyző viseli a központi felelősséget. Spanyolország közjegyzői megfelelő technikai felszereltséggel rendelkeznek ahhoz, hogy végrehajtsák a legkorszerűbb e-kormányzati eljárásokat és egyidejűleg a jogbiztonságot is garantálják.

Olaszország

„One-stop-shop" („Egyablakos ügyintézés")

10. Olaszország nemrégiben az állami közigazgatás köréből kiszervezte és ezzel magánosította a cégnyilvántartást. Hogy a cégadatok nyilvántartásba vételekor továbbra is biztosítva legyen az állami ellenőrzés, az olasz közjegyzők kaptak központi szerepet amolyan „one-stop-shop"-ként. Lényegében ők pótolják azt a tevékenységet, amit korábban a bíróságok végeztek, és biztosítják a sokkal gyorsabb eljárás-lebonyolítást. Az eljárási ügymenet gyorsítása végett ezenkívül a cégnyilvántartás területén bevezették a számítógépes eljárást.

1 A latin típusú közjegyző intézménye működik Németországban, Ausztriában, Belgiumban, Spanyolországban, Franciaországban, Görögországban, Olaszországban, Luxemburgban, Hollandiában, Portugáliában és Ciprus kivételével minden tagjelölt országban.

2 „Unternehmergeist" Zöld Könyv, 12. o.

Belgium
A „Banque carrefour des entreprises"
(„Vállalatok központi adatbankja")

11. A 2003. január 16-i belga törvénnyel, amely eddig még csak részben lépett hatályba, útjára indították az úgy nevezett *Banque carrefour des entreprises*-t *(BCE)*. Az e-kormányzat keretében hozott törvény fő célja a közigazgatási eljárás egyszerűsítése a vállalkozások számára és az állami hatóságok hatékonyabb működése. *A Banque carrefour des entreprises* egyetlen központi elektronikus nyilvántartásban egyesíti a vállalkozások szempontjából releváns összes olyan adatbankot és nyilvántartást, amilyen a cégjegyzék, a kisipari jegyzék és a kereskedelmi törvénykönyvben felsorolt nyilvántartások. Ezek az adatok az érintett állami hatóságok számára lehívhatók, tehát nem kell őket ismételten megkérni a vállalkozásoktól.

És a közjegyző?

A közjegyző ennek során döntő szerepet fog játszani, mégpedig azzal, hogy a vállalatok bejegyzéséhez szükséges adatokat és a későbbi módosításokat közvetlenül helyezi letétbe elektronikus úton. Az ő feladata lesz, hogy nyilvántartásba vegye, és rendszeresen aktualizálja a vállalat szempontjából releváns olyan adatokat, mint a cégnév, a társasági forma, a jogi helyzet, a vállalatalapítás és -megszüntetés kelte, valamint a vállalat tevékenységi köre. A közjegyző kap megbízást, hogy bejegyezze a jogi személyt a BCE jogi személyeket tartalmazó nyilvántartásába. Ennek során ő tudakolja meg az ügyfelének adott vállalati nyilvántartási számot, amelyet köteles nyomban közölni vele. Emellett a vállalati nyilvántartási szám mellett a közjegyzőnek kell kiadnia a bejegyzéskor az okirat letétbe helyezésének keltét, az okirat, a jegyzőkönyv vagy az illető irat kivonatát. Ezt követően a közjegyző kiadja a jogi személynek a bejegyzés, ill. a módosított bejegyzés elektronikus másolatát vagy fénymásolatát, valamint az okirat átvételi elismervényét, az okirat, a jegyzőkönyv vagy a letétbe helyezett dokumentum kivonatát. Ezután a közjegyző elvégezheti az alapszabály/alapító okirat elektronikus letétbe helyezését is, és közölheti, hogy kik a kinevezett igazgatósági tagok vagy helyetteseik.

Ausztria
„cyberDOC"

12. A cégjegyzéket Ausztriában a Szövetségi Igazságügyi Minisztérium elektronikusan vezeti. Jelenleg azonban a törvényes keretfeltétel alapján a betekintést és lekérdezést csak elektronikusan lehet végrehajtani. A bevitelt változatlanul kézzel kell végezni, és még nincs automatizálva. Az Osztrák Közjegyzői Kamara üdvözölné az automatizálás felé tett lépést. Egy nagy európai informatikai vállalattal közösen kifejlesztett egy elektronikus okirattárat („cyberDOC"), amely a cégjegyzék területén kiválóan alkalmas e-kormányzat alkalmazásokra. Minden osztrák közjegyző köteles a 2000. I. 1-je óta készített okiratot a cyberDOC-ban tárolni. A közjegyző elektronikus hivatali aláírásával ellátott okiratoknak a cyberDOC segítségével végzett cégjegyzékbe való elektronikus továbbítása esetén egyetlen kiindulási pont teremtésével 24 órán belül lehet vállalatalapításokat elvégezni.

Németország
A közjegyző mint központi kiindulási hely által teremtett jogbiztonság

13. Az 1995. évi német vállalat-átalakítási törvény *(Umwandlungsgesetz)* súrlódásmentes átalakítási lehetőséget teremt a különféle vállalkozási formák között. Így például egy egyéni vállalkozás a felelősség korlátozása végett korlátolt felelősségű társasággá vagy további finanszírozási lehetőségek megnyitása végett részvénytársasággá alakítható át anélkül, hogy egyes tevékenységi köröket át kellene ruházni, vagy hogy emiatt jövedelemadó fizetése válnék esedékessé. E folyamatban a vállalkozók számára a közjegyző a központi kiindulási hely: ő foglalja okiratba az alapul szolgáló szerződéseket, és hitelesíti a nyilvántartásba való bejelentéseket. A közjegyző semleges és szakszerű tanácsadása és ellenőrzése biztosítja, hogy az átalakítási folyamat ne ütközzék jogszabályokba, különösen pedig, hogy se a vállalat hitelezőit, se a társtulajdonosait ne érje hátrány.

Franciaország
Közreműködés vállalatok alapításában

14. Közhivatalt viselő személyként, akit az állam azért nevezett ki, hogy szerződéseket hitelesítsen, továbbá okirat-készítő funkciója folytán a közjegyző olyan eszköz birtokában van, amely biztosítja a jogügyeletek átláthatóságát, biztonságát és törvényességének ellenőrzését. Franciaországban a megszerzett ingatlan jogviszonyainak nyilvánossá tétele végett *(publicité, foncière)* kötelező közokiratba foglalni az ingatlanvásárlást, ha gazdasági társaság a vevő, illetve az ingatlan gazdasági társaságba való apportálását. Az erre igénybe vett közjegyző ennek során teljes körűen tesz eleget hivatali kötelezettségeinek. Ehhez tartozik a kioktatás, a tanácsadás, a törvényességi ellenőrzés és a meghatározott dátummal ellátott közokirat elkészítése, amely bizonyító erejű és végrehajtható. A közjegyző e szakmai funkciója mellett Franciaországban a közelmúltban a bűnöző tevékenységből származó bevételek[3] tisztára mosása ellen folyatott fokozott küzdelem keretében különböző gazdasági és pénzügyi jogszabályok láttak napvilágot, amelyek bejelentési kötelezettséget rónak jó néhány szakma képviselőire, köztük a közjegyzőkre is.

Cseh Köztársaság
A nyilvántartásba vételi eljárás meggyorsítása a párhuzamosságok megszüntetésével

15. A Cseh Köztársaság cégnyilvántartásához jelenleg okirati formában kell benyújtani az iratokat. Mindenesetre előkészületben van egy reform. Vagyonegyesítő társaságok esetében már jelenleg is körjegyzői okirat, mint közokirat formájában közjegyzők fogalmazzák meg a Cseh Köztársaságban a cégalapítási dokumentumokat, valamint ezek módosításait. Ezt követően a bíróság ellenőrzést végez, jóllehet az okiratban már maga

3 1990. július 12-i törvény a pénzintézetek közreműködéséről a kábítószer-kereskedelemből származó bevételek tisztára mosásának leküzdésében; 1996. május 13-i törvény ugyanebben a témában; 1998. július 2-i törvény különböző gazdasági és pénzügyi előírásokról; 2000. július 30-i törvény a korrupció leküzdéséről, mely utóbbi módosította a Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárás néhány előírását.

a közjegyző megalkotta jogi ítéletét. Emiatt megfontolás tárgya, hogy megszüntessék a bírósági ellenőrzési eljárást, és új rendszert vezessenek be. Vita folyik arról, hogy a jövőben a bíróságok vezessék-e a cégjegyzéket, vagy más nyilvántartó hivatal. Ez esetben bírósági ítéletre csak peres ügyekben kerülne sor. Ezzel a gazdasági társaságok esetében elérhető lenne a módosítások bejegyzésének meggyorsítása, és a bíróságok tehermentesítése. Részvénytársaságok alaptőke-emelései esetén a közjegyző tanúsítja a tárgyalás lefolytatását, valamint a törvényes előírások teljesülését. Ennek az okiratnak az alapján az illetékes bíróság köteles 3 napon belül ellenőrzés nélkül elvégezni a cégnyilvántartásba való bejegyzést.

Magyarország

16. 2004. január 1. napjától kezdődő hatállyal a magyar közjegyzőség – az Osztrák Közjegyzői Kamara által ismertetett Urkundenarchiv mintájára – létrehozza a Digitális Közjegyzői Levéltárat. Ezzel egyidejűleg a magyar jogalkotó törvénytervezetet készített elő annak érdekében, hogy megfeleljen a Publizitätsrichtlinie előírásainak. E törvénytervezet 2005-től választhatóan, 2007-től kötelezően írja elő a jogi képviselőknek, hogy a cégiratokat digitális formában nyújtsák be a Cégbíróság részére.

A közjegyző digitális levéltárából a Cégbíróság közvetlenül kaphatja meg az ott digitálisan tárolt cégiratokat, melyek eredetije a közjegyző, illetve a közjegyzői levéltár őrizetében van. A magyar cégnyilvántartás már napjainkban is számítástechnikai eszközökkel működik. Ezen eszközök használatát a magyar közjegyzőség azért is üdvözli, mert a digitális közjegyzői levéltárral hozzájárulhat a bíróságok tehermentesítéséhez, és az állam költségeinek csökkentéséhez.

CNUE
Brüsszel, 2003. június

Álláspályázatok

„A Budapesti Közjegyzői Kamara Elnöke pályázatot hirdet a

Budapest XVIII. kerület 3. számú,
az Esztergom 3. számú,
a Komárom 2. számú és
a Salgótarján 3. számú székhelyű közjegyzői állásra.

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek.

A pályázathoz mellékelni kell a kinevezési feltételek fennállását igazoló okiratok hiteles másolatát, az összeférhetetlenség kinevezés esetére vállalt megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatot, részletes szakmai önéletrajzot, nemleges adó- és társadalombiztosítási tartozás igazolását és erkölcsi bizonyítványt.

Mellékelni kell továbbá a pályázó kötelezettségvállalását arra nézve, hogy kinevezés esetén a kinevezéstől számított 30 napon belül vagyonnyilatkozatot nyújt be a Kamarához. A vagyonnyilatkozat becsatolásának elmaradása azonnali állásvesztéshez vezet.

A közjegyzői kamara a pályázók szakmai felkészültségét a személyes meghallgatás során vizsgálja.

A pályázati kérelmeket a Budapesti Közjegyzői Kamara Elnökéhez kell benyújtani a következő címen:

1066 Budapest, Teréz krt. 5 8. III/4., illetve
1384 Budapest 62., Pf. 767.
Pályázati határidő: 2003. november 30."

* * *

A Miskolci Közjegyzői Kamara elnöke pályázatot hirdet
az újonnan létesített

Szerencs 2. székhelyű közjegyzői álláshelyre

2003. november 30-i pályázati benyújtási határidővel.

A pályázatokat a *Miskolci Közjegyzői Kamara címére (3530 Miskolc, Reményi u. 1. I/6.) kell benyújtani.*

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. Telefon: 340-2304, 340-2305
Fax: 349-7600 E-mail: hvgorac@hvgorac.hu
Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője
A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Bókai Judit
Főszerkesztő: Dr. Tóth Ádám
Szerkesztőbizottság: Dr. Filip Tamás, Dr. Kőrös András, Dr. Bakó Szilvia

Előfizetési díj 2003. évre 16 584 Ft + áfa
Megjelenik havonta.
A Közjegyzők Közlönye információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a kiadó előzetes engedélye szükséges.

Szedés és nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Balogh Mihály
ISSN 1416-7883

EURÓPAI JOGI FÜZETEK

Jogszabály- és bírósági határozat gyűjtemény

Nyomtatott formában elsőként kerül kiadásra a közösségi jognak az Igazságügyi Minisztérium koordinálásában készült magyar nyelvű fordítása.

Az Európai Jogi Füzetek kiadványsorozat jogterületenként tartalmazza:

– a vonatkozó közösségi jogszabályokat és
– az Európai Bíróság határozatait

az Igazságügyi Minisztérium szakértői és a HVG-ORAC Kiadó szerzőinek válogatásában.

A füzetsorozat a következő témákban jelenik meg:

1. Az európai integráció alapszerződései – Válogatás*
2. Glosszárium (terminológiai adatbázis)
3. Az ügyvédi hivatás gyakorlása az Európai Unióban*
4. Munkajog, foglalkoztatáspolitika*
5. Elektronikus gazdasági kapcsolatok joga
6. Számvitel
7. Társasági jog, cégjog*
8. Befektetés az Európai Unióban
9. Adójog
10. Környezetvédelmi jog
11. Versenyjog

* Már megjelent!

Az Európai Jogi Füzetek terjedelemtől függő ára: 2200–3000 Ft + áfa/db

---

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem az **Európai Jogi Füzetek** ..... számú részét ..... példányban,

..... számú részét ..... példányban, ... számú részét ..... példányban.

A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: .....

E-mail címe: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

1384 Budapest, Pf. 797 • Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600

E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Könyvesbolt: 1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. • Tel.: 329-2672

Közjegyzők Közlönye

12/2003. 7. évf., XLX. évf. 12. szám

TARTALOM

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL
A közjegyző a Nyugatban – Simon Ferenc / 3

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN
A házassági vagyonközösségi rendszerek a külföldi jogban / 15
A közjegyzőség az arab–muzulmán Andalúziában és a Maghreb országokban – Sefrioui Houcine / 17

BÍRÓI SZEMMEL
A végrendelet – K. A. / 22

hvgorac
Lap- és Könyvkiadó Kft.

A végintézkedések

Szerző: **Dr. Sőth Lászlóné**

A magántulajdonon alapuló társadalmi rendszerben alapvető követelmény, hogy az ember a vagyonáról ne csak életében, hanem halála esetére is szabadon rendelkezhessen. A végintézkedésen alapuló öröklés szabályai ezt a jogot hivatottak biztosítani. A kötet a végintézkedésen alapuló öröklés szabályait dolgozza fel, bemutatja annak több évtizeden át kialakult, széles körű bírói gyakorlatát, választ adva a jogalkalmazásban felmerülő legújabb problémákra is. Részletesen foglalkozik a végintézkedés leggyakoribb formáival: a végrendelettel és az öröklési szerződéssel, ezek formai követelményeivel, a közvégrendelettel, az írásbeli magánvégrendelettel, a szóbeli végrendelkezéssel, az öröklési szerződéssel.

Ára: 3500 Ft + áfa

Családjogi és öröklési jogi iratmintatár

(Második, hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Bodorné dr. Szűcs Ilona, Dr. Bókai Judit, Dr. Katonáné dr. Pehr Erika, Dr. Kőrös András, Dr. Szegedi Noémi**

A kiadvány célja, hogy megkönnyítse a szerződéskötést és az okiratkészítést a családjog és az öröklési jog területén. Ennek érdekében a kötet egyaránt tartalmaz szerződéseket, egyoldalú jognyilatkozatokat (végrendelet, gyámnevezés), perbeli egyezséget és hatósághoz intézett beadványokat is, amennyiben a jogvita megegyezéses rendezése a hatóság közbeiktatása nélkül nem oldható meg.

Ára: 4900 Ft + áfa

Magyar családjog

(Második, hatályosított, bővített kiadás)

Szerzők: **Dr. Csiky Ottó, Dr. Filó Erika**

A kiadvány célja, hogy a teljesség igényével dolgozza fel a családjog teljes anyagát, röviden taglalva a családjog elméleti alapvetését, bemutatva a családjog hatályos rendelkezéseit, a bírói és gyámügyi joggyakorlat alapvető útmutatásait. Az Olvasó tájékoztatást kap a családokat érintő nemzetközi szabályokról is, például a külföldiekkel kötött házasságról, vagy a jogellenesen külföldre vitt gyermek visszahozatalának szabályairól.

A kötet második kiadása tartalmazza az első kiadás megjelenése óta bekövetkezett jogszabálymódosításokat is.

Ára: 4200 Ft + áfa

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. • 1384 Bp., Pf. 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

A TUDOMÁNY TOLLÁBÓL

A közjegyző a Nyugatban[1]

A közjegyző szó huszonhárom írásban, összesen harminchétszer fordul elő a folyóirat teljes szövegében, jellemző és érdekes keresztmetszetet adva a századelőtől a második világháborúig terjedő időszak közjegyzőképéről a legjelentősebb magyar irodalmi folyóiratban. A periodika jellegéből következően elsősorban szépirodalmi művekben jelenik meg a közjegyző alakja, nyolc esetben valamilyen – egymástól nagyon különböző – regényrészletben, két elbeszélésben és drámarészletben, de megtalálható négy tanulmányban, négy esszében és három kritikában is. A legtöbbször Móricz Zsigmond: Isten háta mögött című regényében fordul elő, amit folytatásokban közölt először a Nyugat.

Móricz Zsigmond: Az Isten háta mögött (regény)

MÓRICZ Zsigmond (Tiszacsécse, 1879. július 2. – Bp., 1942. szeptember 5.): író, szerkesztő. Apja, Móricz Bálint (1851–1919) földműves, építési vállalkozó; anyja, Pallagi Erzsébet (1859–1924) református lelkészi családból származott; öccse Móricz Miklós, leánya Móricz Lili és Móricz Virág. Elemi iskolába 1886–87-ben Istvándiban, 1887–90-ben Prügyön járt. A gimnáziumot 1891–94-ben Debrecenben, 1894–96-ban Sárospatakon, 1897–99-ben Kisújszálláson végezte. 1899–1900-ban ref. teológiát, majd jogot tanult Debrecenben, a Debreczeni Hírlap segédszerkesztője volt. 1900 októberében Budapestre költözött, jogot, majd bölcsészetet tanult, de tanári szakvizsgát nem tett. 1902-ben óraadó tanár a kisújszállási gimnáziumban, tisztviselő a kultuszminisztériumban, majd a Központi Statisztikai Hivatalban. 1903–1909 között Az Újság c. napilap munkatársa. 1903–06-ban öt alkalommal vett részt népköltési gyűjtőúton Szatmár megyében, meséket, dalokat gyűjtött, a közben szerzett társadalmi tapasztalatok nagy hatással voltak írói fejlődésére. Az új magyar irodalom elismert alakja lett, felfogására a plebejus forradalmisággal színezett politikai radikalizmus a jellemző. 1915-ben haditudósítóként járta a frontot, riportokat írt, de háborús illúziói hamar eltűntek. Üdvözölte a polgári demokratikus forradalmat, 1918. december 1-jétől a megalakuló Vörösmarty Akadémia alelnöke, 1919 januárjában a Kisfaludy Társaság tagja lett; január 29-én Adyt búcsúztatta. Kezdetben reményeket fűzött a Tanácsköztársasághoz, hadijelentéseket írt, füzetet a somogyi földműves-szövetkezetekről, több lap (Világszabadság, Vörös Lobogó, Fáklya stb.) munkatársa, tagja az írói direktóriumnak. A kommün bukása után zaklatták, kizárták a Kisfaludy Társaságból, írásait egy ideig csak a Nyugat és az Est-lapok közölték, színdarabjait nem játszották. 1929 december–1933 február között Babitscsal közösen szerkesztette a Nyugatot; Móricz Zsigmondé volt a prózarovat; a folyóiratot igyekezett a „nemzeti koncentráció" orgánumává tenni. Írói szemléletmódjára ekkor az induló, őt szellemi ősnek elismerő népi mozgalom volt legnagyobb hatással, megerősödött paraszti demokratizmusa. 1939 decemberében Szabó Páltól átvette és szerkesztette a Kelet Népét.[2]

A kisvárosi tanítóné, Veres Pálné, a forróvérű asszonyka mindenkit lenyűgöz hódító kacérságával: az idősödő evangélikus papot, a káplánt, férje kollégáját, az odakerülő albírót, a náluk lakó, érettségire készülő rokondiákot. A kisváros nyomasztóan sivár: a házasságok rosszak, az egyetlen izgalmat a szexuális tartalmú pletykák okozzák. Veres Pál kicsit borissza, de becsületes, szürke és nagyon átlagos. A fiatal albíró megveti a kisváros életvitelét és embereit, de ironikus módon éppen az ő vesztét okozza felsőbbrendű gőgje: ő is vágyik a tanítónéra, de kudarca miatt szeretőjénél, a közjegyző feleségénél keres vigasztalást, de pórul jár: a férj rajtakapja őket. A nőt megöli, ő kiugrik az ablakon, egy farakásra esik, majd később belehal sérüléseibe. A szöveg többször utal Flaubert *Bovárynéjára*, de ez a regény nem annak magyar megfelelője, hanem inkább ironikus újraolvasása, újraértelmezése. Itt Veresné nem csalja meg az urát, csak tervezi, csak eljátszik a gondolattal. Az Isten háta mögött még ez sem sikerülhet, a szabadságvágy nem tudja legyőzni az unalmat, az elrontott élet miatti keserűség itt önmaga ellen fordul: Veresné is kiugrik az ablakon, de tragikomikus módon csak seggre esik. A kettős haláleset ellenére a regény egyáltalán nem tragikus, mert nem értékpusztulásáról van szó, hanem az eleve adott értékhiányról, az Isten háta mögöttiség, a feleslegesség, a kisszerűség létélményéről.

Nagyon érdekes a regény állandóan változó nézőponttechnikája: a szereplők saját szemszögükből értelmezik a cselekményt, így ugyanannak az eseménynek többféle verziója létezik; ráadásul ezek egyenrangú valóságigénnyel lépnek fel a beszédcselekvések konfliktusában.

A közjegyző és felesége a regény tragikomikus mellékszereplői. Alakjuk fontos, de nem kidolgozott, mert ők alkotják az ellenpontot: a kultúrát és a finomságot képviselik a barbárok között, a felső tízezerhez, a gazdagok irigyelt világához tartoznak. De ennek ellenére ők sem tudják kivonni magukat a környezet visszahúzó hatása alól: annak a világnak lesznek áldozatai, amit az albíróval együtt megvetettek. Az egy mondattal, de mégis árnyaltan és összetetten jellemzett, egyszerre finom és durva közjegyző ebben a közegben válik kettős gyilkosság elkövetőjévé: megöli feleségét és annak szeretőjét, az albírót.

„– Hogy tetszik magának a mi kis városunkban? – kérdezte az asszony.

– Jól érzem itt magam.

– Persze, sok szép asszony van... Hát udvarol sokat?

– Ugyan kinek?

– Na!... A felső tízezer csupa szépségekkel van tele.

Az albíró kényelmetlenül mosolygott.

– Hol van az a felső tízezer? – kérdezte.

– Valahol ott fent, a csillagok körül – nevetett gúnyosan az asszony. – Ahol csupa katonatisztek léteznek és tisztnék, meg ügyvédnék, közjegyzőné, járásbíróné, hat csillaggal, hat lányával és maguk boldog fiatalemberek ott szíhatják be a levegőt!...

Olyan keserű gúny volt a hangjában, hogy az albíró érezte, hogy annyira kényes pont ez, hogy nem is illik védenie.

– Hja, hiába, ott telik! – mondta az asszony. – Lehet nagy flanc, ahol van pénz. A közjegyző, az megkeres legalább egy tizenötezret, járhat a közjegyzőné, mint egy pesti dáma.

[1] Részlet A közjegyző alakja az irodalomban című készülő könyvből.

[2] A szerzőkről szóló ismertetések, ha külön hivatkozás nem jelöli, az Új Magyar Irodalmi Lexikon alapján készültek, főszerk., *Péter László*, Bp., 1994.

Az albíró befejezte a levesét, amely sós is volt, kissé állott ízű is, és visszaidézte magában a közjegyzőné alakját. Mindig nagyon disztingvált, nagyon finom úri asszonynak tartotta. Ahogy a lakását összevette ezzel, amelyben most volt, éreznie kellet a világok távolságát. Ott minden letompított, harmonikus, művészi, itt rikító olcsó színnyomat a falon, két képecske, az egyiken boldog, a másikon duzzogó fiatal házaspár... A szemközti falon... Darabja egy korona, rámástól.

Az asszony kacagott, sértően, bántóan.

– Vagy a polgármester kisasszonyok! Az orruk olyan pisze, hogy beleesik az eső, mégis magasan hordják! Na, mikor már felveszik a piros ruhát, akkor már gyönyörűek! Mint a légy a málnaszaftban."

(...)

Hosszú időre megakadt minden szó. A diák konokul leült egy fotelbe, a homlokát összeráncolta s a pofacsontjai keményen szegződtek ki sovány bőre alól. Az albíró bágyadtságot érzett a heves és kielégítetlen felindulás után s visszahanyatlott a díván sarkában. A szemét egy-egy pillanatra lehunyta s úgy érezte, hogy el tudna aludni. Aztán az asszonyra bámult, aki az ablakon kihajolt, szűk szoknyája ráfeszült a combjára és erős plasztikájú aktot jelzett a lámpa keményen világító s mégis mély árnyékot vető fényén. A fiatalemberben újra elkezdett pezsegni a vér s megfájdult a gerince a bujaságtól. Gyűlölködve pillantott a diákra, mozdulatlan arcából odavillanó szemmel.

Találkozott a tekintete a fiúéval s elszégyellte magát. Látta, hogy a tacskó kárörömmel ül mellette, mint az eunuch. Elkomorodott s összeszorította a fogát. Mégis csak utálatos ez az egész kisváros. Ma van először itt életében. És ma már csak azért nincs túl mindenen, amit egy asszonynál el lehet érni, mert annak egész csomó olyan hirteleni kegyeltje van, mint ő, akik egymást lesik, egymástól féltik.

Olyan olcsónak érezte a húsvásárt, hogy a szaga is megcsapta az orrát. Alacsony, becstelen, erkölcstelen, utálatos, utolsó nép! – szitkozódott magában. És örült, hogy messze van ettől a népségtől, örült, hogy nem keveredett bele a korpába. Most utálhatná magát. Mert érezte, hogy akármilyen jól esett volna is a hirtelen szenvedélyt kielégíteni, mély és kínos utálat maradt volna utána. Mi becse van az ilyen ingyengyűlt örömnek. Hányan járhattak előtte, ha ilyen könnyen megy már a dolog...

Szeretett volna messze lenni. Mintha megfertőztetné a levegő, amelyet beszív. Valami tiszta és finom érzés után vágyott s eszébe jutott a közjegyzőné.

Elfordította a fejét, hogy ne lássa a tanítóné formáját s lehunyt szempillákkal alig átszűrődő fényben maga elé igyekezett idézni a közjegyzőné finom kis törékeny alakját. Kedves kis okos hangját hallotta, parfümjét megsejteni igyekezett s csillogó szürke szemeit csakugyan sikerült egy pillanatra meglátnia. Milyen más ott a levegő. A tiszta szellemi társaság levegője van nála, magasabb témák, finomult ízlés, harmonikus környezet, érzékekre nem ható csevegő hang.

El is megy. Már rég nem látta a kedves asszonykát. Pedig szívesen fogadja. Szegényke, hisz alig van társasága ebben a barbár világban, ahol senki sem emelkedik felül a parasztok levegőjén. Az ura, az egy kikent-kifent úr, finnyás és pipeskedő, mint egy francia vígjátéki közjegyző s otromba, mint egy ilosvai gubacsapó. El mindjárt ahhoz az asszonyhoz, úgy vágyik rá, mint a fenyves illatra a tüdőbeteg.

(...)

– Igen, a közjegyző az éjszaka hazamegy, kérem, és ott kapja a feleségével az albírót. És kérem, az a szamár fiatalember kapja magát és kiugrik az ablakon és kérem, ott van egy csomó fa, olyan ölfa, és úgy megüti magát, hogy be kellett vinni a kórházba. Úgy, ahogy volt, ingbe, gatyába.

A tanítónak mozgott a szája, de nem jött ki rajta a hang. Csak pislogott. Aztán kezet nyújtott Kleinnek és szaporán továbbment, mintha sietnie kellene valahová.

Néhány lépés után már megcsendesedett. Mire a harmadik házhoz ért, belenyugodott a változtathatatlanba.

Szembejött a polgármester. Köszönt neki.

– Jó napot, tanító úr – mondta a polgármester s kezet nyújtott.

– Alászolgája, polgármester úr.

Az öreg megállott kényelmesen, asztmás fúvással s szólt ilosvai tótos dialektussal:

– Na, megint csak botrány, megint csak botrány. Ide hozják mindenféle idegen fiatal embereket és azok csinálják egy csomó ostobaságot és a város jóhírét teszik tönkre.

– Könyörgöm – szólt a tanító s szemöldökét fontoskodva húzta fel kemény fekete kalapja alá és sűrűn pislogott apró fekete szemeivel –, könyörgöm, tegnap egész délután ott volt nálam ez a fiatal ember, nagyon szolidul viselte magát, mondhatom, nagyon tisztességesen. Ebédeltünk, egy kicsit boroztunk, semmi kifogást nem lehetett tenni. A feleségem is meg volt elégedve vele. Egészen korrekt úri embernek mutatta magát. Hanem, könyörgöm, este, mikor elment, lehetett úgy kilenc óra, könyörgöm, akkor már valami zavart láttam rajta. Mondhatnám, valami furcsaságot.

– Aha, aha.

– Kérem, én éppen azért el is kísértem. És könyörgöm, elmentem vele a doktor házáig, persze! A közjegyzőé a következő hát! Nem akarta, hogy odáig kísérjem! Megáll és kezet nyújt és azt mondja: alászolgája.

– Aha.

– Könyörgöm, mikor én hazamentem, még mondani is akartam a feleségemnek: te, ennek a fiatalembernek valami rossz jár az eszébe. Ez egész úgy viseli magát, mintha betörni akarna valahova...

– Aha.

– Meg is halt?

– Nem halt meg!

– Nem? – mondta a tanító s megijedt, hogy most valami kellemetlen pletykát csinált, ami még visszafordulhat.

– Az a baj – ismételte a polgármester –, hogy mindenféle idegen fiatal embereket hozzák ide a hivatalokba, az iskolákba, ezen kellene segíteni. Vannak nekünk derék fiaink, a városban születtek és azok kintelenek messze földön kínlódni és nincs is állásuk, és ide csak szépen idehelyezi a miniszter büntetésből mindenféle egyéneket. Ha azok valamit tesznek, hát kérem, jönnek az újságok és a várost kompromittálják.

(...)

A tiszti étkezőben már többen voltak. S mindenki kíváncsian nézett Veres tanítóra, mert hiszen már mindenki tudta, hogy tegnap délután nála volt az albíró.

– Hm, hm – szólt Máté Pista. – Tegnapelőtt délután még itt ült, ebben a sarokban. Ugye, Kovács úr! Mindig ott ült abban a sarokban!

– Na, nem ül többet.

– Neem?

– Meghalt!

– Meg!? – kiáltotta fel Máté. Veres Pál újra nyitva felejtette a száját, mint mikor az első hírt hallotta.

Aztán leült egy szó nélkül s csak akkor jött magához, mikor Berta hozta a sört. Felvette a poharat s kiürítette. Jót tett neki a hideg sör.

– Hát ilyen az élet – szólt. – Szegény fiú. Ha rám hallgat, ma is él, sose lett volna semmi baja. Mondtam neki az este, mikor el akart menni, hogy: Albíró úr, ne menjen el. Pityizálunk itt szépen, csendben, magunk közt, mint jó barátok. Azt mondja, hogy „nekem dolgom van!" Ezt mondta, szóról-szóra emlékszem rá, „nekem dolgom van." Este kilenckor? mondom én. Na, ugye, hogy kilenckor ment el, jól emlékeztem. Este kilenckor? „Hát még tegnap elígérkeztem valahova!"

– Á, á! – szisszent fel mindenki.

– Már tegnap elígérkeztem valahová! Ezt mondta! Kérem, már tegnap elígérkezett valahová, tudniillik tegnapelőtt!...

– Azt jó tudni! Ez fontos! – mondta egy kopasz veresszőke úr és felemelte a sörös poharát, amely félig volt. Veresnek üres volt a pohara, hát mielőtt tovább beszélt volna, megvárta, míg Berta kisasszony újat adott, már bent volt vele a szobában.

– Az fontos, kérem – folytatta a másik úr –, mert ez megdönti az asszonynak azt a vallomását: a közjegyző maga beszélte el, hogy nem várta, nem is gondolta, hogy elmegy oda az albíró, és hogy nagyon izgatottan ment oda a fiatalember!!! Kérem, ha izgatottan ment, annak az az oka, hogy nagyon is készült valamire!...

– Nem akartam hagyni, hogy elmenjen – folytatta Veres a sör után –, még azt mondtam neki: „albíró úr, nem kell olyan csökönyös lenni, mint a szamár!", ezt mondtam neki: nem kell olyan csökönyös lenni, mint a szamár. Az öcsém is megmondhatja. Az is ott volt.

Kicsit hallgattak.

– Ilyen az emberi sors – szólt egy kövér úr, a városi közgyám. – Sose tudja az ember, mikor hal meg. Az én hivatalomban csupa megrendítő halálesettel dolgozunk. Itt még szerencse, hogy egyik részről se maradt gyerek.

– Hogy-hogy egyik részről sem? Az asszony nem halt meg.

– Hát hiszen még az is meghalhat. Mindnyájan halandók vagyunk – szólt titokzatosan a közgyám. De aztán nem akart titkot tartani; bólongatva tette hozzá:

– Azt megölte az ura.

– A vén trottli – mondta Máté Pista –, barátom, hisz az már nem ember! Nem férfi. Egyszer a vadászaton bevallotta, hogy már három éve nem tett kárt asszonyba!

Bezzeg nagy kurmacher vót valaha! – szólt nevetve a vörös úr.

(...)

Ebben az percben felnyílt a folyosói ajtó s a tót cselédasszony lépett be rajta. Iszonyúan rémült volt az arca s látszott, hogy a gazdáját keresi, de nem látta meg hamar, mert árnyékban ült.

– Mi baj, tetka? – kiáltott rá Veres.

– Jaj, tekintetes úr, a tekintetes asszonka kiugrotta az ablakon.

Mindenki felpattant, csak Veres Pál maradt ülve.

– Odajötte Kalfszkyné naccsága, elmonta, micsoda baj történt éccaka a nagyságos közjegyző uracskánál. Arra a tekintetes asszonka csak kiugrotta ablakon.

Veres tanítónak elmeredt a szeme és lepittyent a szája.

– Én szalatam orvosért és Kalafszkyné naccsága vízzel locsolta a tekintetes asszonkát. És mikor jötte orvos úr, a csodadoktor úr, mondta, hogy nincsen semmi baj, mert tekintetes asszonkának nem lesz semmi baja, olyan szerencsésen este le, csak mintha – követem alásan – segreeste vóna.

Valaki hangosan felkacagott.

Veres Pál oda nézett, aztán felállott, mindenki nevetett és ő is elmosolyodott.

– Na, hát hálistennek... Fizetek kisasszony... Ha az ember kihúzza a lábát hazulról, mindjárt valami baj van otthon.

– Bizony, elég két halott egy napra – mondta az árvagyám. – Ámbár itt sincsen gyerek...

Szegény asszony, de mi jutott eszébe! Milyen égi szerencse, hogy semmi baja se lett! Meghatotta az albíró esete...

Veres Pál még ott állott. Nehezen indult el. Szórakozott volt.

– Kár azért a fiatalemberért – mondta s búcsúzóra megemelte a kalapját. – Bizisten, a nevét se tudom. Ő se tudta az enyémet. Mindig valami Bovari úrnak szólított...

(A regénynek vége.)[3]

Bíró Lajos: Ilka (elbeszélés)

BÍRÓ Lajos; családi nevén ***Blau*** (Bécs, 1880. aug. 22. – London, 1948. szept. 9.): író, újságíró. A középiskola elvégzése után, 1898-ban hírlapíró lett. Rövid párizsi tartózkodás után, 1900–04-ben a nagyváradi Szabadság munkatársa, 1904-től a Budapesti Napló helyettes, 1905-től felelős szerkesztője. 1907–1914 között Az Újság belső munkatársa, 1906–09-ben berlini tudósítója, 1913-tól 1918-ig a vezércikkírója, rövid ideig főszerkesztője volt. A Károlyi-kormány idején külügyminisztériumi államtitkár. 1919-ben emigrált: Ausztria, Franciaország és Németország fogadta be. 1925-ben visszatért Budapestre. Még ebben az évben az USA-ba, 1928-ban Berlinbe, 1932-ben Londonba költözött. 1932-ben egyik alapítója és dramaturgja volt a London Films Productionnak. Számos sikeres filmforgatókönyvet írt. – Nagyváradon összebarátkozott Adyval és Nagy Endrével. A hétről hétre írt tárcanovelláit egyéni stílusú, szerkezetű és tematikájú írások követték. Szűkszavú, elnagyolt, gyors ütemű előadásmóddal, drámai, robbanó befejezéssel ábrázolt emberi szenvedélyeket és vergődéseket. Regényei is hasonlók: terjedelmesebb novellára emlékeztetnek. Drámái közül többet időről időre felújítanak.

A közjegyző alakja a Nyugat szépirodalmi szövegeiben általában mellékszereplőként, utalásként vagy valamilyen szókép (hasonlat, metafora) tagjaként jelenik meg: hivatásának megfelelően valamilyen feladatot kell elvégeznie. Természetesen a legtöbbször előforduló kapcsolódó motívum – a tevékenységből következően – az okiratkészítés és a pénz. A pénz megszerzéséhez, általában az örökség vagy a végrendelet kapcsán, a közjegyzőn keresztül vezet az út. Szükségképpen gyakori mozzanat a közjegyző és családjának gazdagsága, hiszen az átlagosnál jobban jövedelmező és biztonságos, törvényekkel védett és szabályozott működési területről van szó, ami még a jogi pályán belül is kitüntetett pozíció. Bíró Lajos *Ilka* című fordulatos, a századelő hangulatát érzékletesen tükröző elbeszélésében is ez az egyetlen mozzanat, ami a rövid, társadalomrajzot adó részletben megjelenik.

„A fekete, cigányképű, az Vécsy Pál. Szolgabíró itt a központi szolgabíróságnál. Szegény. Kártyán szokta kinyerni azt a pénzt, ami még a fizetéséhez kell. Vannak, akik azzal gyanúsítják, hogy néha megkorrigálja a szerencséjét. Jó fiú, de minden percben nekivadulhat. Akkor aztán kitör belőle a paraszt; durva, rabiátus, se istent, se embert nem ismerő. Az a magas, barna fiú, aki a tükörbe vágta a poharat, az Rápolt Kálmán. Aljegyző a vármegyénél. A kanonoknagybátyjától kap még valami pénzt. A csinos szőke fiú, aki hegedült, az Rácz János, a közjegyző fia. Az apja nagyon gazdag. A nagyhajú, aki verseket szavalt, az Zemplény Gyurka, az alispán fia. Fél-

[3] *Móricz Zsigmond: Az Isten háta mögött,* regény, részletek, Nyugat, 1911/8., 11., 12.

bolond. Volt már jogász, technikus, medikus. Most verseket ír. Az anyja megőrült. Ő is meg fog őrülni."[4]

Falu Tamás: A nyolcvanas évek (regény)

FALU Tamás; 1898-ig ***Markbreiter Lajos,*** 1910-ig ***Balassa Lajos*** (Kiskunfélegyháza, 1881. november 10. – Ócsa, 1977. július 13.): író, költő. 1899-ben Kecskeméten érettségizett. 1907-ben ügyvédi vizsgát tett Budapesten. 1911-től Monoron helyettes közjegyző, 1918-tól Nagyrőcén közjegyző. 1922-ben a csehek kiutasították, ezután Cegléden, 1924-től nyugdíjba vonulásáig Ócsán volt közjegyző. Humoristának indult, joghallgatóként az Üstökös és a Borszem Jankó munkatársa. 1901-től Falu Tamás néven kezdte közölni verseit a Hét. A szépirodalomnak 1911-ben Kiss József fedezte föl. 1914–1940 között az Új Idők, 1920–1935 között a Nyugat munkatársa. ***Küszöb*** c. művével 1920-ban megnyerte az Athenaeum regénypályázatát. ***Kicsinyesek*** (1926) c. regényében elsőként foglalkozott a szlovákiak magyarság sorsával. A Pesti Hírlap vasárnapi tárcaírója volt. 1926-ban a Petőfi Társaság, 1933-ban a Kisfaludy Társaság tagja lett. 1957-től az Élet és Irodalomban, a Vigiliában jelentek meg versei. 90. születésnapján Ócsa díszpolgárává választották.

Jellemző, hogy a közjegyző legtöbbször a társadalomszerkezetet ábrázoló mondatokban fordul elő, hiszen a különböző rétegeket hasonlítják össze az írók. Falu Tamás regényrészletében is – aki maga is közjegyző volt – ilyen szövegkörnyezetben kerül elénk a motívum:

„– Itt mindenki egyszerű mondatban él – mondta a tanító. – Nézzen körül. Egy harmadik elemista leírhatja egy irkalapra mindenki életét. A pap prédikál. A papné gazdasszonykodik. A tanítóné gazdasszonykodik. Váli néni siket. A jegyzőné eszik. A lánya kézimunkázik. A járásbíró iszik. Az ügyvédek isznak. A tanító tanít. A doktor kocsizik. A jegyző pipázik. Az adótárnok pipázik. A közjegyző pénzt olvas. Egypár mondatban elmondtam egy csomó élet tartalmát. A városunk lelki életének rajzát adtam. Másként nem is tudnám elmondani. Harmadik elemistává kellett lefokoznom magamat, hogy élethű legyek. És ki gondolkozik? Maga, Klárika. És most már én is. Ha maga nem jön, a tanító csak tanít..."[5]

Szini Gyula: Profán szerelem (regény)

SZINI Gyula (Bp., 1876. október 9. – Bp., 1932. május 17.): író. Színi Károly fia. Anyja osztrák származású. Szini Gyula Budapesten jogot végzett, fővárosi díjnok lett. 1901-ben a Pesti Napló, 1902-től a Magyar Géniusz, A Hét, a Figyelő, a Szerda, 1908-tól a Nyugat munkatársa. 1929-ben Baumgarten-díjat kapott. Minden új iránt fogékony, a modern irodalom „mindenese". Kritikái, esszéi, műfordításai jelentősek. Drámái kevésbé színpadszerűek, regényei főleg a közönségízlést szolgálják. Igazi terepe a novella; szecessziós-szimbolista prózája maradandó.

Szini Gyula *Profán szerelem* című regényében a közjegyző funkcionálisan, a főhős pénz utáni vágyának metaforájaként, a végzet és a szerencse szinonimájaként szerepel, mert az örökség megszerzéséhez kellene – nagyon sürgősen, még a halál beállta előtt – a jelenléte. A hálál azonban gyorsabb, mint a közjegyző, így csak hiányával vesz részt a cselekményben, ami egyben a remélt hagyaték elvesztését is jelenti. A részletben Szvetenay, a bigottan katolikus, gazdag gróf haldoklik. Szodoma Pál az orvosa, aki ápolja, mert a gróf nagy örökséget szán neki, fiává fogadja, ha teljesíti kívánságait: leendő felesége katolizáljon, mert egyébként nincs örökség. Ő maga Rómában szeretne pihenni, temetkezni, mert itthon, a családi kriptában reformátusok is vannak! A közjegyzőt szeretné hivatni másnapra, hozza el papírt, már készen lenne a legjobb. A gróf azonban meghal, és a romlott orvos, Szodoma, elveszi tőle az ötvenezer koronát, amit a római utazásra készítettek elő.

„Szvetenay gróf egyszer megvallotta Szodomának, hogy végrendeletet írt és azt közjegyzőnél tette le.

– Magáról is gondoskodtam – mondta a gróf, de többet nem árult el.

Szodoma alaposan ismerte már Szvetenayt és tudta róla, hogy mint afféle született nagyúrnak, aki egyebet, mint jómódot nem tapasztalt, a pénzről egészen más fogalma van, mint egy fiatal, szegény, feltörekvő embernek.

A Szvetenayak ugyan megértik vagy megsejtik, hogy a pénz épp oly könnyűséggel játssza el a gyilkos, a fölbujtó, a kerítő szerepét, amily könnyűséggel siet családok megmentésére, az éhenhalás megakadályozására, a legnagyobb katasztrófák megelőzésére és a legnagyszerűbb tettek segítésére.

De mivel ő maga, a született gazdag ember sohasem érezte közvetetlenül a saját úri bőrén, hogy mi az: pénz nélkül az életben vergődni, megalázkodni, kétségbeesni, újra föltápászkodni és megint nyomorba visszacsuklani, tehát a pénz igazi varázsereje, mágiája örök rejtély marad előtte.

– Meglehet – gondolta magában Szodoma – a gróf sok százezer koronás alapítványt tett az Akadémia javára és nekem csak egy-két ezer koronát szánt vagy még annyit sem.

Szodoma előtt tehát föl-fölvillant az a gondolat, hogy nem kellene megvárnia, míg majd a közjegyzőtől annak idején meglepetve értesül az esetleg kellemetlen valóságról, hanem hogy ő neki magának kellene hozzálátnia, hogy az a végrendelet semmiféle kiábrándulást ne okozzon neki.

Szodoma már ismeretségük elején azzal is megnyerte Szvetenay gróf bizalmát, hogy a pénze, a vagyona iránt közömbösséget színlelt.[6] (...)

Pál némán letérdelt a gróf elé és kezet csókolt neki.

– Holnap délelőtt tíz órára – folytatta a gróf – rendelje ide a közjegyzőt. Legjobban szeretném, ha a közjegyző már készen elhozná az okmányt, és nekem csak alá kellene írnom.

Némi gondolkodás után folytatta:

– Tehát holnap – szólt a gróf – és akkor majd bevesszük a végrendelet záradékába azt a kikötést is, hogy ha ön elveszi feleségül Soledadot anélkül, hogy ő a római katolikus vallásra térne át, akkor ön elveszti a jogát az öröklésre.

Pálra nézve kínos volt minden perc és minden szó. Életének nagy fordulata előtt állt, minden a legjobb kerékvágásba jutott és mégis úgy érezte, hogy az idegei bosszút állnak rajta és hogy nem tud elég okosan, elég higgadtan, elég óvatosan viselkedni, pedig minden arcmozdulata, minden szava kockáztatta a sikert." (...)

– Hiába minden számítás, emberi okosság – gondolta Pál – az utolsó szó mégis mindig a véletlené, a szerencséé. Most két kézzel fogom a szerencsét, de lehet, hogy egy pillanat múlva csak üres levegő marad belőle a markomban.

---

[4] *Bíró Lajos: Ilka,* Nyugat, 1908/2.

[5] *Falu Tamás: Nyolcvanas évek.* Nyugat, 1922/21.

[6] *Szini Gyula: Profán szerelem,* Nyugat, 1912/6.

Értesítse-e mégis a közjegyzőt titokban, hivassa el gyorsan, tépelődött Pál, de mentül tovább gondolkodott, annál inkább látta, hogy nem tehet egyebet, mint ölbe rakni a két kezét és várni a másnapot, a végzetet, a szerencsét vagy balszerencsét, aszerint, amint élete kockája fordul.

– Most válik el – szólt magában – hogy milyen fán termett a szerencsém. Ez is olyan dolog mint a tehetség, annyiféle ahány ember van a világon. Egyéni a szerencse és bizonyára magában a személyben gyökerezik. Aki tisztába jutott a szerencséje mértékével, voltaképp elmondhatja, hogy ismeri önmagát. De ki az, aki nem remél többet, mint amennyire voltaképp számíthat?"[7]

Barta Lajos: A Mars-repülő (regény)

Hasonlóan funkcionális a közjegyzőre történő utalás Barta Lajos *A Mars-repülő* című regényében, ahol a feltaláló főhős, aki egy új fém gyártási technológiájából gazdagodott meg, vagyonát feleségére hagyja, mert ő egy Mars-repülővel a bolygóra utazik 1935. május 23-án: így áldozza életét a fejlődésért. A feleség azonban – kiábrándulva a technikai civilizáció és a gazdagság heroikusan pesszimista küzdelméből – a vagyont egy szegény családra hagyja. A szöveg érdekesen foglal állást a technikai civilizáció terjeszkedése és embertelensége, a világválság és a társadalmi egyenlőtlenség kérdésében, ezért teljes terjedelmében érdemes idézni a regény záró részét.

„Elmúlt két nap, melyet Rogan meditációban töltött. Nem olyasmiben, mint a vallásalapítók, a próféták, vagy szentek. Nem aszkézis volt visszavonultságának ez a negyvennyolc órája, csak ideglecsendesítés, fizikuma teljes rugalmasságának megacélozása. Annyira nem aszkétizált, hogy a világtól való elbúcsúzásának már az első napján, déli tizenkét órakor kilovagolt. Egyedül étkezett saját lakosztályában, ebéd után pedig egészségesen aludt. Miután fölébredt és megmosdott, végiggondolta intézkedéseit, miket a Rogan-vagyonra vonatkozólag tett. Mindent hiánytalannak és rendben lévőnek talált. Ezt különben anélkül is már hetek óta biztosan tudta. A hagyatéklevél, letéteinek tulajdonjogi iratai, a birtokjogokról, részesedéseiről, óvadékairól, életbiztosításról szóló okmányok mind megfelelő jogi formákba voltak hozva, részben a közjegyzőnél, részben a Világbank vondobinai intézetének páncélházában voltak biztos őrizetben. Evvel kapcsolatban Nimfára kellett gondolnia!

Az esendőség nyavalyája kikezdte ezt az asszonyt, de ő úgyis távozik tőle örökre; azonkívül megkötötte Nimfát a gazdagsággal, melyet itt hagy neki. Akármilyen hullámzásai lesznek is valójában, ez a tőke tartani fogja Nimfát. A megteremtett pénz és vagyon nem az emberé többé, de az ember van ennek a működő erőnek a kezében. Nimfa lázadhat, elkövethet néhány ostobaságot, de az az egyenérték, az a második forma, melybe ő, Rogan, aki most örökre távozik, beleteremtette magát, a személytelenség vak erejével uralma alatt fogja tartani Nimfát. És akkor ő, Rogan, ebben a másik formájában a tőke-lélekben élni, hatni fog és egyre nőni. Ez az itt hagyott léte visszakering majd a gépi termelésbe és a technikai civilizációba, ebbe az absztrakt létezésű valóságba, melynek mérhetetlen ereiben Tőke folyik vér gyanánt...

A második nap is elmúlt és bekövetkezett a harmadik reggel. A tribünök megint megteltek emberrel és a laptudósítók is a helyszínen voltak. De ma nem szerepelt a napirenden semmiféle ceremónia. Munkanap volt és a világ üzemeiben termeltek a gépek szakadatlan termeléssel.

A tribünökön sem volt annyi ember; de akik most ott voltak, beleszublimálódtak a történés értelmébe és várták a sugárzó, végtelen égi dómban a nagy szertartást. Magas, karcsú roganum-kandeláberekben mint égfelé tartott oltárokon, parazsak égtek és illatos füstök szálltak onnan a magasba. Az EFTER igazgatói már a helyszínen voltak és mint valami egyházatyák, vagy tán apostolok gyülekezete, egy külön emelvényen foglaltak helyet.

Május 23-a volt. Reggel nyolc órakor Rogan kijött lakosztályából. Előbb halk, alig hallható szisszenéssel fölpattantak bent az ajtón a roganumzárak és egy pillanat múltba Rogan künn állott a hallban. Még utcai ruhában volt, mert künn a stadion öltözőjében kívánt a repüléshez átöltözni; friss volt, rugalmas, szeme tiszta kristály, azokkal a kemény sugarakkal, melyeket annyira csodált a világ.

A hallban, nem messze az ajtótól, melyből kilépett, egy fotelben ült Nimfa. Háta mögött a nagy pálmafa barna dereka nyúlt föl a kiterített nagy levelekhez. A másik fotelben koldusasszony ült, piszkos és rongyos ruhájában, arca beesett volt és orrát mintha láthatatlan ököl elcsavarta volna valami ferdén fölfelé irányuló csúcsba, mely elkeseredett és elferdült olthatatlansággal az IGAZSÁGOT látszott szagolni akarni! Az asszony szemgolyói oldalra csúsztak, azonkívül az egyik fölfelé látszott nézni; talán ugyanoda, ahova az orr? A létezés valamely keserű ájulatában látszott ez az emberi valóság állandóan élni. Térdén tartotta két gyermekét, mert anya volt. Az egyik már négy éves volt, de alig tűnt két esztendősnek; a másik két évével tíz hónaposnak a benyomását keltette. Aszott arcuk beteg színe sárgából lilás és zöldesfeketébe játszott. Az asszony egyik melle kilógott és az üres zacskóból szoptatta még mindig kétévesét. Legalább is mintha szoptatta volna.

Rogan ijedten lépett vissza. Életében talán most ijedt meg először. Nem ismerte azt az érzést, mely most végigszaladt rajta. Úgy gondolta, amikor kijönni készült, hogy fölkeresi Nimfát, kezet fog vele, megcsókolja a homlokát és azt mondja neki:

– Vigyázz a tőkére, ne adj el a papírokból semmit, a világ sorsa el van döntve és maradj benn a trösztben!

De most semmit sem tudott szólni. Ellenben Nimfa fölállt, száraz, kemény és kíméletlen hangon, melyet sohasem lehetett volna tőle várni, így szólt Rogannak:

– Az örököseid! – a koldusasszonyra és gyermekeire mutatott.

Rogan elsápadt. Azonnal megértette a dolgot. Mégis, mintha nem tudná, miről van szó, azt kellett kérdeznie:

– Mi ez?

– Az egész Rogan-vagyont jogszerű okmányokkal rámhagytad; ugyanolyan jogszerű okmányokkal ezekre hagytam.

– És te?

– Dolgozni fogok.

– Nem tudsz dolgozni! – és hahotázva nevetni kezdett, mint aki a másikat megfogta saját ostobaságában.

– Tévedsz; – mondta Nimfa. – Megtanultam!

– Bosszú?

– Nem; csak hússá lettem.

– Ezt én mondtam neked.

– Láthatod: igazad volt.

Rogan azután fölrepült a ROGANUS-szal a Marshoz. Elemelkedett a földtől, egyre magasabbra és magasabbra szállt; fokozatosan kicsinyedett, halványodott a ROGANUS és végül bement Rogan az égbe.

A Világegyetem lett színtere Rogan öngyilkosságának."[8]

[7] *Szini Gyula: Profán szerelem*, Nyugat, 1912/8.

[8] *Barta Lajos: A Mars-repülő*, Nyugat, 1926/12.

Szép Ernő: Dali dali dal (regény)

SZÉP Ernő (Huszt, 1884. június 30. – Budapest, 1953. október 2.): költő, író. Apja, Szép Sámuel tanító, az egész országot végigvándorolta, végül Hajdúszoboszlón telepedett le. Szép Ernő gimnáziumi tanulmányait Hajdúszoboszlón és Debrecenben kezdte, Mezőtúron folytatta; már az alsóbb osztályokban kitűnt versíró tehetségével. Érettségi vizsgáját nem tette le, Budapestre költözött, s élclapokban közölte hol kormánypárti, hol ellenzéki bökverseit. Címíróként dolgozott a Hermes Banknál. 19 évesen A Hétben is szerepelt „szezonversekkel". A Nyugatnak indulásától munkatársa, s ezzel egyidőben a Fővárosi Cabaret Bonbonniere rendszeres sanzonszerzője; sanzonjait maga adta elő. Kigúnyolta a kor politikai, kulturális és művészeti életét, és szellemesen vágott a bécsi udvar felé is. Szép Ernő életérzését, szemléletét a nosztalgia jellemezte. Az Estnek megindulásától kezdve (1910) állandó munkatársa volt, naponta jelentek meg glosszái; szellemesen, irodalmi igénnyel szólt a legkülönfélébb jelenségekről, eseményekről. Mestere volt a tárcanovellának is, bár szerényen irka-firkának nevezte e műfaját (azonos címmel kötetet is adott ki 1913-ban). Az 1. világháború elején önkéntes betegápoló és haditudósító volt, 1915-től egyre jobban a béke híve lett. Molnár Ferenc és Krúdy Gyula a közvetlen rokona. Szép Ernő 1920–21-ben Bécsben élt emigrációban, itt jelentek meg avantgárd ihletésű „hosszú versei". 1925-től, megindulásától Az Újság munkatársa, a polgári liberális eszmék szószólója. A zsidótörvények és a háború alapjaiban változtatták meg életvitelét. 1944-ben 33 év után el kell hagynia margitszigeti otthonát, augusztusban „csillagos házba" internálták, de a svéd követség mentelmi útlevelével rövid időre szabadult. 1944. október 20-án a nyilasok munkaszolgálatra hurcolták. November elején elbocsátották. 1948 után szegénységben élt. A Petőfi Társaság elismerte, tagjai közé választotta.

Az elbeszélések és a regények közül – a Móricz-szöveg mellett – a legjobb Szép Ernő *Dali dali dal* című műve. Ebben a közjegyző közvetítő szerepet játszik a szegény tanító és a nagyságos úr között a várostörténet másolása ügyében.

„Azután osztán elmondja anyámnak, hogy Dóró közjegyző úr, akinek a házánál egy kicsi fiút hegedűre oktatott apám, félre szólította a lecke után apámat, avval hogy hajlandó volna-é apám valami másolási munkára? Hogyne vón apám hajlandó. Hát azt mondja a közjegyző úr, arról van szó hogy Ebes János nagyságos úr úgy elunta magát, tavaly óta ír már egy munkát, mégpedig Szilvahely város történetét írja le. Azt mondja a közjegyző úr, fiatal korába már elszánta volt magát a nagyságos úr erre a nagy munkára, akkor egypár esztendeig a szilvahelyi meg a debreczeni levéltárban összekeresgélt magának minden tudnivalót. Azután osztán nem volt türelme, most jutott eszébe kövérségére mikor úgyis csak ülni szeret, hogy visszakéri azt a sok minden sárga papirost Debreczentől meg Szilvahelytől, mégis csak véghez viszi amit elhatározott volt valaha. Legalább csinál valami hasznosat ebben az életben. Szóval minden reggel meg minden este a munkával foglalkozik tavaly ősz óta. Két nagy könyv fog ebből a sok írásból kitelni. Nahát elkészült az első könyvvel, beküldte kinyomtatni Debreczenbe a Csáthy-féle nyomdába. Negyednapra visszaküldte a Csáthy-féle nyomda Szilvahely város történetét, nem tudja senki abban a nyomdában a nagyságos úr írását kibetűzni. Másolják le rendesen a nagyságos úr könyvét Szilvahelyen, ott alkalmasint jobban megismerik az írását. Közjegyző úr odaát járt Ebes János nagyságos úrnál délelőtt valami peres ügyben, a nagyságos úr elmesélte hogy járt a Csáthy-féle nyomdával, nem tudna-é közjegyző úr valami alkalmatos értelmes embert aki kiokosodik ebből az ő írásából és persze le is másolja néki a munkáját. Közjegyző úrnak rögtön apám jutott eszébe, tanítóembernek azt mondja minden macskakaparást el kell tudni olvasni, elég gyakorlatot szerezhetett a sok rossz gyerekírás közt. Küldte apámat, menjen át máris Ebes János nagyságos úrhoz, vizitálja meg azt a botrányos rossz írást. Apám osztán betisztelkedett a nagyságos úrhoz; a nagyságos úr elébe tette apámnak a legfelső levelet arról a nagy kazal kék árkuspapirosról, avval hogy na tanító úr fogózzon meg, hanyatt ne essen ijedtében ha erre az írásra ránéz. Hát apám azt mondja egy két sort csak silabizált mint az elsőosztályos gyerek, de már a harmadik sortól fogva hiba nélkül olvasta fennhangon azt a kegyetlenül összerángatott nagyságos írást. Úgy megörült a nagyságos úr apámnak, rögtön megkínálta jóféle törköllyel, meg adott egy szép ropogós Britannika szivart apámnak, szipkával együtt. Apám ki is vette a szivart a belső zsebből, kicsavarta az ujságpapirosból; olyan nagy hasa volt annak a Britannikának is mint Ebes János nagyságos úrnak, biztos az is nagyságos úr a szivarnemzetben. Aztán, azt mondja apám, hazaküldte a nagyságos úr, mert bejött a szakácsné megkenni a nagyságos urat, kenés után pedig már le kell a nagyságos úrnak feküdni. Holnap estére kell odamenni megint apámnak, akkor megegyeznek, elhozza apám a munkát, rögtön elkezdheti a másolást."[9]

A többi szövegrészletben csak egyszer szerepel a szó, többnyire hasonlat vagy távoli utalás részeként, így például Krúdynál: a történet helyszínén a szomszéd egy nyugalmazott közjegyző. „A dolgai miatt tehát Szuhay úr nagyobb úr volt, mint akár a szomszédja, a kikötőbeli hajóskapitány, akár a másik szomszédja, a nyugalomba vonult közjegyző; de talán nem cserél kalapot a gazdag borkereskedővel, Kriszt Keresztély Máriával sem, aki néhanapján megzörgette a földszintes ház ablakát..."[10] Karithy Frigyes drámájában[11] egy levelet kell bevinni a közjegyzőnek, míg egy orosz regényben[12] tanút keresnek hozzá menendő, Tersánszkynál[13] pedig hamis papírokat lopnak a szolgák a közjegyzői irodából. Török Sophie kisregényében[14] az örökbefogadáshoz kellene általa hitelesített beleegyezés az apa távollétében.

A szépirodalmon kívüli művekben is változatos szövegkörnyezetben szerepel a közjegyző alakja, egymástól távol eső mozzanatokat kapcsol össze a motívum. A tanulmányok közül háromban találkozunk közvetlenül társadalmi kontextusban a közjegyzővel. Jancsó Károly bírálja a korlátozott, kegyként gyakorolt, pusztán névleges megyei önkormányzatiságot; a virilizmust, a legtöbb adót fizetők aránytalanságát a képviseletben, a szűk választójogot, és összességében a valódi parlamenti demokrácia mellett érvel. A számok a különböző rétegek megítélését, társadalmi rangját is jól tükrözik.

Jancsó Károly: A megyei önkormányzat (tanulmány)

„Önkormányzatról csak ott beszélhetek, ahol a rendelkező testület megalakításába a kormányzott nép mindenik tagja befolyhat. Ha ezt a mértéket akarjuk a magyar vármegyével szemben felállítani, akkor frivolitás itt önkormányzatot látni. A megyebizottság

[9] *Szép Ernő: Dali dali dal* (3) Elbeszélés részlet, Nyugat, 1934/2

[10] *Krúdy Gyula: Aranyidő,* részlet, Kis Mária kacérságai 1923/6

[11] *Karinthy Frigyes: Holnap reggel,* Tragikomédia három felvonásban II. felv. részlet 1915/24

[12] *Szergéj Szergéjev-Censzkij: Színeváltozás,* Regény (3), 1928/10.

[13] *Tersánszky Józsi Jenő: Margarétás dal,* Regény, részlet 1929/11

[14] *Török Sophie: Nem vagy igazi!,* kisregény, Nyugat, 1938/1.

ugyanis, mely a törvény szerint a vármegye egyetemét képviseli, három alkatrészből áll. A bizottság fele részét, mint már fentebb is említém, a megye területén legtöbb állami adót fizetők alkotják. Másik felerészét pedig a képviselőválasztó joggal bírók választják meg. Ez a választójog pedig, mely az ország minden száz lakosából csak hatnak ad szavazati jogot, még a bizottsági tagok fele részének megválasztásánál is igen kevés embernek biztosít befolyást. Van aztán még egy harmadik eleme is a megyegyűlésnek, a hivatalnoki elem, és ez szintén nem az önkormányzat nagyobb dicsőségére jut ott állásánál fogva szerephez. Ezek száma, kik állásuknál fogva, még ha egyébként nem is tagjai a bizottságnak, ott ülés- és szavazati joggal bírnak, átlagban vármegyénkint 40–45. Nincs semmi befolyásuk tehát az önkormányzat szervére azoknak, kik választói joggal nem bírnak. A jelenlegi választói kort (20 év) betöltött 4,322.960 férfi népességből pedig 77.5%-nak nincs szavazati joga. Foglalkozási ágak szerint részletezve, a földmívelő népességből 54.5% , az önálló iparigazolvánnyal bíró iparosok 64.7%-ának, az önálló kereskedők 44.2%-nak nincs beleszólása a megyebizottsági tagok választásába. Ezekre tehát aligha lehet önkormányzat a vármegye, még ha a virilizmus szerepe egyik napról a másik napra meg is szűnnék a megyeházán.

Önkormányzatról lévén szó, azt kellene hinnünk, hogy a megyebizottsági tagok közt aránylagosan foglalnak helyet legalább azon rétegek, melyeknek a mai választójogi rendszer szavazati jogot ad. Érdekes lesz tehát egy pár vármegyénél, amennyire ezt idevonatkozó hiányos adataink megengedik, a bizottsági tagok számát foglalkozásuk szerint egybevetni. Abaújtorna vármegye 319 tagból álló bizottságának íme, 1909-ben az iparosok, kereskedők közül összesen 4 tagja volt. Baranya vármegyében a 288 választott bizottsági tag közül iparos vagy kereskedő 15 akadt. Nyitra vármegye 300 választott bizottsági tagja közül a kereskedelem, ipar és forgalom köréhez 10 tag tartozott. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyének közgyűlése 300 választott, 300 virilis tagból és 50 szavazati joggal bíró hivatalnokból áll. A választott bizottsági tag közt 15 kereskedő, iparos; a virilisek közt pedig kereskedő, iparos 30; 20 ügyvéd, 12 háztulajdonos, 4 orvos, 2 mérnök, 3. ev. ref. lelkész, 1 gyógyszerész, 1 közjegyző, 1 egyetemi tanár és 226 nagybirtokos. Azt hisszük, elég súlyos illusztráció."[15]

Zsadányi Henrik: A hozzánemértés kultusza (tanulmány)

Zsadányi Henrik érdekes, a demokrácia elméletéről szóló cikkében Faguet, E. *Le culte de l'incompétence, A hozzánemértés kultusza* című tanulmányát értelmezi: először a neves francia szerző demokráciaellenes érveit sorakozatja, majd cáfolja azokat: indirekt módon a demokrácia kiterjesztése mellett érvel. Mellékesen különböző irodák vásárlásáról, a demokráciával szükségképpen (?) együtt járó korrupcióról, így közjegyzői irodák vásárlásáról is beszél, persze az egészről rendkívül ironikusan.

„A bíróságoknál tisztán kivehető, mily hatalmas tempóban nyomult előre a nép, vagyis a hozzánemértés. Már az esküdtszék intézményének terjedése is az inkompetencia térfoglalását jelenti. Az esküdtet csak a lelkiismerete köti; törvény, szabály: levegő előtte. De akadnak bírák, akik szintén félretolják a törvényt és a lelkiismeretük szerint reparálják meg az úgynevezett szociális igazságtalanságokat. Hogy a bíró függ a kormánytól, nyilvánvaló. E függés lehetetlenné teszi neki a törvény szerint való eljárást és ezért kénytelen mindig el-elhajolni tőle.

A demokrácia még ennyivel nem elégszik meg. Nem fog addig nyugodni, míg a bírákat éppúgy nem választja, mint a törvényhozókat. Választott bíráktól jobb népigazságokat remél. Elképzelhető, mit fognak akkor a törvénnyel csinálni. Még a mai kormánykinevezési rendszernél is jobb volt a régi, amikor vásárolták vagy örökölték a bírói tisztet. Miért ütődnek meg ezen? Ügyvédi vagy közjegyzői irodát nem vesznek még ma is?... Legjobb lenne, ha a bíróságból kasztot alkotnának. Olyanképpen például, hogy a legfelsőbb bíróság nevezné ki és léptetné elő az igazságügyi tisztviselőket, viszont az igazságügyi tisztviselők választanák a legfelsőbb bíróság tagjait. Az ilyen bíróság igazságot szolgáltatna, mert sem a néptől, sem a kormánytól nem függne."[16]

Dr. Hesslein József: A köztisztviselő-probléma (tanulmány)

Dr. Hesslein József tanulmányában óvatosságra int az állami monopóliumok magánosításának kérdésében.

„E körülménynek aztán igazán súlyos következményei lesznek munkaerő hiányában, nem lesz képes megfelelni a rá váró feladatoknak, ami pedig arra a szomorú eredményre fog vezetni, hogy az állam kénytelen lesz feladatának jelentékeny részét magánvállalatoknak átengedni. (Erre a tendenciára mutat már most Alföldi Ede kúriai bírónak a Világban nemrég megjelent cikke, melyben azt javasolja, hogy az igazságszolgáltatás körébe tartozó funkciók jelentékeny részét közjegyzőkre kellene bízni.)

Az állami funkcióknak a magánvállalkozáshoz való utalása pedig nagy szociális veszedelem. Hogy mik azok a feladatok, melyek az állam működési körébe tartoznak, azt elsősorban azok közérdekű, erkölcsi, gazdasági vagy szociális jelentősége állapítja meg. Amikor az állam a vasutat, a postát, s a többit monopolizálja, akkor ezt arra hivatkozva teszi, hogy a feladatok közérdekű volta megkívánja, hogy a magánvállalatok nyerészkedő törekvései helyett az altruisztikus szempontok érvényre jussanak. Ezekről az altruisztikus szempontokról való lemondást jelentené a feladatok magánvállalkozásra való rábízása. Azokat a feladatokat, melyeket az állam tisztán jövedelmezőségük miatt váltott magához, még kevésbé engedheti át másnak, mert hisz a háború után mind újabb jövedelmi forrásokról kell majd az államnak gondoskodnia, nemhogy lemondhatna jövedelmeiről. Különben pedig, mi sem mutatja jobban e megoldás veszedelmes voltát, mint az a körülmény, hogy ez a fejlődés törvényeivel ellentétben áll, mert hiszen a fejlődés tendenciája tudvalevőleg az államszocializmus felé mutat, ez a megoldás pedig az államszocializmusnak éppen az ellenkezője volna."[17]

Benedek Marcell: Balzac (tanulmány)

Benedek Marcell Balzacról szóló tanulmányában árnyaltan mutatja be az író fontosabb életrajzi adatait, személyiségét, munkamódszerét. Ember- és társadalomismeretét az ügyvédi és a közjegyzői irodák sokszínűségével is összefüggésbe hozza, hiszen ott a

[15] *Jancsó Károly: A megyei önkormányzat,* Nyugat, 1911. 12.

[16] *Zsadányi Henrik: A hozzánemértés kultusza,* Nyugat, 1911/14.

[17] *Dr. Hesslein József: A köztisztviselő-probléma,* Nyugat, 1917/18.

valóság minden mozzanata előfordulhat. Ha valaki figyel, alapos életismeretre, a sorsokon keresztüli személyes tapasztalatra lelhet. Balzacnál élet és irodalom, valóság és fikció teljesen összekeveredik, gyakran felcserélődik, mert ő a regényeit tekinti valóságnak, az életet inkább álomnak, másodrangú jelenségnek.

„Tizenhét esztendős korától fogva három évet tölt ügyvédi és közjegyzői irodákban. Ez a három év az egyik, gyönge magyarázata annak a rejtelemnek, hogy annyi embert és olyan vesékig ható alapossággal tudott megfigyelni – ő, aki jóformán egész életét az íróasztal mellett töltötte.

Húsz éves korában letett egy jogi vizsgát, de nem volt hajlandó tovább készülni erre a pályára. Családjának minden könyörgése, fenyegetése hiábavaló volt: elhatározta, hogy író lesz. Nem ismerjük azokat a zsengéket, amelyekre önérzetes elhatározását alapította. De a következő tíz év termékeiből ítélve nem kárhoztathatjuk a családját, amiért elszörnyedt ezen a terven. Mégis kiegyeztek valahogy – próbaidőre bocsátották a leendő írót. A család Villeparis-ba költözött, nem messze Párizstól, őt otthagyták egy Lesdegniéres utcai padlásszobában, éhezni, fagyoskodni és – írni. Éhenhalt volna, ha egy öreg cseléd időnként be nem gyalogol a városba, hogy lopva egy kis harapnivalót hozzon neki.

Balzac tele van tiszta művészi ambíciókkal. Az utókornak, az örökkévalóságnak akar dolgozni jókedvvel tűrt nyomorúsága idején. Egy Cromwell drámát hoz a világra. A családnak nem tetszik a darab. Egy barátjuk vélekedése szerint Honoré minden pályára alkalmasabb, mint az irodalomra.

Szülei magukhoz veszik, de pénzt nem adnak a kezébe. És az ideális, nagy reményekkel teli ifjú, aki dicsőségről, szerelemről, közéleti sikerekről, örökéletű alkotásokról álmodozott: elkezd pénzért dolgozni. Micsoda pénzért és micsoda munkát végez! Kalandos, rémregényeket gyárt, tömegesen, névtelenül, azaz hogy fantasztikus álnevek mögé bújva. Ez az egy körülmény bizonyítja, hogy tudta mivel tartozik a leendő Balzac nevének. A pénz, amiért eladja magát?... Eleinte ezer frank – nyolc kis kötetért. Később boldog, mert egy teljes regényért ezer frankot kap „és 12 000 frankért nem kell már 92 kötetet csinálni, csak 48-at". A pénz ettől a pillanattól fogva haláláig ott szerepel minden gondolatában. Mindig pénzszűkétől, adósságtól hajszolva ír.

Azt hiszi, nem bírhatja soká ezt a hajszát és más módokon próbál pénzhez jutni. Csak egyszer ebbe az irányba forduljon a fantáziája: nem kell félteni, hogy ötletek híján marad. Ötletei csakugyan vannak, sőt néha jó ötletei. Egyik-másik olyan jó, hogy meg is gazdagszik belőle – másvalaki. Ami őt illeti: bőségesen megszaporítja az ügyvédi és közjegyzői irodákban szerzett tapasztalatait, megismeri az üzleti életnek, a pénzért folyó küzdelemnek minden apró részletét: lát hitelezőt, uzsorást, elszenvedi a konkurencia kíméletlen aljasságait, a csődtől rettegő kereskedő minden gyötrelmét és rettentő adósságoktól görnyedezve menekül vissza az íróasztalhoz, hogy tollával szerezze vissza a neve becsületét... mellesleg pedig új, még csalhatatlanabb üzleti terveket eszeljen ki. Soha, soha többé az adósságtól, a sürgető terhektől, a szégyenletes alkudozásoktól és még szégyenletesebb bujkálásoktól meg nem szabadul. Ismert neve van már az irodalomban, mikor újra álnévhez kell folyamodnia – ezúttal nem elméjének szülötteit, hanem tulajdon porhüvelyét rejtvén el ilyen módon a kereskedelmi törvényszék fogdmegjei elől. A fantázia alkotása eleven életet él, emelt fővel jár kinn a világban – az élet elbúvik, elveszti realitását, a test legjobban szeretne levegővé válni.

Mint ahogy a kivándorló hazaálmodja magát, úgy álmodik Balzac a független, nyugalmas életről. Bírta volna vajon? Nem tudom: meghalt, mielőtt megpróbálhatta volna. Mégis azt hiszem: erre az életre, a lázas, zaklatott munkára volt teremtve. Ha józan, nyárspolgári gondolkozással már-már megszabadulhatott volna a terheitől, idejében gondoskodott arról, hogy fényűző berendezésekkel, ritkaságok gyűjtésével vagy egy új spekulációval ismét malomkövet akasszon a nyakába. Panaszkodott, sajnálta magát, de talán csak azért, mert nem ismerte saját természetét: nem tudta, hogy csak ez az életmód felel meg neki igazán.

Fölösleges itt részleteznem, amit nagyjában amúgy is tud és leveleiből még jobban meglát az olvasó: hogyan „élt", hogyan dolgozott Balzac. Néhány óra alvás, tizenkét-tizennyolc óra az íróasztal mellett, feketekávé, hogy ébren maradjon. Napi séta: a nyomdába, korrekturát hozni-vinni a kiadóhoz, alkudozni, veszekedni, határidőt kitolni. Négy-öt művön dolgozott egyszerre. Egyiket-másikat esztendőkig hordozta az agyában, az élt már, alakjait ismerte, sorsukat formálta, összekeverte egymással és újra elszakította, mikor nekiült az írásnak, némelykor hat hét elég volt, hogy egy remekművet papírra tegyen. De a kézirat még messze van a kész regénytől. A kézirat csak vázlat. Az első, második, tizedik, néha huszadik korrektura még mindig az alkotó munka, a szülés folytatása: a mondatok változnak, fiadznak, a széles margók ezernyi toldással őrjítik meg a szedőt, a nyomdászt – az élet nem áll meg, nem merevedik meg a könyv megjelenése után sem, az új kiadásnak néha minden mondatán megérzik a változtató kéz nyoma – és ha Balzac száz esztendeig él, akkor is holta napjáig hullámzott, változott volna az a valóságos élet, mely most a Comédie Humanie köteteibe van bezárva – és akkor sem változott volna Balzacnak íróasztal mellé szorult, irreális élete."[18]

Dr. Barinkay Ferenc: Író contra reklám? (esszé)

Dr. Barinkay Ferenc rövid esszéjében a jó, színvonalas reklám mellett érvel: a jó reklám nem szégyene az írónak, mert olyan, mintha egy pályatételt dolgozna ki, tehát nem adja fel benne függetlenségét, ezért nem is érdemel elmarasztalást.

„A modern reklám első etappja: a bizalom felkeltése. Már csak ezért is rég kiselejteztük fegyvertárunkból a blöfföt, hazugságot és a többi elavult fegyvert. »A reklám legyen igaz« – ez a mai reklám első törvénye. Ma közjegyzőileg hitelesített elismerésekre, klinikai és közhivatali bizonylatokra, objektív statisztikákra támaszkodik a reklám, ezeket hangoztatja, ezekkel érvel, nem elpuffogó humbuggal, hazugsággal."[19]

Gosztonyi Ádám: A szcenárium-gyár (esszé)

Gosztonyi Ádám érdekes esszéjében az amerikai filmipar kapcsán kerül elő a közjegyző alakja, aki a külföldi kéziratok felhasználásakor dolgozik, hogy jogilag elkerülhető legyen minden – esetlegesen felmerülő – kártérítési, felhasználási per. Érdemes az egészet idézni.

„Amerikában a mozi nem szégyenli azt, hogy üzlet, hanem még büszke is rá. Komoly ipar, amely ha szolgálatába is állítja itt-ott az irodalmat és művészetet, azt fegyelmezett és indusztriális alapon kezeli. Lendületes számadatok illusztrálják, hogy a mozi ma már

[18] *Benedek Marcell: Balzac*, Nyugat, 1923/20

[19] *Dr. Barinkay Ferenc: Író contra reklám?* Magyar írók sátora, Nyugat, 1932/1.

Amerika ötödik iparága, amelyhez már csak kevés köze van annak a pár magyar származású zsidónak, aki 25 évvel ezelőtt elkezdte. Egypáran közülük még ott ülnek az elnöki székben, de az igazi irányítás a Wall Street kezében van. Ahogy Európában az állam ragad a kezébe monopóliumként minden nagyobbszabású pénzthozó lehetőséget, ugyanúgy végzi ezt a szent feladatot Amerikában a nagytőke. Rockefellerék most építik New Yorkban a Radio Cityt 50 millió dollár költséggel, a világ legnagyobb népszórakoztatási központját, rádióleadó állomással, többezer személyes hangversenyteremmel és minden eddigit felülmuló mozival, amelyet most decemberben fognak megnyitni 50 centes egység-helyárakkal s amelyre a kormány engedélyével külön 50 centes új ezüstpénzeket veretnek. A mozi ezzel hivatalosan is Big Business lett.

Nehéz elfelejteni azt a leckét, amit még mint naiv európai idealista és kezdő amerikai polgár kaptam egy Salisbury nevű úrtól, aki akkoriban a Paramount egyik főembere volt s akivel szerencsém volt bor és pezsgő mellett, tehát őszintén beszélgetni. Igyekeztem komoly és mély gondolatokat tartalmazó társalgásba fogni s azt fejtegettem, hogy az akkor uralkodó filmirányzat merrefelé hajlik, milyen művészi törekvéseket látok előtérbe nyomulni és hogy az ujabb filmművészetnek mi lehet a célja.

Mr. Salisbury értetlenül meredt rám, csodálkozva nézett egy percig, aztán egyszerű közvetlenséggel vágta el a témát:

– Ugyan kérem, minden filmnek csak egy célja van. Hogy minél több pénzt csináljanak vele...

*

Évekig tartott, míg elhittem és belenyugodtam, hogy a fentnevezett úr akkor a pezsgő mellett a teljes és tiszta igazat vallotta. Minden amerikai filmtársaságnak legfontosabb osztálya az, mely aggodalmas precizitással statisztikálja napról napra, hétről hétre az ország minden részéből befolyó pénztári jelentéseket.

A Box Office az iránytű, ahhoz igazodik az egész termelés, az dönti el a star, színész, darab megválasztását. A Box Office dönti el a témák megválasztását is. Ha például a pénztári statisztika azt mutatja, hogy egy film, mely az ujságíró életét mutatja be romantikus megvilágításban, emelte a bevételi percentet, akkor a gyár hozzákezd azonnal egy másik ujságírófilmhez, amit vadul követnek a többi mozitársaságok is. Így keletkeznek a ciklusok, ami azt jelenti, hogy hónapokig egyre-másra gyártják a filmeket, amik mind egy szerkesztőségben kezdődnek, egy reporter a hősük, aki megírja az igazat, satöbbi és ezeket a filmeket játsszák tíz közül nyolc moziban, amíg egy másik ciklus nem következik. Akkor – mondjuk – gangster-képekkel van tele az ország. Legutóbb az »Arrowsmith« sikeres megfilmesítése után csináltak vagy ötven orvosfilmet. Sőt volt egy ciklus, amikor a moziéletet szatirizáló képeket gyártottak egyre-másra. Mért ne, ha a közönség fizet érte? Meg vagyok győződve, hogy ha a tiszta művészi képek jelentenének nagyobb bevételt, egyszerre elkezdenék Amerikában a legcsodásabb művészi képeket csinálni. Pénzért mindent csinálnak Amerikában, még »l'art pour l'art«-t is.

*

Most nézzük a gyár működését, mely a témát pontos technikával dolgozza fel mozidarabbá. Minden mozitársaságnak van New Yorkban szerkesztősége, »Editorial Office«-a, mely kiválasztja a megfilmesítendő anyagot. Az editorial office tagjai úgy járnak anyag után, mint egy újság reporterei hirek után. Hivatalból megnéznek minden új színdarabot és jelentést adnak le róla a megfilmesítés lehetőségét véve szempontul. A jelentés egy háromoldalas synopsis a reporternek pársoros véleményével. Az editor azonkívül elolvastat munkatársaival majdnem minden új könyvet, amiből ugyancsak synopsist, tartalomkivonatot készítenek, amit aztán gondosan eltesznek, katalogizálnak. Ugyancsak az editor irodája veszi át az ügynökségektől a külföldi színdarabok, vagy könyvek tömegét, amiről az első ítélet szintén tartalomkivonat útján történik. Ennek az irodának a helyiségeiben ülnek a readerek egymás mellett levő íróasztaloknál, akik a múmiák szótlanságával olvasnak egész nap 50-től heti 100 dollárig terjedő fizetésért. Vannak azonkívül külső munkatársak, akik otthon olvasnak, vagy színházba járnak s egy könyv elolvasásáért, vagy egy színdarabról való referálásért 5-től 10 dollárig terjedő összeget kapnak.

Az egyik mozitársaság editora egyszer megmutatta nekem a listáit, melyek szerint abban az esztendőben 2000 színdarabot és könyvet dolgoztatott fel, anélkül, hogy a mozitársaság azok közül egyet is megvett volna filmre. De azért a department nyugodtan dolgozik tovább, mert a fizetésüket pontosan megkapják, a többi pedig nem fontos.

A filmre való megvételnél a legnagyobb eshetősége természetesen az Amerikában megjelent könyvnek vagy színpadi sikernek van. Egyenesen a filmre írt történetet az amerikai mozitársaságok ritkán vesznek és csakis jól ismert írótól, aki vagy szerződtetve van, vagy a staron keresztül adja el az ötletet. Idegentől sose vesznek kéziratot, hogy az esetleges plágiumpert elkerüljék.

Ha az editor kiválaszt valamit és megvételre ajánl, akkor egy öttagú tanács dönt felette. Külföldi anyagnál hosszú közjegyzői iratok és oldalas szerződések következnek, amelyekkel a társaság az esetleges kártérítési pörök ellen védekezik.

*

A megvett mozitörténet először »treatment« alá kerül. A treatment hű magyar fordítása tulajdonképen »gyógykezelés« lenne, de használjuk inkább a »feldolgozás« szót.

Az író, aki a treatmentet csinálja, elbeszélő formában, teljesen kidolgozva adja elő a történetet, kidolgozva a karakterek lelki fejlődését, mely a klimaxhoz vezet, valamint minden fejezet cselekményét.

A Paramount Társaság azt a módszert hozta be, hogy a megvett témát szerződtetett írói közül egyszerre háromnak-négynek is kiadta és mindegyikkel csináltatott egy treatmentet, hogy aztán a legjobbat válassza ki.

A treatment után következik a vázlatos »continuity«. A continuity-író a gyógykezelésen átment kéziratot olyan formába önti, ahogy az a mozivásznon később leperegni és megszólalni fog, azaz a jelenetek sorrendje teljesen meg van állapítva már, sőt a párbeszédek is be vannak már illesztve a helyükre.

Mielőtt azonban beverik az utolsó szögeket is, hogy az építmény teljesen szilárdan álljon, bemutatják a producernek, aki vagy helybenhagyja, vagy többnyire változtatásokat követel.

A végső változtatások után alakul ki a »teljes continuity», mely aztán rendezői példányul szolgál.

Az így elkészült szcenárium kézirata természetesen szintén szigorú szabályok szerint való formákat vesz fel.

*

Az amerikai mozi-íróknak a mozitermelőkhöz (végre lefordítottam a producert) való viszonyát a mozi-írók szakszervezete szabá-

lyozza, mely a Szerzők Ligájának épp olyan alosztálya, mint a drámaírók egyesülete.

A Screen Authors szervezet legutóbb egy gyakorlati megállapodást létesített mozi-producerekkel, szabályozva a mozi-írók munkásságát, fizetését, felmondási idejét. Ez a megállapodás a Hollywoodban székelő Mozgókép Művészeti és Tudományos Akadémia (Academy of Motion Picture Arts and Sciences) közbenjárásával jött létre, melynek igazgatói kara szentesítette a határozatot.

Az egyezmény igen fontos része az is, mely azt állapítja meg, hogy a mozikép számos írója közül hányan, kik és hogyan szerepelhetnek a vászonra vetített listán, valamint nevük külön, vagy együttes vetítéssel és mekkora betűkkel kerülhet a filmre.

*

Még csak egyet, mielőtt befejezem. Úgy hangzik, mint egy anekdota, pedig csakugyan megtörtént.

Egy fiatal író az egyik amerikai mozitársasághoz került és nagy sikereket aratott. Karrierje ott kezdődött, hogy a társaság egész írói kara belezavarodott egy darabba, a rendező nem volt megelégedve a kidolgozással, a star a befejezéssel és hiába adták a kidolgozás feladatát egy másik írónak, a darab még rosszabb lett. Ekkor a fiatal íróhoz került a kézirat, aki egy nap alatt rendbehozta, úgyhogy a producer, rendező, star egyaránt tetszéssel fogadták.

Az írónak aztán az a híre kerekedett, hogy akármilyen reménytelenül összekuszált darabbal mentek hozzá, egy nap alatt kifésülte, megtalálta a motívumoknak megfelelő logikus megoldást valami boszorkányos ügyességgel. Már a legnagyobb fizetést kapta és a legnagyobb vállalattal voltak szerződési tárgyalásai, mikor kipattant a titka. Ő maga árulta el jókedvében egy banketten egy újságírónak, aki megkérdezte, hogy találja meg olyan gyorsan a darabok legjobb megoldását.

– Nagyon egyszerűen. Előveszem az eredeti darabot, vagy könyvet s megnézem, hogy mi van ott. Ha egy darab össze van kuszálva, mindig az eredeti a legjobb...

De most már kevesebb fizetést kap, mióta elárulta titkát, mert mások is utána tudják csinálni. Használják is a módszert néha, de csak végső szorultságban."[20]

Két esszét kapcsol össze a közjegyző említése az első és a második világháború idejéből. Az első tipikusan a boldog békeidők szemléletét és annak felbomlását idézi, a második pedig impresszionista létszemléletbe igyekszik menekülni 1939, a háború előtti utolsó békés nyár érzékelhető feszültsége elől.

Harry Russel-Dorsahn harctéri levelei (esszé)

„A nancy-i állomás parancsnoka, egy kis tömzsi francia tiszt, biztosan polgári származású, mert az angol szem kritikai tekintete rögtön meglátja benne a testi mozgásnak azt a diszgraciózus formátlanságát, ami a francia középosztály egyik legjellemzőbb sajátossága. Meglehetősen lompos, végtagjaiban görbe, kövérségében mintegy szétmállott, egészben véve rossz kötésű alak, sárgakapcsos fűzős cipőinek olyan mesésen ferde sarkaival, hogy az embernek az idegébe vág.

Meglehetős közönséges megfigyelés a francia tisztek fizikai megjelenésének hiányos eleganciájáról beszélni. Ez közismert dolog. A francia tiszt, kevés kivétellel, és ezek a kivételek főleg lovaskatonák, a demokrácia gyermeke. Márpedig a demokrácia minden, csak nem elegáns. Egy Broglie, egy La Tour d'Auvergne, egy D'Haussonville, egy D'Uzés, egy Castellane és a többi, nyilván korrekt és tetszetős figurák a maguk vértes vagy dragonyos uniformisában. De a tüzér és a gyalogos tisztek legnagyobb része valami szánalmas szerepcsere benyomását teszik, és katonáknak öltözött filozófiai tanárok, közjegyzők, fogorvosok és házmesterek bús sziluetteit jelenítik meg, hátrányos hatásokban. A különös az, hogy minden alakon segít az uniformis, ami a külső megjelenést illeti. A francián határozottan ront. Még a színészek sem tudnak elegánsak lenni, mikor fiatal és ragyogó katonatisztet kell ábrázolniok. Maga Le Bargy is, aki jó barátom, s aki a legelegánsabb francia civilben, tökéletlenül festett mint katonatiszt némely darabokban. Elvégre mindez nem fontos. Talán csak az angol szem ütközik meg rajta. Micsoda gyönyörű, arányos, ragyogóan elegáns férfiakhoz vagyunk mi hozzászokva Angliában! A tisztekről nem is szólva, akik majdnem mind arisztokraták és kitűnő póló-lovasok, a gárdáról sem szólva, ami természetes, hogy nagyszerű, a Royal Scotsh Fusiliersről sem, csak a hotelportásokat kell említeni, a messenger boy-okat, a távírdászokat és a levélhordókat, micsoda tagbaszakadt, tökéletes kötésű, gyönyörűen arányos és formás férfiak ezek!

(...)

S megállunk szédülődzve.

Amint terjed a tűz, s amint kivilágosodik az ég, valami szennyes napfényben fölöttünk, az egész sikátor, egy tágas rétnek kanyarodva, s maga a rét, az egész nagy mezőség a szemhatárig, az elhullott testek szfinxeit mutatja. Tömött sorokban, elrendezetten és szabályosan, feldöntve s mégis várakozón, márványsima arcok fénylenek s a kidagadt szemek üres tekintete, valami kifürkészhetetlen talányt rögzít meg és őriz, kérlelhetetlen merevséggel. Hanyatt, oldalt vagy hasonfekve, mind egyforma arc és egyazon szemek, kidülledve a nagy tűz előtt, mely mint a hajnal, felvirrad e holt tömeg soraira, a lázas fény ünnepségeivel. Felkönyökölve még, ahogy a halálos golyó érte, egy fiatal katonának skarlátpiros üstöke látszik megvilágítva, a megállott vér bíbornok-barettájával. Egy másik, előrehajolva, üres szemüregeivel kutat két elpatakzott szeme után, egy másik, elferdült ajakkal és százan még elferdült ajakkal valami titokzatost mondanak, a virrasztó szobrok némaságával. S egy másik, egy magányos fa tövében, hasonfekve még egyre céloz egy alacsony földhányás alól, a vállának meredt puskaaggyal, mozdulatlanul. Még egyre céloz s a puskája végéről egy varjú néz figyelmesen. S egy másik, fönn egy fán, kitárt karokkal a gallyakba meredt bele, mintegy fantasztikus gyümölcsszedés közben, melyből dús cseresznyék vércsöppjei fénylenek, pirosra festett fogai között."[21]

Cs. Szabó László: Fojtott nyár (Európai útinaplók) Bécsi háztetők (esszé)

SZABÓ László, CS.; ***Csekefalvi Szabó*** (Bp., 1905. november 11. – Bp., 1984. szeptember 28.): író, esszéíró, kritikus. Gyermekkorát Kolozsvárt töltötte, 1918-ban szüleivel Budapestre költözött. A közgazdasági egyetemen szerzett diplomát, 1925–26-ban Párizsban a Sorbonne hallgatója volt. 1932–35-ben Éber Antalnak, a Magyar–Olasz Bank és a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnökének titkára. 1935–1944 között a Magyar Rádió irodalmi osztályának vezetője; jelentős szerepet vállalt az élő magyar irodalom megismertetésében. 1936-ban Baumgarten-díjat kapott. Több al-

[20] *Gosztonyi Ádám: A szenárium-gyár,* Nyugat, 1932/22.

[21] *Harry Russel-Dorsahn harctéri levelei,* Nyugat, 1914/23.

kalommal járt Nyugat-Európában. 1944-ben a német megszállás után bujkálni kényszerült. 1945-től a Képzőművészeti Főiskola művelődéstörténeti tanszékének vezetője. 1948 végén Olaszországba utazott tanulmányútra. Nem tért haza. Rómában és Firenzében élt, 1951-ben Angliában telepedett le, 1983-tól a BBC munkatársa volt. Fontos szerepet vállalt a nyugati magyar irodalom összefogásában. 1972-ben nyugalomba vonult. 1980-tól évente hazalátogatott, bejárta az országot, és kapcsolatot teremtett az irodalmi és művészeti élet képviselőivel. Budapesten váratlanul halt meg, végakarata szerint Sárospatakon helyezték örök nyugalomra. – A Nyugat „esszéíró nemzedékének" tagjaként indult. Részt vett az antifasiszta szellemi ellenállásban. Az emigrációban számot adott az idegenben élő magyar író helyzetéről: a hontalanságról és számkivetettségről. Fő érdeklődési területei: az olasz reneszánsz, a klasszikus angol festészet, Shakespeare munkássága, valamint a magyar irodalom örröksége és kortársi eredményei. Szabó László, Cs. a „szerelmes földrajz" fogalmának megteremtője, Szabó Zoltán azonos című munkájának ihletője.

„Május 10.

(...)

Tökéletesen felfordult a helyzet az általános választójoggal. A nép jól verekedett és vérzett, jutalmul 1919-ben választójogot kapott. Az egyenlő elbánás alapján a hű flamandokon kívül a németbarát hűtlenek is. A grófok, bárók, püspökök, kanonokok, gyárosok, bankárok, közjegyzők, orvosok, egyetemi tanárok, egyszóval az „elfranciásodott" nemzet helyére a cenzusos választójog beszakadt védgátján keresztül beömlött a plébános, tanító, szakszervezeti és szövetkezeti titkár, szóval a „kispolgári" nép. Tüstént az anyanyelvén szólalt meg. Franciaországban az 1877-es választás a címeresek és nagytőkések székébe francia kispolgárokat ültetetett, az országgyűlés nemzetiségi alkata tehát nem változott meg a változó társadalmi jelleggel. A belga általános választás ellenben hivatalosan is kétnyelvű országra szakította Belgiumot. Az ország ma már csak annyira francia, amennyire vallonok lakják. Mivel pedig ezek fogynak s a flamandok szaporodnak, előbb-utóbb az ősi nyelvi határ is beszakad, s a franciás nemzetállam egy flamand népállam feledésébe merül.

(...)

Május 16.

(...)

Tavaszi szláv utamon Belgrádban, Varsóban nyilallt először a szívem gyökeréig, hogy a háború csak a kis népekre végzetes. Mindig a létük körül forog, az örök piski, varsói, zimonyi hídért. Négy országot találtam állig fegyverben, de csak Jugoszláviát és Lengyelországot mély balsejtelemben. A franciák és a háború közt ott a Maginot-vonal, hátuk mögött egy tengeri birodalom, a fényes múlt, és a tanítványból lett pártfogó: Észak-Amerika. Csak a háborúra gondolnak, nem a nemzethalálra.

Úgy látszik, Franciaország rászánta magát a mérkőzésre. Hát csak szánja! Az igazi háborús felelősek mindig a nagyhatalmak s az erős népek, akármelyik oldalon álljanak.

Június 26.

(...)

Leonardo-kiállítás. Egy parancsuralom hódol előtte, de mit tenne, ha élne? Leonardo a megtestesült engedetlen ember, folyton kérdez, saját kérdései, termékeny kételyei miatt hagy fel a megkezdett munkákkal. Ő és Geothe a legszebb európai jelkép, csak félig él a művében, fél-halhatatlansága maga a magatartás. Egyikük sem állít vagy kijelent, mint a misztikusok, csupán felel. A kijelentést megelőzi a kérdés magunkhoz s a világhoz. Márpedig minden misztika – a politikai misztika is – kijelentésekből és sugallatokból áll. Szent Johannát talán megtehetem egy parancsuralom védszentjének. Sugallatai voltak. Leonardo nem hisz a sugallatban, a tizenkilencedik század racionalistái joggal tekintették első ősüknek.

A kiállításon fába és gipszbe másolták a találmányterveit, s a Codex Atlanticus lapjait fényképre nagyították. Leonardo a tetemboncoló, botanikus, optikus, fizikus, technikus, hadmérnök, városrendező, festő, építész, szobrász és költő bemutatkozik. A megoldás néha groteszk, mai szemmel hamis csapáson indult el. De nem a megoldás a fontos, hanem a magatartás, a szándék. Elsőnek kérdezett, a helyes felelet az utókorra maradt. Ösvényeit benőtte a fű, a feltalálók elértek tőle. De elsőnek lépett ki a körből. Hódolat illeti meg, nem bírálat.

Július 7.

Trieszt már egy kicsit az otthon; hazaérek a monarchiába. Az olaszok visszaromanizálják Tergestummá, a várbeli Forum s környéke már egészen latinos. De lenn, a kikötőben csak lépésről lépésre enged az északi stílus, amely itt legdélibb, mediterrán végpontjához ér. Ilyen ablakokat, ilyen „empire"-t csak német földön láttam. A város még e pillanatban két kézen van: Mária Terézia, s Mussolini kezén. Melyik győz? A helyreállított Forum annyit elárul, hogy melyik akar győzni.

Két csöndes kegyhely köt Trieszthez: Duino, s a régészeti múzeum. Délután kimegyek Duinóba. Vakító, rőt táj az Adria fölött a fukarvizű Isonzó völgyben. Duino szegény karszti falucska. A Thurn-Taxis kastélyt szétlőtték a háborúban s a család – immár Torre e Tasso néven! – a rom mellé újat építtetett. Én a romokhoz igyekszem.

Kevéssel a háború előtt Rilke a hercegék vendége volt. Vendég volt mindenütt a földön, irtózott a maradástól, elszórta, amije volt, mindig búcsúzott. Küszöbről küszöbre bujdosva, tisztán ment a végső látomás felé.

Egy nap a sziklák közt sétált. Meddő napok után hirtelen zúgást hallott. Kiáltani akart, s ez az elfojtott kiáltás már az első elégia kezdete volt: (...)

Így kezdődött. A csonka sorok még véreztek, amikor elment Duinóból. Csak évek múlva, egy öreg, svájci toronyban forrtak össze tíz elégiává.

A tíz vers ma is erősebb nálam, nem értem őket egészen. De amióta megkóstoltam, folyton vágyom a titkos és homályos kéjre, inkább sose olvasnék, ha ezeket nem olvashatnám. Az igazi vers Pindaros óta fennkölt félrebeszélés, borzongó bőrünk hamarább érti, mint az elménk. Pokolra s lángoló tavakra szálltam a költőkkel, nem emlékszem az útra, csak a félelemre s a gyönyörre.

A másik ereklye Wincklemann sírja a régészeti múzeum kertjében. Az öregúr az olympiai ásatásokhoz készült. Felfogadott egy csomaghordót, szállására ment, s a fiú előtt megszámlálta a pénzét. Trieszt a tizennyolcadik században olyan rosszhírű volt, mint ma Marseille. Winckelmannt hátulról érték a késszúrások. Római sírok közé temették, nem kellett többé visszatérnie a ködös északra.

Olasz földön két némettől búcsúzom. Rokonok felé, művelt barbárokhoz fordulok. Mint a párizsi pont des Artson, itt is körülleng értő árnyuk. Tudják, mit érzek, Tóbiás angyala őket is vezette a Latin part felé. Gyógyszert kerestek vak apjuknak, vak hazájuknak.

Szeptember 3.

Ezt hozta. Negyed tizenkettőkor jön a sürgöny az angol hadiállapotról. Ettől féltünk öt... hat... hét..., megálljunk, csak, hány év óta? Éppen húsz év: 1919 óta. Lemegyek a szerkesztőségbe. A lépcsőn megfog egy altiszt. „A lengyel vitéz katona", mondja.

Olyan, mint a többi vasárnap. De hát mit is gondoltam róla? A halálunk napja is olyan lesz, mint a többi. Ebéd után Donizettit hallgatok, s egy német műtörténetben lapozok. Eszembe jut egy régi nyár anyámmal Bajorországban. Három fia volt a vendéglősnek. A legidősebb fiú akkor szerelt le. Gyűlölte a háborút. A középső spengleriánus volt, tanítónak készült. Azóta valószínűleg fontos ember a pártban.

Este körülnéztünk a városban. Higgadt és csöndes, majdnem komor. Még öljük egymást, de valahogy már kiöregedtünk a háborúból. Úgy látszik, avul a műfaj.

– Én már nem félek – mondja váratlanul az asszony.

Nincs is oka. Isten haragos munkája megkezdődött. Már nem kell félnünk készülő haragjától."[22]

Peterdi István: Pekár Gyula: A kölcsönkért kastély (kritika)

PETERDI István (Bp., 1888. ? – Bp., 1944. ?): költő, műfordító. A budapesti egyetemen szerzett orvostudományi doktorátust. Kezdettől a Nyugat munkatársa, a szabad vers egyik első magyar művelője. Keveset írt, ennek fő oka hét évig tartó orosz hadifogsága volt. Főleg Gogol, Csehov és Tolsztoj műveit fordította.

PEKÁR Gyula (Debrecen, 1867. november 8. – Bp., 1937. augusztus 19.): író, újságíró. Iskoláit Debrecenben, Budapesten, Bostonban, jogi tanulmányait a bécsi és pesti egyetemen végezte. 3 évig joggyakornok volt. Justh Zsigmond hatására 1891-től fordult a szépirodalom felé, a Magyar Hírlap munkatársa lett. Bejárta Európát, 3 évig tanult a Sorbonne-on, 5 nyelvet sajátított el. 1901-től tagja volt a Kisfaludy és a Petőfi Társaságnak, utóbbinak alelnöke, 1920-tól elnöke; 1911-től az MTA levelező tagja. 1901–1935 között rövid megszakítással parlamenti képviselő. 1919 augusztus–1921. június között kultuszminisztériumi államtitkár és tárca nélküli miniszter, 1925-től a Filmipari Alap felügyelő bizottságának elnöke volt. Termékeny, de középszerű munkásságát elismerés övezte (1910-ben az MTA Péczely-díja, 1915-ben és 1921-ben Vojnits-díj stb.). Film készült A szép Pongráczné krinolinja (bem. 1931) és A kölcsönkért kastély (bem. 1937) c. írásából.

Peterdi István Pekár Gyula A kölcsönkért kastély című történeti novelláit bírálja: publicisztikusnak és korszerűtlennek tartja őket. A közjegyző ebben hamisság-konnotációban jelenik meg, míg Ambrus Zoltán Tolsztojról szóló írásában a közjegyzői bizonyítvány metaforizálódik: a biztonság, a cáfolhatatlan bizonyíték, az írással megerősített hitelesség, a megfellebbezhetetlenség jele.

„Amellett, mondom, két elbeszélése ma is játszhatnék. A kölcsönkért kastély előjátékát ha Amerikába teszi, (ma úgy is ez a magyar mágnások Baden-Badenje) a hamis birtokátruházást megcsinálja egy ál-közjegyzői okirattal; minden egyebet hagy úgy, amint van – egy semmivel sem valószínűtlenebb esetet kapunk. Ekkor azonban még kevésbé lehetne »csak elbeszélő«. A történeti cafrang nélkül mindenki látná, hogy a napilapok sokkal érdekesebb meséket hoznak, sőt csinálnak."[23]

„Tolsztoj egész hatalmas működését a tehetetlen irigykedésből származtatja s úgy beszél arról, ami hihetetlen, sőt egyszerűen lehetetlen, mintha Tolsztoj vallomása alapján írásba foglalt közjegyzői bizonyítvány volna a zsebében arról, hogy Tolsztoj életének minden nagyszerű momentumát a sápadt, vérszegény, göthös irigység kreálta. Ehhez minden igazságérzetnek a fumigálásán kívül az az egyes jelenségeiben nevetséges, de egész megnyilvánulásában szánalmas – mert beteges önteltségen, valami szomorú szellemi vízkórságon alapuló – arrogancia kellett, mely ennek a Harden néven író, félművelt olvasói nagy számától megrészegedett újságírónak legkiemelkedőbb egyéni vonása."[24]

Simon Ferenc
gimnáziumi tanár
Hódmezővásárhely

[22] *Cs. Szabó László: Fojtott nyár* (Európai útinaplók) Bécsi háztetők, Nyugat, 1939/10.

[23] *Peterdi István: Pekár Gyula: A kölcsönkért kastély,* Nyugat, 1910/11.

[24] *Ambrus Zoltán: Tolsztoj és kritikusai,* Nyugat, 1911/9.

Ajánló

Tájékoztatjuk kedves Olvasóinkat, hogy a napokban **megjelent** szerkesztő bizottságunk tagjának, **Filip Tamásnak** *a negyedik verseskötete.* ***A harmadik szem*** címet viselő könyvet a Ráció Kiadó gondozta.

Közjegyzői állás

A Miskolci Közjegyzői Kamara pályázatot hirdet a Debrecen 7. székhelyű közjegyzői állásra

Az állásra azok pályázhatnak, akik a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvényben előírt személyi és tárgyi feltételeknek megfelelnek. A pályázati kérelemhez erkölcsi bizonyítványt, a szakmai végzettséget igazoló okiratok hitelesített másolatát, részletes, kézzel írt szakmai önéletrajzot kell csatolni.

A pályázatot az alábbi címre kell benyújtani: *Miskolci Közjegyzői Kamara, 3530 Miskolc I. Reményi u. 1. I/6.*

Pályázati határidő: 2003. december 31.

HÉTKÖZNAPOK SŰRŰJÉBEN

A házassági vagyonközösségi rendszerek a külföldi jogban

1. Bevezetés

Ha házasságban élő ember ingatlant vagy társasági üzletrészt vásárol, az okiratba foglaló közjegyzőnek vizsgálnia kell, hogy az illető szerezhet-e egyedüli tulajdont, ill., hogy a házastársa *nem lesz-e a törvény erejénél fogva társtulajdonos.* Ez a vizsgálat nehéz lehet, ha külföldi vagyonközösségi jogrendet kell hozzá figyelembe venni, pl. mert az egyik házastárs külföldi állampolgár, a házaspár állandó lakhelye külföldön van, az ingatlan külföldön található, vagy más külföldi vonzata van az ügynek. Ebben az esetben ugyanis előfordulhat, hogy a közjegyző számára ismeretlen házassági vagyonjogi rendszerről van szó.

Lehetséges, hogy az eladó oldalán az alkalmazandó vagyonjog szerint *az elidegenítéshez a házastársa beleegyezésére* van szükség. A hozzájárulás követelménye fakadhat azonban a házasság hatályára vonatkozó törvényből is, így például a francia, holland vagy svájci jog szerint *a házastársi közös lakás elidegeníthetősége* a másik házastárs beleegyezésétől függ.

2. A vagyonjogi rendszerek tipizálása

A következő táblázat áttekintést ad az egyes házassági vagyonjogi rendszerekről. Ennek során a következő rendszerezést alkalmazzuk:

2.1 Vagyonközösség (communauté de biens)

A *vagyonközösségnek* az a tiszta formája, amelyben a két házastárs teljes vagyona egyetlen közös vagyontömeggé olvad össze, lényegében már csak *Dél-Afrikában* és a *Fülöp-szigeteken* van érvényben.

Igaz, hogy a *skandináv államokban,* Svédországban, Norvégiában és Finnországban is „vagyonközösségnek" nevezik a házassági vagyont. Valójában azonban a házastársak itt a házasság fennállása alatt vagyonmegosztásban élnek, és megtartják külön-külön egyedüli rendelkezési jogukat az általuk behozott vagyon fölött. Csak a házasság befejezésével kerül sor az egyes házastársakat megillető vagyontömeg összeolvadására, ami miatt a vagyonközösségnek ezt a formáját *„halasztott vagyonközösségnek" (deferred community property system)* is nevezik. A házastársak még szerződéseket is köthetnek, és ajándékozást is foganatosíthatnak egymás között. A későbbi vagyonmegosztás előzetes hatásai nyilatkoznak meg azonban abban, hogy az egyik házastárs követelheti a másiktól, hogy a rendelkezéssel való visszaélést hagyja abba, és a vagyonközösség határidő előtti megszüntetését kérheti, ha veszélyeztetve látja kiegyenlítési igényét.[1]

A holland jog szerinti vagyonközösség esetében *sui generis*[2] közösségről van szó. A töredékrész-közösségre[3] vonatkozó szabályokat nem alkalmazzák. A házassággal nem jön létre a bevitt vagyonban való együttes részesedés sem.[4] Ehelyett a B.W. (holland polgári törvénykönyv) I. könyv 97. cikkely 1. bek.-e úgy rendelkezik, hogy mindkét házaspár maga kezeli a közösségbe általa bevitt javakat.[5] Különösen pedig egymaga rendelkezhet velük.[6] A német bíróságok gyakorlatában a két házastársat úgy jegyzik be a telekkönyvbe, mint „holland jog szerinti vagyonközösségben élőket".[7] Ez azonban aggályos, mert ezt követően a két házastárs bejegyzése után a telekkönyvből már nem állapítható meg, ki volt a bevivő és ennek folytán rendelkezésre jogosult.

2.2. Szerzeményi közösség (communauté d'acquéts)

Sok más országban a törvényes házassági vagyonjogi rendet „vagyonközösségnek" nevezik. Tartalmilag azonban nem a két házastárs vagyontömegének átfogó összekapcsolódásáról van szó, hanem a nemzetközileg leginkább elterjedt vagyonközösségi formáról, a *„szerzeményi vagyonközösségről".* A szerzeményi vagyonközösség a *római* jellegű[8] jogrendszerű országokban és a *volt szocialista országokban*[9] érvényes házassági vagyonjogi rendszer.

Így pl. Olaszországban a törvényes házassági vagyonjogi állapotot *comunione legale*-nak (házassági vagyonközösség) nevezik. Az a vagyon azonban, amelyet az egyes házastársak bevittek a házasságba, és amelyet a házasság folyamán ajándékozás vagy öröklés útján szereztek, az összvagyonból ki van zárva.

---

[1] Deferred community property system, vö. Staudinger/von Bar/Mankowski, 13. kiadás. 1996, EGBGB (Polgári Törvénykönyvet bevezető törvény) 15. cikk, Rn. 250; Rheinstein/Glendon, in: International Encyclopedia of Comparative Law, IV. kötet, 4 . fej. 4–139. old., Dübeck, ZeuP 1995, 827 és következő old.

[2] Vö. még: de Wil/ , Länderbericht Niederlande (Hollandiai országjelentés – német nyelven), Notarius International 2002.8.27.

[3] Breemhaar, in: Henrich/Schwab, Eheliche Gemeinschaft, Partnerschaften und Vermögen im europäischen Vergleich (Házassági közösség, élettársi kapcsolatok és vagyon európai összehasonlításban – német nyelven), 155. o.

[4] Vö. OLG Oldenburg, Rpfleger 1991, 412. old. Schmellenkamp, in: Scholten, Das internationale Privatrecht in der notariellen Praxis (A nemzetközi magánjog a közjegyzői gyakorlatban – német nyelven) 1995, 345. old. Bergmann/Ferid, Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht, Niederlande (Nemzetközi házassági és családjog, Hollandia-német nyelven) 35. old.

[5] Holland polgári törvénykönyv német fordítása, készítette Nieper/Westerdijk, in: Niederlandisches Bürgerliches Gesetzbuch, I. könyv: Személyes és családjog.

[6] Sielemenn, MittRhNotK 1971, 18 ff.

[7] Lásd pl. OLG Oldenburg Rpfleger 1991, 412. o.; OLG Köln DnotZ 1972, 182. o.; OLG Düsseldorf MittBayNot 2000, 125. o..

[8] Pl. Franciaországban, Belgiumban, Luxemburgban, Olaszországban, Spanyolországban, Portugáliában, Közép- és Dél-Amerika számos országában, Québecben és az USA néhány déli államában, így pl. Kaliforniában, Texasban és Luisianában, valamint Thaiföldön.

[9] Pl. a kelet-európai államokban, beleértve az egykori Jugoszlávia és az egykori Szovjetunió utódállamait is, Észak-Koreában, a Kínai Népköztársaságban, Kambodzsában és Vietnamban. Ott pl. ez a kötelező érvényű házassági vagyonjogi állapot.

Alapvetően *három vagyontömeget* különböztetnek meg: a házastársi közös vagyont, valamint a feleség és a férj szabad vagyonát. A részleteket tekintve azonban sokszor jelentős különbségek mutatkoznak.

A *szabad* vagy *külön vagyon* elhatárolása azonban az egyes országokban eltérően alakul, és adott esetben jócskán különbözhet. Az ingyenes szerzés (ajándékozás vagy halál esetére szóló ajándékozási szerződés), amennyiben csak az egyik házastársnak szól, nem a közös vagyonba, hanem a szabad vagyonba tartozik. A Kínai Népköztársaság családjoga szerint viszont az ajándékozás vagy öröklés útján ingyenesen szerzett vagyon is a közös vagyon része, hacsak a juttató végrendeletileg vagy ajándékozási szerződésben kifejezetten úgy nem rendelkezett, hogy a vagyon egyedül a férjet vagy a feleséget illesse.[10] Különbözik annak a vagyonhányadnak a teljes vagyonhoz való tartozása is, amely az egyik házastárs foglalkozásának gyakorlására szolgál.

Eltérően alakul az egyes államokban a részesedés szerkezete is. Így a legtöbb államban a teljes vagyon egyetemlegesen illeti meg a házastársakat. Egyes államokban, így pl. Horvátországban azonban töredékrészekben illeti meg őket.[11]

Végül sokféle változat létezik a *rendelkezési jogot* illetően is. Sok jogrendben, különösen a *volt szocialista országokéban* a házastársak csak együttesen rendelkezhetnek a teljes vagyonnal.[12]

Nyugat-Európában ezzel szemben a teljes vagyon tárgyai körében a férj hagyományosan egyedüli rendelkezési jogáról áttértek a *mindkét házastárs egyenjogú, konkuráló rendelkezési jogára.*

Így pl. az *olasz* jogban mindkét házastársat külön-külön megilleti a közös vagyon kezelésének joga (Codice Civile – Polgári Törvénykönyv, 180. cikkely 1. bek.), rendkívüli, pl. ingatlanokra vonatkozó vagyonkezelési intézkedésekre azonban a Codice Civile 180. cikkely 2. bek.-e szerint a házastársak csak együttesen jogosultak.[13] A hozzájárulás nélkül tett rendelkezés mindazonáltal hatályos; az ingatlanokra vonatkozó hozzájárulás-köteles intézkedést a másik házastárs egy éven belül megtámadhatja. Legkésőbb a határidő lejárta után azonban a hiba már nem érinti a rendelkezés hatályát.

2.3. Vagyonelkülönítés (séparation de biens), valamint szerzeményközösség (participation aux acquêts) és a szerzeményekből való részesedés

Mint házassági vagyonjogi rendszer, a *tiszta vagyonközösséghez* hasonlóan a tiszta vagyonelkülönítés is visszavonulóban van. Mindenekelőtt olyan államokban tudott megmaradni, amelyekben a családjog vallási jellegű, amilyen különösen az iszlám családjog.

A legtöbb más államban a vagyonelkülönítést kötelmi jogi kiegyenlítés módosítja, amely arról gondoskodik, hogy válás esetén a házasság ideje alatt az egyik házastárs által elért vagyonnövekményt meg kell osztania másik házastárssal. Ez érvényes mind a *szerzeményi közösségre* (mint törvényes vagyonjogi rendszerre többek között Németországban, Ausztriában, Görögországban) mind a *szerzeményekből való részesedésre* (Svájcban és 2002. 01. 01-je óta Törökországban is). A kettő közötti elvi különbség abban áll, hogy a *szerzeményekből való részesedés* esetében a házasságba bevitt vagyon értéknövekedését nem veszik figyelembe.

A *Common Law* jogrendekben a válás esetén bekövetkező hagyományos vagyonelkülönítés hatásait háttérbe szorítják a házassági vagyon *bírósági felosztására* vonatkozó előírások. Itt azonban a vagyonfelosztás kevésbé az eszközök eredetétől, mint inkább a házastársak szükségleteitől függ. A bíróságnak meg van adva néhány vagyonfelosztásra vonatkozó paraméter, egyebekben a bíró szabad mérlegelése szerint dönt.[14]

Mivel ezek a jogrendek azt feltételezik, hogy a házasságkötés érintetlenül hagyja a vagyon hovatartozását, *ritkák a szerzésre és rendelkezésre vonatkozó korlátozások.*

3. Nemzetközi magánjog

A vagyonjogi viszonyokra alkalmazandó jogot *(vagyonjogi szabályozás)* régebben túlnyomórészt a *férjre vonatkozó személyes szabályozás* körébe utalták. Ez változatlanul érvényben van néhány *északi országban* és *Angliában.*

A nemek egyenjogúsításának a kollíziós jogon belül is végbement folyamatában ezt a kapcsolást sok államban egyenlőségkonform kapcsolással helyettesítették. Ebben éllovas funkciója van a Házassági vagyonközösségi rendszerről szóló 1978. 03. 14-i Hágai Egyezménynek.[15] Az egyezmény 4. cikkelye a vagyonjogi rendszert elsősorban a házastársaknak a házasságkötés utáni első szokásos közös tartózkodási helyéhez kapcsolja, kétség esetén pedig a házastársak közös állampolgárságához.

Most már sok kontinentális európai országban hasonlóan járnak el, csak azzal a különbséggel, hogy az ott elterjedt állampolgársági alapelv alapján elsősorban a *közös állampolgársághoz,* kétség esetén pedig a szokásos közös tartózkodási helyhez kapcsolnak.[16]

Számottevő különbségek vannak még azonban a kapcsolás időpontjának meghatározásában. Így néhány országban a kapcsolás szempontjából mérvadó körülmények változása a vagyonjogi rendszer változását eredményezi *(változó vagyonjogi szabályozás pl. Olaszországban és Portugáliában).* Más országokban a házasságkötés idején fennálló viszonyok továbbra is meghatározók maradnak (pl. Németországban és Ausztriában). Svájcban és Magyarországon a kapcsolás szempontjából mérvadó körülmények változása még a házasságkötés időpontjára is visszahat.

Növekvő elfogadottsága van annak, hogy választani lehet az egyik házastárs hazájának vagy tartózkodási helyének a jogát.[17]

---

[10] A Kínai NK házassági törvénye, 18. cikkely 3. pont a 2001. 04. 28-i módosított változatban.

[11] Hrabar, in: Henrich/Schwab, Eheliche Gemeinschaft, Partnerschaft und Vermögen im europäischen Vergleich (Házasság, életközösség és vagyon európai összehasonlításban – német nyelven), Bielefeld 1999, 147. old.; Döbereiner, MittBayNot 2001, 266. o.

[12] Lásd pl. az áttekintést in: Schatten, Das Internationale Privatrecht in der notariellen Praxis (A nemzetközi magánjog a közjegyzői gyakorlatban – német nyelven), 1995 II. 1. függelék: Országjelentések Jugoszláviáról, Magyarországról, a Cseh és a Szlovák Köztársaságról.

[13] Vö. Calò, Länderbericht Italien (Olasz országjelentés – német nyelven), Notarius International 2001, 151. o.

[14] Vö. Claudet, Länderbericht England (Angliai országjelentés – német nyelven), Notarius International 2002, 39. szám.

[15] Az egyezmény Franciaországra, Luxemburgra és Hollandiára érvényes. A szöveg az Interneten olvasható http://www.hcch.net/e/conventions/menu25e.html címen.

[16] Pl. Németországban, Görögországban, Olaszországban, Jugoszláviában, Horvátországban, Ausztriában, Lengyelországban, Portugáliában és Szlovéniában.

[17] A Házassági vagyonközösségi rendszerről szóló 1978. 03. 14-i Hágai Egyezmény 3. és 5. cikkelye.

A Common Law jogkörbe tartozó jogrendekben az ingatlanok fekvése szerinti országok jogára utalnak.[18] Ebből az ingatlantranzakcióval foglalkozó közjegyző számára többszörös visszautalás is ered annak az országnak a jogára, amelyben hivatalát gyakorolja.

4. Országáttekintés[19]

Az alábbiakban áttekintés látható a különböző országok törvényes házassági vagyonjogi rendszeréről. A használónak mindenesetre Felhívjuk a figyelmét, hogy sok esetben nem lehet kizárni a *vissza- vagy továbbutalásokat.* A nemzetközi magánjog figyelembe vétele nélkül is van azonban egy egyértelmű eredmény: pl. az egyik házastárs egyedüli szerzésére nézve olyankor, amikor az összes tekintetbe veendő jog a vagyonelkülönítést, ill. a szerzeményi közösséget írja elő, mint törvényes házassági vagyonjogi rendszert.

Notarius International,
fordította.: *Érsek Iván*

[18] Cheshire/North, Private International Law (Nemzetközi magánjog – angol nyelven), 12. kiadás London 1999, 1021. old. Angliában ezt mindenesetre vitatják.

Az USA-ban ezt a szabályt áttöri az ún. *tracing rule,* amely azt kívánja csökkenteni, hogy a házastársak a vagyon átrendezésével megváltoztassák annak anyagi hozzárendelhetőségét csak az egyik, ill. mindkét házastárs vagyonához [lásd ehhez: Scoles/Hay, Conflict in Laws (Törvények közötti konfliktus – angol nyelven), St. Paul, Minnesota, 1992/2, 475. old.]

[19] További országáttekintések: Jurisclasseur, Droit comparé (Összehasonlító jog – francia nyelven); Revillard, Droit comparé et pratique notariale (Összehasolító jog és közjegyzői gyakorlat – francia nyelven), 5 kiadás, Párizs 2002; Deutsche,s Nolarinstitut (Német Közjegyzői Intézet) (szerk.), Notarielle Fragen des internationales Rechtsverkehrs (A nemzetközi jogforgalom kérdései közjegyzői szemszögből), Würzburg, 1995; Schotten, Das internationale Privartrecht in der notariellen Praxis (A nemzetközi magánjog a közjegyzői gyakorlatban), München 1995, Anhang IL; Schaub, in: Bauerlvnn Oefele, Grundbuchordnung (Telekkönyvi szabályzat), München 1999, F Rn. 319 ff.; Bemutatás törvény szemelvényekkel in: Bergmann/Ferid/Henrich, Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht (Nemzetközi házasság és családjog), Verlag für Standesamtswesen (Anyakönyvi Hivatalok Kiadója), Frankfurt 2003 (Loseblatt).

A közjegyzőség az arab–muzulmán Andalúziában és a Maghreb országokban

Hogyan is vehettem magamnak a bátorságot, hogy a rendelkezésemre álló csekély ismeretekkel és szerény eszközökkel oly kemény fába vágjam a fejszémet, mint e bonyolult és izgalmas történelmi téma?

Nos, be kell vallanom, a magyarázat igen egyszerű.

1. Először is, Alain Moreau mester, az IIHN elnöke úgyszólván rákényszerített, amikor Rabatban, 1999. október 13-án, igazságügyi miniszterem jelenlétében szánt szándékkal kész helyzet elé állított.

Így hát semmi szín alatt nem vonhattam ki magam a feladat alól, bármekkora lett légyen is a nehézség, amelyre számíthattam, amellyel szembenézni, s amelyet elviselni kényszerültem.

2. Másodszor, Andalúzia, a maga csodálatos, kézzelfogható, örökérvényű és páratlan kulturális örökségével, amelyet a XII. század óta folyamatosan és szakadatlanul hagyományoz az egymást követő maghrebi és ibériai nemzedékekre, eltéphetetlen gyökereket eresztett mindannyiunk szívében, s ezért andalúz és marokkói kulturális egyesületek sokasága tesz soha nem szűnő erőfeszítéseket ezeknek az értékeknek a megóvásáért és közkinccsé tételéért.

Réges-régen egy marokkói költő írta a következő sorokat:

„Maradványaink tanúsítják, hogy éltünk. Gondolkozzatok el rajta, mi maradt belőlünk. Ami megmaradt, mutatja, milyenek voltunk. Kultúránk maradványaiból ítélkezzetek hát rólunk!"

3. Harmadszor, az európai közjegyzőségek, amikor hasonló téma feldolgozására adják a fejüket, okkal és joggal várhatják el, hogy megismerjék gyökereinket, eredetünket, szakmai etikánkat, helyzetünket, szerzőinket. Pontosan ez a cél, ez a szándék vezérli a Közjegyzőség Nemzetközi Történeti Intézetét, amely hathatós és szakadatlan munkájának köszönhetően számos törekvését sikerrel megvalósította, amiért ehelyütt is köszönet és tisztelet illeti.

Hát így történt.

Az arab közjegyzőség forrása és eredete a Szent Koránban található, amelynek gyakorlata széles körben használatos kifejezéssel a „saria", vagyis a „Korán törvénye".

Az 1. Szúra 482. verse kivételezett helyre emeli „az üzletkötések biztonságát", amikor kötelezővé teszi az írnokok (közjegyzők) számára, hogy azokat „a törvény előtt rögzítsék írásba".

Tehát intézményesen megteremti

a) a közjegyzőt (az írnok: az igazságszolgáltatás embere),

b) az eszköztárat: a közjegyzőséget,

* az okiratot,

* amelyben az adós (az eladó, az ajándékozó) kötelezettséget vállal,

c) a honóráriumokat és előlegeket:

„az írnoknak és tanúnak sérelme ne essék",

d) a becsületességet:

„legyen szigorú a kötelességteljesítésben, aki mindenben hisz Istenében"!

e) a civil társadalmat a közjegyzők körében (írnokok: tanúk):

„egy férfi és két nő".

Ennélfogva a Szent Korán megteremtette

AZ OKIRATOK HISTÓRIKUMÁT

Az első közjegyzői szerződés: egy eladás Szidna (= a Mi Urunk) Mohamed próféta által:

a) jellemzők (világos, tömör, kétértelműségektől és tévedésektől mentes stílus),

* Institut International d'Histoire du Notariat = Közjegyzőség Nemzetközi Történeti Intézete.

b) tanúk: tényleges közjegyzők (nemesek, írástudók, méltóságok).

A második okirat: egy ingatlan adományozása
– ugyancsak Szidna Mohamed próféta által
– az alábbi jellemzőkkel:
az ajándékozás
– végleges,
– végrehajtó hatályú,
– visszavonhatatlan.

A próféta egy kijelentése e jellemzők alkalmazásáról szó szerint azonos a szállóigével: „semmit sem ér az ajándék, amit nem adnak át".

A hetediktől a tizedik századig bukkannak fel szerzők Andalúziában és Marokkóban a Córdoba–Fez tengely mentén.

* Córdoba: Granada mellett az arab–muzulmán Andalúzia központja.

* Fez: Észak-Afrika és a Szaharától Timbuktuig (Mali) és a Szenegál folyóig (Szudán) terjedő terület szellemi, intellektuális, politikai, közigazgatási és gazdasági fővárosa, ahol az írástudás és a jogismeret a kádi személye köré összpontosult.

Az arab–muzulmán világban a ***kádi*** személyes és örökletes státuszú bíró és közjegyző.

Ő engedélyezi az ***„adui"-oknak*** (iratszerkesztőknek), hogy okiratot készítsenek (al vatikva): ezek az ***adulok*** által készített okiratok tartalmazhattak mindenféle
* ingatlanügyletet,
* társulást,
* családi élettel, személyes státusszal kapcsolatos ügyeket.

Az ***adulok*** az általuk készített tervezetet jóváhagyásra a ***kádi*** elé terjesztették, aki pecsétjével hitelesítette, és elhelyezte praetóriumának irattárában, és elrendelte annak alkalmazását és végrehajtását.

A ***kádi*** tehát közjegyző, hiszen ő rendelkezik a pecséttel és a hitelesítési joggal.

Az „ATUHFA" szerzője, a híres IBNU-ASSZEM ezt így foglalta össze jogi tárgyú költeményének egyik versében:
a kádi általi hitelesítés elkerülhetetlen, mert
„ha nem ruházza fel szavának hitelével",
akkor az okirat érvénytelen.

Ez pedig arra indít bennünket, hogy ha nem is terjengősen, de érintőlegesen foglalkozzunk a téma egy másik vonatkozásával is:

ARAB SZERZŐK A KÖZJEGYZŐSÉGRŐL

Számosan vannak, akik igen frappáns és egyedülálló módon dolgozzák fel e témát, akár verses prózában, akár költemények formájában, olyannyira, hogy ma már aligha lennénk képesek arra, amire ők voltak, bármennyit emelkedett is kultúránk színvonala.

Csak a példa kedvéért:

IBNU ASSZIM

Született 1359. április 11-én Granadában, elhunyt 1426. augusztus 14-én, irodalom- és nyelvtantudós, költő; ezenkívül, kézügyességének köszönhetően, kiemelkedő alkotásokat hozott létre a könyvkötészet, a bőrdíszművesség és a cserépedény-készítés területén is.

410 mű szerzője, ezek közül az „ATTUHFA" érinti közelebbről is témánkat; ez egy 1607 sorból álló jogi költemény, amelyből 100 sor kifejezetten a közjegyzőséggel foglalkozik.

Egy másik régi, közjegyzői tudománnyal foglalkozó író IBNU ARDUN, „Az ***adui*** közjegyzőség kézikönyve" szerzője.

A tudományunk csúcsaira jutott harmadik, nem kevésbé jelentős, „A FÁRAÓ" ragadványnevet viselő szerző Mohamed Ben Ahmed Ben Hamdun BENNANI EL FÁSSZI, a marokkói közjegyzők által ma is kézikönyvként használatos „A fáraói okiratok" című mű írója.

Az európaiak azt hiszik, hogy csak egy IBNU ROSD (Averroes) nevű filozófus létezett, és csak egyet ismernek, valójában azonban egy egész családról van szó. Íme:

A) I. Averroes
IBNU ROSD, a „nagyapa"

Abu El Valid Mohamed Ben Ahmed Ben Mohamed Ibnu Rosd Córdobában született 1005-ben (a mohamedán időszámítás szerinti 457-ben).*

Igen járatos volt
– a jogfilozófiában,
– az örökösödés kérdéseiben,
– a teológiában,
– a közigazgatási és igazságszolgáltatási perekben.

Egyúttal a córdobai nagymecset imámja és imavezetője volt, így módja volt arra is, hogy a jog és a közjegyzői gyakorlat területén számos tudóst képezzen, köztük a híres Ajjad kádit.

B) II. Averroes
Ibnu Rosd, az „apa"

Abu Kasszem Ahmed Ben Mohamed Córdobában született.
Szakterülete: jogtudós és tanszékvezető jogprofesszor.

C) III. Averroes
Ibnu Rosd, a „fiú"

(II.) Abu el Valid Mohamed Ben Ahmed, az I. „unokája" 1126-ban született Córdobában, egy hónappal nagyapja (I.) halála előtt. Akárcsak nagyapja (I.) és apja (II.), ő is nagy ismerője volt a jognak, s emellett az orvoslásnak, a filozófiának és a közjegyzői tudománynak, aminek köszönhetően a bírói *(kádi)* tisztségbe emelkedett
– saját városában H 565-ben (1187),
– ezt követően Córdobában,
– majd bíró Cádizban,
– G 1182-ben a magisztrátusi és bírósági főtanács elnöke lesz.

G 1198-ban, ill. H 595-ben hunyt el Marrakesben. Granadában, apja (II.) és nagyapja (I.) mellé temették el.

D) IV. Averroes
Ibnu Rosd, az „unoka"

(III.) Abu El Kasszem Ahmed Ben Mohamed (II.) Ben Ahmed (I.) Ben Mohamed.

Ő volt az egyetlen, aki gyakorolta a közjegyzőséget Sevillában, mielőtt adminisztrátor és kormányzó lett.

Közjegyzői ismeretekben és a jog művészetében páratlanul kiemelkedő személyiség, H 622-ben ért pályája csúcsára, mint bíró-közjegyző.

* Az eredeti szövegben a G 1005 és a H 457 évszámjelölés szerepel. A „G" nyilván a gregorián, azaz Gergely naptárt jelenti, vagyis a mi időszámításunkat, eszerint Kr. u. 1005-ről van szó. A „H" jelentése nyilván „Hidzsra", vagyis a muzulmán időszámítás, amelynek első éve a Kr. u. 622-nek felel meg.

2. Ajad kádi

(személyes és közjegyzői státuszú bíró)

A muzulmán tanok és jogtudomány nagymestere.

A marokkói Szebtában született 1085-ben, tanulmányait Córdobában és Fezben végezte (Karavijen egyetem).

Hosszú ideig működött mint *kádi*, bíró-közjegyző Szebtában (amely akkoriban spanyol megszállás alatt állt, egészen Gibraltár visszafoglalásáig).

Írásait az andalúziai és marokkói *malikite* hagyomány mind a mai napig mérvadóknak tekinti. Korának jogászi köreiben Andalúziában és a Maghrebben „a Jogtanácsosok Hercegének" nevezték.

1113-tól 118-ig Córdoba nagykádija.

1126-ban halt meg, a córdobai Al Abbasz temetőben helyezték örök nyugalomra. Műveit Fezben a Karavijen Egyetem könyvtára őrzi.

Napjainkban a marrakesi és a Béni Mellal-i egyetem is az ő nevét viseli (Ajjad Kádi Egyetem).

Értékes műveiben egyaránt foglalkozik

– az iratmintákkal,

– a kommentárokkal,

– a szakmai etikával, amelyet az alábbiakban e dolgozat is vizsgál.

KÖZJEGYZŐI SZAKMAI ETIKA

Az írnok-közjegyző statútuma

Ennek keretében leírjuk:

– kit bíztak meg ezzel a funkcióval ... (A),

– hogyan történt a kötelező okirat-készítés ... (B),

– mi a *kitab:* a *kádi* által végzett hitelesítés, ... (C)

– a közjegyzői szakmai etikát (a Koránból vett idézetek tükrében) ... (D)

A) Kit bíztak meg ezzel a funkcióval

Széles körben elfogadott szabály volt, hogy csak az lehet közjegyzői teendőkkel megbízott „írnok". aki

* ismeri a közjegyzői gyakorlatot,

* képzett stiliszta (terminológus),

* járatos az emberek közötti vitás ügyek megoldásában.

Al Imam Malik (Medina, a Próféta városának kádija és imavezetője) szerint:

„Csak az készíthet írást az emberek számára, aki

** ismeri a közjegyzői praktikákat,

** lelkében pártatlan,

** megbízható iratkészítő".

Ibnu Hamdun (a Fáraó) szerint

Az írnok (közjegyző):

* kézírása legyen szép,

* ne kövessen el hibákat,

* legyen a Barija (a vallási törvények) ismerője,

* legyen megbízható ember,

* hitét jámboran gyakorolja,

* legyen nagyon becsületes,

* legyen nemes,

* kövesse a (szavahihető) tudósok jó példáját.

A közjegyzőjelölteket a hittudományi egyetemekről kibocsátott tudósok közül toborozták: Karavijin (Fez) – Zituna (Meknes) – Ben Jusszef (Marrakes).

A toborzásra aprólékos vizsgálat után került sor, amelynek keretében

– az *ulamák (a* bölcsek) tanácsa vizsgálta a diploma érvényességét,

– a *kádi* (bíró) vizsgálta a jelölt közjegyzői gyakorlati ismereteit,

– a *pasa* (polgármester) a város, illetve a közigazgatási ellenőrző hatóság részéről vizsgálta a jelölt erkölcsösségét: morális alkalmasságát.

Miután a *kádi* kinevezte, a közigazgatási hatóság bejegyezte, és társai (az *adulok)* befogadták, az írnok *(adel)* a SIMATE (az írnokok testülete) tagja lesz.

Okiratot csak „a jogosult utasítására" készít, aki nem más, mint a *kádi;* ezt az *adel-nek* (írnoknak) szóló utasítást *a kádi*

– vagy szóban adja, s ez esetben az *Aun* (a *kádi* segédje) közvetíti,

– vagy írásban közvetlenül az írnoknak juttatja el.

B) Az irat elkészítése

Az irat megszerkesztése tartalmi és formai szabályok szerint történik.

1. Formáját tekintve

az iratnak a lehető legnagyobb mértékben

– világosnak, pontosnak kell lennie,

– nem lehet zavaros, megtévesztő,

– nem tartalmazhat rövidítéseket stb.

2. Tartalmát illetően

az iratban kötelezően szerepeltetni kell

– a szerződő felek teljes és részletes személyazonosságát (és leírását),

– az ügylet időpontját,

– minden hasznos és szükséges adatot,

– a tanúsítást, amely alátámasztja

* a szomszédságot (tulajdon esetében),

* a köztudottságot (örökösödés esetében),

– a felek tényleges személyes jelenlétét,

– az egyértelmű nyilatkozattételt,

– a közjegyzői hitelesítést (eredetiségi nyilatkozatot), lepecsételve és aláírva.

C) A kitab

Ez az iratnak a *kádi* – bíró-közjegyző – általi hitelesítése.

A kitab szentesíti

– az okirat érvényességét,

– az okirat őszinteségét,

– az okirat és a tanúsítás szabályszerűségét.

A bíró ily módon ellenőrzést gyakorol az írnokok (iratkészítő adulok) felett és őrködik a jó közjegyzői munkavégzés felett.

Közjegyzői szakmai etika a Korán versei alapján

A továbbiakban rövid áttekintést adunk a közjegyzői szakmai etikáról a Szent Korán verseiből vett gondolatok alapján:

– Ha meghatározott lejáratú kölcsönről állapodtok meg, úgy tegyétek ezt írásban, egy írnok (közjegyző) által a törvény előtt:

– egy írnok nem tagadhatja meg annak leírását, amire Allah megtanította őt;

– írjon tehát;
– írja elő az adósnak (aki tartozik),
– hogy higgyen Allahban, az ő urában és
– őrizkedjék attól, hogy bármiben kisebbítse (elhanyagolja),
– a tényeket embereid közül két férfi tanúsítsa, hiányukban pedig egy férfi és két nő tanúsítson,
– azok közül, kiket tanúnak elfogadsz *(adulok,* írnokok);
– a tanúk a tanúskodást ne utasítsák el, ha szükség van rájuk;
– sohase fáradj bele, hogy leírd
– az adósságot és határidejét, legyen bár nagy vagy kicsiny,
– ez így igazságos isten színe előtt és így követendő...

Az üzletkötések hitelességének tanúsítása közjegyzői okirattal

A hiteles irat, amely a Korán I. szúrájának 482 versében előírt, és az *adulok* által elkészített formában a hetedik századi Arábiában jelent meg, az Omajád dinasztiával került be az arab–muzulmán Andalúziába, és az Idrisszida dinasztia (II. Idrisz, Fez alapítója) vezette be Marokkóban a IX. században (808).

Az első hiteles okirat II. Idrisz marokkói király proklamációja volt, amely a sariában és az írás művészetében jártas bölcsek közreműködésével, az *adulok* által készített formában alattvalóknak nyilvánította a helyi lakosságot és az Andalúziából és a tuniszi Kairovánból Fezbe érkezett bevándorlókat.

Az adulok által készített hiteles farmát átvették az egész Maghrebben és az egymást követő valamennyi dinasztia alatt megszakítás nélkül alkalmazták, egészen napjainkig.

Ha csak érintőlegesen is, ugyancsak fontos megemlíteni, hogy Marokkóban már jóval a hetedik század előtt léteztek zsidó közösségek, saját szokásaikkal, hagyományaikkal és mózesi törvényeikkel, amelyeket vallási tiszteletben tartottak a muzulmán kormányzók és kormányzottak egyaránt, a Korán előírásának megfelelően, amely szerint:

„Nektek is megvan a vallásotok, és nekem is megvan az enyém".

Következésképpen Marokkó teljes szabadságot hagyott a zsidó közösségeknek abban, hogy irányítsák, igazgassák, szervezzék és alkalmazzák

1. a „Sofrim" közjegyzőséget a mózes hitű közjegyzőket,

2. a rabbinikus igazságszolgáltatást a személyes és örökösödési jogállás tekintetében, amelyben kizárólag azonos vallású bírók és védők, illetve ügyvédek vettek részt, és a mózesi törvényt alkalmazták a maga teljességében és teljes függetlenségében, mindenféle muzulmán behatás nélkül.

Ugyanakkor a terület egyes részein, ahol az ország berber őslakosságának a nyelvét beszélték (Tamaziget, Taselit, Tarifit. Tasszuszit) nem volt írásbeli közjegyzőség, a muzulmán vallás itteni elterjedtsége és gyakorlása ellenére.

Az egyoldalú, vagy kölcsönös szerződéses kötelezettségeket ipso facto, szóbelileg állapították meg egyszerű tanúsítással, amelynek hitele megtámadhatatlan volt.

Érintőleg jelzem, hogy a házasságot a „Fatiha" – a Korán bevezetése – felolvasásával szentesítették, a törzs előkelőségeinek jelenlétében, de írást nem készítettek róla.

Csak 1934-ben a francia protektorátus intézményesítette a szokásjognak megfelelő írásbeli közjegyzőséget, az ugyancsak a szokásjognak megfelelő igazságszolgáltatási törvényszéki irodák részeként.

Az *adul* típusú közjegyzőségre vonatkozó jogi szabályozást csak 1955-ben, az igazságszolgáltatási joggyakorlat egységesítése keretében terjesztették ki a királyság egész területére.

A muzulmán és a rabbinikus közjegyzőségeket az Andalúziából és Keraványból érkezett bevándorlók – orvosok, teológusok, szerzők, költők, művészek, kézművesek, méltóságok, a szokások és hagyományok letéteményesei és a civilizációs értékek folytatói – gazdagították. A Maghreb központi része (Algéria) gyarmatosítása és a Tunéziára kiterjesztett francia protektorátus idején egyes külföldi helytartók ismétlődő erőfeszítéseket tettek az *adul* típusú hiteles forma felszámolására, hogy ezzel is gyengítsék a marokkói központi hatalmat, megerősítve a helytartói hatalomból hasznot húzó kapituláns rezsimet.

Elsőként IV. Szidi Mohamed (Ben Abderrahman) szultán, I. Hasszán szultán nagyapja húzza meg a vészharangot, 1872. április 19-i körlevelével, amelyben kijelenti:

„Nem szabad megengedni, hogy a külföldi hatalmak képviselői beavatkozzanak a *sara* és az *adul* típusú közjegyzőség gyakorlásába, mert a *sara* muzulmán (vallási) előírás, és nincs joguk hozzá, hogy lenézzék".

I. Mulaj Hasszán szultán (H 1296) hasonló értelmű levelet intézett külügyminiszteréhez és kifejtette:

„a külföldiek visszaéléseket követtek el számos ingatlan megszerzésekor, mert nem kérték a marokkói hatóságok engedélyét és megelégedtek az eladás tanúsítására olyan magánokiratokkal, amelyek nélkülözték a helyi kormányzó engedélyét és az *adul* általi hitelesítést".

Megállapította és leszögezte, hogy

„a külföldiek védenceiket ‚közvetítőként' (zsinóron rángatott bábként) használják arra, hogy megszerezzék a marokkóiak ingatlanjait, immár hiteles *adul* okirattal, és a muzulmán *sariá*val összhangban".

Ezután a védenc (a látszólagos tulajdonos) a megszerzett ingatlant külföldön magánokiratban ruházza át (a védenc és az állampolgár) külföldi konzulja előtt.

Marokkó jogszabályainak többségét az alábbi forrásokból meríti:
– a muzulmán jog,
– a római jog szelleme,
– a görög filozófia.

A huszadik század óta a jogi és bírói intézmények sokrétű elveken nyugszanak. Ezek:
– a modernitás,
– a kiegyensúlyozott társadalmi és gazdasági fejlődés,
– a személyek és javak védelme.

Marokkó a nemzeti és a nemzetközi jogrend tiszteletben tartása mellett spontán módon alkalmazza a tolerancia és a humanizmus elveit, amelyek a szokásokban és a mindennapi életben gyökereznek.

Ezeknek az előírásoknak az egyik vonatkozását kézzelfoghatóan jeleníti meg a marokkói közjegyzőség intézménye, amely a Gergely-naptár szerinti hetedik század óta létezik és működik.

Így elmondható, hogy Marokkóban háromféle közjegyzőség létezik:

1. a muzulmán *adul* típusú,

2. a rabbinikus,

3. a modern.

Mindhárom a nagy jogi család szerves alkotórésze, ipso facto az igazságügyi minisztérium közigazgatási oltalma és ellenőrzése alatt, amely a helyi ügyészek közreműködésével valósul meg fegyelmi, peres és gazdálkodási ügyekben (kinevezés, lemondás, hiányzás stb.).

Az adul típusú közjegyzőség

A Korán szerint jött létre Marokkóban az iszlám hetedik századi megjelenésekor. Minden vidéken, településközpontban és városban megtalálható.

Mindig ennek a közjegyzőségnek az előjoga volt, hogy írásba foglalja és kiadja azt az iratot *(Bajaa),* amellyel az érintett a marokkói király alattvalójává vált.

E közjegyzőség illetékes az alábbi ügyekben:

– személyes és örökösi jogállás,

– (a telekkönyvi nyilvántartásba be nem jegyzett) ingatlanok.

Ezen illetékessége kizárólag a muzulmán vallású személyekre terjed ki, állampolgárságuktól függetlenül.

Arabbinikus közjegyzőség

Az 1918. május 22-i *Dahir* intézményesítette Marokkóban.

A Marokkóban tevékenykedő francia közjegyzők száma 7, a rabbinikus közjegyzőké 87 volt. Elnevezésük „SOFFRIM", és illetékességük kizárólag a héber (mózesi) személyi és örökösödési jogállásra terjed ki, az azonos vallású kamara ellenőrzése alatt, és az elsőfokú bíróság szerves részét alkotja.

A latin közjegyzőség

A francia protektorátusban (a terület középső része), a spanyol protektorátusban (északon Rif, délen Szidi Ifni Tarfaja és Marokkói Nyugat-Szahara) és a nemzetközi protektorátusban (Tanger) 1912-ben vezették be a latin típusú európai – francia és spanyol – közjegyzőséget.

Az 1913. VIII. 12-i, a kötelezettségeket, szerződéseket és a polgári jogi eljárást szabályozó törvénnyel az e körbe eső ügyeket a békebíróságok törvényszéki irodáinak titkáraira bízták, majd átruházták a közjegyzőkre az 1925. május 4-i *dahir* értelmében, amely szó szerint átveszi a Ventose törvényt, mivel *scripto sensu* explicit módon hivatkozik rá.

A francia közjegyzőket, mint a közigazgatási hierarchiába be nem tagolódott funkcionáriusokat őfelsége a marokkói szultán *dahir*ral nevezi ki. Az 1956-os függetlenné váláskor heten voltak (Ujda, Fez, Meknes, Rabat, Casablanca, Szafi, Marrakes).

A jogrendszer marokkóiasítását és arabosítását szolgáló 1965-ös reform részeként ez a közjegyzőség elveszítette a „francia" nevet, és helyette a „modern közjegyzőség" nevet kapta, soraiba pedig bekerült az első három marokkói nemzetiségű közjegyző.

Az 1978-ban kinevezett első 15 marokkói közjegyző létszáma

* 24-re nőtt az 1986-os montreali kongresszusig,

* 45-re az 1989-es amsterdami kongresszusig,

* 350-re 2001-ig, emellett a gyakornokok száma 1300 (másodközjegyzők és első fogalmazók).

E közjegyzőség lényegében azonos azzal, amely az észak-mediterrán és a latin-amerikai országokban működik, gyakorlatának alapja **az önkéntes jogszolgáltatás.**

Ily módon illetékességébe az alábbi kérdések tartoznak:

– a bármely nemzetiségű nem muzulmánok személyi és örökösödési jogállása,

– a társaságok jogi ügyei (alapítás, jogi ügyek, megszűnés),

– az ingatlan ügyletek,

– a hétköznapi családi élet jogi ügyei.

Ez a közjegyzőség egyre aktívabb tevékenységet folytat a jogviszonyokon belül, ami megköveteli tőle a *gyorsaságot, a biztonságot és a hatékonyságot.*

Nagy keserűséggel állapíthatjuk meg azonban, hogy nincs már egyetlen ügy, illetve okirat, amely esetében a közjegyzői közreműködés kötelező lenne.

A marokkói közjegyzők mindazonáltal rendkívül hasznos és hatékony szerepet töltenek be a modernizálódni kívánó társadalomban okirataik bizonyító erejének és végrehajtó hatályának köszönhetően, és ezáltal számos szerződő felt kímélnek meg az elhúzódó, költséges és mindenekelőtt az adófizetők és az államkincstár számára nagy terheket jelentő közigazgatási és igazságszolgáltatási komplikációktól.

Jelenleg a problémát a magánokiratok terjedése okozza, amelyeket szinte minden esetben az jellemez, hogy

1. számtalan ordító hibát tartalmaznak, túlnyomórészt szándékosan, néha gondatlanságból (az igazságszolgáltatást elárasztó bírósági eljárások 92 százaléka az ilyen magánokiratokkal kapcsolatos);

2. készítőik abszolút felelőtlenül és mindenféle ellenőrzés nélkül járnak el (a magánokiratok mindenféle alaki követelmény, pecsét nélkül bejegyezhetők a telekkönyvbe);

3. tele vannak hiányosságokkal, ellentmondásokkal, nyilvánvaló szabálytalanságokkal a bennük foglalt megállapodások tartalma tekintetében.

A lehetséges megoldás ... az lenne, ha újra felkarolnák reformjavaslatomat, amelyet a Latin Közjegyzőségek Nemzetközi Uniója XIX. kongresszusán tettem Amszterdamban, 1989. május 20–27-én, amely az Unió országainak többségében, különösen az afrikai és a kelet-európai országokban alkalmazható lenne.

Nevezetesen:

REFORMJAVASLAT

„1. Minden ingatlannal kapcsolatos, telekkönyvi közzétételi kötelezettség alá eső okiratot SEMMISSÉG TERHE MELLETT hiteles – *adul* vagy közjegyzői – okirat formában kellene elkészíteni.

2. Mindazonáltal a társaságok jogi ügyeivel kapcsolatos minden iratot, a cégnyilvántartási, illetve telekkönyvi bejegyzéssel történő nyilvánosságra hozatal érdekében, ELFOGADHATATLANSÁG TERHE MELLETT csatolni kellene egy közjegyzői letétbe helyezendő, jegyzőkönyveket tartalmazó ügyirathoz, megbízva a közjegyzőt, hogy győződjön meg a felek személyazonosságáról és jogképességéről, valamint a vonatkozó törvények tiszteletben tartásáról".

Ez az, amit immár egyharmad évszázada bátorkodom, sőt merészkedem energikusan, és nap mint nap felvállalni.

Ahogy a Korán mondja:

„Isten tudja, kibe helyezi küldetését...".

Sefrioui Houcine
közjegyző, Marokkó
az IIHN alelnöke
fordította: *Varga-Haszonits István*

BÍRÓI SZEMMEL

A végrendelet

1. A végrendelet aláírása

A peres felek az 1996. április 27-én elhunyt P. I. örökhagyó törvényes öröklésre jogosult leszármazói (gyermekei).

Az örökhagyó a kórházi kezelése alatt – 1991. december 13-án – az alperes javára szóló írásbeli végrendeletet alkotott akként, hogy végakaratát szobatársa írásbafoglalta, majd tanúként egy másik betegtárssal aláírták. A végrendeleten az örökhagyó nevének aláírása rosszul olvasható.

A felperes keresetében a végrendelet érvénytelenségének megállapítását az örökhagyó cselekvőképtelensége, valamint nevének aláírására képtelen állapotára hivatkozással kérte, másodlagosan kötelesrésze természetben történő kiadására kérte az alperes kötelezését.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy az 1991. december 13-án kelt írásbeli magánvégrendelet érvénytelen. Az ítélet indokolása szerint a perben beszerzett írásszakértői vélemény azt nem bizonyítja, hogy a végrendeleten szereplő írásjegyek nem az örökhagyótól származnak, azonban arra enged következtetni, hogy az örökhagyó a nevének aláírására képtelen állapotban volt. Az igazságügyi pszichiáter szakvéleményből megállapíthatóan a kórházi kezelés idején az örökhagyó beszámítási képessége korlátozott volt, voltak olyan időszakok, amikor beszámítási képessége teljesen hiányzott. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján azonban az elsőfokú bíróság azt látta megállapíthatónak, hogy a végrendelet tételekor az örökhagyó végrendelkezési képességgel nem rendelkezett, és nevének aláírására is képtelen állapotban volt.

Az alperes fellebbezése folytán a másodfokú bíróság részbizonyítást foganatosított: orvosszakértői véleményt és az Egészségügyi Tudományos Tanács felülvéleményét beszerezve akként foglalt állást, hogy a bizonyítékok alapján nem vonható le az a következtetés, miszerint az örökhagyó a végrendelet aláírásakor a nevének aláírására képtelen állapotban volt. A szakértő az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képességét „időszakosan, nagymértékben csökkentnek" véleményezte, de nem zárta ki, hogy a végrendelkezés idején a néhai aláírási szándékát képes volt kifejezni még akkor is, ha nála fennálló Parkinson-kór következményeként írásromlása miatt az eredeti írása megváltozott. Mindezen peradatok alapján úgy döntött a másodfokú bíróság, hogy az örökhagyó a Ptk. 13. § (1) bekezdése szerinti cselekvőképességet korlátozó gondnokság hatálya alatt nem állt, mert őt a bíróság ilyen hatályú gondnokság alá nem helyezte. Ezért a Ptk. 624. § (2) bekezdésében írt érvénytelenséget eredményező jogkövetkezmények nem alkalmazhatók, mivel a nevének aláírására képtelen állapot megítélése orvosszakértői szakkérdés, és önmagában azon írásszakértői megállapításból, hogy a végrendeleten szereplő aláírás rosszul olvasható, nem állapítható meg az örökhagyó névaláírásra képtelen állapota. Az orvosszakértői véleményből és a felülvéleményből következően pedig a Ptk. 624. § (3) bekezdésében írt feltétel megléte sem nyert bizonyítást, az örökhagyó betegsége következtében eredeti írása csupán megváltozott. Ezért a másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és megállapította, hogy az örökhagyó hagyatékában lévő 1 ingatlan tulajdoni hányadból a felperest kötelesrész címén 1/8 tulajdoni hányad illeti meg. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította.

Az ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Álláspontja szerint az örökhagyónak a végrendelet tételekor nem volt végrendelkezési képessége és nevének aláírására is képtelen állapotban volt. Arra hivatkozott, hogy az írásszakértői vélemény szerint a végrendeleten lévő kézjegy nem aláírás, és az orvosszakértői vélemények iratellenesek abban, hogy objektív adat nem állt rendelkezésre az örökhagyó aláírásra képtelen állapotára vonatkozóan, azt pedig az alperes is elismerte, hogy az aznap délutáni látogatásakor az örökhagyóval kontaktust teremteni nem lehetett.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találta, a következő indokok szerint.

A felperest terhelte a perben annak hitelt érdemlő bizonyítása, hogy a végrendelet érvénytelen, mert az örökhagyó annak tételekor végrendelkezési képességgel nem rendelkezett és írásképtelen volt.

A jogerős ítélet helyesen foglalt állást abban, hogy annak elbírálása, hogy az örökhagyó a végrendelet tételekor cselekvőképtelen állapotban volt-e, orvosi szakkérdés, mely szakértő bevonását tette szükségessé. Az orvosszakértői vélemény a felperes kereseti tényállítását nem támasztotta alá, csak az örökhagyó korlátozott cselekvőképes állapotát valószínűsítette, ez pedig – tekintve, hogy az örökhagyó ilyen hatályú gondnokság alatt nem állt – a végrendelet érvénytelenségének megállapítását nem teszi lehetővé.

A felperes állította azt is, hogy az örökhagyó írásképtelen volt. Az írásszakértői vélemény szerint a végrendeleten szereplő névaláírásnak az örökhagyótól való kézeredete nem bizonyítható, de ki sem zárható. A szakvéleményből megállapíthatóan az írásszakértőnek a rendelkezésére bocsátott mintákkal történő összehasonlító vizsgálat lefolytatására sem volt lehetősége, a fényképeken és a fényképtöredéken lévő kézírásminták erre alkalmasak nem voltak. A végrendeletet írásbafoglaló és végrendeleti tanú vallomása alapján azonban bizonyított, hogy a végrendeletet az örökhagyó írta alá.

A Ptk. 624. § (3) bekezdése az írástudásra mércét nem állít fel, az egységes bírói gyakorlat szerint *az örökhagyó nevének aláírására képtelen állapota nem állapítható meg egymagában abból, hogy a végrendeleten lévő aláírása rosszul vagy alig olvasható* (CDT Öröklési jog 1793. sz. jogeset). Ezen túlmenően sem a másodfokú eljárásban beszerzett orvosszakértői vélemény, sem a felülvélemény az örökhagyó írásképtelenségét orvosi szempontok alapján nem állapította meg. Az orvosszakértő a személyes meghallgatása során akként nyilatkozott, hogy sem az orvosi adatok, sem a teljes körűen rendelkezésükre álló bizonyítási adatok alapján nem vonható le olyan következtetés, hogy az örökhagyó a végrendelet aláírásakor aláírásra képtelen állapotban volt.

Mindezekkel szemben iratellenességet nem alapoz meg az a körülmény, hogy az alperes azt elismerte, hogy az örökhagyónál való látogatásakor délután vele beszélni nem lehetett.

A kifejtettek alapján a jogerős ítélet jogszabályt nem sért, ezért azt a Legfelsőbb Bíróság a Pp. 275/A. §-ának (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 22. 280/2001. szám)*.

2. A végrendelet értelmezése

A 2000. június 8-án elhunyt Cs. M. örökhagyónak az alperes törvényes öröklésre jogosult testvére, a felperesek pedig a GY.-n, 1996. szeptember 5-én kelt írásbeli magánvégrendeletében nevezett végrendeleti örökösei.

Az örökhagyó a végrendeletét munkáltatója jogsegélyszolgálatánál készíttette. A végrendelet 1. pontjában rögzítést nyert, hogy az örökhagyó tulajdonát képezi a gy.-i ingatlan az ott található „gazdasági épület" felépítménnyel, egyéb járulékos építményekkel és berendezésekkel, amelyben valószínűleg hosszabb távon az örökhagyó lakik, ezért itt találhatók fel személyes ingóságai (bútordarabok, lakásfelszerelés, ruhaneműk) is. A 2. pont rendelkezése szerint „az előző pontban körülírt ingatlana, vagyontárgyai vonatkozásában" halála esetére az örökhagyó akként rendelkezett, hogy „mindez osztatlan illetőséget a megjelölt arányban a felperesek örököljék". A hagyatéki juttatást azzal indokolta, hogy célja: hagyatékának értéke a kiskorú örökösök jövőbeli tanulmányait szolgálja, továbbá a végrendelet 4. pontja szerint elvárja az örökösöktől és törvényes képviselő szüleiktől, hogy a jövőben a jelenlegihez hasonló szeretettel vegyék körül, rászorultsága esetén szükség szerint róla gondoskodjanak, halála esetén egyszerű, illő módon eltemessék.

A végrendelet készítését követően az örökhagyó a végrendeletben megjelölt ingatlant az 1997. július 4-én kelt adásvételi szerződéssel eladta, és ezt követően 1997. július 23-án a gy.-i házasingatlant megvásárolta.

Az örökhagyó hagyatékát az utóbb vásárolt ingatlan, ingóságok és értékpapír-követelések képezték.

A hagyatéki eljárásban az alperes törvényes öröklés jogcímén a teljes hagyatékra, a felperesek a végrendelet alapján az utóbb vásárolt ingatlan-hagyatékra tartottak igényt.

A közjegyző a felek közötti öröklési vitára figyelemmel az ingatlan-hagyatékot ideiglenes hatállyal, az egyéb hagyatéki vagyont végleges hatállyal törvényes öröklés jogcímén az alperes részére adta át.

A felperesek keresetükben a hagyatékot képező ingatlannak a végrendeletben írt hányadok szerinti tulajdonjogára tartottak igényt, az alperes védekezése szerint az örökhagyó végakarata az utóbb vásárolt ingatlanra nem terjedt ki.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy az örökhagyó gy.-i házasingatlanának végrendeleti örökösei a felperesek, az 1996. szeptember 5-én kelt végrendeletben írott arányoknak megfelelően. Az ítéletet a hagyatéki eljárásban eljárt közjegyzőnek a hagyatéki ingatlan teljes hatállyal való átadása érdekében megkereste, és rendelkezett a perköltség viseléséről.

Az alperes fellebbezése folytán a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

Az eljárt bíróságok azt, hogy a végrendeletben megjelölt ingatlan helyébe lépett házasingatlanra a végrendelet kiterjedt-e, a végrendelet értelmezésével döntötték el. Az elsőfokú bíróság abból indult ki, hogy ha az örökhagyó végintézkedésében teljes vagyonáról rendelkezik, azt annak tudatában teszi, hogy a juttatásban részesített annak vagyonszaporulatából is részesedik. Ha ezt nem kívánja, lehetősége van új végrendelet alkotására vagy a végrendelet visszavonására. Az örökhagyó végintézkedésében a juttatás célját a kiskorúak továbbtanulásának segítésében jelölte meg, ami a kiskorúak életkorára figyelemmel viszonylag hosszabb időt vesz igénybe, ebből pedig az a következtetés vonható le, hogy ezen hosszabb időtartamú képzés anyagi lehetőségeit kívánta megteremteni. Az ingatlan vásárlására a végrendelet készítését követően röviddel került sor, végrendeletét azonban az örökhagyó nem változtatta meg, ebből pedig az következik, hogy ingatlanvagyona sorsát a végrendelettel rendezettnek, akaratával és szándékával összhangban állónak tekintette.

A másodfokú bíróság egyetértve az elsőfokú bírósággal abban, hogy a végrendelet helyes értelmezése szerint a végintézkedés a hagyatékban lévő ingatlanra kiterjedt, az indokolást azzal egészítette ki, hogy az alperes azért sem örökölhet, mert a Ptk. 600. § e) pontja alapján az öröklésből kiesett, mivel őt az örökhagyó teljes vagyonára más örökössé nevezésével kizárta.

A jogerős ítélet hatályon kívül helyezése és a kereset elutasítása iránt az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Azzal érvelt, hogy a jogerős ítélet a Ptk. 637. §-át sérti. A felülvizsgálati kérelemben részletesen kifejtett indokai szerint a perben feltárt tények nem bizonyítják, hogy az örökhagyó végrendelettel kizárta volna a törvényes örököst, a végrendelettel nem érintett vagyonából. Ellenkezőleg, annak hatályát álláspontja szerint jogi intézkedés nélkül szüntette meg azzal, hogy a végrendeletben megjelölt ingatlant értékesítette, és nem tett semmit az új ingatlanról való hasonló jogi rendelkezés érdekében.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet alaptalannak találta, a következő indokokkal.

A Ptk. 637. §-ának (1) bekezdése szerint, ha a nevezett örökösök részesedése a hagyatékot nem meríti ki, a többlet tekintetében törvényes öröklésnek van helye, amennyiben a törvény kivételt nem tesz vagy a végrendeletből más nem következik. *A nevezett örökös részesedésével ki nem merített hagyaték mint többlet tekintetében, tehát csak annyiban van helye törvényes öröklésnek, amennyiben a törvény kivételt nem tesz (Ptk. 639. §), vagy a végrendeletből nem következik, hogy az örökhagyó erre a többletre is a végrendeleti öröklést kívánja.*

Az adott esetben az örökhagyó végrendeletében a végrendelkezés idején lévő teljes (ingó és ingatlan) vagyona örökösévé a felpereseket nevezte. Ebből a szempontból annak nincs jelentősége, hogy a hagyatéki eljárásban a felperesek az ingó hagyatékra nem tartottak igényt. Az örökhagyó egyértelműen megjelölte a hagyatéki juttatás célját és indokát is: a tanulmányok szolgálata mellett azt is, hogy a kiskorúak törvényes képviselőjétől kap rászorultsága esetén támogatást, amelyet a jövőben is elvár és kinyilvánította azt is, hogy „a végrendelet és abban rögzített végakarat senki törvényes jogát nem sérti". Az örökhagyónak ez a nyilatkozata pedig egyértelműen arra utal, hogy a felpereseket kívánta általános örökösévé tenni és testvérét nem kívánta hagyatékából részesíteni, vagyis törvényes öröklésre jogosult testvérét az öröklésből kizárta. A kizárás jogkövetkezményeit pedig helyesen állapította meg a jogerős ítélet, ezért a Ptk. 637. § (1) bekezdésének utolsó fordulatára figyelemmel a jogerős ítélet jogszabályt nem sért.

A fentiek alapján a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta *(Legf. Bír. Pfv. II. 22. 285/2001. szám).*

3. Szóbeli nyilatkozat végrendeleti jellege

A 2000. július 14-én elhunyt dr. Á. Á. örökhagyó július 12-én d.-i ingatlanán lett rosszul. Szomszédai: H. L. és B. A. pont rosszullétét tapasztalva a rendelőintézetbe vitték. Az ő együttes jelenlétükben tette az örökhagyó azon nyilatkozatát, hogy „örököse F. J. (az alperes) és ez az ő akarata". A rendelőintézetből az örökhagyót a SOTE Egészségtudományi Kar II. Belgyógyászati Klinika Kardioló-

giai Intenzív Osztályára szállították és sürgős szívműtéte közben az örökhagyó a műtőasztalon meghalt.

Az elsőfokú bíróság az örökhagyónak a szomszédai együttes jelenlétében tett kijelentését – a hagyatéki eljárásban és a perben tett tanúvallomásaikat egymással összevetve és értékelve – szóbeli végrendeletnek minősítette. Nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a két tanú az örökhagyó szóbeli nyilatkozatát nem teljesen azonos szóhasználattal adta elő, mert mindketten úgy nyilatkoztak, hogy az örökhagyó szóbeli nyilatkozatában egyértelműen az alperest jelölte meg örököseként. Az eljárás során beszerzett orvosszakértői véleményt az elsőfokú bíróság aggálytalannak tekintve megállapította, hogy az örökhagyó az orvoshoz szállítását megelőzően életét fenyegető rendkívüli helyzetben volt: szívizomelhalás diagnózissal került kórházba és halálához szívelégtelenség vezetett. Roszszullétekor alappal tételezte fel, hogy súlyos egészségügyi probléma következett be nála, és ilyen egészségi állapotában az írásbeli végrendelkezés jelentékeny nehézsége is megállapítható volt. Ezért az elsőfokú bíróság ítéletében elutasította a felperesnek az örökhagyó 2000. július 12-én tett szóbeli végrendelete érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetét.

A felperes az ítélet elleni fellebbezésében megismételte azon perbeli álláspontját, hogy szóbeli végrendelet nem jött létre, mert az örökhagyó nem tett szóbeli végrendeletet és nem is állt szándékában végrendeletet alkotni. A tanúk előtt az alperest mint örököst említette, azt azonban nem a végrendelkezés szándékával tette, hanem annak érdekében, hogy őt értesítsék.

A Legfelsőbb Bíróság a fellebbezést nem találta megalapozottnak. Álláspontját a következőkkel indokolta.

Az elsőfokú bíróság a jogvita elbírálásához a releváns tényállás megállapításához szükséges bizonyítást lefolytatta, a bizonyítékokat mérlegelési körébe vonta, ennek során a végrendeleti tanúknak a közjegyzői eljárásban és a perben tett vallomásait egymással egybevetve, azok okszerű, ellentmondásmentes és a Pp. 206. §-ának (1) bekezdésében foglalt elveknek megfelelő értékelése alapján állapította meg az ítéleti döntés alapját képező tényállást, amely helytálló, megalapozott és kellően indokolt. A felperes fellebbezésében a perben már kifejtett álláspontját ismételte meg, a rendelkezésre álló bizonyítékokat a saját szempontjai szerint mérlegelve, azonban nem hozott fel olyan új tényt, körülményt vagy jogi érvet, amely alkalmas lett volna eltérő tényállás megállapítására és eltérő ítéleti döntés hozatalára. A megállapított tényállás alapján pedig nem tévedett az elsőfokú bíróság amikor azt állapította meg, hogy az örökhagyó a két tanú előtt szóban végakaratát nyilvánította ki, ezért a Ptk. 635. §-ának (1) bekezdése törvényi feltételei – figyelemmel a PK 88. sz. állásfoglalás e) pontjában foglaltakra – az adott esetben teljesültek.

A kifejtettek alapján a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét – annak helyes indokaira utalással – helybenhagyta *(Legf. Bír. Pf. II. 25. 880/2002. szám).*

Irányadó jogszabályok

Ptk. 624. § (3) A vak, az írástudatlan, tovább az, aki olvasásra vagy nevének aláírására képtelen állapotban van, írásbeli magánvégrendeletet nem tehet.

637. § (1) Ha a nevezett örökösök részesedése a hagyatékot nem meríti ki, a többlet tekintetében törvényes öröklésnek van helye, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, vagy a végrendeletből más nem következik.

639. § (1) Ha az örökhagyó úgynevezett több örököst a hagyatékra vagy annak egy részére, hogy ezzel a törvényes öröklést kizárja és valamelyik nevezett örökös anélkül esik ki, hogy helyettes örököse lenne, a hagyatéknak ugyanerre a részére kinevezett többi örökös részesedése arányosan növekszik (növedékjog).

634. § Szóbeli végrendeletet az tehet, aki életét fenyegető rendkívüli helyzetben van és írásbeli végrendeletet egyáltalán nem vagy csak jelentékeny nehézséggel tehetne.

635. § (1) A szóbeli végrendelet akkor érvényes, ha a végrendelkező két tanú együttes jelenlétében a tanúk által értett nyelven végakaratát egész terjedelemben szóval előadja, és ez alkalommal kijelenti, hogy szóbeli nyilatkozata az ő végrendelete.

PK 88. sz. állásfoglalás e) pont A végrendelkező nemcsak a törvény szószerinti szövegével maradéktalanul egyező, hanem azzal egyértelmű kijelentéssel is kifejezésre juttathatja, hogy szóbeli nyilatkozata az ő végrendelete.

(K. A.)

Helyreigazítás

A Közjegyzők Közlönye 10/2003. 7. évf., XLX. évf. 10. számában a 23. oldalon a „Közjegyzőhelyettesek felvétele" címszó alatt, a *Dr. Tóth Zoárd* közjegyző alkalmazásában álló közjegyzőhelyettes neve *Dr. Dévai Rita* megnevezéssel tévesen került feltüntetésre. A 2003. év szeptember hó 1. napjával a kamarai névjegyzékbe bejegyzett közjegyzőhelyettes neve helyesen: *Dr. Dévai Ildikó.*

Meghitt, áldott karácsonyi ünnepeket
és boldog új évet kíván minden kedves Olvasónak
a Szerkesztőbizottság!

KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE
2003. 7. (XLX.) ÉVFOLYAM

Tartalomjegyzék

I. ROVATOK SZERINT

A tudomány tollából

A közjegyző és a jogi piac
Deckers, Eric és van Velten, A. A. 9. szám

A csődjog és a közjegyzői eljárás
Juhász László 6. szám

A jogrendszer tarka mikrovilága: A nemperes eljárások
Kengyel Miklós 2. szám

A magyar közjegyzőség stratégiai felkészülésének kulcspontjai az európai uniós csatlakozásra
Kopár Bernadett 1. szám

A jogerő és a nyilvánkönyvi bizalomvédelmi hatályok kérdése
Kurucz Mihály 9. szám

A jóhiszemű jogszerző és jogszerzés vélelem és annak védelme az ingatlan-nyilvánkönyvekben
Kurucz Mihály 10. szám

A telekkönyv és az ingatlan-nyilvántartás, mint a jogi látszat, a formai legitimáció közvetítésének instrumentumai
Kurucz Mihály 7–8. szám

Elmélkedések és álmélkodások: a konstitutív hatályú nyilvánkönyvi bejegyzéssel keletkező jogok keletkezésének időpontja kapcsán
Kurucz Mihály 6. szám

Hagyatéki eljárás / de lege ferenda kérdések
Petraskó István 11. szám

A közép-európai közjegyzőkép: Az EU-belépés előtt álló vizsgált államok közjegyzőképe jogi összehasonlításban
Rechberger, Walter H. 7–8. szám

A nemperes eljárások ausztriai reformja és ennek jelentősége a közjegyzőség szempontjából
Rechberger, Walter H. 5. szám

Az alapítványok és az egyesületek alapításának és működésének jogi kérdései
Rokolya Gábor 4. szám

A közjegyző a Nyugatban
Simon Ferenc 12. szám

A közjegyzői okiratba foglalt kötelezettségek végrehajtásáról
Zámbó Tamás 3. szám

Hétköznapok sűrűjében

A kiskorú gyermek kötelezettségvállalásáról
Anka Tibor 1. szám

Állásfoglalás díjszabási kérdésben
Anka Tibor 10. szám

Jogbiztonság a bitek évszázadában
Bókai Judit 4. szám

Hamza Gábor: Az európai magánjog feljődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján – recenzió
Boóc Ádám 2. szám

Ingatlan adásvételi szerződések a közjegyzői irodában
Dobozi Ferenc 9. szám

Másfél gramm kis színes, avagy tértivevény a határértéken
Filip Tamás 6. szám

A magyar közjegyzőség, illetve a jogászi hivatás felkészülése az európai uniós csatlakozásra
Hankó-Faragó Miklós 5. szám

A Közjegyzői Digitális Levéltár (KDL) megvalósításának jogi háttere
Kopár Bernadett 10. szám

A közjegyzőség az arab–muzulmán Andalúziában és a Maghreb országokban
Sefrioui, Houcine 12. szám

A másodfokú bíróság közokirat-hamisítás bűntette miatt hozott végzésének indokolásából
Steiner Erika 2. szám

A személyhez fűződő jogok magánjogi védelmének áttekintése
Tattay Levente 7–8. szám

Zálogjogi nyilvántartás 2002.
Tolmár Gyula 3. szám

Élettársi nyilvántartás
Tóth Ádám 4. szám

A házassági vagyonközösségi rendszerek 12. szám

DigiNotar – a Holland Közjegyzőség új terméke 11. szám

Bírói szemmel

A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásából
Kopár Bernadett 10. szám

A hagyatéki eljárás
Kőrös András 3. szám

A hagyatéki eljárás a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában
Kőrös András 11. szám

A kártérítési felelősség speciális esetei
Kőrös András 1. szám

A kezesség
Kőrös András 10. szám

A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása
Kőrös András 6. szám

A végrendelet
Kőrös András 12. szám

Az orvosi műhiba
Kőrös András 7–8. szám

Az öröklési szerződés
Kőrös András 5. szám

Házastársi közös vagyont megosztó szerződés megtámadása
Kőrös András 9. szám

Szomszédjogok
Kőrös András 2. szám

Végrendeletekkel kapcsolatos jogesetek
Kőrös András 4. szám

A Legfelsőbb Bíróság Közjegyzői Fegyelmi Bírósága ítéletének indokolásából
Steiner Erika 11. szám

A városi bíróság ítéletének indokolásából
Steiner Erika 4. szám

Lapozgató

Sajtótükör
Filip Tamás 3., 10. szám

Ajánló

Ajánló
Bakó Szilvia 1., 2., 4., 5., 6., 7–8., 10., 11., szám

A közjegyzői kar hírei

Röviden a munkaügyi ellenőrzésről
Csillagné Jónás Judit 6. szám

Jelentés a CAUE és a CAEM Bizottságok üléséről, Tallin, 2002. október 3–5.
Nyilas Margit és Szepessyné Bakó Imola 3. szám

A közjegyzői kar hírei

Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia Közjegyzői Kamaráinak közös állásfoglalása 7–8. szám

CNUE – Európai Uniós Közjegyzőségek Konferenciája, München, 2002. november 8. 3. szám

II. SZERZŐK SZERINT

Anka Tibor
A kiskorú gyermek kötelezettségvállalásáról 1. szám

Anka Tibor
Állásfoglalás díjszabási kérdésben 10. szám

Bakó Szilvia
Ajánló 1., 2., 4., 5., 6., 7–8., 10., 11. szám

Bókai Judit
Jogbiztonság a bitek évszázadában 4. szám

Boóc Ádám
Hamza Gábor: Az európai magánjog feljődése. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján – recenzió 2. szám

Csillagné Jónás Judit
Röviden a munkaügyi ellenőrzésről 6. szám

Deckers, Eric és van Velten, A. A.
A közjegyző és a jogi piac 9. szám

Dobozi Ferenc
Ingatlan adásvételi szerződések a közjegyzői irodában 9. szám

Filip Tamás
Másfél gramm kis színes, avagy tértivevény a határértéken 6. szám

Filip Tamás
Sajtótükör 3., 10. szám

Hankó-Faragó Miklós
A magyar közjegyzőség, illetve a jogászi hivatás felkészülése az európai uniós csatlakozásra 5. szám

Juhász László
A csődjog és a közjegyzői eljárás 6. szám

Kengyel Miklós
A jogrendszer tarka mikrovilága: A nemperes eljárások 2. szám

Kopár Bernadett
A Közjegyzői Digitális Levéltár (KDL) megvalósításának jogi háttere 10. szám

Kopár Bernadett
A Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásából 10. szám

Kopár Bernadett
A magyar közjegyzőség stratégiai felkészülésének kulcspontja az európai uniós csatlakozásra 1. szám

Kőrös András
A hagyatéki eljárás 3. szám

Kőrös András
A hagyatéki eljárás a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában 11. szám

Kőrös András
A kártérítési felelősség speciális esetei 1. szám

Kőrös András
A kezesség 10. szám

Kőrös András
A továbbtanuló nagykorú gyermek tartása 6. szám

Kőrös András
A végrendelet 12. szám

Kőrös András
Az orvosi műhiba 7–8. szám

Kőrös András
Az öröklési szerződés 5. szám

Kőrös András
Házastársi közös vagyont megosztó szerződés megtámadása 9. szám

Kőrös András
Szomszédjogok 2. szám

Kőrös András
Végrendeletekkel kapcsolatos jogesetek 4. szám

Kurucz Mihály
A jogerő és a nyilvánkönyvi bizalomvédelmi hatályok kérdése 9. szám

Kurucz Mihály
A jóhiszemű jogszerző és jogszerzés vélelem és annak védelme az ingatlan-nyilvánkönyvekben 10. szám

Kurucz Mihály
A telekkönyv és az ingatlan-nyilvántartás, mint a jogi látszat, a formai legitimáció közvetítésének instrumentumai 7–8. szám

Kurucz Mihály
Elmélkedések és álmélkodások: a konstitutív hatályú nyilvánkönyv bejegyzéssel keletkező jogok keletkezésének időpontja kapcsán 6. szám

Nyilas Margit és **Szepessyné Bakó Imola**
Jelentés a CAUE és a CAEM Bizottságok üléséről, Tallin, 2002. október 3–5. 3. szám

Petraskó István
Hagyatéki eljárás / de lege ferenda kérdések 11. szám

Rechberger, Walter H.
A közép-európai közjegyzőkép: Az EU-belépés előtt álló vizsgált államok közjegyzőképe jogi összehasonlításban 7–8. szám

Rechberger, Walter H.
A nemperes eljárások ausztriai reformja és ennek jelentősége a közjegyzőség szempontjából 5. szám

Rokolya Gábor
Az alapítványok és az egyesületek alapításának és működésének jogi kérdései 4. szám

Sefrioui, Houcine
A közjegyzőség az arab–muzulmán Andalúziában és a Maghreb országokban 12. szám

Simon Ferenc
A közjegyző alakja a Nyugatban 12. szám

Steiner Erika
A Legfelsőbb Bíróság Közjegyzői Fegyelmi Bírósága ítéletének indokolásából 11. szám

Steiner Erika
A másodfokú bíróság közokirat-hamisítás bűntette miatt hozott végzésének indokolásából 2. szám

Steiner Erika
A városi bíróság ítéletének indokolásából 4. szám

Szepessyné Bakó Imola és **Nyilas Margit**
Jelentés a CAUE és a CAEM Bizottságok üléséről, Tallin, 2002. október 3–5. 3. szám

Tattay Levente
A személyhez fűződő jogok magánjogi védelmének áttekintése 7–8. szám

Tolmár Gyula
Zálogjogi nyilvántartás 2002. 3. szám

Tóth Ádám
Élettársi nyilvántartás 4. szám

van Velten, A. A. és Deckers, Eric
A közjegyző és a jogi piac 9. szám

Zámbó Tamás
A közjegyzői okiratba foglalt kötelezettségek végrehajtásáról 3. szám

A házassági vagyonközösségi rendszerek Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia Közjegyzői Kamaráinak közös állásfoglalása 12. szám 7–8. szám

CNUE – Európai Uniós Közjegyzőségek Konferenciája, München, 2002. november 8. 3. szám

DigiNotar – a Holland Közjegyzőség új terméke 11. szám

Összeállította: *Dr. Steiner Erika*

EURÓPAI JOGI FÜZETEK

Jogszabály- és bírósági határozat gyűjtemény

Nyomtatott formában elsőként kerül kiadásra a közösségi jognak az Igazságügyi Minisztérium koordinálásában készült magyar nyelvű fordítása.

Az Európai Jogi Füzetek kiadványsorozat jogterületenként tartalmazza:

– a vonatkozó közösségi jogszabályokat és
– az Európai Bíróság határozatait

az Igazságügyi Minisztérium szakértői és a HVG-ORAC Kiadó szerzőinek válogatásában.

A füzetsorozat a következő témákban jelenik meg:

1. Az európai integráció alapszerződései – Válogatás*
2. Glosszárium (terminológiai adatbázis)
3. Az ügyvédi hivatás gyakorlása az Európai Unióban*
4. Munkajog, foglalkoztatáspolitika*
5. Elektronikus gazdasági kapcsolatok joga
6. Számvitel
7. Társasági jog, cégjog*
8. Befektetés az Európai Unióban
9. Adójog
10. Környezetvédelmi jog
11. Versenyjog

* *Már megjelent!*

Az Európai Jogi Füzetek terjedelemtől függő ára: 2200–3000 Ft + áfa/db

---

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem az **Európai Jogi Füzetek** ..... számú részét ..... példányban,

..... számú részét ..... példányban, ... számú részét ..... példányban.

A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvéttel (postaköltség felszámolásával) fizetem.

Megrendelő neve, telefonszáma: .....

Pontos címe, irányítószámmal: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: .....

E-mail címe: ..... Aláírás: .....

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni:

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

1384 Budapest, Pf. 797 • Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600

E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: www.hvgorac.hu

Könyvesbolt: 1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. • Tel.: 329-2672